

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA YAŞLILIK
SİGORTASI**

**Hazırlayan
Hasan KAYIRGAN**

**Danışman
Prof. Dr. Murat ŞEN**

Yüksek Lisans Tezi

**Temmuz 2014
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA YAŞLILIK
SİGORTASI**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Hasan KAYIRGAN**

**Danışman
Prof. Dr. Murat ŞEN**

**Temmuz 2014
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Hasan KAYIRGAN

YÖNERGEYE UYGUNLUK

“Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Sigortası” adlı yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Hasan KAYIRGAN

Danışman

Prof. Dr. Murat ŞEN

Özel Hukuk Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. İsmail KAYAR

Prof. Dr. Murat ŞEN danışmanlığında **Hasan KAYIRGAN** tarafından hazırlanan “**Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Sigortası**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Özel Hukuk** Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

25/06/2014

JÜRİ:**Danışman** : Prof. Dr. Murat ŞEN**Üye** : Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER**Üye** : Prof. Dr. Fatih UŞAN**ONAY:**

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 25/7/2014 tarih ve 17 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Lütfullah CEBECİ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bireylerin sosyal risklerle mücadelesinin kurumsallaşması olarak adlandırılan sosyal güvenlik hukukunda yaşlılık sigortasının da önemi büyüktür. Zira yaşlılık insanlığın büyük bir çoğunluğunun kaçınılmaz bir sonudur. Bu bağlamda yaşlılıkla karşılaşan bireylerin uğrayacakları gelir kaybının telafi edilmesi gündeme gelmektedir.

Ülkemizde yaşlılık riski ile mücadele anlamında sosyal yardımlar ve sosyal sigortalar konu edinilebilir. Ancak çoğunlukla sosyal sigortalar yoluyla gelir kayıplarının önlenmesi amaç edinilmiştir. Bu bağlamda çalışmamızda yaşlılık sigortası incelenecektir. Yaşlılık sigortasından faydalanmak için gerekli olan koşullar ile bu koşulların sağlanması halinde faydalanılacak haklar değerlendirilecektir. Çalışma güncel Yargıtay kararları ile desteklenmiştir.

Tez çalışmasında bana desteğini esirgemeyen canım eşim Derya Kayırgan'a sonsuz şükranlarımı sunmak isterim. Bunun yanında çalışmanın hazırlanmasında bana rehberlik eden ve çalışmaya eşsiz katkılar sağlayan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Murat ŞEN'e yürekten teşekkür ediyorum.

Hasan KAYIRGAN

Temmuz 2014, KAYSERİ

TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA YAŞLILIK SİGORTASI

Hasan KAYIRGAN

**Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2014
Danışman: Prof. Dr. Murat ŞEN**

ÖZET

İnsanoğlu varoluşundan yarından emin olma endişesi içerisinde sosyal risklerle mücadele içerisinde bulunmuştur. Bu kapsamda yaşlılık olgusu da insanlık bakımından kaçınılmaz bir risktir. Dünyada ve ülkemizde sosyal güvenlik hukuku bakımından da bu riskin yaratacağı gelir kayıpları telafi edilmeye çalışılmıştır. Ülkemizde yaşlılık riski ile sosyal sigortalar ve sosyal yardımlar ile mücadele edilmektedir. Bu çalışmada yaşlılık riskinin sosyal sigortalar bakımından korunmasını incelenecektir.

Yaşlılık sigortasından faydalanma açısından ülkemizde genel olarak prim ödeme ve yaş koşullarının yerine getirilmesi gerekmektedir. Ancak bir takım çalışanların bu şartları yerine getiremeyeceğini öngören kanun koyucu bir takım koruyucu hükümler öngörmüştür. Erken yaşlananlar, yeraltında çalışan işçiler bunlara örnek olarak gösterilebilir. Prim ödeme ve yaş koşulunu yerine getiren bir sigortalının salt bu koşulları sağlaması yeterli değildir. Bunun yanında şekli koşullar içerisinde işten ayrılma ve kuruma başvurmak gerekmektedir. Ancak işten ayrılma koşulunun her sigortalı için öngörülmediğini belirtmek gerekir.

Yaşlılık sigortasından sağlanan temel hak yaşlılık aylığıdır. Bu bağlamda yaşlılık aylığı bağlanması sonucu belirli şartlarda bir takım haklar tanınmaktadır. Bunlar; sağlık hizmetleri ve kamu görevlileri için emekli ikramiyesi, işçiler için kıdem tazminatı, kadrosuzluk tazminatı ve emlak vergisi muafiyetidir. Yaşlılık aylığı bağlanmaması nedeniyle de toptan ödeme suretiyle ödenen primler iade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik Hukuku, Yaşlılık Sigortası, Sosyal Riskler, Yaşlılık Aylığı.

OLDAGE INSURANCE IN TURKISH SOCIAL SECURITY LAW

Hasan KAYIRGAN

University of Erciyes, Institute of Social Sciences

M. Sc. Thesis, July 2014

Supervisor: Prof. Dr. Murat ŞEN

ABSTRACT

Concern to ensure the existence of mankind in tomorrow and were in the fight against social risks. Age of patients is an inevitable risk in terms of humanity. In the world and in our country in terms of social security law, it would create the risk of income losses to be studied. In our country, with the risk of old-age social insurance and social assistance are struggling with. In this study, the risk of old-age social security in terms of protection will be examined.

In general terms our country benefit from disability insurance premium payments and age requirements must be fulfilled. However, a team of employees can not fulfill these conditions some protective provisions stipulating the legislator has foreseen. Premature aging of underground workers are examples of these. Premium payments and fulfilling the age requirement is only that an insured is not enough to satisfy the criteria. Besides, in terms of shape applicants are required to leave work and dry. However, the condition of redundancy for each insured must not prescribed.

Oldage insurance is provided by the basic old-age pension rights. This binding results in the context of pension rights is recognized in certain circumstances a team. these are; health care and retirement bonus for civil servants, severance pay for workers, is unstaff compensation and property tax exemptions. Binding due to old-age pension premiums paid by the lump-sum payment will be refunded.

Key Words: Social Security Law, Oldage Insurance, Social Risks, Oldage Pension

İÇİNDEKİLER

TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA YAŞLILIK SİGORTASI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	ii
KABUL ONAY.....	iii
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xix
KISALTMALAR	xx
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL RİSK OLARAK YAŞLILIK KAVRAMI VE YAŞLILIK SİGORTASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. YAŞLILIK KAVRAMI	4
A. SOSYAL YÖNDEN YAŞLILIK.....	4
B. TIBBİ YÖNDEN YAŞLILIK (BİYOLOJİK YAŞLILIK)	6
C. HUKUKİ YÖNDEN YAŞLILIK (KRONOLOJİK YAŞLILIK).....	7
II. SOSYAL RİSK OLARAK YAŞLILIK	13
III. YAŞLILIK SİGORTASININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ	19
A. YAŞLILIK SİGORTASININ ORTAYA ÇIKIŞI.....	19
B. DÜNYADA YAŞLILIK SİGORTASINA İLİŞKİN GELİŞMELER	19
1. Sanayi Devrimi Öncesi	19
2. Sanayi Devrimi Sonrası	21
C. ÜLKEMİZDEKİ GELİŞMELER.....	24
1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	24
a. Tanzimat Öncesi Dönem	24

b. Tanzimat Sonrası Dönem	30
c. Birinci TBMM Dönemi	31
2. Cumhuriyet Sonrası dönemi	32
a. Cumhuriyetin İlanından 1961 Anayasasına Kadar Olan Dönem (1923-1961 Dönemi).....	32
b. 1961 Anayasası Sonrası	33
IV. YAŞLILIK SİGORTASININ ULUSLARARASI DAYANAKLARI	33
A. GENEL OLARAK.....	33
B. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NORMLARI	34
C. ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ SÖZLEŞMELERİ VE TAVSİYE KARARLARI	36
1. UÇÖ Sözleşmeleri	38
a. Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler	38
aa. Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında 102 Sayılı Sözleşme	38
bb. Sosyal Güvenlik Konusunda Eşit İşlem Yapılmasına İlişkin 118 sayılı Sözleşme.....	40
cc. Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi	40
b. Türkiye'nin Taraf Olmadığı Uluslararası Sözleşmeler	41
aa. Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Yardımlarına İlişkin 128 Sayılı Sözleşme	41
bb. Sosyal Güvenlik Haklarının Korunmasına İlişkin 157 Sayılı Sözleşme	41
2. Tavsiye Kararları	42
a. 43 Sayılı Karar	42
b. 131 Sayılı Karar	42
c. 167 Sayılı Karar	42
d. 202 Sayılı Karar	42
D. AVRUPA BİRLİĞİ DÜZENLEMELERİ	43

1. Genel Olarak.....	43
2. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı	44
3. AB Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri	45
a. Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi	45
b. Göçmen İşçilerin Sosyal Güvenliği Konusundaki Sözleşme.....	46
c. Çalışanların Sosyal Temel Hakları Topluluk Şartı.....	46
4. AB Direktifleri	47
a. AB 79/7 sayılı Sosyal Güvenlik Alanında Kadınlara ve Erkeklerle Eşit Muamele Prensiplerinin Kademeli Olarak Yürürlüğü Hakkındaki Direktif 47	
b. 86/613 sayılı Tarım da Dahil Bağımsız Çalışan Kadınlara ve Erkeklerle Eşit Muamele Prensiplerinin Uygulanması Hakkındaki Direktif	48
c. İstihdam ve Çalışma Koşullarında Kadınlara ve Erkeklerle Eşit Davranma Ve Eşit Fırsatlar Verme İlkesinin Uygulanmasına İlişkin 2006/54 Sayılı Direktif.....	48
5. AB Tüzükleri.....	49
a. 1408/71 sayılı Topluluk İçinde Yer Değiştiren Ücretli ve Ücretsiz Çalışanlar ile Ailelerine Uygulanan Sosyal Güvenlik Rejimlerine İlişkin Tüzük.....	49
b. 883/2004 sayılı Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Koordinasyonu Tüzüğü	
50	
E. İKİLİ SOSYAL GÜVENLİK SÖZLEŞMELERİ	53
1.İngiltere ile Yapılan İkili Sözleşme.....	53
2.Almanya ile Yapılan İkili Sözleşme.....	54
3.Fransa ile Yapılan İkili Sözleşme	55
4.Diğer Ülkeler ile Yapılan İkili Sözleşmeler.....	56

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞLILIK SİGORTASINDAN FAYDALANMA KOŞULLARI

I. GENEL OLARAK	58
-----------------------	----

II. MADDİ KOŞULLAR..... 60

A. UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARINA TABİ OLMAK	60
1. Uzun Vadeli Sigorta Kavramı	60
2. Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Olanlar.....	61
a. 4. Maddeye Tabi Olanlar	61
aa. 4/1-a Kapsamında Sigortalı Sayılanlar	62
bb. 4/1-b Kapsamında Sigortalı Sayılanlar.....	62
cc. 4/1-c Kapsamında Sigortalı Sayılanlar	64
b. 5510 sayılı Kanunda 4. Madde Dışında Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Tutulanlar.....	65
c. Özelleştirme Sonucu Çalışmaya Devam Edenler.....	67
d. İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İmzalanmayan Ülkelerde Çalışan Türk İşçileri	67
e. 01.10.2008 Tarihinden Sonra İsteğe Bağlı Sigortalı Olanlar.....	68
B. BELİRLİ BİR YAŞI TAMAMLAMAK	69
1. Yaş Kavramı.....	71
a. Sigortalının Doğum Tarihinin Belli Olması Halinde Yaşın Hesaplanması.....	71
b. Sigortalının Doğum Yılı Belli Olmasına Rağmen Ay ve Günü Belli Olmaması Halinde Yaşın Hesaplanması.....	71
c. Yaş Düzeltme Davasının Yaş Koşuluna Etkisi.....	72
2. 30.04.2008 Tarihinden Sonra Sigortalı Olanlar İçin Yaş Koşulları.....	76
3. 08.09.1999-30.04.2008 Tarihleri Arasında Sigortalı Olanlar İçin Yaş Koşulları	79
a. 506 Sayılı SSK'na Tabi Olanlar	79
b. 2925 Sayılı Tarım SSK'na Tabi Olanlar	80
c. 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanunu'na Tabi Olanlar	80
d. 5434 Sayılı ESK'na Tabi Olanlar	80
4. 08.09.1999 Tarihinden Önce Sigortalı Olanlar İçin Yaş Koşulları.....	80

a. 506 sayılı Kanuna Tabi Olanlar	80
b. 2925 sayılı Kanuna Tabi Olanlar	85
c. 1479 Sayılı Kanuna Tabi Olanlar	86
d. 5434 sayılı ESK'na Tabi Olanlar.....	90
5. Yaş Koşulu Bakımından Korunanlar	91
a. Prim Ödeme Gün Sayısını Tamamlayamayan İleri Yaştakiler.....	92
b. Erken Yaşlananlar.....	93
c. Sürekli Bakıma Muhtaç Derecede Malul Çocuğu Olan Kadın Sigortalılar	94
d. Bakanlıkça Tespit Edilen Maden İşyerlerinde, Yeraltında Sürekli veya Dönüşümlü (Münavebeli) Olarak Çalışanlar	98
6. Kamu Görevlilerine Özgü Emeklilik Halleri	100
a. Yaş Haddinden Dolayı Emeklilik durumu	100
b. Kadrosuzluk Sebebiyle Emekliliğe Sevk Edilen Kamu Görevlileri .	102
c. Ahlak veya Yetersizlik ya da Disiplin Nedeniyle Emekliliğe Sevk Edilen Kamu Görevlilerinin Yaşlılık Sigortasından Faydalanıp Faydalanamayacağı	103
aa. Asker Olanlar	103
bb. Diğer Kamu Görevlileri.....	103
7. Fiili Hizmet Süresi Zammı (Yıpranma Payı) Uygulaması.....	104
a. SSGSSK.'na göre Fiili Hizmet Süresi Zammı.....	104
b. 5434 sayılı ESK.'na göre Fiili Hizmet Süresi Zammı	110
c. 506 sayılı SSK'na Göre İtibari Hizmet Sürelerinin Yaş Haddine Etkisi.....	113
d. Fiili Hizmet Süresi Kapsamındaki Çalışmaların Bildirilmesi	115
8. Yaş Koşulundan Muaf Olanlar	116
a. Cumhurbaşkanı, Başbakan, TBMM Başkanı ve Dışarıdan Atanan Bakanlar ile TBMM Üyeleri	116

b. Belirli Derecede Malul Olmasına Karşılık Malullük Sigortasından Yararlanamayan Sigortalılar.....	116
C. BELİRLİ BİR SÜRE PRİM ÖDEMEK.....	119
1. Genel Olarak.....	119
2. Prim Ödeme Gün Sayısının Belirlenmesinde Temel İlkeler.....	120
3. Prim Ödeme Yükümlüsü ve Prim Oranları	122
4. Prim Konusunda Devlet Teşviği.....	123
5. Prim Ödeme Gün Sayısından Muaf Olanlar	128
6. Kanunda Öngörülen Prim Ödeme Koşulu.....	128
a. 30.04.2008 Tarihinden Sonra Sigortalı Olanlar İçin Prim Ödeme Koşulu	
128	
b. 08.09.1999-30.04.2008 Tarihleri Arasında İlk Defa Sigortalı Olanlar İçin Prim Ödeme Koşulu	129
aa. 506 sayılı SSK.'na tabi olanlar	129
bb. 2925 Sayılı Tarım Bağ-Kur Kanununa Tabi Olanlar	129
cc. 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanununa Tabi Olanlar.....	129
dd. 5434 Sayılı ESK'na Tabi Olanlar	129
c. 08.09.1999 Tarihinden Önce Sigortalı Olanlar İçin Prim Ödeme Koşulu	
130	
aa. 506 Sayılı SSK'na Tabi Sigortalılar.....	130
bb. 2925 sayılı Kanuna Tabi Olanlar	132
cc. 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanununa Tabi Olanlar.....	132
dd. 5434 Sayılı ESK'na Tabi Olanlar	132
d. Prim Ödeme Süresi Bakımından Korunanlar	133
aa. İleri Yaştakiler.....	133
bb. Erken Yaşlananlar	133
cc. Bakıma Muhtaç Derecede Malul Çocuğu Olan Kadın Sigortalılar	134

dd. Bakanlıkça Tespit Edilen Maden İşyerlerinde, Yeraltında Münavebeli Olarak Çalışanlar.....	135
ee. Belirli Derecede Malul Olmasına Karşılık Malullük Aylığından Yararlanamayanlar.....	137
ff. Maluliyeti Dolayısıyla Vergi İndirim Belgesi Alanlarla Sigortalı Olduğu Tarihten Önce Malul Olduğuna Karar Verilenler	142
gg. Kamu Görevlilerine Özgü Haller	144
aaa. Kamu Görevlilerinin Yaş Haddinden Dolayı ya da Kadrosuzluk Nedeniyle İlişiklerinin kesilmesi	144
bbb. Ahlak veya Yetersizlik ya da Disiplin Nedeniyle Emekliliğe Sevk Edilen Kamu Görevlileri.....	144
7. Fiili Hizmet Süresi Zammı (Yıpranma Payı) Uygulaması.....	145
8. Hizmet Borçlanması	148
a. Yurt İçi Hizmet Borçlanması	149
aa. Borçlanma Hakkı Verilenler	150
bb. Yurt İçi Hizmet Borçlanmasından Faydalanmak İçin Gerekli Şartlar	152
cc. Doğum Borçlanması.....	154
dd. Askerlik Borçlanması	161
ee. Kamu Görevlilerinin Aylıksız İzin Süreleri	162
ff. Sigortalı Olmaksızın Doktora Öğrenimi veya Tıpta Uzmanlık İçin Yurt İçinde veya Yurt Dışında Geçirdikleri Normal Doktora veya Uzmanlık Öğrenim Süreleri	163
gg. Sigortalı Olmaksızın Avukatlık Stajını Yapanların Normal Staj Süreleri	163
hh. Tutukluluk veya Gözaltı Sürelerinin Borçlanması	164
ii. Grev ve Lokavtta Geçen Süreler	168
jj. Hekimlerin Fahri Asistanlıkta Geçen Süreleri	169

kk. Seçime Girmek İçin İstifa Eden Kamu Görevlilerinin Açıkta Geçirdikleri Süreler	169
ll. Yabancı Ülkelerde Sigortalı Olmaksızın Eğitim İçin Geçirilen Süreler	170
mm. Kısmi Süreli İş Sözleşmesi İle Çalışan Sigortalılar.....	171
nn. Uzman ve Usta Öğretici Olarak Çalışan Sigortalıların Borçlanma İmkânı.....	171
oo. Fakülte ve Yüksek Okullarda Kendi Adına Okuduktan Sonra Türk Silahlı Kuvvetleri ya da Emniyet Genel Müdürlüğüne Geçenler.....	171
pp. 4/1-b Kapsamındaki Sigortalılar İçin Öngörölmüş Olan Vergi Borçlanması.....	172
rr. Emekli Sandığı Kanununda Yer Alan Borçlanma Hükümleri.....	174
b. Yurtdışı Hizmet Borçlanması.....	176
aa. Türk Vatandaşlarının Yurt Dışı Hizmet Borçlanması	176
bb. Borçlanabilecek Kişiler	176
cc. Borçlanılabilecek Süreler.....	177
dd. Yurt Dışı Hizmet Borçlanması İçin Gerekli Koşullar	178
aaa. Türk Vatandaşlığı Koşulu.....	179
bbb. 18 Yaşın İkmal Edilmesi.....	180
ccc. Yurt Dışında Geçen Sürelerin Belgelendirilmesi	183
ddd. Geçerli Bir Sigortalılık İlişkisinin Bulunması	184
eee. Yurda Kesin Dönüş Koşulu	185
fff. Tahakkuk Ettirilen Borcun Ödenmesi.....	187
ee. Zorunlu Göçe Tabi Tutulanların Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Yapabilmeleri	188
D. SİGORTALILIK SÜRESİNİ TAMAMLAMAK	193
1. Genel Olarak.....	193
2. Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasının Sigortalılık Süresine Etkisi	201

3. Maluliyeti Dolayısıyla Vergi İndirim Belgesi Alanlarla Sigortalı Olduğu Tarihten Önce Malul Olduğuna Karar Verilenler İçin Öngörülen Sigortalılık Süresi	201
4. Sigortalılık Sürelerinin Birleştirilmesi	209
a. SSGSSK.'nun Yürürlük Tarihinden Önce (01/15.10.2008) Sigortalı Olanların Farklı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Çalışmış Olması	209
b. SSGSSK.'nun Yürürlüğe Girmesinden Sonra Sigortalı Olanların Farklı Zamanlarda Birden Fazla Sigortalılık Tipine Göre Çalışmalarının Bulunması	214
5. Sigortalılık Hallerinin Çakışması	215
a. 5510 sayılı Kanundan Önce	215
b. 5510 sayılı Kanundan Sonra.....	216
aa. 6111 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklik Öncesi.....	217
bb. 6111 sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik Sonrası.....	218
II. ŞEKLİ KOŞULLAR.....	222
A. İŞTEN AYRILMAYI GEREKTİREN DURUMLAR.....	223
1. Genel Olarak.....	223
2. 4/1-a Sigortalıları İçin İşten Ayrılma	223
3. 4/1-c Sigortalıları İçin İşten Ayrılma Koşulu	224
B. İŞTEN AYRILMAYI GEREKTİRMEYEN DURUMLAR.....	224
C. KURUMA BAŞVURMA	225
1. Başvurunun Kurum Tarafından Kabul Edilmesi	225
2. Başvurunun Kurum Tarafından Reddedilmesinin Ardından Kanunda Aranılan Koşulların Yargılama Safhasında Gerçekleştirilmesi	226
D. KURUMUN HATALI BİLDİRİMİ NEDENİYLE İŞTEN AYRILAN KİŞİNİN ZARARININ TAZMİNİ.....	228

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAŞLILIK SİGORTASININ SONUÇLARI

I. GENEL OLARAK	230
II. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMASI	231
A. YAŞLILIK AYLIĞININ BAŞLANGICI.....	231
B. YAŞLILIK AYLIĞININ ÖDENEMEMESİ SEBEBİYLE KURUM TARAFINDAN AVANS VERİLMESİ.....	233
C. AYLIKLARIN HESAPLANMASI.....	234
1. SSGSSK.'na Göre İlk Defa Sigortalı Olanların Aylıklarının Hesaplanması 234	
2. 01.10.2008 Tarihinden Önce Sigortalı Olanların veya Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Yapanların Yaşlılık Aylıklarının Hesaplanması	235
a. Ortalama Aylık Kazancın Tespiti	237
b. Aylık Bağlama Oranı	237
c. Aylığın Hesabı	239
aa. Genel Olarak.....	239
bb. 506 Sayılı SSK'na tabi olanlar	243
cc. 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanununa Tabi Olanlar.....	247
dd. 5434 sayılı ESK.'na Tabi Olanlar	252
3. Sandıkların Devri İtibariyle İştirakçi Olanların Aylıklarının Hesaplanması.....	253
4. 01.01.2000'den Önce Yaşlılık Aylığı Bağlananların Aylıklarının Yeniden Hesaplanması Suretiyle İntibak Zammı	253
5. Cumhurbaşkanının, TBMM Başkanı ile Başbakanın ve Milletvekillerinin Yaşlılık Aylığının belirlenmesi	254
6. Maluliyetleri Dolayısıyla Kolaylaştırılmış Hükümlerden Yararlanan Sigortalıların Yaşlılık Aylıklarının Hesaplanması.....	257
7. İtibari Hizmet Süresinin Aylık ve Toptan Ödemelerin Hesabında Dikkate Alınması	257

8. Sandıktan Aylık Almakta İken 506 Sayılı SSK.'na Tabi Olarak Geçen Çalışmaların Aylığın Yeniden Hesabında Etkili Olup Olamayacağı.....	259
D. AYLIKLARIN ÖDENMESİNİN DURDURULMASI VE KESİLMESİ .	259
1. Yurt dışı Hizmet Borçlanması Yapmak Suretiyle Yaşlılık Aylığı Alanların Aylıklarının Kesilmesi	263
2. Maluliyeti Sebebiyle Vergi İndiriminden Yararlananların Yaşlılık Aylığı Almakta İken Tekrar Çalışmaları Durumu	263
3. Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışma.....	263
E. YERSİZ ÖDENEN YAŞLILIK AYLIKLARININ İADESİ	270
F. YAŞLILIK AYLIĞININ KORUNMASI.....	276
G. YAŞLILIK AYLIĞI İLE DİĞER AYLIKLARIN VE GELİRLERİN BİRLEŞMESİ.....	277
III. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMASI NEDENİYLE ORTAYA ÇIKAN SONUÇLAR	280
A. SOSYAL SİGORTALAR HUKUKU BAKIMINDAN SONUÇLARI	280
1. Kamu Görevlilerine Verilen Emekli İkramesi.....	280
a. SSGSSK. Yürürlüğe Girmeden Önce Sigortalı Olan Kamu Görevlilerinin Emekli İkramesi	280
b. SSGSSK.'nun 4/1-c Kapsamında İlk Defa Sigortalı Olanların Emekli İkramesi	284
2. Sağlık Hizmetleri	287
a. Koruyucu Sağlık Hizmetleri.....	288
b. Hastalık Halinde Sağlık Yardımı.....	288
c. Analık Halinde Sağlık Yardımları	288
d. Ağız ve Diş Tedavisi	290
e. Diğer Sağlık Yardımları.....	290
B. DİĞER HUKUK DALLARI BAKIMINDAN SONUÇLARI	290
1. Kıdem Tazminatı	290

a. Yaşlılık Sigortasından Faydalanabilmek İçin İş Sözleşmesini Fesheden İşçilerin Kıdem Tazminatı Hakları	290
b. Yaşlılık Sigortasından Faydalanabilmek İçin Yaş Şartını Tamamlayamayanların Kıdem Tazminatı Alabilmeleri	293
2. Kadrosuzluk Tazminatı	294
3. Emlak Vergisi Muafiyeti	296
IV. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMAMASI NEDENİYLE ORTAYA ÇIKAN SONUÇLAR	296
A. TOPTAN ÖDEME	296
B. İHYA	299
SONUÇ.....	301
KAYNAKLAR	303
ÖZGEÇMİŞ.....	320

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.	Türkiye’de 2007-2012 Yılları Arasındaki Nüfus Oranları ve Demografik Dağılım.....	10
Tablo 2.	Avrupa Birliği Ülkelerinde 1991-2011 Yılları Arasındaki Nüfus Oranlarının Değişimi	11
Tablo 3.	Avrupa Birliği Ülkelerindeki Bağımlılık Oranları	12
Tablo 4.	65 Yaş ve Üstündeki Nüfusun 1991-2011 Yılları Arasındaki Değişim Oranı	13
Tablo 5.	Avrupa Birliği Ülkelerinde Ortalama Yaşam Beklentisi Ve Yaşlılık Sigortasından Faydalanmak İçin Gereken Yaş Uygulamaları	71
Tablo 6.	Erkek Sigortalılar İçin Geçiş Tablosu (SSK. Geç. m. 81/1-B)	83
Tablo 7.	Kadın Sigortalılar İçin Geçiş Tablosu (SSK. Geç. m. 81/1-B).....	84
Tablo 8.	Tarım İşçileri İçin Geçiş Tablosu (Tarım SSK. Geç. m. 2/1-B)	86
Tablo 9.	Bağımsız Çalışan Kadın Sigortalılar İçin Geçiş Hükümleri (Bağ-Kur K. geç. m. 10/2)	88
Tablo 10.	Bağımsız Çalışan Erkek Sigortalılar İçin Geçiş Hükümleri (Bağ-Kur K. geç. m. 10/2)	89
Tablo 11.	Kadın Kamu Görevlileri İçin Öngörülen Geçiş Tablosu (ESK. Geç. m. 205/2-b).....	91
Tablo 12.	Erkek Kamu Görevlileri İçin Kademeli Geçiş Şartları (ESK. Geç. m. 205/2-b)	92
Tablo 13.	Kamu Görevlileri Emeklilik Yaş Hadleri.....	102
Tablo 14.	Erkek Sigortalılar İçin Geçiş Dönemi Tablosu (SSK. Geç. m. 81/1-B).....	131
Tablo 15.	Kadın Sigortalılar İçin Geçiş Tablosu (SSK. Geç. m. 81/1-B)	132

KISALTMALAR

ABO.	: Aylık Bağlama Oranı
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
AYİM3D	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3. Dairesi
AYM.	: Anayasa Mahkemesi
B.	: Baskı
Bağ-Kur	: Esnaf, Sanatkar ve Bağımsız Çalışanlar Sosyal Güvenlik Kurumu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
ÇGY	: Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği
dn.	: Dipnot
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ESK.	: Emekli Sandığı Kanunu
FHZY.	: Fiili Hizmet Süresi Zammının Uygulanmasının Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliği
İSGHD.	: İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi
GÜHFD.	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
K.	: Kanun
m.	: madde
MÖSGK.	: Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Kanunu
MSK.	: Milletvekili Seçim Kanunu
MTİY.	: Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği

s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SSGSSK.	: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
SSİY.	: Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği
SSK.	: Sosyal Sigortalar Kanunu
sy.	: Sayılı
TSK.	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜİK.	: Türkiye İstatistik Kurumu
TVK.	: Türk Vatandaşlık Kanunu
UÇÖ	: Uluslararası Çalışma Örgütü
YHBY.	: Yurt Dışında Geçen Hizmetlerin Borçlandırılması ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Y10HD.	: Yargıtay 10. Hukuk Dairesi
Y21HD.	: Yargıtay 21. Hukuk Dairesi

GİRİŞ

Tarih boyunca insanlar yarından emin olma endişesi içerisinde yaşamışlar ve bu endişeyi bertaraf edebilmek için çeşitli arayışlar içerisinde olmuşlardır. Nitekim insanoğlu yaşadığı süre boyunca birtakım tehlikelerle karşılaşmıştır ya da karşılaşacaktır. Bu tür tehlikeler de bireylerin gelirlerini ve dolayısıyla hayatlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Bu dönemde gelişen yardımlaşma ve dayanışma olgusu da tek başına yeterli olamamış ve devletin söz konusu tedbirleri alma yükümü gündeme gelmiştir. Bu bağlamda da sosyal güvenliğin kurumsallaşması ihtiyacı doğmuştur.

Anayasa Mahkemesi'nin kararında da¹ belirttiği üzere devletin Anayasa'da güvence altına alınan sosyal güvenlik haklarının yaşama geçirilmesi için gerekli teşkilatı kurması ve diğer önlemleri alması, sosyal güvenlik politikalarını bilimsel verilere göre belirlemesi ve bunun için gerekli yasal düzenlemeleri yapması olağandır. Sosyal sigorta programlarının sigortacılık ilkeleri ve çağdaş standartlarla uyumu ve mali açıdan sürdürülebilirliği, sosyal sigorta kuruluşlarının idari ve mali etkinliklerinin artırılması için gerekli rejimin oluşturulmasını zorunlu kılar. Nesnel ve sürekli kurallarla sağlam ve sağlıklı temellere oturtulmayan bir sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilir olması düşünülemez. Bu düzenin korunması Anayasa'nın 60. maddesinde yer alan sosyal güvenlik hakkının güvenceye alınması için de zorunludur.

Yaşlıların da söz konusu sistemde yardıma muhtaç olduğu dikkate alındığında devlet tarafından sosyal güvenlik hakkının bu kişilere sağlanması gerektiği açıktır. Dile getirilen nedenlerle kanun koyucu çeşitli kanunlar ile yaşlılara asgari bir yaşam seviyesini sağlamayı amaç edinmiştir. Emeklilik olarak adlandırılan yaşlılık sigortası ve 65 yaş

---

¹ AYM., 26.01.2011, E. 2008/109, K. 2011/25.

aylığı² olarak da bilinen sosyal yardımlar asgari yaşam seviyesinin temini amacıyla kabul edilen uygulamalardır.

Ülkemizde yaşlılık sigortasına ilişkin yasal düzenlemeler genel anlamda 1950 tarihinde yürürlüğe giren 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu³ ile başlamış, ihtiyaçların göz önüne alınması sonucu yasal düzenlemelerle yaşlılara birtakım koruyucu hükümler getirilmiştir. Günümüzde uygulanmakta olan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu⁴ ile de bu süreç devam etmiştir. İfade edilen kanunlarla yaşlıların çalışma hayatından çekilmeleri sonucu ekonomik kayıplarını giderme amacı güdülmüştür.

Sözü edilen hususlardan ise yaşlılık sigortası konu edinilecektir. Çalışma üç bölümde gerçekleştirilecektir. İlk bölümde yaşlılığa kavramsal olarak bakılacak ve yaşlılığın sosyal sorun olarak kabul edilmesindeki etkenler inceleme konusu yapılacaktır. Bunun yanında yaşlılara sağlanan yardımların tarihi süreç içerisindeki gelişimi incelenecektir. Sanayi devriminden bu yana gelişen ve artış gösteren modern üretim olanaklarına karşılık, yine sanayi devriminin yarattığı ekonomik ve sosyal dönüşümler sonucu aile içi dayanışmanın azalması ve mesleki teşekküller içerisinde yardımlaşma kavramlarının önemini yitirmesi, sosyal güvenliğe duyulan ihtiyacın günümüzde daha da artmasına sebep olmuştur⁵. Bu sebeple “Sosyal Güvenlik” kavramının doğuşunda bir milat ve dünyadaki gelişmelerin başlangıcında dönüm noktası olarak gösterilen sanayi devrimi dikkate alınarak; yaşlılık sigortasına ilişkin gelişmeler, sanayi devrimine kadar olan gelişmeler ve sanayi devrimi sonrası süreç olarak ayrı ayrı değerlendirilecektir. Ülkemizdeki gelişmeler ise öncelikle Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası dönem olarak ele alınacak, Cumhuriyet öncesi dönem içerisinde önemli yeniliklerin kaydedildiği ve önemli bir çağ teşkil eden Tanzimat dönemi de esas alınarak, Tanzimat öncesi ve

² 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (RG., 10.07.1986, S. 15642).

³ RG., 08.06.1949, S. 7227; 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu'na göre ihtiyarlık aylığından faydalanabilmek için 60 yaşını doldurmuş, 3008 sayılı Kanunun uygulandığı işyerlerinde en az işçi veya hizmetli olarak çalışmış, ilk işe girdiği tarihten yaşlılık aylığı talebinde bulunduğu zamana kadar en az her yıl ortalama 200 gün yaşlılık sigortası primi ödemiş ve aylıktan faydalanma talebine karşılık gelen son üç yıl içinde en az 200 gün prim ödemiş olmak gerekmektedir (m. 5).

⁴ RG., 06.06.2006, S. 26200.

⁵ Murat Şen, “Osmanlı Devleti'nde Sosyal Güvenlik: Ahi Birlikleri, Loncalar ve Vakıflar”, Çimento İşveren Dergisi, C. 16, S. 6, İstanbul 2002, s. 22 (Sosyal Güvenlik); Hasan Şenocak, “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreci Işığında Değerlendirilmesi”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 56, İstanbul 2009, s. 411; Sait Dilik, “Türkiye’de Sosyal Güvenlikle İlgili Bazı Düşünceler”, AÜSBFD., C. 40, S. 1-4, Ankara 1985, s. 103 (Düşünceler).

sonrası olarak bir ayrıma daha gidilecektir. Son olarak bu bölümde yaşlıların korunmasında temel olarak alınan uluslararası kaynaklar irdelenecektir.

İkinci bölümde yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları ele alınacaktır. Konu incelenirken salt yaşlılık sigortasından yararlanma koşulları değil, aynı zamanda karşılaşılan sorunlar ayrı ayrı konu edinilecektir.

Yaşlılık sigortasının sonuçları ise üçüncü bölümde izah edilecektir. Burada yaşlılık sigortası ile doğrudan ve dolaylı şekilde bağlantı kurulabilecek tüm yardımlar konu edinilecektir.

Çalışmada akla gelebilecek tüm sorunlara değinilmeye çalışılmış ve yaşlılık sigortası anlatılırken sigortalılık, sigortalılık sürelerinin birleşmesi, sigortalılık hallerinin çakışması konuları da özet bir şekilde açıklanmıştır. Bu bağlamda yaşlılık sigortasından faydalanmak isteyen daha doğru bir deyişle toplum içinde kullanılan deyişle emekli olmak isteyen bir kişinin bütün beklentilerini karşılayabilecek bir çalışma hazırlama gayreti içerisinde bulunulmuştur.

Konular incelenirken yalnızca teorik boyutuyla değil, uygulamaya da yansıtılabilmek amacıyla güncel Yargıtay kararlarına da yer verilmiştir.

Çalışma genel değerlendirme (sonuç) ile sona erecektir. Çalışma içerisinde her başlık altında yapılan tartışmalar sonucunda görüşümüzü ayrıca belirttiğimiz için sonuç bölümünde bunların hepsini tekrar etmek yerine konunun genel amacına uygun tarzda açıklamalarla yetinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL RİSK OLARAK YAŞLILIK KAVRAMI VE YAŞLILIK SİGORTASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. YAŞLILIK KAVRAMI

Çalışmada yaşlılık kavramı üç açıdan incelenecektir. Öncelikle yaşlılık toplum açısından ele alınış biçimiyle sosyal yönden yaşlılık içerisinde değerlendirilecektir. Bu kapsamda tarih boyunca ve günümüzde yaşlılık kavramının nasıl algılandığı, değerlendirildiği irdelenecektir. Esasen yaşlılık belirli bir yaş diliminde bulunmak şeklinde kronolojik yaşlılık ve belirli ihtiyaçları gerçekleştirmeden yetersizlik anlamında biyolojik yaşlılık olarak iki şekilde görülmektedir. Bu kapsamda kronolojik yaşlılık hukuki yönden yaşlılık, biyolojik yaşlılık ise tıbbi yönden yaşlılık olarak ele alınacaktır. Diğer bir deyişle yaşlılık genel olarak kronolojik ve biyolojik yaşlılık olarak tasnif edilmektedir⁶. Yapılan tasnifte kronolojik yaşlılık, yaşanan yılların sayısına göre belirlenirken; biyolojik yaşlılık, vücudun yıpranmasına göre tespit edilmektedir⁷.

A. SOSYAL YÖNDEN YAŞLILIK

İnsanlığın yaşam basamakları genel olarak çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak tasnif edilebilir. Ortak bir tanım yapmanın oldukça güç olduğu yaşlılık, insanlığın ölümden önceki son basamağı olarak görülmektedir. Zira yaşlılık olgusu toplumdan

---

⁶ Nurşen **Caniklioğlu**, “Yaşlılık Sigortasının Yeniden Yapılandırılmasının Esasları”, Sosyal Güvenliğin Yeniden Yapılandırılması Semineri, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara 2006, s. 192 (Yaşlılık Sigortası).

⁷ Ali **Güzel**/Ali Rıza **Okur**/Nurşen **Caniklioğlu**, Sosyal Güvenlik Hukuku, 14. B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 547; Ahmet **Yıldız**, Türkiye’de Yer Alan Sosyal Sigortalar Kurumlarının Primli Rejimlerinde Yaşlılık Sigortası Uygulaması ve Eleştirisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 28; A. Can **Tuncay**, “Geciken Yaşlılık ve Emeklilik Üzerine”, Sosyal Güvenlik Dergisi, C. 2, S. 2, Ankara 2012, s. 85; Fatih **Uşan**, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009, s. 207 (Sosyal Güvenlik); **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 259; **Kalınkara**, s. 8.

topluma, aynı toplum içindeki kişiden kişiye ve hatta zamana göre dahi değişim gösterebilmektedir⁸. Buna rağmen yaşlılığı⁹, bireyin giderek ölümle sonuçlanan biçimde canlılık etkinliklerinin azalması süreci olarak tanımlamak mümkündür^{10,11}.

Yaşlılık kavramı üzerine yapılan tanımları daha da çoğaltmak mümkündür. Bir yazarın da güzel bir şekilde ifade ettiği üzere “*Uygarlığın simgesi olan takvim, bugün yaşlılığın en büyük düşmanıdır*”¹². Nitekim insanın yaşam yolculuğunda ölümden önceki bir dinlenme safhası olan yaşlılık, insan yaşamının son evresi ve bireyin ileri yaşlanma dönemi olarak ifade edilmektedir¹³. Yaşlanmak da yaşlılık dönemini belirleyen bünyevi sıkıntıların ortaya çıktığı ve söz konusu bireyin fiziksel varlığının yok oluşu ile sonuçlanan bir süreç olarak tanımlanmaktadır¹⁴. Bu sebeple de insan hayatının kaçınılmaz

⁸ Ömer Zühtü **Altan**/Yener **Şişman**, “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar”, Kamu İş Dergisi, C. 7, S. 2, Ankara 2003, s. 5; Velittin **Kalınkara**, Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi, Nobel Yayınevi, Ankara 2011, s. 3; Turan **Yazgan**, Sosyal Sigorta, I. B., İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul 1977, s. 206; Dilek **Baybora**, “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’de Yaş Ayrımcılığı Düzenlemesine İhtiyaç Var mı?”, Legal İSGHD., C. 6, S. 21, İstanbul 2009, s. 39 (Uyum Süreci).

⁹ Kur’an, yaşlılık dönemini “*erzeli’l-umur*” (ömrün en zor/en güç çağı) olarak açıklar. Her insan, doğal olarak çocukluk, gençlik, yaşlılık ve ölüm gibi hayatın değişik hallerini yaşar. İşte Kur’an, bu safhalardan kısa ve öz olarak şöyle bahseder: “*Allah sizi yarattı, sonra vefat ettirecek. Daha önce bilgili iken hiçbir şeyi bilmez hale gelsin diye sizden bazı kimseler ömrün en kötü (güç) çağına kadar yaşatılacak. Şüphesiz ki Allah bilendir, kâdirdir.*” (Nahl, 16/70, Saffet **Sancaklı**, “Hadislerde Yaşlılık Olgusunun Değerlendirilmesi”, CÜİFD, C. 10, S. 1, Sivas 2006, s. 54).

¹⁰ Kadir **Arici**, “Türk İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından Yeni Bir Sorun: Yaşlı İşçiler”, A. Can Tuncay’a Armağan, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 934 (Yaşlı İşçiler); **Kalınkara**, s. 2.

¹¹ “Yaşlı işçi kavramı çalışma çağında bulunan personel bakımından yaş bakımından yapılan bir tasnifi ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Yaşlı işçi kavramı; dar anlamda fiilen çalışmakta olan, geniş anlamda ise halen çalışmakta olanlarla birlikte işini kaybetmiş ya da iş bulamamış olan ve yaş itibarı ile çalışma çağının son dilimi içerisinde kalan bütün işçileri ifade eder.” (**Arici**, Yaşlı İşçiler, s. 932).

¹² İsmail **Tufan**, Modernleşen Türkiye’de Yaşlılık ve Yaşlanmak Yaşlanmanın Sosyolojisi, Anahtar Kitaplar Yayınevi, I. B., İstanbul 2003, s. 75. Yaşlılığı ölümle bir tutmamak gerekir. Zira eski zamanlarda ölüm denince akla ilk gelenin çocuklar olduğu ifade edilmektedir. Ölümün yaşamın ileri dönemlerine doğru harekete geçmesinden sonra yaşlılık ölümle son bulan bir yaşam dönemi haline gelmiştir. Bundan kısa bir süre önce de ortalama yaşam süresi 40 yıl civarında olduğu belirtilmektedir (**Tufan**, s. 15); Antik çağda yalnızca 100 insandan biri 60 yaşına ulaşabilmekte idi. Bir Romalı askerinin ortalama yaşam süresi 22 yıldır. 20. yüzyılın başlarına kadar dünyanın hiçbir ülkesinde uzun yaşam için gerekli bir ortam yoktu. Avrupa’da ortalama yaşam süresi 50 yıldır (**Kalınkara**, s. 3).

¹³ **Kalınkara**, s. 8; Yaşlılığı ölümle bir tutmamak gerekir. Zira eski zamanlarda ölüm denince akla ilk gelenin çocuklar olduğu ifade edilmektedir. Ölümün yaşamın ileri dönemlerine doğru harekete geçmesinden sonra yaşlılık ölümle son bulan bir yaşam dönemi haline gelmiştir. Bundan kısa bir süre önce de ortalama yaşam süresi 40 yıl civarında olduğu belirtilmektedir (**Tufan**, s. 15); Antik çağda yalnızca 100 insandan biri 60 yaşına ulaşabilmekte idi. Bir Romalı askerinin ortalama yaşam süresi 22 yıldır. 20. yüzyılın başlarına kadar dünyanın hiçbir ülkesinde uzun yaşam için gerekli bir ortam yoktu. Avrupa’da ortalama yaşam süresi 50 yıldır (**Kalınkara**, s. 3).

¹⁴ Merve **Aslanbaş**, Marcus Tullius Cicero’nun Düşüncesinde Yaşlılık Kavramının İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, s. 36.

bir sonu olan yaşlılık genel itibariyle bir “yetersizlik süreci” olarak görülmektedir¹⁵. Esas itibariyle yaşlanan insanın bir takım ihtiyaçlarını göremez hale gelmesi muhtemeldir. Bu kapsamda yaşlanan insanın kısmen de olsa bir yetersizlik sürecine girdiğini söylemek mümkündür.

Antik çağda bilgelik olarak görülen¹⁶ yaşlılık, modernleşen toplumlarda güvensiz yaşam döneminden güvenli yaşam dönemine geçiş olarak algılanmıştır¹⁷. Gerçekten yaşlılık insanın yaşamı boyunca sahip olduğu tecrübelerin sonucudur. Bu tecrübeler ışığında yaşlı bir bireyin daha doğru hareket etme ve yol gösterme eğiliminde olacağı imkan dahilindedir. Yine yaşlı bir insanın aynı zamanda yol gösterici olması beklenecektir. Tarih boyunca yaşlılık yaşamın son aşaması olarak değerlendirilmiş ve insanlar ölümün habercisi olarak algıladıkları yaşlılıktan korkmuşlardır¹⁸. Yaşlılık, daha önce de ifade edildiği üzere insanoğlunun kaçınılmaz bir sonu ve hayat sürecinin, yaşamaya bağlı olarak ortaya çıkması doğal, zorunlu ve son çağdır¹⁹. Bu bakımdan yaşlılık, bireyin dış dünya ile iletişim sağlaması ve organizmanın iç ve dış faktörler arasında uyum sağlama yeteneğinin ilerleyen zaman ve yaşa bağlı olarak azalmasıdır²⁰. Başka bir deyişle özel bir kavram olarak yaşlılık, genelde tüm canlı varlıkların, özelde canlı bir varlık olarak insanın, fiziki gelişim ve yetişkinlik döneminden sonra gelen fiziksel varlığın gerilemesi, bozulması ile belirlenip ölümle sonlanan bir dönemi ifade etmektedir²¹.

B. TIBBİ YÖNDEN YAŞLILIK (BİYOLOJİK YAŞLILIK)

Tıbbi açıdan genel olarak yaşlanma; kaza, hastalık ve diğer çevresel baskıların kaçınılmaz bir biçimde artmasına neden olan fizyolojik eksiklikler ve bunlara bağlı olarak da organizmanın çevreye uyumunda gitgide artan bir yetersizlikle ortaya çıkmaktadır²².

¹⁵ Ali Nazım **Sözer**, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 333 (Sosyal Sigortalar Hukuku); Faruk **Taşçı**, “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar, İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 1, S. 24, İstanbul 2010, s. 176 (Sosyal Politikalar).

¹⁶ **Aslanbaş**, s. 131.

¹⁷ **Tufan**, s. 67.

¹⁸ Sevda **Demirbilek**, Sosyal Güvenlik Sosyolojisi, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 210.

¹⁹ Müjdat **Şakar**, Sosyal Sigortalar Uygulaması, 10. B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 259 (Sosyal Sigortalar).

²⁰ Canan **Gönüllü Taşkesen**, Türkiye’de Yaşlılık ve Evde Yaşlı Bakımı: Resmi Karar ve Uygulamaların Yerinde Tespiti (Isparta İli Araştırması), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2012, s. 9.

²¹ Ayşe **Canatan**, Sosyal Yönleriyle Yaşlılık, Palme Yayıncılık, Ankara 2008, s. 13.

²² Bekir **Onur**, Gelişim Psikolojisi, 9. B. İmge Kitabevi, Ankara 2011, s. 1-10

Ölümlerle sonuçlanacak biçimde canlılık etkinliklerinin azalması şeklinde tanımlanan yaşlanmanın en önemli unsuru bireyin çevreye uyum yeteneğinin azalmasıdır. Buna Homeostaz Yetersizliği denilmektedir. Bu kavram zamanla farklılaşmış ve yaşlanmanın, dış çevredeki dejenerasyonun neden olduğu strese karşı koymak üzere iç çevrede meydana gelen değişikliklerin neden olduğu bir uyum olayı anlamına gelen Homeorhesis kavramı olarak değişikliğe uğramıştır²³. Daha geniş bir ifade ile fonksiyonel yaşlılık olarak adlandırılan biyolojik yaşlılık hareketlilik, dayanıklılık, koordinasyon gibi insanları gözlenebilir özelliklerine göre yaş kategorisine ayırmak için kullanılan bir kavramdır²⁴.

Dünyada ve ülkemizde, tıp alanında ve ilaç sanayiinde yaşanan gelişmeler, daha sağlıklı ortamların sağlanması, sağlık hizmetlerinin topluma yaygınlaştırılması, eğitim seviyesinin yükselmesi, kişilerin daha bilinçli hareket ederek sağlıklarına önem vermeleri gibi etkenler ortalama yaşam süresinin uzamasını sağlamış, buna bağlı olarak da yaşlı nüfus artış göstermiştir²⁵.

C. HUKUKİ YÖNDEN YAŞLILIK (KRONOLOJİK YAŞLILIK)

Kronolojik yaşlılık ile biyolojik yaşlılığın benzer kavramlar olduğunu söylemek her zaman için mümkün değildir; gerçekten bir kişi 70 yaşında iken dinç olabilmekte iken 60 yaşındaki diğer bir birey daha genç olmasına rağmen bitkin, bedensel faaliyetlerini yerine getiremez duruma düşebilmektedir. Bu bakımdan herkesçe kabul gören bir yaş ölçütünün benimsenmesi gerekmektedir. Sosyal güvenlik sistemleri de uygulamada kolaylık sağlamak amacıyla bedensel yetersizlik durumunun mevcut olup olmadığına bakılmaksızın belli bir kronolojik yaşı yaşlılık sigortasının başlayacağı yaş olarak kabul etmişlerdir ki söze konu yaş emeklilik yaşı olarak adlandırılmaktadır²⁶. Diğer ifade ile hukuki yönden yaşlılık (kronolojik yaşlılık) bireyin doğumu ile başlayan, bürokratik

²³ **Kalınkara**, s. 2.

²⁴ **Altan/Şişman**, s. 7; **Kalınkara**, s. 8.

²⁵ **Baybora**, Uyum Süreci, s. 39.

²⁶ Gökhan **Polat**, Yaşlılıkta Gelir Güvencesi, Legal Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 41; H. **Richardson**, (Çev. Turan Yazgan), İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik, İstanbul 1970, s. 93, Cahit **Talas**, Sosyal Ekonomi, 4. B., Sevinç Matbaası, Ankara 1976, s. 563 (Sosyal Ekonomi); **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 207; **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 259.

işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için lüzum görülen, insanlara uygun düşse de düşmese de insanları sınıflandırmada kullanılan takvim yaşının esas alındığı nesnel bir tabirdir²⁷.

Dünyada çalışma hayatından çekilmek anlamındaki yaşlılık sınırları genellikle erkeklerde 62-70, kadınlarda 55-65 arasında değişmektedir²⁸. Türkiye’de ise ileride de ayrıntılı olarak inceleneceği üzere bir dönem kadın için 38, erkek için 43 yaş dahi uygulanmıştır (1999 yılına kadar). Genç yaşta emekli olanlara çok uzun yıllar aylık ödenmesi de sistemin finansmanını zayıflatan etkenlerden biri olarak görülmüştür. Bu nedenle 1999 yılında yapılan yasal düzenlemeler ile kadın için 58, erkek için 60 olan asgari emeklilik yaşı, 2008 yılında yürürlüğe giren Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 2036’dan başlayarak 2048’e kadar kademeli olarak kadın ve erkek için 65 yaşa çıkarılmıştır.

Tüm dünya genelinde yaşlılık için standart bir kronolojik yaş tespiti mümkün olmamakla beraber yaşlılar da kendi içlerinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü²⁹, yaşlılığın sınırını 1970’li yıllarda 60 yaş olarak dikkate alırken, bugün endüstrileşmiş ülkelerin emeklilik yaşı olarak kabul ettikleri 65 yaş yaşlılığın başlangıcı olarak kabul edilmektedir³⁰.

Çoğu gelişmiş ülkelerde yaşlılık ile emeklilik yaşı eşdeğer addedilmekte, bireyin yaşlı kabul edilmesinde 65 yaş bir başlangıç olarak görülmektedir³¹. Nitekim bu husus, ülkelerin ekonomik yapılarına, sosyal ve demografik durumuna, istihdam politikaları ile diğer pek çok etkene göre değişkenlik göstermekte olup, nüfus yaşlanması ile karşı karşıya olan gelişmiş ülkelerde genel olarak bu yaş 65 ve üstü olarak kabul görmektedir³².

²⁷ Altan/Şişman, s. 5; Yazgan, Sosyal Sigorta, s. 206.

²⁸ M. Refik Korkusuz/Suat Uğur, Sosyal Güvenlik Hukuku, 3. B., Ekin Yayınevi, Bursa 2013, s. 9.

²⁹ “Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler bünyesindeki bir sağlık kuruluşudur. UNICEF ve DSÖ 1992’den bu yana, CHEY üzerinde işbirliği içerisinde ve çocuk hastalıklarıyla ilgili olan ölümlerin ve özürllük durumlarının önlenmesi stratejisini uygular. Bugünkü odak noktası, ilk adımda her gün milyonlarca çocuğun hasta olarak geldiği bunlardan bir çoğunun bir ya da birden fazla önemli bir hastalık taşıdığı ya da ölmekte olduğu sağlık kurumlarında çocuk bakımının kalitesini geliştirmektir.” http://www.unicef.org/turkey/gl/_gl2.html, E. T. 15.05.2014.

³⁰ Bu sınıflandırmaya göre de 65-74 yaş “genç yaşlı”, 74-84 yaş “yaşlı”, 85 yaş üzeri ise “yaşlı yaşlı” olarak anılmaktadır (Kalınkara, s. 3).

³¹ Oğuz Karadeniz/Nagihan Durusoy Öztepe, “Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 3, S. 38, İstanbul 2013, s. 80; Yazgan, Sosyal Sigorta, s. 209; Altan/Şişman, s. 6; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 547.

³² Müjdat Şakar, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlıların Korunması, , Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1987, s. 21, (Yaşlılar); Kadir Arıcı, Sosyal Güvenlik, Tes-İş Sendikası Yayınları, Ankara 1999, s. 100; Çalışma ekonomistleri çalışma çağını 15-65 yaş arasındaki dönem olarak kabul etmektedirler (Arıcı, Yaşlı İşçiler, s. 932).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün hazırlamış olduğu 102 sayılı Sözleşme'nin 26. maddesinde de yaşlılık sebebiyle yardımların yapılması açısından esas alınacak yaşın azami sınırının 65 olacağı belirtilmiştir³³. Aynı düzenlemede bireylerin çalışma güçlerinin değerlendirilmesi sonrasında yetkili resmi organlarınca daha yüksek seviyede emeklilik yaşının belirlenebilmesi hususu açık bırakılmıştır³⁴.

Türkiye'de TÜİK verilerine göre 65 yaşının üstündeki yaşlı nüfus, ülkenin % 7,5'ini oluşturmuştur. Yine 2007 yılı ile 2012 yılları arasındaki veriler incelendiğinde yaşlı nüfus her geçen yıl artış göstermektedir (Tablo 1). Dolayısıyla da yaşlı nüfus bakımından bağımlılık oranının arttığı anlaşılmaktadır. Nitekim 2039 yılında Türkiye'de en az 65 yaşındaki yaşlı nüfusun % 14'e ulaşacağı ileri sürülmektedir³⁵. Eurostat verileri incelendiğinde Avrupa Birliği ülkelerinde de aynı sonuca ulaşılabilecektir. Tablolar incelendiğinde yaşlı nüfus oranının gitgide artmakta olduğu, bu sebeple de yaşlılığın artık risk konuları içerisinde daha fazla önemi haiz olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten Avrupa Birliği ülkelerinde yaşlı nüfus oranları 1991-2011 yılları içerisinde ortalama % 13,9'dan % 17,5'e yükselmiştir (Tablo 2). Bu kapsamda Avrupa Birliği ülkelerinde yaşlı nüfus bağımlılık oranı da % 26,2'dir (Tablo 3). Son olarak Avrupa ülkeleri içerisinde yaşlı nüfusun azalma gösterdiği tek ülkenin Norveç olduğu, Türkiye dahil geri kalan ülkelerde belirgin oranda yaşlı nüfusun artış gösterdiği de belirtilmelidir (Tablo 4).

³³ Murat **Şen**, Türkiye Cumhuriyetinin Onayladığı İş ve Sosyal Güvenlik Hukuk Alanındaki Çok Taraflı Uluslararası Sözleşmeler, Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayınları, Ankara 2003, s. 409.

³⁴ Yusuf **Alper**, "Sosyal Güvenlik ve Emeklilik Yaşının Tespiti", Çimento İşveren Dergisi, C. 11, S. 1, İstanbul 1997, s. 5 (Emeklilik Yaşı); **Polat**, s. 42; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 547.

³⁵ 2006 yılında yapılmış olan bu tahmine göre 2012 yılında da 65 yaş ve üzeri nüfus oranının % 7 olacağı belirtilmekte idi (Nurseli **Tarcan**, "Avrupa Sosyal Şartı'ndan Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'na", Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 1, S. 4, İstanbul 2006, s. 231).

Tablo 1. Türkiye’de 2007-2012 Yılları Arasındaki Nüfus Oranları ve Demografik Dağılım³⁶

Yıl Year	Yaş grubu Age group	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female
					Oran - Proportion (%)		
2007	Toplam - Total	70 586 256	35 376 533	35 209 723	100,0	100,0	100,0
	0-14	18 642 391	9 570 773	9 071 618	26,4	27,1	25,8
	15-64	46 943 690	23 655 657	23 288 033	66,5	66,9	66,1
	65 +	5 000 175	2 150 103	2 850 072	7,1	6,1	8,1
2008	Toplam - Total	71 517 100	35 901 154	35 615 946	100,0	100,0	100,0
	0-14	18 788 587	9 646 960	9 141 627	26,3	26,9	25,7
	15-64	47 835 090	24 114 713	23 720 377	66,9	67,2	66,6
	65 +	4 893 423	2 139 481	2 753 942	6,8	6,0	7,7
2009	Toplam - Total	72 561 312	36 462 470	36 098 842	100,0	100,0	100,0
	0-14	18 859 334	9 681 912	9 177 422	26,0	26,6	25,4
	15-64	48 618 564	24 557 794	24 060 770	67,0	67,4	66,7
	65 +	5 083 414	2 222 764	2 860 650	7,0	6,1	7,9
2010	Toplam - Total	73 722 988	37 043 182	36 679 806	100,0	100,0	100,0
	0-14	18 878 582	9 691 297	9 187 285	25,6	26,2	25,0
	15-64	49 516 670	25 020 856	24 495 814	67,2	67,5	66,8
	65 +	5 327 736	2 331 029	2 996 707	7,2	6,3	8,2
2011	Toplam - Total	74 724 269	37 532 954	37 191 315	100,0	100,0	100,0
	0-14	18 886 575	9 694 739	9 191 836	25,3	25,8	24,7
	15-64	50 346 979	25 440 290	24 906 689	67,4	67,8	67,0
	65 +	5 490 715	2 397 925	3 092 790	7,3	6,4	8,3
2012	Toplam - Total	75 627 384	37 956 168	37 671 216	100,0	100,0	100,0
	0-14	18 857 179	9 678 382	9 178 797	24,9	25,5	24,4
	15-64	51 088 202	25 803 873	25 284 329	67,6	68,0	67,1
	65 +	5 682 003	2 473 913	3 208 090	7,5	6,5	8,5

36

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2007-2012,
<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, E. T. 10.09.2013.

Tablo 2. Avrupa Birliği Ülkelerinde 1991-2011 Yılları Arasındaki Nüfus Oranlarının Değişimi³⁷

	0-14 yaş arası		15-64 yaş arası		65 yaş ve üstü	
	1991	2011	1991	2011	1991	2011
Avrupa Birliği 27 Ülke	19,3	15,6	66,8	66,9	13,9	17,5
Belçika	18,1	17	66,8	65,9	15	17,1
Bulgaristan	20,1	13,2	66,5	68,3	13,4	18,5
Çek Cumhuriyeti	21,1	14,5	66,3	69,9	12,6	15,6
Danimarka	17	17,9	67,4	65,3	15,6	16,8
Almanya	16,2	13,4	68,8	66	14,9	20,6
Estonya	22,2	15,3	66,1	67,6	11,7	17
İrlanda	26,6	21,3	61,8	67,2	11,4	11,5
Yunanistan	19,2	14,4	67	66,4	13,8	19,3
İspanya	19,5	15,1	66,7	67,8	13,8	17,1
Fransa	20,3	18,5	65,8	64,7	14	16,7
İtalya	16,3	14	68,6	65,7	15,1	20,3
Kıbrıs	25,8	16,8	63,3	70,5	10,9	12,7
Letonya	21,5	14,2	66,7	67,4	11,8	18,4
Litvanya	22,5	14,9	66,4	67,2	11	17,9
Lüksemburg	17,5	17,6	69,1	68,5	13,4	13,9
Macaristan	19,9	14,6	66,6	68,7	13,5	16,7
Malta	23,3	15,3	66,2	69,2	10,5	15,5
Hollanda	18,2	17,5	68,9	67	12,9	15,6
Avusturya	17,5	14,7	67,5	67,7	15	17,6
Polonya	24,9	15,2	64,9	71,3	10,2	13,5
Portekiz	20	14,9	66,4	66	13,6	19,1
Romanya	23,3	15,1	66,2	70	10,6	14,9
Slovenya	20,6	14,2	68,6	69,3	10,8	16,5
Slovakya	25,1	15,4	64,6	72	10,4	12,6
Finlandiya	19,3	16,5	67,2	66	13,5	17,5
İsveç	18	16,6	64,2	64,9	17,8	18,5
Birleşik Krallık	19,1	17,5	65,2	65,9	15,8	16,7
İzlanda	24,9	20,9	64,4	66,8	10,7	12,3
Liechtenstein	19	16	71	70,1	10	13,9
Norveç	19	18,7	64,7	66,2	16,3	15,1
İsviçre	17	15,1	68,4	68	14,6	16,9

³⁷ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_structure_and_ageing, E. T 10.09.2013.

Montenegro	-	19,3	-	68,1	-	12,7
Hırvatistan	-	15,2	-	67,7	-	17,2
Makedonya	-	17,5	-	70,8	-	11,7
Türkiye	34,7	25,6	60,8	67,2	4,6	7,2

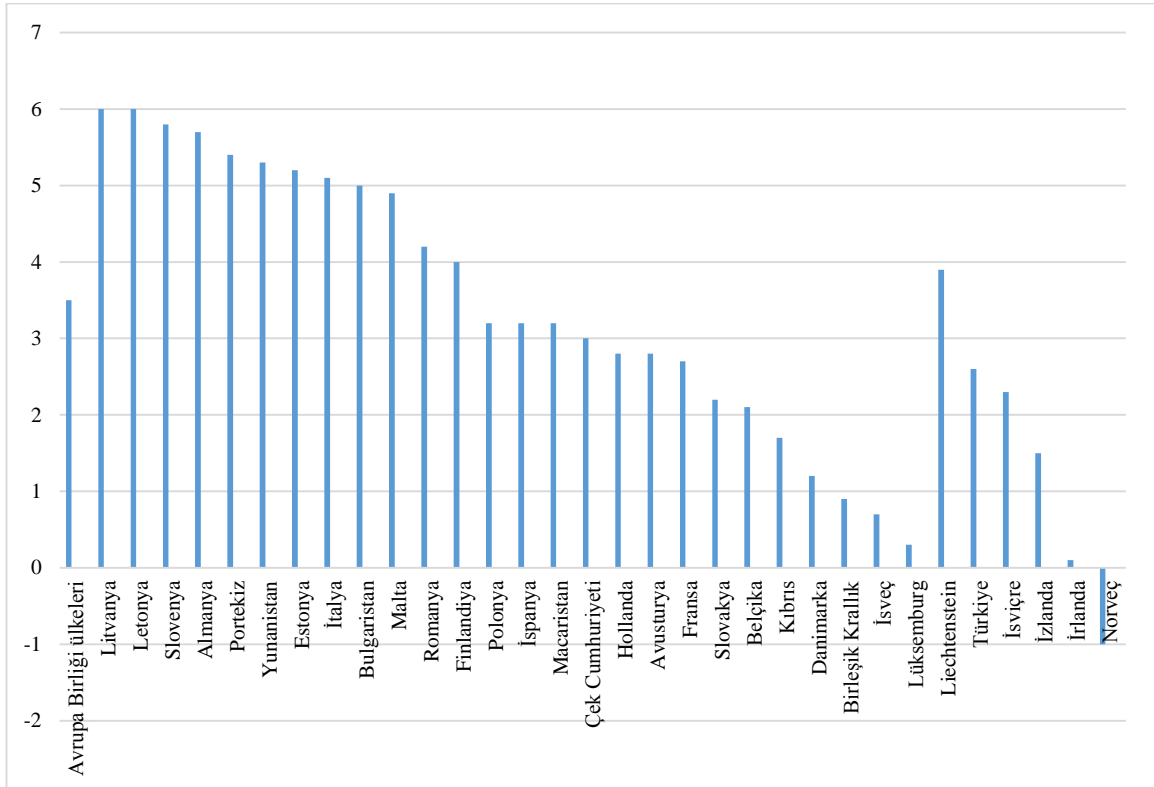
Tablo 3. Avrupa Birliği Ülkelerindeki Bağımlılık Oranları³⁸

	Orta Yaş	Genç Nüfus Bağımlılık Oranı	Yaşlı Nüfus Bağımlılık Oranı	Toplam Bağımlılık Oranı	80 Yaş ve Üzeri
Avrupa Birliği 27 Ülke	41,2	23,4	26,2	49,6	4,8
Belçika	40,9	25,8	26	51,7	5
Bulgaristan	42,5	19,4	27	46,4	4
Çek Cumhuriyeti	39,8	20,8	22,3	43,1	3,7
Danimarka	40,6	27,4	25,7	53,1	4,1
Almanya	44,6	20,3	31,2	51,5	5,3
Estonya	39,7	22,7	25,2	47,9	4,3
İrlanda	34,5	31,7	17,2	48,8	2,8
Yunanistan	42,1	21,7	29	50,7	5
İspanya	40,3	22,2	25,2	47,4	5
Fransa	40	28,6	25,9	54,5	5,4
İtalya	43,5	21,4	30,9	52,3	6
Kıbrıs	35,7	23,9	18	41,9	2,9
Letonya	41,4	21,1	27,2	48,3	4,3
Litvanya	41,1	22,1	26,6	48,7	4,4
Lüksemburg	39	25,7	20,3	45,9	3,7
Macaristan	40,1	21,3	24,4	45,6	4,1
Malta	39,5	22,1	22,4	44,5	3,4
Hollanda	41	26,1	23,3	49,3	4
Avusturya	42	21,7	26	47,7	4,9
Polonya	38	21,3	18,9	40,2	3,4
Portekiz	41,9	22,6	28,9	51,4	5,1
Romanya	38,6	21,6	21,3	42,9	3,2
Slovenya	41,7	20,5	23,9	44,3	4,1
Slovakya	37,4	21,4	17,5	38,9	2,8
Finlandiya	42,1	25	26,5	51,6	4,8
İsveç	40,8	25,6	28,4	54	5,3
Birleşik Krallık	39,7	26,5	25,3	51,8	4,7
İzlanda	35	26,5	25,3	51,8	4,7
Liechtenstein	41,2	22,8	19,8	42,6	3,2
Norveç	38,7	28,3	22,8	51,1	4,5
İsviçre	41,6	22,3	24,9	47,1	4,7
Montenegro	36,5	28,3	18,6	46,9	2,3

³⁸ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_structure_and_ageing, E. T. 10.09.2013

Hırvatistan	41,5	22,4	25,4	47,7	3,7
Makedonya	36,1	24,6	16,5	41,2	1,9
Türkiye	29,3	38,1	10,8	48,9	1,3

Tablo 4. 65 Yaş ve Üstündeki Nüfusun 1991-2011 Yılları Arasındaki Değişim Oranı³⁹

II. SOSYAL RİSK OLARAK YAŞLILIK

Bilindiği üzere sosyal güvenlik ihtiyacı doğuran sebeplere kısaca risk adı verilmektedir⁴⁰. Başka bir anlatımla risk, gerçekleşmesi muhtemel veya muhakkak olan, gerçekleştiği zaman insanı, sağlığının bozulması, vücut bütünlüğünün zarar görmesi, vücut gelişiminin azalması veya kaybolması gibi şekillerde etkileyen her türlü olay ve durumu ifade etmektedir⁴¹. Tehlikenin sadece birey için değil, aynı zamanda toplumun bütünü açısından da önem ihtiva etmesi halinde sosyal risk kavramından söz edilir⁴². Bu

³⁹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_structure_and_ageing, E. T. 10.09.2013.

⁴⁰ Kenan **Tunçomağ**, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, 2. B., İÜHFD Yayınları, İstanbul 1982, s. 2; **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 5; **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 28.

⁴¹ **Tunçomağ**, s. 2; **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 5; **Dilik**, Türkiye’de Sosyal Sigortalar, s. 83-84.

⁴² **Tunçomağ**, s. 2; **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 5; **Korkusuz/Uğur**, s. 7.

bakımdan sosyal risk, muhtemel veya kesin gözle gerçekleşmesi beklenen, ancak ne zaman gerçekleşeceği de bilinmeyen, gerçekleştiği zaman da kişinin ekonomik olarak gelir kaybına neden olan tehlikeler olarak tanımlanmaktadır⁴³.

Genel olarak yaşlanırken bedensel fonksiyonlar da geriler⁴⁴. Yaşlanan insanın saçları beyazlar, cildi kırışır, bedeni zayıflarken aynı zamanda psikolojik dünyasında da birtakım değişiklikler olur. Sözelimi, gençlik dönemindeki zekâ keskinliği azalır, yeni bilgileri hafızasına alabilmesi ve o bilgiyi öğrenebilmesi zorlaşır. Girişim ruhu ve ataklığından eser kalmaz⁴⁵. Bu özelliği ile de yaşlılık⁴⁶ bir tür maluliyet olarak kabul edilmektedir⁴⁷. Bahsedilen mesele bireyin iş gücü kaybına uğramasının yanında genç birine göre daha kolay hastalanma ihtimalini ve fizyolojik yetersizliğini de beraberinde getirmekte, bunun sonucu olarak da kişinin ekonomik olarak olumsuz etkilenmesine, daha açık bir ifade ile gelir kaybına uğramasına sebebiyet vermektedir⁴⁸. Söz konusu olumsuz etkinin yoğunluğu, kişiden kişiye değişiklik gösterebilmekle beraber bedensel yetersizliklerin bireyi gerek çalışma gerekse de normal yaşamında güç kaybına uğrattığı bilinmektedir⁴⁹. Yaşlılık, insan yaşının ilerlemesi ile kendiliğinden oluşan bir olgudur. Kişi yaşlanmakla beraber faal çalışma hayatına devam edemez hale gelmektedir. Bu durum ise bireyin gelir ve kazanç kaybına sebep olmaktadır. Bu bakımdan yaşlılık da iş kazası ve meslek

⁴³ Arıcı, Sosyal Güvenlik, s. 6; **Tuncay/Ekmekçi**, s. 8; **Dilik**, Türkiye’de Sosyal Sigortalar, s. 84.

⁴⁴ Yusuf **Alper**, Türk Sosyal Güvenlik Sistemi Sosyal Sigortalar Hukuku, 5. B., Dora Yayıncılık, Bursa 2013, s. 239 (Sosyal Sigortalar Hukuku); **Tufan**, s. 175.

⁴⁵ Ömer **Baldık**, Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Rehberi, 2. B., Timaş Yayınları, İstanbul 2005, s. 740; **Demirbilek**, s. 217; **Gönüllü Taşkesen**, s. 16.

⁴⁶ Yaşlılık, bilge olana, başı darda da olsa ağır gelmez. Bilge olmayana ise başı darda olmasa da yaşlılık ağır gelir. Bilgili ve erdemli olmak, yaşlılığa karşı en yetkin silahlardır. Erdem, uzun ve dolu bir ömür sürdükten sonra insana tadına doyum olmaz bir zevk verir, çünkü bunlar insanı hiçbir zaman hatta yaşlanınca bile terk etmezler, üstelik iyi yaşadım diye düşünebilmek ve yaptığı birçok hayırlı işi anımsayabilmek son derece tatlı bir şeydir (**Çiçero**, (Çev. Arça Berat), Dostluk ve Yaşlılık, Arya Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 46).

⁴⁷ Can **Tuncay**/Ömer **Ekmekçi**, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 15. B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 381; Namık **Hüseyinli**, Azerbaycan’ın Sosyal Güvenlik Sistemi, Kamu İş, Ankara 2012, s. 518; **Alper**, Emeklilik Yaşı, s. 7.

⁴⁸ Adil **İzveren**, Sosyal Politika ve Sosyal Sigortalar, Sevinç Matbaası, Ankara 1968, s. 238; Gürbüz **Ersan**, Türkiye’de Sosyal Güvenlik, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 1987, s. 89; **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 30; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 239; **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 331; **Tuncay**, Yaşlılık, s. 85; **Richardson**, s. 105.

⁴⁹ Turan **Yazgan**, İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992, s. 75 (Ders Notları); Cahit **Talas**, Sosyal Güvenlik Meselemiz, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, s. 7, İstanbul 1955, s. 89 (Sosyal Güvenlik); **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 546; **Polat**, s. 41.

hastalığında olduğu gibi iş göremezlik durumuna sebebiyet vermekte ve bu bakımdan da sosyal bir risk olarak kabul edilmektedir⁵⁰.

Yaşlılık halinin bir risk olarak kabul edilmesine bağlı olarak sosyal güvenlik açısından güvence altına alınması; kişinin iş göremezliği dolayısıyla meydana gelen gelir kayıplarını güvence altına almak ve iş yaşamında uzun bir süre geçiren bireyi ödüllendirmenin gerekliliği olmak üzere iki gerekçeye dayandırılmaktadır⁵¹. Nitekim diğer risklerle karşılaştırıldığında dünya ülkelerinde ilk sırada yaşlılığın ekonomik ve toplumsal zararlarını gidermeye yönelik programların yer aldığı görülmektedir⁵². Gerçekten gelişmiş ülkelerde nüfusun yaşlanmış olması, gelişmekte olan ülkelerde ise nüfusun yaşlanmaya başlaması yaşlılığın başlıca bir sorun olarak kabul edilmesine sebep olmuştur⁵³.

Yaşlılık döneminde bireyin karşılaştığı yoksulluk, sosyal yoksunluk, yetersiz gelir ve mevcut hizmetlerden yararlanamama gibi olgular, toplumda bu kişiyi marjinalize hale getirmekte ve bu durum bireylerin toplumsallaşmasını engellemektedir. Bu sebeple de bu kişilerin yaşam standartlarının iyi halde bulundurulması ve bireyin bu döneme ilişkin risklere karşı korumaya alınması zorunluluk arz etmektedir⁵⁴.

Yaşlılığın sosyal bir sorun kapsamında kabul edilmesinin başlıca sebebi, yaşlı bireylerin bu dönemlerde maruz kaldıkları birtakım sorunların ailesinin yanı sıra toplumu da ilgilendirmesidir⁵⁵. Ayrıca iş hayatından yaşlıların çekildiği ve maddi getirilerinin de kısıtlandığı, bunun sonucu olarak da yoksullukla karşılaştıkları düşünüldüğünde, yaşlılığın ekonomik olarak da bir sorun teşkil ettiği açıktır. Geleneksel aile yapısının değişmesi sebebiyle, yaşlıların maruz kaldıkları sorunlar karşısında tek başına mücadele

⁵⁰ **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 562-563; **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 8.

⁵¹ **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 562-563; **Tuncay/Ekmekçi**, s. 9; **Korkusuz/Uğur**, s. 9; **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 100.

⁵² Nurşen **Caniklioğlu**, “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Avrupa Sosyal Şartı Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, Anayasal Sosyal Haklar, Legal Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 169 (Avrupa Sosyal Şartı); Fatma **Başterzi**, Yaşlılık Sigortası, TİSK Yayını, Ankara 2006, s. 34; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 240; **Yazgan**, Sosyal Sigorta, s. 80; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 546-547.

⁵³ **Demirbilek**, s. 213.

⁵⁴ **Polat**, s. 40-41.

⁵⁵ **Demirbilek**, s. 214.

etmesi daha doğru bir deyişle sorunlar karşısında yalnız başına mücadele edememesi de bu olgunun sosyal bir sorun olarak kabul edilmesindeki etkenlerden biridir⁵⁶.

İş piyasasında yapılan yaş ayrımcılığı da yaşlılar için bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira iş piyasasında yaşlılara yönelik yapılan yaş ayrımcılığı uygulamaları⁵⁷, ekonomik hayattan dışlanan yaşlılar açısından çalışma olgusunun daha da zorlaşmasına yol açmakta ve bu kişilerin gelir kaybına uğramalarına neden olmaktadır⁵⁸. Devlet tarafından da genç nüfusa istihdam sağlanması amaçlanmıştır. Nitekim ileride ayrıntılı olarak inceleneceği üzere yaşlılık sigortasından yararlanan bireylerin sosyal güvenlik destek primi ödemeleri öngörülmüş ve ödenen yüksek primler neticesinde tekrar çalışabilmeleri zorlaştırılmıştır. Diğer taraftan yaşlı işçi kıdemli işçidir ve genç işçiye göre maliyeti de daha fazladır. Kimi zaman müteşebbis açısından yaşlı ve kıdemli işçi bir an önce işten çıkarılması gereken işçi anlamına gelebilmektedir⁵⁹.

Bir insanın yaşadığı sürece çalışması, yaşam tecrübeleri ve hayatın olağan akışı açısından beklenemez⁶⁰. Bu bakımdan yaşlılığı sebebiyle çalışma gücü kaybına uğrayan ve iş hayatından uzak kalan bireylerin, sosyal güvenlik düzenlemeleri ile korunması sosyal devlet ilkesi açısından da bir gerekliliktir⁶¹. Yaşlılar da toplumun bir üyesidir. Bu bağlamda toplumun onlara karşı yükümlülükleri mevcuttur⁶². Gerçekten, sosyal tehlikelerin ortaya çıkardığı zararlar karşısında güven içinde olmayı ve bu zararlardan kurtarılma garantisini anlatan sosyal güvenliğin⁶³ özünde bireylerin, toplumun üyesi

⁵⁶ **Gönüllü Taşkesen**, s. 15; **Demirbilek**, s. 236; **Altan/Şişman**, s. 8; **Taşçı**, Sosyal Politikalar, s. 181; **Yazgan**, Ders Notları, s. 39.

⁵⁷ “İşverenlerin yaşlı işçilerin daha yavaş öğrendiği, yeniliklere uyum sağlama konusunda isteksiz oldukları, esnek olmadıkları, yeterince enerjik olmadıkları ve bilgilerinin güncelliğini kaybettiği gibi olumsuz düşünceleri, önyargıları nedeniyle yaşlı işçileri çalıştırmak konusunda pek istekli olmadıkları görülmektedir.”, **Baybora**, Uyum Süreci, s. 39.

⁵⁸ **Dilek Baybora**, “Çalışma Yaşamında Yaş Ayrımcılığı”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 1, S. 24, İstanbul 2010, s. 38 (Ayrımcılık); **Hatice Duygu Özer**, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 242 (Yaşlılık Aylığı); Farklı yaşlar arasında muamele farklılığı en çok işe alma sırasında görülmektedir. Bu süreçte, yaş ayrımcılığının günümüzde 40 yaşla birlikte başladığı gözlemlenmektedir (**Baybora**, Ayrımcılık, s. 39); Bununla birlikte yaşlıların çalışma hayatından çekilmeleri sonucu genç nüfusun iş bulmasına da katkı sağlanıyor olmasının, bu durumun olumlu bir tarafı olduğu da belirtilmektedir (**Tunçomağ**, s. 409; **Hüseyinli**, s. 185).

⁵⁹ **Arıcı**, Yaşlı İşçiler, s. 935; **Baybora**, Uyum Süreci, s. 39-40; Zorunlu emeklilik sürecinin öngörülmesi de yaş konusunda ayrımcılık teşkil eden hususlardan biri olarak gösterilmektedir (**Baybora**, Uyum Süreci, s. 44).

⁶⁰ **Korkusuz/Uğur**, s. 375.

⁶¹ **Muammer Vassaf Tolga**, İş Hukuku, 3. B., Türkiye Ticaret Postası Matbaası, İstanbul 1958, s. 257.

⁶² **Demirbilek**, s. 237.

⁶³ **Ali Çubuk**, Sosyal Politika – Sosyal Güvenlik – Sosyal Sigortalar ve İş Hukuku, Varol Matbaası, Ankara 1975, s. 99; **Korkusuz/Uğur**, s. 6; **Yazgan**, Ders Notları, s. 18.

olmasından dolayı toplumdan talep hakkına sahip oldukları düşüncesi yatmaktadır⁶⁴. Sosyal güvenlik, mademki her fert ve toplum için mutlaka karşılanması gereken bir sosyal ihtiyaçtır⁶⁵ ve herkes de bu hakkın öznesidir⁶⁶, o takdirde gelir kaybı ile tek başına mücadelede yetersiz kalan yaşlıların da bu anlamda korunması bir zorunluluktur⁶⁷. Zira asgari bir yaşam seviyesini temin etmek amacını güden sosyal güvenlik bağlamında, kişilerin gelir kaybına uğramasına sebebiyet veren yaşlılık olgusunun sosyal bir risk olarak kabul edilmesi ve yaşlılık riskine maruz kalan bireylere uygun yardımların yapılması gerekmektedir.

Nitekim belirtilen sebeplerle yaşlılık riski günümüz modern dünyasında sosyal risk olarak kabul edilmiş ve sosyal sigortalar vasıtasıyla gerekli yardımlar sağlanmaya çalışılmıştır. Öğretide daha önce de ifade edildiği üzere muhtemel veya kesin gözle gerçekleşmesi beklenen ancak ne zaman gerçekleşeceği bilinemeyen, gerçekleştiği zaman da kişinin ekonomik olarak gelir kaybına neden olan tehlikeler olarak tanımlanan sosyal riskler⁶⁸, mesleki, fizyolojik ve sosyo-ekonomik riskler olarak tasnif edilmektedir⁶⁹. Yaşlılık riski de bu kategorilerden fizyolojik riskler içerisinde ele alınmaktadır.

Dünyada yaşlıların korunması esas çerçevesinde üç değişik sistem benimsenmiş görülmektedir. Bunlardan biri gelirleriyle bağlantı kurmaksızın eşit ve genel bir gelir bağlayan sistem; diğeri tüm çalışanlara kazançlarıyla orantılı gelir bağlanan sistem ve sonuncusu ise zorunlu sosyal sigorta sistemi⁷⁰ ile birlikte tamamlayıcı emeklilik sisteminin beraber uygulandığı sistemdir⁷¹. Bunlardan ilki Yeni Zelanda, İngiltere, İrlanda ve Hollanda gibi ülkelerde; ikincisi, ABD, İsviçre ve Lüksemburg'da ve

⁶⁴ Ali Nazım **Sözer**, Sosyal Sigorta İlişkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1991, s. 6 (Sosyal Sigorta).

⁶⁵ **Yazgan**, Sosyal Sigorta, s. 34; **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 527.

⁶⁶ İbrahim Ö. **Kaboğlu**, "Anayasal Sosyal Haklar: Alanı ve Sınırları", Anayasal Sosyal Haklar (Avrupa Sosyal Şartı, Karşılaştırmalı Hukuk ve Türkiye), Legal Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 21;

⁶⁷ **Talas**, Sosyal Güvenlik, s. 89; **Tolga**, s. 257.

⁶⁸ **Can Tuncay/Ekmekçi**, s. 8.

⁶⁹ **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 8-24; **Dilik**, Türkiye'de Sosyal Sigortalar, s. 83-126; **Korkusuz/Uğur**, s. 8.

⁷⁰ Sosyal güvenlik tekniklerinin en gelişmiş ve yaygın olarak uygulandığı sosyal sigortalar çalışanların karşı karşıya kalabilecekleri belli sayıda sosyal riskleri, zorunlu olarak işçi ve işverenlerin de katılmasını öngören devlet tarafından kurulan ancak özerk yönetilen bir kurum tarafından karşılanmasına yönelik bir sigorta tekniğidir (Ali **Seyyar**, Sosyal Güvenlik Terimleri Ansiklopedik Sözlük, Papatya Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 289; **Sözer**, Sosyal Sigorta, s. 11; **Çubuk**, s. 128; **Altan/Şişman**, s. 29).

⁷¹ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 546.

sonuncusu ise Şili gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Ülkemizde ise çalışanlara kazançlarıyla orantılı gelir bağlanan bir sistem uygulanmaktadır⁷².

Ülkemizde yaşlılık riskine karşı sosyal sigortalar kapsamında güvenceler öngörülmüştür. Sosyal sigortalar; sosyal koruma, dayanışma, sosyal denkleştirme, zorunluluk ilkelerine dayanmakta olup, özellikle sosyal güvenlik kanunları bakımından önem arz eden sosyal koruma ilkesiyle, toplumun ekonomik ve sosyal yönden en fazla gereksinimi olan bireylerini/gruplarını koruma, güvenceye kavuşturma ve onlara hizmet sağlanması amaçlanmakta, yaşamlarını sürdürebilmeleri için bu kişilerin sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması hedeflenmektedir⁷³. Bu bağlamda sosyal sigorta, sosyal güvenliği icra görevini, karşılıklı yardım fikrine dayalı olarak önceden bir bütün halinde tahmin edilebilen risklerin teşkilatlı bir çoğunluğa dağıtılması suretiyle yerine getirmektedir⁷⁴. Sosyal sigortalar, gelirin yeniden dağıtılmasına hizmet etmektedir⁷⁵. İlgililerin katılımıyla gerçekleştirilen bir katımlı sosyal güvenlik rejimi olan bu sistem genel itibariyle işçi-işveren ve devletin desteğiyle çalışmaktadır. Sistemin en büyük özelliği ilgililerin katkısının zorunlu tutulmasıdır ki bu primler ücretin yüksekliği dikkate alınarak belirlenmektedir. Katımlı rejim olarak ifade edilen bu sistemde, işçi çalışma süresi boyunca belirli bir prim ödemekte, devletin ve işverenin de bu ödemeye katkısı bulunmakta, bu suretle de bireyin yaşlılık döneminde garanti altında olması amaçlanmaktadır.

Sosyal sigortalar bağlamında yaşlıların korunması yaşlılık sigortasının da tanımının yapılmasını da gerektirmiştir. Buna göre de yaşlılık sigortası, “yaşının ilerlemesi gibi nedenlerden dolayı, fiziki gücünü kaybeden, eskisi gibi verimli çalışamayan ve dolayısıyla gelir ve kazanç kaybına uğrama tehlikesi ile karşı karşıya gelebilen kişilerin, bu sosyal risklerini karşılama ve onlara emekli aylığı bağlama amacını güden, sosyal sigortalar sisteminde yer alan bir sigorta türü⁷⁶” olarak ifade edilmektedir.

⁷² Murat **Şen**/Tekin **Memiş**, Özel Emeklilik ve Türkiye İçin Sistem Önerisi, TÜGİAD Ekonomi Ödülleri Kitapları- 4, İstanbul 2000, s. 11.

⁷³ YHGK., 13.03.2013, E. 2012/10-1154, K. 2013/360 (Legalbank Hukuk Programı, www.legalbank.net, E. T. 29.11.2013 (Legalbank)).

⁷⁴ **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 532; **İzveren**, s. 161; **Demirbilek**, s. 34.

⁷⁵ **Sözer**, Sosyal Sigorta, s. 12; **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 532.

⁷⁶ **Seyyar**, s. 84.

III. YAŞLILIK SİGORTASININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

A. YAŞLILIK SİGORTASININ ORTAYA ÇIKIŞI

İnsanlık, varoluşundan itibaren içsel ve dışsal etkenlerden kaynaklanan çeşitli tehlikelere maruz kalmıştır. Karşılaşılan bu tehlikelerle mücadele etmek ve karşılaşılması muhtemel tehlikeler ile başa çıkabilmek için de insanoğlu her zaman önlemler alma eğiliminde olmuştur. Yarından emin olma ihtiyacı çerçevesinde çeşitli tedbirler alınmış, ancak tek başına mücadele edebilmenin yetersizliği karşısında ilkel dönemlerden itibaren dayanışma ve yardımlaşma olgusu kolektif bir şekilde sağlanmaya çalışılmıştır⁷⁷. Yaşlılık da insanlığın doğuşundan itibaren var olduğuna göre insanlık kadar eski olan bu riskle mücadele karşısında sosyal güvenliğin kurumsallaşması gündeme gelmiş olup, yaşlılık sigortası adı altında çeşitli uygulamalar geliştirilmiştir⁷⁸. Bu nedenle bu uygulamalara yer vermekte yarar vardır.

B. DÜNYADA YAŞLILIK SİGORTASINA İLİŞKİN GELİŞMELER

1. Sanayi Devrimi Öncesi

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan yaşlılık muhtaç duruma düşmekten kurtulma düşüncesini de beraberinde getirir. Gerçekten en eski sosyal güvenlik belgelerinde dahi yaşlılığın sosyal risk olarak kabul edildiğini ve bu riske maruz kalanlara çeşitli yardımların yapıldığını ve aylıkların bağlandığı görülmektedir⁷⁹.

Bilindiği üzere sanayi öncesi toplumlarda sosyal güvenlik açısından yardım müessesesi önemli bir yer tutmaktadır⁸⁰. Toplumlar geçirdikleri gelişim sürecine paralel olarak ilkel yardımlaşma yöntemlerinden modern yaşlılık sigortalarına kadar gelişim göstermişlerdir⁸¹.

⁷⁷ Resul **Aslanköylü**, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi (SSK ve BAĞ-KUR KANUNU İle Karşılaştırmalı), C. 1, Bilge Yayınevi, s. 160 (Şerh C. 1); Mustafa **Kuruca/Murat Özdamar**, Tüm Yönleriyle Emeklilik, 2. B., Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2013, s. 37; **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 527; **Tuncay/ Ekmekçi**, s. 1; **Yıldız**, s. 4.

⁷⁸ Ebru **Pakin Akın**, Türk Hukukunda Kadın İşçilerin Sosyal Güvenliği, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 88; **Çubuk**, s. 102.

⁷⁹ Nurşen **Caniklioğlu**, “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Sakatlara Emekli-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından Bir Karşılaştırma”, Yargıç Dr. Aydın Özkul’a Armağan, Kamu İş Dergisi, C. 6, S. 4, Ankara 2002, s. 249 (Sakatlara Yaşlılık Aylığı).

⁸⁰ **Tunçomağ**, s. 14.

⁸¹ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 39.

Eski çağlarda, kabile ve daha sonra da aile içi yardımlaşma ve dayanışmanın, yaşlılara ihtiyaçlarının giderilmesinde yardımcı olduğu bilinmektedir⁸². Zira ekonominin büyük bir bölümü tarıma dayandığından aile içi yardımlaşmanın bu dönemde ayrı bir önem taşıdığı belirtilmektedir⁸³. Eski Mısır'da kendi dönemine özgü sosyal güvenlik tedbirlerinden birini Hz. Yusuf peygamberin organize ettiği ve bu kapsamda Hz. Yusuf'un yedi bolluk yılında oluşturduğu çok büyük tahıl rezervlerini, yedi kıtlık yılında dağıttığı, bu şekilde de üretim, tüketim ve tasarruflar arasında anlamlı bir ilişki kurarak hayat seviyesindeki büyük dalgalanmaları önlediği herkesin bildiği bir rivayet olarak ifade edilmektedir⁸⁴.

Sanayi devriminden önceki yakın dönemde de ekonominin statik olması sebebiyle insanların genellikle doğdukları yerden ayrılmamış ve büyük aileler şeklinde yaşamışlardır. Söz konusu dönemde aileler birkaç kuşak birlikte yaşamış ve yaşlı bireylerine de gerekli desteği sağlamışlardır. Ayrıca Fransız İhtilaline kadar insanların istisnalar dışında yaşam alanı olan şehirlerin, ya bir kalenin arkasından ya da dört duvarın içinden ibaret olması; bu yerlerde yaşayanların birbirlerini mutlaka tanımasını ve zamanla birbirlerinin akrabaları durumuna gelmelerini sağlamıştır⁸⁵. Bu sebeple akraba ve komşu sosyal dayanışması söze konu muhtaçlığın giderilmesinde etkili olmuştur⁸⁶.

Orta Çağ'da ise sosyal yardımlaşmada kurumsallaşma gelişmiş, korporasyonlar, yardım sandıkları ve dini nitelikteki hayırsever kurumlar, söz konusu ihtiyacın giderilmesinde etkili olmuşlardır⁸⁷. Nitekim Orta Çağ Avrupası'nda kilise ve manastır gibi dini kurumlar, muhtaç kimselere halkın bağışlarından oluşan fonlardan hastanelerde ücretsiz bakım ve para, giyecek, yiyecek verme şeklinde yardımlar yapmışlardır⁸⁸. 1300'lü yıllarda Birleşik Krallık tarafından Westminster'da halka parasız sağlık hizmetleri verilmiştir⁸⁹. Ayrıca 17. yüzyılda kiliselerin sadaka kurumları da sosyal yardım açısından önemli bir yere

⁸² **Demirbilek**, s. 29.

⁸³ **Sait Dilik**, "Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi", AÜSBFD., C. 43, S. 1-2, Ankara 1988, s. 41 (Tarihsel Gelişim); Ercan **Turan**, "Sosyal Güvenlik Hakkı", Kamu İş, C. 7, S. 3, Ankara 2003, s. 2; Talas, Sosyal Ekonomi, s. 529; **Demirbilek**, s. 23; **Şenocak**, s. 416; **Güvercin**, s. 90.

⁸⁴ **Dilik**, Tarihsel Gelişim, s. 43; **Richardson**, s. 4.

⁸⁵ **Yazgan**, Sosyal Sigorta, s. 43.

⁸⁶ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 15-16;

⁸⁷ **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 173.

⁸⁸ **Şenocak**, s. 418, **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 16-17; **Hüseyinli**, s. 43; **Turan**, s. 3; **Dilik**, Tarihsel Gelişim, s. 48.

⁸⁹ **Tuncay/Ekmekçi**, s. 26.

sahiptir⁹⁰. İşçiler tarafından toplu yardım amacına yönelik kurulan ve daha çok maden işletmelerinde görülen birlik sandıkları da Orta Çağ'da yer alan kurumlar arasında sosyal sigortaların öncüsü olarak kabul görmektedir⁹¹.

Sanayi devrimi öncesinde devletin yaşlıların ihtiyaçlarını giderme noktasında sosyal güvenlik faaliyetleri çok sınırlı kalmıştır. İngiltere'de 1601 tarihli Yoksulluk Kanunu ve 1662 tarihli İskân ve Nakil Kanunu gibi yoksulluğa karşı mücadeleyi amaçlayan kanunlar bu tür sınırlı faaliyetlere örnek olarak gösterilebilir⁹².

2. Sanayi Devrimi Sonrası

Keşifler, buluşlar, rönesans ve reform hareketlerinin etkisiyle oluşan sanayi devrimi, sosyal ve ekonomik yapıyı büyük ölçüde değiştirmiştir⁹³. Gelişen teknoloji ve üretimdeki makineleşme, feodal üretim ilişkilerinin yıkılmasını ve emeğin özgürleşmesini sağlamış, üretim alanında yeni ilişkilerin doğmasına özellikle liberal düşüncenin gelişmesine (laissez faire) zemin hazırlamıştır⁹⁴. Sanayi devriminden bu yana gelişen ve artış gösteren modern üretim olanaklarına karşılık, yine sanayi devriminin yarattığı ekonomik ve sosyal dönüşümler sonucu aile içi dayanışmanın azalması ve mesleki teşekküller içerisinde yardımlaşma kavramlarının önemini yitirmesi, sosyal güvenliğe duyulan ihtiyacın bu dönemde daha da artmasına sebep olmuştur⁹⁵. Ayrıca sanayi devrimi ile tarım faaliyetleri ile uğraşan köylü yoksullaşmış, bu durum da köyden şehirlere göç edilmesi sonucunu doğurmuştur⁹⁶. Ancak bu göçler ile de kitleler, sanayi devrimine ayak uyduramayan zanaatkârlar, liberal düşüncenin etkisiyle ağır ekonomik koşullarda çalışmak zorunda bırakılmışlardır. 12-16 saat arasındaki çalışma süreleri de aile içi yardımlaşmayı, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin zayıflamasına sebep olmuştur⁹⁷.

Bu düzende yoksulluk da kişinin kendi kusuru sayılmıştır⁹⁸. Söz konusu mağduriyetin önlenmesi açısından Amerika'da 1847 yılında Rhode Island'da bir yaşlı koruma sistemi

⁹⁰ **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 173.

⁹¹ **İzveren**, s. 174.

⁹² **Demirbilek**, s. 24; **Tuncay/Ekmekçi**, s. 26; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 39; **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 16.

⁹³ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 16; ; **Dilik**, Tarihsel Gelişim, s. 69.

⁹⁴ **Turan**, s. 3.

⁹⁵ **Şen**, Sosyal Güvenlik, s. 22; **Dilik**, Düşünceler, s. 103; **Şenocak**, s. 411.

⁹⁶ **Demirbilek**, s. 24.

⁹⁷ **Yazgan**, Sosyal Sigorta, s. 46.

⁹⁸ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 18.

oluşturulmuştur⁹⁹. Sosyal güvenliğin kurumsallaşması ihtiyacının giderek arttığı bu dönemde ilk defa 1880’lerde Almanya’da bugünkü sosyal sigortaların temeli atılmıştır; 17 Kasım 1881 tarihinde başlayan kanunlaşma süreci¹⁰⁰ ise 15 Haziran 1883’de “İşçilerin Hastalık Sigortası Kanunu”, 6 Temmuz 1884’de “Endüstride İş Kazası Kanunu” ve 22 Eylül 1889’da “Malullük ve Yaşlılık Sigortası” Kanunu’nun kabulü sonrasında ifade edilen düzenlemelerin 19 Temmuz 1911’de bugünkü sistemin temelini oluşturan “İmparatorluk Sigorta Kanunu” adı altında birleştirilmesi ile tamamlanmıştır¹⁰¹. Almanya’yı takiben Danimarka’da 1891 yılında 60 yaşına varan ve kusurları dışında yardıma muhtaç duruma düşen vatandaşlara devletten zaruri bir geçim yardımı sağlanması konusunda talep hakkı tanınmıştır¹⁰². Bunu takiben Avrupa Birliği ülkelerinden Belçika’da 1900, İngiltere ve İrlanda’da 1908, Fransa’da 1910, Hollanda ve İsveç’te 1913, İtalya’da 1919 yıllarında yaşlılık sigortasına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir¹⁰³.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile 1929 ekonomik bunalımı sonucu aktif nüfusun azalması, savaştan dolayı meydana gelen ekonomik kayıplar sonucu devlet ekonomilerinin olumsuz etkilenmesi ve yaşlı nüfusun yoğunluğunun artması yaşlıların daha da yoksullaşmasına sebep olmuştur. Söz konusu sıkıntının bertaraf edilebilmesi açısından ise ülkeler çözüm üretme eğiliminde olmuşlardır. Bu gerekçelerle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra sosyal güvenlik kadar hızlı gelişim gösteren başka bir dalın bulunmadığı ileri sürülmektedir¹⁰⁴.

⁹⁹ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 39.

¹⁰⁰ 1870’li yıllarda Almanya endüstri toplumuna dönüşmüş ve yoksulluğun artması karşısında ülkede sosyalist hareketler güçlenmişti. 1872 yılında “sosyal politika birliği” kurulmuş ve bu birlik hem sosyalizmi hem de uygulanan liberalizmi eleştirmeye başlamıştı. 1881 yılında bu politik çalkantılar içinde Kanun teklifi verilmiş ve kanun teklifinin görüşüldüğü oturumda, Almanya başbakanı Bismark tarafından yapılan konuşma, Alman sosyal güvenliğinin Magna Carta’sı niteliğinde değerlendirilmektedir (Ali Nazım **Sözer**, Sosyal Devlet Uygulamaları, Almanya, İngiltere, Hollanda, Türkiye, Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Yayınları, İzmir 1997, s. 5 (Sosyal Devlet); **Demirbilek**, s. 25).

¹⁰¹ **Dilik**, Tarihsel Gelişim, s. 80; **Sözer**, Sosyal Devlet, s. 5; **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 18; **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 533-534; **Yazgan**, Sosyal Sigorta, s. 15; **Tunçomağ**, s. 19.

¹⁰² **İzveren**, s. 176.

¹⁰³ Charles **Levinson**, (Çev. Yaver Zeytinoğlu), Avrupa Topluluğunda Sosyal Güvenlik Sistemi, Kuralları, Kapsamı, Yararlanma Koşulları, Güneri Basım, İzmir 1981, s. 73-74; **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 534, **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 18; **İzveren**, s. 176; **Demirbilek**, s. 35; **Çubuk**, s. 96.

¹⁰⁴ **Tunçomağ**, s. 1.

Sanayileşme sürecinin yarattığı sıkıntılar, geleneksel tedbirler olarak ifade edilen dayanışma ve yardım gibi sosyal güvenlik müesseselerinin yetersizliğini göstermiştir¹⁰⁵. Gerçekten Ekim 1929 ekonomik krizi ile Amerika’da meydana gelen işsizliğin büyük boyutlara ulaşması sebebiyle muhtaç duruma düşen insanların ihtiyaçlarının karşılanamaması ve karşılaşılan sosyal risklere karşı uygulanan sosyal sigorta faaliyetlerinin yetersiz kalması sebebiyle 1932 yılında devlet başkanı Roosevelt tarafından “refah devleti doktrini” ortaya atılmıştır¹⁰⁶. Bu çerçevede de Amerika’da 14 Ağustos 1935 tarihinde Sosyal Güvenlik Kanunu (Social Security Act) yürürlüğe girmiştir. Sosyal güvenlik ismini taşımakla birlikte Kanun, Avrupa ülkelerindeki aksine, yalnızca emeklilik aylığı bağlanmasını öngören bir federal yaşlılık sigortası ile federal ve eyaletler düzeyinde sınırlı bir işsizlik sigortasının oluşturulmasını ihtiva eden dar kapsamlı bir sosyal sigorta kanunu olarak kabul görmekte idi¹⁰⁷. Bu sebeple de söz konusu Kanunun yaşlılara yönelik koruma içeren hükümlerinin ağırlıkta olduğu ifade edilmekte idi¹⁰⁸.

Ekonomik sıkıntıların giderilebilmesi açısından İngiltere’de yayınlanan Beveridge raporu da özel bir öneme sahiptir. Bu raporda yaşlılar da korunması gereken kişiler arasında sayılmıştır¹⁰⁹. Beveridge raporunda esas olarak yoksulluktan kurtarılma çareleri aranmış ve bunun için sosyal sigortalar yolu ile gelirin toplum içinde yeniden dağıtımı yoluyla herkese asgari bir gelir sağlanması önerilmiştir¹¹⁰. Esasları Beveridge tarafından belirlenen bu rapor özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada büyük yankı uyandırmış, ülkeler sosyal güvenlik sistemini kurarlarken bu raporu esas almışlardır¹¹¹. Ayrıca bugün ülkemizde uygulanmaya çalışılan tek çatı ilkesinin bu rapor ile İngiltere’de çok daha önce uygulandığı görülmektedir¹¹². Ancak bu dönem de uzun sürmemiş ve

¹⁰⁵ Kadir **Arıcı**, Avrupa Birliği Sosyal Güvenlik Hukuku, Kamu İş, Ankara 1997, s. 1 (Avrupa Birliği).

¹⁰⁶ Abdurrahman **Ayhan**, “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri”, Sosyal Güvenlik Dergisi, 2012/1, s. 42 (Sosyal Güvenlik); Mehmet **Akad**, Teori ve Uygulamada Sosyal Güvenlik Hakkı, 1. B., Kazancı Yayınları, İstanbul 1992, s. 19; **Tunçomağ**, s. 6.

¹⁰⁷ Yusuf **Alper**, “ABD Sosyal Güvenlik Sistemi Bir Model Olabilir mi?”, Çimento İşveren Dergisi, C. 22, S. 2, İstanbul 2008, s. 8 (ABD Sosyal Güvenlik Sistemi).

¹⁰⁸ **Alper**, ABD Sosyal Güvenlik Sistemi, s. 8.

¹⁰⁹ **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 542; **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 279; **Sözer**, Sosyal Devlet, s. 53; **Çubuk**, s. 104.

¹¹⁰ Anthony Ian **Ogus**/Eric M. **Barendt**, The Law of Social Security, 3. B., Butterworth & Co Publishing, London 1988, s. 3; **Tunçomağ**, s. 28; **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 20; **Akad**, s. 20; **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 180-181; **Korkusuz/Uğur**, s. 17.

¹¹¹ **Tunçomağ**, s. 29; **Tuncay/Ekmekçi**, s. 30.

¹¹² **Tunçomağ**, s. 28; **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 541; **Sözer**, Sosyal Devlet, s. 54; **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 181; **Korkusuz/Uğur**, s. 19.

mevcut sistemlerin toplumların ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmesi üzerine 1970’li yıllardan sonra çare olarak görülen Neo Liberal akımın da etkisiyle sosyal güvenlik sistemlerinde reform arayışları süregelmiştir¹¹³. Gerçekleştirilen reformlar sonrası ise gelişmiş ülkelerde yaşlılara sağlanan sigortaların kapsamına bakıldığında, alınan tedbirlerin salt günlük yaşamın idame ettirilmesine olanak sağladığı, yaşlılıktan dolayı karşılaşılan ekonomik kayıpların bütünüyle telafi edilmesinden uzak kaldığı belirtilmektedir¹¹⁴.

C. ÜLKEMİZDEKİ GELİŞMELER

Ekonomik, sosyal siyasal yapı ve koşullara göre sosyal güvenlik alanındaki politika ve sistemler şekillenir. Bu açıdan Türk sosyal güvenlik hukukunda yer alan yaşlılık sigortası alanındaki gelişmeler tarihi dönem itibariyle genellikle Cumhuriyet öncesi dönem içerisinde Tanzimat’tan Önceki Dönem ile Tanzimat Dönemi ve Cumhuriyet dönemi olarak tasnif edilmektedir¹¹⁵.

1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

a. Tanzimat Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti, tarihi boyunca sanayileşme sürecine girememiş olmasından da kaynaklı olmak üzere sosyal politikalarını oluşturamadığından, bütünüyle bir sosyal güvenlik sistemine de sahip olamamıştır¹¹⁶. Ancak sosyal güvenlik sistemine yönelik kısmi uygulamalara da yer verilmiştir. Örneğin, Orhan Gazi döneminde zamanın durum ve şartlarına göre bazı şahıslara ve dul veya yetimlere çeşitli koşullarla sosyal haklar tanınmış ve bu hakların karşılanabilmesi için de kimi esaslar belirlenmiştir¹¹⁷. Bütün tarımsal ve gelişmemiş toplumlarda olduğu üzere, Osmanlı Devletinde de aile içi dayanışma ve İslam dininin kuralları içerisinde yer alan zekât, fitre gibi yardım biçimleri

¹¹³ Şenay **Gökbayrak**, “Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 2, S. 25, İstanbul 2010, s. 142.

¹¹⁴ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 41.

¹¹⁵ Murat **Şen**, “Tanzimat ve TBMM Hükümeti Döneminde Sosyal Güvenlik Hukuku Alanında Gelişmeler”, Atatürk’ün 125. Doğum Yılına Armağan, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Erzincan 2007, s. 55 (Gelişmeler).

¹¹⁶ Murat **Şen**, “Tanzimat Öncesi (Klasik Dönem) Osmanlı Devleti’nde Sosyal Güvenlik”, E-Akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Haziran 2002, s. 5, <http://www.e-akademi.org>, E. T. 01.03.2013 (Tanzimat Öncesi Dönem); **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 589.

¹¹⁷ Sait **Dilic**, Türkiye’de Sosyal Sigortalar, İktisadi Açından Bir Tahlil Denemesi, 2. B., BATİDER Yayınları, Ankara 1972, s. 25 (Türkiye’de Sosyal Sigortalar); **Şen**, Sosyal Güvenlik, s. 20.

bu bağlamda etkili olmuşlardır¹¹⁸. Söz konusu yardım müesseseleri özellikle akrabalık ve komşuluk esası üzerinden işlemekte idi¹¹⁹. Ayrıca Osmanlı devletinde sanayi devrimine kadar zanaat ve küçük sanatlara dayanan sanayi ve esnaflık oldukça gelişmiş¹²⁰ olması, mesleki teşekküllerin dayanışma içerisinde gelişmelerini ve karşılıklı yardımlaşmalarını sağlamış, bu yönüyle de sosyal güvenlik işlevi yerine getirilmiştir. Bunun yanında loncalarda yer alan teavün sandıklarının veya orta sandıklarının da sosyal güvenlik işlevleri bulunmaktadır¹²¹. İleride de ifade edileceği üzere karşılıklı yardım ve mutlak otoritenin geçerli olduğu lonca düzeninde toplumda belli kesimde yer alan bireylerin karşılaştığı sosyal tehlikelerin zararları kolaylıkla ortadan kaldırılmıştır¹²².

Kamu hizmetlerinin örgütlenme biçimi olan ve yaygın bir şekilde kullanılan vakıflar vasıtası ile de sosyal güvenlik alanında çalışmalar yapılmıştır¹²³. Sözü edilen vakıflardan hayri vakıflar ve avarız vakıfları Osmanlı Devletinin sosyal güvenlik uygulamaları açısından büyük bir önem ihtiva etmiştir¹²⁴. Bu bakımdan Osmanlı Devleti'nde sosyal güvenlik özetle üç esasa dayandırılmıştır. Bunlar; aile içi yardımlaşma, meslek teşekkülleri çerçevesinde yardımlaşma ve sosyal yardımlar olarak ifade edilebilir¹²⁵.

Osmanlı Devleti'nde meslek teşekkülleri içerisinde ilk yardımlaşmaların, esnaf teşekkülleri olarak zikredilen ahilik ve lonca teşkilatları ile sağlandığı görülmektedir¹²⁶. Bu kurumların oluşumunda devletin bir katkısının olmadığı, özellikle dinsel ve kültürel faktörlerin etkisiyle yardımlaşmanın yapıldığı anlaşılmaktadır¹²⁷. Bu anlamda din, ahlak ve gelenek kurallarına dayalı ve yardımlaşma amacına yönelik ilk örgütlenme şeklinin de

¹¹⁸ Şen, Gelişmeler, s. 55; Turan, s. 6, Talas, Sosyal Ekonomi, s. 589; Dilik, Tarihsel Gelişim, s. 57; Tunçomağ, s. 42; Yazgan, Ders Notları, s. 397; Akad, s. 31.

¹¹⁹ Yunus Özger, "Tanzimat Sonrası Osmanlı Kara Ordusunda Emeklilik İşlemlerine Dair Yapılan ve 1881 Tarihli Tekaüt Kanunnamesinin Tahlili", Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 205 <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s30/9.pdf>, E. T. 25.10.2013.; Yazgan, Sosyal Sigorta, s. 44; Alper, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 3.

¹²⁰ Talas, Sosyal Ekonomi, s. 590.

¹²¹ Şakar, Sosyal Sigortalar, s. 29; İzveren, s. 174; Dilik, Türkiye'de Sosyal Sigortalar, s. 23; Sözer, Sosyal Devlet, s. 123.

¹²² Şakar, Sosyal Sigortalar, s. 29.

¹²³ Tunçomağ, s. 42; Şen, Sosyal Güvenlik, s. 20; Turan, s. 6;

¹²⁴ Tunçomağ, s. 42; Dilik, Tarihsel Gelişim, s. 68; Şakar, Sosyal Sigortalar, s. 29.

¹²⁵ Gürbüz Ergan, "Türkiye'de Sosyal Sigortaların Doğuşu ve Gelişmesi", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 25, İstanbul 1974, s. 47 (Sosyal Sigortalar); Şen, Tanzimat Öncesi Dönem, s. 5.

¹²⁶ Talas, Sosyal Ekonomi, s. 590; Şen, Tanzimat Öncesi Dönem, s. 8; Tunçomağ, s. 43; Korkusuz/Uğur, s. 40-41.

¹²⁷ Şen, Sosyal Güvenlik, s. 24; Kuruca/Özdamar, s. 44.

ahilik olduğu kabul edilmektedir¹²⁸. Ahi kelimesinin anlamı konusunda değişik görüşler¹²⁹ bulunmasına karşılık, ahilik müessesesi cömertliğe, mertliğe ve el açıklığına dayandığı gibi fertlerin birbirini kardeş görmeleri ve dayanışma esasını içerdiği, bu bakımdan da ahilik teşkilatının devletin sahip çıkamadığı kimseleri korumayı ve kimsesizlerin kimsesi olmayı amaç edindiği belirtilmektedir¹³⁰. Gerçekten 13. yüzyılda kurulan ve mesleki teşekküller çerçevesinde yardımlaşmanın tipik bir örneği olarak gösterilen ahilik teşkilatı, maruz kalınan sosyal riskler karşısında dayanışma ve yardımlaşmayı sağlamak açısından orta sandığını kurmuş ve yaşlılık sonucu işini terk etmiş, bu sebeple de muhtaç duruma düşmüş kişilerin geçimlerini sağlamayı amaçlamıştır¹³¹. Ahilik kurumunun amacına ulaşmasında esas aldığı prensipler içerisinde gedik sisteminin uygulanıyor olmasının da önemi büyüktür. Kazancın şahsiliği ilkesinin söz konusu olmadığı gedik sistemi sayesinde kazancın bir bölümü teşkilata gelir olarak kaydedilmiş ve muhtaç kalanlara gerekli yardımlar sağlanmıştır¹³². Ahilik teşkilatının önem arz eden bir diğer özelliği de yoksul, yabancı, garip ve misafir olmasından dolayı ihtiyaç sahibi olan kişilere din veya ırk ayrımı yapılmadan yardım edilmiş olmasıdır¹³³.

14. yüzyıldan itibaren ilk mesleki teşekküller olarak kabul gören ahilik şeklindeki esnaf kuruluşları etkisini yitirmeye başlamış, onların yerini daha etkili olabilecek özelliklere sahip olan Loncalar almış ve bu Loncalar kurmuş oldukları teavün sandıkları aracılığı ile yardımlarını gerçekleştirmişlerdir¹³⁴. Loncaların karşıladığı sosyal riskler çok geniş

¹²⁸ **Tuncay/Ekmekçi**, s. 74; Ayrıca bkz.: İlhan **Tarus**, Ahiler, Ulus Basımevi, Ankara 1947.

¹²⁹ Arapça bir kelime olan “ahi” kelimesi “kardeşim” anlamına gelmektedir. Aynı zamanda “Ahi” kelimesinin Kutadgu Bilig ve divanı lügati’ t türk gibi eserlerde eski Türkçe metinlerde geçen “eli açık, cömert” anlamına gelen “Aki” kelimesinden geldiği de ileri sürülmektedir.” (**Şen**, Sosyal Güvenlik, s. 25; Necmettin **Özerkmen**, Ahiliğin Tarihsel Toplumsal Temelleri Ve Temel Toplumsal Fonksiyonları – Sosyolojik Yaklaşım, Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 44/2, s. 59; Muhsin **Demir**, Ahilik, Ahi Evren’i Veli ve Kırşehir’de Ahilik Kutlamaları, Sivas 2004, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 17; Abdullah **Günay**, Ahilikte Mesleki Eğitim ve Sosyal Dayanışma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2003, s. 2).

¹³⁰ **Tarus**, s. 19; **Şen**, Tanzimat Öncesi Dönem, s. 38; **Demir**, s. 17; **Özerkmen**, s. 73.

¹³¹ Ferit Hakkı **Saymen**, “Türkiye’de Sosyal Sigortaların Gelişme Hareketleri ve Yeni Temayülleri”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 18, S. 3-4, İstanbul 1952, s. 1070 (Sosyal Sigortalar); **Demir**, s. 90.

¹³² Abdullah **Soysal**, “İşletmelerin Başarısında Ahilik İlke ve Uygulamalarının Önemi: Bir Değerlendirme”, ÇEİS, C. 27, S. 2, İstanbul 2013, s. 12; Nurettin **Öztürk**, “Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 7, Kütahya 2002, s. 49.

¹³³ **Şen**, Sosyal Güvenlik, s. 38.

¹³⁴ **Şen**, Tanzimat Öncesi Dönem, s. 11; **Kuruca/Özdamar**, s. 44; **Tunçomağ**, s. 43; **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1070-1071; **Akad**, s. 31; **Korkusuz/Uğur**, s. 41; Tarus’a göre Orta Çağ’a özgü karakterini yirminci yüzyılın ilk rubuna kadar muhafaza etmeğe çalışmış olan Türk esnaf teşekkülleri olan ahi teşkilatının kaldırılması sadece sosyal bir inkılabı değil aynı zamanda ekonomik bir devrin sonunu da ifade etmektedir (**Tarus**, s. 8).

olmakla birlikte Loncalar tarafından kurulan sandıklardan yardım yapılabilmesi için öncelikli şart muhtaç durumda olmaktır¹³⁵.

Yaşlılık nedeni ile gelir kaybına uğramış Lonca mensubu kişilere, sandığın başlıca gelir kaynağı olan usta ve kalfaların ödeme güçlerine göre haftalık veya aylık ödemekte olduğu aidatlar ile gerekli yardımlar sağlanmıştır¹³⁶. Bir meslek sahibi olabilmek ve o mesleği icra edebilmek için Loncalara girmek zorunlu tutulduğundan ödenen aidatlar ile bağışlar ve çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa geçişlerde bazen yalnız ustaların bazen de ustalarla birlikte çırak ve kalfaların ödedikleri harçlar da sandıkların başka bir gelirini oluşturmuştur¹³⁷. Her ne kadar sosyal sigortalar ile aralarında birtakım farklar bulunsa da Loncaların karşılıklı yardım ve zorunluluk esasları unsurlarına sahip olması dolayısıyla sosyal sigortaların öncüsü olduğu ifade edilmektedir¹³⁸.

Lonca sisteminin uygulandığı dönemde ihtiyarlık, hastalık veya sakatlık nedeniyle çalışamaz duruma gelmiş olan esnafa “efradı gayri amile” adı verilmiş ve bu esnaf, sandıktan aldıkları yardımların niteliğine göre de “mütekait”, “aceze” ve “malulin” olmak üzere üç kısımda tasnif edilmiştir¹³⁹. Yaşlılık nedeniyle dükkânlarına ve tezgâhlarına gidip gelemeyen, buna karşılık sermayesinin yeterli olması dolayısıyla kalfaları aracılığıyla durumu idare eden ustalar mütekait; ihtiyarlıkları sebebiyle dükkânlarına gidemeyen ve dükkânını idare edecek kalfası veya sermayesi bulunmadığı için işini terk eden ve bu sebeple de dükkânını kapatmak zorunda kalan ustalar aceze (işini bıraktıkları veya dükkânını kapattıkları için mali durumları kötüleştiği için sandık bu kişilere yardım etmiştir); bir kaza nedeniyle sakat kalmış veya tedavisi mümkün olmayan hastalığa maruz kalan kimseler ise derecesi ne olursa olsun herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulmayıp malulin olarak kabul edilmiştir¹⁴⁰. Sandık, üyelerini bu bağlamda yaşlılık riskine de karşı korumuş ve onların sosyal güvenlik ihtiyaçlarını temin etmeye çalışmıştır¹⁴¹. Sözü geçen

¹³⁵ **Dilic**, Türkiye’de Sosyal Sigortalar, s. 24.

¹³⁶ **Şevket Güneş Bigat**, “Ülkemizde İş ve Sosyal Güvenlik Hukukununun Tarihsel Gelişimine Bir Bakış”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 81, S. 1, 2007, s. 46; **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1071; **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 590; **Tunçomağ**, s. 43; **Dilic**, Türkiye’de Sosyal Sigortalar, s. 24; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 5-6.

¹³⁷ **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 590; **Dilic**, Türkiye’de Sosyal Sigortalar, s. 20.

¹³⁸ Ferit **Saymen**, Türk İş Hukuku, İsmail Aygün Matbaası, İstanbul 1954, s. 46 (İş Hukuku); **Dilic**, Türkiye’de Sosyal Sigortalar, s. 24; **Tunçomağ**, s. 44; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 5.

¹³⁹ Samet **Agaoğlu**/Selahattin **Hüdaioğlu**, Türkiye’de İş Hukuku, İş Hukuku Tarihi, Merkez Basımevi, C. I, 1938, s. 71; **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1071.

¹⁴⁰ **Saymen**, İş Hukuku, s. 46; **Agaoğlu**/ **Hüdaioğlu**, s. 71; **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1071-1072.

¹⁴¹ **Şen**, Sosyal Güvenlik, s. 30; **Sözer**, Sosyal Devlet, s. 123; **Gönencan**, s. 34; **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1072.

sandıklar ise sanayi devriminin de etkisiyle 19. yüzyılın sonlarına doğru Loncalarla birlikte ortadan kalkmışlardır¹⁴².

Osmanlı Devleti'nde esas itibariyle otoriteye ihtiyaç duyulacak özellikte ve siyasi karakterdeki alanlar olan kamu güvenliği ile ülke savunmasında, devletin kendi bütçesi ve organları ile faaliyetlerde bulunduğu görülmekte iken, bunun dışındaki geniş alandaki kamu hizmetlerinde ise devletin müdahil olmadığı, sözü edilen hizmetlerin daha çok yardım vakıfları aracılığıyla yürütüldüğü gözlenmektedir¹⁴³. Tanzimat öncesi dönem açısından Osmanlı Devleti'nde sosyal yardım niteliğindeki uygulamalara da rastlanmaktadır. Sözü edilen yardımların vakıflar aracılığıyla yapıldığı, buna karşılık devletin bu faaliyetlerde yer almadığı görülmüştür¹⁴⁴. Doğuş ve gelişimlerinde, İslam dininin temelinde barındırdığı hayır, iyilik ve yardım müesseselerinin çok büyük etkisi olan bu kurumların yaşlılık sigortası açısından konumuzu ilgilendiren yönü, muhtaçlara hastalık ve geçim sıkıntısı hallerinde yardım yapmış olmalarıdır¹⁴⁵. Dile getirilen vakıflar Avarız¹⁴⁶ ve Müessesatı Hayriye olarak adlandırılmakta olup çok çeşitli ve değişik amaçlar ile kurulmakta idiler¹⁴⁷. Avarız ve Müessesatı Hayriye vakıfları arasındaki fark ise kendilerinden yararlanılması noktasında belirginleşmektedir. Zira Avarız Vakıflarının gelirlerinden yararlanılmakta iken, Müessesatı Hayriye olarak ifade edilen vakıfların ise mallarından faydalanılmaktadır¹⁴⁸.

Sosyal yardım amacını en iyi şekilde yerine getirdiği ifade edilen, aynı zamanda toplumsal bütünlüğün ve yardımlaşmanın güzel bir örneğini teşkil eden avarız vakıflarında hasta olup kazanç sağlamaktan yoksun kalanların yardımına koşılmakta ve yardım yapılırken de din ayrımı yapılmamaktadır¹⁴⁹. Avarız vakıfları, yardım amacı ile kurulduğundan ve yardım alabilmek için vakıflara herhangi bir aidat ödemek gerekmediğinden, günümüz primli rejiminin sağladığı yaşlılık sigortasının çekirdeği

¹⁴² **Dilic**, Türkiye'de Sosyal Sigortalar, s. 25; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 8; **Korkusuz/Uğur**, s. 41.

¹⁴³ **Şen**, Tanzimat Öncesi Dönem, s. 18; **Tunçomağ**, s. 42.

¹⁴⁴ **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 5.

¹⁴⁵ **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 590; **Şenocak**, s. 425.

¹⁴⁶ Avarız esas itibariyle arıza kelimesinin çoğulu olarak kullanılmakla birlikte fakirlik, hastalık, zaruret veya yangın gibi halleri ifade etmektedir (**Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1068; **Şen**, Sosyal Güvenlik, s. 34).

¹⁴⁷ **Talas**, Sosyal Ekonomi, s.

¹⁴⁸ **Şen**, Sosyal Güvenlik, s. 38.

¹⁴⁹ Mehmet **Bayartan**, "Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler", Osmanlı Bilimi Araştırmaları C. 1, S. 10, İstanbul 2008, s. 168; **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1067-1068; **Şen**, Sosyal Güvenlik, s. 35.

olarak görmenin mümkün olmadığı ifade edilse¹⁵⁰ de, olması gereken hukuk bağlamında önemli bir kaynak niteliğindedir. Müessesatı Hayriye ise kendisinden yararlananlar itibariyle iki kısma ayrılmaktadır: Yapılan kimi yardımlardan zengin fakir ayrımı yapılmaksızın herkes istifade edebilirken, bir kısım yardımlardan ise yalnızca yoksullar yararlanmıştır¹⁵¹. Aynı yardım esasına dayalı bu vakıflar ile de hastanelerin imaretle, ilaç ve yemek gibi ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle ihtiyaç sahiplerinin faydalanması sağlanmış, bu şekilde sosyal yardım işlevi görmüştür¹⁵². Bu bakımdan vakıflar büyük ölçüde sosyal adaletin sağlanması görevini yerine getirmiş ve farklılıkların giderilmesi açısından da önemli bir vazife yüklenmiştir¹⁵³.

Ayrıca yaşlılara ilişkin sosyal güvenlik politikaları bağlamında Osmanlı Devleti'nde sadrazamlar, kazaskerler, kadılar ve askerlerin ya da devlet hizmetinde büyük faydası olanların yaşlanmaları sonucu işten ayrılmaları halinde, dirlik sistemi¹⁵⁴, arpalık¹⁵⁵ gibi uygulamalarla kendilerine geçimlerini sağlamaları için gelir sağlandığı görülmektedir¹⁵⁶. Osmanlı devletinde yer alan bu uygulamalar sebebiyle sosyal güvenliğin görünümünün salt emekliliğe sevk işleminden ibaret olduğu dahi belirtilmektedir¹⁵⁷. Ancak Osmanlı Devleti'nde uygulanan emeklilik politikasının, reaya (halk) ve yönetenler açısından farklı şekilde sağlandığı da görülmektedir.

¹⁵⁰ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 43.

¹⁵¹ **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1068.

¹⁵² **Şen**, Tanzimat Öncesi Dönem, s. 18; **Ersan**, Sosyal Sigortalar, s. 49.

¹⁵³ **Şen**, Sosyal Güvenlik, s. 36.

¹⁵⁴ Asker yetiştirilen yer olarak bilinen tımar arazileri aynı zamanda devlet hizmetinde büyük faydası olanların geçim kaynaklarını da oluşturmaktaydı. Diğer bir ifade ile tımar arazileri bu kişilerin yaşlılık dönemlerinde de sosyal güvenlik teminatı olarak yer almaktaydı. Osmanlı toprak düzeni de bu bakımdan bir tür sosyal güvenlik müessesesi fonksiyonu görmekteydi (**Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 6).

¹⁵⁵ **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 7; “Klasik dönemde emeklilikle doğrudan ilintili olan uygulamalardan biri arpalıklardı. Arpalık, yeniçeri ağası, rikâb-ı hümayun ağaları, bölük ağaları gibi belli başlı saray ve idare adamları ile bir kısım yüksek rütbeli ilmiye sınıfı mensuplarına vazifelerini tamamladıktan sonra tekiüt tariki adıyla emekli maaşına karşılık olarak verilen bir tahsisat biçimi idi” (Tayyip **Gökbilgin**, Arpalık, <http://tayyibgokbilgin.info/wp-content/uploads/2012/05/Article-12.pdf>, E. T. 17.12.2013).

¹⁵⁶ **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 6-7; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 44; Ayrıntılı bilgi için bkz: Zahit **Gönencan**, “Osmanlı Döneminde Sosyal Güvenlik Sistemleri”, “Osmanlı Döneminde Sosyal Güvenlik Sistemleri”, Çimento İşveren Dergisi, C. 15, S. 1, İstanbul 2001, s. 20-30; “Klasik dönemde emeklilik konusu, Fatih kanunnamesinde ele alınmış ve devlet adamlarının her birine emeklilik döneminde ne kadar akçe verileceği hususu sistemleştirilmiştir”. (**Özger**, s. 206).

¹⁵⁷ **Özger**, s. 206.

b. Tanzimat Sonrası Dönem

Tanzimat sonrası dönemde de devletin bu alanda çeşitli yasal düzenlemeler yaparak müdahalelerde bulunduğu görülmektedir. Bu dönemde loncalar, sanayi devrimi ile etkisini yitirmeye başlamış, Tanzimat döneminin etkisiyle de devlet bürokrasisi sosyal güvenliğe hakim olmuş ve gerileme gösteren vakıfların kurduğu sandıklar devlet kontrolüne geçmiştir¹⁵⁸. Arpalık uygulaması kaldırılmış, yerine adliye mensupları gibi emekli olan bürokratlara mazuliyet akçesi, ilmiye mensuplarına ise tarik maaşı verilmeye başlanmıştır¹⁵⁹.

Bu dönemdeki ilk yasal düzenleme olarak yalnız maden işçileri için çıkarılan 1865 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesi ve 1869 tarihli Maadin Nizamnamesi zikredilebilir. Söz konusu nizamnamelerde sosyal güvenlik tedbirleri çok kısmi şekilde yer almaktadır. Bu bakımdan hafif hastalara tedavi yardımı yapılmasını öngören Dilaver Paşa Nizamnamesi ile kazaya uğrayan işçilere veya bunların ölümü halinde yakınlarına yargı organlarıncı tazminat verilmesini benimseyen Maadin Nizamnamesi¹⁶⁰ yaşlılık sigortası açısından bir ehemmiyet arz etmemektedir. Bununla beraber çeşitli çalışanlar açısından emekliliğe ve yaşlılık aylığına yönelik olarak 1865 yılında Askeri Tekaut Sandığı, 1881 yılında sivil memurlar için emekli sandığı, yine 1881 yılında Asakir-i Berriye Tekaut Kanunu¹⁶¹, 1909 yılında askeri ve mülki sandıklar, yine aynı yıl Tershane-İ Amirenin İşçi ve Memurları İçin Kurulan Emeklilik ve Malullük Sandığı, 1910 tarihli Hicaz Demiryolu Memur ve Müstahdemlerine Yardım Nizamnamesi ve 1917 yılında Şirketi Hayriye Tekaut Sandığı

¹⁵⁸ **Tunçomağ**, s. 45; **Şen**, Gelişmeler, s. 59; **Özger**, s. 206.

¹⁵⁹ **Özger**, s. 207.

¹⁶⁰ **Şen**, Gelişmeler, s. 66-67; **Tunçomağ**, s. 45; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 9; **Ersan**, Sosyal Sigortalar, s. 49-50; **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1073-1074; **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 591, **Bigat**, s. 47; **Korkusuz/Uğur**, s. 42.

¹⁶¹ Sözü edilen kanun karacı askerlerin emeklilik işlemlerini düzenlemektedir. Kanuna göre bir askerın emekliliğe ayrılabilmesi için ise 30 senelik hizmetin tamamlanması aranmakta olup (m.10), yine aynı kanunun 11. maddesine göre ise 25 yıllık hizmeti tamamlayanlardan 5 yıl süre ile herhangi bir savaşın çıkması halinde çağrıldıklarında gelmeleri koşuluyla emeklilik işlemlerinin yapılabileceği de kabul edilmiştir. Düzenlemenin 12. maddesiyle, askerî personelin rütbelere göre emeklilik yaş sınırları asttan üste 52 ile 70 yaş arası olarak tespit edilmiştir (**Özger**, s. 216-217). Ayrıntılı bilgi için bkz.: Yunus **Özger**, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Kara Ordusunda Emeklilik İşlemlerine Dair Yapılan ve 1881 Tarihli Tekaut Kanunnamesinin Tahlili”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s30/9.pdf>, E. T. 25.10.2013.

kurulduğu görülmektedir¹⁶². Kurulan sandıklar, kapsamlarının dar ve sınırlı olması nedeniyle yaşlılık sigortasının ilkel bir başlangıcı olarak kabul edilebilir¹⁶³.

16 Nisan 1909 tarihli Tershane-i Amiriyeye Mensup İşçi Sairenin Tekaüdiyeleri hakkında bir nizamname ile tekaüt maaşları maluliyet ve hizmet senelerine göre bağlandığı ifade edilmektedir¹⁶⁴. Söz konusu nizamnameye göre iki el veya ayak, veya bir el veya bir ayak kesilmesi veya tamamen çalışmayacak hale gelmiş olması, tamamen kör olmak veya deli olmak hallerinde birinci derecede maluliyet, sözü geçen hallerden birinin mevcut olması halinde başkasının yardımına muhtaç olmayı istilzam etmeyecek derecede bir arızaya maruz kalması hali ikinci derecede maluliyet olarak ele alınmıştır. Tekaut müddetini (40 sene çalışma) ikmal etmiş olup aynı zamanda maluliyet halinde de bulunması halinde ise temin edilecek maaşlardan yüksek olanı talep edilebilecektir¹⁶⁵. Bu sandığa üye işçiler yaşlılık ve maluliyetlerinden ötürü gelir kayıplarına karşı korundukları için bu sandık yaşlılık sigortasının başlangıcı olarak kabul edilmiştir¹⁶⁶.

c. Birinci TBMM Dönemi

Türkiye Devleti'nin kurulmasının ardından da yaşlılık riskine karşı gelişmeler bağlamında 151 sayılı 10.09.1921 tarihli Ereğli Havzai Fahmiye Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun kabul edilmiştir. Bu Kanun gereğince ihtiyat ve teavün sandıkları kurulmuş¹⁶⁷ ve daha sonra bu sandıklar amele birliği adı altında birleştirilmiştir¹⁶⁸. 151 sayılı Kanun dolayısıyla çıkarılan 1923 tarihli Amele Birliği ve İhtiyat ve Teavün Sandıkları Talimatnamesi'ne göre amele birliği belirli bir süre çalışan işçiye toptan

¹⁶² **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 591-592; **Dilik**, Türkiye'de Sosyal Sigortalar, s. 32; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 8; **Ersan**, Sosyal Sigortalar, s. 50; Tayyip **Duman**, "Osmanlılarda Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma", s. 10, [http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler / Milli_ Egitim_ Dergisi/143/6.html](http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/6.html), E. T. 05.10.2013; **Şevket Güney Bigat**, "Ülkemizde İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunun Tarihsel Gelişimine Bir Bakış", *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 81, S. 1, 2007, s. 48; **Eyüp Eraslan**, "Banka Personel Sandıklarının Geleceği", *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 86, 2012/1, s. 155-156.

¹⁶³ Diğer taraftan kurulan sandıkların kapsamı dar ve sınırlı bulunması ile yaşlılık sigortasına karşı korumaya değer nitelikte bulunmayan dağınık bir sisteme sahip bulunması nedeniyle yaşlılık sigortasının başlangıcı olarak dahi kabul edilmemesi gerektiği ifade edilmektedir (**Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 592; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 44)

¹⁶⁴ **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1077; **Dilik**, Türkiye'de Sosyal Sigortalar, s. 32.

¹⁶⁵ **Saymen**, Sosyal Sigortalar, s. 1077; **Şen**, Gelişmeler, s. 72.

¹⁶⁶ **Dilik**, Türkiye'de Sosyal Sigortalar, s. 32; **Ersan**, Sosyal Sigortalar, s. 50.

¹⁶⁷ İhtiyat ve teavün sandıklarının kurulmasının bir başlangıç olarak sosyal sigortalara doğru önemli bir adım olarak nitelendiren görüş için bkz.: **Şen**, Gelişmeler, s. 79.

¹⁶⁸ **Tunçomağ**, s. 47; **Şen**, Gelişmeler, s. 79; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 11; **Korkusuz/Uğur**, s. 43.

ödemede bulunarak yardım yapacaktır¹⁶⁹. Sözü geçen uygulamanın kısmen yaşlılık sigortası işlevinde olduğu görülmektedir. Sandığa üyeliğin zorunluluk esasına dayanması dolayısıyla da bu uygulamanın Türkiye’de sosyal sigortaların başlangıcı olduğu ifade edilmektedir¹⁷⁰.

2. Cumhuriyet Sonrası dönemi

a. Cumhuriyetin İlanından 1961 Anayasasına Kadar Olan Dönem (1923-1961 Dönemi)

Bu dönemde yaşlılık riskine karşı öngörülen genel düzenlemeler 3008 sayılı İş Kanunu’nda yapılmaktadır. Sosyal güvenlik tedbirlerine ilişkin bundan önce bir düzenleme yer almamış, bu Kanun’un 100. maddesi ile yaşlılık halinde devlet tarafından yardım yapılmasının bir vazife teşkil ettiği belirtilmiş, iş kazaları ile meslek hastalıkları ve analık sigortası dışındaki yaşlılık sigortası ve diğer sigorta kollarının imkân buldukça tatbikine geçilmesi konusunda imkân sağlanmıştır (m. 107)¹⁷¹.

Bu dönemde uygulama alanı sınırlı olarak sırasıyla 03.06.1930 tarih ve 1683 sayılı Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu, 1934 tarihli Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umumi İdaresi Memurları Tekaüt Sandığı Kanunu, 1936 yılında İnhisarlar Umum Müdürlüğü Tekaüt Sandığı, 1939 tarihli Askeri Fabrikalar Tekaüt ve Muavenet Sandığı, 06.01.1941 tarih ve 3977 sayılı Hatay Memurları Tekaüt Kanunu, 20.05.1942 tarih ve 4222 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri Sandığı Hakkında Kanunlarının kabul edilmiştir¹⁷².

3008 sayılı Kanun gereğince kurulması öngörülen yaşlılık sigortası; 04.02.1957 tarihli 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu¹⁷³ ve 01.04.1950 tarihinde

¹⁶⁹ Şen, Gelişmeler, s. 81-82; Talas, Sosyal Ekonomi, s. 594.

¹⁷⁰ Gaye Baycık, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Maden İşçileri, Yetkin Yayınları, Ankara 2006, s. 203, Tunçomağ, s. 47; Ersan, Sosyal Sigortalar, s. 51; Talas, Sosyal Ekonomi, s. 593; Sözer, Sosyal Devlet, s. 125; Bigat, s. 48.

¹⁷¹ Saymen, Sosyal Sigortalar, s. 1087-1088; Alper, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 13.

¹⁷² İfade edilen kanunlar ve bunlara ek olarak çıkarılan kanunlar ayrıntılı bilgi için bkz.: Cemal Reşit Eyüboğlu, Genel Özel Tekaüt Hükümleri ile Şerh İzahları, Devlet Matbaası, 1945; Saymen, Sosyal Sigortalar, s. 1084-1086; Aslanköylü, Şerh C. I, s. 185; Alper, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 14-15.

¹⁷³ Kanunun 12. maddesine göre ihtiyarlık aylığından istifade şartları şu şekildedir: 60 yaşını doldurmuş bulunmak, en az 25 yıldan beri sigortalı bulunmak, bu kanuna göre en az 5000 günlük sigorta primi ödemiş olmak (Tolga, s. 260).

yürürlüğe giren 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu ile hayata geçirilmiş, sigortalılara sağlanan hak ve çıkarlar genişletilmiştir¹⁷⁴.

Öte yandan kamu görevlileri için 2008 yılına kadar da uygulanagelen 08.06.1949 tarih ve 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu bu dönemde kabul edilmiştir. Söze konu kanun ilerde de inceleneceği üzere 30.04.2008 ve öncesinde sigortalı olarak çalışmaya başlayan kamu görevlileri için halen uygulanmaktadır. Bu nedenle 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu yaşlılık sigortası uygulaması bakımından önemli bir yere sahiptir.

b. 1961 Anayasası Sonrası

Bu dönemde temel olarak 17.07.1964 tarih ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 02.09.1971 tarih ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu (Bağ-Kur Kanunu), 17.10.1983 tarih ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ile 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu (Tarım Bağ-Kur) ve sözü edilen kanunları tek bir yasal düzenlemede toplamayı amaçlayan ve ifade edilen kanunları yürürlükten kaldıran 31.05.2006 tarih 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile yaşlılık sigortasına ilişkin düzenlemeler uygulanagelmiştir. Son olarak kurumsal yapının oluşması açısından tek çatı ilkesi çerçevesinde 20.05.2006 tarih ve 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu kabul edilmiştir.

IV. YAŞLILIK SİGORTASININ ULUSLARARASI DAYANAKLARI

A. GENEL OLARAK

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik ve sosyal alanda yaşanan güvensiz ortamın savaşımlardan daha fazla sorun yarattığı görülmüş, barışa ulaşmanın yolunun ekonomik ve sosyal adaleti gerçekleştirmekten geçtiği kanısına ulaşılmıştır. Bu bağlamda sosyal adaletin gerçekleştirilmesi açısından 1941 tarihli Atlantik Şartı ve 1944 tarihli Filadelfiya Bildirgesi yayımlanmışsa da bu alandaki asıl ivme İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanmıştır¹⁷⁵. Toplumun karşılaştığı sosyal riskler karşısında çözüm arayışı salt ulusal düzenlemelerde yer almamış, uluslararası araçlarla da çeşitli çözümler üretilmeye ve

¹⁷⁴ **Dilik**, Türkiye'de Sosyal Sigortalar, s. 47.

¹⁷⁵ **Caniklioğlu**, Avrupa Sosyal Şartı, s. 159.

ayrıca bu konuda uygulamada yeknesaklık sağlanmaya çalışılmıştır. Gerçekten Birleşmiş Milletler bünyesinde yapılan çalışmaların yanı sıra Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) bünyesinde hazırlanmış uluslararası sözleşmeler ve tavsiye kararlarıyla da çeşitli uygulamaların hayata geçirilmesi amaçlanmıştır. Avrupa Birliği mevzuatında yeknesaklığı sağlamak açısından da Avrupa Sosyal Şartı ve Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi ile direktiflerin ve tüzüklerin yer aldığı, bu doğrultuda da Avrupa Adalet Divanı tarafından verilmiş olan kararların mevcut olduğu bilinmektedir. İfade edilen düzenlemelerde yaşlılık riskine karşı yaşlılık sigortası bağlamında öngörülmuş olan hükümler inceleme konusu edilecektir.

B. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NORMLARI

Uluslararası barışın sağlanması amacı güden Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın yaşlılık ile ilgili doğrudan bağlantılı benimsemiş olduğu bir sözleşme bulunmamakla beraber genel nitelikli düzenlemelerde söz konusu hususun dikkate alındığı, muhtaç duruma düşen yaşlıların korunması esasının benimsendiği görülmektedir.

Teşkilat bünyesinde bağitlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde, herkesin yaşlılık gibi insan iradesi dışında meydana gelen risklere karşı güven içerisinde olması ve beslenme, barınma gibi her türlü ihtiyacının karşılanması gereği vurgulanmış ve bu durumun sosyal güvenlik ile sağlanacağı belirtilmiştir¹⁷⁶. Yine Bildirgede herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve bu bağlamda yaşlılık ve diğer sosyal riskler karşısında korunması gereği vurgulanmıştır¹⁷⁷ (m. 25).

Yine Birleşmiş Milletler Örgütü belgeleri arasında Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmeye¹⁷⁸ rastlamaktayız. Söz konusu sözleşmenin 24. maddesinde taraf devletlere, topraklarında yasal olarak ikamet etmekte olan mültecilere, kendi vatandaşları ile eşit işlem yapma yükümü getirilmiştir¹⁷⁹. Yargıtay'ın 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde konuya ilişkin bir kararında da aynı husus dile getirilmiş ve Bağ-Kur Kanunu 24/II-b hükmünde yer alan Türk soylu olmayanların sigortalı

¹⁷⁶ **Tunçomağ**, s. 36; **Arıcı**, Avrupa Birliği, s. 2; **Ayhan**, Sosyal Güvenlik s. 43.

¹⁷⁷ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 50.

¹⁷⁸ Türkiye Sözleşmeyi 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamış ve 29 Ağustos 1961 tarihinde ihtirazi kayıtla onaylamıştır. 359 Sayılı Onay Kanunu 5 Eylül 1961 gün ve 10898 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

¹⁷⁹ **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 324.

sayılmayacakları hükmünden hareketle yaşlılık sigortası primini yatıran bir mültecinin yaşlılık aylığı talebini hakkaniyet ilkesi gereğince kabul eden yerel mahkeme kararını, söze konu davada “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme Hükümlerinin” uygulanması gerektiği, bu sebeple de hakkaniyet ilkesinin uygulanmasına gerek olmadığı, sözleşme hükümleri gereğince yasal hükümlerin aynen uygulanması suretiyle yaşlılık aylığına hak kazanacak olması gerekçe gösterilerek isabetli olarak düzelterek onamıştır¹⁸⁰.

Birleşmiş Milletler tarafından yaşlıların korunmasını amaçlayan çalışmalar da bulunmaktadır. Gerçekten 1982 Viyana Eylem Planı ve 2002 yılında Madrid Uluslararası Eylem Planı toplantılarında yaşlanma ile ilgili politikalar değerlendirilmiştir¹⁸¹. Sözü edilen toplantılardan birincisinde bağımsız yaşam, katılımcılık, bakım, onurlu yaşam ve kendini gerçekleştirme gibi konularda Viyana Eylem Planı, ikinci toplantıda ise yaşlı nüfusun toplumsal sorunları çerçevesinde uyum sorunları, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi politikası çerçevesinde Madrid Uluslararası Eylem Planı hazırlandığı görülmektedir¹⁸². Yaşlılık yardımlarının istenilen seviyeye çıkarılması noktasında yapılan bu düzenlemelerin küresel nitelikte olmalarına karşın daha çok Viyana Eylem

¹⁸⁰ “...Anayasanın 90. maddesinin son fıkrası hükmüne göre usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş olan uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Her ne kadar tahsis talep tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 1479 sayılı Kanunun 24/II-b maddesi hükmüne göre Türk soylu olmayan davacının Bağ-Kur sigortalısı olması mümkün değilse de, Türkiye Büyük Millet Meclisince çıkarılan kanunla onaylanarak yürürlüğe giren ve böylece iç hukuk kuralı haline gelen "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin (R.G. 5.09.1961 tarih ve 10898) 24. maddesinde mültecilere sosyal sigortaya (yaşlılık sigortası buna dahildir) ilişkin yasal hükümlerin aynen uygulanacağı, keza aynı doğrultudaki "Vatandaşlarla, Vatandaş Olmayan Kimselere Sosyal Güvenlik Konusunda Eşit Muamele Yapılması Hakkında 118. sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesinin" (Resmi Gazete 10.08.1971 - 13922) 3 ve 10. maddelerinde mütakabiliyet şartı aranmaksızın mültecilere sosyal güvenlik hakkı tanınacağına dair hükümler karşısında aksi yönde düzenleme içeren 1479 sayılı Kanunun 24/II-b maddesi hükmünün gözdardı edilerek uygulama önceliği bulunan uluslararası sözleşme hükümlerinin davaya uygulanarak, mülteci olan davacıya 1479 sayılı Kanunun 35. maddesi şartları oluştuğunda yaşlılık aylığı bağlanması gerekir...” Y10HD., 24.04.2003, E. 2003/1898, K. 2003/3807 (Legalbank, E. T.. 20.10.2013); Kararı isabetli bulan değerlendirmeler için bkz.: **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 51; Mehmet Ali **Şuğle**, “Sosyal Sigorta Türleri”, Yargıtay’ın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, Ankara 2005, s. 288.; Bağ-Kur Kanununun eleştirilen hükmü de 4956 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu konuda ayrıca bkz.: Levent **Akın**, Bağ-Kur Sigorta Yardımları, Alfa Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 7-9.

¹⁸¹ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 51.

¹⁸² **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 51; Baral **Duran**/Gülçin **Con**, “Türkiye’de Sosyal Devlet ve Yaşlı Hakları Üzerine Bir İnceleme:” Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu III, Bildiriler, Kocaeli 2011, s. 492; Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara 2007, s. 16.

Planının gelişmiş ülkelere, Madrid Eylem Planının ise gelişmekte olan ülkelere vurgu yaptığı belirtilmektedir¹⁸³.

C. ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ SÖZLEŞMELERİ VE TAVSİYE KARARLARI

Evrensel ve sürekli barışın ancak sosyal adaletin gerçekleştirilmesi ile sağlanacağı ilkesine dayanan ve sosyal adalet ilkesinin gerçekleştirilmesi amacını güden Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından, yaşlılık riskinin önlenmesi açısından hazırlanmış olan çeşitli sözleşmeler ile tavsiye kararları, yaşlılık sigortası açısından da önemli kaynaklar olarak yer almaktadır¹⁸⁴.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1944 tarihli Filadelfiya Konferansında da ifade edildiği üzere sosyal güvenlik tedbirleri ve sağlık yardımlarının temel amacı muhtaç duruma düşmüş insanlara esas bir gelir sağlamak olmalıdır¹⁸⁵. Nitekim yine 1944 tarihli Filadelfiya Konferansında, yapılacak yardımların önceden tayin edilmiş şekilde ödenmesini ve bu ödemelerin normal olarak insanların müessir çalışma güçlerini, ciddi hastalıklar ile maluliyete maruz kalarak kaybettikleri ve bunun neticesinde ağır veya devamlı işsiz duruma benzer hale geldikleri bir yaşta başlatılması tavsiye edilmiştir¹⁸⁶. Bu bağlamda öngörülen ilkeler esas alınarak sözleşme ve tavsiye kararları hazırlanmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından hazırlanmış olan sözleşme ve tavsiye kararlarının işçi, işveren ve hükümet tarafından onaylanması, Örgütün amaç ve fonksiyonlarını gerçekleştirmesinde önemli bir unsur olarak yer almaktadır¹⁸⁷. Sözleşmeler ile genel ilkeler belirlenirken, tavsiye kararları ile sözleşmenin uygulama esasları ve sözleşmenin

¹⁸³ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 52.

¹⁸⁴ Sarper **Süzek**, İş Hukuku, 9. B. Beta Yayınevi, İstanbul 2013, s. 79; Hamdi **Mollamahmutoglu/Muhittin Astarlı**, İş Hukuku, 4. B., Turhan Kitabevi, Ankara 2011, s. 85; Pir Ali **Kaya**, Uluslararası Çalışma Normları ve Türk İş Hukuku Üzerine Etkileri, TÜHİS Yayınları, Ankara 1997, s. 2 (Uluslararası Çalışma Normları); Ahmet **Taşkın**, "Uluslararası Çalışma Örgütü ve ILO Sözleşmelerinin İç Hukuka Etkisi", Legal İSGHD, C. 8, S. 30, İstanbul 2011, s. 455; Pir Ali **Kaya**, Avrupa Birliği ve Türk İş Hukuku Bağlamında Eşitlik İlkesi, 2. B., Dora Yayıncılık, Bursa 2009, s. 35-36 (Eşitlik İlkesi); **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 52.

¹⁸⁵ **Tolga**, s. 213; **Talas**, Sosyal Ekonomi, s. 543.

¹⁸⁶ **Yazgan**, Sosyal Sigorta, s. 208-209.

¹⁸⁷ Pir Ali **Kaya**, Uluslararası Çalışma Normları, s. 21; **Taşkın**, s. 460.

ayrıntıları tespit edilmektedir¹⁸⁸. Tavsiye kararları genel olarak ileride hazırlanacak bir sözleşme açısından gerekli ortamı sağlama işlevini de görmektedir¹⁸⁹.

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından hazırlanan sözleşme ve tavsiye kararları ile tüm dünya için uygulanması arzu edilen sosyal standartlar tespit edilmektedir¹⁹⁰. Üye devletlerin, belirlenmiş olan bu standartların üzerinde haklar içeren yasal düzenlemeler de yapabileceği kuşkusuzdur. Burada esas olan asgari olarak belirlenen hakların altına inilemeyeceğidir.

Ulusal yetkililerin de karar mekanizmasında yer aldığı Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmelerinin yorumunun ise Uluslararası Adalet Divanı tarafından yapılacağı öngörülmüş ve yorum konusunda taraf ülkelerin yasama organlarının farklı şekilde hareket ederek sözleşmelerde yer alan bir hükmün konuluş amacı dışında uygulama eğilimine girmeleri engellenmiştir (Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası m. 37)¹⁹¹.

Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmelerinin hayata geçirilmesi bakımından üye devletlere Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası'nın 19. maddesinde yükümlülükler öngörülmüştür. Buna göre, üye devletlerden her biri konferans oturumunun kapanışından itibaren en fazla 18 ayı geçmeyecek şekilde mevzuat haline getirecek makama sözleşmeyi sunmakla yükümlü olup, sözleşmeyi onaylayan ülkeler herhangi bir nedenle sözleşme gereklerini yerine getirmekten kaçınmazlar¹⁹². Tavsiye kararları ise sözleşmeler gibi aynı usul ile Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından hazırlanmalarına karşın sözleşmelerin aksine üye devletlerin bu kararlara uyma yükümlülüğü bulunmamaktadır¹⁹³.

¹⁸⁸ Rüşhan Işık, "ILO'nun 14 Haziran 2012 Tarihli ve 202 Numaralı Sosyal Koruma Ulusal Tabanlarıyla İlgili Tavsiye Kararı Üzerine Bir Not", Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 7, S. 27, İstanbul 2012, s. 239; Taşkın, s. 461.

¹⁸⁹ Işık, s. 239; Taşkın, s. 461.

¹⁹⁰ Mollamahtıoğlu/Astarlı, s. 88; Pir Ali Kaya, Uluslararası Çalışma Normları, s. 12; Taşkın, s. 459.

¹⁹¹ Mollamahtıoğlu/Astarlı, s. 89; Taşkın, s. 460.

¹⁹² Süzek, s. 78; Mollamahtıoğlu/Astarlı, s. 89; Pir Ali Kaya, Uluslararası Çalışma Normları, s. 31; Taşkın, s. 477.

¹⁹³ Süzek, s. 81; Mollamahtıoğlu/Astarlı, s. 89-90; Taşkın, s. 461.

1. UÇÖ Sözleşmeleri

a. Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler

aa. Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında 102 Sayılı Sözleşme

Ülkemizde 102 sayılı Sözleşme 29.07.1971 tarih ve 1451 sayılı Kanun¹⁹⁴ ile uygun bulunmuş ve Bakanlar Kurulu'nun 01.04.1974 tarih ve 7/7964 tarihli Kararnamesi ile de kabul edilmiştir. Bu açıdan 102 sayılı Sözleşmenin yaşlılık sigortası ile ilgili hükümleri ülkemiz bakımından önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından Cenevre'de gerçekleştirilen toplantı sonucunda 04.06.1952 tarihinde kabul olunan ve 1944 tarihli Filadelfiya bildirgesindeki önerilen hususların gerçekleştirildiği¹⁹⁵ 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesi'ne göre esas alınan risklerden¹⁹⁶ biri de yaşlılık olup, yaşlılık yardımlarına ilişkin 25 ile 30. maddelerinde birtakım hükümler öngörülmüştür¹⁹⁷. Sözleşmenin 26.

¹⁹⁴ RG. 10.08.1971, S. 13922; Bu sözleşmenin onaylanması 29.07.1971 tarih ve 1451 Sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkındaki Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla ve Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Sözleşmenin ikinci maddesinin (b) fıkrasında öngörülen yetkiye dayanılarak "sadece, hastalık ödeneklerine ilişkin III üncü, ihtiyarlık yardımlarına ilişkin V inci, iş kazalarıyla meslek hastalıkları halinde yapılacak yardımlara ilişkin VI nci, maluliyet yardımlarına ilişkin IX uncu ve ölüm yardımlarına ilişkin X uncu bölümlerine ait mükellefiyetlerin kabulü, sağlık yardımlarına ilişkin II nci ve analık yardımlarına ilişkin VIII inci bölümlere ait mükellefiyetlerin ise sözleşmesinin 3üncü maddesinde öngörülen yetkiye dayanılarak 9 uncu maddesinin (d) fıkrası ile 48 inci maddesinin (c) fıkrasındaki geçici istisna hükümlerinden yararlanmak suretiyle kabulü kaydıyla", uygulanması da Çalışma Bakanlığı'nın uygun mütalaasına dayanan Dışişleri Bakanlığının 13.02.1974 tarihli ve 725.012-ESSD/203 sayılı yazısı üzerine, 31.05.1963 tarih ve 244 sayılı Kanununun 2 ve 3 üncü, 29.07.1971 tarih ve 1451 sayılı kanununun 2 nci maddelerine göre 01.04.1974 tarihli ve 7/7964 sayılı bakanlar kurulu kararıyla (RG. 15.10.1974, S. 15037; Düstur V. Tertip, C. 13/3, s. 2276-2302) kabul edilmiştir (**Şen**, Uluslararası Sözleşmeler, s. 401).

¹⁹⁵ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 42.

¹⁹⁶ Türkiye'nin de taraf olduğu ILO'nun 1952 tarihli ve 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Sözleşmesi'ne göre 9 risk tespit edilmiş olup, hastalık halinde sağlık yardımları, hastalık ödenekleri, analık, sakatlık, yaşlılık, iş kazası ve meslek hastalığı, ölüm, aile yardımları ve işsizlik sigortasıdır (**Şen**, Uluslararası Sözleşmeler, s. 401-436; **Hüseyinli**, s. 15). Burada amaç üye ülkelere sosyal güvenlik modeli hazırlamak ve sosyal koruma açısından norm birliği sağlamaktır (**Korkusuz/Uğur**, s. 8). Sosyal güvenliğin kapsamı geniş ölçüde ülkenin hayat düzeyine bağlı olduğundan fakir bir ülke bu işe ancak önemsiz kaynakları ayırabilir. Bu yüzden ILO, 102 sayılı antlaşmanın 2. maddesinde öngörüldüğü üzere dokuz sigorta kolundan en az üç tanesinde halkının belli bir oranına sosyal güvenlik sağlayan her ülkeye antlaşmayı onaylama hakkını açık bırakmıştır (**Tunçomağ**, s. 5; **Şen**, Uluslararası Sözleşmeler, s. 402). Ancak yine de sosyal sigortalar kademeli olarak da olsa her ülkede uygulama alanı bulmuştur.

¹⁹⁷ Sözleşmenin Türkçe metni için bkz.: Mehmet **Akzambak**, İnsan Hakları III Çalışma ve Sosyal Güvenlik Tüm ILO ve Avrupa Konseyi Sözleşmeleri, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 1997, s. 1009-1010; **Şen**, Uluslararası Sözleşmeler, s. 401-409; **Arıcı**, Avrupa Birliği, s. 28.

maddesine göre yaşlılık yardımı yapılabilmesi için öngörülecek yaş, 65 yaşı aşmamak kaydıyla mevzuat ile belirlenecektir. Yine aynı maddenin devamında, yaşlı nüfusun çalışma gücünün dikkate alınması suretiyle, yetkili mercilerce yapılacak yasal düzenlemeler ile yaşlılık yardımı yapılması bakımından 65 yaşın üstüne de çıkılabilecektir. Sözleşmeyi onaylayan ülkelerin yasal düzenlemelerinde, yaşlılık yardımı yapılan kişinin tekrar çalışmaya başlaması halinde yapılan yardımın durdurulabileceği ya da indirim yapılabileceğine, bu bakımdan da primli sosyal güvenlik sistemlerinde kişinin mevzuatla tayin edilen bir tutarı aşan kazancının aranabileceği, primsiz sosyal güvenlik rejimlerde ise kazancın yanı sıra toplam gelir kaynaklarının da belirli bir haddi aşmasının nazara alınabileceğine ilişkin hüküm öngörülebileceği hususu belirtilmiştir (102 sy. Söz. m. 26/3)¹⁹⁸.

Sözleşmenin 27. maddesinde de korunacak kişilerin asgari sınırı tespit edilmiştir. Buna göre, çalışan kesimin % 50'sinden az olmamak kaydıyla ya da ikamet edenlerin % 20'sinden az olmamak üzere mevzuat ile belirtilen aktif kategori veya ihtiyarlık devresinde bu sözleşmede belirtilen asgari periyodik ödeme tutarı ölçüsünde geçimini sağlayamayan kişiler ya da sözleşmeye taraf ülkenin, sözleşmenin üçüncü maddesi uyarınca ekonomisi ve tedavisi yeterince gelişmemiş olması dolayısıyla istisna hükmünün uygulanmasını talep etmesi halinde¹⁹⁹ de en az 20 kişi çalıştıran işyerlerinde bütün çalışanların %50'den az olmamak kaydıyla mevzuatla tayin olunan kişilerin söz konusu ihtiyarlık yardımından faydalandırılması öngörülmüştür²⁰⁰.

Sözleşmede yardımların kapsamı konusunda farklı alternatiflerin sunulduğu görülmektedir. Gerçekten Sözleşmenin 28. maddesine göre yardım çalışan gruba ilişkin ise belirli sürelerle yenilenen ödenekler ya yardım sağlanan kişinin daha önce kazandığı miktar ile orantılı olmalı ya da emsal bir sigortalıya sağlanacak yardım esas alınmalıdır (m. 65,66)²⁰¹.

¹⁹⁸ Şen, Uluslararası Sözleşmeler, s. 409; Akzambak, s. 1009.

¹⁹⁹ Ülkemiz tarafından 1451 sayılı Kanun ve uygulanmasına ilişkin 01.04.1974 tarih ve 7/7964 sayılı Bakanlar Kurulu kararına göre üçüncü maddede verilen istisnalardan yararlanma yetkisi içerisinde analık ve sağlık yardımı bakımından talep söz konusu olmuştur. Ancak ihtiyarlık yardımına ilişkin bir faydalanma talebi bulunmadığından kapsam açısından 27/d hükmü değerlendirilmeyecektir.

²⁰⁰ Şen, Uluslararası Sözleşmeler, s. 409-410.

²⁰¹ Tunçomağ, s. 38; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 43.

Yardımların yapılmasını öngören 27. maddede din, dil, ırk, sosyal köken, cinsiyet gibi kavramlar kullanılmamış ve bu sayede kişiler arasında ayrımcılık teşkil edebilecek bir durum arzu edilmemiştir²⁰². Nitekim Sözleşmenin 68. maddesinde yabancılar açısından doğrudan eşitlik ilkesi de benimsenmiştir²⁰³.

bb. Sosyal Güvenlik Konusunda Eşit İşlem Yapılmasına İlişkin 118 sayılı Sözleşme

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 28 Haziran 1962 tarihinde kabul edilen Vatandaşlarla Vatandaş Olmayan Kimselere Sosyal Güvenlik Konusunda Eşit Yapılmasına İlişkin Sözleşme, ülkenin vatandaşı olmayanlara da sosyal güvenlik konusunda ayırım yapılamayacağını öngörmektedir (118 sy. Söz. m. 3)²⁰⁴. Buna göre; yaşlılık sigortasına tabi olarak hak talep edebilecek bir kişiye sunulacak haklar ve şartlar, bireyin ülke vatandaşı olup olmamasına göre değişiklik gösteremeyecek, bir ülkenin vatandaşı ile yabancı bir birey arasında yaşlılık sigortasına hak kazanma açısından farklılık yaratılmayacaktır (m. 10)²⁰⁵. Sözleşmede yardımlardan faydalanma bakımından ikamet şartının öngörülebileceği de ayrıca kabul edilmiştir²⁰⁶ (118 sy. Söz. m. 4). Ayrıca sosyal güvenlik gelirlerinden faydalanmak bakımından ikamet, sigortalılık veya çalışma sürelerinin birleştirilmesi esaslarına da yer verilmiştir²⁰⁷. İfade edilen sözleşme ülkemiz tarafından da 1453 sayılı Kanun ile onaylanmıştır²⁰⁸.

cc. Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi

30.03.2007 tarihinde imzalanan sözleşmenin amacı engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmektir (m. 1). Türkiye'nin 28.09.2009 tarihinde taraf olduğu bu sözleşme incelendiğinde esas itibarıyla toplumsal yaşamın tamamında özürllülere yönelik ayrımcılığın kaldırılmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır²⁰⁹. Nitekim

²⁰² Pir Ali **Kaya**, Eşitlik İlkesi, s. 45.

²⁰³ **Şen**, Uluslararası Sözleşmeler, s. 426; Pir Ali **Kaya**, Eşitlik İlkesi, s. 46; **Akzambak**, s. 1022.

²⁰⁴ **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 340; **Akzambak**, s. 1032; 118 sayılı sözleşmenin Türkçe metni için bkz.: <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/soz118.htm> E. T. 19.12.2013.

²⁰⁵ Bülent **Alpar**, "ILO Sosyal Güvenlik Nihai Raporu ve Gerçekleşen Değişiklikler", Kamu-İş Dergisi, C. 5, S. 4, Ankara 2000, s. 5; **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 340; **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 52; **Tuncay/Ekmekçi**, s. 58; **Akzambak**, s. 1034; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 53.

²⁰⁶ **Arıcı**, s. 340; **Akzambak**, s. 1032.

²⁰⁷ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 52.

²⁰⁸ RG., 10.08.1971, S. 13922.

²⁰⁹ Ertuğrul **Yuvalı**, İşçinin Kişisel Özellikleri Bakımından İşverenin Eşit Davranma Borcu, Turhan Kitabevi, Ankara 2012, s. 19.

Sözleşmenin 25. maddesinde taraf devletlerin, engelli kişilerin, engelli olmaları nedeniyle herhangi bir ayrımcılık yapılmadan gerçekleştirilmesi mümkün en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul ettikleri ifade edilmiş (m. 25/1) ve aynı maddenin devamında ülkelerin ulusal mevzuatlarının sağlık ve yaşam sigortasını düzenlediği hallerde engellilerin bu sigortalardan yararlanmaları bakımından ayrımcılık yapılmasını yasaklayacağı ve sigortanın adil ve makul olmasını sağlama konusunda yükümlülüklerinin bulunduğu öngörülmüştür (m. 25/2-e)²¹⁰.

b. Türkiye'nin Taraf Olmadığı Uluslararası Sözleşmeler

aa. Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Yardımlarına İlişkin 128 Sayılı Sözleşme

1967 yılında kabul edilen ve 1969 yılında yürürlüğe girmiş olan bu sözleşmede yaşlılık sigortasına ilişkin yardımların kapsamı ve hesaplanmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre de verilecek edimlerin tutarının ya işçinin önceki kazançlarına ya da sıradan bir erkek işçinin aldığı ücret düzeyine göre tespit edileceği belirtilmiştir²¹¹. 102 sayılı Sözleşme'nin 26. maddesinde yer alan yardımların yapılabilmesi için azami yaşın 65 olacağı hükmü de tekrarlanmıştır²¹². Ülkemiz tarafından sözü edilen sözleşme henüz onaylanmamıştır²¹³.

bb. Sosyal Güvenlik Haklarının Korunmasına İlişkin 157 Sayılı Sözleşme

Yaşlılık sigortası alanında kabul edilmiş olan diğer bir sözleşme de sosyal güvenlik haklarının korunması başlıklı 157 sayılı Sözleşmedir. 21.06.1982 tarihinde kabul edilmiş olan bu sözleşme, kazanılmış hakların korunması, birden fazla ülke hukukunun uygulanacak olması durumunda mevzuatın tespiti ve idari yardımlaşma hususlarını düzenlemektedir²¹⁴. Bu sözleşmeye Türkiye taraf olmadığından ülkemizde henüz uygulama alanı bulunmamaktadır.

²¹⁰ Sözleşmenin Türkçe metni konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: <http://www.un.org/disabilities/documents/natl/turkey.doc>, E. T. 27.10.2013.

²¹¹ Roger **Beattie**, "Pension Systems and Prospects in Asia and The Pasific", International Social Security Review, C. 51, S. 3, 1998, s. 72.

²¹² **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 53.

²¹³ Türkiye tarafından onaylanan Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmeleri için bkz. <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/sozlesmeler.htm> E. T. 19.12.2013.

²¹⁴ **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 342; **Şakar**, Yaşlılar, s. 222; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 53.

2. Tavsiye Kararları

a. 43 Sayılı Karar

Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına ilişkin 1933 tarihli 43 sayılı tavsiye kararında yaşlılık sigortası açısından önemli bir yere sahip olan doğum, askerlik gibi çalışma yaşamına ara verilmesi ve sigortalılık halinin sona ermesine sebep olabilecek durumları telafi edici nitelikte olan borçlanabilme imkanına cevaz verilmektedir²¹⁵. Ancak bu tavsiye kararı UÇÖ'nün 01.07.2004 tarihli kararıyla yürürlükten kaldırılmıştır²¹⁶.

b. 131 Sayılı Karar

131 sayılı kararda emeklilik yaşının bazı kişi grupları dikkate alınarak düşürülebileceği, yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları içerisinde en az 20 yıl prim ödeme ya da 15 yıllık çalışma veya ikamet süresinin öngörülebileceği belirtilmiştir²¹⁷.

c. 167 Sayılı Karar

167 sayılı Sosyal Güvenlik Haklarının Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararında yaşlıların korunmasına ilişkin olarak ülkeler arasında alternatif hükümler, kazanılmış hakların korunması ve sürelerin birleştirilmesine yönelik olarak geniş hükümler vazedildiği görülmektedir²¹⁸.

d. 202 Sayılı Karar

13.12.2012 tarihli 202 sayılı tavsiye kararında yaşlı kişiler için en azından ulusal düzeyde tanımlanmış asgari seviyede temel gelir güvencesinin sağlanması gerektiği

²¹⁵ Kadir Arıcı, "5510 Sayılı Kanunun Yürürlük Tarihinden Önceki Dönemde Doğum Yapan Kadın Sigortalılar (4A) da Doğum Borçlanmasından Faydalanabilirler", Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 5, S. 19, İstanbul 2010, s. 163 (Doğum Borçlanması); **Tuncay/Ekmekçi**, s. 550.

²¹⁶ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 55.

²¹⁷ **Şakar**, Yaşlılar, 121; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 55.

²¹⁸ **Şakar**, Yaşlılar, 120; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 55.

belirtilmiştir²¹⁹. Söz konusu karar ile sosyal koruma standartlarının yükseltilmesi ve koruma altına alınanların da genişletilmesi gereği vurgulanmaktadır²²⁰.

D. AVRUPA BİRLİĞİ DÜZENLEMELERİ

1. Genel Olarak

Avrupa Birliği'ni kuran ülkeler, ekonomik bütünleşmenin yanında sosyal ve siyasi anlamda da birliğin sağlanmasını hedeflemişlerdir. Ayrıca iş gücünün uluslararası karaktere bürünmesi sonucu ülkeler sosyal güvenlik alanında yeknesak uygulama amacı gütmektedirler ki; bunun en önemli örneğini Avrupa Birliği müktesebatı teşkil etmektedir. Gerçekten Avrupa Birliği'nde temel amacın sosyal güvenlik politikasında eşgüdümü sağlamak olduğu, bu amaçla öngörülmuş olan serbest dolaşım ilkesi ile uygulamadaki güçlüklerin önleniği söylenebilecektir²²¹. Bu bağlamda da uyumu sağlamak açısından çeşitli düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Diğer taraftan vatandaşlarımızın Avrupa Birliği ülkelerinde çalıştıkları da nazara alındığında bu düzenlemelerin önemi daha da artmaktadır. Ülkemizin Avrupa Birliği üyeliğinin kabul edilmesi halinde de söz konusu düzenlemelerin doğrudan mevzuatımızı ilgilendireceği de gözden kaçırılmamalıdır.

Avrupa Birliği'nde yaşlılık sigortasına ilişkin düzenlemelerden ilki Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı olarak gösterilmektedir²²². Bunun yanında Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi de diğer bir önemli kaynak olarak telakki edilmektedir²²³. Son olarak ikincil nitelikte olan Tüzük ve Direktiflerin de yaşlılık sigortası alanında önemli bir konumu bulunmaktadır.

²¹⁹ 30 Mayıs-14 Haziran 2012 tarihleri arasında Cenevre'de yapılan 101'inci Uluslararası Çalışma Konferansı'nda kabul edilen 14/6/2012 tarihli ve 202 sayılı sosyal koruma tabanlarına ilişkin tavsiye kararı hakkında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından bütçe müzakereleri sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bilgi sunulmasına ilişkin Başbakanlık tezkeresi (http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=19909, E. T. 20.10.2013). “14 Haziran 2012'de konferansa katılanların 452'sinin oyu ile (1 ret 1 çekimser) edilen 202 numaralı bu tavsiye kararı, olumlu oyların sayısından da anlaşılacağı üzere çok etkileyici bir üçlü uzlaşma ile gerçekleşmiştir.”, **Işık**, s. 240.

²²⁰ **Işık**, s. 240.

²²¹ Kadir **Arıcı**, “AB Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel İlkeleri ve Türk Sosyal Güvenlik Mevzuatının Uyum Meselesi”, AB – Türkiye Endüstri İlişkileri, Beta Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 634 (Temel İlkeler); Pir Ali **Kaya**, Eşitlik İlkesi, s. 111; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 56.

²²² **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 43; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 57.

²²³ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 43; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 57.

Avrupa Birliği'nde sosyal güvenliğe ait tüzük ve direktifler esas itibariyle iki temel amaç üzerine kurulmuştur. Bunlardan birincisi çalışanların serbest dolaşımının sağlanması, ikincisi ise sosyal güvenlik alanında cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesidir²²⁴.

2. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı

Türkiye Avrupa Sosyal Şartı'nı 1964 yılında, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nı 2007 yılında onaylamıştır²²⁵. Uluslararası karakterde sosyal adaletin gerçekleştirilmesinde en önemli belgelerden biri olarak addedilen Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler tarafından 18 Kasım 1961 tarihinde imzalanmış ve 26 Şubat 1965 tarihinde yürürlüğe girmiştir²²⁶. Ancak geçen sürede sürekli iyileştirme ve eksik yönlerinin tamamlanma çabası ile 1988 tarihinde Ek Protokol, toplu yakınmalar sistemini öngören 1995 tarihli Ek Protokol, ardından ise 2 Nisan 1996 tarihinde kabul edilen "Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı" başlıklı önemli bir belge 1 Temmuz 1996 tarihinde hukuki alanda yerini almıştır²²⁷.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 12. maddesinde, öngörülen amaç sosyal güvenlik sisteminin etkin bir biçimde sağlanması olmuştur. Nitekim söz konusu maddede sözleşmeye taraf olan ülkelere, sosyal güvenlik sisteminin sosyal güvenlik hakkını etkili bir şekilde sağlamayı amaç edinerek kurulmasını veya Avrupa Sosyal Güvenlik Kodunun onaylanması için gereken düzeyden düşük olmamak üzere sürdürülmesini, hatta mevcut sistemin daha da ileriye taşınması amacıyla ikili veya çok taraflı sözleşmeler ile ya da başka yollarla bu sözleşmelerde belirtilen ilkelere bağlı olarak serbest dolaşım ilkesi çerçevesinde taraf ülkeler arasında sosyal güvenlik hakları açısından eşit muamele yapılmasını, sözleşmeye taraf ülkelere birinde geçirilmiş sigortalılık ve çalışma sürelerinin birleştirilmesini ve yeniden başlatılmasını yüklenmiş olduğu ifade edilmektedir²²⁸. Belirtilen maddede salt sosyal güvenlik sistemi kurulması istenmemiş,

²²⁴ Ali Güzel, "Avrupa Topluluğu Sosyal Güvenlik Hukuku", Avrupa Birliğinin Sosyal Politikaları ve Türkiye Semineri, 16-19 Mayıs 1997, Çimento Müstahsilleri İşveren Sendikası, Ankara 1997, s. 216; Yuvalı, s. 30.

²²⁵ RG., 06.10.2004, S. 09.04.2007.

²²⁶ Bülent Çiçekli, Avrupa Sosyal Şartı Temel Rehber, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s. 19.

²²⁷ Caniklioğlu, Avrupa Sosyal Şartı, s. 159; Çiçekli, s. 82; Yuvalı, s. 24.

²²⁸ Abdurrahman Ayhan, "Avrupa Sosyal Şartının Uygun Bulunmasına Dair Kanun Üzerine Sosyal Politika Bakımından Bazı Düşünceler", Prof. Dr. Naci Kınacıoğlu'na Armağan, GÜHFD., C. 1, S. 2, Ankara 1997, s. 189 (Sosyal Şart); Arıcı, Sosyal Güvenlik, s. 357; Caniklioğlu, Avrupa Sosyal Şartı, s. 160; Çiçekli, s. 166-169.

aynı zamanda kurulan sistemin etkili, yeterli ve sürekli iyileşme ve gelişme niteliğinde olması gerektiği vurgulanmıştır²²⁹.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 13. maddesinde de tıbbi ve sosyal yardımdan bahsedilmektedir. Bu maddeye göre de taraf ülkelerin yeterli olanağı bulunmayan ve kendi çabasıyla veya özellikle sosyal güvenlik sistemi gibi başka kaynaklar yoluyla böyle bir olanak sağlayamayan kişilere yeterli yardımı sağlamayı taahhüt ettikleri kabul edilmektedir²³⁰. Yine yaşlılık sigortası ile bağlantılı diğer bir hüküm olan 14. maddeye göre de sözleşmeye taraf ülkelere, sosyal güvenlik sisteminin sadece sosyal sigortalardan ibaret olmadığı, çalışma olanağına sahip olamayan ya da ödediği primler karşılığında sosyal sigortalardan faydalanma imkanı bulamayan bireylere de asgari bir yaşam seviyesi temin etme vazifesi yüklenmiştir²³¹.

Bunun yanında şartın 23. maddesinde yaşlıların sosyal korunma gereksinimleri de ele alınmıştır. Yaşlıların sosyal korunma hakkı başlıklı 23. maddeye göre taraf ülkelerin yaşlıların sosyal korunma hakkını etkin bir şekilde kurmak amacıyla yeterli kaynaklar temin ederek uzun bir süre toplumun bütün haklara sahip bir üyesi olarak kalabilmelerini sağlama, yaşamlarına uygun konutlarda barındırılmaları gibi yaşam kalitelerini esas alan hususları temin vazifesini yüklenecikleri kabul edilmiştir²³².

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı hükümlerinin ihlal edilmesi halinde bireyler kendiliğinden dava açma hakkına sahip olmayıp, bu bakımdan sözleşme hükümlerinin yerine getirilip getirilmediğine ilişkin bir de denetim mekanizması oluşturulmuştur²³³.

3. AB Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri

a. Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi

102 sayılı Sözleşme esas alınarak hazırlanan Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu adlı Sözleşme'de esas itibarıyla yaşlılık riski de dahil olmak üzere 9 sosyal risk kabul

²²⁹ **Caniklioğlu**, Avrupa Sosyal Şartı, s. 168.

²³⁰ **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 358; **Caniklioğlu**, Avrupa Sosyal Şartı, s. 161; **Çiçekli**, s. 170-173; **Ayhan**, Sosyal Şart, s. 189-190; **Yuvalı**, s. 25.

²³¹ **Caniklioğlu**, Avrupa Sosyal Şartı, s. 162; **Çiçekli**, s. 174-176; **Ayhan**, Sosyal Şart, s. 204; **Yuvalı**, s. 25.

²³² **Tarcan**, s. 231; **Çiçekli**, s. 203-204.

²³³ **Süzek**, s. 89.

edilmiştir. 16.04.1964 tarihinde kabul edilen ve 17.03.1968 tarihinde yürürlüğe giren bu sözleşme Türkiye tarafından 1979 yılında onaylanmıştır²³⁴.

Sözleşmenin, 102 sayılı Sözleşmede kabul edilen riskleri esas almasının yanında bir yargılama mekanizmasının kurulması, sosyal güvenliğin finansmanının işçi ve işveren kesiminin katılımı olmaksızın vergi yoluyla sağlanması ve sosyal güvenliğin yönetiminin işçi ve işveren temsilcilerine bırakılması gibi hususları da içerdiği görülmektedir²³⁵.

b. Göçmen İşçilerin Sosyal Güvenliği Konusundaki Sözleşme

Ülkemiz tarafından bu Sözleşme 1976 yılında kabul edilmiş ve yine aynı yıl Bakanlar Kurulu kararı ile onanmıştır²³⁶. 14 Haziran 1972 tarihinde Paris'te imzalanan ve 1 Mart 1977 tarihinde yürürlüğe giren ve Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi'ni tamamlayıcı nitelikte olduğu kabul edilen bu sözleşmede eşit işlem ilkesine riayet edilmesi (m. 8), yer değiştirme nedeniyle hakların ortadan kalkmayacağı (m. 11) ve farklı ülkelerde geçen sigortalılık sürelerinin birleştirilmesi (m.19) öngörülmektedir²³⁷. Ayrıca sözleşme Avrupa Birliği'nde entegrasyonun sağlanması bakımından da ile belge olması açısından da önemli bir niteliğe sahip olduğu vurgulanmaktadır²³⁸.

c. Çalışanların Sosyal Temel Hakları Topluluk Şartı

1989 yılında Strasburg'da toplanan Avrupa Topluluğu üyesi devletlerin hükümet veya devlet başkanlarının, tek pazar oluşması yönünde aldıkları karar ile birlikte yaşlılık ile ilgili de kararlarda teklifler sunulmuştur. Söz konusu kararlara göre her ülkeye özgü yöntemlerle Avrupa topluluğunda çalışan bireylere emeklilik dönemlerinde makul bir yaşam seviyesi tanınması (m.24) ve emeklilik yaşına gelen ancak yaşlılık sigortasından

²³⁴ **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 360; **Tuncay/Ekmekçi**, s. 52; **Akad**, s. 29; Bir ülkenin söz konusu sözleşmeyi onaylayabilmesi için 102 sayılı sözleşmede ifade edilen 9 sosyal riskten 6 tanesini kabul etmesi gerekmektedir. 102 sayılı sözleşmede ise sözleşmeyi onaylamak isteyen ülkeler sayılan 9 riskten 3'üne (üç riskten birinin işsizlik, yaşlılık, iş kazası ve meslek hastalığı, sakatlık veya ölüm risklerinden biri olması koşuluyla) karşı bir koruma sağlamakla yükümlü tutulmuştu. Bu sebeple Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin 102 sayılı sözleşmeye nispeten genişletilmiş olduğu ifade edilmektedir (**Faruk Taşçı**, "Avrupa Birliği Sosyal Güvenlik Sistemi ve Türkiye: Harcamalar Üzerinden Bir Karşılaştırma", Kamu İş Dergisi, C. 13, S. 1, Ankara 2013, s. 64 (Sosyal Güvenlik Sistemi); **Tuncay/Ekmekçi**, s. 52; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 46; **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 4; **Akad**, s. 29).

²³⁵ **Tuncay/Ekmekçi**, s. 52; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 46; **Akzambak**, s. 1141-1178.

²³⁶ RG., 21.02.1977, S. 15857.

²³⁷ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 46; **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 5.

²³⁸ **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 360-361.

faydalanamayan ve hayatını idame ettirecek gelire sahip olmayan kişilere de sosyal ve tıbbi yardım tanınması gerektiği (m.25) ifade edilmiştir²³⁹.

4. AB Direktifleri

a. AB 79/7 sayılı Sosyal Güvenlik Alanında Kadınlara ve Erkeklerle Eşit Muamele Prensiplerinin Kademeli Olarak Yürürlüğü Hakkındaki Direktif

79/7 sayılı direktif, hastalık, kaza ya da geçici işsizlik nedeniyle çalışmayan işçileri, kendi adına çalışanları, iş arayanları ve emekli veya malul işçileri kapsamakta olup, yaşlılık ve birtakım risklere karşı koruma sağlayan yasal programların ve bu programların yanında ya da bu programlara alternatif olarak sosyal yardımların uygulanmasını öngörmektedir²⁴⁰. Söz konusu direktif kadın ve erkekler, programlardan yararlanma ve koşulların uygulanması bağlamında doğrudan veya dolaylı şekilde ayrımcılık yapılamayacağını da belirtmektedir²⁴¹. Bu bağlamda yaşlılık riskine karşı öngörülen korumalardan faydalanma açısından kadın ve erkekler arasında prim ödeme yükümlülüğü, primlerin hesaplanması, yardımların hesaplanması gibi konularda ayrımcılık yapılamayacağı kabul edilmektedir (m. 5)²⁴². Bunun yanında yaşlılık aylığından yararlanma açısından kadın ve erkekler açısından farklı yaşlar öngörülmesinin ayrımcılık teşkil etmediği, bu hususun değişen koşullara göre tekrar gözden geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁴³. Nitekim ileride de inceleneceği üzere Avrupa Birliği'ndeki genel yaklaşıma uygun olarak ülkemizde kadınlarda 58, erkeklerde 60 olan yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları içerisindeki yaş şartı ilk defa SSGSSK.'na göre

²³⁹ Arıcı, Sosyal Güvenlik, s. 363-364; Arıcı, Avrupa Birliği, s. 47-48; Taşçı, Sosyal Güvenlik, s. 66.

²⁴⁰ Aybike Elif Bolcan, "Avrupa Birliği Direktifleri Işığında Türk Çalışma Mevzuatında Kadın", Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 1, S. 24, İstanbul 2010, s. 260; Pir Ali Kaya, Eşitlik İlkesi, s. 121.

²⁴¹ Günther Löschning/Alpay Hekimler, Avrupa İş Hukuku Çerçevesinde Türk İş Hukuku İle Avusturya İş Hukukunun Temel Esasları, Efil Yayınevi, Ankara 2011, s. 44; Gözde Kaya, Avrupa Birliği İş Hukukunda Cinsiyet Ayrımcılığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Ankara 2012, s. 161-162; Nazan Moroğlu, "Avrupa Birliği Antlaşmalarında ve Yönergelerinde Kadın Erkek Eşitliği", Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 1, S. 4, İstanbul 2006, s. 213; Arıcı, Temel İlkeler, s. 638; Ogus/Barendt, s. 186; Yuvalı, s. 30.

²⁴² Ali Nazım Sözer/Serkan Odaman/Erdem Erdenk, İlgili Yönetmeliklerle İş Mevzuatı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 826; Berna Balcı İzgi, "Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Son Gelişmeler", Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 1, S. 16, İstanbul 2008, s. 89; Gonca Aydınöz, "Avrupa Birliği Direktifleri Ve ATAD Kararları Çerçevesinde Ayrımcılık Yasağı ve Ayrımcılığın İspatı", Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 2, S. 22, İstanbul 2009, s. 167; Nilgün Tunçcan Ongan, "AB'nin Kadın-Erkek Eşitliğine İlişkin Direktifleri", İÜİFM, C. 3, S. 1, İstanbul 2003, s. 98.

²⁴³ Ogus/Barendt, s. 186; Caniklioğlu, Yaşlılık Sigortası, s. 201; Löschning/Hekimler, s. 44; Pir Ali Kaya, Eşitlik İlkesi, s. 121; Gözde Kaya, s. 166.

sigortalı olanlar için kademeli olarak arttırılmak suretiyle 2048 yılında hem erkek hem de kadınlar için 65 olarak eşitlenecektir (m.28)²⁴⁴.

b. 86/613 sayılı Tarım da Dahil Bağımsız Çalışan Kadınlara ve Erkeklere Eşit Muamele Prensiplerinin Uygulanması Hakkındaki Direktif

1986 yılında çıkarılan direktif, bağımsız çalışanları kapsamakta olup, yaşlılık ve diğer risklere karşı sağlanan programlardan kapsam ve faydalanma açısından cinsiyet ayrımcılığı yapılamayacağını belirtmektedir²⁴⁵.

c. İstihdam ve Çalışma Koşullarında Kadınlara ve Erkeklere Eşit Davranma Ve Eşit Fırsatlar Verme İlkesinin Uygulanmasına İlişkin 2006/54 Sayılı Direktif

İşyerine ilişkin sosyal güvenlik düzenlemeleri 2006/54 sayılı direktif ile ele alınmıştır²⁴⁶. İstihdam ve Çalışma Koşullarında Kadınlara ve Erkeklere Eşit Davranma ve Eşit Fırsatlar Verme İlkesinin Uygulanmasına İlişkin 5 Temmuz 2006 tarihli ve 2006/54/EC Sayılı Direktif²⁴⁷ ile kadın erkek eşitliği konusundaki mevzuatın sadeleştirilmesi, eşit davranma ve fırsat eşitliği ilkelerinin sağlanmasına yönelik çoğu maddenin güncelleştirilerek, bunların içeriğinin tek metinde toplanması istenmektedir²⁴⁸. Buna yönelik olarak direktifte iş ve istihdamda kadın ve erkekler arasındaki işlem eşitliği alanındaki Topluluk mevzuatını yakınlaştırıp iyileştirmesi amaçlanmıştır²⁴⁹ (m.1). Direktifte sosyal güvenlik alanında yaşlılık riskinin de dahil olduğu programlara giriş koşullarında, katılma yükümlülüğü ve primlerin hesaplanmasında, sağlanan edimlerden yararlanma hakkının korunması ve süresine ilişkin ve buna benzer konularda doğrudan veya dolaylı olarak ayrımcılık teşkil edebilecek hususlar yasaklanmıştır²⁵⁰.

²⁴⁴ Süleyman **Başterzi**, “5510 Sayılı Yasaya Göre Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları – Önceki Mevzuatla Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, C. II, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 2203 (Yaşlılık Aylığı); Fatma **Başterzi**, s. 117.

²⁴⁵ **Arıcı**, Temel İlkeler, s. 635; **Sözer/Odaman/Erdenk**, s. 826-827; **Bolcan**, 271; **Moroğlu**, s. 213.

²⁴⁶ **Löschning/Hekimler**, s. 45.

²⁴⁷ OJ No: L 39-40, 1976; Council Directive 76/207/EEC of 9 February 1976 on the implementation of the principle of equal treatment for men and women as regards access to employment, vocational training and promotion, and working conditions.

²⁴⁸ Arturo **Bronstein**, International and Comparative Labour Law: Current Challenges, Palgrave Macmillan Publishing, New York 2009, s. 132; Ertan **İren**, Avrupa Birliği İş Hukuku Yönergeleri Karşısında 4857 Sayılı İş Kanununun Durumu, Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası, Ankara 2008, s. 134; **Moroğlu**, s. 214-215.

²⁴⁹ Ali **Ekin**, İşçi Onurunun Korunması, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 176.

²⁵⁰ Ayşe Gül **Kökkılınç**, İş Hukukunun Uluslararası Kaynakları Işığında Kadın İşçilerin Korunması, Legal Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 64-65.

5. AB Tüzükleri

a. 1408/71 sayılı Topluluk İçinde Yer Değiştiren Ücretli ve Ücretsiz Çalışanlar ile Ailelerine Uygulanan Sosyal Güvenlik Rejimlerine İlişkin Tüzük

14 Haziran 1972 yılında Konsey'den çıkmış olan tüzük, esas itibariyle AB üyesi ülke vatandaşlarının sosyal güvenlik haklarının, serbest dolaşım ve eşit işlem ilkesi çerçevesinde korunmasını ve geliştirilmesini amaç edinmektedir²⁵¹. Tüzük gereğince, üye devletler topraklarında ikamet edip de bir veya daha fazla devlet hukukuna tabi olan taraf ülke vatandaşlarına, vatansızlar ve mülteciler ile bunların aile fertleriyle mirasçılara ve tüzük gereğince üye devletler topraklarında ikamet edip de kapsam içine giren diğer kişilere, yaşlılık sigortası ve diğer yardımlar konusunda kendi uyruğundakilerden doğrudan veya dolaylı olarak farklı muamele yapılamayacaktır²⁵². Söze konu hükümden ikamet ilkesinin benimsendiği, üye devlet vatandaşı olmayan ve ayrıca ikamet ilkesine uymayan bir kişinin tüzükten faydalanamayacağı anlaşılmaktadır²⁵³. Ayrıca Tüzüğün 10. maddesi gereğince bir kişinin salt yaşlılık yardımı aldığı kurumun bulunduğu üye devletten başka bir üye devlette ikamet etmesi gerekçe gösterilerek, yapılan yardımda hiçbir azaltma, değiştirme, askıya alma, geri çekme ya da el koyma şeklinde bir muameleye maruz bırakılamayacaktır²⁵⁴.

1408/71 sayılı Tüzük, üye devletlerin devamlı surette gelişen refah sistemleri ve Avrupa Adalet Divanı'nın da kararlarının etkisi ile her yıl maddelerin revize edilmesi sonucu karışıklıklara neden olmuştur. Ayrıca bu bağlamda üye devletlerin nüfus yapısında ve sosyal kapasitesinde meydana gelen değişiklikler boşlukların ortaya çıkmasına sebebiyet

²⁵¹ H. Şadi **Ekdemir**, Avrupa Birliği – Türkiye – Uluslararası Sosyal Güvenlik Uyum ve Eşgüdüm Normları, Hak-İş Yayını, Ankara 2009, s. 195; Frans **Pennings**, Introduction To European Social Security Law, 3. B., Kluwer Law Edition, London 2001, s. 113-114; **Sosyal Güvenlik Kurumu**, Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yayın No: 46, Ankara 2012, s. 4, 16; **Arıcı**, Avrupa Birliği, s. 48; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 51; **Tuncay/Ekmekçi**, s. 55; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, 57; **Taşçı**, Sosyal Güvenlik, s. 65:.

²⁵² Selçuk **Demirbulak**, Avrupa Birliği Hukuku ve Haklarımız, TBB yayınları, Ankara 2011, s. 78-79; **Arıcı**, Sosyal Güvenlik, s. 365; **Pennings**, s. 49; **Sözer/Odaman/Erdenk**, s. 802; Pir Ali **Kaya**, Eşitlik İlkesi, s. 115,119; **Taşçı**, Sosyal Güvenlik, s. 65.

²⁵³ Ali Nazım **Sözer**, “İkili Anlaşmalarla Sosyal Hukukun Koordinasyonu –Türkiye Açısından–”, Legal İSGHD, 5/2005, s. 219 (İkili Anlaşmalar).

²⁵⁴ **Pennings**, s. 149; Yves **Jorens**/Jean-Phillippe **Lhernould**/Simon **Roberts**, (Çev. Damla Ergüven), Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik Hukuku El Kitabı, Sosyal Güvenlik Kurumunun Kapasitesinin Arttırılması Projesi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, s. 100; **Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı**, Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik, s. 16.

vermiştir²⁵⁵. Ortaya çıkan bu sorunlar modernizasyon ve sadeleştirme amacı güden yeni bir tüzüğün hazırlanmasını gerektirmiştir. 2001 yılının Mart ayında Stockholm konseyinde yeni bir tüzük hazırlanmasına yönelik karar alınmıştır²⁵⁶. 1 Mayıs 2010 tarihinde de 1408/71 sayılı Tüzük yerini 987/2009 Sayılı Tüzük ile değişikliğe uğrayan 883/2004 sayılı Tüzüğe bırakmıştır.

b. 883/2004 sayılı Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Koordinasyonu Tüzüğü

883/2004 sayılı yeni Tüzüğün 11. maddesine göre kişinin tek bir ülke mevzuatına tabi olacağı belirtilmiştir. Bu hüküm ile 1408/71 sayılı tüzükte kişilerin bazı hallerde birden fazla ülke mevzuatına tabi olmasını öngören kuralın ortadan kaldırılması ile idari karışıklıkların sona erdiği ifade edilmektedir²⁵⁷. Bunun yanında 883/2004 sayılı Tüzüğün kapsam bakımından da daha geniş olduğu, yalnızca çalışan kesimin değil çalışmayan vatandaşların da kapsam içine alındığı görülmektedir. Kişi bakımından kapsamında genişleme gösteren bu Tüzük, 102 sayılı Sözleşmede yer alan sosyal riskleri güvence altına almakla kalmamış, bunun yanında erken emeklilik rejimini de benimsemiştir²⁵⁸.

Yaşlılık sigortası bağlamında yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için pek çok devlet uzun süreli bağlantı koşulunu aramakta, bu durum da dolaşım halindeki işçilerin uzun süreyle belirli bir programa tabi kalamaması sebebiyle aylığa hak kazanamamaları sorununu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca ülke sistemlerinin farklı yapıda olması da önemli bir sorun göstergesidir. Zira primli programların yer aldığı bir ülkede yaşlılık aylığına hak kazanabilmek açısından ikamet şartı aranabiliyorken, ikamete dayalı olan diğer bir sistemde ise aylık hakkı için ikamet yeterli addedilmektedir²⁵⁹. Bu bakımdan çifte sigorta veya sigortasızlık, bölünmüş sigorta kaydı, yardımlara hak kazanma durumunun olmaması veya azaltılmış olması, başka bir üye devlete taşınma sebebiyle yardımların yitirilmesi gibi başlıklandırılacak sorunların çözümü açısından tüzük tarafından eşit muamele, hangi ülkenin mevzuatının uygulanabilir olduğunun belirlenmesi, yardımların ihracı, sigorta sürelerinin birleştirilmesi ve iyi yönetim ilkesinin öngörülmüştür²⁶⁰.

²⁵⁵ Jorens/Lhernould/Roberts, s. 104; Sosyal Güvenlik Kurumu, Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik, s. 17; Pennings, s. 317-320.

²⁵⁶ Löschning/Hekimler, s. 44; Jorens/Lhernould/Roberts, s. 104.

²⁵⁷ Ekdemir, s. 293; Jorens/Lhernould/Roberts, s. 160; Jorens/Lhernould/Roberts, s. 161.

²⁵⁸ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 51-52; Taşçı, Sosyal Güvenlik, s. 71.

²⁵⁹ Jorens/Lhernould/Roberts, s. 308.

²⁶⁰ Jorens/Lhernould/Roberts, s. 308; Taşçı, Sosyal Güvenlik, s. 71.

Gerçekten 883/2004 sayılı Tüzüğün 50. maddesi gereğince yaşlılık aylığı talebinin alınması üzerine bireyin sigortalı olarak yaşamını idame ettirdiği ülkelerin Kurumları arasında irtibat sağlanması ve bu devletlerin kendi sistemleri çerçevesinde hak kazanılan aylığı belirlemesi sağlanacaktır²⁶¹. Bunun yanında hak sahibi, tabi olduğu mevzuatlardan birine göre yaşlılık aylığına hak kazanma koşullarını yerine getirememişse, koşulları yerine getirdiği diğer devletlerin mevzuatları gereğince daha düşük bir yaşlılık aylığına hak kazanma hali gerçekleşmişse, koşulların gerçekleşmediği ülkede geçirilen süreyi dikkate almayacaklardır. Bu halde dikkate alınmayan sürelerin geçirildiği ülke mevzuatına göre daha sonradan yaşlılık aylığına hak kazanma durumu gerçekleştirilmesi halinde ise kişi geciktirilmiş olan yaşlılık aylığını talep edebilecek ve yeni bir hesaplama yapılmasını isteyebilecektir (m.50)²⁶².

978/2009 sayılı uygulama tüzüğünün 48. maddesine göre de her kurum hak sahibini uygulanacak mevzuat çerçevesinde alınan karar ve bu karara itiraz yolları hakkında bilgilendirmekle yükümlüdür. Ayrıca üye ülkeler, bu kararların özetini, idari komisyonun belirlediği şekliyle ya da ülkenin kendi dilinde veya hak sahibinin birliğin resmi dili olarak bilinen dillerinden birinde hazırlanmasını istemesi halinde bu dilde düzenleme yükümü altında tutulmuştur. Özet tebliğ edildikten itibaren ulusal mevzuatta belirlenen süre içerisinde hak sahibi, birden fazla kurum tarafından alınan kararların etkileşmesi sonucu zarar gördüğü kanısına varması halinde kurumların kararlarını yeniden gözden geçirmelerini talep edebilecektir²⁶³.

Birden fazla ülke içerisinde geçirilen süreler sigorta, ikamet veya çalışma süreleri gibi farklı özellikler taşıyabilir bile ulusal süreler olarak kabul edilecek ve ilgili süreler birleştirilerek haklar korunacaktır²⁶⁴. Tüzüğün 6. maddesine göre başka üye devletlerde tamamlanmış olan sigorta, hizmet akdi ile veya kendi hesabına çalışma ya da ikamet sürelerinin kendi yasal düzenlemesi doğrultusunda tamamlanmış gibi kabul edilerek hesaba katılacağı ve her bir üye devletin kendi yaşlılık aylığı programı ile ilgili olarak

²⁶¹ Jorens/Lhernould/Roberts, s. 310; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 52.

²⁶² Jorens/Lhernould/Roberts, s. 310.

²⁶³ Jorens/Lhernould/Roberts, s. 310.

²⁶⁴ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 52; Taşçı, Sosyal Güvenlik, s. 71; Jorens/Lhernould/Roberts, s. 312; AB anlaşmasının 48. maddesine göre Ancak sürelerin birleştirilmesi yalnızca bekleme sürelerinin var olduğu durumlarda dikkate alınacak olup yardım hakkının kazanımı, korunması ve yeniden kazanımı ile ilişkiyken sürelerin iki kere sayılmasına neden olacağından dikkate alınmayacaktır (Jorens/Lhernould/Roberts, s. 312).

hangi sürelerin sigorta süresi olarak kabul edildiğine kendisinin karar vereceği hüküm altına alınmıştır²⁶⁵. Bu uygulama ile sigortalı farklı ulusal mevzuatlara tabi olarak çalışma hayatı sürdürmüşse de birleştirme/toplama ilkesi uygulanması sonucu tüm sigorta sürelerinin birleştirilmesi suretiyle kişinin sigorta geçmişinin yeniden şekillendirilmesi mümkün hale gelmektedir²⁶⁶. Yine sürelerin birleştirilmesi konusunda ele alınmış olan 883/04 sayılı Tüzükte, bir üye devletin belirli yardımların verilmesini, belirli bir faaliyete veya hizmet akdiyle ya da bağımsız çalışan kişiler için oluşturulmuş özel bir programa tabi olan bir mesleğe bağlı tutması durumunda, sürelerin birleştirilmesi ile ilgili özel hükümler sağlayacağını, diğer üye devletlerin mevzuatına göre tamamlanmış olan sürelerin de aynı faaliyette tamamlanmış olması şartıyla dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (m.51)²⁶⁷. Bununla beraber sigorta sürelerinin hesaba katılmasının ardından ilgili kişinin gerekli koşulları sağlayamaması halinde bu sürelerin diğer programlardan faydalanma açısından dikkate alınabileceği, ancak söz konusu durumun ilgili kişinin bu programlardan biri ile bağlantılı olması koşuluyla uygulanabileceği de kabul edilmiştir²⁶⁸.

Bir ülkede bir yıldan az geçirilmiş olan süreler ülke mevzuatında yardıma hak kazandırmıyorsa dikkate alınmayacak, bu kişi hak talebinde bulunamayacaktır (883/04 Sayılı Tüzük m. 57)²⁶⁹. Yine 987/2009 sayılı Tüzüğe göre de çocuk yetiştirme süreleri de sigortalılıkta tamamlayıcı süre olarak kabul edilmektedir (m. 44).

Aylıkların hesaplanması başlıklı 52. maddeye göre de yaşlılık aylıklarının hesaplanması üç aşamada gerçekleştirilecektir. İfade edilen hükme göre ilgili devlet kendi yasal düzenlemelerini göz önünde tutarak bir aylık hesaplaması yapacak, ardından ilgili kimsenin diğer bütün üye devletlerde geçen sigortalılık ve/veya oturma süreleri kendi ülkesinde geçmiş gibi hesaplama yapılarak teorik miktar (pro-rata aylığı) tespit edilecek ve belirlenen miktarlardan hangisi fazla ise o aylık ilgiliye bağlanacaktır²⁷⁰. Yine Tüzüğün 48. maddesinde de ayrıca aylıkların birleşmesi durumu da gözetilmiş ve sigortalılık süresi birden fazla ülkede geçen kişinin maluliyet aylığı almakta iken yaşlılık

²⁶⁵ **Ekdemir**, s. 293; **Jorens/Lhernould/Roberts**, s. 312.

²⁶⁶ **Jorens/Lhernould/Roberts**, s. 310.

²⁶⁷ **Jorens/Lhernould/Roberts**, s. 312.

²⁶⁸ **Jorens/Lhernould/Roberts**, s. 312.

²⁶⁹ **Jorens/Lhernould/Roberts**, s. 314.

²⁷⁰ **Jorens/Lhernould/Roberts**, s. 316.

sigortası koşullarını yerine getirmesi halinde bu aylığın yaşlılık aylığına dönüştürüleceği kabul edilmiştir²⁷¹.

E. İKİLİ SOSYAL GÜVENLİK SÖZLEŞMELERİ

Ülkemiz açısından da özellikle kabul edilecek bir olgu olan emek göçü, sosyal güvenlik haklarının zarar görmemesi açısından uluslararası sözleşmelerin öngördüğü ilkeler doğrultusunda ikili anlaşmaların yapılmasını gerektirmiştir²⁷². Koordinasyonun gerçekleştirilmesinin amaç edinildiği bu anlaşmalarla yeni bir hak tanınmamış, salt mevcut kurallar tamamlanmış ve modifiye edilmiştir²⁷³. İkili sözleşmeler²⁷⁴ ile her iki ülke vatandaşlarının eşit işlem görmeleri, ülkelerde geçen hizmetlerinin birleştirilmesi ve kazanılmış hakların bir ülkeden diğerine geçildiğinde korunması sağlanmış, ayrıca vatandaşlar ve aile fertleri yaşlılık sigortası ile diğer sigorta kollarından sağlanan yardımlardan faydalandırılmıştır²⁷⁵.

Sosyal güvenliklerin koordinasyonu açısından akdedilmiş olan sözleşmelerin sayısının da fazla olduğu görülmektedir. Sözleşmelerin hepsine değinmenin güçlüğü ortada olduğundan, bir kısım ülkelerle yapılan sözleşmelerin yaşlılık sigortasına ilişkin hükümleri inceleme konusu yapılacaktır.

1. İngiltere ile Yapılan İkili Sözleşme

İngiltere ile yapılan sözleşmeye²⁷⁶ göre, taraflardan her birinin yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları açısından kendi yasal düzenlemeleri doğrultusunda hareket edeceği ancak sigortalılık süreleri, prim ödeme süreleri ve bunun gibi dikkate alınan sürelerin

²⁷¹ Ali Nazım **Sözer**/Coşkun **Saraç**, “Sosyal Sigorta Edimlerinde Çokluk Birden Fazla Ödenek, Gelir ve Aylığa Hak Kazanmak”, Legal İSGHD, C. 5, S. 20, İstanbul 2008, s. 1485 (Edimler).

²⁷² **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 53; **Arıcı**, Avrupa Birliği, s. 54; **Arıcı**, Temel İlkeler, s. 640; Almanya’da 2010 yılı itibariyle 1.762.822 Türk vatandaşı yaşamakta olup, 2010 yılı itibariyle Avusturya, Hollanda, İsviçre, Belçika, Danimarka, İtalya ve İsveç’te 10.000’den fazla Türk yaşadığı belirtilmektedir (**Sosyal Güvenlik Kurumu**, Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler, s. 157).

²⁷³ **Sözer**, Sosyal Hukuk, s. 205.

²⁷⁴ Ülkemiz ile Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında imzalanmış sosyal güvenlik sözleşmeleri ve bu ülkelerde uygulanan yaşlılık sigortası uygulamaları için bkz. **Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı**, Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler, Yayın No: 53, Ankara 2013; ülkemiz ile Avrupa birliği üyesi olmayan ülkeler ile imzalanan sosyal güvenlik sözleşmeleri ve bu ülkelerde uygulanan yaşlılık sigortası hakkında bilgi edinmek için bkz. **Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı**, Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri II Avrupa Birliği Üyesi olmayan Ülkeler, Yayın No: 54, Ankara 2013.

²⁷⁵ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 55.

²⁷⁶ İmza tarihi: 09.09.1959, Yürürlük Tarihi: 01.06.1961.

kendi ülkesinde tamamlanmış gibi dikkate alacağı hüküm altına alınmıştır²⁷⁷. Bunun yanında, sözleşmenin altıncı maddesine göre bir işçinin taraf ülkede çalışmasının 3 yıldan fazla sürmesi beklenmiyorsa, prim yükümlülüğü açısından bu işçiye kendi ülkesinin mevzuatı uygulanacaktır²⁷⁸. Ayrıca kişi tarafından kendi mevzuatına göre tamamlanmış olan prim ödeme sürelerinin toplamının, her iki tarafın yasal düzenlemelerine göre tamamlanmış olan prim ödeme sürelerine olan oranı dahilinde yaşlılık aylığının kendisine isabet eden kısmının hesaplanacağı belirtilmiştir²⁷⁹.

2. Almanya ile Yapılan İkili Sözleşme

Sosyal güvenlik açısından teklik, eşit işlem, sürelerin birleştirilmesi ve yardımların ihraç edilebilirliği ilkelerinin mevcut olduğu Almanya Federal Cumhuriyeti ile akdedilmiş olan sözleşmeye²⁸⁰ göre de hak sahipliğinin temelinde sözleşmeye taraf olan ülkede geçen sürelerin aynı zamana rastlamamak kaydıyla dikkate alınması zorunluluğu kabul edilmiş²⁸¹, yine sözleşme çerçevesinde sağlanan aylıkların genel kural olarak diğer akit

²⁷⁷ Hediye **Ergin**, Türkiye'nin İmzaladığı İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri, Legal Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 145-146 (İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri); **Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı**, Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler, Yayın No: 53, Ankara 2013, s. 10.

²⁷⁸ **Ergin**, İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri, s. 146.

²⁷⁹ **Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı**, Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler, s. 10; **Ergin**, İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri, s. 151-152.

²⁸⁰ İmza tarihi: 30.04.1964, Yürürlük Tarihi: 01.06.1964.

²⁸¹ "...Yerel mahkemece, Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin 29/4.maddesinde yer alan; bir kimsenin Türk sigortasına girişten önce bir Alman Rant Sigortasına girmiş bulunması halinde, Alman Rant Sigortasına girişi, Türk Sigortasına giriş olarak kabul edileceği hükmüne göre yurt dışında çalışma başlangıç tarihinin sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabulüyle davacının 506 Sayılı Kanununun 4759 Sayılı Kanun ile değişik Geçici 81.maddesi uyarınca tahsis talep tarihi itibariyle sigortalılık süresinin yurt dışında ilk defa çalışmaya başladığı tarih dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğinden bahisle davacının tahsis talep tarihi itibariyle yaşlılık aylığına hak kazandığının tespitine karar verilmiştir... davacının sigortalılık başlangıç tarihinin 3201 Sayılı Kanuna göre mi yoksa Türk-Alman Sosyal Güvenlik Ek Sözleşmesine göre mi belirleneceği uyuşmazlık konusudur... Yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının sigortalılık başlangıcı yönünden, buldukları ülke ile yapılan ikili uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinde açık hüküm bulunmayan veya hiç sözleşme yapılmayan ülkelerde bulunanların durumu 3201 Sayılı Kanununun 5.maddesinde düzenlenmiştir. Anılan madde uyarınca borçlanma konusu hizmetlerinden sonra Türkiye'de tescili bulunan sigortalılar yönünden sigortalılık başlangıcı, tescil tarihinden itibaren borçlanılan süre kadar geriye gidilerek bulunacak tarih olacak, hiç tescili olmayanlar için de, borcun tamamen ödendiği tarihten borçlanma süresi kadar geriye gidilerek bulunacak tarih olacaktır. Öte yandan, davacının çalışmalarının geçtiği Almanya ile 2.11.1984 tarihinde imzalanan Türk Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesine Ek Sözleşmenin 29.maddesinin 4.bendi hükmü uyarınca yurtdışında ilk defa çalışmaya başladığı tarih olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Şu duruma göre, karşıma, aynı konu hakkında bir tarafta iç hukuk alanında kabul edilen bir yasa kuralı diğer tarafta uluslararası sözleşmede yer alan farklı bir düzenleme çıkmaktadır. Bu sorun kurallar kademelenmesindeki (Normlar Hiyerarşisindeki) sıralamaya göre çözümlenmesinde kuşku bulunmamaktadır. Öncelikle belirtilmelidir ki; Anayasamızın 90/son maddesinde öngörüldüğü üzere; yöntemine göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Öyle ki,

taraf ülkesinde yaşayan sözleşme kapsamındaki kimselere ödenmesi ve transfer edilmesi hüküm altına alınmıştır²⁸². Öte yandan sözleşme hükümleri uyarınca sigortalılığın Türkiye’de kabul edilebilmesi için yurtdışında iken fiili (eylemli) çalışması bulunmadığı halde o ülkenin sosyal güvenlik mevzuatına göre yardım niteliğinde ödeme yapılan dönemler ile ev hanımı olarak geçen sürelerin Türk Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesine Ek Sözleşmenin 29. maddesinin 4. bendi anlamında yurtdışında geçen çalışma olarak nitelendirilmesi mümkün olmadığından ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul edilmesi mümkün değildir.²⁸³ Türk Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesine göre akit taraflardan birinin mevzuatına göre aylık almakta olanlar, diğer taraf ülkede ikamet etseler dahi aylık aldıkları devletin hastalık sigortasına, her iki ülkeden aylık almakta olanların ise ikamet ettikleri ülkenin hastalık sigortasına tabi olacağı kabul edilmiştir²⁸⁴.

3. Fransa ile Yapılan İkili Sözleşme

Fransa ile yapılan ikili sözleşmeye²⁸⁵ göre de sosyal güvenlik açısından teklik, eşit işlem, sürelerin birleştirilmesi²⁸⁶ ve yardımların ihraç edilebilirliği ilkelerinin kabul edildiği

---

bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine dahi başvurulamaz. Anayasa; böylece uluslararası sözleşmenin bir kuralını iç hukuk açısından "Yasa" gücünde görmüş "normlar hiyerarşisi" yönünden daha alt sırada kabul etmemiştir. Bu durumda denilebilir ki, uluslararası sözleşmenin bir kuralına, uygulanma açısından yasal güç tanımak Anayasal bir zorunluluktur. Somut uyumsuzluğun açıklanan bu ilke kapsamında değerlendirilmesi sonucunda; 2.11.1984 tarihinde imzalanan ve 5.12.1984 tarihli 3241 Sayılı Kanunla onaylanıp 1.4.1987 tarihinde yürürlüğe giren ve yöntemine göre yürürlüğe girmiş uluslararası sözleşme olarak 3201 Sayılı Kanunun 5.maddesinden önce uygulanma önceliğine sahip bulunan 30 Nisan 1964 tarihli Türk Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesine Ek Sözleşmenin 29.maddesinin 4.bendi hükmü uyarınca yurtdışında ilk defa çalışmaya başladığı tarih olarak kabul edilmesi gerekmektedir...”, YHGK., 28.03.2012, E. 2012/10-27, K. 2012/254 (Legalbank, E. T. 29.10.2013).

²⁸² **Ergin**, İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri, s. 13-35; **Sözer**, Sosyal Hukuk, s. 213-216; **Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı**, Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler, s. 23.

²⁸³ “Somut olayda, davacının 3.5.1980-31.12.1983 tarihleri arasında "Hamilelik/Anne Koruması" ve "Çocuk Yetiştirme" nedeniyle sigorta kapsamına alındığı ve Almanya’da fiili çalışmasının 01.01.1984 tarihinde başladığı anlaşılınca fiili çalışmasının bulunmadığı 18/01/1982 tarihinin ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabulü hatalıdır...”, Y21HD., 10.04.2013, E. 2013/5849, K. 2013/7166 (Legalbank, E. T. 03.11.2013).

²⁸⁴ Basri **Aşkın**, “Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İki Ülke Arasında Gidip Gelen Türk Yaşlılarının İhtiyaçlarını Karşılammaktadır”, Legal İSGHD., C. 6, S. 24, İstanbul 2009, s. 1479.

²⁸⁵ Türkiye Fransa ile 20.01.1972 tarihinde sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamış olup, sözleşmenin yürürlük tarihi 01.08.1973’tür.

²⁸⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Yerel mahkemece verilen Türkiye ile Fransa devleti arasında imzalanan Sosyal Güvenlik Anlaşması 30.madde hükmüne göre Fransız Sosyal Güvenlik mevzuatına ilk tabi olduğu tarihin davacının sigortalılığının başlangıcı açısından esas alınmasının gerekli olduğu, buna göre yurt dışında çalışma başlangıç tarihi olan 01.01.1981 tarihinin sigortalı çalışma başlangıç tarihi (Türk Sigortasına giriş tarihi) olarak kabulü ve ayrıca davacının 4447 Sayılı Kanun’un 17.maddesi ile eklenen ve 4759 Sayılı Kanun ile değiştirilen 506 Sayılı Kanunun Geçici 81.maddenin (A) bendi (c) fıkrası kapsamında bulunduğu gerekçesiyle; davanın kabulü ile Nisan/2008 ayında yaptığı talebe göre, 1.5.2008 tarihinden itibaren yaşlılık aylığı bağlanmasına

görülmektedir²⁸⁷. Yaşlılık sigortasının da yer aldığı sözleşmede taraf devletin işçileri kapsam altına alınmış ve izin süreleri dahil 3 yılı aşmayacak şekilde sözleşmeye taraf ülkede bulunan işçinin kendi memleketindeki sosyal güvenlik rejimine tabi olacağı kararlaştırılmıştır (m. 6/I-b)²⁸⁸.

4. Diğer Ülkeler ile Yapılan İkili Sözleşmeler

Türkiye ile sosyal güvenlik sözleşmesi yapılan diğer ülkeler aşağıda belirtilmiş olup ayrıca yürürlük ve imza tarihleri de açıklanmıştır:

Ülke	İmza Tarihi	Yürürlük Tarihi
HOLLANDA ²⁸⁹	05.04.1966	01.02.1968
BELÇİKA	04.07.1966	01.05.1968
DANİMARKA	13.12.1999	01.12.2003
AVUSTURYA	12.10.1966	01.10.1969
İSVİÇRE	01.05.1969	01.01.1972
İSVEÇ	30.06.1978	01.05.1981
LİBYA	13.09.1984	01.09.1985
KKTC	09.03.1987	01.12.1988
AZERBAYCAN	17.07.1998	09.08.2001
ARNAVUTLUK	14.07.1998	01.02.2005
BOSNA- HERSEK	27.05.2003	01.09.2004
ÇEK CUMHURİYETİ	02.10.2003	01.01.2005
LÜKSEMBURG	20.11.2003	01.06.2006
MAKEDONYA	06.07.1998	01.07.2000

ilişkin kararın usul ve yasaya uygun olduğu yönünde karar vermiştir (YHGK., 29.09.2010, E. 2010/10-471, K. 2010/439 (Legalbank, E. T. 02.04.2013)).

²⁸⁷ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 65-66; **Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı**, Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I, s. 79-80.

²⁸⁸ **Ergin**, İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri, s. 200; **Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı**, Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri I, s. 80.

²⁸⁹ "...Türkiye Cumhuriyeti ile Hollanda arasında imzalanan Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin, konuya ilişkin 29'uncu maddesi hükmü, Malullük, Yaşlılık ve Ölüm sigortaları hakkındaki Türk mevzuatının uygulanmasında, sigortalı, Türkiye'de yaşlılık sigortasına tabi işe girmeden önce, Hollanda'da bir yaşlılık sigortasına tabi olmuşsa, bahis konusu Hollanda rejimine tabi olduğu ilk günün, Türk mevzuatına göre yaşlılık sigortasına tabi işe ilk defa girdiği gün olarak kabul edileceğini öngörmüştür. Şu halde yapılması gereken iş ; yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, öncelikle, davacıya ait Hollanda yaşlılık sigorta rejimine tabi sigortalılık sürelerini gösterir Hollanda Sigorta Mercii hizmet cetvelleri gibi ilgili kayıt ve belgeler davalı Kurum'dan usulünce celbedilip, gerekirse tercümesi de yaptırılarak, Hollanda yaşlılık sigortası rejimine ilk tabi olunan tarih usulünce belirlenmeli ve davacı istemi bu çerçevede yeniden değerlendirilerek varılacak sonuca göre bir karar verilmelidir..." , Y10HD., 04.07.2013, E. 2013/6097, K. 2013/15243 (Yayınlanmamış Karar).

NORVEÇ	20.07.1978	01.06.1981
ROMANYA	06.07.1999	01.03.2003
KANADA	19.06.1998	01.01.2005
GÜRCİSTAN	11.12.1998	20.11.2003
KEBEK	21.11.2000	01.01.2005

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞLILIK SİGORTASINDAN FAYDALANMA KOŞULLARI

I. GENEL OLARAK

Yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları SSGSSK.'nun 28. maddesinde belirlenmiştir. Sözü geçen maddede yaş ve prim ödemeye ilişkin olarak genel koşullar öngörülmüştür. Buna göre, yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için kadın sigortalının 58, erkek sigortalının 60 yaşını doldurmuş olması ve en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması koşulu aranmıştır. Ancak, 4/1-a kapsamında sigortalı sayılanlar yani iş sözleşmesi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar için prim ödeme gün sayısı koşulu azaltılarak 7200 gün yeterli görülmüştür (SSGSSK. m. 28/2-a). SSGSSK. ile dünyada da yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından temel koşul olarak kabul edilen yaş ve prim ödeme gün sayısı koşullarına yer verilmiştir²⁹⁰. Durum böyle olmakla beraber genel olarak kabul edilen prim ödeme gün sayısı ve yaş koşullarına alternatif olmak üzere sigortalılık süresi koşulu da öngörülmektedir. Gerçekten yeraltında çalışanlar, belirli oranda çalışma gücünü kaybetmesine karşılık maluliyet sigortasından faydalanmayanlar gibi bir kısım kişilere de yaşlılık sigortasından faydalanma açısından yaş koşuluna alternatif olarak sigortalılık süresi koşulu getirilmiştir. Bunun yanında mülga kanunlara göre ilk defa sigortalı olanlar açısından da geçiş hükümleri çerçevesinde söz konusu koşulun arandığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple faydalanma koşulları açısından yapılacak tasnifte yaş, prim ödeme ve sigortalılık süresi ayrıntılı olarak değerlendirilecektir. SSGSSK. yaş, prim ödeme gün sayısı ve kimi sigortalılar için öngördüğü sigortalılık sürelerinin tamamlanmasını yaşlılık sigortası için gereken maddi koşullar olarak belirlemiş, bunun yanında işten ayrılma ve kuruma başvurma olarak da şekli koşulların yerine getirilmesini aramıştır. Bu bakımdan yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarından uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmak, yaş, prim ödeme gün

²⁹⁰ Süleyman **Başterzi**, Yaşlılık Aylığı, s. 2203.

sayısı ve sigortalılık süresini maddi ve işten ayrılma ile kuruma başvurmayı şekli koşullar olarak ayrıma tabi tutmak uygun olacaktır.

Diğer taraftan koşullar değerlendirilirken tarih açısından üçlü bir ayırım yapılmasında yarar görülmüştür. Bu kanunun yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları açısından; yürürlük tarihi olan 30.04.2008 tarihinden sonra sigortalı olarak çalışmaya başlayanlar²⁹¹, 08.09.1999-30.04.2008 tarihleri arasında yer alan SSGSSK. ile 4447 sayılı kanunların yürürlük tarihleri arasında sigortalı olanlar ve son olarak 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olarak çalışmaya başlayanlar olarak bir tasnif yapılmıştır. Tarih açısından yapılan bu ayırımı kanun tarafından koruyucu hükümler öngörülen malul sigortalılar, yeraltında çalışan işçiler gibi kesimler değerlendirilmemiş, yalnızca normal koşullarda yaşlılık sigortasına hak kazanabilecek olanlar için incelemeler yapılmıştır. Belirtilen tarihlerden önce sigortalı olanlar ve Kanun tarafından koruyucu hükümler vazedilen kişiler açısından ise ilgili koşulun altında örneğin yeraltında çalışan işçiler için gereken yaş koşulu olarak başlık açılmış ve o kısımda SSGSSK.'nundan önce sigortalı olan yeraltında çalışan işçiler için de gereken koşullar incelenmiştir. Bunun yanında ileride de görüleceği üzere Kanunun yaşlılık sigortası hükümlerinin yürürlük tarihi ekim ayı başı olarak öngörülmüştür. Bu sebeple kamu görevlileri ile diğer çalışanlar açısından yürürlük tarihi açısından bir farklılık doğmuştur. SSGSSK.'na göre ay kavramı ücretleri; her ayın 15'inde ödenen 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri kapsamındaki sigortalılar için, ayın 15'inden ertesi ayın 15'ine kadar geçen, diğer sigortalılar için ise ayın 1'i ilâ sonu arasında geçen ve otuz gün olarak değerlendirilen süreyi ifade etmektedir (SSGSSK. m. 3/1-14). Bu kapsamda genel bir ifade olarak kamu görevlilerinin maaşlarını ayın 15'inde almalarından dolayı kanunun yürürlük tarihinin 15.10.2008, hizmet sözleşmesi ile çalışanlar ve bağımsız çalışanlar için ise kanunun yürürlük tarihinin 01.10.2008 olduğu nazara alınacaktır. Zira kanunun yürürlük tarihinin başlangıcı ile ilgili olarak belirli bir tarih verilmeyerek ekim ayı başı gibi muğlak bir ifade kullanılmasının sebebinin asıl olarak kamu görevlileri nedeniyle olduğu ifade edilmektedir²⁹².

²⁹¹ Yaşlılık sigortasına ilişkin hükümlerinin düzenlendiği geçici 7. maddenin m. 108/1-b uyarınca 30.04.2008 tarihinde yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.

²⁹² Fatih Uşan, "5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Yürürlük Ve Uygulama Başlangıcına İlişkin Tespitler", Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 4, S. 14, İstanbul 2009, s. 240 (Yürürlük).

SSGSSK.'nunda düzenlenmiş olan yaşlılık sigortası hükümlerinden faydalanabilmek açısından ilk olarak kişinin bu kanuna göre sigortalı olması gerekmektedir. Bunun yanında salt sigortalı olması yeterli görülmemiş, aynı zamanda uzun vadeli sigorta kollarında yer alan yaşlılık sigortası hükümlerinden faydalandırılıyor olması da aranmıştır. Bu bakımdan SSGSSK.'na göre sigortalılık kavramının ne anlama geldiği, uzun vadeli sigorta kollarına kimlerin dahil olduğunu da tespit etmek gerekecektir.

Yine bilindiği üzere 30.04.2008 tarihinden sonra sigortalı olarak çalışanlar, artık SSGSSK.'na tabi olduğundan yalnız bu kanunda düzenlenen yaşlılık sigortası koşullarına tabi olacaktır. Bu anlamda SSGSSK.'nun 4. maddesinde yer alan ayrıma da değinmek gerekecektir. Zira SSGSSK.'nun tanıdığı kolaylıklardan kimi zaman sigortalıların tamamı yararlanamamaktadır. Örneğin, ayrıntılı olarak inceleneceği üzere fiili hizmet süresi zammı uygulamasından yalnızca 4. maddenin a ve c bentlerinde yer alan sigortalılar faydalanabilir. Bu bağlamda 4. maddenin a ve c bentlerinde yer alan sigortalılar olarak kimlerin yer aldığını bilmek önem arz etmektedir.

Sigortalının çalıştığı süre içerisinde farklı zamanlarda birden fazla sigorta tipine ait çalışmalarının bulunduğu da rastlanmaktadır. Ayrıca bir kişinin aynı anda birden fazla sigortalılık tipine ait işlerde çalıştığı da görülmektedir. Belirtilen bu hallerde hangi tip sigortalılığın esas alınacağına da tespit edilmesi gerekecektir.

II. MADDİ KOŞULLAR

A. UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARINA TABİ OLMAK

1. Uzun Vadeli Sigorta Kavramı

Sigortalı kavramı SSGSSK. 3. maddede tanımlanmıştır. Buna göre, sigortalı kısa ve/veya uzun vadeli sigorta kolları bakımından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödemesi gereken kişiyi ifade etmektedir (SSGSSK. m. 3/1-6). Yaşlılık sigortasından faydalanmak için öncelikli koşul ise uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmaktır. Bu bağlamda uzun vadeli sigorta kollarının ne anlama geldiğini de incelemek gerekecektir. Uzun vadeli sigorta kolları malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kollarını ifade etmektedir. Bu kapsamda iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortası kollarına tabi

olanlar kısa vadeli sigorta kollarına girdiğinden salt bu sigortalara tabi tutulanların yaşlılık sigortasından faydalanamayacağını belirtmek gerekir.

2. Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Olanlar

SSGSSK.'nda yaşlılık sigortasından faydalanabilecek olan diğer bir deyişle uzun vadeli sigorta kollarına tabi olan sigortalılar genel olarak 4. maddede düzenlenmiştir. Bu maddede özü itibariyle tüm sigorta kollarına tabi olanlar hüküm altına alınmıştır. Bunun yanında diğer maddelerde de birtakım işçiler sadece uzun vadeli sigorta kollarına tabi tutulmuştur. Bu nedenle uzun vadeli sigorta kollarına tabi olanlar değerlendirilirken 4. maddeye tabi olanlar ile diğer maddelerde uzun vadeli sigorta kollarına tabi tutulanlar şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur.

a. 4. Maddeye Tabi Olanlar

4. maddeye göre yaşlılık sigortasının da dahil olduğu uzun vadeli sigorta kollarının uygulanması açısından daha önce iş sözleşmesi ile çalışanların bağlı olduğu kurum olan SSK'na tabi olanlar 4/1-a'lı, bağımsız çalışanların sigorta ilişkilerini düzenleyen kurum olan BAĞ-KUR kanununa tabi olanlar 4/1-b'li ve kamu görevlilerinin sigortalılık işlemlerini düzenleyen Emekli Sandığı Kanunu'na tabi olanlar ise 4/1-c'li olarak anılmaktadır (SSGSSK. geç. m. 1). Nitekim geçici madde 1/1 uyarınca *“Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olanlar, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ve bu Kanunla mülga 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olanlar, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi olanlar, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında kabul edilir.”* hükmü öngörülmüştür.

4. maddenin birinci fıkrasında a, b ve c bentlerinde üç tip sigortalılık haline yer verildiği ifade edilmişti. Buna göre de belirtilen sigortalılar ayrı ayrı değerlendirilecektir.

aa. 4/1-a Kapsamında Sigortalı Sayılanlar

Mülga 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na tabi olarak sigortalı olanlar 4/1-a'lilar içerisinde ele alınmıştır. Kural olarak 4/1-a kapsamında sigorta olunabilmesi için hizmet sözleşmesi ile çalışıyor olmak gerekir. Ancak kanun koyucu hizmet sözleşmesi ile çalışıp çalışmadığına bakmaksızın bir takım kişileri de bu kapsamda değerlendirmiştir. Diğer bir deyişle bir takım kişiler hizmet sözleşmesi ile çalışmasa da kanun gereği 4/1-a sigortalısı olarak nitelendirilmiştir. Buna göre de;

- 1- Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar (m. 4/1-a),
- 2- İşçi sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenler (m. 4/2-a),
- 3- Bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar (m. 4/2-b),
- 4- Mütakabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar (m. 4/2-c),
- 5- 02.07.1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanuna göre çalıştırılan koruma bekçileri (m. 4/2-d),
- 6- 24.04.1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununda belirtilen umumî kadınlar (m. 4/2-e),
- 7- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen kurslarda usta öğretici olarak çalıştırılanlar, kamu idarelerinde ders ücreti karşılığı görev verilenler ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun²⁹³ 4 üncü maddesinin (C) bendi kapsamında çalıştırılan geçici personeller (m. 4/2-f),
- 8- Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen Toplum Yararına Çalışma Programlarından yararlananlar da (m. 4/2-g) 4/1-a'lı sigortalı olarak yer almışlardır.

bb. 4/1-b Kapsamında Sigortalı Sayılanlar

Bağımsız çalışanların tabi olduğu BAĞ-KUR kanununa tabi sigortalı olan 4/1-b'liler içerisinde;

²⁹³ RG., 23.07.1965, S. 12056.

- 1- Köy ve mahalle muhtarları (m. 4/1-b),
- 2- Hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan;
- a) Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usûlde gelir vergisi mükellefi olan tacir veya avukat, eczacı, doktor gibi serbest meslek yapanlar (m. 4/1-b-1),
- b) Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar (m. 4/1-b-2),
- c) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları (m. 4/1-b-3),
- d) Tarımsal faaliyette²⁹⁴ bulunanlar²⁹⁵ (m. 4/1-b-4),
- e) 10/7/1953 tarihli ve 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanuna tabi jokey ve antrenörler²⁹⁶ (m. 4/3) yer almaktadır. Burada jokey ve antrenörler esas itibariyle hizmet sözleşmesi ile çalışmalarına karşılık 4/1-b kapsamında sigortalı sayılmışlardır.

²⁹⁴ Tarımsal faaliyet: Kendi mülkünde, ortaklık veya kiralama suretiyle başkalarının mülkünde veya kamuya mahsus mahallerde; ekim, dikim, bakım, üretme, yetiştirme ve ıslah yoluyla yahut doğrudan doğruya tabiatın istifade etmek suretiyle bitki, orman, hayvan ve su ürünleri elde edilmesini ve/veya bu ürünlerin yetiştiricileri tarafından; muhafazasını, taşınmasını veya pazarlanmasını ifade etmektedir (5510 sy. K. m. 3/1-19)

²⁹⁵ 5510 sayılı Kanunun 6/1 maddesinde "Kamu idarelerinde ve Kanunun ek 5 inci maddesi kapsamında sayılanlar hariç olmak üzere, tarım işlerinde veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz işlerde çalışanlar ile tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan; tarımsal faaliyette bulunan ve yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, bu Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenler ile 65 yaşını dolduranlardan talepte bulunanların bu kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından sigortalı sayılmayacağı ile 5510 sayılı Kanunun 9/b-5 maddesinde kısa ve uzun vadeli sigorta kolları bakımından tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar için, tarımsal faaliyetlerinin sona erdiği veya 6 ncı maddenin birinci fıkrasının (1) bendi kapsamına girdiği tarihten itibaren sigortalılığın sona ereceği kabul edilmiştir. Tarımsal faaliyetle uğraşanların 4/1-b kapsamında sigortalılıkları bu kapsamda değerlendirilmelidir. Yargıtay uygulamasında kişinin Ziraat Odası, Pancar Ekicileri Kooperatifi ve Tarım Kredi Kooperatifi kayıtlarının devam etmesi tarım Bağ-Kur sigortalısı olduğuna karine olarak kabul görmektedir (Y21HD., 17.03.2011, E. 2011/1895, K. 2011/2428, Legalbank, E.T. 26.10.2013).

²⁹⁶ "...mahkemece yapılacak iş; Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığında, davaya konu dönemde davalı işverenin kaç adet yarış atı olduğu tespit edilmeli; davacı murisinin, davalı işverenin hangi atlarına antrenörlük yaptığı, antrenörlük yaptığı yarış atlarının, dava konusu dönemde kaç adet yarışa katıldığı yöntemince araştırılmalı; davacı murisinin dava konusu dönemde, davalı işverenin yarış atlarında çalışmaları tespit edilen jokey, jokey yardımcıları, seyisler gibi çalışanlar ile davalı işverenin yarış atlarının bulunduğu hipodrom ve haralarda çalışmaları tespit edilen antrenör, jokey, jokey yardımcısı, seyis gibi çalışanların re'sen tanık sıfatıyla beyanlarına başvurulmalı; yargılama sürecinde dinlenen tanık anlatımlarının değerlendirilmesinde, iddia olunan çalışmanın niteliği, süresi ve kesintili olup olmadığı nazara alınmalı; 01.10.2008 tarihinden önceki döneme ilişkin

cc. 4/1-c Kapsamında Sigortalı Sayılanlar

Kamu görevlilerin dahil olduğu emekli sandığına tabi olarak çalışanlar 4/1-c'li olarak nitelendirilmiştir. Buna göre de;

Kamu idarelerinde;

1) Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendine tabi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olan sözleşmeli personel ve memurlar²⁹⁷ (m. 4/1-c-1),

2) Bu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi olmayanlardan, sözleşmeli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 86 ncı maddesi uyarınca açıktan vekil atananlar (vekil öğretmenler ve vekil olarak atanan kamu görevlileri²⁹⁸ (m. 4/1-c-2),

3) Kuruluş ve personel kanunları veya diğer kanunlar gereğince seçimle veya atama yoluyla kamu idarelerinde göreve gelenlerden; bu görevleri sebebiyle kendilerine ilgili kanunlarında devlet memurları gibi emeklilik hakkı tanınmış olanlardan hizmet akdi ile çalışmayan (özellikle RTÜK gibi ilişkili kuruluşlarda başkanlığa seçilen kişiler gibi) (m. 4/4-a),

5) Başbakan, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, belediye başkanları, il encümeninin seçimle gelen üyeleri (m. 4/4/b),

---

çalışmaların 506 sayılı Kanun kapsamında (5510 sayılı Kanun'un 4/1-a maddesi kapsamında), 01.10.2008 tarihinden sonrası döneme ilişkin çalışmaların 5510 sayılı Kanun'un 4/1-b maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeli; böylece, bu konuda gerekli tüm soruşturma yapılarak uyumsuzluk konusu husus, hiçbir kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak biçimde çözümlenip; deliller hep birlikte değerlendirilip takdir edilerek varılacak sonuç uyarınca bir karar verilmelidir...”, Y10HD., 25.06.2013, E. 2012/19363, K. 2013/14381 (Legalbank, E. T. 03.11.2013).

²⁹⁷ Bu kapsamdaki kişinin 4/1-c kapsamında sigortalı olabilmesi için 4/1-a kapsamında sigortalı sayılmaması ve kadro ve pozisyonları itibariyle sürekli olarak çalışması gerekmektedir (Resul **Aslanköylü**, “Kamu İdarelerinde Çalışanların Sigortalı Sayılma Koşulları”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 8, S. 29, İstanbul 2013, s. 173 (Sigortalı Olma) .

²⁹⁸ Sözleşmeli personel ile vekil olarak atananların sigortalılığı konusundaki kanunun yürürlük tarihinden önceki sürede mevcut olan belirsizliklerin bu ayrımla giderilmesinin isabetli olması yönünde bkz. **Aslanköylü**, Sigortalı Olma, s. 173.

6) 4/1 - (c) kapsamında iken, bu kapsamdaki kişilerin kurduğu kamu görevlileri sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenlerden aylıksız izne ayrılanlar (m. 4/4/c),

7) Harp okulları ile fakülte ve yüksek okullarda, Türk Silâhlı Kuvvetleri hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken askerî öğrenci olanlar ile astsubay meslek yüksek okulları ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitimine tâbi tutulan adaylar, Polis Akademisi ile fakülte ve yüksek okullarda, Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrenciler ile polis nasbedilmek üzere Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde polislik eğitimine tabi tutulan adaylar²⁹⁹ (m. 4/4/d) SSGSSK.'nun 4/1-c kapsamındaki sigortalılar içerisinde değerlendirilmiştir.

b. 5510 sayılı Kanunda 4. Madde Dışında Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Tutulanlar

Uzun vadeli sigorta kollarından 4. maddede belirtilen sigortalılar tamamen yararlanırlar. Buna karşın SSGSSK'nun diğer maddelerinde sigortalı sayılanların ancak bir kısmı uzun vadeli sigorta kollarına tabi tutulmuştur. Buna göre de;

Yaşlılık riskinden yani uzun vadeli sigorta kollarından 4046 sayılı Kanun³⁰⁰ gereğince iş kaybı tazminatı alanlar (SSGSSK. geç. m. 13) tazminat aldıkları süre boyunca (4046 sayılı Kanun 21/4³⁰¹ gereği özelleştirme sonucu işyerinden çıkarılan kişilerin kıdemleri dikkate alınarak 90 günden 240 güne kadar uzun vadeli sigorta primleri Türkiye İş Kurumu tarafından ödenmektedir), sigortalı olmayan, kendi sigortalılıklarından dolayı bu kanunlara göre gelir veya aylık almayan ve 18 yaşını doldurmuş olanlardan özel sektör

²⁹⁹ “Polis nasbedilmek üzere Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde polislik eğitimine tabi tutulan adaylar” ifadesi 6345 sayılı Kanunla 2013 yılının Temmuz ayında ek ibare getirilmiştir.

³⁰⁰ RG., 27.11.1994, S. 22124.

³⁰¹ 4046 sayılı Kanuna göre özelleştirme kapsamına alınan kuruluşların (iştirakler hariç) özelleştirmeye hazırlanması, özelleştirilmesi, küçültülmesi veya faaliyetlerinin kısmen ya da tamamen durdurulması, süreli ya da süresiz kapatılması veya tasfiye edilmesi nedeniyle; bu kuruluşlarda iş sözleşmesine dayalı olarak ücret karşılığı çalışanlardan iş sözleşmeleri tâbi oldukları iş kanunları ve toplu iş sözleşmeleri gereğince tazminata hak kazanacak şekilde sona ermiş olanlara, kanunlardan ve yürürlükteki toplu iş sözleşmelerinden doğan tazminatları dışında ilave olarak iş kaybı tazminatı ödenir (4046 sy. Kanun m. 21/1). Bu madde kapsamına girenlerden, hizmet akdinin sona erdiği tarihte aynı işveren ile hizmet akdi kesintisiz en az; 550 günden beri devam edenlere 90 gün, 1100 günden beri devam edenlere 120 gün, 1650 günden beri devam edenlere 180 gün, 2200 günden beri devam edenlere 240 gün süre ile iş kaybı tazminatı verilir (21/4).

tarım ve orman işlerinde hizmet sözleşmesi ile süreksiz işlerde çalıştırılanlar³⁰² (SSGSSK. ek m. 5/1) ve son olarak harp malulleri ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna veya 2330 sayılı Kanun hükümleri veya 08.06.1949 tarihli ve 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 56. maddesi uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre vazife malullüğü aylığı bağlanmış malullerden SSGSSK.'nun 4/1-c'li olarak çalışması halinde kendiliğinden, sözü edilen kişilerin 4/1-a ve b'li olarak çalışması halinde ise ancak talepleri halinde (SSGSSK. m. 5/1-c) yaşlılık sigortası hükümlerinden faydalanma imkanı bulabileceklerdir.

Yine 506 sayılı SSK.'nun geçici 20. maddesi kapsamındaki bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler personeli için kurulmuş bulunan sandıkların iştirakçileri ile aylık veya gelir bağlanmış olanlar ile bunların hak sahiplerinin herhangi bir işleme gerek kalmaksızın 01.10.2008 tarihinden itibaren üç yıl içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna devredilerek bu Kanun kapsamına alınacağı ve üç yıllık sürenin Bakanlar Kurulu kararı ile en fazla dört yıl daha uzatılabileceği kabul edilmiş, devir tarihi itibarıyla sandık iştirakçilerinin 4/1-a kapsamında sigortalı sayılacakları hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. geç. m. 20).

506 sayılı SSK.'nun mülga 86. maddesi hükmüne göre topluluk sigortasına tâbi olanların ödedikleri iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri genel sağlık sigortası dahil bu Kanuna göre ödenmiş sayılır. Bu süreler yatırıldıkları sigorta kolları bakımından başlangıç süresi ve prim ödeme gün sayısı olarak kabul edilir. 01.10.2008 tarihi itibarıyla 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun mülga 86. maddesine göre malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları bakımından topluluk sigortasına devam edenler, bu Kanunun 4. maddesi kapsamında durumları değerlendirilerek, durumlarına uyan bent kapsamında sigortalı sayılırlar (SSGSSK. geç. m. 6/4,5). Bu

³⁰² Tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılırlar. Bunlar hakkında bu Kanunun kısa vadeli sigorta kolları bakımından yalnızca iş kazası ve meslek hastalığı sigortası, uzun vadeli sigorta kolları yönünden malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası ile genel sağlık sigortası hükümleri uygulanır (SSGSSK. Ek m. 5/4). Bu madde hükümlerine tabi sigortalıların... malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından aylık bağlanabilmesi için prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması şartı aranır (Ek m. 5/5). Bu madde kapsamındaki sigortalılar, 82 nci maddeye göre belirlenen prime esas kazancın alt ve üst sınırı arasında olmak kaydıyla sigortalı tarafından belirlenen günlük kazancın otuz katının % 34,5'i oranında prim öderler. Bunun % 20'si malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları, % 12,5'i genel sağlık sigortası, % 2'si iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası primidir (Ek m. 5/6).

bağlamda bir avukat, hizmet sözleşmesi ile çalışması halinde 4/1-a, bağımsız olarak faaliyetini yürütmesi halinde ise 4/1-b kapsamında sigortalı sayılacaklardır.

c. Özelleştirme Sonucu Çalışmaya Devam Edenler

5434 sayılı ESK. ek madde 71 gereğince sosyal güvenlik bakımından Emekli Sandığı'na tabi bir görevde bulunmakta iken, özelleştirme programına alınan kuruluşların bu Kanuna göre emeklilik hakkı tanınan kadro ve pozisyonlarına atanana, bu kuruluşların özelleştirilmeleri sonucu sermayelerindeki kamu payı % 50'nin altına düşenler ile bunlardan anonim şirkete dönüştürülüp dönüştürülmediğine bakılmaksızın satılan veya devredilenlerde T.C. Emekli Sandığına tabi olarak çalışan personelden isteyenlerin Sandıkla ilgileri devam edeceği hüküm altına alınmıştır (ESK. ek m. 71). Bu hüküm ile kamu görevlisi olarak çalışmakta iken özelleştirme sonucu iş sözleşmesi ile çalışan konumuna düşmüş olsa da bu kişilerin sandıkları ilgilerinin devam edeceği kabul edildiğinden 4/1-c kapsamında yaşlılık sigortasından faydalanabileceklerdir.

d. İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İmzalanmayan Ülkelerde Çalışan Türk İşçileri

İkili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde³⁰³ çalışan Türk işçilerinin de kanun kapsamına alındığı görülmektedir. Gerçekten SSGSSK.'nun 5. maddesi “g” bendi gereğince ülkemiz ile aralarında sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri, 4/1-a kapsamında sigortalı sayılmakta ve bu işçilere kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümleri uygulanmaktadır. Bu kişilerin yaşlılık sigortasının da dahil olduğu uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmayı istemeleri halinde ise, 50. maddenin ikinci fıkrasındaki Türkiye’de yasal olarak ikamet etme koşulu ile aynı fıkranın (a) bendinde belirtilen koşullar³⁰⁴ aranmaksızın haklarında isteğe bağlı sigorta hükümleri uygulanacaktır (SSGSSK. m. 5/1-g). Sonuç olarak sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde çalışan işçiler Türkiye’de ikamet etme ve zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak koşullarına tabi olmayacak, yalnızca kendi

³⁰³ İkili sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerdeki vatandaşların sosyal güvenliği konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Saim **Ocak**, “Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İmzalanmamış Ülkelere Götürülen İşçilerin Sosyal Güvenliği”, Legal İSGHD, C. 5, S. 19, İstanbul 2008, s. 1069-1102.

³⁰⁴ Bu Kanuna tâbi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak (m. 50/2-a).

sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olmak, 18 yaşını doldurmuş olmak ve kuruma başvuruda bulunmak koşullarına tabi tutulacaktır (SSGSSK. m. 50/2-b,c,d). Bu madde gereğince sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan bir ülkede örneğin Kırgızistan'da inşaat işi için çalışmaya gönderilen bir Türk işçinin talepte bulunması halinde isteğe bağlı sigorta hükümleri doğrultusunda 4/1-a'lı olarak uzun vadeli sigorta kollarından faydalanabilecektir³⁰⁵.

e. 01.10.2008 Tarihinden Sonra İsteğe Bağlı Sigortalı Olanlar

SSGSSK.'nun 51. maddesi gereğince 01.10.2008 tarihinden itibaren ilk defa isteğe bağlı sigortalı olanlar³⁰⁶ ile 506, 1479 ve 2926 sayılı kanunlara tabi isteğe bağlı sigorta primi ödeyen sigortalıların 01.10.2008 tarihinden sonra isteğe bağlı sigorta primi ödenmiş süreleri yaşlılık sigortası açısından 4/1-b kapsamında kabul edilecektir. 01.10.2008 tarihinden önce 506 sayılı Kanun gereğince ödenmiş olan süreler 4/1-a kapsamında, 1479 ve 2926 sayılı kanun çerçevesinde ödenen primlere ilişkin süreler 4/1-b kapsamında sayılacaktır. 01.10.2008 tarihinden önce 5434 sayılı ESK. gereğince isteğe bağlı sigorta primlerini ödenen ve bu tarihten sonra ödemeye devam edenler açısından geçen süreler ise yaşlılık sigortası bakımından 4/1-c kapsamında değerlendirilecektir³⁰⁷. SSGSSK. ek madde 6/5 gereğince kısmi süreli çalışan taksi şoförleri ile sanatçıların çalışılmayan

³⁰⁵ **Tezel/Kurt**, s. 109.

³⁰⁶ "...4721 sayılı Türk Medeni Kanununun "Dürüst Davranma" başlıklı 2. maddesinde; herkesin, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda bulunduğu, bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasının hukuk düzenince korunamayacağı, 3. maddesinde; durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimsenin iyiniyet iddiasında bulunamayacağı hükme bağlamıştır. Davalı Kurumun, yapılan isteğe bağlı prim ödemelerini tahsil ederek nemalandırıldığı ve davacıya sigortalı olduğu konusunda yıllarca verdiği güven ile, 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Kanunun, isteğe bağlı sigortalılık koşullarını düzenleyen 5754 sayılı Kanunun ile değişik 50. maddesine göre; isteğe bağlı sigortalı olabilmek için, "...zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak, zorunlu sigortalılığı gerektirecek şekilde çalışılıyorsa, 30 günden az çalışmak veya tam gün çalışmamak, kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olmak, 18 yaşını ikmal etmek ve isteğe bağlı sigortalı olmak için talepte bulunmak" şartları öngörülmüş olup, sayılan şartların içinde "önceden zorunlu sigortalı olmak" veya "malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortasından 1080 gün prim ödemesi bulunmak" şartlarının sayılmamış olması karşısında, sosyal güvenlik hukukunun temel prensipleri gereği davacının lehine olan yasal düzenlemenin uygulanması gerektiğinden hareketle, isteğe bağlı sigortalılığın geçerli olması için; dönemine göre "önceden zorunlu sigortalı olmak" veya "malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortasından 1080 gün prim ödemesi bulunmak" şartları yerine getirilmese bile somut olayda isteğe bağlı sigortalılığın geçerli olduğunu kabul etmek gerekir...", Y10HD., 30.09.2013, E. 2013/12008, K. 2013/17834 (Yayınlanmamış Karar).

³⁰⁷ Murat Uğur, "Çalışma Yaşamında Kadınlara Sosyal Güvenlik Mevzuatına Göre Sağlanan Haklar", Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 7, S. 28, İstanbul 2012, s. 220 (Çalışma Yaşamında Kadınlar).

süreleri isteğe bağlı sigortalılık hükümlerine göre prim ödeyerek tamamlamaları halinde yine de 4/1-a kapsamında değerlendirileceği belirtilmelidir.

B. BELİRLİ BİR YAŞI TAMAMLAMAK

Yaşlılık sigortasından yararlanma açısından belirli bir yaşı tamamlanması da gerekir. Burada esas alınacak kriter ortalama yaşam süreleri dikkate alınarak belirlenmelidir³⁰⁸. Yaşlılık sigortasının finansmanı bakımından da yaş koşulunun doğru tespit edilmesi gerekmektedir.

Genel kabul gören sosyal sigorta ölçütlerine göre sigortalının prim ödediği sürenin 1/3'ü kadar sürecek emeklilik dönemi içerisinde aylık alması uygun görülmekte, buna paralel olarak da Avrupa ülkelerinde ortalama aylık alma süresi 10-12 yıl olarak belirlenmektedir³⁰⁹. Bu bağlamda ülkelerin artan ortalama yaşam süreleri karşısında mevzuatlarında yaşlılık sigortasından yararlanma açısından öngörülen yaş koşulunu yükselttikleri gözlenmektedir³¹⁰.

Aşağıdaki tabloda da Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan emeklilik yaşı ve ortalama yaşam süreleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde mevcut düzenlemelerde kadınlar açısından yaşlılık sigortasından faydalanma sürelerinin erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Zira kadınların fiziksel yeterliliği erkeklere nazaran daha düşüktür. Bu nedenle kadınların çalışma hayatından daha erken çekilmeleri pozitif ayrımcı niteliğinde bir düzenleme ile sağlanmıştır.

³⁰⁸ **Caniklioğlu**, Yaşlılık Sigortası, s. 192.

³⁰⁹ Süleyman **Başterzi**, Yaşlılık Aylığı, s. 2205.

³¹⁰ **Ogus/Barendt**, s. 178; Ülkemizde yaş ve prim ödeme gün sayısı şartlarının ağırlaştırılması ise sosyal güvenlik sistemimizin içinde bulunduğu sıkıntıları bertaraf etmek ve ortalama yaşam süresinin artması nedenlerine dayandırılmaktadır (**Baybora**, Uyum Süreci, s. 59).

Tablo 5. Avrupa Birliği Ülkelerinde Ortalama Yaşam Beklentisi Ve Yaşlılık Sigortasından Faydalanmak İçin Gereken Yaş Uygulamaları³¹¹

Ülke	Toplam Nüfus (Milyon)	Ortalama Yaşam Beklentisi		Yaşlılık Aylığı İçin Aranan Yaş Koşulu		Erken Yaşlılık Aylığı İçin Öngörülen Yaş Koşulu		Kişi Başına Düşen Gelir
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Arnavutluk	3,2	74,2	80,4	65	60	62	57	8,716
Andorra	0,09	80,4	84,7	65	65	-	-	37,2
Avusturya	8,4	78,4	83,6	65	60	63,5	58,5	38,818
Belarus	9,6	65,2	76,4	60	55	-	-	13,04
Belçika	10,7	77,2	82,8	65	65	60	60	36,313
Bulgaristan	7,5	70,3	77,1	63,33	60,33	-	-	13,87
Hırvatistan	4,4	73,3	80,4	65	60,25	60	55,5	19,986
Kıbrıs	1,1	77,7	82,1	65	65	63	63	30,848
Çek Cumhuriyeti	10,5	74,7	81	62,5	61,33	59,5	58,33	25,581
Danimarka	5,6	76,7	81,4	65	65	-	-	37,72
Estonya	1,3	69,8	80	63	61	60	58	19,693
Finlandiya	5,4	77,2	83,3	65	65	62	62	35,265
Fransa	62,8	78,5	84,9	60	60	-	-	33,674
Almanya	82,3	78,2	83	65,08	65,08	63	63	36,338
Yunanistan	11,4	77,6	82,6	65	62	60	57	29,617
Macaristan	10	70,8	78,5	62,5	62,5	-	-	20,312
İzlanda	0,32	80,3	83,8	67	67	65	65	36,795
İrlanda	4,5	78,4	83,2	65	65	-	-	40,697
İtalya	60,6	79,2	84,6	66	62	-	-	32,43
Letonya	2,3	68,8	78,5	62	62	60	60	16,437
Liechtenstein	0,37	79,4	84,2	64	64	60	60	141,1
Litvanya	33	67,2	78,3	62,5	60	57,5	55	17,308
Lüksemburg	0,51	77,6	82,7	65	65	60	60	83,82
Malta	0,42	77,6	72,3	61	60	-	-	24,814
Moldova	3,6	66,2	73,5	62	57	-	-	2,854
Monako	0,03	85,7	93,8	65	65	60	60	63,4
Hollanda	16,6	78,9	82,8	65	65	-	-	40,676
Norveç	4,9	79,1	83,5	67	67	-	-	56,214
Polonya	38,3	72,2	80,6	65	60	-	-	18,905
Portekiz	10,7	76,8	82,8	65	65	55	55	24,92
Romanya	21,5	70,6	78	64,25	59,25	59,25	54,25	14,278
Rusya	143	63,3	75	60	55	-	-	18,932
San Marino	0,03	80,6	85,8	65	65	60	60	36,2
Sırbistan	9,9	72,5	77,1	65	60	53,67	53	11,893

³¹¹ Social Security Programs Throughout The World, Social Security Administration, Washington 2012, s. 21.

Tablo 5.'in devamı

Slovak Cumhuriyeti	5,5	71,9	79,5	62	59,75	60	60	22,882
Slovenya	2	76,1	82,8	63	61	-	-	27,133
İspanya	46,1	78,8	84,8	65	65	-	-	32,15
İsveç	9,4	79,7	83,7	65	65	61	61	37,377
İsviçre	7,7	80,2	84,7	65	64	-	-	45,224
Türkiye	72,8	72	76,6	60	58	-	-	13,668
Ukrayna	45,4	63,5	74,6	60	55,5	-	-	6318
Birleşik Krallık	62	78,3	82,4	65	61	-	-	35,155

1. Yaş Kavramı

a. Sigortalının Doğum Tarihinin Belli Olması Halinde Yaşın Hesaplanması

Yaş, bir kimsenin doğduğu gün itibariyle hayatta geçirdiği sürenin karşılığıdır. Yaşlılık sigortası bakımından yaş koşulu da yaşlılık aylığı tahsis talep tarihinden, doğum tarihinin çıkarılmasıyla tamamlanır. Bu bakımdan sigortalının Kanunda aranan yaş koşulunun yerine getirip getirmediğinin tespiti tahsis talep tarihinden doğum tarihi çıkartılması suretiyle tespit edilecektir³¹². Sigortalının yaş koşulunu doğduğu tarih ayın kaçınıcı günü ise buna kanunda aranan süreler eklenmesi sonucu bulunan aynı ay ve günün karşılığı olan tarih itibariyle yaş koşulunu yerine getirdiği kabul edilecektir³¹³. Örneğin 01.02.1950 doğumlu bir kişi 01.02.2014 tarihinde 64 yaşı koşulunu yerine getirmiş olacak, 01.01.1990 doğumlu bir kişi ise 01.01.2055 tarihinde 65 yaşında sayılacaktır. Bu şekilde sigortalı açısından kanunun aradığı yaş koşulunu yerine getirip getirmediği belirlenecektir.

b. Sigortalının Doğum Yılı Belli Olmasına Rağmen Ay ve Günü Belli Olmaması Halinde Yaşın Hesaplanması

Kimi nüfus kayıtlarında vatandaşların doğum tarihleri konusunda eksiklikler bulunduğundan Kanun koyucu, doğdukları yıl yazılı olup da doğum ay ve günleri yazılı

³¹² Murat **Göktaş**/Erden **Çakar**/Murat **Özdamar**, Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2011, s. 249.

³¹³ Nergis **Şimşek**, SSK ve BAĞKUR'da Emeklilik, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2012, s. 45; **Göktaş/Çakar/Özdamar**, s. 249.

olmayanların 1 Temmuz tarihinin, doğum ayı yazılı olup da günü yazılı olmayanlar için de o ayın birinci gününün esas alınacağı kuralını benimsemiştir (SSGSSK. m. 57/4)³¹⁴.

Doğum tarihlerinde ay ve gün yazılı olmayan Türk Silâhlı Kuvvetleri mensuplarının da 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 40. maddesinde belirlenen yaş hadleri sebebiyle emeklilik işlemlerinin, o yılın 1 Eylül tarihinde yapılacağı da ayrıca kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 57/5).

c. Yaş Düzeltme Davasının Yaş Koşuluna Etkisi

Nüfus kütüğündeki ilk duruma göre yaş koşulunu gerçekleştirilememesine rağmen yaş tashihi davası ile kanunda öngörülen yaşı tamamlaması halinde yaşlılık sigortasından faydalanıp faydalanamayacağı önemli bir sorundur. Bu nedenle de yaş koşulunu yerine getirerek daha erken emeklilik hakkına sahip olmak açısından yaş düzeltme davaları³¹⁵ önemli bir yere sahiptir. Gerçekten yaş düzeltme davası sonucu yaşını değiştiren bir kişinin yaşlılık sigortasından sağlanan yardımlara hak kazanabilmek için gerekli olan yaş koşulunu yerine getirmiş olması olanak dahilindedir.

Normal koşullarda yargı kararları herkesi bağladığından yaş düzeltme davaları sonucu mahkemece verilen kararlara sosyal güvenlik kurumunun da uyması beklenecektir. Ancak bu durum kanun koyucuyu kötünietli kullanımlara karşı harekete geçirmiş ve yapılan yasal müdahalelerle sigortalılık niteliği kazanıldıktan sonra yaş düzeltme davalarının kurumu bağlamayacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. 57/3).

Bu bağlamda sigortalının, yaşlılık sigortalarına tâbi olduğu tarihte, nüfus kütüğünde kayıtlı bulunan doğum tarihinin esas alınacağı anlaşılmaktadır. Ancak doğum tarihlerinde değişiklik meydana gelmesini sağlayan yaş düzeltme davası sonucu mahkemece verilen hükümlerin etkisi olup olmayacağı da uygulamada sorun teşkil etmiştir. SSGSSK.'nın 57. maddesinin 3. fıkrası ve Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 85. maddesinin 2.

³¹⁴ 1683 sayılı Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu m. 62: *tekaüt muamelesinde yaş tayini için takvim senesi hasebiyle nüfus teskerelerindeki doğum tarihine itibar olunur. Nüfus teskerelerinde doğum senesi hicri olup ayı yazılmamış ise hicri sene recebine tesadüf eden takvim senesi ayının iptidası ve eğer doğum senesi takvim senesi olarak mukayyet bulunduğu halde ayı yazılmış değilse o senenin temmuz iptidası doğum tarihi sayılır* (Atıf **Halman**, Tekaütlük Hakkı Tekaütlükte Yaş Meselesi, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1943, s. 14).

³¹⁵ Yaş düzeltmesi; hukuki bir terim olarak kişinin nüfus tesciline esas olan tarihlerin ve yaş kaydının nüfus kütüğündeki düzeltme işlemi ifade etmektedir (Onur **Tok**/Bünyamin **Esen**, "Sosyal Güvenlik Mevzuatında Yaş Düzeltmesi ve Emekliliğe Etkisi", Çözüm Dergisi, İstanbul 2012, s. 267).

fikrasında da sigortalı olarak çalışmaya başlanılan tarihteki kaydın esas alınacağı kabul edilmiş, yaş düzeltme davasının sigortalılıkta esas alınan ilk kayda bir etkisinin olmayacağı ifade edilmiştir. Bu sebeple mevcut yasal düzenlemelere göre yaş düzeltme davasının sigortalının uzun vadeli sigorta kolları kapsamına girdiği tarihten sonra bir etkisinin olmayacağı söylenebilecektir³¹⁶. Diğer bir ifade ile 01.01.1995 tarihinde sigortalı olarak çalışmaya başlayan bir işçinin nüfus kaydında 01.01.1975 yazılı ise sigortalı olarak çalışmaya başladığı tarihten itibaren açmış olduğu ya da açacağı yaş düzeltme davalarında alınacak mahkeme kararlarına artık itibar edilmeyecek, 01.01.1975 tarihi sigorta kayıtlarındaki doğum tarihleri esas alınacaktır. Yargıtay'ın bu doğrultudaki kararları da istikrar kazanmıştır³¹⁷. Kanun koyucu bu tür müdahaleleri ile Nüfus Hizmetleri Kanunu³¹⁸ ile sosyal güvenlik kanunları arasında çok yönlü bir çelişkiye sebep olmuştur³¹⁹. Gerçekten bir taraftan Nüfus Hizmetleri Kanunu 35 ve 36. maddeleri uyarınca yaş düzeltme işlemlerinin mahkeme kararları ile olabileceğine cevaz verilmekte iken diğer taraftan sosyal güvenlik kanunları ile mahkeme kararlarına itibar edilmemektedir. Yaşlılık aylığının bağlanmasındaki bir diğer unsur kişinin fizyolojik yeterliliğinin azalması riskine karşı korunması gayesi yatmaktadır. Bu kapsamda yaş düzeltme davası ile gerçek yaşını tespit ettiren bir sigortalının bu risk karşısında daha az korunması söz konusu olacaktır.

Yaş düzeltme davaları niteliğinde olmayan kayıt düzeltme davalarının ise ifade edilen hükmün dışında olduğu da belirtilmiştir³²⁰. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 24.12.2008 tarihinde vermiş olduğu bir kararda, nüfus idaresinde meydana gelen yangın nedeniyle kayıtlara yanlış geçen doğum tarihinin düzeltilmesine ilişkin dava sonucunda mahkemece tespit edilen yaşın sosyal güvenlik kurumunca dikkate alınması gerektiğine

³¹⁶ Ali Rıza **Okur**/Emre **Ertan**, “Yaş Düzeltilme Kararlarına İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı”, Legal İSGHD, C. 3, S. 9, İstanbul 2006, s. 191; Akın **Şimşek**, Kurumlara, Memurlara, Adaylıktan Emekliliğe Memurun Sosyal Güvenliği, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2010, s. 40; **Tok/Esen**, s. 270.

³¹⁷ “...*Davanın yasal dayanağını oluşturan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 120/2 maddesi, özel bir düzenleme getirmiş ve hangi doğum tarihinin esas alınacağını açıkça belirlemiştir. Bu düzenleme karşısında sigortaya ilk tescil tarihinden sonra yapılan yaş tashihiinin yaşlılık aylığı bağlanmasında nazara alınmayacağı açık olduğundan, Mahkemenin bu yöndeki hükmü isabetlidir...*”, Y10HD., 18.01.2013, E. 2012/25100, K. 2013/492 (Yayınlanmamış Karar); YHGK., 14.04.2010, E. 2010/21-194, K. 2010/219; YHGK., 11.05.2005, E. 2005/10-313, K.2005/341; YHGK., 23.03.2005, E. 2005/10-185, K. 2005/201; YHGK., 23.02.2005, E. 2005/10-70, K. 2005/101; Y10HD., 15.06.2009, E. 2008/7326, K. 2009/10854; Y21HD., 15.03.2010, E. 2009/4054, K. 2010/2788 (Legalbank, E. T. 22.10.2013).

³¹⁸ RG., 29.04.2006, S. 26153.

³¹⁹ Ali Rıza **Okur**, “Yaş Düzeltilme Davalarının Sosyal Güvenlik Haklarına Etkisi”, Legal İSGHD, C. 2, S. 5, İstanbul 2005, s. 143 (Yaş Düzeltilme).

³²⁰ **Güzel/Okur/Caniklioglu**, s. 584.

hükmetmiştir³²¹. Nitekim Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin³²² 85. maddesinin son fıkrasında da nüfus kütüğünde ilk defa kayıtlı olan doğum tarihinin; nüfus kütüğünün yenilenmesi sırasında, yeni kütük kayıtlarına, nüfus kütüklerinin naklinde, yeni nüfus idaresi kayıtlarına, Türk vatandaşlığına geçenlerin Türkiye'deki nüfus idaresi kayıtlarına hatalı işlenmiş olması nedeniyle yapılan düzeltmelerin, sigortalıların iradesi dışında nüfus idaresince yapılan maddi hataların giderilmesi amacını taşıması nedeniyle, bu hususların belgelenmesi veya mahkeme kararında belirtilmiş olması hâlinde söz konusu kayıt düzeltmelerinde, düzeltilen yeni kaydın esas alınacağı kabul edilmiştir.

506 sayılı SSK.'nda yer alan düzenlemeler incelendiğinde de aynı sonuca ulaşmak mümkündür. Zira sözü geçen Kanunun 120. maddesine göre de yaşlılık sigortasına ilişkin yaş ile ilgili hükümlerin uygulanmasına, sigortalıların ve hak sahibi çocuklarının, sigortalının yürürlükten kaldırılmış 5417 ve 6900 sayılı kanunlara veya bu kanuna tabi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihte nüfus kütüğünde kayıtlı bulunan doğum tarihleri, sigortalının sigortaya tabi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten sonra doğan çocuklarının da nüfus kütüğüne ilk olarak yazılan doğum tarihlerinin esas alınacağı öngörülmüştü. Bunun yanında 1479 sayılı Kanun ile 5434 sayılı Kanunda da buna benzer hükümler vazedilmişti.

Durum böyle olmakla beraber 120. maddeye yaş düzeltme davalarına itibar edilmeyeceğini içeren hüküm 24.06.2004 tarihli 5198 sayılı Kanunla³²³ getirilmişti. Bu sebeple bundan önceki düzenlemede ve o dönemde uygulanan Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 83. maddesinde yer alan “...sonraki kayıt idare ve kaza mercilerinden verilmiş bir kararla yapılmış veya düzeltilmiş ise kararlar kesinleşmiş olmaları şartıyla nüfus kayıtlarına geçirilmemiş olsa bile bu kayıt esas alınır.” hükmü sebebiyle Yargıtay hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olmaması ve muvazaaya dayanmaması koşuluyla yaş düzeltme davalarının kurum kayıtlarına etki edeceği yönünde karar verilmekteydi³²⁴.

³²¹ YHGK., 24.12.2008, E. 2008/10-784, K. 2008/768 (Legalbank, E. T. 21.10.2013).

³²² RG., 12.05.2010, S. 27579.

³²³ RG., 06.07.2004, S. 25514.

³²⁴ “...yaşlılık ölüm ve maluliyet sigortalarının uygulanmasında sigortalının ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başladığı tarihte nüfus kütüğüne kayıtlı bulunan doğum tarihinin esas alınacağını hükme bağlamıştır. Sosyal Sigortalar Kanununun 120. maddesinde bahsedilen "ilk kaydın esas alınacağı" hükmüyle güdülen amaç bir kimsenin birden çok değişik tarihlerde nüfusa kaydedilmiş olması, nüfus kütüğü ile cüzdan arasında uyumsuzluk olması gibi hallerde ilk kaydın esas alınacağıdır. Yoksa kesinleşmiş mahkeme hükmü ile değiştirilen doğum tarihinin göz önünde tutulmayacağı değildir. Başka bir anlatımla kesinleşmiş mahkeme hükmü ile düzeltilmiş yaş kaydının asıl kabul edilmesi gerekir. Nitekim anılan madde paralelinde oluşturulan Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin

Ayrıca doktrinde de 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda düzenlenen yaş düzeltme davalarının görülmesine ilişkin 35. maddesi ile 506 sayılı SSK.'nun 120. maddesi ile çelişki içerisinde olduğu, düzeltmenin özel hükümler dışında geçerli ve kesin hüküm niteliğinin devam etmesi savının yargı kararı kavramı ile bağdaşmayacağı ileri sürülmekte idi³²⁵. Aynı zamanda sosyal güvenlik kurumunca yargı kararına itibar edilmemesi hususunun yasama organının yargıya müdahalesi olması yönünden de husus eleştirilmiş, bu bakımdan 506 sayılı SSK'nun 120. maddesinin anayasaya aykırı olduğu savunulmuştu³²⁶. Daha sonra ise uyuşmazlık Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelmiş, ancak Yüksek Mahkeme devletin, personel politikasını belirlemede büyük önemi olan emeklilik düzenini, aktüeryal dengeleri gözeterek bilimsel verilere göre belirlemesi ve buna göre gerekli yasal düzenlemeleri yapmasının doğal olduğu, yine devletin bilimsel verilere dayanarak kurduğu bu düzenin korunmasının Anayasa'nın 60. maddesinde yer alan sosyal güvenlik hakkının güvenceye alınması için de zorunluluk teşkil ettiği, nesnel ve sürekli kurallarla sağlam ve sağlıklı temellere oturtulmayan bir sosyal güvenlik kuruluşunun, mahkeme kararları ile alınan yaş düzeltmeleri sonucu ortaya çıkan erken emeklilik gibi nedenlerle aktüeryal dengesinin bozulacağı, bu durumun da sosyal güvenlik sisteminin sürdürülemez bir hale gelmesine sebep olabileceği gerekçe gösterilerek 506 sayılı SSK'nun 120. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasaya aykırı olmadığı yönünde karara varılmıştır³²⁷. Söz konusu karar neticesinde bir vatandaşın yaş düzeltmesi sonucu nüfus kayıtlarında yer alan ve sosyal güvenlik kayıtlarında itibar edilen iki farklı doğum tarihi oluşmuştur³²⁸. Bu bakımdan da sigortalı olmadan önce yaş düzeltme davası açarak doğum tarihini değiştiren ile sigortalı olduktan sonra yaş düzeltme davasını açan kişi arasında eşitsizlik oluşmuştur³²⁹.

83.maddesinde bu yön "... sonraki kayıt idare ve kaza mercilerinden verilmiş bir kararla yapılmış veya düzeltilmiş ise kararlar kesinleşmiş olmaları şartıyla nüfus kayıtlarına geçirilmemiş olsa bile bu kayıt esas alınır..." şeklinde açıkça ifade olunmuştur. Bu nedenle, kesinleşmiş mahkeme hükmü ile düzeltilmiş yaş kaydı asıl kabul edilmek gerekir...", Y10HD., 29.05.2003, E. 2003/3571, K. 2003/4518 (Legalbank, E.T. 23.10.2013), Aynı karar için ayrıca bkz. **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 584; **Okur**, Yaş Düzeltme, s. 138.

³²⁵ **Okur**, Yaş Düzeltme, s. 139.

³²⁶ **Okur**, Yaş Düzeltme, s. 144.

³²⁷ AYM., 18.01.2005, E. 2005/4, K. 2005/7 (Legalbank, E. T. 23.10.2013), kararın eleştirisi için bkz. **Okur/Ertan**, s. 181-206; Anayasa Mahkemesi'nin aynı yönde kararları için bkz. AYM., 17.04.2008, E. 2005/17, K. 2008/95; AYM., 22.07.2008, E. 2008/64, K. 2008/129 (Legalbank, E. T. 23.10.2013).

³²⁸ Bu durum kişinin yaş düzeltmesi davası sonucu gerçek yaşı ile sosyal güvenlik alanında esas alınan sanal yaş kaydı olarak nitelendirilmektedir (**Okur/Ertan**, s. 205).

³²⁹ **Okur/Ertan**, s. 195.

Anayasa'nın 138. maddesinin dördüncü fıkrası açık bir şekilde kesinleşen yargı kararları hakkında yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğunu, bunların değiştirilemeyeceğini ve organlar ile idarenin kararın yerine getirilmesini geciktiremeyeceğini ifade etmektedir. Nüfus kayıtlarındaki hataların çok olması ülkemize özgü bir durumdur. Bu hatalara ilişkin olarak nüfus kayıtlarında yapılan düzeltmeler yaş koşulunu yerine getiremeyenlerin mağduriyetine sebep olmaktadır³³⁰. Anayasa Mahkemesi'nin kararında yer alan karşı oy yazısında da belirtildiği üzere kişinin günü gününe nüfus kaydının gerçekleştirilmesi de sosyal devletin bir gereğidir³³¹. Bu bakımdan sosyal devlet olma yükümünün yerine getirilmesi ve yargı kararlarının uygulanmasını öngören Anayasanın 138. maddesi açısından SSGSSK.'nın 57. maddesinin ilk üç fıkrasının Anayasaya aykırılığı ileri sürülebilecektir³³². Belirtilen gerekçelerle SSGSSK.'nda yer alan hükmün Anayasaya aykırı olduğu kanaatindeyiz.

Sigortalılık niteliği kazanıldıktan sonraki yaş düzeltmeleri konusu ülkemizde geçmişten beri devam edegelmekteydi. Gerçekten 1683 sayılı Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu'nun 65. maddesinde memuriyete başladıktan sonra mahkemece verilecek yaş düzeltme kararlarına itibar edilmeyeceği hükmü aynen benimsenmiştir³³³. Bu sebeple Yasama Organlarının doğum tarihlerinin değiştirilmesi olgusuna her zaman kötüniyetle yaklaştığını ve yaş düzeltme davasını sosyal güvenlik hukukunda dikkate almadığı şeklinde bir tavır içinde olduğu anlaşılmaktadır.

2. 30.04.2008 Tarihinden Sonra Sigortalı Olanlar İçin Yaş Koşulları

Ülkemizde yaşlılık sigortasından faydalanmak için öngörülen yaş şartı SSGSSK.'nın 28. maddesinde düzenlenmektedir. Maddede 30.04.2008 tarihinden sonra ilk defa sigortalı olanlar açısından yaşlılık sigortasından sağlanan haklara sahip olabilmek için kadın sigortalıların 58 yaşını, erkek sigortalıların ise 60 yaşını doldurmaları şartı öngörülmüştür. Ancak aynı maddenin ikinci fıkrasının b bendine göre ise kanun tarafından öngörülen yaş sınırının 2036 yılına kadar prim ödeme şartını yerine getirenler

³³⁰ **Okur/Ertan**, s. 204.

³³¹ Anayasa Mahkemesi üyesi Serruh Kaleli'nin karşı oy yazısı, AYM., 18.01.2005, E. 2005/4, K. 2005/7 (Legalbank, E. T. 23.10.2013).

³³² Aynı görüş için bkz.: **Okur/Ertan**, s. 205.

³³³ **Halman**, s. 9.

için uygulanacağı anlaşılmaktadır. Bundan sonraki yıllarda ise kadın ve erkekler için kademeli olarak 2048 yılına kadar yaş koşulu arttırılmıştır³³⁴.

Bu bağlamda, belirtilen tarihlerde prim ödeme gün sayısı koşulunu yerine getirenlerden,

1/1/2036 tarihine kadar kadın için 58, erkek için 60,

1/1/2036 ilâ 31/12/2037 tarihleri arasında kadın için 59, erkek için 61,

1/1/2038 ilâ 31/12/2039 tarihleri arasında kadın için 60, erkek için 62,

1/1/2040 ilâ 31/12/2041 tarihleri arasında kadın için 61, erkek için 63,

1/1/2042 ilâ 31/12/2043 tarihleri arasında kadın için 62, erkek için 64,

1/1/2044 ilâ 31/12/2045 tarihleri arasında kadın için 63, erkek için 65,

1/1/2046 ilâ 31/12/2047 tarihleri arasında kadın için 64, erkek için 65,

1/1/2048 tarihinden itibaren ise kadın ve erkek için 65 yaş şartı aranacaktır (SSGSSK. m. 28/2).

SSGSSK.'nun yaşlılık sigortasına ilişkin yaş ile ilgili hükümlerinin uygulanmasında, sigortalıların mülga 02.06.1949 tarihli ve 5417 sayılı Kanun ve mülga 04.02.1957 tarihli ve 6900 sayılı Kanun ile 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı, 02.09.1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17.10.1983 tarihli ve 2926 sayılı ve 08.06.1949 tarihli ve 5434 sayılı kanunlara, 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı SSK.'nun geçici 20. maddesine tâbi sandıklara veya bu Kanuna göre ilk defa yaşlılık sigortasına tâbi olduğu tarihte, nüfus kütüğünde kayıtlı bulunan doğum tarihleri esas alınacaktır (SSGSSK. m.57/2) (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği m. 85/3). Bununla beraber kimi durumlarda birden fazla nüfus kaydının bulunması veya nüfus kaydı ile nüfus cüzdanında yer alan doğum tarihleri arasında bilgilerin uyuşmadığı görülmektedir. Söz konusu husus da Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nde düzenleme altına alınmış ve 85. maddede sigortalılar ile hak sahiplerinin nüfus cüzdanlarındaki doğum tarihleri ile nüfus kayıtlarındaki doğum tarihleri arasında fark varsa nüfus kayıtlarındaki tarihin, birden

³³⁴ Tasarıda yaş bakımından 2075 yılına kadar kademeli geçişe yer verilmiş ve 68 yaşında yaşlılık sigortasında faydalandırılması öngörülmekte idi (**Caniklioğlu**, Yaşlılık Sigortası, s. 200).

fazla nüfus kaydı bulunanların, bu kayıtları arasında fark varsa nüfus kayıtlarındaki eski tarihli kaydın, birden fazla nüfus kaydı bulunanlardan, kayıtlarının birisinin idare veya mahkemelerce verilmiş bir kararla yapılmış veya düzeltilmiş olması durumunda kararların kesinleşmiş olması şartıyla nüfus kayıtlarına geçirilmemiş olsa bile bu kaydın esas alınacağı hüküm altına alınmıştır.

Belirtilen tarihlerde prim gün sayısı şartını yerine getiremeyecek bir sigortalı için 2048 yılından itibaren yaş şartı 65 olarak uygulanacaktır. Yaş şartının ülkemiz açısından oldukça yüksek olduğu da eleştiri konusu olmuştur³³⁵. Bir görüşe göre belirli bir yaşa ulaştıktan sonra işini kaybetmiş bir kişinin -özellikle vasıflı olmayan yaşlı işçiler bakımından- tekrar iş bulabilmesinin güçlüğü ortada olduğundan bu konuda yeni çözümler getirilmesi gerekmektedir³³⁶. Bunun yanında 50 yaşından sonra işsizlik sigortasından faydalanamayanlar açısından işten ayrıldıktan belli bir süre sonra (örneğin 3 ay) kısmi aylık bağlanması önerisi sunulmuştur³³⁷. Buna ilaveten emeklilik yaşının tespit edilmesinde sigortalının yaşı yanında ülkedeki istihdam yapısının da belirleyici olması gereği vurgulanmıştır³³⁸.

SSGSSK.'na göre ilk defa sigortalı olan kişilerin prim ödeme gün sayılarını 2048'den önce yerine getirmelerinin zorluğu ifade edilmiş ve bu Kanuna göre ilk defa sigortalı olanlar açısından yaş şartının 65 olarak uygulanacağı belirtilmiştir³³⁹. Bir işçinin ödemekle yükümlü tutulduğu 7200 prim ödeme gün sayısı 20 yıl çalışmasına karşılık gelmektedir. Buna göre de 2010 yılında çalışmaya başlayan ve çalışmasını aralıksız sürdüren bu işçi 2030 yılında prim ödeme gün sayısı koşulunu yerine getirdiğinden kanunda aranan kademeli yaş şartına takılmayacak ve yaşlılık sigortasından

³³⁵ 18 yaşında işe başlamış ve prim ödeme şartını 20 yıl içerisinde yerine getirmiş bir sigortalının uzun süre yaşlılık sigortasından mahrum bırakılmasının sakınca teşkil ettiği yönünde bkz.: Şükran **Ertürk**, "5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Değişiklik Öngören 5754 Sayılı Kanun'dan Sonra Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Genel Bir Bakış", Legal İSGHD, C. 5, S. 19, İstanbul 2008, s. 1051 (Uzun Vadeli Sigorta Kolları); "65 yaş öngören ve bu yaşı dahi artırma ihtiyacı içinde olan Batılı ülkelerin demografik yapısı ile ülkemiz aynı yapıda değildir. Ülkemizde Batıda olduğu gibi "nüfus yaşlanması" sorunu yoktur. Türkiye nüfusu genç ve dinamiktir. Buna karşılık, ortalama yaşama umudu Batıdakinden düşüktür.", **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 266.

³³⁶ Kadir **Arıcı**, Bataktan Gün Işığına Türk Sosyal Sigorta Sistemi, Türkar Yayıncılık, Ankara 1999, s. 53; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 554; **Arıcı**, Yaşlı işçiler, s. 943; **Caniklioğlu**, Yaşlılık Sigortası, s. 191.

³³⁷ **Arıcı**, Yaşlı İşçiler, s. 949.

³³⁸ **Caniklioğlu**, Avrupa Sosyal Şartı, s. 170.

³³⁹ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 267.

faydalanabilmesi için erkek sigortalı için 60, kadın sigortalı için ise 58 yaşına ulaşması yeterli görülecektir. Bu bakımdan 2021 yılında çalışmaya başlayan 4/1-b ve 4/1-c kapsamındaki erkek sigortalılar ve 2023 yılında ilk defa çalışmaya başlayan aynı kapsamdaki kadın sigortalılar ile 2026 yılında çalışmaya başlayan 4/1-a kapsamındaki erkek sigortalılar ve 2028 yılında çalışmaya başlayan 4/1-a kapsamındaki kadın sigortalılar için 65 yaş koşulu ilk defa aranacaktır³⁴⁰.

3. 08.09.1999-30.04.2008 Tarihleri Arasında Sigortalı Olanlar İçin Yaş Şartları

SSGSSK.'nın geçici 9. maddesine 5754 sayılı Kanun için geçiş hükümleri getirilmiş ve bu bakımdan 30.04.2008 tarihinden sonra sigortalı olanlardan farklı düzenlemeler öngörülmüştür. Esas itibariyle geçici 9. maddesinde yer alan hükümler mülga 506, 1479 ve 5434 sayılı kanunlarda düzenlenen emeklilik koşullarının tekrarından ibarettir³⁴¹. Kanun koyucu bu düzenleme ile sigortalıları ve hak sahiplerini koruma amacı gütmüştür. Söze konu düzenleme ile farklı sigorta tipleri için farklı yaşlar aranmıştır. Bu nedenle her bir sigortalı tipi için ayrı başlık altında incelemek de yarar vardır.

a. 506 Sayılı SSK'na Tabi Olanlar

4/1-a kapsamında olup da 08.09.1999-30.04.2008 tarihi arasında ilk defa sigortalı sayılanlar için, kadın ve erkek olmasına göre farklı yaş şartları öngörülmüştür. Kanuna göre kadın sigortalı için 58, erkek sigortalının ise 60 yaşını tamamlamaları halinde yaşlılık sigortasından gereken yaş şartı yerine getirilmiş olacaktır. Yaş şartı dışında ayrıca prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık sürelerinin de şart olarak arandığı görülmektedir (SSGSSK. geç. m. 9/1). Buna göre de yaş şartının yanında 7000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla veya 25 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 4500 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla yaşlılık sigortasından faydalanılabileceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. geç. m. 9/1).

³⁴⁰ “SSGSSK. TBMM.de görüşülürken kamuoyunda ortaya çıkan serzenişlerin etkisinde kalınmış 65 yaş koşulunun hemen yürürlüğe gireceği, sigortalıların ancak mezarda emekli olabilecekleri izlenimi edinilmiş ise de bu şayialar gerçeği yansıtmamaktadır. 65 yaş uygulamasına yaklaşık 40 sene sonra başlanacaktır.”, **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 1302.

³⁴¹ Hediye **Ergin**, “Yeni Sistemde Yaşlılık Aylığı”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 3, S. 10, İstanbul 2008, s. 180 (Yaşlılık Aylığı).

b. 2925 Sayılı Tarım SSK'na Tabi Olanlar

17.10.1983 tarihli ve 2925 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olup da 08.09.1999 tarihinden 30.04.2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı sayılanlar; kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmak ve sigortalılık ile prim ödeme gün sayısı şartlarını da tamamlamak koşuluyla yaşlılık sigortasından yararlanırlar³⁴² (SSGSSK. geç. m. 9/4). Yaş koşulu dışında onbeş yıldan beri sigortalı olup 3600 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeme koşulunun arandığı belirtilmelidir.

c. 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanunu'na Tabi Olanlar

4/1-b kapsamında olup da 08.09.1999 tarihinden 30.04.2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı sayılanlar kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurması ve 25 tam yıl sigorta primi ödemiş olması ya da prim ödeme sürelerinin azaltılması (15 yıl prim ödeme şartı) suretiyle kısmi yaşlılık sigortasından yararlanabilmek için ise kadın sigortalının 60, erkek sigortalının 62 yaşını doldurması koşulu aranmaktadır (SSGSSK. geç. m. 9/2).

d. 5434 Sayılı ESK'na Tabi Olanlar

4/1-c kapsamında sigortalı olup da 08.09.1999 tarihinden 30.04.2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı sayılanlar kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş ve 25 tam yıl sigorta primi ödemiş olması veya kısmi yaşlılık aylığından yararlanmak isteyen sigortalılar açısından ise kadın ve erkekler açısından 61 yaşını doldurması ile 15 tam yıl prim ödeme koşulunun yerine getirilmesi gerekmektedir (SSGSSK. geç. m. 9/3).

4. 08.09.1999 Tarihinden Önce Sigortalı Olanlar İçin Yaş Koşulları

a. 506 sayılı Kanuna Tabi Olanlar

4447 sayılı Kanun 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanlara ilişkin yönelik düzenlemeyi ikili bir şekilde ele almıştır. İlki 08.09.1999 tarihi itibarıyla yaşlılık sigortasından yararlanma hakkı kazananlar ve kazanma açısından kadın ise 20, erkek ise 25 yıl sigortalılık süresinin dolmasına iki yıldan az süre kalanlardır (Bu kişiler 4447 sayılı

³⁴² Bu maddenin 2925 sayılı Kanun hükümlerinin tekrarından ibaret olması dolayısıyla söz konusu tarihler arasında 2925 sayılı tarım işçileri sosyal sigortalar yasası kapsamında ilk kez sigortalı olanların sigortalı oldukları günde geçerli koşullarla yaşlılık aylığına hak kazanma olanaklarının korunduğu ifade edilmektedir (Hediye Ergin, "5510 Sayılı Yasanın Geçici Hükümlerine İlişkin Bir İnceleme", Legal İSGHD., C. 4, S. 13, İstanbul 2007, s. 244 (Geçici Hükümler)).

Kanunla mülga edilen 506 sayılı SSK. hükümleri kapsamında sayılacaktır³⁴³). İkincisi ise 23.05.2002 tarihi itibariyle öngörülen kademeli geçiş hükümleridir.

4447 sayılı Kanun ile geçiş dönemine ilişkin hükümlerin Anayasa Mahkemesi tarafından anayasa aykırı görülerek iptal edilmesi³⁴⁴ üzerine 4759 sayılı Kanun'un kabul edildiği tarih olan 23.05.2002 tarihi esas alınarak kadın ve erkekler açısından farklı geçiş hükümleri öngörülmüştür. Burada 08.09.1999 tarihi itibariyle kadın sigortalılardan 18 yılını ve erkek sigortalılardan 23 yılını dolduranların haklarının korunacağına ilişkin hüküm iptal edilmediğinden geçerliğini korumuştur. Yine SSK. geçici 81/1-C bendi uyarınca 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanlar için 15 yıl sigortalılık süresini dolduran kadın sigortalıların 50 yaşını, erkek sigortalıların ise 55 yaşını tamamlaması ve belirli bir süre prim ödemesi şartıyla yaşlılık sigortasından faydalanabileceği düzenlemesi de aynı şekilde yürürlükte tutulmuştur. Ancak 08.09.1999 tarihi ile 22.05.2002 tarihleri arasında 18 yıl ile 23 yıl sigortalılık sürelerini dolduranlar ise kapsam dışında bırakılmıştır³⁴⁵. Bu bakımdan haklarının zayı edildiği gerekçesiyle kanun koyucu eleştirilmiştir³⁴⁶.

Yargıtay'a göre 4759 Sayılı Kanunun kabul edildiği 23.05.2002 tarihinde geçerli sigortalılık süresinin belirlenmesi yönündeki norm ile maddenin ve sosyal güvenlik hukukunun amacına, kanun koyucunun iradesine de en uygun çözüm olarak; yaşlılık aylığı tahsis talep tarihi itibariyle tahsise esas alınacak geçerli tüm sigortalılık süresi gözetilerek, bu sürenin 23.05.2002 tarihine karşılık gelen miktarı ifade edilmek istenmiştir³⁴⁷.

³⁴³ 5000 gün prim ödeme ve kadınlar için 20 yıl erkekler için ise 25 yıl sigortalılık süresinin doldurulması (506 sy. K. m. 60).

³⁴⁴ AYM., 23.02.2001, E. 1999/42, K. 2001/41, RG., 23.11.2001, S. 24592; "25.08.1999 günlü 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun 17, 22, 26, 39 ve 44. maddelerinin iptal edilen kurallarının doğuracağı hukuksal boşluk kamu düzeninin tehdit ve kamu yararını ihlal edici görüldüğünden, Anayasa'nın 153. Maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53. Maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince bu kurallara ilişkin iptal hükmünün kararın Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine oybirliğiyle karar verildi...".

³⁴⁵ 23.05.2002 tarihi itibariyle 25 yıl sigortalılık süresini tamamlayan erkek sigortalılar ve 20 yıl sigortalılık süresini dolduran kadın sigortalılar için yaş şartının aranmadığı ileri sürülmektedir (**Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 246).

³⁴⁶ **Güzel/Okur/Caniklioglu**, s. 563.

³⁴⁷ YHGK., 29.09.2010, E. 2010/10-471, K. 2010/439 (Legalbank, E. T. 02.04.2013). Kararın ayrıntısı için bkz. dn. 286.

Tablo 6. Erkek Sigortalılar İçin Geçiş Tablosu (SSK. Geç. m. 81/1-B)³⁴⁸

Sigortalının İşe Giriş Tarihi	23.05.2002'deki Doldurulmuş Sigortalılık Süresi	Doldurulacak Yaş
08.09.1974'den önce	25 yıl ve daha fazla	-
09.09.1976-23.05.1979	23 yıl (dahil) ve 25 yıldan az	44
24.05.1979-23.11.1980	21 yıl 6 ay (dahil) - 23 yıldan az	45
24.11.1980-23.05.1982	20 yıl (dahil) - 21 yıl 6 aydan az	46
24.05.1982-23.11.1983 ³⁴⁹	18 yıl 6 ay (dahil) - 20 yıldan az	47
24.11.1983-23.05.1985	17 yıl (dahil) - 18 yıl 6 aydan az	48 ³⁵⁰
24.05.1985-23.11.1986 ³⁵¹	15 yıl 6 ay (dahil) - 17 yıldan az	49
24.11.1986-23.05.1988	14 yıl (dahil) - 15 yıl 6 aydan az	50
24.05.1988-23.11.1989	12 yıl 6 ay (dahil) - 14 yıldan az	51
24.11.1989-23.05.1991	11 yıl (dahil) - 12 yıl 6 aydan az	52
24.05.1991-23.11.1992	9 yıl 6 ay (dahil) - 11 yıldan az	53
24.11.1992-23.05.1994	8 yıl (dahil) - 9 yıl 6 aydan az	54
24.05.1994-23.11.1995	6 yıl 6 ay (dahil) - 8 yıldan az	55
24.11.1995-23.05.1997	5 yıl (dahil) - 6 yıl 6 aydan az	56

³⁴⁸ Tablo için bkz.: **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 560.

³⁴⁹ "...davacının sigortalılığının 01/07/1982 tarihinde başladığı, davacının doğum tarihinin 01/01/1955 olduğu, buna göre davacının 25 yıllık çalışma süresini doldurduğu ve 5150 gün prim ödediği ve 47 yaşını ikmal ettiğinden tahsis talep tarihi itibarıyla emekliliğe hak kazanacağı, davacının 2002 senesi itibarıyla 47 yaşını doldurduğu, 01/07/2007 tarihi itibarıyla 25 yıllık çalışma süresini doldurduğu ve tahsis talep tarihi olan 09/09/2009 tarihi itibarıyla 5150 günlük fiili çalışma günü ve askerlik borçlanması toplamı olan sürenin çok üzerinde 7038 gün tahsis talebine esas alınması gereken süresinin bulunduğu, buna göre davacının tahsis talep tarihi itibarıyla emeklilik tahsis şartlarını taşıdığı..." Y10HD., 20.12.2010, E. 2010/11405, K. 2010/16906 (Legalbank, E. T. 25.10.2013).

³⁵⁰ "...tahsis talep tarihi olan 01.12.2009 tarihi itibarıyla 25 yıldan fazla sigortalılığı olan ve 48 yaşını ikmal eden davacı; 5225 gün 5510 sayılı Kanunun 4/1-a maddesi kapsamında prim gün sayısı ile mülga 506 sayılı Kanunun 5510 sayılı Kanunun Geçici 81/B-e maddesi kapsamında yaşlılık aylığı şartlarını taşımaktadır. Ancak, yargılamanın devamı sırasında davacının 4/1-b maddesi kapsamında sigortalı sürelerle ilişkin primleri ödediği ve kendisine 4/1-a, b ve c maddeleri kapsamında toplam 7600 gün üzerinden 01.07.2011 tarihinden itibaren yaşlılık aylığı bağlandığı anlaşıldığından; dava konusu uyuşmazlığın ortadan kalktığı, başka bir anlatımla; her iki tarafın da davanın esası hakkında karar verilmesinde hukuki yararının kalmamış olduğundan davanın konusuz kaldığının kabulü gerekir..." Y10HD., 05.07.2013, E. 2013/5499, K. 2013/15366 (Yayınlanmamış Karar).

³⁵¹ "...20.02.1958 doğumlu olan davacı yönünden, sigortalılık başlangıç tarihinin 05.05.1986 tarihi olduğu gözetildiğinde, 4759 sayılı Yasanın 3. maddesi ile değişen 506 sayılı Yasanın Geçici 81. maddenin (B) bendi gereği, 23.05.2002 tarihinde 16 yıl 18 gün sigortalılık süresi bulunan davacının, anılan fıkrasının (f) alt bendi çerçevesinde, yaşlılık aylığı tahsisi için, 25 sigortalılık süresini doldurması, 5300 gün yaşlılık, malullük ve ölüm sigortaları primini ödemiş ve 49 yaşını doldurmuş olması şarttır. 07.10.2011 tarihinde tahsis talebinde bulunan davacının, tahsis talep tarihi itibarıyla 25 yıl sigortalılık süresini doldurduğu, 7094 gün yaşlılık, malullük ve ölüm sigortaları primi ödemiş olduğu ve 53 yaşını ikmal ettiği gözetildiğinde, tahsis talep tarihi itibarıyla yaşlılık aylığına hak kazandığı ve takip eden aybaşından itibaren davacıya yaşlılık aylığı tahsisinin gerektiği gözetilerek karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir..." Y10HD., 16.09.2013, E. 2013/7692, K. 2013/16315 (Yayınlanmamış Karar).

24.05.1997-23.11.1998	3 yıl 6 ay (dahil) - 5 yıldan az	57
24.11.1998-08.09.1999	3 yıl 6 aydan az	58
09.09.1999'dan sonra		60

Tablo 7. Kadın Sigortalılar İçin Geçiş Tablosu (SSK. Geç. m. 81/1-B)³⁵²

Sigortalının İşe Giriş Tarihi	23.05.2002'deki Doldurulmuş Sigortalılık Süresi	Doldurulacak Yaş
08.09.1981 ve öncesi	20 yıl ve daha fazla	-
09.09.1981-23.05.1984	18 yıl (dahil) ve 20 yıldan az	40 ³⁵³
24.05.1984-23.05.1985	17 yıl (dahil) -18 yıldan az	41
24.05.1985-23.05.1986	16 yıl (dahil) - 17 yıldan az	42
24.05.1986-23.05.1987	15 yıl (dahil) - 16 yıldan az	43
24.05.1987-23.05.1988	14 yıl (dahil) - 15 yıldan az	44
24.05.1988-23.05.1989	13 yıl (dahil) - 14 yıldan az	45
24.05.1989-23.05.1990	12 yıl (dahil) - 13 yıldan az	46
24.05.1990-23.05.1991 ³⁵⁴	11 yıl (dahil) - 12 yıldan az	47
24.05.1991-23.05.1992	10 yıl (dahil) - 11 yıldan az	48
24.11.1992-23.05.1993	9 yıl dahil - 10 yıldan az	49
24.05.1993-23.11.1994	8 yıl dahil - 9 yıldan az	50
24.11.1994-23.05.1995	7 yıl (dahil) - 8 yıldan az	51
24.05.1995-23.11.1996	6 yıl dahil - 7 yıldan az	52
24.11.1996-23.05.1997	5 yıl (dahil) - 6 yıldan az	53
24.05.1997-23.11.1998	4 yıl (dahil) - 5 yıldan az	54
24.11.1998-23.05.1999	3 yıl (dahil) - 4 yıldan az	55
24.05.1999-08.09.1999	3 yıldan az	56
09.09.1999'dan az		58

³⁵² Kadın sigortalılar geçiş tablosu için bkz.: **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 561.

³⁵³ “...Davacının .... 01.05.1984 tarihinden itibaren anılan yasal düzenlemeler çerçevesinde sigortalılık tescilinin bulunmasına, 08.04.2011 tarihli talebine istinaden 1411 günlük doğum borçlanması süresinin karşılığı prim borcunu 22.06.2011 tarihinde ödemiş olmasına, davacının 506 sayılı Kanunun 81. maddesinin 1. fıkrasının (B) bendinin (a) alt bendi gereği yaşlılık aylığı tahsisi için 20 yıl sigortalılık süresi ile 40 yaş ve 5000 sigortalılık gününe tabi olup, tahsis talep tarihi itibarıyla 49 yaşını ikmal eden davacının 27 yıl sigortalılık süresi ile bedelini ödediği 1411 günlük doğum borçlanması süresi dahil 5661 gün sigortalılık gününün bulunmasına göre, davalı vekilinin yerinde bulunmayan bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün onanmasına...”, Y10HD., 21.01.2013, E. 2012/21241, K. 2013/586 (Yayınlanmamış Karar).

³⁵⁴ “.....Somut olayda. 4.10.1955 doğumlu davacının sigortalılık başlangıç tarihinin 14.1.1991 olduğu, 6.9.2007 tahsis talep tarihi itibarıyla 3201 Sayılı Kanun kapsamında Almanya'da geçen 14.1.1991 - 31.12.1998 tarihleri arasındaki 2867 gün, 3.5.2000 - 31.7.2001 tarihleri arasındaki 448 gün olmak üzere toplam 3315 günlük süreyi ve ayrıca yurtdışında ev hanımı olarak geçirdiği 15.8.1975 - 20.2.1981 tarihleri arasındaki 5 yıl 6 ay 5 günlük süreyi borçlanarak 15 yıl 2 ay 17 gün sigortalılık ve 5300 gün prim ödemesi bulunduğu, davacının yaşlılık aylığı şartlarının 23.5.2002 tarih ve 4759 Sayılı Kanunun 3. maddesiyle değişik 506 Sayılı Kanunun geçici 81/C madde hükümlerine göre belirlenmesi gerektiği...”, Y21HD., 18.06.2012, E. 2012/7671, K. 2012/11610 (Legalbank, E. T. 25.03.2013).

23.05.2002 tarihinde kısmi yaşlılık aylığı almak isteyen sigortalılara bir yol daha sunulmuştur. Buna göre de 15 yıl sigortalılık süresinin tamamlanması halinde kadın ve erkekler farklı yaş hükümleri getirilmiştir. Bunun yanında yaş ve sigortalılık süresinin dışında bir de prim ödemiş olmak şartı öngörülmüştür.

23.05.2002 tarihinde 15 yıllık sigortalılık süresini tamamlayan kadın 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olması halinde yaşlılık sigortasından faydalanabilecektir.

23.05.2002 tarihinde (a) bendinde öngörülen şartları yerine getiremeyenler kadın sigortalılardan,

24.05.2002 ile 23.05.2005 tarihleri arasında yerine getirenler 52,

24.05.2005 ile 23.05.2008 tarihleri arasında yerine getirenler 54³⁵⁵,

24.05.2008 ile 23.05.2011 tarihleri arasında yerine getirenler 56,

24.05.2011 tarihinden sonra yerine getirenler 58;

23.05.2002 tarihinde (a) bendinde öngörülen şartları yerine getiremeyenler erkek sigortalılardan,

24.05.2002 ile 23.05.2005 tarihleri arasında yerine getirenler 56 yaşını,

24.05.2005 ile 23.05.2008 tarihleri arasında yerine getirenler 57 yaşını,

24.05.2008 ile 23.05.2011 tarihleri arasında yerine getirenler 58 yaşını

24.05.2011 ile 23.05.2014 tarihleri arasında yerine getirenler 59 yaşını,

³⁵⁵ “...Dava konusu, somut olayda; davacının 09.10.2009 tarihinde ödediği primlerin 2009 yılı mart ayına ait isteğe bağlı sigortalılık süresine yönelik olduğunun, 18.11.1977-30.11.1978 yılları arasında gerçekleşen 1479 sayılı Yasa kapsamındaki sigortalılığa yönelik prim ödemesinin bulunmadığının anlaşılması karşısında, davacının yaşlılık aylığı tahsisinde tüm sigorta kollarına tabi hizmetlerinin birleştirilmesine yönelik iradesinin bulunmadığı gözetilerek, primi ödenmemiş sigortalılık süreleri dışlanarak, taraflar arasında ihtilaf konusu olmayan 01.12.1972-11.11.1977 tarihleri arasındaki 5434 sayılı Yasaya tabi 1770 gün, 09.08.2000-31.12.2005 tarihleri arasındaki 506 sayılı Yasaya tabi 1941 gün zorunlu ve 01.08.2006-28.02.2009 tarihleri arasında aynı Yasaya tabi 930 gün isteğe bağlı sigortalılık süreleri toplamı olan 4641 günlük primi ödenmiş sigortalılık süresi nazara alınarak, tahsis talep tarihi itibarıyla 506 sayılı Yasanın Geçici 81. maddesinin (C) bendinin (bb) alt bendine göre 15 yıl sigortalılık süresi, 54 yaş ve 3600 gün prim gün sayısı şartına tabi olan davacı yönünden, tahsis talebini takip eden ay başı olan 01.04.2009 tarihinden itibaren yaşlılık aylığı tahsisi şartlarının gerçekleştiği gözetilmeksizin, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.” Y10HD., 18.02.2013, E. 2013/919, K. 2013/2440, (Legalbank, E. T. 25.10.2013).

24.05.2014 tarihinden sonra yerine getirenler 60 yaşını doldurmuş olmaları şartı ile yaşlılık sigortasından yararlanabileceklerdir (506 sy. SSK. geç. m. 81/1-C).

b. 2925 sayılı Kanuna Tabi Olanlar

Yine yukarıda da ifade edildiği üzere 4759 sayılı Kanun ile tarım işçileri için de geçiş hükümleri öngörülmüştür.

Buna göre 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olan tarım işçileri için öngörülen yaş şartları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir (Tarım SSK. geç. m. 2).

Tablo 8. Tarım İşçileri İçin Geçiş Tablosu (Tarım SSK. Geç. m. 2/1-B)³⁵⁶

Sigortalının İşe Giriş Tarihi	Yaş	
	Kadın	Erkek
09.09.1986 öncesi	Yok	Yok
09.09.1986-23.05.1986	40	44 ³⁵⁷
24.05.1989-23.02.1990	41	45
24.02.1990-23.11.1990	42	46
24.11.1990-23.08.1991	43	47
24.08.1991-23.05.1992	44	48
24.05.1992-23.02.1993	45	49
24.02.1993-23.11.1993	46	50
24.11.1993-23.08.1994	47	51
24.08.1994-23.05.1995	48	52
24.05.1995-23.02.1996	49	53
24.02.1996-23.11.1996	50	54
24.11.1996-23.08.1997	51	55
24.08.1997-23.05.1998	52	56

³⁵⁶ Tablo için bkz.: **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 339.

³⁵⁷ "...Dava, 01.01.1986 tarihinde başlayan 2925 sayılı Yasa kapsamındaki sigortalılığının geçerli olduğunun tespiti ile 31.12.2004 tarihli tahsis talebine istinaden 01.01.2005 tarihinden itibaren yaşlılık aylığı bağlanması istemine ilişkindir. Mahkeme, hem tespit hem de tahsise ilişkin talebi yazılı şekilde ve istek gibi hüküm altına almıştır. Davanın yasal dayanağı 2925 sayılı yasanın 33 ve geçici 2. maddesidir. 01.01.1986 tarihi itibarıyla 2925 sayılı yasa kapsamında sigortalı sayılan davacının; 1995 yılı 7 ve 8. aylar hariç 01.01.1986-31.12.2004 dönemine ait primleri süresinde ödemesi bahse konu 7 ve 8. aylar priminin dahi sonradan cezalı olarak tahsil edilmesi karşısında tespit talebinin kabulüne dair mahkeme kararında bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Öte yandan tahsis talep tarihi itibarıyla geçici madde 2/B-a hükmüne göre 15 yıllık sigortalılık süresi ile 3600 gün prim şartı gerçekleşmiş olmakla birlikte, 06.02.1961 doğumlu olan davacının anılan maddede öngörülen 44 yaşını tahsis talep tarihinden sonra ancak karar tarihinden önce ve 06.02.2005 tarihinde doldurduğu gözetilmeksizin yazılı şekilde tahsise karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir. Ne var ki; bu aykırılığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden hüküm bozulmamalı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 438. maddesi gereğince düzeltilerek onanmalıdır...", Y10HD., 29.11.2005, E. 2005/8016, K. 2005/12393 (Legalbank, E. T. 09.11.2013)

24.05.1998-23.02.1999	53	57
24.02.1999-08.09.1999	54	58

c. 1479 Sayılı Kanuna Tabi Olanlar

4759 sayılı Kanun ile 1479 sayılı Kanun ve 2926 sayılı Kanuna tabi bağımsız çalışanlar açısından birtakım geçiş hükümleri öngörülmüştür. 01.06.2002 tarihi esas alınmakla birlikte bu tarih itibariyle yaşlılık sigortasından faydalanmaya hak kazananların hakları korunmuştur. Bununla beraber bu dönemde gerekli olan 20 yıl sigorta süresini doldurmaya 2 yıldan az süresi kalanlar mülga düzenleme kapsamında bırakılmışlardır (1479 sy. K. geç. m. 10/1) (2926 sy. K. geç. m. 7).

01.06.2002 tarihi itibariyle sigortalılık süresi 2 yıldan fazla olanlar açısından yaşlılık sigortasından sağlanan tam aylık için ayrı kademeli geçiş süreci, kısmi aylık için de ayrı kademeli geçiş süreci öngörülmüştür (1479 sayılı K. geç. m.10/2,3)³⁵⁸.

³⁵⁸ “...Somut olayda, davacının, bakkaliye faaliyeti nedeniyle oda kaydına dayalı olarak 15.03.1982 tarihinde Bağ - Kur sigortalısı olarak tescil edildiği, vergi mükellefiyetinin 19.01.1982 - 11.10.1982 ve 15.02.1987 - 23.02.2005 tarihleri arasında olduğu, ... Esnaf Odasında 15.03.1982 - 15.12.1994, 31.12.1986 - 24.01.1995 ve 10.08.1988 - 31.05.2007 tarihleri arasında kaydının bulunduğu, ... Ticaret Sicil Memurluğunda ise, 17.08.1988 - 31.05.2007 tarihleri arasında kaydının bulunduğu; Kurumca, davacının, 15.03.1982 - 11.10.1982 ve 22.03.1985 - 31.05.2007 tarihleri arasında 22 yıl 9 ay 5 gün hizmet süresinin geçerli kabul edildiği anlaşılmaktadır. Uyuşmazlık; davacının, 15.03.1982 tarihinden itibaren kesintisiz olarak Bağ - Kur sigortalılığının geçerli olduğunun kabulü ile prim borcunun belirlenerek tahsis koşullarının oluşması nedeniyle, yaşlılık aylığı bağlanması gerektiğinin tespiti istemine ilişkindir. 01.04.1972 tarihinde yürürlüğe giren 1479 sayılı Kanununun 24. maddesindeki koşulları taşıması nedeniyle 15.03.1982 tarihi itibariyle zorunlu Bağ-Kur sigortalısı sayılan davacının; kendi nam ve hesabına bağımsız çalışmasına devam etmesi koşuluyla, meslek kuruluşu kaydının sona erdiği tarihe kadar zorunlu Bağ-Kur sigortalısı sayılması gereği açıktır (H.G.K. 'nun 23.05.2001 t. ve 2001/420-430 sayılı Kararı). Bu yönde; davacının, vergi kaydı 11.10.1982 tarihinde sona ermişse de; kendi nam ve hesabına bağımsız çalışmasının varlığı halinde; Kurumca kabul edilmeyen 11.10.1982 - 22.03.1985 tarihleri arasındaki dönemde zorunlu Bağ - Kur sigortalısı olduğu kabul edilmeli; prim borcu, bu tarihlerdeki sigortalılığının geçerli kabul edilmesi halinde, kaç lira olduğu, Kurumdan sorulmak suretiyle, belirlenmeli; usul ekonomisi açısından belirlenen prim borcunun yatırılması için, davacıya mehil verilmeli, prim borcunun yatırılması halinde, 5510 sayılı Yasanın emekliliğe ilişkin geçiş hükümlerini düzenleyen geçici 9/2 maddesi uyarınca; davacının 08.09.1999 tarihinden önce tescil edilmesi nedeniyle, davacının, 08.09.1999 tarihinden önce tescil edilmesi nedeniyle, yaşlılık aylığı bağlanması için gereken koşullar, 1479 sayılı Yasanın geçici 10. maddesine göre irdelenerek, sonucuna göre bir karar verilmelidir...”Y10HD., 16.01.2012, E. 2010/10834, K. 2012/227 (Legalbank, E. T. 08.11.2013).

Buna göre de tam aylık için bir kadın bağımsız çalışan sigortalının 01.06.2002 tarihinde kalan sigortalılık süresi dikkate alınarak yaş şartı aşağıdaki tabloda belirtilmektedir:

Tablo 9. Bağımsız Çalışan Kadın Sigortalılar İçin Geçiş Hükümleri
(Bağ-Kur K. geç. m. 10/2)

01.06.2002 tarihinde Kalan Sigortalılık Süresi	Bağımsız Çalışan Kadın Sigortalı İçin Yaş Şartı
2 yıl (dahil) - 3 yıl arası	41
3 yıl (dahil) - 4 yıl arası	42
4 yıl (dahil) - 5 yıl arası	43
5 yıl (dahil) - 6 yıl arası	44
6 yıl (dahil) - 7 yıl arası	45
7 yıl (dahil) - 8 yıl arası	46
8 yıl (dahil) - 9 yıl arası	47
9 yıl (dahil) - 10 yıl arası	48
10 yıl (dahil) - 11 yıl arası	49
11 yıl (dahil) - 12 yıl arası	50
12 yıl (dahil) - 13 yıl arası	51
13 yıl (dahil) - 14 yıl arası	52
14 yıl (dahil) - 15 yıl arası	53
15 yıl (dahil) - 16 yıl arası	54
16 yıl (dahil) - 17 yıl arası	55
17 yıldan fazla	58

Tam aylıktan faydalanmak açısından bağımsız çalışan erkek sigortalı için öngörülen geçiş tablosundaki yaş şartı aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Tablo 10. Bağımsız Çalışan Erkek Sigortalılar İçin Geçiş Hükümleri
(Bağ-Kur K. geç. m. 10/2)

01.06.2002 tarihinde Kalan Sigortalılık Süresi	Bağımsız Çalışan Erkek Sigortalı İçin Yaş Şartı
2 yıl (Dahil) - 3 yıl 6 ay arası	45
3 yıl 6 ay (Dahil) - 5 yıl arası	46
5 yıl (Dahil) - 6 yıl 6 ay arası	47 ³⁵⁹
6 yıl 6 ay (Dahil) - 8 yıl arası	48
8 yıl (Dahil) - 9 yıl 6 ay arası	49 ³⁶⁰
9 yıl 6 ay (Dahil) - 11 yıl arası	50
11 yıl (Dahil) - 12 yıl 6 ay arası	51
12 yıl 6 ay (Dahil) - 14 yıl arası	52
14 yıl (Dahil) - 15 yıl 6 ay arası	53
15 yıl 6 ay (Dahil) -17 yıl arası	54
17 yıl (Dahil) - 18 yıl 6 ay arası	55
18 yıl 6 ay (Dahil) - 20 yıl arası	56

³⁵⁹ “...Davanın yasal dayanağı 1479 sayılı Yasanın 35 ve Geçici 10. maddeleridir. 22.09.1962 doğumlu olan, Kurumca kabul edilen 05.10.1981-31.10.2008 tarihleri arasında kesintili 20 yıl 11 ay 7 gün 1479 sayılı Yasa kapsamında sigortalılığı ve bu sigortalılık süreleri ile çakışmayan 01.08.1984-30.11.1989 tarihleri arasında 4 yıl 2 ay 17 gün 506 sayılı Yasa kapsamında sigortalılığı olmak üzere, tahsis talep tarihinde toplam 25 yıl 1 ay 24 gün primi ödenmiş sigortalılık süresi bulunan davacının, anılan yasal düzenlemeler çerçevesinde 01.06.2002 tarihi itibarıyla 18 yıl 8 ay 24 gün sigortalılığı bulunup, 25 yıl sigortalılık süresi için kalan 6 yıl 3 ay 6 gün sigortalılık süresi nazara alındığında, 1479 sayılı Yasanın Geçici 10. maddesinin 2. fıkrasının d bendi gereği yaşlılık aylığı tahsisi için 25 yıl ve 47 yaş şartına tabi olduğu çekişmesizdir. Hal böyle olunca, 30.10.2008 tarihli tahsis talebine göre, talep tarihi itibarıyla 47 yaşını doldurmayan davacı yönünden yaşlılık aylığı tahsis şartlarının gerçekleştiğinden bahsedilemez. Hal böyle olunca, davacıya Kurumca, 47 yaşını doldurduğu tarihi takip eden ay başı olan 01.10.2009 tarihinden itibaren yaşlılık aylığı tahsis edildiği de gözetilerek, davanın reddine karar verilmesi gerekir...”, Y10HD., 08.04.2013, E. 2013/4565, K. 2013/7016 (Legalbank, E. T. 19.12.2013).

³⁶⁰ “...01.06.2002 tarihi itibarıyla 14 yıl 5 ay 1479 sayılı Kanuna, 6 ay 13 gün 506 sayılı Kanuna tabi sigortalılığı ve 1 yıl 6 ay askerlik borçlanma süresi dahil 16 yıl 5 ay 13 gün sigortalılığı bulunan davacı yönünden, 25 tam yıl prim ödeme şartının ikmali için 8 yıl 6 ay 17 gün primi ödenmiş sigortalılık süresinin gerektiği, bu hali ile Geçici 10. maddenin 2. fıkrasının (f) bendi gereği yaşlılık aylığı tahsisi için 49 yaş ve 25 tam yıl prim ödeme şartına tabi olduğu, 02.02.1964 doğumlu olan davacı yönünden 49 yaş şartının 02.02.2013 tarihi itibarıyla gerçekleşecek olup yaşlılık aylığı tahsisi şartlarının 01.03.2013 tarihi itibarıyla gerçekleştiği gözetilmeksizin, hatalı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y10HD., 21.01.2013, E. 2012/22891, K. 2013/583 (Yayınlanmamış Karar).

20 yıl - 21 yıl 6 ay arası	57
21 yıl 6 ay - 22 yıl arası	58
22 yıldan fazla	60

08.09.1999 tarihinden önce kendi adına bağımsız çalışanların yaşlılık sigortasından kısmi olarak faydalanabilmesi için ise 15 yıl prim ödeme koşulu öngörülmüştür.

01.01.1999 tarihi itibarıyla prim ödeme koşulunu yerine getiren kadın sigortalıların 50, erkek sigortalıların ise 55 yaşını tamamlamaları aranmıştır.

Yine 01.10.1999 tarihinde 15 yıl prim ödeme şartını³⁶¹,

2 tam yıldan fazla, 4 tam yıl veya daha az süre içinde yerine getiren, kadınlara 51, erkeklere 56 yaşını,

4 tam yıldan fazla, 6 tam yıl veya daha az süre içinde yerine getiren, kadınlara 52, erkeklere 56 yaşını,

6 tam yıldan fazla, 8 tam yıl veya daha az süre içinde yerine getiren, kadınlara 53, erkeklere 57 yaşını,

8 tam yıldan fazla, 10 tam yıl veya daha az süre içinde yerine getiren, kadınlara 54³⁶², erkeklere 57 yaşını,

³⁶¹ “...506 sayılı Kanun kapsamında hizmet cetvelindeki 52 gün prim; eldeki davada kabul edilen süreyle birlikte 12 yıl 7 ay 29 gün 2926 sayılı Kanun Kapsamında hizmet süresi ve 2 yıl askerlik borçlanması toplamının; 1479 sayılı Kanunun geçici 10. maddesinde belirtilen davacıya yaşlılık aylığı bağlanması için gereken 15 yıldan az olduğunun anlaşılması nedeniyle; dosya içeriğine yansımayan davacının prim ödediği günler olup olmadığı araştırılarak yaşlılık aylığı bağlanması için gereken tüm şartların oluşup oluşmadığı irdelendikten sonra buna dair karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve yanlış değerlendirme sonucu yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 11.03.2013, E. 2013/1860, K. 2013/4871 (Legalbank, E. T. 13.12.2013).

³⁶² “...Davanın yasal dayanağı 1479 sayılı Yasanın 35 ve Geçici 10. maddeleridir. 20.10.1958 doğumlu olup, Kurumca kabul edilen ve tespitine karar verilen 20.04.1982-01.07.1994 ve 11.04.1995-01.05.2002 tarihleri arasında zorunlu sigortalı olan ve bu hali ile 19 yıl 3 ay 1 gün primi ödenmiş sigortalılığı bulunan davacının, 20 yıl primi ödenmiş sigortalılık şartı olmadığı için 1479 sayılı Yasanın Geçici 10. maddesinin 3. fıkrasının d bendi gereği yaşlılık aylığı tahsisi için 15 yıl ve 54 yaş şartına tabi olduğu çekişmesizdir. Hal böyle olunca, davacı yönünden, 54 yaş şartının 20.10.2012 tarihinde gerçekleştiği gözetilerek, takip eden aybaşından itibaren yaşlılık aylığı tahsisine karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y10HD., 04.02.2013, E. 2012/23954, K. 2013/1093 (Yayınlanmamış Karar).

10 tam yıldan fazla süre içinde yerine getiren, kadınlara, 56, erkeklere 58 yaşını doldurmaları şartını yerine getirmeleri halinde kısmi yaşlılık aylığı bağlanacağı hüküm altına alınmıştır.

d. 5434 sayılı ESK'na Tabi Olanlar

4759 sayılı Kanunla 08.09.1999 tarihi itibariyle yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarını yerine getirmiş olanlarla 23.05.2002 tarihinde yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarından olan sigortalılık süresi 2 yıl ve daha az olanların hakları saklı tutulmuştur. Bu sebeple ifade edilen kişiler açısından (08.09.1979 – 08.09.1981 tarihleri arasındaki sigortalılar için) kanunda aranan yaş koşulu erkek sigortalılar için 43, kadın sigortalılar için ise 38 olarak uygulanacaktır. 23.05.2002 tarihi itibariyle kalan sigortalılık süresi 2 yıldan fazla olanlar açısından yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları içerisinde yer alan yaş koşulu ise aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Tablo 11. Kadın Kamu Görevlileri İçin Öngörülen Geçiş Tablosu
(ESK. Geç. m. 205/2-b) ³⁶³

Sigortalı İşe Giriş Tarihi	Yaş
08.09.1979 - 08.09.1981	38
09.09.1981 - 23.05.1984	40
24.05.1984 - 23.05.1985	41
24.05.1985 - 23.05.1986	42
24.05.1986 - 23.05.1987	43
24.05.1987 - 23.05.1988	44
24.05.1988 - 23.05.1989	45
24.05.1989 - 23.05.1990	46
24.05.1990 - 23.05.1991	47
24.05.1991 - 23.05.1992	48
24.05.1992 - 23.05.1993	49
24.05.1993 - 23.05.1994	50
24.05.1994 - 23.05.1995	51
24.05.1995 - 23.05.1996	52
24.05.1996 - 23.05.1997	53

³⁶³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 722.

24.05.1997 - 23.05.1998	54
24.05.1998 - 23.05.1999	55

Tablo 12. Erkek Kamu Görevlileri İçin Kademeli Geçiş Şartları
(ESK. Geç. m. 205/2-b)

Sigortalı İşe Giriş Tarihi	Yaş
08.09.1974 - 08.09.1976	43
23.05.1977 - 23.05.1979	44
24.05.1979 - 23.11.1980	45
24.11.1980 - 23.05.1982	46
24.05.1982 - 23.11.1983	47
24.11.1983 - 23.05.1985	48
24.05.1985 - 23.11.1986	49
24.11.1986 - 23.05.1988	50
24.05.1988 - 23.11.1989	51
24.11.1989 - 23.05.1991	52
24.05.1991 - 23.11.1992	53
24.11.1992 - 23.05.1994	54
24.05.1994 - 23.11.1995	55
24.11.1995 - 23.05.1997	56
24.05.1997 - 23.11.1998	57
24.11.1998 - 08.09.1999	58

5. Yaş Koşulu Bakımından Korunanlar

Gerek 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda ve gerekse de 4759 sayılı Kanunla getirilen geçiş hükümlerinde yer alan prim ödeme gün sayıları ve yaş şartlarının genel olarak belirlenmiştir. Ancak Kanun koyucu bazı sigortalıların söz konusu şartları çalışma şartları ve sosyal konumlarını dikkate alınarak yerine getiremeyeceklerini öngörmüştür. Bu nedenle de prim ödeme gün sayıları ve yaş şartı açısından şartları daha esnek hale getirmiştir. Bu sebeple de kolaylaştırılmış emeklilik olarak adlandırabileceğimiz bu hükümler ayrıca incelenecektir.

a. Prim Ödeme Gün Sayısını Tamamlayamayan İleri Yaştakiler

Yaşlılık sigortasından sağlanan yardımlara hak kazanabilmek için gereken prim ödeme gün süresi koşulunu tamamlayamamış ve yaşı da ilerlemiş olan sigortalılara kanun koyucu birtakım imkanlar sağlamıştır. Buna göre; sigortalılar, 28. maddenin ikinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan yaş hadlerine 65 yaşını geçmemek üzere üç yıl eklenmek ve adlarına en az 5400 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla da yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir (SSGSSK. m.28/3). Söz konusu hükümde yaş şartının arttırıldığı görülmektedir. Zira genel kurala göre 2030 yılında 60 yaşında 7200 gün prim ödeme şartını yerine getiren 4/1-c sigortalı bir kişi yaşlılık sigortasına hak kazanması mümkün iken bu hükümde 5400 gün sigorta primi ödemiş olan bir kişinin 63 yaşında yaşlılık aylığına ve yaşlılık sigortasından sağlanan diğer yardımlara hak kazanacağı belirtilmiştir. Ancak sözü geçen artış 65 yaşı geçemeyecektir (SSGSSK. m. 28/3). Kanun koyucunun söze konu düzenlemesi ile 102 sayılı Sözleşmenin 26. maddesinde yer alan yaşlılık yardımlarının yapılabilmesi için öngörülebilecek yaşın azami 65 olacağını belirten hüküm ile de uygunluk sağlandığının göstergesidir³⁶⁴. Nitekim 2041 yılında prim ödeme şartını yerine getiren bir erkek sigortalının 63 yaşına varması aranmakta iken aynı yılda prim ödeme gün sayısı azaltılarak şartı yerine getiren bir sigortalı açısından genel kurala göre 3 yıl eklenerek 66 yaşını tamamlaması aranmayacak, kanunun 65 yaşını azami sınır olarak öngörmesinden dolayı 2041 yılında gerekli prim ödeme sayısını yerine getiren erkek sigortalı için yaş şartı 65 olarak uygulanacaktır³⁶⁵.

Öğretide 4/1-b’li sigortalıların kolaylaştırılmış emeklilik hükümlerinden faydalanamayacağı belirtilmektedir³⁶⁶. Buna gerekçe olarak da SSGSSK.’nda bağımsız çalışanların kapsamında yer aldığı 4/1-b’li sigortalılar için prim ve primle ilgili borçlarının bulunmaması şartının mevcut olması (SSGSSK. m. 28/8) gösterilmektedir. Ancak kanaatimizce ifade edilen hükümde bağımsız çalışan sigortalılar için istisnai bir hüküm öngörülmediğinden prim şartını yerine getiremeyen 4/1-b’li bir sigortalı da 5400

³⁶⁴ Ali Rıza **Okur**/Hediye **Ergin**, “5510 Sayılı Kanunda Değişiklik Öngören 25/10/2007 Tarihli Taslağın Değerlendirilmesi”, Legal İSGHD, C. 4, S. 16, İstanbul 2007, s. 1452; maddenin ilk halinde 65 yaş azami yaş sınırı olarak öngörülmediğinden 102 sayılı Sözleşme’nin 26. maddesine aykırılık teşkil ettiği yönünde bkz. **Ergin**, Geçici Hükümler, s. 230.

³⁶⁵ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 554.

³⁶⁶ **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 1301.

prim ödeme gün sayısı şartını yerine getirmek ve kanunda aranan yaş şartına 3 yaş eklenmek suretiyle oluşan yaşı tamamlaması halinde yaşlılık sigortasından faydalanabilmelidir.

Kanunda prim ödeme gün sayısının azaltılması sonucu sağlanan kolaylığın karşısında yaş şartının arttırılmasının yaşlılık sigortasından faydalanma imkanını daha da zorlaştırdığı ifade edilmektedir³⁶⁷. Buna karşın geç yaşta çalışmaya başlayan sigortalılar için kanun tarafından prim ödeme gün sayısının azaltılması yaşlılık sigortasından faydalanmak açısından bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Genel hükümlere göre genç yaşta çalışmaya başlayan bir sigortalının hali hazırda kanunda aranan yaş koşuluna ulaşması halinde zaten prim ödeme gün sayısına kolaylıkla ulaşabilmesi mümkündür. Bu bakımdan öngörülen düzenleme yaş şartının arttırılmasına karşılık sigortalının lehinedir.

b. Erken Yaşlananlar

Günümüzde ülkeler kronolojik yaşı esas alarak yaşlılık sigortası yardımlarını sağlar. Ancak bazı düzenlemelerle biyolojik yaşlılık olgusuna da itibar edilir. İşte kanun koyucu biyolojik bir durum olan erken yaşlanma olgusunu dikkate almış ve SSGSSK.'nun 28/7 fıkrası gereğince kurum sağlık kurulunca erken yaşlandığına karar verilen sigortalılar için yaş şartını 55³⁶⁸ olarak kabul etmiştir³⁶⁹. Erken yaşlanan sigortalının yaş koşulu bakımından indirimle gidilmiş fakat diğer şartların tamamlanması aranmıştır. Bunun yanında erken yaşlanma olgusunu gösteren sağlık raporunu ibraz etmeden yaşlılık aylığı tahsis talebinde bulunulması halinde sigortalı durumunun tespitine yönelik sağlık kurulu raporunun temini maksadıyla sigortalı, kurumca yetkilendirilen sağlık kuruluna sevk edilecektir³⁷⁰.

SSGSSK.'nun yürürlük tarihi olan 30.04.2008 tarihinden önce sigortalı olanlar için kanunda bir geçiş hükmü öngörülmemiştir. Bu nedenle mülga sosyal güvenlik

³⁶⁷ **Caniklioğlu**, Yaşlılık Sigortası, s. 202.

³⁶⁸ SSGSSK.'nun 28. maddesinin 7. fıkrasının ilk halinde erken yaşlanma yaşı "50" olarak öngörülmüş iken 17.04.2008 gün ve 5754 sayılı kanunun 16. maddesiyle "55" olarak öngörülmüştür. Kuruca/Özdamar'ın "tüm yönleriyle emeklilik" adlı eserinde erken yaşlanma yaşının hala 50 olarak uygulandığı ifade edilmiş, SSGSSK.'nun 2008 yılında 5754 sayılı kanunla değişik hükümleri gözden kaçırılmıştır (**Kuruca/Özdamar**, s. 102).

³⁶⁹ Nergis **Şimşek**, s. 216.

³⁷⁰ **Tuncay/Ekmekçi**, s. 405; Nergis **Şimşek**, s. 216.

kanunlarına tabi olarak çalışan sigortalılar için de yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları açısından madde 28/7 hükmü uygulama alanı bulacaktır³⁷¹.

Erken yaşlanan sigortalılar 506 sayılı SSK.'nın 60. maddesinde de ele alınmıştır. Buna karşın bağımsız çalışanlar ve kamu görevlilerin tabi olduğu Bağ-Kur Kanunu ile Emekli Sandığı Kanunu'nda söz konusu durum düzenlenmemiştir. Ancak tüm sigortalılar SSGSSK. kapsamında ele alınmıştır. Bu çerçevede artık bağımsız çalışanlar ile kamu idarelerinde çalışanların da erken yaşlanma durumunda yaşlılık sigortası talebinde bulunabileceklerinin kabulü gerekecektir³⁷².

Erken yaşlanmanın nasıl belirleneceği ise Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği'nde³⁷³ açıklanmıştır. Yönetmeliğe göre biyolojik yönden, 55 yaşını doldurmuş bir insan derecesinde yaşlanmış ve çalışma gücünün bu seviyeye düşmüş olduğu tayin ve tespit edilenler, erken yaşlanmış sayılırlar. Erken yaşlanma hâlinin tespitine esas alınmak üzere Sağlık Hizmeti Sunucuları tarafından düzenlenen raporlar esas alınarak erken yaşlanma hâlinin bulunup bulunmadığına Kurum Sağlık Kurulunca karar verilecektir (ÇGY. m.25/2). Erken yaşlanma talebinin reddine karşı sigortalının Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu'na başvurması halinde, bu kurul kararına kurum uymakla mükellef olup, sigortalı kurul kararına karşı yargı yoluna başvurabilecektir³⁷⁴.

c. Sürekli Bakıma Muhtaç Derecede Malul Çocuğu Olan Kadın Sigortalılar

Maluliyet (özürlülük) konusunda sosyal sigortalar hukukunda ayrıcalıklı nitelikte hükümlerin vazedildiği bilinmektedir. Bu bakımdan çalışırken malul olanlara maluliyet sigortası (m. 25), çalışmaya başlamadan önce malul olanlara yaşlılık sigortası (SSGSSK. m. 28/4,5) ile koruyucu hükümler getirilmiştir. Buna ilaveten SSGSSK. ile daha da ileriye gidilmiş ve önceki yasal düzenlemelerde bulunmayan sigortalı dışında bir başkasının özü

³⁷¹ **Kuruca/Özdamar**, s. 102; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 247; Süleyman **Başterzi**, Yaşlılık Aylığı, s. 2217; **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 367; 506 sayılı Kanun döneminde erken yaşlanma seçeneği yeni düzenleme ile teke indirgenmiş ve erken yaşlanma nedeniyle yaşlılık aylığı alma koşulları ağırlaştırılmıştır (**Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 367); Erken yaşlananlar için geçici m. 2 ve 7 gereğince geçiş hükümlerinin öngörülmesi gerektiği yönünde aksi görüş için bkz. **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 345.

³⁷² **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 367.

³⁷³ RG., 11.10.2008, S. 27021.

³⁷⁴ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 577.

de yaşlılık sigortasından faydalanmak bakımından yeni bir kolaylaştırıcı yol olarak öngörülmüştür³⁷⁵.

SSGSSK'nun 28/8 maddesine göre kadın sigortalının bakıma muhtaç derecede malul çocuğunun bulunması halinde hizmet sözleşmesi ile çalışanlar ve bağımsız çalışanlar için 01.10.2008, kamu görevlileri için ise 15.10.2008 tarihinden sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte birinin emeklilik yaş hadlerinden indirileceği kabul edilmiştir³⁷⁶. Ayrıca bu sürelerin prim ödeme gün sayılarına da ekleneceği belirtilmelidir.

Bu kolaylıktan faydalanmak için kadın olmak ve sigortalının bakmakla yükümlü olduğu çocuğunun sürekli bakıma muhtaç derecede malul olması gerekmektedir³⁷⁷.

Bu bakımdan velayeti kendisinde olmayan çocuğu için bir kadın sigortalı ifade edilen ayrıcalıktan faydalanamayacaktır. Bunun yanında çocuğun evli olması durumunda da kadın sigortalının yaş haddinden indirim imkanından faydalanamaması gerekir. Zira kanun çocuğun bakmakla yükümlü olunmasından bahsetmektedir. Bununla birlikte başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğu bulunan kadın sigortalıların yaş haddinden indirim yapılması için prim ödeme gün sayılarının tespitinde bakmakla yükümlü olunan çocuğun maluliyet tarihinin işe giriş tarihinden önce olması durumunda işe giriş tarihinden, işe giriş tarihinden sonra maluliyetin gerçekleşmesi durumunda ise maluliyet tarihinden itibaren geçen süreler itibaren edilecektir³⁷⁸.

Başka birinin sürekli bakımına muhtaç durumda olma maluliyetin ağır veya nitelikli halidir³⁷⁹. Başka birinin sürekli bakımına muhtaç çocuk ise Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinde³⁸⁰ beslenme, giyinme, yıkanma ve tuvalet ihtiyaçlarını giderme gibi öz bakım becerilerini yerine getirmede, kendi başına hareket etmede veya iletişim kurmada zorluk veya yoksunluk yaşadığına ve bu becerileri başkalarının yardımı olmaksızın gerçekleştiremeyeceğine karar verilen çocukları ifade etmektedir (MTİY. m. 4/1-ç). Yine aynı yönetmelikte sürekli bakımın gerektiği haller de örnekseme suretiyle sayılmaktadır: Kuadripleji, parapleji, dipleji ve sigortalının yaşamını kendi başına yürütmesine engel

³⁷⁵ Uğur, Çalışma Yaşamında Kadınlar, s. 219; Sözer, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 367.

³⁷⁶ Uşan, Sosyal Güvenlik, s. 222; Süleyman Baştırzi, s. 2217.

³⁷⁷ Sözer, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 368.

³⁷⁸ Göktaş/Çakar/Özdamar, s. 264.

³⁷⁹ Canan Ünal, Özürlülerin Sosyal Güvenlik Hakları Dünyadaki Yeni Yaklaşımlar Işığında Öneriler, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 47.

³⁸⁰ RG., 03.08.2013, S. 28727.

hemipleji veya merkezi sinir sisteminin sfinkter bozuklukları ile birlikte olan diğer hastalıklar, süreli veya sürekli ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğinde kalmayı gerektiren ve tedavi edilemeyen psikotik hastalıklar, iki gözde de yüzde yüz (tam) görme kaybı, iki elin kaybı, bir kolun omuzdan ve bir bacağın kalçadan kaybı, her iki bacağın alttan en az 1/3'ünün kaybı, tedavisi olanaksız bir hastalıktan ileri gelen ağır beslenme bozuklukları ve kaşeksiler, solunum yetmezliği nedeniyle yardımcı solunum cihazlarının sürekli kullanılması, giyinme, beslenme, fonksiyonel mobilite, bağırsak ve mesane bakımı, kişisel hijyen ve tuvalet ihtiyaçları gibi günlük yaşam aktivitelerinin sağlanamaması hastalıklar dışındaki tedavi edilemeyen ve başka birinin sürekli bakımına muhtaç olan ağır hastalıklar başka birinin bakımına muhtaç derece içerisinde kabul edilmiştir (MTİY. m. 12).

Belirtilen ilkeler uyarınca örneğin malul çocuğu olan ve 4/1-b kapsamında bulunan bir kadın sigortalının 01.10.2013 tarihinde yaş haddinden 1 yıl 3 ay indirilecektir. Kanunun yürürlük tarihinden önceki süreler ise dikkate alınmayacaktır³⁸¹. Yine 01.01.2008'den itibaren malul olduğu nazara alındığında 5 yıldan beri 360 gün olmak üzere 1800 gün çalışmış olan kadın sigortalının prim ödeme gün sayısının dörde bölünmesi suretiyle 450 gün bulunmuştur. 450 günün karşılığı 1 yıl 3 ay olup, bu süre yaş haddinden indirilecektir.

Birden fazla çocuğun bulunması halinde her çocuk için ayrı ayrı indirim yapılmalıdır³⁸². Kanunun tanıdığı bu ayrıcalığın olumlu bulunması³⁸³ karşısında bu ayrıcalıktan yalnızca kadın sigortalıların yararlanması da haklı olarak eleştiri konusu olmuştur. Gerçekten en azından eşi hayatta olmayan ya da eşinden boşanmış ancak velayet hakkı kendisinde bulunan ve sürekli bakıma muhtaç derecede malul çocuğu bulunan erkek sigortalıların da aynı ayrıcalıktan faydalandırılması daha adil bir çözüm olacaktır. Aynı doğrultuda yer alan görüşe göre de ayrıcalıklı hükmün benimsenmesindeki amaç malul bir çocuğun bulunması ve bu çocuğun bakım yükümünü kadın sigortalının yerine getirecek olmasıdır³⁸⁴. Bu bağlamda aynı koşullarda olabilecek erkek sigortalının düşünülmemesi eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmuştur³⁸⁵.

³⁸¹ Ali **Tezel/Resul Kurt**, Sosyal Güvenlik Reformu Yorum ve Açıklaması, 6. B., Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2009, s. 241.

³⁸² **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 267.

³⁸³ Can **Tuncay/Ekmeççi**, s. 405; **Ertürk**, Uzun Vadeli Sigorta Kolları, s. 1064.

³⁸⁴ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 577.

³⁸⁵ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 577.

Kanun koyucu tarafından eşi sürekli bakıma muhtaç derecede malul bulunan kadın veya erkek sigortalı bu kapsama dahil edilmemiştir. Sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak sürekli bakıma muhtaç derecede çocuğu bulunan kadın sigortalı korunmuştur. Aynı ilkenin bir gereği olarak erkek sigortalı ile eşi aynı derecede malul bulunan kadın veya erkek sigortalıların da bu imkandan faydalandırılması gerekmektedir.

Kadınlara sağlanan bu hak, malul çocuğun ölmesi, maluliyet halinin ortadan kalkması, velayet hakkının kadından alınması, malul çocuğun 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu hükümlerine göre koruma altına alınması veya çocuğun rehabilitasyon ve bakım hizmetlerinden sürekli bir şekilde faydalanıyor olması halinde sona ermektedir³⁸⁶.

Kanundan sağlanan bu imkandan kadın sigortalının çocuğunun sürekli bakıma muhtaç derecede malul olduğuna yönelik rapor ile kuruma başvurması gerekmektedir. Nitekim Yargıtay sürekli bakıma muhtaç derecede çocuğu bulunmasından dolayı tespit davası açan davacının davasını henüz yaşlılık sigortasından faydalanmak için koşulları yerine getirmediği ve kurumun da yaş haddinden indirim konusunda vermiş olduğu ret beyanının bulunmaması sebebiyle reddetmiştir³⁸⁷.

³⁸⁶ Uğur, Çalışma Yaşamında Kadınlar, s. 219.

³⁸⁷ "...Davacının 31.05.2002 doğumlu kızı Yaren'in sürekli başka birinin bakımına muhtaç derecede malul olduğu iddiası ile 5510 sayılı Kanunun 28/8. maddesinden yararlandırılması gerektiğinin tespiti talebinde bulunduğu, Samsun Mehmet Aydın Eğitim ve Araştırma Hastanesinden ve Adli Tıp İhtisas Dairesinden aldırılan raporlar ile; davacının çocuğunun ağır zeka geriliği, otizm, epilepsi, yürüme ve konuşma güçlüğü tanılarının konulduğu, Adli Tıp İhtisas Dairesinin raporu ile, %100 oranında meslekte kazanma gücünü kaybetmiş sayılacağı, başka birinin sürekli bakımına muhtaç olduğunun tespit edildiği Mahkemece, her an vefat etme veya başka bir sebeple, ileride tespiti zor olan Kurumca da kabul edilmeyen maluliyetin niteliği ve oranının tespitinde hukuki yararı bulunduğu gerekçesiyle kabul edildiği anlaşılmaktadır. Davanın yasal dayanağı 5510 sayılı Kanunun 28. maddesinin "(Ek fıkra:17.04.2008-5754 S.K./16.mad ile eklenen) 8. fıkrası olup; "Emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğu bulunanların, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenir ve eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilir." hükmünü içermektedir. Hükmün içeriğinden açıkça anlaşılacağı üzere emeklilik ve yaşlılık aylığı talebinde bulunan kadın sigortalıların bu fıkra ile getirilen kolaylıklardan yararlanabileceği açıktır... davacının hukuki ilişkisinin derhal tespitinde menfaatinin (hukuki yararının) varlığı için öncelikle, davacının bir hakkı veya hukuki durumu güncel (halihazır) ve ciddi bir tehlike ile tehdit edilmelidir. Bu tehdit çoğunlukla davalının davranışları ile ortaya çıkar. Söz konusu bu tehdidin davacı için bir tehlike oluşturabilmesi, bu tehdit nedeniyle, davacının hukuki durumunun tereddüt içinde olmasına ve bu hususun, davacıya zarar verebilecek nitelikte bulunmasına bağlıdır (Hanağası, Emel: a.g.e., s.133 vd).

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; 1978 doğumlu davacının 01.05.2005 tarihinden itibaren 2926 sayılı Kanun kapsamında Tarım Bağ-Kur sigortalısı olduğu ve dosyadaki belgelerden herhangi bir tahsis talebinde bulunmadığı açıktır. Kaldı ki; tahsis talebinde bulunsu bile mevcut sigortalılık durumu ve yaşı dikkate alındığında hukuki yararının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Davacı sigortalının mevcut hale göre eldeki davanın açılmasında hukuki yararı

d. Bakanlıkça Tespit Edilen Maden İşyerlerinde, Yeraltında Sürekli veya Dönüşümlü (Münavebeli) Olarak Çalışanlar

Kanun koyucunun, maden işyerlerinde çalışanlara ilişkin çalışma ortamlarının ağır, tehlikeli ve yıpratıcı olması nedeniyle gerek İş Kanununda gerekse de SSGSSK.'nda koruyucu hükümler öngörülmüştür. Bu koruyucu hükümlerden bir tanesi de yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarında erken emeklilik hakkının verilmesidir. Nitekim kanun koyucu “Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinde sürekli veya dönüşümlü ayrımı yapılmaksızın yein yer altı işlerinde münavebeli olarak en az 20 yıldan beri çalışan sigortalılar” açısından yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları içerisinde yer alan yaş şartını 55 olarak belirlemiştir (SSGSSK. m. 28/6). Kanunda yer alan ifadeden fiilen çalışılan süreleri anlamak gerekir. Dolayısıyla çalışılmayan sigortalılık süreleri 20 yıla dahil edilmemelidir³⁸⁸.

Koruyucu hükümlerden diğeri ise; yeraltında çalışanlara çalıştıkları her 360 günlük süre için 180 gün fiili hizmet süresi zammı uygulanmasıdır (SSGSSK. m. 40/2). Buna göre Kanunun 40. maddesindeki belirtilen şartlarda 01.10.2008'den itibaren her yıl için uygulanacak olan 180 günlük fiili hizmet süresi zammının yarısı herhangi bir üst sınıra tabi olmaksızın³⁸⁹ kanunda belirtilen yaş sınırı olan 55 yaşından indirilecektir (SSGSSK. m. 40/4). Ancak yaş haddi indiriminden yararlanabilmek için yeraltında çalışan işçilerin en az 1800 gün çalışmış olmaları aranmaktadır (SSGSSK. m. 40/4).

Yeraltında çalışanlar için süre sınırı olarak neyin anlaşılması gerektiği bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir görüşe göre yeraltında çalışan bir sigortalının fiili hizmet süresinin tamamı herhangi bir sınıra tabi olmaksızın yaş haddinden indirilebilecektir³⁹⁰. Fiili Hizmet Süresi Zammının Uygulanmasının Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliği'ne³⁹¹ göre “*İkinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yapılan süre sınırı ile yaş haddi indirimindeki süre sınırı Yönetmeliğin 5. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tablonun (10) numaralı sırasında belirtilenlere uygulanmaz*” şeklindeki düzenleme ile

---

bulunmadığı gözetilmeksizin hatalı değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 25.01.2013, E. 2012/21971, K. 2013/936 (Yayınlanmamış Karar).

³⁸⁸ **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 1303; Fatma **Başterzi**, s. 131.

³⁸⁹ Yeraltında çalışan işçiler dışında fiili hizmet süresi zammı uygulanacak işçiler açısından yaş haddinden yapılacak indirimin en fazla 3 yıl olacağı öngörülmüştür (m. 40/4).

³⁹⁰ Resul **Aslanköylü**, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi (SSK ve BAĞ-KUR KANUNU İle Karşılaştırmalı), C. II, Bilge Yayınevi, Ankara 2013, s. 1705 (Şerh, C. 2); Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 404.

³⁹¹ RG., 27.09.2008, S. 27010.

süre sınırının yer altında çalışan işçiler için yaş haddi bakımından da uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. (FHZY. m. 9/4). Ancak burada süre sınırı ifadesinden ne anlaşılması gerektiğine yönelik tam bir açıklık bulunmamaktadır³⁹². Fiili hizmet süresi zammının öngörüldüğü 40. maddenin üçüncü fıkrasında fiili hizmet süresi zammının yarısının 3 yılı geçmemek üzere yaş haddinden indirileceği belirtildikten sonra yer altında çalışanlar açısından süre sınırının dikkate alınmayacağı belirtilmiştir (SSGSSK. m. 40/3). Ancak kanaatimizce de süre sınırı ifadesinden hem yaş haddinden indirilmesi gereken 3 yıl hem de fiili hizmet süreleri anlaşılmalı ve tabloda belirtilen 180 günlük sürenin tamamının 3 yıllık sınıra tabi olmadan yaş haddinden indirilmesi mümkün olmalıdır.

Sonuç olarak 40. maddede belirtilen diğer işlerde çalışanlar için yaş şartı için üst sınır getirilmişken, yeraltında çalışan işçiler açısından yaş haddinden indirim konusunda azami bir sınır öngörülmemiştir³⁹³. Böylelikle yeraltında çalışan bir işçi, 55 yaşın altında da - kanunda aranan diğer şartları da yerine getirmek koşuluyla- yaşlılık sigortasından faydalanma imkanı bulacaktır³⁹⁴.

Belirtelim ki yine bir görüş, yeraltında çalışanlar için öngörülen 55 yaş şartının da kademeli olarak 2036 yılından itibaren arttırılacağı ifade etmektedir³⁹⁵. 28. madde hükmü incelendiğinde kademeli olarak arttırılan yaş şartının “a” bendinde belirtilen genel olarak kapsamdaki sigortalılar için arandığı anlaşılacaktır. Ancak bu hükmün kanun tarafından kolaylaştırılmış hükümler öngörülen yeraltında çalışan işçileri içermemektedir. Diğer bir deyişle 2036 yılından itibaren başlayacak olan kademeli yaş artışının, erken yaşlananlar gibi kanun koyucu tarafından korunan kesimleri kapsamamaktadır.

30.04.2008 tarihinden önce 506 sayılı SSK. 'na göre sigortalı sayılan ve yeraltında çalışan işçiler açısından da yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları içerisinde yaş koşulu aranmamıştır (SSGSSK. geç. m. 9/son). Burada yeraltında çalışan işçilerin yaşlılık sigortasından sağlanan haklardan faydalanabilmesi için yalnızca sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı şartlarını yerine getirmeleri şartı aranmıştır³⁹⁶. Bununla beraber

³⁹² Süre sınırı ifadesinin tam olarak anlaşılmadığına ilişkin bkz. **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 374.

³⁹³ **Tezel/Kurt**, s. 305; **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 372.

³⁹⁴ **Polat**, s. 72; **Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 1705.

³⁹⁵ **Polat**, s. 72.

³⁹⁶ Bu Kanunun yürürlük tarihinden önce bazı hükümleri yürürlükten kaldırılan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre sigortalı sayılanlardan;

a) En az 20 yıldan beri Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde sürekli çalışan ve bu işlerde en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyen sigortalılara yazılı talepleri halinde 28 inci maddenin ikinci fıkrasının (a) bendindeki yaş şartları aranmaksızın yaşlılık aylığı bağlanır.

geçici 9. maddede 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olmak kaydıyla maden işlerinde en az 5 yıl çalışmış olanlar için yaş şartının 50 olarak uygulanacağı da kabul edilmiştir³⁹⁷.

6. Kamu Görevlilerine Özgü Emeklilik Halleri

Devlet işlemlerinin süreklilik niteliğinin bulunması ve işlemlerin verimli şekilde yapılmasının arzu edilmesi karşısında kamu kurumlarında çalışan personelin de belirli bir yaşa kadar çalışmaları benimsenmiştir. Yine ahlak veya yetersizlikleri nedeniyle görevde bulunmaları arzu edilmeyen kamu görevlilerinin de çalışmaları istenmemiştir. Bu bağlamda bu kişilerin de görevden ayrıldıkları zaman gelir kaybına uğramamaları amaç edinilmiş ve yaşlılık sigortasından faydalanmaları sağlanmıştır.

Bu kişilere yaşlılık sigortasından sağlanan yaşlılık aylıkları ise 28. maddenin ikinci ve üçüncü fıkrasında aranan yaş ve prim ödeme gün sayısı tamamlanıncaya kadar bunları çalıştıran kamu idarelerinden tahsil edilecektir (SSGSSK. m. 44/son).

a. Yaş Haddinden Dolayı Emeklilik durumu

Hukukumuzda kural olarak zorunlu emeklilik esası uygulanmamaktadır³⁹⁸. Buna karşılık, kamu görevlilerinin yaptıkları işin önemine binaen istedikleri süre boyunca her yaşta kamu hizmetinde yer almamaları arzu edilmemiştir. Bu sebeple kamu görevlilerinin (5434 sayılı kanuna göre iştirakçilerin) görevleriyle ilişkilerinin kesilmesi için bir yaş sınırı getirilmiştir. Böylece kamu görevlisinin Kanunda aranan yaş sınırına ulaşması onun için işten ayrılma ve emeklilik talebini kuruma iletmesi sonucunu doğuracaktır³⁹⁹.

Kamu görevlilerinin görevleriyle ilişkilerinin kesilmesi hakkındaki belirlenen yaş sınırları ise 5434 sayılı Kanunun 40. maddesinde öngörülmüştür. Belirtelim ki ne SSGSSK. ile ne de 5754 sayılı Kanunla 40. madde yürürlükten kaldırılmıştır⁴⁰⁰. Bu sebeple bu maddede belirtilen yaşlara ulaşan kamu görevlilerinin SSGSSK.'nda aranan

b) En az 25 yıldan beri Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde yeraltı münavebeli işlerinde çalışan ve bu işlerde en az 4000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyen sigortalılara da 28 inci maddenin ikinci fıkrasının (a) bendindeki yaş şartları aranmaksızın 8100 gün prim ödemiş sigortalılar gibi yaşlılık aylığı bağlanır (geç. m. 9/5).

³⁹⁷ Geçici 9. maddede yeraltında çalışan işçiler için düzenlenen ayrıcalıklı koşullara, kanunun yaşlılık aylığı ile ilgili temel hükümler içerisinde yer verilmemesinin kasıtlı olarak mı yoksa hata sonucu mu olduğunun anlaşılmadığı ifade edilmektedir (**Ergin**, Geçici Hükümler, s. 233); Diğer şartlar olarak geçici 9. maddede prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi şartları öngörülmektedir; diğer şartlar için bkz. s. 134-136, 199.

³⁹⁸ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 640.

³⁹⁹ İsmet **Giritli**/Pertev **Bilgen**/Tayfun **Akgüner**, İdare Hukuku, 2. B., DER Yayınları, İstanbul 2006, s. 684.

⁴⁰⁰ Süleyman **Başterzi**, Yaşlılık Aylığı, s. 2215.

yaş şartını yerine getirdikleri öngörülmüş, bunun yanında SSGSSK.'nun 44. maddesinde aranan prim ödeme gün sayısı şartını yerine getirmeleri halinde de yaşlılık aylığına hak kazanacakları kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 44). 15.10.2008 tarihinden önce çalışmaya başlayan kamu görevlileri için ise salt sigortalılık süresinin (15 yıl) yerine getirilmesi yeterli görülmüştür (5434 sy. ESK. m. 39/2).

Tablo 13. Kamu Görevlileri Emeklilik Yaş Hadleri

Meslek Grubu	Görev/Unvan/Rütbe	Emeklilik Yaş Haddi
Üniversite Öğretim Üyeleri	Üniversitelerde	67
Subay Askeri Memur Ve Gedikliler	Asteğmen, Teğmen Ve Üsteğmenler	41
	Yüzbaşı, Kıdemli Yüzbaşı Ve Önyüzbaşılar	46
	Binbaşılar	52
	Yarbaylar	55
	Albaylar	60
	Tuğ ve Tümgeneral ve Amiraller	62
	Kor ve Orgeneraller İle Kor Ve Oramiraller	65
	Mareşal Ve Büyük Amiraller	68
	6, 7 ve 8. Sınıf Askeri Memurlarla Memur Yardımcıları Ve Askeri Hastabakıcı Hemşireler	55
	Daha Yukarı Sınıflardaki Askeri Memurlar	60
	Gedikli Subaylar	52
	Gedikli Çavuşlar (Astsubay Çavuşlar)	43
	Gedikli Üstçavuşlar (Astsubay Üstçavuşlar)	46
	Gedikli Başçavuşlar (Astsubay Başçavuşlar)	49
Başgedikliler (Astsubay Kıdemli Başçavuşlar)	55	
Emniyet Mensupları	Her Derecedeki Emniyet Müdürleri ve Emniyet ve Polis Müfettişleri	60
	Emniyet Müfettiş Yardımcıları ve Emniyet Amirleri	58
	Başkomiser, Komiser ve Komiser Yardımcıları	56
	Kıdemli Başpolis Memuru, Başpolis Memuru Ve Polis Memurları	55
Gümrük Muhafaza Mensupları ⁴⁰¹	Gümrük Muhafaza Memurları	55
	Gümrük Muhafaza Kısım Amirleri	60
Posta, Telgraf Ve Telefon Hat Başbakıcı Ve Başdağıtıcıları İle Hat Bakıcıları ve Dağıtıcıları ⁴⁰²		55

⁴⁰¹ Vazifelerinde kalmaları faydalı görülenlerin yaş hadleri, ilgili bakanlarca birer yıllık müddetlerle beş yıl uzatılabilir (5434 sy. ESK. m. 40/2).

⁴⁰² Vazifelerinde kalmaları faydalı görülenlerin yaş hadleri, ilgili bakanlarca birer yıllık müddetlerle beş yıl uzatılabilir(5434 sy. ESK. m. 40/2).

Milli İstihbarat Teşkilatı Kadrolarındaki Kadro Karşılığı Sözleşmeli Çalıştırılanlar Dahil ⁴⁰³ Memurlardan:	Müsteşar Yardımcısı, Başkan, Hukuk Müşaviri, Öğretim Kurulu Başkanı, Başkan Yardımcısı, Hukuk Müşavir Başyardımcısı, Müşavir, Başmüfettiş, Öğretim Kurulu Üyesi, Başmüşavir	60
	Daire Başkanı, Hukuk Müşavir 1. Sınıf Yardımcısı, Başmüfettiş, Öğretim Üyesi, Müşavir	58
	1. Sınıf İstihbarat Uzmanı, 1. Sınıf Uzman, Hukuk Müşaviri 1. Sınıf Yardımcısı, Müfettiş, Öğretim Üyesi, Müşavir, Savunma Sekreteri, Daire Başkan Yardımcısı, Öğretim Üyesi Yardımcısı	56
	2. Sınıf İstihbarat Uzmanı, 2. Sınıf Uzman, Hukuk Müşavir 2. Sınıf Yardımcısı, Müfettiş Yardımcısı, Öğretim Üyesi Yardımcısı	54
	Diğer Kadrodakiler	52
Diyanet İşleri Başkanı ve Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeleri		67
Diğer Kamu Görevlileri		65

b. Kadrosuzluk Sebebiyle Emekliliğe Sevk Edilen Kamu Görevlileri

Özel kanunları⁴⁰⁴ gereğince kadrosuzluk nedeniyle emekliliğe sevk edilen sigortalıların SSGSSK.'nun 44. maddesinde yaşlılık sigortasından faydalanıp faydalanamayacakları

⁴⁰³ Vazifelerinde kalmaları faydalı görülenlerin yaş hadleri yetkili amir tarafından birer yıllık müddetlerle beş yıl uzatılabilir (5434 sy. ESK. m. 40/2).

⁴⁰⁴ 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu m. 41, 357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu m. 22, 2955 sayılı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kanunu m. 26, 4566 sayılı Harp Okulları Kanunu m. 23, 1600 sayılı Askeri Yargıtay Kanunu m. 40.

düzenlenmiştir. Buna göre de kadrosuzluk sebebiyle emekliliğe sevk edilen kamu görevlilerinin yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için yaş şartı aranmamıştır (SSGSSK. m. 44/1-b). 15.10.2008 tarihinden önce sigortalı olan kamu görevlileri açısından da söze konu şart benimsenmiş ve yaş şartı aranmamıştır (5434 sy. ESK. m. 39/2). Ancak her ne kadar yaş şartı konulmamış ise de 9000 gün 25 yıla karşılık geldiğinden asgari 43 (18+25) yaş gibi bir sınır getirilmiştir.

c. Ahlak veya Yetersizlik ya da Disiplin Nedeniyle Emekliliğe Sevk Edilen Kamu Görevlilerinin Yaşlılık Sigortasından Faydalanıp Faydalanamayacağı

aa. Asker Olanlar

Kanun koyucu disiplin nedeniyle ya da sicilleri sebebiyle emekliliğe sevk edilen askerlerin yaşlılık sigortasından faydalanıp faydalanamayacaklarını ayrıca düzenlemiştir. Bu bağlamda 4/1-c kapsamında sigortalı olanlardan subay, astsubay, askerî memurlarla uzman jandarma ve uzman erbaşlar ahlâk noktasından hükümlerle veya yetersizlik ya da disiplin sebeplerinden dolayı sicilleri üzerine veyahut askerî mahkemelerce verilecek kararlar üzerine kurumlarınca re'sen emekli edilenlerin 28. maddenin ikinci ve üçüncü fıkrasında belirtilen yaş ve prim ödeme gün sayısını tamamlamaları halinde yaşlılık sigortasından faydalanacakları hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 44/2).

bb. Diğer Kamu Görevlileri

Ahlâk veya yetersizlik sebeplerinden dolayı yönetmeliğe göre sicilleri üzerine kurumlarınca re'sen emekliye sevk edilen kamu görevlilerinin yaşlılık sigortasından ancak 28. maddenin birinci fıkrasında belirtilen kadınlar için 58, erkekler için ise 60 yaşını tamamlamaları ve diğer koşulları yerine getirmeleri halinde faydalanabilecekleri kabul edilmektedir (SSGSSK. m. 44/2).

Böylelikle ahlak veya yetersizlik sebebiyle re'sen emekliliğe sevk edilen kamu görevlilerinin ve buna ilaveten disiplin ya da sicilleri nedeniyle veya askeri mahkemelerce verilecek karar üzerine re'sen emekliliğe sevk edilen askerlerin yaşlılık sigortasından yararlanmaları için ancak 28. maddede belirtilen yaş ve prim ödeme gün sayılarını tamamlamaları gerektiği anlaşılmaktadır. Bu takdirde de ahlak veya yetersizlik nedeniyle re'sen emekliliğe sevk edilen bir erkek kamu görevlisinin 2014 yılında 60

yaşını doldurması, disiplin nedeniyle emekliliğe sevk edilen bir kadın subayın da 58 yaşını tamamlaması ve diğer koşulları yerine getirmesi halinde yaşlılık sigortasından faydalanabilecektir.

Son olarak 15.10.2008 tarihinden önce sigortalı olan kamu görevlilerinden disiplin sebebiyle emekliliğe sevk edilenlerde de yaş şartı aranmamış, salt belirli bir süre sigortalı olmaları yeterli görülmüştür (5434 sy. ESK. m. 39/2).

7. Fiili Hizmet Süresi Zammı (Yıpranma Payı) Uygulaması

a. SSGSSK.'na göre Fiili Hizmet Süresi Zammı

Kanun koyucu birtakım işyerleri veya işlerde çalışan sigortalıların özel olarak korunması amacıyla, fiilen çalışılmayan sürelerin sigortalılık sürelerine ekleneceğini öngörmüş, bununla beraber belirtilen sürelerin bir kısmının da yine yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarından biri olan yaş haddinden belli şartlarda indirileceğini kabul etmiştir (SSGSSK. m.40/3). Fiili hizmet süresi zammı olarak adlandırılan bu uygulama diğer çalışanlara nazaran daha fazla yıpranan sigortalılara daha erken emekli olmaya imkanı veren, pozitif ayrımcılık niteliğinde bir düzenleme olarak kabul edilmektedir⁴⁰⁵. Fiili hizmet süresi zammının uygulanacağı işyerleri, esas itibariyle çalışanların psikolojik ve fizyolojik olarak zarar görmesine sebebiyet veren ve diğer alanlarda çalışanlara göre sigortalıları daha fazla yıpratıcı ağır, riskli, sağlığa zararlı işlerin görüldüğü yerlerdir⁴⁰⁶. 4/1-b'li sigortalılar bu kapsamda yıpranmadıkları ve uygulama güçlüğü dikkate alınarak fiili hizmet süresi zammından faydalandırılmamıştır⁴⁰⁷.

Fiili hizmet süresi zammı ile arzu edilen kanunda belirlenen işlerde çalışan kişilerin diğer işlerde çalışanlara nazaran daha fazla yıprandıkları dikkate alınarak bu kişilerin daha erken yaşlılık sigortasından faydalandırılmaları ve bu bakımdan avantajlı konuma

⁴⁰⁵ Bünyamin **Esen**, “Sosyal Güvenlik Hukukunda Fiili Hizmet Süresi Zammı ve Basın Çalışanları Yönünden Emekliliğe Etkisi”, Legal İSGHD, C. 10, S. 37, İstanbul 2013, s. 112; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 619; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 349.

⁴⁰⁶ İlhan **Oral**, “5510 Sayılı Kanunda Fiili Hizmet Süresi Zammına İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, Çimento İşveren Dergisi, C. 23, S. 2, İstanbul 2009, s. 31; **Esen**, s. 113; **Korkusuz/Uğur**, s. 384; **Polat**, s. 95.

⁴⁰⁷ **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 211; **Ertürk**, Uzun Vadeli Sigorta Kolları, s. 1054; 4/1-b kapsamındaki sigortalılar için fiili hizmet süresi zammının öngörülmemiş olmasının, sosyal sigortalar hukukumuzda norm birliğinin sağlanması bakımından dikkat çeken bir eksiklik olarak değerlendirilmesi yönünde bkz. **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 145-146.

getirilmeleridir⁴⁰⁸. Bu bağlamda zaten yaşlılık sigortasından sağlanan yardımlardan faydalanan ve sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışanlara⁴⁰⁹ işin doğası itibariyle fiili hizmet süresi zammı uygulanmayacaktır⁴¹⁰.

Fiili hizmet süresi zammı esas itibariyle yurt içi çalışmaları kapsayacak olması düşünülebilirse de kanunda bunu yasaklayan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ülkelerde geçen ve fiili hizmet süresi zammı uygulanacak olan işyerlerinde çalışmakta olan Türk vatandaşı bir işçiye de 40. madde hükümlerinin uygulanması gerekmektedir⁴¹¹. Bu sayede yurt dışında aynı işi yapan vatandaş ile ağır ve riskli işlerde çalışan sigortalı arasında haksız bir uygulamaya da gidilmemiş olacaktır. Yargıtay da yurt dışında çalışanların aynı işyerleri ve işlerde çalışmaları halinde fiili hizmet süresi zammından yararlanmaları gerektiği kanaatindedir⁴¹².

Kanun gereğince belirlenen işler ve işyerleri ile eklenecek süreler ise 40. maddede aşağıdaki şekilde belirtilmiştir: Kanunun 40. maddesinde 10.01.2013 tarih ve 6385 sayılı Kanunla⁴¹³ basın çalışanları ile milletvekilleri ve dışarıdan atanan bakanların da fiili

⁴⁰⁸ Ali Nazım Sözer, “İtibari Hizmet Müessesesi ve İtibari Hizmetle İlgili Bazı Uygulama Sorunları”, www.ceis.org.tr/dergiDocs/1mak983.htm, E. T. 03.11.2013 (İtibari Hizmet); Hediye Ergin, “5510 Sayılı Kanunda Fiili Hizmet Süresi Zammı ve Uygulaması”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 15, İstanbul 2009, s. 183 (Fiili Hizmet Süresi Zammı); Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 619; Aslanköylü, Şerh C. II, s. 1702; Polat, s. 95.

⁴⁰⁹ Sosyal güvenlik destek primi için bkz.: s. 263-264.

⁴¹⁰ Esen, s. 114; Ergin, Fiili Hizmet Süresi Zammı, s. 191.

⁴¹¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 624; Aslanköylü, Şerh C. I,

⁴¹² “...Yaşlılık aylığı bağlanma isteğinde bulunan sigortalıların anılan fıkra hükmünden yararlanabilmeleri için çalıştıkları yerin, Sosyal Güvenlik ve Çalışma Bakanlığınca tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinden sayılması gerekmektedir. İtibari hizmet zammının verilisindeki amaç, özendirme düşüncesiyle birlikte, bu gibi yerlerde çalışanların her an ölüm tehlikesiyle karşı karşıya bulunmalarına, bedence veya ruhça arızaya uğrama olasılığının yüksek oluşuna ve benzeri nedenlere dayanmaktadır. Gerçekten, Belçika’da, aynı nitelikteki işyerlerinde çalışan sigortalılara da bu hakkın tanınması yerindedir. Zira, Sosyal Güvenlik hukukunun, aynı koşullara sahip şahıslara, eşit bir biçimde uygulanması bu hukuk dalının temel ilkelerindedir. Tersine bir yoruma gitmek, Belçika’da çalışan sigortalının Türkiye’de aynı nitelikte olan işyerinin yeraltında çalışan ve yaşlılık aylığı almakta olan sigortalılardan daha az yaşlılık aylığı alması sonucunu doğurur... Mahkemece, davacının Belçika’da çalıştığı maden işyerinin genişliği, yeraltındaki işyerinin derinliği, özellikleri ve niteliği, çıkarılan maddenin cinsi, işyerinin genel ve ayrıntılı fotoğrafları ve işyerinde dosya üzerinde incelenmesine elverişli diğer bilgiler Sosyal Sigortalar Kurumu aracılığı ile getirtilmeli, seçilecek uzman bilirkişilerce ve getirilen belge ve bilgilerin yardımı ile Belçika’daki işyerinin 60 ıncı maddesinin (F) fıkrasında belirlenen, Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığına tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işleri niteliğinde bulunup bulunmadığı saptanmalıdır. Ayrıca da, davacının yaşlılık aylığına esas olan Belçika’da kabul edilen sigortalılık süresi, Kurum aracılığı ile ilgili merciden sorulmalı ve sonucuna göre karar verilmelidir...” Y10HD., 10.05.1983, E. 1983/1909, K. 1983/2488 (Legalbank, E. T. 03.11.2013).

⁴¹³ RG., 19.01.2013, S. 28533.

hizmet süresi zammından faydalandırılmıştır. Burada 2013 yılından itibaren yapılan çalışmaların ancak basın çalışanları ve milletvekilleri ile dışarıdan atanan bakanlar için dikkate alınacağı ileri sürülebilirse de, 6385 sayılı Kanun 2008 yılı ekim ayı başından itibaren geçecek sürelerin de fiili hizmet süresi zammında esas alınacağı hükmünü getirmiştir (6385 sy. K. m. 21). Bu hüküm sebebiyle kanunun yayımlandığı tarihten itibaren değil, 2008 yılı ekim ayı başından (basın çalışanları için 01.10.2008, milletvekilleri ve dışarıdan atanan bakanlar için ise 15.10.2008) itibaren fiili hizmet süresi zammı hükümlerinin uygulanacağı belirtilmelidir⁴¹⁴.

Buna göre;

1) **Kurşun ve arsenik işleri:** kurşun üretilen galenit, serüzit, anglezit gibi cevherlerin çıkarılmasına ilişkin maden ocağı işlerinde çalışanlar, kurşunlu madenlerden yahut içinde kurşun bulunan kül, maden köpüğü, kurşun fırın kurumu, üstübeç artığı ve benzeri maddelerden kurşun üretimi için yapılan izabe işlerinde çalışanlar, antimuan, kalay, bronz ve benzeri maddelerle yapılan kurşun alaşımı işlerinde çalışanlar için **60 gün**, Kurşun izabe fırınlarının teksif odalarında biriken kuru tozları kaldırma işlerinde çalışanlar için ise **90 gün**,

2) **Cam fabrika ve atölyeleri işlerinde:** Cam yapımında kullanılan ilkel maddeleri toz haline getirme, eleme, karıştırma ve kurutma işlerinde (bu işleri yapmak üzere tam kapalı odalar içinde otomatik makineli tesisat veya çalışma ortamındaki tozları sağlık için tehlike oluşturmayacak düzeye indiren havalandırma tesisatı bulunmadığı takdirde) çalışanlar, Eritme işlerinde (otomatik besleme fırınlarıyla çalışılmadığı takdirde) çalışanlar, Ateşçilik işlerinde çalışanlar, Üfleme işlerinde (tamamen otomatik makinelerle yapılmadığı takdirde) çalışanlar, Basınçla yapılan cam işlerinde (cam tazyiki işleri) çalışanlar, Ayna camı sanatında potalı cam dökümü işlerinde (potalar kalıp masasına mekanik araçlarla taşınmadığı takdirde) çalışanlar, Camı fırın başından alma işlerinde çalışanlar, Yayma fırınlarında düzeltme işlerinde çalışanlar, Traş işlerinde çalışanlar, Asitle hak ve cilâlama işlerinde çalışanlar, Basınçlı havayla kum püskürten cihazlarla yapılan işlerde (çalışma ortamındaki tozları sağlık için tehlike oluşturmayacak düzeye indiren havalandırma tesisatı bulunmadığı takdirde) çalışanlar, Pota ve taş odalarında görülen işlerde çalışanlar için **60 gün**,

⁴¹⁴ Esen, s. 113.

- 3) **Cıva üretimi işleri sanayii işlerinde:** Cıva izabe fırınlarında görülen işlerde çalışanlar ile Elementer cıva bulunan ocaklarda görülen işlerde çalışanlar için **90 gün**,
- 4) **Çimento fabrikalarında:** İlkel maddeleri kırma, ufalama, ezme, eleme ve karıştırma işlerinde çalışanlar, otomatik fırınlarda pişirme işlerinde çalışanlar, klinkeri öğütme, eleme, torba ve fiçılara koyma işlerinde (otomatik olarak tozun etrafa yayılmasını önleyici bir düzenleme yapılmadığı takdirde) çalışanlar için **60 gün**,
- 5) **Kok fabrikalarıyla termik santrallerde:** Ateşçilik, ocak temizliği, jeneratör, doldurma, boşaltma ve temizleme işlerinde çalışanlar, Kimyasal arıtma işlerinde çalışanlar, Gazın geçtiği cihaz ve boruların onarılması ve temizlenmesi işlerinde çalışanlar, Kok fabrikalarında kömür ve ocak işlerinde çalışanlar, Elektrik enerji üretim santrallerinin kazan dairesindeki ateşçilik, kül ve kömürlerin taşınması işlerinde çalışanlar, 6) Termik santrallerle her çeşit buhar kazanlarının kazan dairesindeki ateşçilik, kül ve kömürlerin taşınması işlerinde çalışanlar için **60 gün**,
- 6) **Alüminyum fabrikalarında:** Alüminyum oksit üretimi işlerinde, Alüminyum bronz hazırlama işlerinde ve Alüminyum madeni üretimi işlerinde çalışanlar için **60 gün**.
- 7) **Demir ve çelik fabrikalarında:** Demir izabe fabrikalarında cevherin demire çevrilmesi işleriyle boru fabrikalarının fırın ve döküm dairelerinde yapılan işlerinde çalışanlar, Çelikhanelerin çelik yapılan fırınlarıyla bunların teferruat ve eklentilerinden olan ikinci derecedeki fırınlarda ve konvertörlerde yapılan işlerinde çalışanlar, Sıvı haldeki demir ve çeliğin tesisat ve teçhizatla veya mekanik olarak taşınmasına ilişkin işlerde çalışanlar, Sıcak veya sıvı haldeki cürufun taşınması ve işlenmesi işlerinde çalışanlar, Haddehanelerde⁴¹⁵ (soğuk demirle çalışılan haddehaneler hariç), fırınlarda, hadde serilerinde, haddehaneyi kızgın veya sıvı çelik yahut demirle besleyen tesisat ve araçlarla görülen işlerle kızgın halde olan yarı mamul parçaların kesilmesi ve hazırlanması işlerinde çalışanlar için **90 gün**.
- 8) **Döküm fabrikalarında:** Döküm kalıp ve maçalarının yapılması ve döküme hazır duruma getirilmesi işlerinde çalışanlar, Döküm şarjının hazırlanması ve her çeşit maden eritme (izabe) fırınlarının döküme hazır duruma getirilmesi işlerinde çalışanlar, Maden eritme ve dökme işlerinde çalışanlar için **60 gün**.

⁴¹⁵ Haddehane, döküm yapılan, demirlerin eritilip biçimlere sokulduğu yer anlamında kullanılmaktadır (<http://sozluk.bilgiportal.com/nedir/haddehane>).

- 9) **Asit üretimi yapan fabrika ve atölyelerde:** Asit için hammaddelerin hazırlanması işlerinde çalışanlar, Asidin yapılma safhalarındaki işlerinde çalışanlar, Baca gazlarından asit elde edilmesi işlerinde çalışanlar için **90 gün**.
- 10) **Yeraltı işlerinde:** Maden ocakları (elementer cıva bulunduğu saptanan cıva maden ocakları hariç), kanalizasyon ve tünel yapımı gibi yer altında yapılan işlerde çalışanlar için **180 gün**.
- 11) **Radyoaktif ve radyoionizan maddelerle yapılan işlerde:** Doğal ve yapay radyoaktif, radyoionizan maddeler veya bütün diğer korpüsküler emanasyon kaynakları ile yapılan işlerde çalışanlar için **90 gün**⁴¹⁶.
- 12) **Su altında veya su altında basınçlı hava içinde çalışmayı gerektiren işler:** Su altında basınçlı hava içinde çalışmayı gerektiren işlerden 20- 35 metreye kadar derinlik veya 2-3,5 kg/cm² basınçta yapılan işlerde çalışanlar için 60 gün, Su altında basınçlı hava içinde çalışmayı gerektiren işlerden 35-40 (40 hariç) m. derinlik veya 3,5-4 (3,5 hariç) kg/cm² basınçta yapılan işlerde çalışanlar ve Dalgıçlık işinde çalışanlar için **90 gün**,
- 13) **Türk Silâhlı Kuvvetlerinde:** Subay, yedek subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaşlar ve sözleşmeli erbaş ve erler için **90 gün**.
- 14) **Emniyet ve polis mesleğinde,** Milli İstihbarat Teşkilâtında: Asaleti onaylanmış olmak şartıyla adaylıkta geçirilen süreler dahil polis memuru, başpolis memuru ve kıdemli başpolis memuru, komiser yardımcısı, komiser, başkomiser, emniyet amiri, emniyet müdürleri ile bu ve daha yukarı maaş ve derecelerdeki emniyet mensupları, Milli İstihbarat Teşkilâtı mensupları için **90 gün**.
- 15) **İtfaiye veya yangın söndürme işlerinde;** Yangın söndürme işlerinde çalışanlar için **60 gün**,

⁴¹⁶ “..davacı dava dilekçesinde nükleer kaynaklı cihazlarla ve radyasyon içeren ortamda çalıştığını da beyan etmiştir. Bu cümleden olarak yine bahse konu 40'inci maddeye göre, doğal ve yapay radyoaktif, radyoionizan maddeler veya bütün diğer korpüsküler emanasyon kaynakları ile yapılan işlerde çalışanlar da fiili hizmet süresi zammından yararlandırılmaktadır. Bu hüküm uyarınca, hizmetlerin röntgen teşhis, röntgen tedavi, nükleer tıp laboratuvarları gibi radyasyon kaynakları ile çalışan ve bu işe özgü olarak kurulmuş olan laboratuvarlarda geçmesi, ilgililerin günde 5 saat röntgen, radyum ve iyonizan radyasyonla fiilen çalışması, 07 Eylül 1985 tarihli ve 1861 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Radyasyon Güvenliği Tüzüğü'nün 2'nci maddesinin K bendi uyarınca Kurumlarınca da radyasyon görevlisi sayılması gerekmektedir. GES Komutanlığı'nın 25 Mart 2009 tarihli, PER. :9110-292-09/sayılı yazısında da belirtildiği gibi, davacı muhabere istihbarat dinleme operatörü (Mors Operatörü) olarak görev yapmakta ve röntgen radyum ve benzeri iyonizan radyasyonlarla bilfiil çalışmadığı dikkate alındığında tesis edilen işlemde bu yönden de hukuka aykırı bir yön görülmemiştir...”, AYİM3D., 19.11.2009, E. 2009/364, K. 2009/1217 (Legalbank, E. T. 10.11.2013).

- 16) **Basın ve gazetecilik mesleğinde çalışanlardan**, Basın Kartı Yönetmeliğine göre basın kartı sahibi olmak suretiyle fiilen çalışanlar için **90 gün**,
- 17) **Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu**; Basın Kartı Yönetmeliğine göre basın kartı sahibi olmak suretiyle Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunda haber hizmetinde fiilen çalışanlar için **90 gün**,
- 18) **Türkiye Büyük Millet Meclisi** yasama organı üyeleri ve dışarıdan atanan bakanlar için **90 gün** süre ekleneceği öngörülmüştür.

Yıpranma payı olarak da ifade edilen⁴¹⁷ bu sürelerden sigortalıların faydalanabilmesi için 13 ve 14 numaralı bentlerde yer alan kolluk kuvvetleri hariç kapsamda belirtilen işler ve işyerlerinde fiilen çalışmaları ve söz konusu işlerin risklerine maruz kalmaları şarttır (SSGSSK. m. 40/1). Bu nedenle maddede sayılan işlerde çalışan ancak işin risklerine maruz kalmayan bir büro çalışanı ya da kontrol, denetim, idarecilik görevini yerine getirenler açısından da fiili hizmet süresi zammı uygulanmayacaktır⁴¹⁸.

Kanunun 40. maddesinde liste halinde sunulan işyerleri ve işlerde geçen çalışma sürelerinin her 360 günü için genellikle 90 gün eklenmesi öngörülmüş, yapılan işin ağırlığına veya taşıdığı riskin yüksekliğine göre bu sürenin 180 güne kadar çıkacağı kabul edilmiştir⁴¹⁹ (SSGSSK. m. 40/2). Ayrıca maddede belirtilen işlerde birden fazla çalışmaların bulunması halinde yüksek olan süreye itibar edileceği de hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 40/2). Günlük çalışma süresinin yalnız bir bölümünde fiili hizmet sürelerinin dikkate alındığı işlerde çalışan sigortalılar açısından ise fiili hizmet zammı süreleri, bu kişilerin ifade edilen işyerlerinde çalıştıkları sürelerle orantılı olarak uygulanacaktır⁴²⁰.

Böylece kanun koyucu daha önce de belirtildiği üzere diğer işyerlerine nazaran olumsuz etkiye sahip işyerlerinde çalışan bu kişilere koruyucu hükümler vazetmiş ve eklenen sürelerin yarısının belli bir süreyi aşmamak koşuluyla yaş haddinden indirileceğini öngörmüştür (SSGSSK. m. 40/3). Kanunda belirtilen süreler bakımından hesaplanan fiili hizmet süresi zammınının kural olarak yarısının 3 yılı geçmemek üzere yaş haddinden

⁴¹⁷ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 270.

⁴¹⁸ **Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 1703; **Ceylan/Olgaç/Bulut**, s. 105; **Esen**, s. 130.

⁴¹⁹ **Can Tuncay**, “Yeni Sistemde Fiili Çalışma İlişisine Dayanmayan Sigortalılık”, Mercek Dergisi, C. 11, S. 43, İstanbul 2006, s. 71.

⁴²⁰ **Ergin**, Fiili Hizmet Süresi Zammı, s. 190.

indirileceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 40/3). Ancak 10.01.2013 tarih ve 6385 sayılı Kanunla eklenen hükümlerle Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile dışarıdan atanan bakanlar için bu sürelerin tamamının dikkate alınacağı öngörülmüştür (SSGSSK. m. 40/3). Yaş haddinden yararlanabilmek için ayrıca belirtilen işyerlerinde yeraltında çalışan işçiler için 1800 gün çalışma, diğer işlerde ise en az 3600 gün çalışma koşulu aranmaktadır (SSGSSK. m. 40/4). 2013 yılında yapılan değişiklikle Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile dışarıdan atanan bakanlar için ise bu şekilde bir süre çalışma koşulu öngörülmemiştir. Yani ilk defa milletvekili olan bir kişi seçildiği ilk günden itibaren herhangi bir süre koşuluna tabi olmaksızın fiili hizmet süresi zammı uygulamasından faydalanacaktır.

b. 5434 sayılı ESK.'na göre Fiili Hizmet Süresi Zammı

SSGSSK.'nun yürürlük tarihinden önceki 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı, 17.10.1983 tarihli ve 2925 sayılı, 08.06.1949 tarihli ve 5434 sayılı kanunlar ile 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı SSK'nun geçici 20. maddesine göre sandıklara tabi sigortalıların ise fiili hizmet süreleri bakımından kendi kanunlarına tabi olacakları kabul edilmiştir (SSGSSK. geç. m. 7). Böylece çalışma döneminde yürürlükte olan kanun hükümleri doğrultusunda fiili hizmet süresi zammının uygulanıp uygulanmayacağı çözüme kavuşturulacaktır⁴²¹. Bu sebeple SSGSSK. ile kaldırılan kanunlardaki fiili hizmet zammı sürelerine ilişkin hükümlerin de incelenmesi gerekmektedir:

5434 sayılı ESK. 205/son, 32. madde gereğince fiili hizmet sürelerine zam yapılanların hizmetlerine eklenen fiili hizmet süresi zammı kadar indirim yapılır demektir. O halde 5510 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılan 32. maddedeki süreleri belirtmek gerekir.

5434 sayılı ESK.'nun 32. maddesinde belirtilen işlerde çalışan sigortalılar için kabul edilen fiili hizmet sürelerinin yaş haddinden de indirileceği hüküm altına alınmıştır (5434 sy. K. geç. m. 205/3, m. 39/son).

Buna göre de;

⁴²¹ Aslanköylü, Şerh C. II, s. 1707.

Muvazzaf, yedek ve gedikli subaylarla askeri memur ve gedikli erbaşların Cumhuriyet Ordusu kadrolarında 3 ay,

Asaleti onaylanmış olmak şartıyla adaylıkta geçirilen süreler dahil polis, komiser yardımcısı, komiser, başkomiser, emniyet amiri, emniyet müdürleri ile bu ve daha yukarı maaş ve derecelerdeki emniyet mensuplarının emniyet ve polis mesleğinde geçirenler 3 ay,

Lokomotif, makinist ve ateşçilerinin, lokomotif üzerinde geçirenler 6 ay,

Gemi ateşçi ve kömürcüleriyle dalgıçların; denizde geçirenler 6 ay,

Atelye, fabrika, havuz ve depolarda çalışanların, çelik demir ve pirinç döküm; işlerinde zehirli, boğucu gaz, asit, boya işleriyle gaz maskesi ile çalışmayı gerektiren başka işlerde; patlayıcı maddeler yapılmasında; lokomotif ve gemi kazanlarının onarılması ve temizlenmesi işlerinde; gemilerin (sintine)lerinde ve (dabilbotom) gibi kapalı sarnıçlar içindeki raspa ve boya işlerinde; oksijen, elektrik kaynağı, keski, tabanca ile perçin, takım sertleştirilmesi ve kum püskürtme suretiyle raspa işlerinde geçirenler 6 ay,

Maden istihsalinde çalışanların; toprak altında maden çıkartma işlerinde geçirenler 6 ay

Devlet tiyatrosu sanatkarlarının geçirdikleri hizmetler için 3 ay,

Tarım Bakanlığı Zirai Mücadele ve Karantina Teşkilatı ile Veteriner Teşkilatında vazife gören memur ve hizmetlilerin zirai mücadele ve zirai karantina teknik ve idari işleri ile salgın, bulaşıcı, paraziter hayvan hastalıklarıyla mücadele işlerinde 2 ay,

Mesleği olan ve bu sebeple röntgen, radyum ve benzeri iyonizan radyasyonlarla bilfiil çalışan tabip, teknisyen, sağlık memuru, radyasyon fizikçisi ve teknisyeni ve iyonizan radyasyonla yine bilfiil çalışan bilumum personel ve yardımcılarında Mesleği icabı röntgen, radyum ve benzeri iyonizan radyasyon laboratuvarlarında çalışanlar için 3 ay⁴²²

⁴²² “Davacının dilekçesinde özetle; 04.10.1999 tarihinden itibaren Gn. Kur. Elk. Sistemler Komutanlığı başlısı GES 5'nci Elk. Komutanlığı emrinde Mu. İst. Operatörü olarak görev yaptığını, mesleği gereği nükleer kaynaklı cihazlarla çalışmak zorunda olup subay astsubaylarla aynı ortamı paylaştığını, buna rağmen görevli subay ve astsubaya her yıl için fülî hizmet zammı verilmesine rağmen bu olanaktan kendisinin yararlandırılmadığını, buna ilişkin olarak yaptığı talebin reddedildiğini, subay, astsubaya fülî hizmet zammı verilmesine rağmen onlarla birlikte görev yapan sivil memurlara bu hakkın tanınmamasının Anayasanın 10'ncu maddesi eşitlik ilkesine aykırı

Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunda haber hizmetini yapan ve yürüten daire başkanı, müdür, müdür yardımcısı, şef, muhabir, redaktör spiker, redaktör, mütercim, kameraman, fotoğrafçı, ışıkçı, sesçi, teknisyen, türkiye radyo tv kurumu haber teleks operatörü hizmetlerinde 3 ay,

Basın kartı yönetmeliğine göre basın kartı sahibi olmak suretiyle gazetecilik yapanlardan memurluğa girip de, meslekleriyle ilgili görevlerde istihdam edilenler ve basın müşavirlerine 3 aylık fiili hizmet süresi zammı uygulanacağı öngörülmüştür (5434 sy. Kanun m. 3).

32. maddede belirtilen sürelerden 08.09.1999 tarihinden önceki sigortalılar tamamından herhangi bir sınıra tabi olmaksızın yararlanabilirken (5434 sy. K. geç. m. 205/3), 08.09.1999 tarihinden sonraki sigortalılar ise en fazla 3 yıl olmak üzere bu sürelerin yarısından faydalanabileceklerdir (5434 sy. K. m. 39/son).

SSGSSK.'nun yürürlük tarihinden önce diğer bir deyişle 15.10.2008 tarihinden önce sigortalı olan ve bu süre içerisinde hizmetleri bulunan kamu görevlilerinden fiili hizmet süreleri zammı konusunda 5434 sayılı Kanun geçerli olacaktır. 5434 sayılı ESK. gereğince 32. maddede öngörülen süreler, bu işlerde çalışan sigortalıların yaşlılık sigortasından hak kazanmaları için gereken prim ödeme gün sayısına eklenecektir. Ancak bu süre en fazla 8 yıl olarak uygulanacaktır (5434 sy. ESK. m. 33/2). Ayrıca SSGSSK.'nun aksine 5434 sayılı ESK.'da fiili hizmet süre zammından faydalanmak için herhangi bir süre çalışma koşulu öngörülmemiştir. Bu açıdan 5434 sayılı ESK.'a tabi olarak çalışması bulunan bir radyoloğun 15.10.2008 tarihinden önceki çalışmalarına karşılık gelen fiili hizmet süresi zammından kendiliğinden faydalanabilmekte iken

---

oluşunu belirterek işlemin iptali istemi ile dava açtığı görülmektedir... Bilindiği üzere çoğu maddeleri 5510 Sayılı Kanununun 106'ncı maddesi ile yürürlükten kaldırılan 5434 Sayılı Kanununun 32/h maddesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli subay ve astsubaylar hakkında her yıl için üç ay olmak üzere ilave fiili hizmet zammı öngörülmüştür. Bu hüküm 5510 sayılı Kanununun 40'nci maddesinde de aynı kişiler bakımından 360 gün için 90 gün olarak belirlenmiştir. Davacının bu uygulamadan kendisinin de istifade ettirilmesini talep ettiği ve bunun reddi üzerine iptal davası açtığı görülmekte ise de davacının hukuksal konumunda olan devlet memuru sıfatını haiz bir kimse hakkında zikredilen maddeler ile herhangi bir fiili hizmet zammı uygulaması öngörülmediğinden, buna uygun bir şekilde oluşturulan red işleminde herhangi bir hukuka aykırılık bulunmamaktadır. Davacı bu uygulamanın Anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığını belirtmiş ise de; Anayasa Mahkemesinin eşitlik ilkesi ile ilgili uygulamalarına göre, aynı durumdaki kişiler arasındaki farklı uygulamalar bu ilkeyi zedelemektedir. Davacının konumu ile örnek gösterdiği kimseler bu durumda bulunmamaktadırlar...”, AYİM3D, 19.11.2009, E. 2009/364, K. 2009/1217 (Legalbank, E. T. 10.11.2013).

15.10.2008 tarihinden sonraki sürelerde yer alan çalışmaları açısından fiili hizmet süresi zammı uygulanabilmesi için ise 3600 gün çalışmasının bulunması gerekmektedir. Buna göre de radyolog olarak çalışması olan bu kişinin 10 yıllık çalışmasının mevcut olup olmadığı dikkate alınacaktır.

c. 506 sayılı SSK'na Göre İtibari Hizmet Sürelerinin Yaş Haddine Etkisi

5510 sayılı Kanunun geçici 7. maddesinde; *“Bu Kanunun yürürlük tarihine kadar 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı kanunlar ile 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 20. maddesine göre sandıklara tabi sigortalılık başlangıçları ile hizmet süreleri, fiilî hizmet süresi zammı, itibarî hizmet süreleri, borçlandırılan ve ihya edilen süreler ve sigortalılık süreleri tabi oldukları kanun hükümlerine göre değerlendirilir.”*, hükmü öngörülmüştür. Bu bağlamda da 506 sayılı Kanunda fiili hizmet süresi zammı uygulamasına yönelik hükümlerin de incelenmesi gerekecektir.

506 sayılı SSK.'da da ağır ve yıpratıcı işlerde çalışanlara çalıştıkları süreye ek olarak itibari hizmet sürelerinin eklenmesi sonucu yaş haddinden indirim yapılabilmesine olanak tanımaktadır. Ancak kanun koyucu itibari hizmet sürelerinden faydalanılabilmesi için belirtilen işlerde en az 10 yıl (3600 gün) çalışılmasını öngörmüştür (506 sy. SSK. ek m. 6). Görüldüğü üzere SSK.'nunda fiili hizmet süresi zammı itibari hizmet süresi zammı içerisinde değerlendirilmiştir.

Buna göre de: itibari hizmet süreleri,

212 sayılı Kanunla değiştirilen 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetleri Düzenleyen Kanun kapsamına tabi olarak çalışan sigortalılar 5953 sayılı Kanunu Değiştiren 212 sayılı Kanunun birinci maddesi kapsamına giren işyerlerinde çalışanlar için 90 gün,

Basın kartı yönetmeliğine göre basın kartına sahip olmak suretiyle gazetecilik yaparken, kamu kurumlarına giren ve bu kurumlarda meslekleriyle ilgili görevlerde istihdam edilen sigortalılardan basın müşavirliklerinde çalışanlar⁴²³ için 90 gün,

Solunum ve cilt yoluyla vücuda geçen gaz veya diğer zehirleyici maddelerle çalışılan işyerleri, fazla gürültü ve ihtizaz yapıcı makine ve aletlerle çalışarak iş yapılan işyerleri, doğrudan doğruya yüksek hararete maruz bulunarak çalışılan işyerleri, fazla ve devamlı adali gayret sarf edilerek iş yapılan işyerleri, tabii ışığın hiç olmadığı ve münhasıran suni ışık altında çalışılan işyerleri, günlük mesainin yarısından fazlası saat 20.00'den sonra çalışılarak yapılan işyerlerinde, basın ve gazetecilik işyerlerinden 4857 sayılı kanun ve değişikliklerine göre çalışan sigortalılar için 90 gün,

Denizde gemi adamları, gemi ateşçileri, kömürcüler, dalgıçlar için 90 gün,

Fabrika, atölye, havuz ve depolarda, trafo binalarında çalışanlar çelik, demir ve tunç döküm, zehirli, boğucu, yakıcı, öldürücü ve patlayıcı gaz, asit, boya işleriyle gaz maskesi ile çalışmayı gerektiren işlerde, patlayıcı maddeler yapılmasında, kaynak işlerinde çalışanlarda 90 gün olarak belirlenmiştir.

Fiilen çalışılmış güne eklenecek itibari hizmet günü sayısının bulunmasında çalışılan sürelerin $\frac{1}{4}$ 'ü esas alınacaktır. SSK. gereğince sigortalılık süresine ilave edilen gün sayıları, beş yıldan çok olmamak üzere yaş hadlerinden indirilecektir. Buna göre 20 yıl çalışmış bir kişi 5 yıl itibari hizmet süresi olarak yaş haddinden indirim imkanı bulacaktır⁴²⁴.

SSGSSK.'nun geçici 7/2. maddesinde 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun ek 5. maddesinde sayılan itibari hizmet süresi kapsamında yer alıp, bu Kanunun 40.

⁴²³ İtibari hizmet süresinden yararlanan matbaa işyerlerinde çalışanlar gibi bir kısım basın çalışanlarının 5510 sayılı kanunla getirilen düzenleme ile kapsamının daraltıldığı yönünde bkz. **Esen**, s. 122.

⁴²⁴ **Kuruca/Özdamar**, s. 105; **Esen**'e göre tekrar kapsam altına alınmış olan çalışanlar için 3600 gün şartının aranacak olması bu kapsamdaki iş ve işyerlerinde çalışanların erken emekli olabilmelerine engel olmuştur (**Esen**, s. 130); "...506 sayılı Yasanın Ek 5. maddesinin 3. fıkrasının "... Fiilen çalışılmış güne eklenecek itibari hizmet günü sayısının bulunmasında (Çalışılan gün sayısı x 0,25) formülü uygulanır." hükmü gereği, davacının 01.11.1992-01.10.2008 tarihleri arasında davalı işyerindeki çalışılan, sigorta primi ödenmiş günleri x 0,25 formülüyle hesaplanan itibari hizmet süresinin sigortalılık süresine eklenmesi gerektiğinin tespitine karar verilmesi gerekirken, infazda tereddüt oluşturacak şekilde "... çalıştığı sürenin arasındaki sigorta primi ödenmiş günlerine 506 sayılı Kanunun 2098 Kanunla eklenen Ek 1 madde hükmüne göre 0.25 çarpımı ile elde edilecek itibari hizmet süresinin eklenmesine," karar verilmesi gerekir...", Y10HD., 01.07.2013, E. 2013/4030, K. 2013/14831 (Yayınlanmamış Karar).

maddesinde sayılmayan işlerde bu Kanunun yürürlük tarihinden önce geçen çalışma sürelerinin fiili hizmet süresi kapsamında değerlendirilmesinde 3600 gün prim ödeme şartının aranmayacağı hükmü öngörülmüştür. Bu bakımdan 40. maddede sayılmayıp 506 sayılı SSK.'nda kabul edilen işlerden olan örneğin kaynak işlerinde 01.10.2008 tarihine kadar 4 yıl (1440 gün) çalışması bulunan bir işçinin itibari hizmet süresi zammından faydalanması için 3600 gün çalışma koşulu aranmayacak ve çalışılan sürelerin ¼'ünün esas alınması suretiyle 1 yıl yaş haddinden indirim hakkı tanınacaktır⁴²⁵.

d. Fiili Hizmet Süresi Kapsamındaki Çalışmaların Bildirilmesi

İşverenlerce, sigortalıların fiili hizmet süresi zammı kapsamında geçen çalışmalarına ait prim ödeme gün sayıları ile prime esas kazançları Kanunun 4/1-a'lı sigortalılar için, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ekindeki aylık prim ve hizmet belgesi ile 4/1-c'li sigortalılar için ise aylık fiili hizmet süresi zammı prim belgesiyle Kurumca belirlenecek sürede verilir (2009/79 Sayılı Genelge).

Günlük çalışma süresinin bir bölümünde fiili hizmet süresi zammı kapsamındaki işlerde çalışan sigortalılar, ay içinde bu nitelikteki işlerde geçen çalışma saatleri toplamının günlük çalışma saatine bölünmesi suretiyle bulunacak gün üzerinden bildirilir. Yine ayın bazı günlerinde fiili hizmet süresi zammına tabi işlerde, bazı günlerinde ise kapsam dışındaki işlerde çalışan sigortalılar için düzenlenecek olan aylık prim ve hizmet belgelerinde fiili hizmet süresi zammına tabi çalışmalar, kaç günlük fiili hizmet süresi zammına tabi olduğuna ve kesilecek sigorta prim ve hizmet belgesi ile kuruma bildirilecektir (2009/79 Sayılı Genelge). Örneğin asit üretim fabrikasında çalışan bir sigortalı ücret almaya hak kazandığı ayın 18 gününü asit yapılma safhasında geçirmesi geri kalan süreyi ise nakliyecilik faaliyeti ile tamamlaması halinde fiili hizmet süresi zammı kapsamındaki 18 günlük çalışma için (32) nolu belge türü, 12 günlük çalışması ise (1) numaralı belge türü seçilmek suretiyle kuruma bildirilecektir⁴²⁶.

⁴²⁵ Nurşen **Caniklioğlu**, Sosyal Sigortalarda Prim Teşvikleri, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 15 (Prim).

⁴²⁶ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 275.

8. Yaş Koşulundan Muaf Olanlar

a. Cumhurbaşkanı, Başbakan, TBMM Başkanı ve Dışarıdan Atanan Bakanlar ile TBMM Üyeleri

Kanun birtakım özellikteki kamu görevlilerinin yaşlılık sigortasından faydalanma durumlarını ise ayrı bir hüküm altında değerlendirmiştir.

Cumhurbaşkanı, Başbakan ve TBMM Başkanının yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için yürütmekte oldukları görevlerini herhangi bir nedenle bırakmaları yeterli görülmüştür (SSGSSK. m. 43/1,3). Milletvekillerinin ve dışarıdan atanan bakanların ise sırf bu görevlerini yürütüyor olmaları ise yaşlılık sigortasından kendiliğinden faydalanmalarını sağlamayacaktır. Ancak bu görevlerini en az 2 yıl devam ettirmeleri halinde, 28. maddede aranan şartları yerine getirmeleri koşuluyla daha fazla yaşlılık aylığı alabilmelerine imkan tanınmıştır (SSGSSK. m. 43/6). Milletvekilleri ile dışarıdan atanan bakanlar için sağlanan tek ayrıcalık fiili hizmet süresi zammından faydalanmak suretiyle yaş haddinden indirim hakkının tanınması olmuştur (SSGSSK. m. 40/2-13).

b. Belirli Derecede Malul Olmasına Karşılık Malullük Sigortasından Yararlanamayan Sigortalılar

Sigortalı olarak çalışmaya başlamadan önce SSGSSK.'nun 25. maddesine⁴²⁷ göre malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalık ve özürlü bulunup, bu nedenle malullük aylığına hak kazanamayanlar (%60'tan aşağı bir oranda malul olanlar)⁴²⁸ ile çalışma gücündeki

⁴²⁷ Madde 25- Sigortalının veya işverenin talebi üzerine Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usûlüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60'ını, (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az % 60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malül sayılır.

Ancak, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün % 60'ını veya vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse, sigortalı bu hastalık veya engelliliği sebebiyle malüllük aylığından yararlanamaz.

⁴²⁸ “Davanın yasal dayanağı 5510 Sayılı Kanunun 28. maddesidir. 9.10.2008 tarihinde Kurumca düzenlenen matbu dilekçeyle malullük aylığı talebinde bulunan davacının, bu talebinin yeterli düzeyde çalışma gücü kaybı bulunmadığı için reddedildiği, 20.5.2009 tarihli talebi ile ilk talebinin 5510 Sayılı Kanunun 28. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesine yönelik istem üzerine, Kurumca davacıya prim borçlarını ödediği 29.7.2009 tarihini takip eden ay başından itibaren yaşlılık aylığı bağlandığı anlaşılmaktadır... Davacının 9.10.2008 tarihli dilekçesi, şekli olarak, 5510 Sayılı

kayıp oranının malullük aylığına hak kazanabilmek için aranan %60'lık orana ulaşmamış olan %40-%59 oranlarda malul sigortalılar açısından yaş şartı aranmamış⁴²⁹, bu kişilerin yaşlılık sigortasından faydalanmaları için prim ve sigortalılık süresini tamamlamaları

Kanunun 25. maddesi kapsamında malullük aylığı talebi niteliğinde görülse de, anılan dilekçe. Kurumca hazırlanan matbu dilekçe olup, davacının 26.10.1990 tarihli askeri hastane raporuna göre, rahatsızlığının sigortalı olarak çalışmaya başlamadan öncede mevcut olduğu gözetildiğinde ve ilk talebini açıklar nitelikteki 20.5.2009 tarihli dilekçe içeriği de nazara alındığında, davacının 9.10.2008 tarihli tahsis talebinin, anılan Yasanın 28. maddesi kapsamında yaşlılık aylığına yönelik olduğunun kabulü zorunludur..."Y10HD., 13.06.2011, E. 2011/1530, K. 2011/8620 (Legalbank, E. T. 25.10.2013).

429

Aslanköylü, Şerh C. I, s. 1303.

yeterli görülmüştür⁴³⁰ (SSGSSK. m. 28/4,5)⁴³¹. Sözü geçen hükümle malullüğü sigortalılığında önce mevcut olanlara bir ayrıcalık tanınmakta ve bu şekilde malullük

⁴³⁰ “...26.04.1993 tarihinden itibaren 1479 sayılı Kanuna tabi sigortalılığı bulunan davacının, 30.10.2008 tarihinde Kurumdan malullük aylığı talebinde bulunduğu ve malullük şartları bulunmadığı için Kurumca talebinin ret edildiği, Kurumun ret kararı üzerine terditli talep içeren eldeki davanın açıldığı ve davacı yönünden malullük aylığı tahsis şartlarının bulunmadığı anlaşılmalı davanın yasal dayanağı 5510 sayılı Kanunun 28. maddesidir. 5510 sayılı Yasanın 28. maddesinin 5. fıkrasında "Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, Kurum Sağlık Kurulunca çalışma gücündeki kayıp oranının;
a) % 50 ila % 59 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 16 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4320 gün,
b) % 40 ila % 49 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 18 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4680 gün, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla ikinci fıkranın (a) bendindeki yaş şartları aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanırlar. Bunlar 94 üncü madde hükümlerine göre kontrol muayenesine tabi tutulabilirler." hükmü ile, sigortalı iken çalışma gücünü kaybeden, ancak kayıp oranı 25. madde çerçevesinde malullük aylığı bağlanmasını gerektirir seviyede olmayan sigortalıların yaşlılık aylığı şartları düzenlenmiş bulunmaktadır. Hal böyle olunca, Kurumdan anılan yasal düzenleme çerçevesinde yaşlılık aylığı tahsis talebi bulunmayan davacının, dava tarihi ve sonrası itibari ile yaşlılık aylığı tahsisini gerektirecek düzeyde malul sayılmayı gerektirecek hastalık veya özrüünün bulunup bulunmadığının tespiti için, öncelikle tüm tedavi evrakının davacıdan ve ilgili kurumlardan sorularak temini ile, 5510 sayılı Yasanın 95. maddesinde öngörülen prosedür çerçevesinde, Sosyal Sigortalar Yüksek Sağlık Kurulundan davacının dava tarihi ve sonrasındaki çalışma gücü kayıp oranı belirlenmeli, anılan Kurul raporlarının Kurum açısından bağlayıcı olduğu gözetilmeli, davacının rapora itirazı halinde, Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas dairesinden rapor alınmalı, raporlar arası çelişkinin bulunması halinde ise, Adli Tıp Genel Kurulundan çelişkileri giderecek şekilde rapor alınarak, davacının dava tarihi ve sonrasındaki çalışma gücü kayıp oranı tereddüde yer vermeyecek şekilde belirlenmeli, bu aşamadan sonra, davacının yukarıda zikredilen 28. maddenin 5. fıkrası çerçevesinde yaşlılık aylığı şartlarına haiz olup olmadığı ayrı irdelenmeli, anılan maddenin 10. fıkrasının "4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen sigortalılara yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için ayrıca, yazılı talepte bulunduğu tarih itibarıyla genel sağlık sigortası primi dahil kendi sigortalılığı nedeniyle prim ve prime ilişkin her türlü borcunun olmaması zorunludur." hükmü gözetilerek varılacak sonuca göre karar verilmelidir...", Y10HD., 02.07.2012, E. 2012/12413, K. 2012/12968 (Legalbank, E. T. 25.10.2013); “...Davacının 9.10.2008 tarihli dilekçesi, şekli olarak, 5510 Sayılı Kanunun 25. maddesi kapsamında malullük aylığı talebi niteliğinde görülse de, anılan dilekçe. Kurumca hazırlanan matbu dilekçe olup, davacının 26.10.1990 tarihli askeri hastane raporuna göre, rahatsızlığının sigortalı olarak çalışmaya başlamadan öncede mevcut olduğu gözetildiğinde ve ilk talebini açıklar nitelikteki 20.5.2009 tarihli dilekçe içeriği de nazara alındığında, davacının 9.10.2008 tarihli tahsis talebinin, anılan Yasanın 28. maddesi kapsamında yaşlılık aylığına yönelik olduğunun kabulü zorunludur. Hal böyle olunca, davacının tahsis talep tarihinde, anılan yasal düzenleme çerçevesinde, yaşlılık aylığı tahsisini gerektirecek düzeyde malul sayılmayı gerektirecek hastalık veya özrüünün bulunup bulunmadığının tespiti için, öncelikle tüm tedavi evrakının davacıdan ve ilgili kurumlardan sorularak temini ile, 5510 Sayılı Kanunun 95. maddesinde öngörülen prosedür çerçevesinde, Sosyal Sigortalar Yüksek Sağlık Kurulundan davacının ilk defa sigortalı olarak işe başladığı tarihteki çalışma gücü kayıp oranı ile tahsis talep tarihindeki çalışma gücü kayıp oranı ayrı ayrı belirlenmeli, anılan Kurul raporlarının Kurum açısından bağlayıcı olduğu gözetilmeli, davacının rapora itirazı halinde, Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas dairesinden rapor alınmalı, raporlar arası çelişkinin bulunması halinde ise, Adli Tıp Genel Kurulundan çelişkileri giderecek şekilde yeniden rapor alınarak, davacının işe başladığı tarihte maluliyetini gerektirir derecede rahatsız olup olmadığı ve oranı ile, tahsis talep tarihindeki çalışma gücü kayıp oranı tereddüde yer vermeyecek şekilde belirlenmeli, bu aşamadan sonra, davacının yukarıda zikredilen 28. maddenin 4 ve 5 fıkraları çerçevesinde ilk tahsis talep tarihinde yaşlılık aylığı şartlarına haiz olup olmadığı ayrı ayrı irdelenmeli, tahsis şartlarının varlığı halinde, tahsis talep tarihinden sonra, Kurumca tahsil edilen prim tutarı ve davacıya tahsis edilmesi gereken yaşlılık aylığı Kurumdan sorularak varılacak sonuca göre karar verilmelidir...”, Y10HD., 13.06.2011, E. 2011/1530, K. 2011/8620 (Murat Şen,

aylığı yaşlılık aylığına dönüştürülmektedir⁴³². Kolaylaştırılmış hükümler arasında da yaş şartı aranmadığından dolayı yalnızca sigortalılık süreleri ve prim ödeme gün sayısı şartlarının tamamlanması halinde normal emekliliğe nazaran çok genç denilebilecek yaşlarda yaşlılık sigortasından faydalanma imkanı yaratılmıştır. Gerçekten bu hüküm ile 18 yaşında çalışmaya başlayan ve maluliyeti dolayısıyla kolaylaştırılmış hükümlerden faydalanan bir sigortalının, yaşlılık sigortasından faydalanabilmesi için yaş şartı aranmadığından 15 yıllık sigortalılık süresinin tamamlanması ile 33 yaşında diğer bir deyişle çok genç denebilecek bir yaşta yaşlılık sigortasından yararlanma imkanı yaratılmıştır⁴³³.

İlk defa çalışmaya başlamadan önce %60 ve daha fazla çalışma gücü kaybı bulunan ya da çalışmaya başladıktan sonra %40-59 arasında maluliyet oranına maruz kalanlar açısından öngörülmüş olan yaş şartının aranmaması durumu yalnız ilk defa SSGSSK. döneminde sigortalı sayılanlar için değil, bu kanundan önce 506 ve 5434 sayılı kanunlara tabi olan sigortalılar için de geçerlidir (SSGSSK. geç. m. 10/1, geç. m. 4/6). Bu bakımdan hangi kanuna tabi olursa olsun %40-49 arasında maluliyet oranına maruz kalanlar için 18 yıl, %50-59 arasında malul olanlar için öngörülen 16 yıl sigortalılık süresinin tamamlanması ile 18 yaşında çalışmaya başlayan malul sigortalıların 36 ve 34 yaşını doldurunca yaşlılık sigortasından faydalandırılması sağlanmıştır⁴³⁴.

C. BELİRLİ BİR SÜRE PRİM ÖDEMEK

1. Genel Olarak

Yaşlılık sigortasından faydalanabilmek için uzun vadeli sigorta kolları priminin ödenmesi gerekmektedir. Nitekim yaşlılık sigortasından sağlanacak yardımların finansmanı açısından katımlı rejim olarak ifade edilen sosyal sigortalarda, işverenin yanında sigortalının da prim ödeyerek bu sisteme katkıda bulunması amaçlanmıştır. Esas itibarıyla

---

İçtihatlı, Gerekçeli ve Kısa Açıklamalı, İş Kanunları Sosyal Güvenlik Kanunları, 2. B., Detay Yayıncılık, Ankara 2013, s. 440-441).

⁴³¹ Maluller bakımından sosyal sigortalar sisteminde esas olan malullük sigortasından yararlanmaktır. Yaşlılık sigortasından sağlanmakta olan erken emeklilik imkanı ikincil nitelikte değerlendirilmelidir. Malullük sigortasından faydalanma bakımından yaşlılık sigortasına nazaran daha kolay hükümler öngörüldüğünden malullük aylığı alan bir sigortalının yaşlılık sigortası kapsamında emekliliği düzenlenmemiştir (Ünal, s. 129).

⁴³² Ali Rıza Okur/Hediye Laçiner, "Reform Sırasında Yaşlılık Aylığı Koşulları", Tes-İş Dergisi, İstanbul 2006, s. 70.

⁴³³ Caniklioğlu, Yaşlılık Sigortası, s. 204; Ergin, Geçici Hükümler, s. 234.

⁴³⁴ Ergin, Geçici Hükümler, s. 234; Ergin, Yaşlılık Aylığı, s. 181.

bu koşul, sigortalının ne kadar süre aktif sigortalı olarak sistemde kalması gerektiğini gösterir ve benimsenen finansman sistemi de dikkate alınarak aktüeryal dengenin korunması suretiyle belirlenmektedir⁴³⁵. Bu bakımdan yaşlılık sigortasından faydalanabilmek için yaş şartı dışında belirli bir süre prim ödemek de gerekmektedir.

2. Prim Ödeme Gün Sayısının Belirlenmesinde Temel İlkeler

Prim ödeme gün sayısı, uzun vadeli sigorta kollarına tabi geçen gün sayısını ifade etmektedir⁴³⁶. Uygulamada tam çalışılan veya prim ödenmiş olan ayların kaç gün çektiği dikkate alınmaksızın prim ödeme gün sayısı 30 gün olarak esas alınmaktadır⁴³⁷. Bu sebeple bir yıl boyunca aralıksız çalışmış olan bir sigortalı toplam 360 gün prim ödeme gün sayısı şartını yerine getirmiş olacaktır. İş Kanunu'nun 61. maddesinde "*sigortalılara yıllık ücretli izin süreleri için ödenecek ücretler üzerinden iş kazaları ile meslek hastalıkları primleri hariç, diğer sigorta primlerinin 506 sayılı Yasa'daki esaslar çerçevesinde işçi ve işverenler yönünden ödenmeye devam olunur*" hükmü yer aldığından işçinin yıllık izinde geçirdiği sürelerin de çalışılmış gibi kabul edilip bu dönem açısından da prim ödeme yükümü devam edeceği de belirtilmelidir⁴³⁸.

Ödenecek primler günlük kazanç esas tutularak belirlenecektir. Ancak kanun koyucu tarafından günlük kazancın alt ve üst sınırları da tespit edilmiştir. Buna göre günlük kazanç sigortalının yaşlarına uygun belirlenecek asgari ücretin otuzda birinden az olamayacaktır. Bunun yanında günlük kazanç asgari ücretin 6,5 katını da geçemeyecektir (SSGSSK. m. 82/1). Böylece prime esas kazanç tespit edilirken günlük kazanç alt sınırın altında gösterilemeyecek, üst sınırın üstünde kazanç sağlanması halinde de üst sınır esas alınacaktır (SSGSSK. 82/2). İfade edilen hükümler 4/1-a ve 4/1-b kapsamındaki için geçerlilik taşımakla beraber SSGSSK. m. 46 gereğince 4/1-c kapsamındaki sigortalılar için üst sınır şartı uygulanmayacaktır (SSGSSK. m. 46/5). Bu bakımdan 4/1-c kapsamındaki bir sigortalının diğer sigortalılarda olduğu gibi prime esas kazancın alt sınırından daha az bir prim alınamazken, gerçek kazancı prime esas kazancın üst sınırı aşmış olsa da gerçek kazanç esas alınarak prim ödeme yükümlülüğü altına tutulacaktır⁴³⁹.

⁴³⁵ Süleyman **Başterzi**, s. 2217.

⁴³⁶ Nergis **Şimşek**, s. 37.

⁴³⁷ Nergis **Şimşek**, s. 37.

⁴³⁸ Y21HD., 23.11.2006, E. 2006/17625, K. 2006/13041 (Legalbank, E. T. 25.10.2013).

⁴³⁹ **Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 1833.

4/1-b ve 4/1-c kapsamındaki sigortalılar açısından 18 yaşın altında çalışılmasının sigortalılık olarak kabul edilmeyeceği hüküm altına alınmış olduğundan, bu süre içerisinde bağımsız çalışan veya kamu görevlisi sıfatıyla yapılan çalışmalar için prim ödeme gün sayısı da dikkate alınmayacaktır (SSGSSK. m. 6/1-h). Ancak SSGSSK. uyarınca 4/1-a'lı sigortalıların 18 yaşın altındaki çalışmaları her ne kadar sigortalılık sürelerine sayılmasa da bu dönemde ödenmiş olan primler yaşlılık sigortasından faydalanabilme noktasında gerekli olan prim ödeme gün sayısının hesabında esas alınacaktır⁴⁴⁰ (SSGSSK. m. 38/2). Söze konu hükümden hizmet sözleşmesi ile çalışanlar yani işçiler faydalanacağından çıraklık sözleşmesine göre çalışanlar 18 yaşın altındaki geçen süreleri prim ödeme gün sayısına dahil etme imkanına sahip olamayacaklardır⁴⁴¹.

⁴⁴⁰ “...506 sayılı Kanununun 60/G maddesinde “Bu maddenin uygulanmasında; 18 yaşından önce malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdukları tarihte başlamış kabul edilir. Ancak bu tarihten önceki süreler için ödenen malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilir” hükmü öngörülmüştür. Maddedeki “malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanlar” sözcüklerinin, sigortalılar yararına bir yorumla, tabi olması gerekenleri de kapsadığının kabulü gerekir. Öte yandan davacının, aynı Kanunun geçici 54. maddesi kapsamında 01.04.1981 tarihinden önce malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tescili bulunmadığı da belirgindir. Bu nedenle, 12.03.1968 doğumlu olan davacı yönünden sigortalılık başlangıç tarihinin 18 yaşın doldurulduğu 12.03.1986 olarak kabulü, bu tarihten önceki hizmet sürelerinin ise yalnızca prim ödeme gün sayısına dahil edilmesi gereğinin gözetilmemesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y10HD., 15.01.2013, E. 2012/21950, K. 2013/69 (Yayınlanmamış Karar); “...davacının 01.01.1994 doğumlu olması karşısında, 5510 sayılı Kanununun 38/2. maddesi hükmüne göre sigortalılık başlangıç tarihi olarak 18 yaşın ikmal edildiği 01.01.2012 tarihi kabul edilmeli, 28.03.2011-07.06.2011 döneminde primi ödenen süre malullük, yaşlılık, ölüm sigortası yönünden prim ödeme gün sayısına dahil edilmelidir...”, Y10HD., 15.02.2013, E. 2013/849, K. 2013/2397 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 24.01.2013, E. 2012/22983, K. 2013/889 (Yayınlanmamış Karar).

⁴⁴¹ “...Olağan olarak sigortalılık niteliği, 506 sayılı Kanun’un 2’nci maddesine göre hizmet akdinin kurulması ve 6’ncı madde gereğince çalışmaya başlanması ile edinilir. 506 sayılı Yasa’nın 3. maddesinin II/B bendine göre, “Özel Kanunda tarifi ve nitelikleri belirtilen çıraklar hakkında çıraklık devresi sayılan süre içinde analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları...” uygulanmamaktadır. Uyuşmazlık konusu dönemde yürürlükte bulunan ve 05.07.1977 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 2089 sayılı Çırak Kalfa ve Ustalık Yasasının 4’üncü maddesi çırağı; “Bu kanuna tabi bir sanatı, o sanat için düzenlenen teorik ve pratik öğrenim programına göre o iş yerinde öğrenmek amacı ile bir çıraklık sözleşmesi ile bir işyeri sahibinin hizmetine giren kimse...” olarak tanımlamıştır. Kanunun 5’inci maddesine göre çırak olabilmek için 12 yaşından küçük, 18 yaşından büyük olmamak gerekir. Kanun’un 16. maddesinde ise, işyeri sahibi veya temsilcisinin çırak adayını çalıştırmağa başlamadan önce velisi veya kanuni mümessili ile üç örnek yazılı bir çıraklık sözleşmesi yapmağa mecbur olduğu; 20 maddesinde, sözleşmenin bir örneğinin Mahalli Çıraklık Eğitim Komitesine, derneğe kayıtlı ise ilgili derneğe veya odaya vermek ve sicil numarasını alarak sözleşmeye yazmak zorunda olduğu öngörülmüştür. Diğer taraftan bir kişiye çırak denilebilmesi için, o kimsenin durumunun bu özel kanunda çıraklar hakkında yapılan tarife ve nitelendirmeye uyması gerekir. Yani, taraflar arasındaki ilişkinin niteliği belirlenirken, başka bir ifade ile, davacının belirtilen tarihte çırak olup-olmadığına karar verilirken, çalışma ilişkisine bakılarak karar verilmelidir. Kişi işyerinde üretimle ilgili çalışmalara bilfiil katılıyor, meslek ve sanat eğitimi arka planda tutuluyorsa, bu durumda çıraklık ilişkisinden söz edilemeyecektir. Dosya içeriğinden; davacının Kuruma verilen işe giriş bildirgesinde “Sanat öğrenmek için çırak olarak işe başlamıştır” ibaresinin yazılı bulunduğu, davacıya ait hizmet cetvelinde uyuşmazlık konusu döneme ilişkin davalı işveren tarafından bildirilen ve primi ödenen hiçbir hizmet süresinin yer

Son olarak kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların primleri açısından m. 80/1-h bendinde “işveren ve sigortalı arasında kısmî süreli hizmet akdinin yazılı olarak yapılmış olması kaydıyla, ay içerisinde günün bazı saatlerinde çalışan ve çalıştığı saat karşılığında ücret alan sigortalının ay içindeki prim ödeme gün sayısı, ay içindeki toplam çalışma saati süresinin 4857 sayılı İş Kanununa göre belirlenen haftalık çalışma süresine göre hesaplanan günlük çalışma saatine bölünmesi suretiyle bulunur. Bu şekildeki hesaplamada gün kesirleri bir gün kabul edilir.” hükmünün öngörüldüğü belirtilmelidir.

3. Prim Ödeme Yükümlüsü ve Prim Oranları

Bu bağlamda ödenecek uzun vadeli sigorta kolları prim oranı kural olarak % 20’dir. Bunun % 9’u sigortalı hissesi, % 11’i işveren hissesidir (SSGSSK. m. 81/1-a). Sosyal devlet olma niteliği gereğince devletin de SSGSSK. gereğince katkıda bulunma yükümlülüğü vardır⁴⁴². İfade edilen hükme göre de devlet kurumun ay itibariyle tahsil ettiği uzun vadeli sigorta kolları primlerinin dörtte biri oranında kuruma katkı yapmakla yükümlüdür (SSGSSK. m. 81/son).

---

almadığı anlaşılacakla, davacının çalıştığı sürelerin bildirimlerinin yapıldığı işverence davaya cevap olarak beyan edilmiş ise de, yöntemince araştırma ve incelenme yapılmadan eylem ve çalışmanın niteliği saptanmadan yargılama sonunda mahkemece istemin kabulü yönünde hüküm kurulduğu görülmüştür. Bu açıklamalar ışığı altında inceleme konusu dava değerlendirildiğinde; öncelikle davacının uyumsuzluk konusu dönem yönünden çalışmasının eğitim nitelikli mi, üretime katılarak mı gerçekleştiği belirlenmeli, şayet 15 yaşından 18 yaşını doldurduğu süre zarfı içerisinde çırak olarak çalıştığı kabul edildiği takdirde, 18 yaşını doldurduktan sonraki dönem yönünden davacının işveren yanındaki çalışmalarının çırak olarak kabul edilip edilemeyeceği hususunun ayrıca araştırılması gerekmektedir... Kabule göre de; ... Maddedeki "malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanlar" sözcüklerinin, sigortalılar yararına bir yorumla, tabi olması gerekenleri de kapsadığının kabulü gerekir. Öte yandan davacının, aynı kanunun geçici 54. maddesi kapsamında 01.04.1981 tarihinden önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tescili bulunmadığı da belirgindir. Bu nedenle 10.07.1966 doğumlu olan davacı yönünden sigortalılık başlangıç tarihinin 18 yaşın doldurulduğu 10.07.1984 olarak kabulü, bu tarihten önceki hizmet sürelerinin ise yalnızca prim ödeme gün sayısına dahil edilmesi gerekirken, bu husus gözetilmeksizin yazılı şekilde karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”, Y10HD., 05.02.2013, E. 2013/201, K. 2013/1328 (Yayınlanmamış Karar); “...Somut olayda; 27.02.1978 tarihli çıraklık sözleşmesi ile davacının davalı işyerinde çalışmaya başladığı, 01.04.1979 tarihli işe giriş bildirgesi ile ilk defa sigorta bildirimini yapıldığı, 1980 / 4 döneme kadar tüm sigorta kollarından çalışmalarının davalı Kuruma bildirildiği ancak herhangi bir iptal bordrosu bulunmaksızın, re’sen kısa vadeli sigorta kollarından kabul edilerek sonrasındaki bordroların da 31.12.1981 tarihine kadar kısa vadeli sigorta kollarından tanzim edildiği görülmektedir. Dosya kapsamı ve bordro tanıklarının beyanlarından davacının işyerinde torna tezgâhında çalıştığı, çalışmalarının bir mesleğin teorik ve pratik öğrenilmesine yönelik olmayıp, üretime yönelik olduğunun anlaşılması karşısında; 01.04.1979 tarihinin davacının sigorta başlangıç tarihi olarak belirlenmesi ve giderek yaşlılık aylığına hak kazandığının tespitine karar verilmesine ilişkin mahkeme kararı usul ve yasaya uygun olup, onanması gerekir....”, Y10HD., 20.09.2013, E. 2013/7257, K. 2013/16894 (Yayınlanmamış Karar).

⁴⁴² Caniklioğlu, Prim, s. 10.

4. Prim Konusunda Devlet Teşviği

Kanun koyucu işsizliğin önüne geçilmesi ve kaçak işçiliğin engellenmesi amacıyla prim ödeme konusunda işverene birtakım teşvik uygulamaları da getirmiştir. Nitekim SSGSSK. 81. maddesinde 4/1-a kapsamında sigortalı çalıştıran özel sektör işverenlerinin ödemekle yükümlü oldukları uzun vadeli sigorta kolları priminin % 5'inin hazinece karşılanacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 81/1-1). Bu teşvikten yalnızca özel sektörde 4/1-a kapsamında sigortalı çalıştıran işverenler faydalanabileceğinden salt hizmet sözleşmesi ile işçi çalıştıranlar değil, 4/1-a kapsamında sayılan tüm sigortalıların işverenlerinin teşvik hükmünden faydalanabileceği açıktır⁴⁴³. Aynı zamanda bu teşvikin 506 sayılı SSK.'nın geçici 20. maddesine göre kurulan sandıkları da kapsadığı belirtilmelidir⁴⁴⁴ (SSGSSK. m. 81/1-1). Kamu idarelerinde uygulanmayacak olan teşvik hükümlerinden isteğe bağlı sigortalılar da faydalanamayacağından, yurt dışında çalışan Türk işçileri için ödenecek olan uzun vadeli sigorta primlerinde de teşvik söz konusu olmayacaktır⁴⁴⁵. Ayrıca işverenlerin diğer mevzuatlar uyarınca örneğin İş Kanunu m. 30/6 gereğince özürsüz işçi çalıştırma durumunda olduğu üzere teşvik hükümlerinden yararlanması ile SSGSSK. m. 81/1-1 hükmü doğrultusunda teşvik uygulamasının birlikte uygulanması da mümkün görülmemiştir. Böyle bir durumda SSGSSK. m. 81/1-1 uyarınca öngörülmüş olan desteğin öncelikli olarak uygulanacağı hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 81/1-1). Teşvikten yararlanabilmek için gerekli olan son şart ise aynı maddede kuruma prim veya idari para cezası borcunun bulunmaması olarak belirtilmiştir. İfade edilen şartları yerine getiren özel sektör işverenin hissesine düşen % 11'lik oran % 6 olarak uygulanacaktır. Kanun koyucu tarafından her ne kadar 81/1-a bendinde belirtilen primlerde teşvik uygulaması getirildiği düşünülse de 81/1-b hükmünde yer alan fiili hizmet süresi zammı uygulanan işyerlerinde ödenecek olan primlerde de teşvik hükümlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir⁴⁴⁶.

5510 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan kanunlarda (ESK., SSK. BAĞ-KUR Kanunları) olduğu üzere SSGSSK.'nda da prim ödeme gün sayısında yaşlılık

⁴⁴³ Nurşen **Caniklioğlu/Saim Ocak**, "İşverenlerin Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Prim Payında Yüzde Beş Oranında İndirim", C. 6, S. 21, İstanbul 2009, s. 208-209; Hediye **Ergin**, "İşverenlere Getirilen Beş Puanlık Prim İndirimi", C. 3, S. 12, İstanbul 2008, s. 177 (Prim İndirimi); **Caniklioğlu**, Prim, s. 31-32.

⁴⁴⁴ **Caniklioğlu/Ocak**, s. 209.

⁴⁴⁵ **Caniklioğlu**, Prim, s. 33.

⁴⁴⁶ **Caniklioğlu/Ocak**, s. 212; **Ergin**, Prim İndirimi, s. 184.

sigortasından faydalanmak açısından herhangi bir değişiklik öngörülmemektedir⁴⁴⁷. Bu bağlamda sosyal güvenlik sistemi açısından önemli bir kitleyi oluşturan bu kurumda, sigortalıların daha çok prim ödeyerek ve belirli bir tarihten sonra daha az yaşlılık aylığı alacak olmaları eleştiri konusu olmuştur⁴⁴⁸.

Yaşlılık sigortasından faydalanabilmesi noktasında prim ödeme gün sayısı şartının tamamlanması/bildirilmesi yeterlidir⁴⁴⁹. Buna karşılık, bağımsız çalışanların tabi olduğu 4/1-b'li sigortalıların prim ödeme gün sayısı şartını yerine getirmeleri yeterli görülmemiş, ayrıca prim ve prime ilişkin hiçbir borcunun bulunmaması koşulu da aranmıştır⁴⁵⁰ (SSGSSK. m. 28/10). Prim ödemekle yükümlü bulunan bağımsız çalışanın prim borcunun bulunması durumunda yaşlılık sigortasından faydalandırılması kanun koyucu tarafından arzu edilmemiştir⁴⁵¹. Prime ilişkin hiçbir borcun bulunmaması ifadesinin sonucu olarak 4/1-b kapsamındaki sigortalının genel sağlık sigortası prim borcunun dahi bulunması yaşlılık sigortasından faydalanmaya engel kabul edilecektir⁴⁵². Prim borçlarının zamanaşımına uğraması halinde de işverenin zamanaşımına uğramış prim borçlarının sigortalılık süresinden sayılmayacağı ve bu süre içerisinde sigortalılık hak ve yükümlülüklerinin düşeceği hükmü öngörülmüştür (SSGSSK. m. 93/son). Bu sayede prim borcunu ödemeyen 4/1-b kapsamındaki sigortalının kendi kusuruna dayanarak hak ileri sürebilme olgusunun önüne geçilmektedir⁴⁵³. Nihayet bir sigortalının 4/1-b

⁴⁴⁷ **Caniklioğlu**, Yaşlılık Sigortası, s. 191.

⁴⁴⁸ **Caniklioğlu**, Yaşlılık Sigortası, s. 191.

⁴⁴⁹ Süleyman **Başterzi**, s. 2218; **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 1337; “...Her ne kadar davalı kurum tarafından hizmet süresi tespit edilen döneme ilişkin sigorta primlerinin tahsil edilmemiş olması sebebiyle davacının tahsis işleminin tamamlanmadığı savunulmuş ise de 506 sayılı yasanın 28. maddesi ile primin tahsil şartı aranmaksızın bildirilmiş olma şartı arandığından ve İzmir 5. İş Mahkemesinin 2005/410 esas 2006/805 karar sayılı ilamının kesinleşerek Sosyal Güvenlik Kurumuna tebliği ile bildirim şartı gerçekleştiğinden; öte yandan çalışılan sürenin priminin tahsili yükümlülüğü davacı işçide olmayıp, kurumun sorumluluğunda bulunduğundan, kurumun zamanında yapmadığı işlem sebebiyle sigortalıyı sosyal güvenlik hakkından mahrum etmesi sosyal güvenlik hukukunun ruhuna ve iyi niyet kurallarına da uygun bulunmadığından, davacı tarafından açılan davanın kabulüne karar verilmesi gerektiği kanaatine varılarak aşağıdaki gibi hüküm kurulmuştur.”, Y10HD., 20.12.2010, E. 2010/11405, K. 2010/16906 (Legalbank, E. T. 25.10.2013).

⁴⁵⁰ 5754 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce, bu sigortalıların prim ve prime ilişkin borcun dışında başka hiçbir borçlarının bulunmaması gerektiği de hüküm altına alınmış idi. Bu bakımdan borcun prim ve prime ilişkin borçlarla sınırlı tutulması olumlu görülmektedir (**Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 1304).

⁴⁵¹ Süleyman **Başterzi**, s. 2238.

⁴⁵² Süleyman **Başterzi**, s. 2238; Borcun prim ve prime ilişkin borçlarla sınırlı tutulmasının isabetli olacağı şeklinde bkz. **Ertürk**, Uzun Vadeli Sigorta Kolları, s. 1052; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 206.

⁴⁵³ “...Davacı, 22.3.1985-06.10.1996 tarihleri arasında 1479 sayılı Yasa'ya tabi olarak çalıştığıının tespiti ile 01.04.2010 tarihi itibarıyla tahsise hak kazandığının tespitine karar verilmesini istemiştir. 1479 sayılı Yasa'nın 35. maddesi uyarınca, “... yazılı istekte bulunmak ve istek tarihi itibarıyla prim ve her türlü borçlarını ödemiş olmak” şarttır. Diğer bir anlatımla davacıya istek tarihini takip eden

kapsamında prim borcunun bulunması 4/1-a kapsamında yaşlılık sigortasından faydalanmasına engel teşkil etmediği belirtilmelidir⁴⁵⁴.

Yargıtay prim borçlarının bulunması halinde yargılama aşamasında sigortalıya süre verilmesi ve ödendiği tarihi takip eden aybaşından itibaren yaşlılık aylığı bağlanması gerektiğini belirtmektedir⁴⁵⁵. Yine Yargıtay önemsiz sayılabilecek nitelikteki prim borçlarının yaşlılık aylığının tahsisine engel teşkil etmemesi gerektiğine hükmetmektedir⁴⁵⁶. Nitekim 22.07.2011 tarihli “Kanuna Göre 4/1-(a) ve 4/1-(b)

ay başı itibariyle aylık bağlanabilmesi için, öncelikle “istek tarihi itibariyle prim ve her türlü borçların ödenmiş olması” gerekir. Mahkemece, davacının 22.3.1985-06.10.1996 tarihleri arasında 1479 sayılı Yasa'ya tabi zorunlu sigortalı olduğunun tespitine ilişkin verilen karar doğrudur. Ancak, 01.04.2010 tarihi itibariyle tahsise hak kazandığının tespitine karar verilirken davacının tespit edilen sigortalılık süresiyle beraber toplam hizmet süresi için prim borcu bulunup bulunmadığı araştırılmamıştır. Yapılacak iş, davacının tahsis talep tarihi (29.03.2010) itibariyle, diğer yasal koşulların da varlığı halinde, tespit edilen hizmet süresi de dahil edilerek, toplam hizmet süresi için prim borcunun bulunup bulunmadığını araştırmak, sonucuna göre bir karar vermektir ibarettir...”, Y21HD., 04.07.2013, E. 2013/4472, K. 2013/14577 (Yayınlanmamış Karar).

⁴⁵⁴ “...Dava, hak edildiği halde ödenmeyen 2009/2 ila 2009/7. Aylara ait yaşlılık aylıklarına mahsuben şimdilik 1.000 TL'nin hak ediş tarihleri itibariyle yasal faiziyle birlikte tahsili istemine ilişkin olup, mahkemece, davanın reddine karar verildiği, hükmün Dairemizce; “Uyuşmazlık, basamak farkından doğan Bağ-Kur prim borcunun, SSK tarafından yaşlılık aylığı bağlanmasına engel olup olmayacağı noktasına ilişkindir. SSK'ya yapılan 30.01.2009 tarihli tahsis talep tarihi itibariyle, 50 yaş 3 ay 4 günlük olan davacının 25 yıl 5 gün sigortalılık süresinin olması, 25.01.1984-26.01.2009 arası dönemde 7270 gün zorunlu SSK primi ve çakışmayan biçimde de 1596 gün esnaf Bağ-Kur hizmeti olmak üzere toplam 8866 gün prim ödemesinin bulunması, tahsis talebinden sonra Bağ-Kur tarafından tahakkuk ettirilen 195 TL basamak farkı prim borcunun 1479 Sayılı Yasanın 35. maddesinde öngörülen nitelikte bir prim borcu olmayıp tahsilinin her zaman mümkün bulunması, kaldı ki söz konusu tutarın 01.07.2009 tarihinde tamamen ödenip davacıya 01.08.2009 başlangıç tarihli yaşlılık aylığı bağlanması ve 30.01.2009 tarihli tahsis talep tarihi itibariyle tahsis koşullarının gerçekleşmiş olması karşısında, davanın kabulü ile davacıya 01.02.2009 tarihi itibariyle yaşlılık aylığı bağlanarak ve taleple bağlı kalınmak suretiyle hak edilen aylıkların tahsiline hükmedilmesi gerekirken, yazılı biçimde davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı görülmüştür” gerekçesiyle bozulduğu belirgin bulunmakla, bozma ilamı gerekçesindeki açıklamalar gözetildiğinde, Mahkemenin direnme kararı yerinde görülmediğinden talebin on gün içinde Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna iletilmesi gerekmiştir...”, Y10HD., 12.02.2013, E. 2012/16430, K. 2013/2049 (Yayınlanmamış Karar).

⁴⁵⁵ “...mahkemece, öncelikle, davacının yapılandırma kapsamında ödediği primlerin karşıladığı süre Kurumdan sorularak belirlenmeli, bu süreler nazara alınmaksızın 28.11.2008 tarihli tahsis talep tarihi itibariyle bakiye prim borcunun varlığı araştırılmalı, davacının 1479 Sayılı Kanununun Geçici 10. maddesinin 2. fıkrasının c bendi kapsamında yaşlılık aylığı tahsisi için 46 yaş ve 25 yıl primi ödenmiş sigortalılık süresi şartına tabi olduğu gözetilerek, prim borcunun bulunması halinde, usul ekonomisi yönünden, davacıya ödeme yapması için uygun bir süre verilerek, yargılamanın devamı sırasında davacının belirlenen prim borçlarını ödemesi halinde, borcun ödendiği tarihi takip eden aybaşından itibaren yaşlılık aylığına hak kazandığının tespitine karar verilmesi gerekirken, mahkemelerce şarta bağlı, geleceğe yönelik olarak karar verilemeyeceği de gözden uzak tutularak, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...” Y10HD, 14.05.2012, E. 2012/3614, K. 2012/8633 (Kazancı, E. T. 15.04.2013); Y10HD, 02.07.2012, E. 2012/12410, K. 2012/12969 (Legalbank, E. T. 25.10.2013); Y10HD., 05.02.2013, E. 2012/23420, K. 2013/1299 (Yayınlanmamış Karar).

⁴⁵⁶ “...davacının 20.04.1982-15.08.2005 ve 07.03.2007-20.02.2009 (dava) tarihleri arasında sigortalı kabul edilmesi durumuna göre Kurumdan prim borcunun bulunup bulunmadığı sorularak belirlenmeli, prim borcunun varlığı halinde, önemsiz sayılabilecek miktardaki eksik ödeme

Kapsamındaki Sigortalıların Tahsis İşlemleri” adlı 2011/58 sayılı Genelge uyarınca 4/1-b kapsamında sigortalı sayılanlardan kendi sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortası primi dahil, prim ve prime ilişkin her türlü borcu olanlardan talepte buldukları tarihteki borçlarının, Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile belirlenen, muhasebe kayıtlarından çıkarılacak tutarlar ve tahsil edilmeyecek alacaklara ilişkin miktar ve bu miktarın altında olanların aylıkları talep tarihini takip eden aybaşından başlayacağı ve borçlarının ilk aylıklarından kesilerek tahsil edilecektir. Bu miktarın 15 TL ve altı olarak uygulanacağı kabul edilmiştir (2011/58 sayılı Genelge).

Prim borçlarının bulunmaması şartını arayan hüküm Avrupa Sosyal Şartı’nda öngörülmuş olan etkin ve yeterli bir sosyal güvenlik sistemi kurma yükümü ile bağdaşmayacağı gerekçesi ile eleştirilmiştir⁴⁵⁷. Sosyal güvenlik kurumu primleri tahsil edebilme imkanına sahiptir. Bu bakımdan bir işçi için yaşlılık sigortası koşulları arasında primlerin ödenip ödenmediği nasıl aranmıyorsa, sosyal güvenliğin etkin bir şekilde temin edilmesi maksadıyla 4/1-b’li sigortalılardan da prim borcunun bulunmaması şartının aranmaması gerektiği ileri sürülmektedir⁴⁵⁸. Ancak nasıl ki sigortalıyı öldüren kişinin hak sahibi olamayacağı başka bir deyişle ölüm aylığından faydalanmaması gerektiği kabul edilmekteyse (SSGSSK. m. 56/1-b) burada da prim borcu bulunan 4/1-b kapsamındaki sigortalının bu kusurundan faydalanmasının kabul edilmesi mümkün değildir. Zira hukukumuzda kimsenin kendi kusurundan faydalanarak hak iddia edemeyeceği kuralı benimsenmiştir.

4/1-a ve 4/1-b kapsamında sigortalı olarak çalışmakta iken tutukluluk veya gözaltı hallerinde sigortalılık süresi işlemeyeceği gibi prim ödeme durumu da söz konusu

---

nedeniyle, sigortalının yaşlılık aylığından yararlanmasının engellenmesinin, Medeni Kanunun 2.maddesindeki objektif iyiniyet kuralına aykırı olacağı da gözetilerek, davacının belirlenen prim borçlarını ödemesi halinde, borcun ödendiği tarihi takip eden aybaşından itibaren yaşlılık aylığına hak kazandığının tespitine karar verilmesi gerekirken, eksik araştırma ve inceleme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 02.04.2012, E. 2012/3453, K. 2012/6371 (Kazancı, E. T. 15.04.2013).

⁴⁵⁷ **Caniklioğlu**, Avrupa Sosyal Şartı, s. 173.

⁴⁵⁸ *“Hükümün temelinde bağımsız çalışan sigortalıların prim hiç ya da gereği gibi ödemedikleri; primlerini zamanında ödemeyenlerin de yardımlardan yararlandırılmaması gerektiği düşüncesi yatmaktadır. Aysa prim toplamak kurumun görevidir. Bu konuda kurum primleri zamanında tahsil etmek için gerekli sistemi kurmalı; iyi bir denetim sistemi ile tahsilatı gerçekleştirmelidir. Yoksa bu konudaki çözüm primlerin tahsilatını sağlayamadığı için sosyal riskin olumsuz sonuçlarına maruz kalan sigortalıyı yardım hakkından mahrum bırakmak olmamalıdır. Böyle bir yaklaşım Sosyal Şart’ın 12. maddesinin temelinde yatan etkili ve yeterli bir sosyal güvenlik sistemi amacı ile bağdaşmaz.”*, **Caniklioğlu**, Avrupa Sosyal Şartı, s. 173.

olmayacaktır. Bu süreler ancak SSGSSK.'nın 41. maddesi gereğince hizmet borçlanmasına konu teşkil edebilecektir (SSGSSK. m. 41/1-f). 4/1-c kapsamında olan sigortalılardan görevden uzaklaştırılan, görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlar açısından ise durum farklı değerlendirilmiş ve kanunları gereğince eksik aylığa müstahak bulunanların prime esas kazançlarının yarısı; kanunlarına göre bu müddetler için sonradan görevlerine iade edilerek tam aylığa hak kazananların ise prime esas kazançlarının tamamı üzerinden prim alınacağı da kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 45/1). Görevine son verilenlerden yargı kararı ile görevlerine iade edilenlerin primleri, göreve son verildiği tarihten görevine başladığı tarihe kadar kendi kadrosunun veya emsali kadronun prime esas kazancına göre hesaplanır. Bu durumdakilerin primlerine ait sigortalı ve işveren hisselerinin gecikme cezası ve gecikme zamları kurumlarınca ödenecek ve bu süreler sigortalılık süresinden sayılacaktır (SSGSSK. m. 45/2).

Sigortalının, 53. maddede hüküm altına alınmış olan sigortalılık hallerinin çakışması hükümlerine göre sigortalı sayılması gereken sigortalılık halinden başka bir kapsamdaki sigortalılık için prim ödemiş olması durumunda, ödenen primlerin 53. maddenin birinci fıkrasına göre esas alınan sigortalılık hali için ödenmiş ve bu süreler için geçmiş kabul edileceği ayrıca düzenlenmiştir (SSGSSK. m. 53/5). Benzer bir konuda hüküm altına alınan 89. maddeye göre yanlış veya yersiz alınmış olduğu tespit edilen primler, alındıkları tarihten on yıl geçmemiş ise, hisseleri oranında işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara veya genel sağlık sigortalılarına veya hak sahiplerine kanunî faizi ile birlikte geri verilecektir. Kanunî faizin primin Kuruma yatırıldığı tarihi takip eden ay başından, iadenin yapıldığı ayın başına kadar geçen süre için hesaplanacağı ve Türk Borçlar Kanunu⁴⁵⁹'nun sebepsiz zenginleşme hükümlerinin saklı kalacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 89/3). 89. maddeye göre, hatalı sigorta ilişkisi baştan itibaren yok sayılmakta ve ödenen primlerin geri ödenmesi yolu tercih edilmekte iken, madde 53/5'de aksine bir düzenleme ile geçersizlik kaldırılmakta ve kurulan idare hukuku borç ilişkisine baştan itibaren hukuki bir değer tanınmaktadır⁴⁶⁰. İki madde arasında çatışma olduğu kanısına ulaşılsa da burada esas itibarıyla iki farklı durumun varlığından bahsedilmelidir. Gerçekten sigortalının iki farklı çalışmasının bulunması karşısında 53.

⁴⁵⁹ RG., 04.02.2011, S. 27836.

⁴⁶⁰ **Sözer/Saraç**, Sosyal Sigorta, s. 156.

maddede kabul edilen sigortalılık haline göre değil de diğer çalışmasına göre prim ödenmesi hali 53. maddede düzenlenmiş ve bu maddeye göre kabul edilen sigortalılık hali için daha önce ödenmiş olan primlerin esas alınacağı hüküm altına alınmıştır. 89. maddede ise sigortalılık ilişkisi hatalı olarak kurulmuş, böyle bir ilişki hiç vücut bulmamıştır. Bu sebeple de primlerin iade edileceği öngörülmüştür.

Sosyal güvenlik destek primine tabi olanların primleri, aylıklarından kesilmek suretiyle tahsil edilmektedir. Sosyal güvenlik destek primi ödenmiş veya bildirilmiş süreler bu Kanuna göre malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödeme gün sayısına ilave edilmeyecektir⁴⁶¹. Ancak yaşlılık aylıkları kesilmesi suretiyle çalışmaya devam edenlerin ödedikleri primlerin yaşlılık aylığı bağlanmasında dikkate alınması gerekmektedir.

5. Prim Ödeme Gün Sayısından Muaf Olanlar

Cumhurbaşkanı, Başbakan ve TBMM. Başkanı'nın yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için belirli bir süre prim ödeme koşulu aranmamıştır (SSGSSK. m. 43/1,3). Bunun dışındaki çalışan sigortalıların yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için belirli bir süre prim ödemeleri gerekmektedir.

6. Kanunda Öngörülen Prim Ödeme Koşulu

a. 30.04.2008 Tarihinden Sonra Sigortalı Olanlar İçin Prim Ödeme Koşulu

SSGSSK.'nun 28. maddesinde 7200 gün ile 9000 günlük prim ödeme şartı getirildiği görülmektedir. Burada bahsedilen 7200 günlük prim şartı hizmet sözleşmesi ile çalışan 4/1-a'lılar için öngörülmüştür. Bağımsız çalışanların dahil olduğu 4/1-b'liler ile kamu görevlilerinin yer aldığı 4/1-c'liler için ise 9000 prim ödeme gün sayısı şartı kabul edilmiştir⁴⁶². Sigortalılar arasında haksız şekilde eşitsizlik oluşturan böyle bir ayırımın neden tercih edildiği de ayrı bir merak konusu olmuştur⁴⁶³.

⁴⁶¹ Söz konusu hükmün hukuka aykırı bulunduğuna ilişkin bkz. **Ergin**, Geçici Hükümler, s. 268.

⁴⁶² Yaş şartları için bkz.: s. 76-77.

⁴⁶³ Yapılan bu ayırımın eşitsizlik oluşturduğu yönünde eleştiri için bkz.: **Ertürk**, Uzun Vadeli Sigorta Kolları, s. 1051.

b. 08.09.1999-30.04.2008 Tarihleri Arasında İlk Defa Sigortalı Olanlar İçin Prim Ödeme Koşulu

SSGSSK.'nın yürürlüğünden önce 08.09.1999 tarihinden 30.04.2008 tarihleri arasında sigortalı olanların tabi olacakları şartları kanun koyucu geçici hükümler koyarak farklı şekilde düzenleme eğiliminde olmuştur. Bu bağlamda her bir kapsamda bulunan sigortalı için farklı hükümler öngörülmesinden dolayı her bir sigortalının tabi olduğu şartlar ayrı ayrı inceleme konusu yapılmıştır⁴⁶⁴.

aa. 506 sayılı SSK.'na tabi olanlar

4/1-a kapsamında sigortalı olup da 08.09.1999 tarihinden 30.04.2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı sayılanlar; 7000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi, kısmi emeklilik talep edenler için de belli bir süre sigortalı bulunmak ve en az 4500 gün malullük yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla yaşlılık sigortasından yararlanacakları hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. geç. m. 9/1).

bb. 2925 Sayılı Tarım Bağ-Kur Kanununa Tabi Olanlar

17.10.1983 tarihli ve 2925 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olup da 08.09.1999 tarihinden 30.04.2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı sayılanlar; 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemek ile yaş ve belirli bir süre sigortalı olmak şartıyla yaşlılık sigortasından yararlanırlar (SSGSSK. geç. m. 9/4)..

cc. 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanununa Tabi Olanlar

4/1-b kapsamında sigortalı olup da 08.09.1999 tarihinden 30.04.2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı sayılanlar 25 tam yıl sigorta primi ödemiş olması veya en az 15 tam yıl malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemesi şartıyla kısmi yaşlılık aylığından yararlanırlar (SSGSSK. geç. m. 9/2).

dd. 5434 Sayılı ESK'na Tabi Olanlar

4/1-c kapsamında sigortalı olup da 08.09.1999 tarihinden 30.04.2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı 25 tam yıl sigorta primi ödemiş olması halinde tam yaşlılık aylığından veya

⁴⁶⁴ Yaş şartları için bkz.: s. 79.

en az 15 tam yıl malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemesi şartıyla kısmi yaşlılık aylığından yararlanırlar (SSGSSK. geç. m. 9/3)..

c. 08.09.1999 Tarihinden Önce Sigortalı Olanlar İçin Prim Ödeme Koşulu

aa. 506 Sayılı SSK'na Tabi Sigortalılar

08.09.1999 tarihinde yürürlüğe giren 4447 sayılı Kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından kazanılmış hakların korunması dışındaki hükümlerinin iptal edildiği belirtilmişti. 23.05.2002 tarihi itibarıyla sigortalılık süreleri dikkate alınarak prim ödeme gün sayısı şartları da tekrar belirlenmiştir. Bu belirlemede erkek ve kadın sigortalılar için farklı süreler benimsenmiştir (506 sy. K. geç. m. 81). Kanun koyucu bu kapsamdaki sigortalılara, 3600 gün prim ödeme ve yaş ile sigortalılık süresi şartlarını yerine getirenlere de kısmi yaşlılık aylığından faydalanması yolu öngörülmüştür⁴⁶⁵. Tam aylık alabilmek için ise aşağıdaki tablolarda erkek ve kadın sigortalıların kademeli geçiş süreci belirtilmiştir:

Tablo 14. Erkek Sigortalılar İçin Geçiş Dönemi Tablosu (SSK. Geç. m. 81/1-B)

Sigortalının İşe Giriş Tarihi	23.05.2002'deki Doldurulmuş Sigortalılık Süresi	Prim ödeme gün sayısı
08.09.1974'den önce	25 yıl ve daha fazla	5000
09.09.1976-23.05.1979	23 yıl (dahil) ve 25 yıldan az	5000 ⁴⁶⁶
24.05.1979-23.11.1980	21 yıl 6 ay (dahil) - 23 yıldan az	5075
24.11.1980-23.05.1982	20 yıl (dahil) - 21 yıl 6 aydan az	5075
24.05.1982-23.11.1983 ⁴⁶⁷	18 yıl 6 ay (dahil) - 20 yıldan az	5150

⁴⁶⁵ Yaş şartları için bkz.: s. 80.

⁴⁶⁶ "...Davanın yasal dayanağı 506 sayılı Kanun'un 60. ve geçici 81. maddeleri olup; 4759 Sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 23.05.2002 tarihi itibarıyla 23 yıllık sigortalılık süresini fazlasıyla tamamlamış olan davacı hakkında 4759 Sayılı Kanunun 3.maddesi ile değişik geçici 81. maddenin B bendine göre; 25 yıllık sigortalılık süresi, en az 5000 prim ödeme gün sayısı ile 44 yaş koşullarının gerçekleşmesi gerektiği, buna göre; 15.04.1982-31.12.1982 ve 01.03.1999-01.06.2003 tarihleri arasında 1796 gün zorunlu Bağ-Kur sigortalılığı, 01.02.1979-30.07.2008 tarihleri arasında 2754 gün, 506 sayılı Kanun kapsamında prim günü ile 352 günlük askerlik borçlanması olmak üzere 4902 gün prim ödeme gün sayısı bulunan davacının tahsis talep tarihinde 48 yaşında olup; 506 Sayılı Kanunun geçici 81/B-a maddesi hükmü uyarınca 5000 gün prim günü dışında, diğer şartları haiz olduğu, bu durumda ise; tahsis koşullarının oluşmadığı gözetilmeksizin, ayrıca bozma ilamı sonrasında aldırılan bilirkişi raporuna hiçbir gerekçe gösterilmeksizin itibar edilmeyerek tahsis talebinin reddi yerine hükmüne uyulan bozma ilamına yanlış anlam verilerek hatalı değerlendirme ile yazılı şekilde aylık tahsisine karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir..." , Y10HD., 18.01.2013, E. 2012/23385, K. 2013/421 (Yayımlanmamış Karar).

⁴⁶⁷ "...davacının sigortalılığının 01/07/1982 tarihinde başladığı, davacının doğum tarihinin 01/01/1955 olduğu, buna göre davacının 25 yıllık çalışma süresini doldurduğu ve 5150 gün prim ödediği ve 47 yaşını ikmal ettiğinden tahsis talep tarihi itibarıyla emekliliğe hak kazanacağı,

24.11.1983-23.05.1985	17 yıl (dahil) - 18 yıl 6 aydan az	5225
24.05.1985-23.11.1986	15 yıl 6 ay (dahil) - 17 yıldan az	5300
24.11.1986-23.05.1988	14 yıl (dahil) - 15 yıl 6 aydan az	5375
24.05.1988-23.11.1989	12 yıl 6 ay (dahil) - 14 yıldan az	5450
24.11.1989-23.05.1991	11 yıl (dahil) - 12 yıl 6 aydan az	5525
24.05.1991-23.11.1992	9 yıl 6 ay (dahil) - 11 yıldan az	5600
24.11.1992-23.05.1994	8 yıl (dahil) - 9 yıl 6 aydan az	5675
24.05.1994-23.11.1995	6 yıl 6 ay (dahil) - 8 yıldan az	5750
24.11.1995-23.05.1997	5 yıl (dahil) - 6 yıl 6 aydan az	5825
24.05.1997-23.11.1998	3 yıl 6 ay (dahil) - 5 yıldan az	5900
24.11.1998-08.09.1999	3 yıl 6 aydan az	5975
09.09.1999'dan sonra		7000

Tablo 15. Kadın Sigortalılar İçin Geçiş Tablosu (SSK. Geç. m. 81/1-B)

Sigortalının İşe Giriş Tarihi	23.05.2002'deki Doldurulmuş Sigortalılık Süresi	Ödenecek prim günü
08.09.1981 ve öncesi	20 yıl ve daha fazla	5000
09.09.1981-23.05.1984	18 yıl (dahil) ve 20 yıldan az	5000
24.05.1984-23.05.1985	17 yıl (dahil) -18 yıldan az	5000
24.05.1985-23.05.1986	16 yıl (dahil) - 17 yıldan az	5075
24.05.1986-23.05.1987	15 yıl (dahil) - 16 yıldan az	5150
24.05.1987-23.05.1988	14 yıl (dahil) - 15 yıldan az	5225
24.05.1988-23.05.1989	13 yıl (dahil) - 14 yıldan az	5300
24.05.1989-23.05.1990	12 yıl (dahil) - 13 yıldan az	5375
24.05.1990-23.05.1991 ⁴⁶⁸	11 yıl (dahil) - 12 yıldan az	5450
24.05.1991-23.05.1992	10 yıl (dahil) - 11 yıldan az	5525
24.11.1992-23.05.1993	9 yıl (dahil) - 10 yıldan az	5600
24.05.1993-23.11.1994	8 yıl (dahil) - 9 yıldan az	5675
24.11.1994-23.05.1995	7 yıl (dahil) - 8 yıldan az	5750
24.05.1995-23.11.1996	6 yıl (dahil) - 7 yıldan az	5825

davacının 2002 senesi itibariyle 47 yaşını doldurduğu, 01/07/2007 tarihi itibariyle 25 yıllık çalışma süresini doldurduğu ve tahsis talep tarihi olan 09/09/2009 tarihi itibariyle 5150 günlük fiili çalışma günü ve askerlik borçlanması toplamı olan sürenin çok üzerinde 7038 gün tahsis talebine esas alınması gereken süresinin bulunduğu, buna göre davacının tahsis talep tarihi itibariyle emeklilik tahsis şartlarını taşıdığı...” Y10HD., 20.12.2010, E. 2010/11405, K. 2010/16906 (Legalbank, E. T. 25.10.2013).

468

“.....Somut olayda. 4.10.1955 doğumlu davacının sigortalılık başlangıç tarihinin 14.1.1991 olduğu, 6.9.2007 tahsis talep tarihi itibariyle 3201 Sayılı Kanun kapsamında Almanya'da geçen 14.1.1991 - 31.12.1998 tarihleri arasındaki 2867 gün, 3.5.2000 - 31.7.2001 tarihleri arasındaki 448 gün olmak üzere toplam 3315 günlük süreyi ve ayrıca yurtdışında ev hanımı olarak geçirdiği 15.8.1975 - 20.2.1981 tarihleri arasındaki 5 yıl 6 ay 5 günlük süreyi borçlanarak 15 yıl 2 ay 17 gün sigortalılık ve 5300 gün prim ödemesi bulunduğu, davacının yaşlılık aylığı şartlarının 23.5.2002 tarih ve 4759 Sayılı Kanunun 3. maddesiyle değişik 506 Sayılı Kanunun geçici 81/C madde hükümlerine göre belirlenmesi gerektiği...”, Y21HD., 18.06.2012, E. 2012/7671, K. 2012/11610 (Legalbank, E. T. 25.03.2013).

24.11.1996-23.05.1997	5 yıl (dahil) - 6 yıldan az	5900
24.05.1997-23.11.1998	4 yıl (dahil) - 5 yıldan az	5975
24.11.1998-23.05.1999	3 yıl (dahil) - 4 yıldan az	5975
24.05.1999-08.09.1999	3 yıldan az	5975
09.09.1999 ve sonrası		7000

bb. 2925 sayılı Kanuna Tabi Olanlar

08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olarak çalışmaya başlayan tarım işçileri için de ayrı hükümler öngörülmüştür. Yaş şartı açısından kademeli olarak bir geçiş öngörülmüş⁴⁶⁹ olan düzenlemede 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanların 3600 gün prim ödemeleri halinde yaşlılık sigortasından faydalanabilecekleri hüküm altına alınmıştır (2925 sy. K. geç. m. 2).

cc. 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanununa Tabi Olanlar

08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olan bağımsız çalışan kadın ve erkekler için yaş şartı açısından kademeli geçiş öngörülmüş⁴⁷⁰ iken prim ödeme gün sayısı bakımından tek bir süre belirlenmiştir. Buna göre de bağımsız çalışan erkek sigortalıların 25 yıl, kadın sigortalıların ise 20 yıl prim ödemeleri şartının getirildiği görülmektedir (1479 sy. K. geç. m. 10). Aynı şartlar tarımda kendi adına bağımsız çalışanlar için de aranmaktadır (2926 sy. K. geç. m. 7).

dd. 5434 Sayılı ESK'na Tabi Olanlar

08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanlar için geçiş hükümleri yaş şartı açısından farklılık göstermiş⁴⁷¹, prim ödeme gün sayısının tamamlanması bakımından standart bir uygulama getirilmiştir. 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olan erkek kamu görevlileri için 25 yıl, kadın kamu görevlileri için ise 20 yıl prim ödeme süresi öngörülmüştür (5434 sy. ESK. geç. m. 205).

⁴⁶⁹ Yaş şartları için bkz.: s. 85.

⁴⁷⁰ Yaş şartları için bkz.: s. 86.

⁴⁷¹ Yaş şartları için bkz.: s. 90.

d. Prim Ödeme Süresi Bakımından Korunanlar

aa. İleri Yaştakiler

Bir takım sigortalılar belirli bir yaşa ulaşmalarına karşılık kanunda aranan prim ödeme gün sayısı şartını yerine getirememektedir. Örneğin 35 yaşında çalışmaya başlayan ve bu çalışmalarını aralıklı olarak sürdüren bir bağımsız çalışan sigortalının kanunda aranan yaş şartını tamamlamasına karşın prim ödeme gün sayısını karşılayamadığı görülmektedir. Bu nedenle SSGSSK.'nın 28. maddesinde yer alan 7200/9000 günlük prim ödeme gün sayılarını yerine getiremeyenler için yaş şartının arttırılması, buna karşın prim ödeme gün sayısının düşürülmesi suretiyle yaşlılık sigortasından faydalanma imkanı tanınmıştır⁴⁷².

Buna ilişkin olarak da 4/1-a kapsamında sigortalı sayılanlar bakımından 30.04.2008 tarihi ile 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 4600 gün, 2009 yılında sigortalı olanlar için 4700 gün, 2010 yılında sigortalı olanlar için 4800, 2011 yılında sigortalı olanlar için 4900, 2012 yılında sigortalı olanlar için 5000 gün, 2013 yılında sigortalı olanlar için 5100 gün, 2014 yılında sigortalı olanlar için 5200 gün, 2015 yılında sigortalı olanlar için 5300 gün ve 2015 yılı ile sonraki yıllarda sigortalı olanlar için ise 5400 prim ödeme gün sayısı şartı aranmaktadır (SSGSSK. geç. m. 6/7-b). Prim ödeme gün sayısı şartını bu şekilde yerine getiren sigortalıların daha önce de ifade edildiği üzere kanunda aranan yaş şartının (kadınlar için 58, erkekler için 60) arttırıldığı görülmektedir⁴⁷³.

bb. Erken Yaşlananlar

SSGSSK. m. 28/7 gereğince 55 yaş şartını yerine getiren erken yaşlananlar açısından kanunda aranan diğer şartların yerine getirilmesi halinde yaşlılık sigortasından faydalanmasına cevaz verilmiştir. Burada diğer şartlar olarak 28. maddenin ilk fıkrasında yer alan şartların anlaşılması gerekmektedir. Bir görüşe göre diğer şartlar olarak prim ödeme gün sayısının 5400 gün olması gerekmektedir⁴⁷⁴. Ancak kanunda 5400 prim ödeme gün sayısının uygulanacağına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. 28. maddede 5400 gün prim ödeme gün sayısının arandığı fıkra ise prim ödeme gün sayısını

⁴⁷² Uşan, Sosyal Güvenlik, s. 208.

⁴⁷³ İleri yaştaki sigortalıların yaşlılık sigortasından faydalanmak açısından aranan yaş şartı için bkz. s. 91-92.

⁴⁷⁴ Mehmet Bulut, Sosyal Güvenlik Hukukunda Uygulamalar, 2. B., Bilge Yayınevi, Ankara 2013, s. 552; Tuncay/Ekmekçi, s. 405; Nergis Şimşek, s. 216; Sözer, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 367; Özer, Yaşlılık Aylığı, s. 245.

tamamlayamayan ileri yaştakiler için kolaylaştırılmış emekliliğe ilişkin hükümdür. Kolaylaştırılmış şartları öngören hükümlerde prim ödeme gün sayısı farklı şekilde kararlaştırılmıştır. Bu bakımdan 5400 günlük şartın genel bir hüküm niteliğinde olduğu da düşünülmemelidir.

Burada kanaatimizce 28/7'de açıkça atıf yapılmadığı sürece 5400 gün prim ödeme gün sayısının uygulanması mümkün değildir. Bu sebeple diğer şartlar ifadesiyle genel kurala göre ilk fıkranın a bendinde yer alan 7200/9000 günlük prim ödeme gün sayısına ilişkin şartlar anlaşılmalıdır⁴⁷⁵. Böylelikle de 55 yaşında olan hizmet sözleşmesi çalışan sigortalılar için prim ödeme gün sayısı 7200 gün, diğer sigortalılar 4/1-b (bağımsız çalışanlar) ve 4/1-c'liler (kamu görevlileri) için ise 9000 gün olarak uygulanması gerekmektedir.

cc. Sürekli Bakıma Muhtaç Derecede Malul Çocuğu Olan Kadın Sigortalılar

Maluliyet hususuna kanun koyucu daha önce de ifade edildiği üzere ayrı bir önem göstermiş ve sürekli bakıma muhtaç derecede malul çocuğu bulunan kadın sigortalının daha erken bir zamanda yaşlılık sigortasından faydalanabilmesini amaçlamıştır. Buna göre de yaşlılık sigortasından faydalanma talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malûl çocuğu bulunanların, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte birinin, prim ödeme gün sayıları toplamına ekleneceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 28/8)⁴⁷⁶. Örneğin, 01.10.2008'den 01.10.2013 tarihine kadar çalışmış bir kadın sigortalının sürekli bakıma muhtaç çocuğunun da bu süre içerisinde bulunması halinde ödenmiş olan 1800 gün prim ödeme gün sayısına ayrıca kanun hükmü gereği $\frac{1}{4}$ 'ü yani 450 gün de (1800/4=450) kendiliğinden prim ödenmiş gibi eklenecektir. Yine çocuğunun sürekli bakıma muhtaç derecede malul olduğuna ilişkin Sosyal Güvenlik Sağlık Kurumu tarafından 20.07.2006 tarihinde karar verilmiş olan kadın sigortalının çocuğu 06.05.2010 tarihinde ölmesi halinde; SSGSSK. gereğince 01.10.2008 tarihinden itibaren işleyecek süreler dikkate alınacağından 01.10.2008 ile 06.05.2010 tarihleri arasında geçen 575

⁴⁷⁵ Süleyman **Başterzi**, Yaşlılık Aylığı, s. 2225; Diğer şartlar olarak 7200 gün prim ödeme gün sayısı olması yönünde bkz. **Polat**, s. 80.

⁴⁷⁶ Hükümün eleştirisi ve açıklaması için bkz. s. 96-97.

günlük sürenin dörtte biri olan 143 gün ($575/4=143,75$) kadın sigortalının prim ödeme gün sayısına ilave edilecektir⁴⁷⁷.

dd. Bakanlıkça Tespit Edilen Maden İşyerlerinde, Yeraltında Münavebeli Olarak Çalışanlar

Yeraltında çalışanlar için SSGSSK. kapsamında yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından yaş ve sigortalılık süresi şartı aranmıştır. Burada en az 20 yıldan beri çalışma şartı arandığından prim ödeme şartının da 20 yıl olması gerektiği belirtilmelidir (SSGSSK., m. 28/6). Bu sebeple yeraltında çalışanların sigortalılık süresi ve yaş şartını yerine getirmeleri yeterli olup, belirli bir süre prim ödemeleri ise yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından aranmayacaktır.

01.10.2008 tarihinden önce Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde sürekli çalışan ve 506 sayılı SSK.'na göre en az 20 yıldan beri sigortalı sayılanlardan; bu işlerde en az 5000 gün, en az 25 yıldan beri sigortalı sayılanların ise bu işlerde en az 4000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemeleri halinde yaşlılık sigortasından faydalanacakları hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. geç. m. 9/5-a,b).

Yaşlılık sigortasına tâbi çalışmalarının en az 5 yılını (1800 gününü) Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde geçirmiş olan ve 01.10.2008 tarihinden önce 506 sayılı SSK.'na tabi olarak çalışmaya başlayan sigortalılar için ise 7000 prim ödeme gün sayısı şartı ya da 25 yıllık sigortalılık süresi ile 4500 gün prim ödeme gün sayısı şartlarının arandığı görülmektedir (SSGSSK. geç. m. 9/5-c)⁴⁷⁸.

Kanunda belirli risklere maruz kalan bir takım çalışanların bu mağduriyetlerini gidermek için fiilen çalışılan sürelerle oranla çalışılmış gibi kabul edilerek birtakım sürelerin eklendiğini, bu sayede pozitif ayırmacı hükümlerle daha erken yaşlılık sigortasından faydalanma imkanının sağlandığı ifade edilmişti⁴⁷⁹. Maden işyerlerinde çalışanlar açısından bu tür koruyucu hükümler öngörülmüştür. Ancak koruyucu hükümler içerisinde yer alan fiili hizmet süresi zammı uygulaması açısından Kanunun yürürlüğü tarihinden

⁴⁷⁷ Uğur, Sigortalılık Süreleri, s. 214.

⁴⁷⁸ Bu kapsamda yer alan işçiler için yaş şartı 50 olarak öngörülmüştür (SSGSSK. geç. m. 9/5-c).

⁴⁷⁹ Bkz.: s. 98-100.

önce çalışmaya başlayanlar ile sonra çalışmaya başlayanlar arasında bir ayırım yapılmıştır. 01.10.2008 tarihinden önce beşinci fıkrada Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde sürekli çalışan sigortalıların, 01.10.2008 tarihinden önce veya sonra bu işlerde geçen çalışmalarının en az 1800 gün olması halinde bu çalışmalarının dörtte biri toplam prim ödeme gün sayılarına ilave edilecektir. Çalışmaların 01.10.2008 tarihinden önce veya sonra olmasının önemi bulunmamaktadır. Burada mühim olan ise salt 01.10.2008 tarihinden önce 506 sayılı SSK.'na tabi olarak başka bir deyişle hizmet sözleşmesi ile çalışmış olmak gerektiğidir. Bunlar için malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi, sigortalının prime esas kazancının % 23'üdür. Bunun % 9'u sigortalı hissesi, % 14'ü de işveren hissesidir (SSGSSK. geç. m. 9/son).

01.10.2008 tarihinden sonra ilk defa maden işyerlerinin yeraltı veya yeraltı münavebeli işlerde çalışmaya başlayanlar hakkında ise ayrıca SSGSSK.'nun 40. maddesinde yer alan fiili hizmet zammı süresine ait hükümleri uygulanacaktır (SSGSSK. geç. m. 9/son). SSGSSK.'nun 40. maddesine göre yeraltında çalışan işçilerin çalıştıkları her yıl için 180 gün fiili hizmet süresi zammı uygulanacağı kabul edilmiş, bu sürelerin prim ödeme gün sayılarına ilave edileceği hükmü öngörülmüştür (SSGSSK. m. 40/3). Burada 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olan yeraltında çalışan bir işçinin fiili hizmet süresine 180 gün eklenmesi mümkün görülmektedir. Buna karşılık 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olan ve yeraltında çalışan işçinin çalıştığı süreye ek olarak 180 yerine 90 gün eklenecek olması ise eşitlik ilkesine aykırı bir durum ortaya çıkarmaktadır⁴⁸⁰.

Bu hükümler çerçevesinde açıklayacak olursak 01.01.2009 tarihinde bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde çalışan bir sigortalının 01.01.2015 yılına kadar yeraltında çalıştığını bundan sonraki süre içerisinde fiili hizmet süresi zammı öngörülmemiş bir işyerinde 01.01.2025 yılına kadar çalıştığı varsayıldığında 6 yıllık çalışması karşılığı ödenen 2160 güne ek olarak bu süreye her yıl için 180 gün olmak üzere 1080 gün de çalışılmış gibi eklenecektir. Bu şekilde 01.01.2015 tarihine kadar ödenmiş olan prim ödeme gün sayısı $2160+1080=3240$ gün olacaktır. Bu tarihten 01.01.2025 tarihine kadar 3600 gün (10 yıl) çalışmış olan sigortalının toplam prim ödeme gün sayısı ise 6840 gün olacaktır. Yine 21.05.2003 hizmet sözleşmesi ile 3000 gün çalışan ardından da maden işyerlerinde 1960 gün çalışması bulunan bir sigortalı maden işyerlerinin yer altı

⁴⁸⁰ Söz konusu ayırımın kanun hazırlanırken istenmeden gözardı edildiği yönünde eleştiri için bkz. **Ergin**, Geçici Hükümler, s. 233.

işlerinde 1800 günden fazla çalışması bulunduğu ve 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı sayıldığından 3000 günlük çalışmasına 1960 gün eklenirken ayrıca 1960 günün dörtte biri de çalışılmış gibi esas alınacak, bu şekilde de $3000+1960+490 (1960/4) = 5450$ prim ödediği kabul edilecektir⁴⁸¹.

ee. Belirli Derecede Malul Olmasına Karşılık Malullük Aylığından Yararlanamayanlar

Maluliyet sigortasından faydalanma koşulları SSGSSK.'nın 25. maddesinde ele alınmıştır. Bu maddede ise maluliyet sigortasından faydalanabilmek için sigortalının çalışmaya başladıktan sonra en az % 60 oranında çalışma gücünü kaybetmiş olması aranmaktadır (SSGSSK. m. 25). Bu hüküm gereğince işe başlamadan önce bu oranda çalışma gücünü kaybetmiş bir kişi maluliyet sigortasından yararlanamayacağı gibi sigortalı olarak çalışmaya başladıktan sonra % 60'a ulaşmayan maluliyet oranlarında çalışma gücünü kaybedenlerin de 25. madde hükmünden yararlanması mümkün olmayacaktır.

Bu kişilerin çalışmaya devam etmeleri dolayısıyla da diğer çalışanlara nazaran daha fazla güç harcamaları kaçınılmaz olacaktır. Daha fazla çalışma olgusu ise bu kişilerin daha çabuk yıpranmalarına sebep olmaktadır⁴⁸². Bu durumu gözetken kanun koyucu bu kişilerin diğer sigortalılara nazaran daha erken bir dönemde yaşlılık sigortasından faydalanmasını arzu etmektedir⁴⁸³. Bu bağlamda yaş şartı açısından esnek hükümler öngören kanun koyucu prim ödeme gün sayısını da diğer sigortalılara nazaran daha düşük belirlemiştir.

28. maddede yer alan maluliyet sigortasından faydalanamama durumu iki grup olarak incelenebilecektir: bunlar çalışmaya başlamadan önce belirli derecede malul olanlar ve çalışmaya başladıktan sonra çalışma gücünü belirli oranda kaybedenlerdir. Ele alınan iki

⁴⁸¹ Uğur, Sigortalılık Süreleri, s. 213.

⁴⁸² Caniklioğlu, Sakatlara Yaşlılık Aylığı, s. 250.

⁴⁸³ “Sakatlara daha erken emekli olma olanağının sağlanması, sadece fizyolojik olarak daha fazla yıpranmaları ve buna bağlı olarak daha erken yaşlanmalarından değil, aynı zamanda sakatlıklarından dolayı istihdam edilmek istenmemelerinden de kaynaklanmaktadır. Gerçekten yapılan araştırmalarda, sakatların sakat olmayanlara göre daha sık işsiz kaldıkları, işsizlikte geçen sürelerinin daha uzun olduğu ve yeni bir iş bulmakta da diğer çalışanlara göre daha fazla zorlandıkları ifade edilmektedir ki bu da belli bir süre prim ödeme koşulunun sakatlar açısından daha güç yerine getirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu gibi nedenlerle sakatlara erken emekli olma olanağı sağlanması, hem fizyolojik bir zorunluluk hem de sosyal bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.” Caniklioğlu, Sakatlara Yaşlılık Aylığı, s. 250.

grubun ortak özelliği ise maluliyetlerinin bulunmasına rağmen 25. maddede aranan şartları taşımadıklarından dolayı maluliyet sigortasından faydalanamıyor olmalarıdır.

Bunlardan birincisi maluliyet sigortasından yararlanmak için öngörülen maluliyette olup da sözü edilen çalışma gücü kaybına işe başlamadan önce maruz kalmış olanlardır. Bu kişiler işe başlamadan önce Kanunun aradığı % 60 maluliyet oranına sahiptirler, ancak işe başlamadan önce bu özre maruz kaldıklarından SSGSSK.'nun 25. madde hükmünden faydalanamamaktadırlar. Zira maluliyet sigortasından faydalanmak için aranan şartlardan biri de sigortalı iken söz konusu çalışma gücü kaybına maruz kalmaktır. Kanun koyucu maluliyet sigortasından faydalanamayan bu kapsamdaki kişiler için yaşlılık sigortasından genel kapsamdakilere nazaran koruyucu hükümler öngörerek faydalanmalarını arzu etmiştir. Buna göre, işe başlamadan önce % 60 ve yukarı oranda malul olan 4/1-a'lı sigortalılar için;

01.10.2008 ile 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 3700 gün,

2009 yılında sigortalı sayılanlar için 3800,

2010 yılında sigortalı sayılanlar için 3900,

2011 yılı ve sonraki yıllarda sigortalı sayılanlar için ise 3960 gün prim ödemeleri gerekmektedir (SSGSSK. geç. m. 6/7-c).

01.10.2008 tarihinden itibaren sigortalı olan 4/1-b'liler ile 15.10.2008 tarihinden itibaren sigortalı sayılan 4/1-c'liler için kademeli geçiş öngörülmemiş ve kanunun aradığı maluliyet oranlarını taşıyan bu kişilerin 3960 gün prim ödeme gün sayısı şartını yerine getirmeleri aranmıştır⁴⁸⁴.

İkinci grup ise işe başladıktan sonra % 40 - % 59 çalışma gücü kaybına maruz kalanlardan oluşmaktadır. Bu sigortalılar da en az %60 çalışma gücü kayıp oranına sahip olmadıklarından maluliyet sigortasının kapsamı dışında kalmaktadır. Aynı nazariyelerle bu kişiler için de prim ödeme gün sayısı açısından koruyucu hükümler öngörülmüştür. Çalışma gücünün % 40'ın altında kaybı özel koşullarla yaşlılık aylığı bağlanmasını sağlamayacağından sigortalının en az % 40 oranında özürlü olduğunu bir raporla

⁴⁸⁴ Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 403.

belgelemesi gerekmektedir⁴⁸⁵. Uyuşmazlığın yargıya taşınması ve hastane raporları arasında çelişki bulunması halinde SSGSSK. m. 95'te yer alan prosedüre uyulması gerekecektir. İfade edilen prosedüre göre ise Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulundan, itiraz halinde ise Adli Tıp Kurumundan alınacak raporla giderilmesi gereklidir. Ancak Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulundan verilecek rapor ile Adli Tıp Kurumu'ndan alınacak rapor arasında çelişki bulunması halinde Adli Tıp Genel Kurulu veya Tıp Fakültelerinin ilgili anabilim dalı uzmanlarından oluşturulan kurullarından rapor alınmalıdır⁴⁸⁶.

Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, kurum sağlık kurulunca çalışma gücündeki kayıp oranının % 50 - % 59 arasında olduğu anlaşılan 4/1-a'lılar açısından;

01.10.2008 ile 31.12.2008 tarihleri arasında ilk defa sigortalı sayılanlar için 3700 gün,

2009 yılında ilk defa sigortalı sayılanlar için 3800 gün,

2010 yılında ilk defa sigortalı sayılanlar için 3900 gün,

2011 yılında ilk defa sigortalı sayılanlar için 4000 gün,

2012 yılında ilk defa sigortalı sayılanlar için 4100 gün,

2013 yılında ilk defa sigortalı sayılanlar için 4200 gün,

2014 yılında ilk defa sigortalı sayılanlar için 4300 gün,

2015 yılı ve sonraki yıllarda ilk defa sigortalı sayılanlar için ise 4320 gün olarak uygulanacaktır (SSGSSK. geç. m. 6/7-c).

⁴⁸⁵ Şükran Ertürk, "Malullük ve Özürlülük", İş Hukukuna ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri, 14. Yıl Toplantıları 14-18 Haziran 2010, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2011, s. 24 (Özürlülük).

⁴⁸⁶ "...çalışma gücü kayıp oranının maluliyet aylığında olduğu gibi 5510 sayılı Kanununun 95'inci maddesinde açıklanan prosedür uyarınca belirlenmesi gerekeceği açıktır. Buna göre; davacının dava dilekçesinde açıkça "malulen veya yaştan emekli olmasına" karar verilmesini istediği nazara alınıp, davacının çalışma gücünü kayıp oranı belirlenerek yaşlılık aylığı yönünden de tahsis koşullarının değerlendirilmesi gerekir...", Y10HD., 27.09.2013, E. 2013/6365, K. 2013/17626 (Yayınlanmamış Karar).

01.10.2008 tarihinden itibaren sigortalı sayılan ve %50 - %59 arasındaki bir oranda çalışma gücü kaybına uğrayan 4/1-b'liler ile 15.10.2008 tarihinden itibaren sigortalı sayılan 4/1-c'liler için ise yine kademeli geçiş hükümleri öngörülmediğinden 4320 prim ödeme gün sayısı şartı geçerli olacak, bu kapsamdaki sigortalılara kademeli geçiş hükümleri uygulanmayacaktır. Yine aynı gerekçelerle çalışma gücündeki kayıp oranı % 40-49 olan 4/1-a kapsamı dışındaki sigortalılar için prim ödeme gün sayısı 4680 gün olarak kabul edilecek, aşağıda 4/1-a kapsamındaki sigortalılar için öngörülmüş olan kademeli geçiş hükümlerine bu kapsamdaki sigortalılar için itibar edilmeyecektir.

Yine kurum sağlık kurulunca çalışma gücündeki kayıp oranının % 40-49 olduğu anlaşılan 4/1-a'lılar için aranan prim ödeme gün sayısı şartı ise

01.10.2008 ile 31.12.2008 tarihleri arasında ilk defa sigortalı sayılanlar için 4100 gün,

2009 yılında ilk defa sigortalı olanlar için 4200 gün,

2010 yılında ilk defa sigortalı olanlar için 4300 gün,

2011 yılında ilk defa sigortalı olanlar için 4400 gün,

2012 yılında ilk defa sigortalı olanlar için 4500 gün,

2013 yılında ilk defa sigortalı olanlar için 4600 gün,

2014 yılında ve daha sonraki yıllarda ilk defa sigortalı olanlar için 4680 gün olarak uygulanacaktır (SSGSSK. geç. m. 6/7-d).

5434 sayılı ESK.'na tabi olarak çalışmaya başlayan sigortalılar açısından farklı nitelikteki geçiş hükümleri öngörülmüştür. Gerçekten SSGSSK.'nun geçici 4. maddesinde Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olarak çalışmaya başlamış olup, çalışmaya başlamadan önce ilgili mevzuatına göre alınmış ve en az % 40 oranında engelli olduklarını gösterir sağlık kurulu raporu bulunanlar ile en az % 40 oranında doğuştan engelli olduklarını belgeleyenlerden aylık talep tarihinde bu Kanunun 4/1-c kapsamında sigortalı olanlara; en az 5400 gün uzun vadeli sigorta kolları primi bildirilmiş ya da emekli keseneği ödenmiş olması kaydıyla, istekleri halinde bu madde hükümleri esas alınarak yaşlılık aylığı bağlanır. Ancak çalışmaya başladıktan sonra, Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurullarınca usulüne

uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu, Kurum Sağlık Kurulunca çalışma gücündeki kayıp oranının; % 50 ilâ % 59 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 5760 (16 yıl), % 40 ilâ % 49 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 6480 gün (18 yıl) uzun vadeli sigorta kolları primi bildirilmiş olması gerektiği öngörülmüştür (SSGSSK. geç. m. 4/6).

4/1-a bendi kapsamında olup bu Kanunun yürürlük tarihinden önce ilk defa sigortalı olanlardan, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun mülga 53. maddesine göre malûl sayılmayı gerektirecek derecede hastalık veya engeli bulunan ve bu nedenle malullük aylığından yararlanamayan sigortalılar, yaşları ne olursa olsun belirli bir süre sigortalı bulunmak ve en az 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla yaşlılık aylığından yararlanacaklardır (SSGSSK. Geç. m. 10/1).

Çalışmaya başladıktan sonra % 40 ile % 59 arasında maluliyete maruz kalanların bu özürüllük hallerini fiilen belli bir süreden beri sürdürmesi ise ayrıca bir koşul olarak öngörülmemiştir⁴⁸⁷. Bu bakımdan 1985 yılında ilk defa çalışmaya başlayan 4/1-a kapsamındaki bir sigortalının 2013 yılında % 43 oranında çalışma gücü kaybına uğraması karşısında 4100 gün prim ödeme gün sayısı ile kanunda aranan sigortalılık süresi koşulunu yerine getirerek yaşlılık sigortasından faydalanması mümkün hale gelecektir.

Maluliyeti sebebiyle yaşlılık sigortasından faydalanmak isteyen 4/1-b’li sigortalının ayrıca prim ve prime ilişkin borçlarının bulunmaması da ayrıca aranacaktır⁴⁸⁸.

⁴⁸⁷ **Ertürk**, Özürüllük, s. 24-25.

⁴⁸⁸ “...15.01.1988-10.03.1997 tarihleri arasında 159 gün 506 sayılı Kanuna, 11.09.1998-07.02.2003 tarihleri arasında 4 yıl 4 ay 26 gün 1479 sayılı Kanuna, 01.10.2004 tarihinden itibaren de kesintisiz olarak 2926 sayılı Kanuna tabi sigortalılığı bulunan davacının, 13.02.2009 tarihinde malullüğü nedeni ile yaşlılık aylığı talebinde bulunduğu, Kurumca malullüğü gerektirir rahatsızlığın ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce mevcut olduğu ve şartları oluşmadığı gerekçesi ile talebinin ret edildiği, Kurumun ret kararı üzerine 18.01.2011 tarihinde eldeki davanın açıldığı anlaşılınca, davanın yasal dayanağı 5510 sayılı Kanunun 28. maddesidir... Kurum yönünden bağlayıcı olan Yüksek Sağlık Kurulunun 09.07.2010 tarihli raporu ile çalışma gücü kaybı oranının %60 olduğu belirlenen davacı yönünden, tahsis talep tarihi itibarıyla, anılan yasal düzenlemeler çerçevesinde 21 yıl sigortalılığı bulunduğu, ancak, 3314 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödenmiş olması nedeni ile, tahsis şartlarının bulunmadığı belirgin ise de, 01.10.2004 tarihinden itibaren devam eden 2926 sayılı Kanuna tabi sigortalılığı nedeni ile, davacının, dava tarihi itibarıyla toplam 4009 gün sigortalılığının bulunduğu anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca, anılan maddenin 10. fıkrasının “4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen sigortalılara yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için ayrıca, yazılı talepte bulunduğu tarih itibarıyla genel sağlık sigortası primi dahil kendi sigortalılığı nedeniyle prim ve prime ilişkin her türlü borcunun olmaması zorunludur.” hükmü gözetilerek, davacının 2926 sayılı Kanuna tabi sigortalılığı nedeni ile prim borcunun varlığı

Burada son olarak ifade edilmesi gereken maluliyet durumunun sigortalının ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce oluştuğu ve bu sebeple maluliyet sigortasına hak kazanamayacağı iddiasının sosyal güvenlik kurumu tarafından yeterli delillerle ispatlanması gerektiğidir⁴⁸⁹. Zira burada esas olan bu kişinin maluliyet sigortasından faydalandırılmasıdır.

ff. Maluliyeti Dolayısıyla Vergi İndirim Belgesi Alanlarla Sigortalı Olduğu Tarihten Önce Malul Olduğuna Karar Verilenler

Bu Kanunun yürürlük tarihinden önce sigortalı olup bu Kanunun yürürlük tarihinden önce veya sonra engelliliği nedeniyle Gelir Vergisi Kanunu⁴⁹⁰ m. 31 gereğince vergi indiriminden yararlanmaya hak kazanmış durumda olan sigortalılar⁴⁹¹ hakkında, 506 sayılı SSK.'nın mülga 60. maddesinin (c) bendinin (b) alt bendi ve geçici 87 nci maddesine göre işlem yapılacaktır (SSGSSK. geç. m. 10/2).

506 sayılı SSK.'nın 60. maddesinin (C) bendinin (b) alt bendinde yapılan değişikliğin uygulanmasında; 06.08.2003 tarihi itibarıyla; 12 yıl ve daha fazla sigortalılık süresi

---

araştırılarak, varlığı halinde, usul ekonomisi gözetilerek davacıya prim borcunu ödemesi için makul bir süre verilerek, varılacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 17.01.2013, E. 2012/21731, K. 2013/268 (Yayınlanmamış Karar).

⁴⁸⁹ Ünal, s. 129.

⁴⁹⁰ RG., 06.01.1961, S. 10700.

⁴⁹¹ “93 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 31. maddesine göre ücretli çalışan engelli veya bakmakla yükümlü olduğu engelli bireyi bulunanlar, serbest meslek kazancı elde eden engelli veya bakmakla yükümlü olduğu engelli bireyi bulunanlar ve basit usulde vergilendirilen engelliler gelir vergisi indiriminden yararlanabilirler.”; “...koşulların başında ise, öncelikle ve özellikle, “sakatlığı nedeniyle gelir vergisi indiriminden yararlanmaya hak kazanmış olmak” hususunun saptanması önem arz etmektedir. Anılan hususun saptanması işi ise, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 3239 sayılı Kanunla değişik 31/2 maddesine göre, sakatlık indiriminden yararlanmak için, yetkili hastanelerin sağlık kurullarından alınan raporlar, Maliye Bakanlığı bünyesindeki “Merkez Sağlık Kurulu” tarafından değerlendirilerek iş gücü kaybı oranları ve buna göre sakatlık dereceleri belirlenmekte ve bu belirlemeye dayalı olarak da, ilgili şahsın vergi indiriminden yararlanmaya hak kazanıp kazanmadığına; yine idarece karar verilmektedir. Bu durumda, sakatlığı nedeniyle vergi indiriminden yararlanmaya hak kazandığına dair verilen bu idari kararın sigortalının tahsis talebiyle birlikte kuruma ulaşmasıyla, diğer koşulların da varlığı halinde sigortalıya anılan Yasanın 60/C-b maddesi uyarınca yaşlılık aylığı bağlanması yasal gereklilik olmaktadır. Konuya bu açıdan bakıldığında, Kurum tarafından davacıya ilk defa yaşlılık aylığının bağlanabilmesi için, davacının 193 sayılı Yasaya göre, sakatlık indiriminden yararlanma koşullarını taşıdığıının idari kararlarla belirlenmesi zorunludur. Bu davada çözüme ulaşabilmek için, öncelikle, davacı tarafa, anılan yasal prosedür çerçevesinde Maliye Bakanlığı bünyesindeki “Merkez Sağlık Kurulu”ndan iş gücü kaybı oranı ve buna göre sakatlık derecesi hakkında rapor alması, anılan rapora itiraz halinde, idari yargıya başvurulması için mehil verilerek, bu hususu ön mesele olarak değerlendirerek ve idari aşama sonucuna göre, 506 sayılı Yasanın 60 ve Geçici 87. maddeleri kapsamında yaşlılık aylığı şartları irdelenmelidir...”, Y10HD., 23.09.2013, E. 2013/9640, K. 2013/17128 (Yayınlanmamış Karar).

bulunanlar hakkında sakatlık derecesi ne olursa olsun bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yürürlükte bulunan hükümler uygulanacaktır. Bu süreden daha az sigortalılık süresi bulunanlardan;

I. derece sakatlığı nedeniyle (%80 ve fazla maluliyeti olanlar) vergi indiriminden yararlananların 3600 prim ödeme gün sayısı,

II. derece (% 60-79) sakatlığı olanlardan,

9 yıldan fazla 12 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 3680 gün,

6 yıldan fazla 9 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 3760 gün,

3 yıldan fazla 6 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 3840 gün,

3 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 3920 gün,

III. derece (% 40-59) sakatlığı olanlardan,

9 yıldan fazla 12 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 3760 gün,

6 yıldan fazla 9 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 3920 gün,

3 yıldan fazla 6 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 4080 gün,

3 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 4240 gün,

Malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla yaşlılık aylığından yararlanırlar (506 sy. SSK. geç. m. 87). Burada 3 yıl sigortalılık süresi bulunan bir sigortalının ne kadar süre prim ödemekle yükümlü olduğu ise anlaşılammaktadır. Ancak kanaatimizce sigortalı lehine yorum ilkesi gereğince daha az prim ödemesi imkanını sağlayan yorumun yapılması yerinde olacaktır. Buna göre de 06.08.2003 tarihi itibariyle sigortalılık süresi 3 yıl kalan ve 3. derece sakatlığı bulunan bir sigortalının 4240 gün prim ödemek suretiyle yaşlılık sigortasından faydalanacağını kabul etmek yerinde olacaktır.

gg. Kamu Görevlilerine Özgü Haller

aaa. Kamu Görevlilerinin Yaş Haddinden Dolayı ya da Kadrosuzluk Nedeniyle İlişiklerinin kesilmesi

SSGSSK.'na göre ilk defa sigortalı olanların 5434 sayılı ESK. m. 40 gereğince yaş haddinden⁴⁹² dolayı görevleriyle ilişiklerinin kesilmesi halinde yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için 5400 gün prim ödeme gün sayısının tamamlaması aranmaktadır (SSGSSK. m. 44/1-a). Kadrosuzluk nedeniyle emeklilik durumunda ise kanun koyucu 9000 gün prim ödenmesi halinde yaşlılık sigortasından faydalanabilmenin mümkün olduğunu belirtmiştir (SSGSSK. m. 44/1-b). 15.10.2008 tarihinden önce sigortalı olanların ise yaş haddinden dolayı ilişiklerinin kesilmesi halinde ise 15 yıl fiili hizmetlerinin bulunması (primlerinin ödenmiş olması) yaşlılık sigortasından faydalanması için yeterli görülmüştür (5434 sy. ESK. m. 39/2).

bbb. Ahlak veya Yetersizlik ya da Disiplin Nedeniyle Emekliliğe Sevk Edilen Kamu Görevlileri

Ahlâk veya yetersizlik sebeplerinden dolayı yönetmeliğe göre sicilleri üzerine kurumlarınca re'sen emekliye sevk edilen 4/1-c kapsamındaki kamu görevlilerinin yaşlılık sigortasından ancak 28. maddenin birinci fıkrasında belirtilen 9000 gün prim ve diğer koşulları (yaş ve bir kısım sigortalılar için sigortalılık süresi şartlarının) yerine getirmeleri halinde faydalanabilecekleri kabul edilmektedir⁴⁹³ (SSGSSK. m. 44/2).

Kanun koyucu disiplin nedeniyle ya da sicilleri sebebiyle emekliliğe sevk edilen askerlerin yaşlılık sigortasından faydalanıp faydalanamayacaklarını da ayrıca düzenlemiştir. Bu bağlamda 4/-c kapsamında olanlardan subay, astsubay, askerî memurlarla uzman jandarma ve uzman erbaşlar ahlâk noktasından hükümle veya yetersizlik ya da disiplin sebeplerinden dolayı sicilleri üzerine veyahut askerî mahkemelerce verilecek kararlar üzerine kurumlarınca re'sen 28. maddenin ikinci ve üçüncü fıkrasında belirtilen yaş ve prim ödeme gün sayısını tamamlamaları halinde yaşlılık sigortasından faydalanacakları hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 44/2).

⁴⁹² Yaş hadleri için bkz.: s. 101.

⁴⁹³ Yaş şartları için bkz.: s. 89-91.

Böylelikle iki hükümden de ahlak veya yetersizlik sebebiyle re'sen emekliliğe sevk edilen kamu görevlilerinin ve buna ilaveten disiplin ya da sicilleri nedeniyle veya askeri mahkemelerce verilecek karar üzerine re'sen emekliliğe sevk edilen askerlerin yaşlılık sigortasından yararlanmaları için ancak 28. maddede belirtilen yaş ve prim ödeme gün sayılarını tamamlamaları gerektiği anlaşılmaktadır. Bu takdirde de ahlak veya yetersizlik nedeniyle re'sen emekliliğe sevk edilen kamu görevlisinin ve disiplin nedeniyle emekliliğe sevk edilen bir subayın da 9000 gün prim şartını yerine getirmeleri yanında diğer koşulları da sağlamaları halinde yaşlılık sigortasından faydalanabileceklerdir.

SSGSSK. geçici 4. madde gereğince haklarında 5434 sayılı ESK. hükümleri uygulanacak olan 15.10.2008 tarihinden önce çalışmaya başlayan kamu görevlilerinden subay ve askeri memurlarla, gedikli subay ve gedikli erbaşların ahlak noktasından hüküm ile veya yetersizlik veya disiplin sebeplerinden dolayı sicilleri üzerine veyahut askeri mahkemelerce verilecek kararlar üzerine veya bunlar dışında olup da ahlak ve yetersizlik sebeplerinden dolayı yönetmeliğine göre sicilleri üzerine kurumlarınca resen emekliliğe sevk edilenlerin yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için 25 yıl fiili hizmetlerinin bulunması dolayısıyla da primlerinin ödenmiş olması gerekecektir (5434 sy. ESK. m. 39/2).

7. Fiili Hizmet Süresi Zammı (Yıpranma Payı) Uygulaması

Kanun koyucunun diğer sigortalılara nazaran daha ağır işlerde çalışanların daha fazla yıpranıyor olmalarını dikkate aldığı ve buna göre de belirli sürelerin bu kişilerin çalışmalarına çalışılmış gibi ekleneceğini kabul ettiği ifade edilmiştir⁴⁹⁴. Belirtilen süreler, yaş haddinden indirilmesinin yanında ayrıca prim ödeme gün sayılarına da bir katkı sağlamaktadır. Gerçekten 40. maddede gösterilen işyerlerinde ve işlerde risklere maruz kalan 4/1-a ve c kapsamında çalışan sigortalıların prim ödeme gün sayılarına, bu işlerde ve işyerlerinde geçen çalışma sürelerinin her 360 günü için karşılığında gösterilen gün sayılarının fiili hizmet süresi olarak ekleneceği, 360 günden eksik sürelerle çalışılması halinde eklemenin orantılı olarak yapılacağı kabul edilmektedir (SSGSSK., m. 40). Bu sayede yapılan tasnifte 60 gün süre ekleneceklere çalıştıkları sürenin 0,17 ile çarpılması, 90 gün eklenecek işyerlerinde çalışanların prim ödeme gün sayılarına çalışılan sürenin 0,25 ile çarpılması ve 180 gün ekleneceklere de fiili hizmet süresi zammı kapsamında

⁴⁹⁴ Fiili hizmet süresi zammı uygulaması için bkz. s. 104-116.

çalışılan gün sayısı ile 0,5'nin çarpılması şeklinde elde edilen sürenin çalışılan süreler eklenmesi suretiyle prim ödeme gün sayıları tespit edilmiş olacaktır⁴⁹⁵.

40. maddede hangi işyerlerinde ve işlerde çalışanların dikkate alındığı daha önce fiili hizmet süresi zammının yaş haddinden indirilmesi bahsinde ifade edilmişti⁴⁹⁶. İşte belirtilen bu işyerlerinde ve işlerde çalışmalara karşılık olarak hesaplanan fiili hizmet süresi zammı Emniyet, Milli İstihbarat ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları için 8 yılı, 40. maddede belirtilen yeraltı işçileri dışındaki çalışanlar için ise 5 yılı geçmemek kaydıyla prim ödeme gün sayılarına eklenecektir. Yaş haddinden indirim yapılabilmesi için kanunda öngörülen asgari 1800/3600 günlük sürelerin çalışılması zorunluluğu ise prim ödeme gün sayılarına eklenmesi hususunda aranmayacaktır.

Örneğin, 2010 yılında çalışmaya başlayan bir radyoloji uzmanı için çalıştığı her yıla karşılık olarak 90 gün prim ödeme gün sayılarına eklenecektir. Ancak prim ödeme gün sayılarına eklenecek bu süre en fazla 5 yıl olabilecektir. Bu bağlamda 20 yıldan fazla geçen fiili çalışma sürelerinin prim ödeme gün sayılarına eklenmesinin mümkün olmayacağı görülmektedir⁴⁹⁷.

Fiili hizmet süresi zammı uygulanan işlerde 4/1-a kapsamındaki sigortalılar için uygulanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranı, bu maddenin (a) bendinde belirtilen % 20 oranına; 40. maddeye göre 60 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 1 puan, 90 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 1,5 puan, 180 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 3 puan, (c) bendi kapsamında çalışan sigortalılar için ise uygulanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranı, bu maddenin (a) bendinde belirtilen % 20 oranına; 40. maddeye göre 60 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 3,33 puan, 90 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 5 puan, 180 fiilî hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 10 puan eklenmesi suretiyle belirleneceği ve bu şekilde bulunan oran ile bu maddenin (a) bendinde belirtilen % 20 oranı arasındaki farka ait primin tamamı işveren tarafından ödenecektir (SSGSSK. m. 81/1-b). Bu hükümden hareketle;

⁴⁹⁵ **Uğur**, Sigortalılık Süreleri, s. 213.

⁴⁹⁶ Fiilî hizmet süresi zammı kapsamındaki işler ve işyerleri için bkz. s. 106-108.

⁴⁹⁷ **Esen**, s. 128.

Fiili hizmet süresi zammı kapsamındaki işlerde çalışan sigortalılara ait malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları primi; SSGSSK.'nun 4/1-a kapsamındaki sigortalılara,

60 gün ekleneceklere % 9 sigortalı, % 12 işveren hissesi olmak üzere % 21,

90 gün ekleneceklere % 9 sigortalı, % 12,5 işveren hissesi olmak üzere % 21,5

180 gün ekleneceklere % 9 sigortalı, % 14 işveren hissesi olmak üzere % 23;

SSGSSK.'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olanlardan;

60 gün ekleneceklere % 9 sigortalı, % 14,33 işveren hissesi olmak üzere % 23,33,

90 gün ekleneceklere % 9 sigortalı, % 16 işveren hissesi olmak üzere % 25,

180 gün ekleneceklere % 9 sigortalı, % 21 işveren hissesi olmak üzere % 30 olarak tahakkuk ve tahsil edilecektir⁴⁹⁸. Görüldüğü üzere % 20 orana ilave olarak fiili hizmet süresi zammından dolayı artan prim oranını işveren ödemekle yükümlüdür⁴⁹⁹. Sözü edilen orandan %5'lik hisse SSGSSK. m. 81/1-1 gereğince hazinece karşılanacağından ve bu oranın indirilmesi gerekecektir⁵⁰⁰. Buna göre de 180 gün eklenecek bir sigortalının işverenin hissesine karşılık gelen tutar % 16 olacaktır.

Fiili hizmet süresi zammında dikkate alınacak çalışmaların ne zaman geçtiğinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmişti. Bu bakımdan 5434 sayılı ESK.'nun 32. maddesinde belirtilen işlerde çalışan kamu görevlilerinin fiili hizmet sürelerine 8 yılı geçmemek üzere 15.10.2008 tarihinden önceki süreler eklenecektir.

Kanunun yürürlük tarihinden önce örneğin 40. maddenin 8 numaralı bendinde (döküm fabrikalarında) 3 yıl fiili hizmet süresi zammı bulunan bir sigortalının prim ödeme gün sayısına 15.10.2008 tarihinden sonra en fazla 2 yıl daha eklenebilecek iken, yine aynı bende tabi olarak çalışması bulunan bir kişinin 15.10.2008 tarihinden önce 6 yıllık fiili hizmet süresi zammı bulunması halinde ise artık SSGSSK.'na göre en fazla 5 yıllık fiili hizmet süresi zammı öngörülmüş olduğundan 15.10.2008 tarihinden sonraki çalışmalar

⁴⁹⁸ **Esen**, s. 120.

⁴⁹⁹ “Bu uygulama zaman içinde özellikle yargı kararları ile fiili hizmet zammı uygulamasının kapsamının genişlemesi dolayısıyla kamu idareleri ve bazı sektörlerde özel sektör işyerleri için önemli bir maliyet unsuru getirecektir.”, **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 145.

⁵⁰⁰ **Caniklioğlu/Ocak**, s. 212; **Ergin**, Prim İndirimi, s. 184.

açısından fiili hizmet süresi zammı uygulanmayacak yalnızca 6 yıllık süre dikkate alınacaktır⁵⁰¹. Diğer bir deyişle her çalışma kendi dönemindeki kanun itibariyle değerlendirilecek olsa da birleştirme söz konusu olduğunda SSGSSK.'nda aranan sınırlar (5 ve 8 yıllık süreler) yine uygulanacaktır.

8. Hizmet Borçlanması

Toplum içerisinde yaşayan bireyler kimi sosyal olgularla karşılaşmakta ve çalışma faaliyetleri ya da sigortalılıkları bu sebeple engellenmektedir. Bu tür durumlarda kişiler sigortalı sayılmadıklarından, yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarını tamamlama noktasında prim ödeme gün sayıları ve sigortalılık süreleri açısından yoksun kalmaktadırlar. İfade edilen mağduriyetin önlenmesi için öngörülmuş olan hizmet borçlanması ise doğum, askerlik, fahri asistanlık, tutukluluk ve gözaltı gibi hallerde prim ödemediği geçirilmiş çalışma sürelerinin, sonradan prim ödeme suretiyle borçlanılarak uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalılık süresine ve prim ödeme gün sayısına eklenmesi ile telafi edilmesi işlevini görmektedir⁵⁰². Daha özet bir ifade ile hizmet borçlanması sigortalıların kendi istek ve iradeleri dışında sigortalılık ilişkisinin kesilmesi durumuna bağlı olarak kesilen sürelerin primlerinin ödenerek sigortalılık sürelerine eklenmesi suretiyle telafi edilmesidir⁵⁰³.

Hukukumuzda hizmet borçlanması açısından, yurt içinde ve yurt dışında geçen süreler olarak ikili bir tasnife gidilmiş, bu iki borçlanma türü açısından da farklı hükümler

⁵⁰¹ Akın **Şimşek**, s. 87.

⁵⁰² Ali Rıza **Okur**, "Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Türk Vatandaşlığı Koşulu", Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 3, S. 10, İstanbul 2006, s. 129 (Borçlanma); Can **Tuncaç**, "Doğum İzni Borçlanması – Karar İncelemesi-", Legal İSGHD, C. 7, S. 27, İstanbul 2010, s. 1019 (Doğum İzni); **Arıcı**, Doğum Borçlanması, s. 163-164 (Doğum Borçlanması); Talat **Canbolat**, "Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Yapanlar da Kademeli Geçişten Yararlanırlar ve Sigortalılığın Başlangıç Tarihi İkili Sosyal Güvenlik Anlaşmalarına Göre Belirlenir (Karar İncelemesi)", Prof. Dr. Sarper Süzek'e Armağan, C. 2, Beta Yayıncılık, s. 2253; Saim **Ocak**, "Sigorta Başlangıcından Önceki Doğumlar Nedeniyle Hizmet Borçlanması (Karar Tahli)", Legal İSGHD., C. 8, S. 32, İstanbul 2011, s. 1506 (Borçlanma); Saim **Ocak**, "Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun Yurtdışı Hizmet Borçlanması Hakkında 29.09.2010 Tarihli Kararın İncelenmesi", Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 2, S. 29, İstanbul 2011, s. 315 (Yurtdışı Hizmet Borçlanması); **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 587; YHGK, 18.05.2011, E. 2011/10-311, K. 2011/322 (Legalbank, E. T. 21.10.2013).

⁵⁰³ Ercüment **Özkaraca**, "Doğum Borçlanması – Karar İncelemesi", Legal İSGHD., C. 7, S. 26, İstanbul 2010, s. 506 (Borçlanma); Saim **Ocak**, "Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Hakkında Karar İncelemesi", Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 6, S. 21, İstanbul 2011, s. 261 (Karar İncelemesi); **Sözer**, Sosyal Sigorta, s. 94; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 243; **Ocak**, Borçlanma, s. 1508; "Hizmet borçlanması, sosyal güvenlik hakkı elde edilmesinde istisnai bir yöntem olarak; primi ödenmediği için hizmet süresinden sayılmayan bazı sürelerin primlerinin borçlanılıp ödenmesi koşuluyla yaşlılık aylığına esas sigortalılık süresi ve prim gün sayısından sayılmasını sağlayan bir yapıyı ifade etmektedir.", YHGK, 28.04.2010, E. 2010/10-210, K. 2010/240 (Legalbank, 22.11.2013).

öngörölmüştür. Nitekim yurt içi hizmet borçlanması 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda kabul edilmiş iken, yurt dışında geçen hizmetlerin borçlanması ise 3201 sayılı Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun⁵⁰⁴ ile ele alınmaktadır.

a. Yurt İçi Hizmet Borçlanması

SSGSSK.'nda düzenlenen yurt içi hizmet borçlanması belirli işlere hasredilmiştir. Bu bakımdan çalışmama olgusunu gerektiren her durumda hizmet borçlanması yapabilmek mümkün değildir. Başka bir deyişle, borçlanma imkanı ancak kanunda sınırlı sayıda gösterilen hallerde tanınmıştır⁵⁰⁵. 506 sayılı SSK.'nun aksine SSGSSK.'nda ayrıca hizmet borçlanması yapabilecek haller genişletilmiştir⁵⁰⁶. Nitekim 506 sayılı SSK.'nda yalnızca askerlik ile grev ve lokavtta geçen süreler için borçlanma yapılabilmesi mümkün iken, SSGSSK. 11 halde borçlanma yapılabilmesini kabul etmektedir. Gerçekten SSGSSK.'nda doğum ve analık izin süreleri, askerlik, avukatlık staj süreleri, aylıksız izin süreleri, fahri asistanlıkta geçen süreler, kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanların kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik süreleri, fahri asistanlıkta geçen süreler, beraatla sonuçlanan tutukluluk ve gözaltında geçen süreler, grev ve lokavtta geçen süreler, doktora veya tıpta uzmanlık eğitimi için geçen süreler, seçim nedeniyle kamu görevlilerin açıkta geçirdikleri süreler, yurtdışında geçen öğrenim süreleri hizmet borçlanması yapılabiləcək haller olarak belirlenmiştir (SSGSSK. m. 41/1)⁵⁰⁷. İfade edilen bu süreler, hizmete bağlı borçlanma süreleri ve hizmet kesintisine dayalı borçlanma süreleri olarak da tasnif edilebilir. Bu bağlamda sigortalılık ilişkisi bulunmamakla beraber fiili hizmete dayanmakta olan askerlik, öğrenim, kısmi sürelerde çalışmalarda eksik süreler, avukatlık staj ve fahri asistanlık sürelerini hizmete bağlı borçlanma olarak, grev ve lokavtta geçen süreler, doğum ve analık izin süreleri, aylıksız izin süreleri ve beraatla sonuçlanan gözaltı ve tutukluluk süreleri ile seçim nedeniyle görevinden uzak kalınan süreleri de hizmet kesintisine dayanan borçlanma halleri olarak ifade edilebilecektir⁵⁰⁸.

⁵⁰⁴ RG., 22.05.1985, S. 18761.

⁵⁰⁵ **Tuncay**, Doğum İzni, s. 1019; **Canbolat**, s. 2254.

⁵⁰⁶ **Canbolat**, s. 2254.

⁵⁰⁷ Hizmet borçlanmasının yasal dayanakları SSGSSK.'nun 41 ve geçici 4. Maddesi ile Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 66. maddesi, "Hizmet Borçlanma İşlemlerinin Usul Ve Esasları Hakkında Genel Tebliğ" (RG. 01.07.2010, S. 27628) ve 26.12.2008 ve 2008/111 sayılı genelgede değişiklik yapan 16.09.2010 tarihli ve 2010/106 sayılı genelgedir.

⁵⁰⁸ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 441-458.

Burada hizmet borçlanmasına konu olacak hususların sigortalılıktan önce olup olmadığı belirtilmesi de gerekir. SSGSSK.'nın 41. maddesinde açıkça ve ayrıca sigortalı iken çalışılmayan süreler belirtilmiştir. Doğum borçlanması, tutukluluk ve gözaltında geçen süreler bu şekildedir. Bu kapsamda açıkça belirtilen hallerin dışında örneğin askerlik borçlanması için sigortalı iken işten ayrılma gibi bir şart aranmamıştır.

Yine Kanunun belirtilen borçlanma hakkının tanınabilmesi için yürürlük tarihinden önceki olaylara uygulanıp uygulanmayacağına da tespit edilmesi gerekmektedir. Kanunun yürürlük tarihinden sonraki olaylara uygulanacak olmasının kabul edilmesi halinde daha sonra da değinileceği üzere hizmet sözleşmesi ile çalışan bir kadının doğum iznine ayrılmasından dolayı doğum borçlanması yapabilmesi için söz konusu izni 01.10.2008 tarihinden sonraki dönemde kullanmış olması gerekecektir. Ancak kanun koyucu söz konusu hallerin kanunun yürürlük tarihinden önce veya sonra olduğu ayrımına girmemiştir. Yalnızca kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanların eksik sürelerinin borçlanması ancak 6111 sayılı kanunla⁵⁰⁹ eklenen fıkra ile 01.03.2011 tarihinden sonraki süreler için mümkündür (SSGSSK. m. 41/1-i).

Kanunun son fıkrasında daha önce de ifade edildiği üzere 01.10.2008 tarihinden sonraki sürelerle ait borçlanmalarda; borçlanılan prime esas gün sayısı borçlanılan ilgili aylara mal edilecektir (SSGSSK. m. 41/son). Yürürlük tarihinden önceki sürelerin borçlanması halinde ise başvuru tarihinde esas olan prime esas kazanç üzerinden borçlanma miktarı tespit edilecektir. Ayrıca hizmet borçlanmasına konu teşkil eden sürelerin tamamının ya da bir kısmının borçlanmaya konu edilip edilmeyeceği de sigortalının isteğine bırakılmıştır⁵¹⁰.

aa. Borçlanma Hakkı Verilenler

5510 sayılı Kanunun geçici 7. maddesinde; *“Bu Kanunun yürürlük tarihine kadar 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı kanunlar ile 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 20. maddesine göre sandıklara tabi sigortalılık başlangıçları ile hizmet süreleri, fiilî hizmet süresi zammı, itibarî hizmet süreleri, borçlandırılan ve ihya edilen süreler ve sigortalılık süreleri tabi*

⁵⁰⁹ RG., 25.02.2011, S. 27857.

⁵¹⁰ Kuruca/Özdamar, s. 559; Özkaraca, Borçlanma, s. 509.

oldukları kanun hükümlerine göre değerlendirilir.”, hükmü öngörülmüştür. Bunun yanında SSGSSK., bu Kanuna göre sigortalı sayılanların borçlanma imkanından yararlanabileceklerini belirtmiştir (SSGSSK. m. 41/1). Buna göre, 4/1-a ve 4/1-b kapsamında sigortalılar, 15.10.2008 tarihinden sonra ilk defa bu Kanuna göre 4/1-c kapsamında sigortalı olanların borçlanma imkanından yararlanacağı belirtilmelidir⁵¹¹. Aynı zamanda 5434 sayılı ESK. dönemindeki kabul edilen borçlanma süreleri bu kanun tarafından aranan şartlara göre, 506 sayılı SSK. gereğince öngörülen borçlanma süreleri ise 506 sayılı SSK. hükümleri çerçevesinde değerlendirilecektir. Son olarak geçici 4. madde gereğince 5434 sayılı ESK.’ya tabi olan sigortalıların ESK.’na göre borçlanma yapabileceklerinin kabul edildiği, bunun yanında 41. maddede yer alan borçlanma hallerinden de faydalanabilecekleri belirtilmelidir⁵¹² (SSGSSK. geç. m. 4).

Hizmet Borçlanma İşlemlerinin Usul ve Esasları Hakkında Genel Tebliğ⁵¹³ gereğince de yurtiçinde çalışması bulunmayanlardan, sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmış ülkelerde çalışması bulunanlar ile çalışmaya devam edenler de hizmet borçlanması yapabileceklerdir (Tebliğ m. 4). Son olarak sigortalılığın aktif şekilde yapılması da şart olarak öngörülmediğinden isteğe bağlı sigortalıların da borçlanma imkanından yararlanabileceği belirtilmelidir⁵¹⁴.

15.10.2008 tarihinden önce 506 sayılı SSK.’na tabi olarak çalışması bulunup daha sonradan 5434 sayılı ESK.’na tabi olarak çalışmaya başlayan kamu görevlilerinin SSGSSK. çerçevesinde hizmet sözleşmesi ile çalışan 4/1-a kapsamındaki sigortalılara özgü olan grev ve lokavt gibi ve doğum izni ve tutukluluk veya gözaltı hallerinde 4/1-c’nin aksine sigortalılık sürelerine kendiliğinden sayılmayan haller için borçlanma yapıp yapamayacağı da 2010/106 sayılı genelgede çözüme kavuşturulmuştur. Buna göre, SSGSSK.’nun geçici 4. maddesi uyarınca haklarında 5434 sayılı ESK. hükümleri uygulanan 4/1-c kapsamındaki sigortalılardan 4/1-a kapsamında geçen çalışmaları sırasında doğum izni, tutukluluk veya gözaltı ile grev ve lokavtta geçen süreleri bulunanlar, 41. madde hükümlerine göre söz konusu sürelerini borçlanabileceklerdir. Ancak, bu durumda 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık süresi olarak değerlendirilen ve borçlanılan süreler, 5434 sayılı ESK.’nun 89. maddesine göre

⁵¹¹ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 335.

⁵¹² **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 335.

⁵¹³ RG., 01.07.2010, S. 27628.

⁵¹⁴ **Tuncay**, Doğum İzni, s. 1022.

ödenen emekli ikramiyesine esas hizmet sürelerine ilave edilmeyecektir (2010/106 sy. Genelge m. 2.3).

Belirtilen bu ilkeler çerçevesinde 01.01.2003 tarihinde hizmet sözleşmesi ile çalışmaya başlayan 01.01.2006 tarihinde de kamu görevlisi olarak atanan bir sigortalı 2004 tarihinde işyerinde 6 ay süre ile yapılan grev nedeniyle yoksun kaldığı 6 aylık süreyi borçlanmak suretiyle prim ödeme gün sayılarına eklenmesi hakkına sahip olabilecektir.

SSGSSK.'nun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı ESK.'na göre iştirakçi olup 2008 yılı Ekim ayından sonra Kanunun 4. madde kapsamında sigortalılığı bulunmayanların, borçlanılacak hizmetler ile birlikte kendileri veya ölenlerin hak sahiplerinin SSGSSK.'na göre aylığa hak kazanmaları ve müracaat etmeleri halinde kapsamdaki süreleri 5434 sayılı ESK.'nun borçlanma hükümleri gereğince borçlandırılacaktır (SSGSSK. geç. m. 15).

bb. Yurt İçi Hizmet Borçlanmasından Faydalanmak İçin Gerekli Şartlar

Yurt içi hizmet borçlanmasından faydalanabilmek için gerekli şartlar özetle şu şekildedir: Kanunda bir aranan bir durumun mevcut olması, sigortalının ya da ölümü halinde hak sahibinin talepte bulunması, tahakkuk ettirilen borcu süresi içerisinde ödemesidir.

Borçlanmaya ilişkin ilk şart 41. maddede belirtilen koşullara sahip olmaktır. Başka bir ifade ile kanunda aranan borçlanmaya esas bir durumun mevcut olması gerekmektedir⁵¹⁵. Kanunda belirtilen hallerin mevcut olmasının yanında ayrıca sigortalının kurumdan talepte bulunması da gerekmektedir. Gerçekten 41. maddede belirtilen haller kurum tarafından kendiliğinden dikkate alınmamaktadır. Bu halde söze konu sürelerden faydalanıp faydalanmamak da kişinin isteğine bırakılmıştır⁵¹⁶. Belirtilen sürelerden yararlanabilmek için kanun koyucu azami bir süre de belirtmemiştir. Bu bakımdan sigortalı uzunca bir süre geçtikten sonra da borçlanma talebinde bulunabilecektir. Sigortalılık süresine etki edecek bu talep ayrıca prim tutarının belirlenmesini gerektirmektedir⁵¹⁷. Zira 41. maddede, prime esas günlük kazanç alt ve üst sınırlar

⁵¹⁵ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 458; **Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 1727.

⁵¹⁶ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 458; **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 251.

⁵¹⁷ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 458; **Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 1727.

içerisinde⁵¹⁸ borçlanma talebinde bulunacak kişi tarafından belirlenecek miktarın % 32'sinin esas alınacağı öngörülmektedir (SSGSSK. m. 41/1). Yine aynı maddenin devamında kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların genel sağlık sigortası primi ödemiş olmaları halinde % 32'lik oranın % 20 olarak uygulanacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 41/1). Seçilen prime esas kazanç, borcun ödendiği tarihteki prime esas asgarî kazanç oranlanarak, söz konusu oran ilgili ayın prime esas asgarî kazancı ile çarpılır. Bulunan tutar, ilgili ayın prime esas kazancı kabul edilir. Ancak hesaplanan prime esas kazanç hiçbir suretle o ayın prime esas azamî kazancını geçemeyecektir (SSGSSK. m. 41/son).

Hizmete esas sürelerin belirlenecek prime esas kazanç çerçevesinde 1 ay içerisinde ödenmesi gerekmektedir. Zira prime esas kazancın belirlenmesi suretiyle kurumca belirlenen prim borcunun tebliğ tarihinden itibaren 1 ay içinde ödenmesi şartı öngörülmüştür (SSGSSK. m. 41/1). Prim borcunun 1 ay içinde yerine getirilmemesi yalnızca başvurunun yeniden yapılmasını gerektirecek, bunun dışında hakkın yok olmasına neden olmayacaktır⁵¹⁹. 41. maddenin ikinci fıkrası incelendiğinde aynı husus dile getirilmiş, bir ay içinde ödenmeyen borçlanmalar için ise yeni başvuru şartı aranacağı ifade edilmiştir (SSGSSK. m. 41/2). Bir aylık süre içerisinde kısmi ödemeler yapılması halinde ise yapılan ödemeler geçerliliğini koruyacak, eksik ödemeler için yeni borçlanma talebinde bulunulması gerekecektir⁵²⁰. Bu şekilde 18 aylık askerlik borçlanması yapmak isteyen bir kişi için 3.600.TL prim borcu tahakkuk ettirilmiş olmasına karşın 1.200.TL'nin bir ay içerisinde ödenmesi sonucu 6 aylık dönemin borçlanmaya esas teşkil edeceğini kabul etmek gerekecektir⁵²¹.

Hizmet borçlanması yapabilmek için SSGSSK. ya da mülga sosyal güvenlik kanunları gereğince sigortalı olmak yeterli olup, başvuru tarihinde gerek sigortalı açısından gerekse de hak sahipleri bakımından fiilen sigortalı olma şartı aranmamaktadır⁵²². Nitekim 41.

⁵¹⁸ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü tarafından tanzim edilen 2013/4 sayılı tebliğde özel sektörde; 1/7/2013 ila 31/12/2013 tarihleri arasında sigorta primine esas olarak; 16 yaşından büyük olanların; günlük kazanç alt sınırı: 34,05.TL, üst sınırı: 221,33 TL; aylık kazanç alt sınırı: 1.021,50 TL, üst sınırı 6.639,90 TL; kamu sektöründe ise 15.07.2013 ila 14.12.2013 tarihleri arasında sigorta primine esas; 16 yaşından büyük olanların; Aylık kazanç alt sınırı: 1.021,50 TL, Aylık kazanç üst sınırı: 6.639,90 TL olarak belirlenmiştir.

⁵¹⁹ Aslanköylü ise başvurunun ikinci kez yapılmasından sonra bir daha yapılamayacağını borçlanma hakkının düşeceğini ifade etmektedir (**Aslanköylü**, Şerh C. II s. 1727).

⁵²⁰ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 458.

⁵²¹ **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 281.

⁵²² **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 336; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 281.

maddede belirtilen bütün haller için sigortalılık şartının yerine getirilmesi gerektiğini söylemek de mümkün değildir. Zira m. 41/4'te SSGSSK.'na göre tespit edilen sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler için borçlanma yapılması halinde, sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlandırılan gün sayısı kadar geriye götürüleceği kabul edilmiştir. Bu sebeple açıkça sigortalılık şartının arandığı doğum izni (SSGSSK. m. 41/1-a), tutukluluk ve gözaltında geçen süreler (SSGSSK. m. 41/1-b) dışında sigortalılığın bir ön koşul sayılmaması gerekir⁵²³.

Sigortalının talebi olmadan kurumun prim borcunu tahsil etmesi halinde ise kurum talep şartının yerine getirilmemesi sebebiyle yaptığı işlemi iptal edemeyecektir. Nitekim kurum kendisinden beklenen dikkati göstermeyerek anayasal uyarı görevini yerine getirmediğinden kurumca yapılacak iptal işlemi dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edecektir⁵²⁴.

cc. Doğum Borçlanması

Bayanlar da çalışma hayatında artık aktif olarak yer almaktadır. Kanun koyucu da bayanların doğum yapabilmeleri halinde çalışma hayatından yoksun olma durumunu göz önüne alarak, doğum sebebiyle çalışılmayan bu sebeple de sigortalı olma vasfının yitirildiği dönemlere ilişkin kendilerine bu süreleri borçlanma imkanı tanımıştır⁵²⁵.

Doğum borçlanmasının ele alındığı 41. maddede; kanunları gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri ile 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalı kadının, iki defaya mahsus olmak üzere doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmaması ve çocuğunun yaşaması şartıyla doğum borçlanması yapabileceği düzenlenmiştir (SSGSSK. m. 41/1-a).

Doğum borçlanmasına ilişkin 41. madde hükmü incelendiğinde ilk olarak hangi statüde sigortalı olursa olsun ücretsiz doğum izinleri ile doğumdan önce ve sonra kanun gereği verilen izinler açısından borçlanmanın mümkün olduğu görülmektedir⁵²⁶. Bunun yanında

⁵²³ **Ocak**, Borçlanma, s. 1512; **Özkaraca**, Borçlanma, s. 522.

⁵²⁴ **Aslanköylü**, Şerh C. II s. 1727.

⁵²⁵ **Arıcı**, Doğum Borçlanması, s. 161; **Uğur**, Çalışma Yaşamında Kadınlar, s. 217; **Özkaraca**, Borçlanma, s. 507; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 286.

⁵²⁶ **Tuncay/Ekmekçi**, s. 551; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 288.

ikinci olarak 4/1-a kapsamında sigortalı olan bir kadının doğum borçlanması yapabileceği göze çarpmaktadır⁵²⁷.

4857 sayılı İş Kanunu'nun⁵²⁸ 74. maddesinde ifade edilen doğum öncesi 8, doğum sonrası 8 hafta olmak üzere toplam 16 hafta ile 6 ay ücretsiz alınabilecek olan doğum izinleri bu kapsamda ele alınacaktır. Bu şekilde alınacak doğum izinlerinin 10 ayı geçemeyeceği belirtilmelidir⁵²⁹. İlk cümlede sigortalılar arasında bir ayırım yapılmadığı görüldüğünden, 4/1-c kapsamındaki sigortalıların 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu gereğince doğum sebebiyle kullandıkları 2 yıllık ücretsiz izinler de borçlanma kapsamında değerlendirilmelidir. Doğum öncesi ve doğum sonrası verilen 16 haftalık sürelerde ise kamu görevlileri ücretli olarak izne ayrıldıklarından bu sürelerin ise borçlanılmasının mümkün olmadığı anlaşılmaktadır⁵³⁰. Ayrıca kanunda bu bağlamda borçlanılabilecek doğum açısından bir üst sınır da getirilmediğinden her doğum sonrası m. 41/1-a'nın ilk cümlesindeki borçlanma imkanından faydalanabilmenin mümkün olduğu kabul edilmelidir⁵³¹.

Aynı maddenin ikinci cümlesinde sadece 4/1-a kapsamında sigortalı olan kadınların faydalanabileceği doğum borçlanması hakkında bahsedilmektedir. Buna göre de 4/1-a kapsamında sigortalı olan bir kadın en fazla iki defa doğum borçlanması yapabilecek⁵³² ve her bir doğumdan dolayı borçlanılabilecek azami süre doğum tarihinden itibaren 2 yıl olacaktır. Dolayısıyla bu hüküm çerçevesinde 4/1-a statüsündeki bir kadın sigortalının hayatı boyunca doğum nedeniyle çalışmaması sonucu borçlanabileceği süre en fazla 4 yıl olacaktır⁵³³ (SSGSSK. m. 41/1-a, c.2). Ancak 41. maddede ilk fıkranın a bendinde hem doğumdan önceki ve sonraki süreleri kullanan bir kadın sigortalının artık çalışılmayan 2 yıllık sürenin tespitinde doğumdan sonraki 8 haftalık dönemin mahsup edilmesi sonucu kalan sürenin borçlanılabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin, 10.07.2013 tarihinde doğum yapmış 4/1-a kapsamındaki kadın sigortalının doğumdan sonra kullanacağı 8 haftalık süre herhangi bir üst sınıra tabi olmaksızın borçlanmada

⁵²⁷ Y10HD., 10.04.2012, E. 2012/6620, K. 2012/5622 (Legalbank, E. T. 07.11.2013).

⁵²⁸ RG., 10.06.2003, S. 25134.

⁵²⁹ **Tuncay/Ekmekçi**, s. 551.

⁵³⁰ **Tuncay/Ekmekçi**, s. 551; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 288.

⁵³¹ Hatice Duygu **Özer**, "Doğum Borçlanması", Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, C. 2, Beta Yayınevi, İstanbul 2010, s. 1142 (Doğum); **Özkaraca**, Borçlanma, s. 507; **Tuncay/Ekmekçi**, s. 551.

⁵³² Müjdat **Şakar**, "Üç de Yetmez Beş Tane" Demeden Önce Ailevi Yükler Sigortasını Kurmak Gereklidir!", Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 30, İstanbul 2013, s. 103 (Ailevi Yükler).

⁵³³ **Arıcı**, Doğum Borçlanması, s. 166.

dikkate alınacaktır. Gerçekten daha önce de ikiden fazla doğum yapmış bir sigortalının da bu imkandan yararlanmasında bir engel öngörülmemiştir. Sınırlama ise doğumdan sonraki 2 yıllık süre içerisinde hizmet sözleşmesi ile çalışmama durumuna hasredilmiştir. Bu bakımdan doğum borçlanması talebi kabul edilen kadın sigortalının iki yıllık borçlanma süresi içinde zorunlu sigortalı hizmetlerinin olması halinde zorunlu sigortalılık süreleri borçlanma sürelerinden düşülecektir.

Kanundaki hüküm dolayısıyla doğumdan sonra 8 haftalık süreyi borçlanmış bir sigortalı ancak 1 yıl 44 haftalık süre içindeki hizmet sözleşmesi ile çalışmamış olduğu dönemi borçlanabilecektir⁵³⁴. Burada hizmet sözleşmesi ile çalışan kadın sigortalının çalışma süresi boyunca işten ayrılması halinde herhangi bir sınır tanınmaksızın doğum borçlanması hakkı verilmesi, aktif olarak sigortalı olmayanların ise 4 yıllık üst sınıra tabi tutulması gerekir⁵³⁵.

Kanun koyucu doğum tarihinden itibaren hizmet sözleşmesine tabi olarak çalışmama durumuna bağlı olarak borçlanma imkanını tanımıştır⁵³⁶. Bu sebeple 2 yıllık süre içinde ayrıca hizmet sözleşmesine tabi olarak çalışmaması ve adına prim ödenmemesi de ayrıca aranmalıdır⁵³⁷. Bu bakımdan sigortalılığın tescilinden önceki sürelerin doğum borçlanmasına konu teşkil edilemeyeceğini kabul etmek gerekecektir⁵³⁸. Son olarak kanun koyucu çocuğun borçlanılan sürede de yaşaması şartıyla borçlanma yapılabilmesine imkan tanımıştır⁵³⁹. Bu şartların taşınması ile birlikte 4/1-a

⁵³⁴ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 286; Aksi görüşte olan **Özkaraca** ise iki yıllık sürenin mutlaka doğum tarihinden itibaren başlamayacağı, doğumdan sonraki 8 hafta ile 6 aylık ücretsiz izinlerin kullanılmasından itibaren işleyeceği kanaatindedir (**Özkaraca**, Borçlanma, s. 507).

⁵³⁵ Çocuk sayısının arttırılmasını teşvik edilmesi bakımından ailevi yükler sigortasının kurulması gerektiği yönünde bkz. **Şakar**, Ailevi Yükler, s. 103-108.

⁵³⁶ **Özkaraca**, Borçlanma s. 507; **Uğur**, Çalışma Yaşamında Kadınlar, s. 217; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 288.

⁵³⁷ **Uğur**, Çalışma Yaşamında Kadınlar, s. 217; Sigortalılık kaydının yeterli olduğu, aktif sigortalı olmadığı dönemde doğum yapan sigortalının işten ayrılması gerekmediği yönündeki görüş için bkz. **Özkaraca**, Borçlanma, s. 518-519; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 288.

⁵³⁸ Bu suretle sigortalılık süresinin geriye götürülmesi de söz konusu olamayacaktır (**Özer**, Borçlanma, s. 1155); **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 291; “*Kişilik ve yaşama haklarıyla sıkı ilişkisinin bulunması ve Anayasa ile güvence altına alınan temel haklardan olması nedeniyle, sosyal güvenlik hakkına ilişkin olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, sosyal güvenlik haklarına ilişkin düzenlemelerin değerlendirilmesinde, bu hakların niteliğine bakılarak hareket edilmesi yerinde olacaktır. Kanun hükmü yeteri kadar açık olmadığı için tartışılabilir olmakla birlikte, lafzı ve ruhuyla birlikte ele alındığında, tescilden önceki doğumların da borçlanılabileceği anlaşılmaktadır.*”, **Ocak**, Borçlanma, s. 1502-1503.

⁵³⁹ “.5510 sayılı Kanununun 41/1,a düzenlemesinde, ‘‘a’’ bendinin ilk kısmında yer verilen borçlanma imkanı, çalışırken ücretsiz doğum ya da analık izni kullanılan sürelerle ilişkindir ki bu doğal olarak daha önce sigortalı olmayı gerektirir. Aynı bendin ikinci kısmındaki borçlanma imkanı ise doğrudan ve sadece 4/1, a kapsamındaki sigortalı kadına tanınmış ve borçlanacağı doğum tarihinden sonra

iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmayacağı süre olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla bu imkandan yararlanabilmek için de, geçmişte hizmet akdine dayalı olarak zorunlu sigortalılık tescilinin yapılmış olması gerekli sayılmalıdır. Anılan maddede yer verilen borçlanma imkanının, doğrudan ve açıkça sadece 4/1, a maddesi kapsamındaki sigortalılara tanınmış olması, borçlanma talebinde bulunanın doğum tarihinden önce 4/1-a bendi kapsamında çalışması olgusunun arandığını; bunun da doğal olarak doğumdan önce sigortalı olmayı gerektirdiği açıktır. Öte yandan maddenin ancak sigortalı olarak çalışan kadın tarafından kullanılacak olan ücretsiz doğum ya da analık izni sürelerine ilişkin olması ve borçlanılacak sürenin doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmayacağı süre olarak tanımlanması da, bu imkandan yararlanabilmek için doğum öncesi çalışıyor olmanın, yani sigortalılığın zorunlu olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili olarak 5510 sayılı Kanunda değişiklik yapan 5754 sayılı Kanuna ilişkin TBMM alt komisyon raporunda bu değişiklik hakkında, ücretsiz doğum ya da analık izin sürelerinin de borçlanılacak sürelerden sayıldığı, bu sürelerde kadın çalışanların doğum ve çocuk bakımı gibi özel bir durum nedeniyle izin kullandığı, bunun sonucunda doğum yapan kadının sosyal güvenlik alanındaki bu hakkı kullanmasından dolayı emeklilikle ilgili sürelerini tamamlamak için ortaya çıkan bir maliyete katlanmak zorunda kalacağı, oysa çocuk bakımının aynı zamanda toplumsal olarak Devletin de üstlenmesi gereken bir sorumluluk olduğu... görüşlerine yer verilmiştir. Böylelikle prim yatırma imkanı bulunmadığı halde yasa koyucunun çeşitli saiklerle sigortalılık imkanı sunmak ve prim süresine eklemek istediği bu gibi dönemlerin telafisine yönelik getirilen borçlanma müessesesinin amacı da gerçekleşmiş olacaktır. Görüldüğü üzere, maddenin amacının doğum yapan kadının çalışmadığı dönemde uzun vadeli sigorta kolları yönünden mağduriyetini gidermek olduğu, "sigortalı kadının" ifadesi ile doğum yapılan dönemde, 5510 sayılı Kanunun 4/1-a bendi kapsamında sigorta kadına çalışmadığı ve prim ödeyemediği sürenin borçlanılması imkanı getirilmek suretiyle madde gerekçesindeki amacın gerçekleştirildiği görülmektedir. Kanun koyucu tarafından bu amaca uygun olarak 4/1-a bendinde doğum borçlanması yapılabilmesi için ön koşul olarak 4/1-a bendi kapsamında sigortalı kadın olması şartının öngörüldüğü, diğer bentlerde ise böyle bir ön koşula yer verilmediği, dolayısıyla kanun koyucunun doğum borçlanmasına ilişkin bentte iradesini "sigortalı olma" ön koşulunu açıkça koyduğu anlaşılmaktadır. Yapılan açıklamaların ışığında 5510 sayılı Kanunun 4/1-a maddesi uyarınca doğum nedeniyle çalışma hayatından bir süre ayrı kalan kadın sigortalılara önceden tescil edilmiş olmak koşuluyla borçlanma hakkı tanınmış olup doğum nedeniyle çalışılmayan iki yıllık sürenin borçlanılması olanağının sadece 4/1, a kapsamında sigortalı kadına tanınmış olması karşısında sigortalı olarak tescil tarihinden önce gerçekleşen doğum lar nedeniyle borçlanma yapılamayacaktır. Yeri gelmişken 5510 sayılı Kanunun 41. maddesinin 4. fıkrasında yer alan "Bu Kanuna göre tespit edilen sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler için borçlandırılma halinde, sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlandırılan gün sayısı kadar geriye götürülür" hükmünün, sigortalılık öncesi doğumlar yönünden borçlanma imkanına işaret edip etmediği de irdelenmelidir. Öncelikle anılan fıkranın maddede yer alan tüm borçlanma halleri için uygulanması mümkün değildir, zira fıkra yalnızca sigortalılık öncesini ilgilendiren bir grup borçlanma imkanına yönelik olup, maddenin (b) ve (c) bentlerinde yer verilen iki durumda olduğu gibi, doğrudan sigortalılık öncesine ilişkin borçlanma hallerinde uygulanması ve dikkate alınması mümkündür. Ayrıca yasanın açıkça sigortalılık sonrası olması gerektiğini düzenlediği borçlanma imkanları da bulunmaktadır ki, (f) bendinde yer alan sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri ve (g) bendindeki grev ve lokavtta geçen süreler bunun açık örneği durumundadır. Bu halde de anılan fıkranın uygulanma imkanının bulunmadığı, dolayısıyla borçlanma halinin sigortalılık başlangıç tarihini geriye götürmesine ilişkin fıkranın maddede düzenlenen her borçlanma halinde uygulanmak üzere düzenlenmediği açıktır. Belirtildiği gibi bu düzenleme, borçlanma imkanlarının tümüne değil, sigortalılık öncesine ilişkin olanlarına yöneliktir ve 4/1-a bendi kapsamında çalışma ve hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmamanın ön şart olarak arandığı doğum borçlanmasına uygulanma kabiliyeti bulunmamaktadır. Hukuk Genel Kurulundaki görüşmeler sırasında, 5510 sayılı Kanunun 4/1-a maddesine yapılan atfın Kanunun 4/1-b ve c bentlerine tabi olan sigortalıların borçlanma hakkı olmadığı belirtilmesi amacıyla yapıldığı, aksi düşünce halinde kanun koyucunun "çalışırken" veya benzeri ifadelere madde metninde yer vermesi gerektiği ve sigortalılık başlangıç tarihinin geriye yürütülmesine imkan tanınması karşısında doğum tarihinden önce sigortalı olma şartına maddede yer verilmediğine ilişkin görüşler ifade edilmiş ise de çoğunluk tarafından yukarıda açıklanan gerekçelerle bu görüşe itibar edilmemiştir.

kapsamındaki sigortalı kadınların kullandıkları ücretsiz doğum veya analık izin sürelerini, işyerinden alacakları belgelerle sosyal güvenlik kurumuna başvurmaları halinde borçlanabilmeleri mümkündür⁵⁴⁰.

Doğuma dayalı borçlanma hakkından yararlanabilmek için doğum sırasında aktif sigortalı olma şartının aranıp aranmayacağı hususunda ise, geçmişte hizmet akdine dayalı olarak zorunlu sigortalılık tescilinin yapılmış olması, bu haktan yararlanabilmesi için yeterli sayılmalıdır⁵⁴¹. Yine bu bağlamda yalnızca kısa vadeli sigorta kollarından dolayı ödenen primler nedeniyle yapılan işe giriş bildirimlerinden dolayı alınan sigorta sicil numarası yaşlılık sigortasından faydalanma bakımından geçerli sayılmamakla birlikte hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalıların doğum borçlanmasında dikkate alınmaktadır⁵⁴². Kadının fiziksel yapısı, doğurganlık işlevi, aile yükümlülükleri ile çalışma yaşamındaki konumu yanında, doğum borçlanmasıyla amaçlanan sonucun tam olarak elde edilebilmesi

---

Yeri gelmişken belirtmelidir ki, borçlanma talep tarihinde 4/1, a bendi kapsamında tescil edilmiş olmanın yeterli sayılması, doğum öncesi sigortalılık ön şartının aranmaması durumunda, kanun koyucunun bu olanağı sadece m.4/1, a'lılara tanımış olmasının bir anlamı kalmayacaktır. Zira böyle bir durumda hükmün çok kolay bir şekilde dolanılması, çalışma öncesi doğum sürelerini borçlanmak isteyenlerin çok kısa süreler için m.4/1, a bendi kapsamında tescil olunarak borçlanma yolunun tüm sigortalılara açılması mümkün hale gelecektir. Sonuç olarak, m.4/1, a bendi kapsamında tescil edilmişken yapılan doğumlar nedeniyle çalışılmayan iki yıllık sürelerin -diğer koşulların varlığı halinde- borçlanılabileceği, tescil edilmeden gerçekleşen doğumlar nedeniyle borçlanma yapılamayacağı kabul edilmelidir (Öğr. Gör. Dr. E. Özkaraca, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, 26/2010, s. 523 vd). Somut olay yukarıda açıklanan ilkeler ışığında değerlendirildiğinde, ilk kez 506 sayılı Kanun kapsamında 20.06.1993 tarihinde zorunlu sigortalı olduğu anlaşılan davacının, 22.12.1980 ve 24.04.1983 tarihlerinde gerçekleştirdiği doğumlar sebebiyle doğum borçlanması yapamayacağı göz önünde tutulmaksızın yanlışlığı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm kurulması isabetsizdir..”, YHGK, 18.05.2011, E. 2011/10-311, K. 2011/322 (Legalbank, E. T. 21.10.2013).

⁵⁴⁰ **Uğur**, Çalışma Yaşamında Kadınlar, s. 217.

⁵⁴¹ **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 249; **Akın**, Sosyal Sigortalar, s. 431; **Özkaraca**, Borçlanma, s. 520; “...sosyal güvenlik hukukunun özel ve kamusal niteliği itibarıyla ve 5510 sayılı Kanunda, anılan hükümle getirilen, sigortalıların lehine olan bu borçlanma hakkının, Kanunun yürürlüğünden önceki doğum olaylarına uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmaması da gözetildiğinde, 5510 sayılı Kanundan önce meydana gelmiş doğum olaylarına da uygulanabileceğinin açık olmasına, doğuma dayalı borçlanma hakkından yararlanabilmek için doğum sırasında aktif sigortalı olma şartının aranmayıp, geçmişte hizmet akdine dayalı olarak zorunlu sigortalılık tescilinin yapılmış olmasının, bu haktan yararlanabilmesi için gerekli ve yeterli sayılmasına, davacının 03.09.1985 ve 03.12.1987 tarihlerindeki doğumları öncesinde 01.05.1984 tarihinden itibaren anılan yasal düzenlemeler çerçevesinde sigortalılık tescilinin bulunmasına. 08.04.2011 tarihli talebine istinaden 1411 günlük doğum borçlanması süresinin karşılığı prim borcunu 22.06.2011 tarihinde ödemiş olmasına, davacının 506 sayılı Kanunun 81. maddesinin 1. fıkrasının (B) bendinin (a) alt bendi gereği yaşlılık aylığı tahsisi için 20 yıl sigortalılık süresi ile 40 yaş ve 5000 sigortalılık gününe tabi olup, tahsis talep tarihi itibarıyla 49 yaşını ikmal eden davacının 27 yıl sigortalılık süresi ile bedelini ödediği 1411 günlük doğum borçlanması süresi dahil 5661 gün sigortalılık gününün bulunmasına göre...”, Y10HD., 21.01.2013, E. 2012/21241, K. 2013/586 (Yayınlanmamış Karar).

⁵⁴² **Murat Uğur**, “Sigortalılık Süreleri ile 18 Yaşın Altında Geçen Hizmetlerin Değerlendirilmesi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 8, S. 29, İstanbul 2013, s. 210 (Sigortalılık Süreleri).

için, bu tip borçlanmalarda aranan doğum öncesi sigortalılık şartı herhangi bir süre sınırına tabi tutulmamalıdır⁵⁴³. 41. madde çerçevesinde sigortalı olmadan önceki dönemdeki doğumlardan dolayı borçlanma imkanı bulunmamaktadır⁵⁴⁴. Gerçekten burada Kanunun amacı doğum sebebiyle çalışma hayatından yoksun kalanların bu durumlarının telafi edilmesidir. Yoksa iş hayatında olmayan bir kişinin doğum yapması ve daha sonra çalışmaya başlaması halindeki konumuna kanun koyucu nazarında itibar edilmemiştir. Aynı durum sadece 4/1-a kapsamındaki sigortalılar ile beraber 4/1-c kapsamındaki kamu görevlilerini de kapsamaktadır. Zira daha önce de ifade edildiği üzere çalışmakta iken doğum yapma durumuna bağlı olarak çalışmama olgusuna kanun koyucu itibar etmektedir. Burada zorunlu sigortalılığın şart olmadığı, 01.10.2008 tarihinden önce 506 sayılı SSK. gereğince ödenmiş olan isteğe bağlı sigortalılık süreleri 4/1-a kapsamında değerlendirildiğinden, bu kişiler de mevcut olan sigortalılık

⁵⁴³ “...Aksine bir yorum, kanunda bu yönde bir sınırlamanın olmadığı da gözetildiğinde, sosyal güvenlik hakkına aykırılık oluşturacaktır. Ancak, 5510 sayılı Kanunun 41/1. a düzenlemesinde, "a" bendinin ilk kısmında yer verilen borçlanma imkanı, çalışırken ücretsiz doğum ya da analık izni kullanılan sürelerle ilişkindir ki bu doğal olarak daha önce sigortalı olmayı gerektirir. Aynı bendin ikinci kısmındaki borçlanma imkanı ise doğrudan ve sadece 4 /1.a kapsamındaki sigortalı kadına tanınmış ve borçlanacağı süre (doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmayacağı süre) olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla bu imkandan yararlanabilmek için de, geçmişte hizmet akdine dayalı olarak zorunlu sigortalılık tescilinin yapılmış olması, gerekli sayılmalıdır...”, Y10HD., 17.01.2013, E. 2012/15883, K. 2013/283 (Yayınlanmamış Karar).

⁵⁴⁴ “...Davacının, Türkiye’deki sigorta başlangıcının, 3201 sayılı Yasanın 5’inci madde hükmü kapsamında, 21.08.2010 tarihinden borçlanma süresi olan 1.790 gün kadar geriye gidilmek suretiyle belirlenmesi halinde ise, elde edilecek başlangıç öncesi doğumlu her üç çocuk yönünden de 5510 sayılı Yasanın 41’inci madde kapsamında doğum borçlanması yapabileme imkanı bulunmadığı, bozma sonrası yapılacak yargılamada dikkate alınmalıdır...”, Y10HD., 19.09.2013, E. 2013/11885, K. 2013/16836 (Yayınlanmamış Karar); “...Sosyal güvenlik hukukunun özel ve kamusal niteliği itibarıyla ve 5510 sayılı Kanunda, anılan hükümle getirilen, sigortalıların lehine olan bu borçlanma hakkının, Kanunun Yürürlüğünden önceki doğum olaylarına uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmaması da gözetildiğinde, 5510 sayılı Kanundan önce meydana gelmiş doğum olaylarına da uygulanabileceğini kabul etmek gereklidir...Somut olayda, ilk kez 506 sayılı Kanun kapsamında 01.10.1992 tarihinden itibaren zorunlu sigortalı olduğu anlaşılan davacının, Hukuk Genel Kurulu’nun 18.05.2011 günlü 2011/10-311 Esas ve 2011/322 Karar sayılı ilamında da da belirtildiği şekilde sigortalılık başlangıcı öncesinde gerçekleşen 26.08.1982 ve 15.11.1984 tarihlerindeki doğumlar nedeniyle doğum borçlanması yapamayacağı göz önünde tutulmaksızın yanlış değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y10HD., 17.01.2013, E. 2012/16123, K. 2013/286 (Yayınlanmamış Karar); “...bu imkandan yararlanabilmek için de, geçmişte hizmet akdine dayalı olarak zorunlu sigortalılık tescilinin yapılmış olması gerekli sayılmalıdır. Anılan maddede yer verilen borçlanma imkanının, doğrudan ve açıkça sadece 4/1, a maddesi kapsamındaki sigortalılara tanınmış olması, borçlanma talebinde bulunanın doğum tarihinden önce 4/1-a bendi kapsamında çalışması olgusunun arandığını; bunun da doğal olarak doğumdan önce sigortalı olmayı gerektirdiği açıktır... Somut olayda, ilk kez 506 sayılı Yasa kapsamında 01.01.2001 tarihinde zorunlu sigortalı olduğu anlaşılan davacının 28.01.1975., 05.01.1978 ve 24.11.1993 tarihinde gerçekleştirdiği doğumlardan önce 5510 sayılı Yasanın 4/1- (a) maddesi kapsamında sigortalı çalışması bulunmadığından istemin reddine karar verilmesi gerekirken kabulüne karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y10HD., 10.04.2012, E. 2012/6620, K. 2012/5622 (Legalbank, E. T. 07.11.2013).

çerçevesinde doğum borçlanması yapabileceklerdir. Yine 2925 sayılı Kanun gereğince hizmet sözleşmesi ile çalışan tarım işçilerinin de bu dönemde yapmış oldukları doğumlar dolayısıyla borçlanabilecekleri kabul edilmelidir⁵⁴⁵. Bunun yanında 506 sayılı SSK. geçici 20. madde kapsamındaki sandıklara tabi geçen sigortalılık halleri de 506 sayılı SSK.'na tabi sayılmadığından (506 sy. SSK. m. 3/1-F) ve SSGSSK.'na göre de 4/1-a kapsamında ele alınabilmeleri için de sandıkların sosyal güvenlik kurumuna devri gerektiğinden⁵⁴⁶ bu kişiler 4/1-a kapsamında kabul edilememektedir. Bu sebeple de sandığa tabi sigortalılık süresi açısından doğum borçlanması yapabilmenin mümkün olmadığı belirtilmelidir⁵⁴⁷.

Kanunun yürürlüğünden önceki doğum sebebiyle alınmış olan izinlere de doğum borçlanması hükümleri uygulanacağında ise çekince bulunmamaktadır⁵⁴⁸. Borçlanma talep tarihinde kişinin ayrıca aktif sigortalı olması ise aranmamaktadır⁵⁴⁹. Nitekim daha

⁵⁴⁵ “...5510 sayılı Kanununun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde hizmet sözleşmesine dayalı olarak çalıştırılanların sigortalılığı düzenlenmiş olup; yerleşik içtihat ve öğretide kabul edildiği gibi, 2925 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalıların çalışmalarının da hizmet sözleşmesine dayalıdır. Kanundaki düzenlemeler gözetildiğinde, amacın, hizmet sözleşmesine dayalı çalışmaları nedeniyle sigortalı olan kadınların, sigortalı olarak tescil edildikten sonraki doğumları nedeniyle borçlanabilecekleri anlaşılabilir; doğum öncesinde 2925 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olarak tescilli bulunan davacının da, doğum borçlanması yapabileceği kabul edilerek sonuca gidilmesi gerekir...”, Y10HD., 05.07.2013, E. 2013/6581, K. 2013/15418 (Yayınlanmamış Karar).

⁵⁴⁶ Geçici m. 20 gereğince sandıkların devri 03.05.2013 tarih ve 28636 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 08.04.2013 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile 1 yıl daha uzatılmıştır.

⁵⁴⁷ “...ilk kez 506 sayılı Kanun kapsamında 01.02.2009 tarihinden itibaren zorunlu sigortalı olduğu anlaşılan davacının, doğumları öncesinde 01.11.1977-31.08.1981 tarihleri arasındaki 506 sayılı Yasanın Geçici 20. maddesine dayalı sandık kapsamında geçen hizmetlerinin 5510 sayılı Yasanın 4. maddesinin (a) bendi kapsamında belirtilen hizmetler kapsamında değerlendirilemeyeceği, bu nedenle ve Hukuk Genel Kurulu'nun 18.05.2011 günlü 2011/10-311 Esas ve 2011/322 Karar sayılı ilamında da belirtildiği şekilde davacının 14.11.1982 ve 30.12.1986 tarihlerinde gerçekleştirdiği doğumlar sebebiyle doğum borçlanması yapamayacağı göz önünde tutulmaksızın, yanlışlı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 17.01.2013, E. 2012/15883, K. 2013/283 (Yayınlanmamış Karar).

⁵⁴⁸ Arıcı, Doğum Borçlanması, s. 165; Özer, Yaşlılık Aylığı, s. 290; Tezel/Kurt, s. 312; “...Kural olarak her kanun, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren hukuksal sonuçlarını doğur. Bu ilke gereğince kanunlar doğal olarak, geriye yürümez. Ancak, maddi hukuk, her zaman hayatın değişen sosyal akışı içinde gelişen tüm olayları kurallama gücüne sahip değildir. Toplumun gereksinimlerini çıkarlar dengesi ve adalet duygularını gözeterek karşılamakla yükümlü bulunan yargı organları, sigortalıların lehine hükümler içeren düzenlemeler yürürlüğe girdiğinde, yasa koyucunun asıl amacını tespit ederek, önüne gelen olaylarda düzenlemenin amacıyla, uyumsuzluğun esasının uyuşup uyuşmadığını araştırarak öze üstünlük tanıyan bir yorumla sonuca varmalıdır. Anılan hükümle sigortalıların lehine düzenlenen borçlanma hakkı, sosyal güvenlik hukukunun özel ve kamusal niteliği gereğince, yürürlük tarihinden önceki doğum olaylarına uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmadığı gözetildiğinde, 5510 Sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce meydana gelmiş doğum olaylarına da uygulanabileceğini kabul etmek gereklidir...”, Y10HD., 20.02.2012, E. 2012/2398, K. 2012/2754 (Legalbank, E. T. 07.11.2013).

⁵⁴⁹ “...Yasada borçlanma talep tarihi itibarıyla aktif sigortalı olma şartını içeren ifadenin yer almamaktadır. Ayrıca sigortalının yanında, hak sahiplerinin de, yazılı talepte bulunmaları halinde düzenlemeden yararlanabilecekleri dikkate alındığında, böyle bir şartın aranmasının mümkün

önce de ifade edildiği üzere borçlanma hakkına sahip olan bir sigortalının bu hakkı kullanabilmesi bakımından bir hak düşürücü süre öngörülmemektedir. Bu sebeple sigortalı dilerse doğum sebebiyle uzun yıllar sonra da bu hakkını kullanabilecektir.

Doğum borçlanmasının etkisi ise hem sigortalılık süresine hem de prim ödeme gün sayısına ilişkin olacaktır. Zira 41. maddenin 4. fıkrası doğum sebebiyle borçlanılan sürelerin uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalılık süresi olarak değerlendirileceğini (SSGSSK. m. 41/4-b), 41. maddenin son fıkrası ise prim ödeme gün sayılarına mal edileceğini kabul etmektedir (SSGSSK. m. 41/son).

Zorunlu hizmetlerin borçlanma süresinden düşülmesinde sigortalının işe giriş ve çıkış tarihlerinin dört aylık sigorta primleri bordrosunda bulunmaması halinde o ayın son gününden başlayarak geriye doğru gidilerek zorunlu hizmet tespit edilecektir. Ay içinde zorunlu sigortadan geriye kalan süreler 30 güne tamamlanacak şekilde borçlanma süresi olarak kabul edilecektir. 01.04.1983 tarihinden önce üç aylık sigorta primleri bordrosu ile bildirilen hizmetler hakkında dönemin sonundan geriye doğru gidilerek tespit yapılacaktır (2010/106 sy. Genelge⁵⁵⁰).

dd. Askerlik Borçlanması

Her Türk vatandaşının yerine getirmekle mükellef olduğu kanuni askerlik görevini yapmak amacı ile iş sözleşmesini sona erdiren ya da çalışma gücü bulunmasına rağmen askerlik nedeniyle çalışamayan kişinin geçirdiği bu sürelerin sigortalılık süresine sayılması işlemi askerlik borçlanması olarak adlandırılmaktadır⁵⁵¹.

Askerlik borçlanmasında, er veya erbaş olarak silâh altında⁵⁵² veya yedek subay okulunda geçen süreler, SSGSSK.'nun 41. maddesi kapsamında prim ödeme gün sayısı ve

---

olmadığı belirgindir..." Y10HD, 20.02.2012, E. 2012/2398, K. 2012/2754 (Legalbank, E. T. 07.11.2013).

⁵⁵⁰ RG., 12.05.2010, S. 27529.

⁵⁵¹ **Arıcı**, Doğum Borçlanması, s. 163; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 35.

⁵⁵² "...Davacının, zorunlu ve isteğe bağlı sigortalılık sürelerine ilişkin Mahkemenin kabulü yerinde bulunmuştur. Ne ki; davacı, 06.11.1979- 06.07.1981 tarihleri arasında askerlikte geçen süreyi borçlanmış olup; uyumsuzluk konusu dönemde yürürlükte bulunan 506 sayılı Kanunun dava konusu ile ilgili 4958 sayılı Kanunun 34. maddesi ile değişik 60/f maddesi gereğince, er olarak askerlikte geçen sürenin tamamına borçlanma imkanı getirilmiştir. Kanun hükmünün bu açık ifadesi karşısında, davacının fiilen askerlik yaptığı sürenin tamamını (06.11.1979 – 06.07.1981 tarihleri arası 608 gün) borçlanabilmesi mümkün görülmektedir. 506 sayılı Kanunda bu yaklaşımı engelleyecek aksine bir hükümde bulunmadığına göre, somut olayda 506 sayılı Kanunun 60/f maddesi gereğince fiili askerlik süresinin tamamının borçlanıldığı kabul edilerek, prim gün

sigortalılık sürelerinde dikkate alınmaktadır⁵⁵³. SSGSSK. kapsamında askerlik borçlanması yapabilmek için ayrıca söz konusu dönemde sigortalı olma şartı aranmamaktadır. Söz konusu durum askerliğin kamu hizmeti olarak telakki edilmesi ile açıklanabilecektir.

Askerlik süresi içerisinde alınan hava değişimi sürelerinin borçlanmaya konu teşkil etmesi gerekmektedir. Hava değişimine giden erin silah altında sayılamayacağı ileri sürülebilirse⁵⁵⁴ de 1111 sayılı Askerlik Kanunu⁵⁵⁵ gereğince hava değişiminde geçen üç aylık sürenin silah altında geçirilmiş sayılacağı hükmü dolayısıyla hava değişiminde geçirilen 3 aylık sürenin borçlanma konusu yapılabileceğini kabul etmek gerekecektir⁵⁵⁶. Kimi zaman 12 ay boyunca askerliğini hava değişimi ile geçiren kişilere rastlanmaktadır. Bu kişilerin de hava değişiminde geçirdiği sürelerin en fazla 3 aylık süresini askerlik borçlanmasına konu yapabileceği belirtilmelidir.

ee. Kamu Görevlilerinin Aylıksız İzin Süreleri

Kamu görevlilerinin kanun gereği aldıkları aylıksız izin sürelerinin de borçlanılabilmesi mümkündür. Aylıksız izin süreleri Devlet Memurları Kanunu'nun 108. maddesi⁵⁵⁷ ile

sayısının ve sonucunda yaşlılık aylığı şartlarının buna göre belirlenmesi gerekir...", Y10HD., 20.09.2013, E. 2012/17145, K. 2013/16986 (Yayınlanmamış Karar).

⁵⁵³ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 592; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 200-201; Fatma **Başterzi**, s. 190.

⁵⁵⁴ **Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 1781.

⁵⁵⁵ RG., 12.07.1927, S. 631.

⁵⁵⁶ "...Dairemizin 15.10.2009 gün ve 10733-15631 sayılı bozma ilamında, 506 sayılı Kanun'un 60/F maddesi gereğince tanınmış askerlik borçlanması hakkının kullanılmasında, 1111 sayılı Askerlik Kanunu'nun 78/1. maddesindeki düzenleme gereğince, askerlikte geçen hava değişim sürelerinin üç aydan fazlasının borçlanılamayacağı belirtilmiş ve mahkemece bozmaya uyulmasına karar verilmiş ise de bozma gereğinin yerine getirilmediği anlaşılmaktadır. Zira, davacının murisi E. S.'ın, 24.10.1962-20.1.1964 tarihleri arasında askerlik yaptığı, bu süre içinde 22.5.1963-05.7.1963 ve 07.7.1963-05.01.1964 tarihleri arasında hava değişimi aldığı, ilgili Askerlik Şubesi tarafından buna göre yaklaşık 7,5 aylık hava değişim süresinin 4,5 aylık süresinin askerlikten sayılmadığının bildirildiği belirgin olmasına karşın, bozma sonrası tesis edilen hüküm de, toplam askerlik süresi içinde kurumca üç aylık hava değişim süresi de gözetilerek borçlanılabileceği kabul edilen 10 ay 11 günlük süre dışında, üç ay daha askerlik borçlanması hakkı bulunduğu kabul edilmiştir...", Y10HD., 01.03.2011, E. 2011/701, K. 2011/2618 (Legalbank, E. T. 22.12.2013).

⁵⁵⁷ A) Memura, 105 inci maddenin son fıkrası uyarınca verilen iznin bitiminden itibaren, sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, istekleri üzerine onsekiz aya kadar aylıksız izin verilebilir.

B) Doğum yapan memura, 104 üncü madde uyarınca verilen doğum sonrası analık izni süresinin bitiminden; eşi doğum yapan memura ise, doğum tarihinden itibaren istekleri üzerine yirmidört aya kadar aylıksız izin verilir.

C) Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyle birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşlerine, çocuğun ana ve babasının rızasının kesinleştiği tarihten veya vesayet dairelerinin izin verme tarihinden itibaren, istekleri üzerine yirmidört aya kadar aylıksız izin verilir. Evlat edinen her iki eşin memur olması

düzenlenmiş ayrıca 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun⁵⁵⁸ 6 ve 39. maddesinde⁵⁵⁹, TSK. Personel Kanunu'nun 126, 128 ve ek 20. maddelerinde de öngörülmüştür.

ff. Sigortalı Olmaksızın Doktora Öğrenimi veya Tıpta Uzmanlık İçin Yurt İçinde veya Yurt Dışında Geçirdikleri Normal Doktora veya Uzmanlık Öğrenim Süreleri

Doktora öğrenimini ya da uzmanlık öğrenimi sırasında sigortalı olmaksızın geçirilmesi koşuluyla bu süreleri borçlanma imkanı tanınmaktadır. Kanun koyucu burada doğum borçlanmasındaki gibi borçlanma hakkını bir sigortalılık türüne hasretmemiş hangi tür sigortalılığa tabi bulunursa bulunsun borçlanma yapılabileceğini kabul etmiştir.

Kanunda açıkça doktora öğreniminden bahsetmesinden dolayı da yüksek lisans eğitiminde geçen sürelerin borçlanmaya konu edilmesi mümkün değildir⁵⁶⁰.

gg. Sigortalı Olmaksızın Avukatlık Stajını Yapanların Normal Staj Süreleri

Avukatlık Kanunu'na⁵⁶¹ göre avukatlık stajını yapan kişilerin başka bir işte çalışmaları yasaklanmıştır. Bu mağduriyetin önlenmesi için de SSGSSK. ile getirilen ve daha önce sadece 5434 sayılı Kanuna tabi olanlara tanınan bu hak ile normal staj süresi içerisinde sigortasız olarak avukatlık stajlarını yapanların bu süreleri borçlanabileceği kabul

---

durumunda bu süre, eşlerin talebi üzerine yirmidört aylık süreyi geçmeyecek şekilde, birbirini izleyen iki bölüm hâlinde eşlere kullanılabilir.

D) Özel burs sağlayan ve bu burstan istifade etmesi için kendilerine aylıksız izin verilenler de dâhil olmak üzere burslu olarak ya da bütçe imkânlarıyla yetiştirilmek üzere yurtdışına gönderilen veya sürekli görevle yurtiçine ya da yurtdışına atanan veya en az altı ay süreyle yurtdışında geçici olarak görevlendirilen memurlar veya diğer personel kanunlarına tâbi olanlar ile yurtdışına kamu kurumlarınca gönderilmiş olan öğrencilerin memur olan eşleri ile 77 nci maddeye göre izin verilenlerin memur olan eşlerine görev veya öğrenim süresi içinde aylıksız izin verilebilir.

E) Memura, yıllık izinde esas alınan süreler itibarıyla beş hizmet yılını tamamlamış olması ve isteği hâlinde memuriyeti boyunca ve en fazla iki defada kullanılmak üzere, toplam bir yıla kadar aylıksız izin verilebilir. Ancak, sıkıyönetim, olağanüstü hâl veya genel hayata müessir afet hâli ilan edilen bölgelere 72 nci madde gereğince belli bir süre görev yapmak üzere zorunlu olarak sürekli görevle atananlar hakkında bu bölgelerdeki görev süreleri içinde bu fıkra hükmü uygulanmaz.

F) Aylıksız izin süresinin bitiminden önce mazereti gerektiren sebebin ortadan kalkması hâlinde, on gün içinde göreve dönülmesi zorunludur. Aylıksız izin süresinin bitiminde veya mazeret sebebinin kalkmasını izleyen on gün içinde görevine dönmeyenler, memuriyetten çekilmiş sayılır.

G) Muvazzaf askerliğe ayrılan memurlar askerlik süresince görev yeri saklı kalarak aylıksız izinli sayılır.

⁵⁵⁸ RG., 06.11.1981, S. 17506.

⁵⁵⁹ Madde 6: Yürütme Kurulu'nda görev alan kamu personelinin her türlü özlük hakları saklı kalır ve aylıksız izinli sayılırlar.

Madde 39: Öğretim elemanlarından kendilerine yurt dışı kuruluşlarınca burs veya ücret sağlananlar, görev yapacakları sürece Yükseköğretim Kurulunun belirleyeceği esaslara göre üniversite yönetim kurulunun kararı ile aylıklı veya aylıksız izinli de sayılabilirler.

⁵⁶⁰ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 595.

⁵⁶¹ RG., 07.04.1969, S. 13168.

edilmektedir⁵⁶². Burada çalışmaya başlamadan önceki normal staj sürelerinin borçlanılabilmesi amaçlanmıştır. Bu bakımdan Avukatlık Kanunu'nun 25. maddesine göre yapılan staj süresinin 6 ay daha uzatılması halinde geçen süre borçlanma konusu yapılamayacaktır⁵⁶³.

hh. Tutukluluk veya Gözaltı Sürelerinin Borçlanması

Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri borçlanabilecekleri de ayrıca kabul edilmiştir. Bu bakımdan uzun süre tutuklu bulunan kişilere beraat etmeleri halinde önemli bir olanak tanınmış olmaktadır (SSGSSK. m. 41/1-f)⁵⁶⁴. Ancak söze konu hükmün 4/1-a ve 4/1-b sigortalıları kapsadığını da belirtmek gerekir⁵⁶⁵. Zira SSGSSK.'nun 45. maddesinde kamu görevlisi sıfatını taşımakta iken tutuklanan veya gözaltına alınanların daha sonra beraat etmesi ve göreve iade edilmesi halinde geçen sürelerin sigortalılık süresinden sayılacağı ve primlerinin ödeneceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 45/1). Bu bakımdan 4/1-c kapsamındaki kamu görevlilerinin sözü geçen hükme göre borçlanma ihtiyacı bulunmamaktadır.

Tutukluluk veya gözaltı sebebiyle geçen sürelerin borçlanılabilmesi için iki temel koşul bulunmaktadır. Buna göre, öncelikle sigortalı iken bir suçtan dolayı tutuklanma veya gözaltına alınma durumunun gerçekleşmesi gerekecektir. Ardından bu suçtan dolayı yapılan yargılamada sigortalı beraat etmelidir. Beraat⁵⁶⁶, Ceza Muhakemesi Kanunu'na⁵⁶⁷ göre bir hüküm olmakla birlikte kusurun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı⁵⁶⁸ da ayrı bir hüküm olarak yerini almaktadır. Bu bağlamda zorunluluk

⁵⁶² **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 595.

⁵⁶³ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 595.

⁵⁶⁴ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 595.

⁵⁶⁵ Bu hükmün yalnız 4/1-a kapsamındaki sigortalıları kapsadığı yönünde bkz.: **Göktaş/Çakar/Özdamar**, s. 228.

⁵⁶⁶ Beraat kararı; a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması, d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması, e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması, hallerinde verilir (CMK. 223/2).

⁵⁶⁷ RG., 17.12.2004, S. 25673.

⁵⁶⁸ Sanık hakkında; a) Yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması, b) Yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, c) Meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, d) Kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi, Hallerinde, kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir (CMK. 223/3). İşlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen;

halinde icra edilmiş olan bir hareket ceza muhakemesi açısından ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesini gerektirmektedir. Kanaatimizce kanun koyucunun salt beraat kararı verilmesini borçlanma yapılabilmesi için şart koyması bu bakımdan eleştirilmelidir. Zira borçlar hukukunda zorunluluk hali hukuka uygunluk sebebi olarak görülmekte iken ve tazminat sorumluluğu ortadan kalkmışken, zorunluluk sebebiyle ve cebir veya tehdit etkisiyle suçun işlenmesi halinde kusurun ortadan kalktığı gözetilerek borçlanma imkanının tanınması gerekir. Bu noktada, beraat hükmünün kapsamı ve hangi hallerde beraat kararı verildiği hususlarının 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre belirlenecektir. CMK m. 223/2 hükmü uyarınca, beraat kararı:

- a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması,
- b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması,
- c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması,
- d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması,
- e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması,

Hallerinde verilir."

CMK m. 223/2,d bendinde yer alan "hukuka uygunluk neden"lerinin hangileri olduğu hususunda ise 5237 sayılı TCK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun sistematiğine bakıldığında, hukuka uygun sebepleri ile kusurluluğu kaldıran veya azaltan sebepler, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan sebepler başlığı altında ve bir bütün halinde düzenlenmiştir. TCK'da, hukuka uygunluk sebepleri tek tek sayılmış değildir. Bu nedenle, hangi sebepleri hukuka uygunluk nedeni olduğu konusundaki tartışma halen devam etmektedir⁵⁶⁹.

---

a) Etkin pişmanlık, b) Şahsî cezasızlık sebebinin varlığı, c) Karşılıklı hakaret, d) İşlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı, Dolayısıyla, faile ceza verilmemesi hallerinde, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir (CMK. 223/4).

⁵⁶⁹ İzzet **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 9. B., Ankara 2013, s. 293

Öğretide genel kabul gören görüşe göre TCK kapsamındaki hukuka uygunluk sebepleri şunlardır; kanun hükmünü yerine getirme (görevin ifası) (TCK m. 24/1), meşru savunma (TCK m. 25/1), hakkın kullanılması (TCK m. 26/1), ilgilinin rızası (TCK m. 26/2).

Zorunluluk halinin bir hukuka uygunluk nedeni olup olmadığı hususundaki tartışma devam etmektedir. Bir kısım yazarlara göre, zorunluluk hali bir hukuka uygunluk nedenidir⁵⁷⁰.

Ancak, öğretilerdeki baskın görüşe göre zorunluluk hali, 5237 Türk Ceza Kanunu'nda düzenlendiği şekliyle zorunluluk hali bir hukuka uygunluk nedeni değil, kusurluluğu (ceza sorumluluğunu) kaldıran bir mazeret sebebidir⁵⁷¹. TCK'nın, zorunluluk halini düzenleyen 25. maddesinin gerekçesi⁵⁷² açık bir biçimde zorunluluk halinin kusurluluğu kaldıran bir sebep olduğu ifadesine yer vermiştir⁵⁷³.

Kaldı ki, zorunluluk hali eğer bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilse idi bütün Türk Hukuk düzeni bakımından hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmesi gerekirdi. Çünkü hukuk düzenin tekliği ilkesi uyarınca, bir hukuk dalının hukuka uygun kabul ettiği bir eylemin başka bir hukuk dalı tarafından hukuka aykırı kabul edilmesi düşünülemez⁵⁷⁴.

Yine, zorunluluk halinde sanık hakkında “kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığına” karar verileceği düzenlenmiştir (CMK m. 223/3,b). Bu

⁵⁷⁰ Sulhi **Dönmezer**, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 2003, s. 175; Nur **Centel**/Hamide **Zafer**/Özlem **Çakmut**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayıncılık, 5. B., İstanbul 2008, s. 311; Bahri **Öztürk**/M. Ruhan **Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 210; Ayhan **Önder**, Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992, s. 250-251. Alman Ceza Kanunu'nda ise, korunan ve feda edilen hukuki değerlerin durumuna göre; hukuka uygunluk sebebi veya mazeret sebebi olarak kabul edilmektedir. Açıklama için bkz. V. Özer **Özbek**/Koray **Doğan**, Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği (TCK m. 25/2), DEÜHFD., C. 9, S. 2, İzmir 2007, s. 207.

⁵⁷¹ **Özgenç**, s. 401.

⁵⁷² T.C.K.'nin 25. maddesinin gerekçesinde, “Maddenin ikinci fıkrasında, **kusurluluğu ortadan kaldıran bir neden olarak zorunluluk (zaruret, ıztırrar) hâli düzenlenmiştir. Zorunluluk hâlinde, kişinin, kendisinin veya başkasının sahip bulunduğu bir hakka yönelik bir tehlikeyi gidermek amacıyla gerçekleştirdiği davranış dolayısıyla, ceza sorumluluğu yoktur.**” ifadesi yer almaktadır.

⁵⁷³ Fatih **Birtek**, Pratik Ceza Hukuku, Legal Yayıncılık, 2. B., İstanbul 2012, s.110-111.

⁵⁷⁴ **Birtek**'e göre, “Halihazırda bu yönde bir çelişki Türk Hukuku'nda mevcuttur. Zorunluluk hali TCK bakımından kusurluluğu kaldıran bir sebep olarak kabul edildiği halde; 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu bakımından bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmektedir. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 63/2 hükmüne göre: “Zarar görenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar, zarar verenin davranışının haklı savunma niteliği taşıması, yetkili kamu makamlarının müdahalesinin zamanında sağlanamayacak olması durumunda kişinin hakkını kendi gücüyle koruması veya zorunluluk hâllerinde de fiil, hukuka aykırı sayılmaz.”

hükümden de anlaşılacağı üzere, zorunluluk hali kusurluluğu kaldıran bir hal olarak düzenlenmiştir.

Bununla birlikte, *hukuk sisteminin bütünlüğü* ilkesine aykırı olarak, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 63. maddesinin 2. fıkrası, zorunluluk halini bir hukuka uygunluk sebebi olarak görmektedir.

Bütün bu açıklamalardan hareketle, gerek TCK kapsamında hukuka uygunluk nedenlerinin açıkça sayılmamış olması ve hukuki mahiyeti itibariyle meşru savunmaya yakın bir nitelik arzemesi ve gerekse öğretilerde zorunluluk halinin hukuki mahiyetine ilişkin tartışmalar bulunması hasebiyle, zorunluluk halinde gerçekleşen bir eylem nedeniyle kişi hakkında sırf CMK m. 223/3,b hükmü uyarınca “kusurun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığına” karar verilecek olmasından hareketle, zorunluluk halinde işlenen eylem nedeniyle tutuklulukta geçen sürenin borçlanılamaması hakkaniyete aykırıdır. Bu nedenle, 5510 sayılı kanunun 41/f bendinde değişiklik yapılmak suretiyle, zorunluluk halinde işlenen eylem nedeniyle tutuklulukta geçen sürenin sigortalı tarafından borçlanılabilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, TCK kapsamında, kusurluluğu kaldıran sebeplerin varlığı halinde (zorunluluk hali, hata, cebir, tehdit, korkutma vs.), failin gerçekleştirdiği eylem gerek hukuken ve gerekse toplumun değer yargıları itibariyle “kınanabilir ve cezalandırılabilir” olmadığından⁵⁷⁵, 5510 sayılı Kanunun 41/1,f bendinin, “Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı haklarında beraat ya da hakkında kusurunun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığına karar verilenlerin, tutukluluk, gözaltı ve gözlem altında geçen süreleri” şeklinde değiştirilmesi yerinde olacaktır.

SSGSSK. m. 41/1,f bendi açısından dikkate alınması gereken bir diğer husus ise, sanık hakkında mahkumiyetle sonuçlanan bir ceza davasında “yargılamanın yenilenmesi” yoluna gidilmesidir. CMK m. 311 hükmüne göre, kesinleşen bir hükümlerle sonuçlanmış bir olay bakımından kanunda sayılan sebeplerden bir veya birkaçı vuku bulduğunda, ilk hükümü veren mahkemece (ve fakat CMK m. 23 uyarınca, ilk hükümü veren hakimler yargılamaya katılmaksızın) yeniden bir hüküm kurulmaktadır.

⁵⁷⁵ **Birtek**, s. 107.

CMK m. 323 hükmü uyarınca, “Yeniden yapılacak duruşma sonucunda mahkeme, önceki hükmü onaylar veya hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verir.” Bu noktada, yeniden yapılacak yargılamada ilk hükmün (mahkumiyet hükmü de dahil) iptal edilebilmesi söz konusu olacaktır. Bu kapsamda, ilk hüküm bir mahkûmiyet hükmü ise ve bu hüküm CMK m. 323 uyarınca yeniden yapılacak yargılama sonucunda iptal edilir ve beraat kararı verilir ise, artık ortada bir mahkûmiyet hükmü söz konusu olmadığından, ilk hüküm kapsamındaki tutukluluk süresinin 5510 sayılı kanunun m. 41/1,f bendi kapsamında, borçlanılabilmesi mümkün olacaktır.

Diğer bir deyişle başka bir eksiklik de yargılamanın iadesi yoluyla suçsuzluğu hükmen anlaşılan kişilerin borçlanma yapıp yapamayacaklarının değerlendirilmeyiştir. Örneğin işlediği iddia edilen bir suçtan dolayı hüküm giymiş bir kişinin sonradan ortaya çıkan veya saklandığı anlaşılan bir delilin bulunması ile suçsuzluğu anlaşıldığında bu sürelerin borçlanmaya konu teşkil edip etmeyeceği dikkate alınmamıştır. Ancak böyle bir durumda tutuklu veya gözaltına alınan bir kişiye dahi borçlanma hakkının tanınması karşısında evleviyetle yargılamanın iadesi yoluyla hükümlülüğü ortadan kaldıran kişiye de borçlanma yapabileceği kabul edilmelidir.

Borçlanma yapılabilmesi için bunun belgelendirilmesi de gerektiğinden tutukluluk veya gözaltı süreleri açısından Cumhuriyet Savcılığından alınacak bir belge ile borçlanma yapılması mümkün olacaktır⁵⁷⁶.

ii. Grev ve Lokavtta Geçen Süreler

4/1-a kapsamındaki hizmet sözleşmesi ile çalışanlara tanınmış olan grev hakkı ve buna karşılık işveren tarafından kullanılacak olan lokavt süresince boşta geçen sürelerin de borçlanılabilesine imkan tanınmıştır. Kamu görevlilerin tabi olduğu 4/1-c kapsamındaki sigortalıların grev hakkı bulunmadığından bu hükümde yer alan borçlanma imkanından salt 4/1-a kapsamındaki sigortalılar faydalanabilecektir⁵⁷⁷.

⁵⁷⁶ Göktaş/Çakar/Özdamar, s. 228; Bulut, s. 711.

⁵⁷⁷ Uşan, Sosyal Güvenlik, s. 250; Kuruca/Özdamar, s. 559; Özer, Yaşlılık Aylığı, s. 286.

jj. Hekimlerin Fahri Asistanlıkta Geçen Süreleri

Doktorların fahri asistanlıkta geçen süreleri esas itibariyle tıpta uzmanlık eğitimi esnasında sigortalı olmadan geçirilen süreler ile aynı doğrultudadır. Ancak burada ayrıca hükmün öngörülmesinin nedeni ise yabancı uyruklu hekimlerin mevcudiyetinden kaynaklanmaktadır. Gerçekten Tıpta Uzmanlık Tüzüğü'nün⁵⁷⁸ 19. maddesinde yabancı uyrukluların Türkiye'de fahri asistanlık yapabileceği, 32. maddesinde de bu süre içerisinde Türk vatandaşlığına geçmeleri halinde kadrosuz ve aylıksız olarak asistanlığa devam edecekleri düzenlenmektedir. Bu hüküm uyarınca tıpta uzmanlık eğitimi çerçevesinde fahri asistanlık yapan bir hekimin bu maddeye göre borçlanma yapabilmesi mümkün olduğu gibi yabancı uyruklu birinin fahri asistanlık yaptığı bu dönemi de borçlanma konusu edinmesine bir engel bulunmamaktadır.

kk. Seçime Girmek İçin İstifa Eden Kamu Görevlilerinin Açıkta Geçirdikleri Süreler

Milletvekilleri Seçim Kanunu'na⁵⁷⁹ göre hakimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yüksek öğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeleri, kamu kurumu ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, aday olmak isteyen belediye başkanları ve subaylar ile astsubaylar, aday olmak isteyen siyasi partilerin il ve ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar, kamu bankaları ile üst birliklerin ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alanlar genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce, seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça seçimlerde aday olamayacaklarından bu görevlerinden ayrılmaları gerekmektedir (MSK. m. 18). Bu sebeple kanun gereği görevlerinden istifa edenlerin kamu görevlilerinin, istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden ay başına kadar açıkta geçirdikleri süreleri de borçlanabilmeleri imkanı sağlanmıştır (SSGSSK. m. 41/1-1). Kanun koyucu seçim sebebiyle görevlerinden ayrılan kamu görevlileri ifadesini

⁵⁷⁸ RG., 19.06.2002, S. 24790.

⁵⁷⁹ RG., 13.06.1983, S. 18076.

kullandığından burada bağımsız çalışanlar ve işçilere böyle bir hakkın tanınmadığı da anlaşılmaktadır⁵⁸⁰.

II. Yabancı Ülkelerde Sigortalı Olmaksızın Eğitim İçin Geçirilen Süreler

Sigortalı olmaksızın, 08.04.1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna⁵⁸¹ göre yurt dışına gönderilen ve öğrenimini başarıyla tamamlayarak yurda dönenlerden yükümlü bulunduğu mecburi hizmet süresini tamamlamış olanların, yurt dışında resmî öğrenci olarak geçirmiş oldukları öğrenim sürelerinin 18 yaşının tamamlanmasından sonraki döneme ait olan kısmı için borçlanabilme imkanı getirilmiştir (SSGSSK. m. 41/1-j).

1416 sayılı Kanuna göre yurt dışına gönderilen ve öğrenimini başarıyla tamamlayarak yurda dönenlerden yükümlü bulunduğu mecburi hizmet süresini tamamlamış olanlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı ESK. hükümlerine tabi olarak çalışmaya başlamış olup geçici 4. madde kapsamında çalışmaya devam edenler; yurt dışında resmî öğrenci olarak geçirmiş oldukları öğrenim sürelerinin 18 yaşının tamamlanmasından sonraki döneme ait olan kısmının tamamını veya bir bölümünü, 01.10.2008 tarihinden itibaren üç ay içinde veya mecburi hizmetlerini tamamlayacakları tarihten itibaren üç ay içinde müracaat etmeleri ve müracaatın kabul edildiği ay itibarıyla geçerli olan emekli keseneğine esas kazanç tutarı üzerinden ve borçlanacakları süreye ilişkin olarak hesaplanacak kesenek ve kurum karşılığı toplamından oluşan yükümlülük tutarının tamamını peşin olarak veya müracaatın kabul tarihinden itibaren oniki ayda eşit taksitler halinde ödemek suretiyle borçlanabilirler. Borcunu taksitler halinde ödeyecek olanların borçlanma işlemi sırasında hesaplanan aylık taksit tutarı, borcun ödendiği tarihteki prime esas asgarî kazanç oranlanarak, söz konusu oran ilgili ayın prime esas asgarî kazancı ile çarpılır ve bulunan tutar, ilgili ayın taksit tutarı kabul edilir. Borcunun tamamını peşin ödeyenler ile taksit ödeme dönemi sonunda borcunun tamamını ödemiş olduğu tespit olunanların borçlanmış oldukları süreler, fiili hizmet süresinin hesabında ve iştirakçiliğin başlangıç tarihinin tespitinde dikkate alınır. Aylık taksitlerini zamanında ödemeyenlerin önceki aylara ilişkin olarak ödemiş oldukları tutarlar, süresi geçen son taksit tarihinden itibaren otuz gün içinde ilgililere iade olunur .

⁵⁸⁰ Özer, Yaşlılık Aylığı, s. 316.

⁵⁸¹ RG., 16.04.1929, S. 1169.

mm. Kısmi Süreli İş Sözleşmesi İle Çalışan Sigortalılar

01.03.2011 tarihinden sonraki sürelerle ilişkin olmak üzere, 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi⁵⁸² ile çalışan sigortalıların, kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik süreleri borçlanabilme imkanı tanınmıştır (SSGSSK. m. 41/1-i) Bu sayede bir ayın 10 günü kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışmakta olan bir kişinin borçlanma imkanı ile kalan sürelerin de yaşlılık sigortasından faydalanabilmesi açısından mümkün hale getirilebilecektir. Kısmi süreli iş sözleşmesinin bir türü olan çağrı üzerine çalışmaya dayalı kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan bir sigortalının da bu madde hükmünce borçlanabileceğini belirtmek gerekir⁵⁸³.

nn. Uzman ve Usta Öğretici Olarak Çalışan Sigortalıların Borçlanma İmkani

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ek ders ücreti karşılığında ilgili mevzuatı çerçevesinde uzman ve usta öğretici olarak çalıştırılanların, bu durumlarını milli eğitim il veya ilçe müdürlüklerince belgelendirmeleri kaydıyla, bu maddenin yürürlük tarihinden önceki bu çalışmalarından dolayı ay içinde 30 günden eksik kalan sürelerini 41. madde esaslarına göre kendileri veya hak sahipleri borçlanabilirler. Borçlanılan bu süreler 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık süresi sayılacaktır (SSGSSK. geç. m. 31).

oo. Fakülte ve Yüksek Okullarda Kendi Adına Okuduktan Sonra Türk Silahlı Kuvvetleri ya da Emniyet Genel Müdürlüğüne Geçenler

Hizmet borçlanmasına ilişkin 41. maddenin yanında SSGSSK.'nın kimi hükümlerinde de borçlanılabilecek süreler belirlenmiştir. Nitekim 46. maddede fakülte veya yüksek okullarda kendi hesabına okuduktan sonra subay veya astsubaylığa nasbedilen veya yedek subaylık hizmetini takiben subaylığa geçirilenler ile fakülte ve yüksekokullarda kendi hesabına okuduktan sonra, komiser yardımcısı veya polis memuru olarak atananların başarılı öğrenim süreleri; borçlanmanın yapıldığı tarihte ilgisine göre en az

⁵⁸² 4857 sayılı İş Kanununun 13. maddesinde kısmi süreli iş sözleşmesi tanımlanmıştır; İşçinin normal haftalık çalışma süresinin, tam süreli iş sözleşmesiyle çalışan emsal işçiye göre önemli ölçüde daha az belirlenmesi durumunda sözleşme kısmi süreli iş sözleşmesidir. Önemli ölçüde daha az ifadesi ise İş Kanununun gerekçesinde ve İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliğinde (RG., 06.04.2004, S. 25425) açıklanmaktadır. Yönetmeliğin 6. maddesi kısmi süreli çalışmayı göre işyerinde tam süreli iş sözleşmesi ile yapılan emsal çalışmanın üçte ikisi oranına kadar yapılan çalışma olarak tanımlamaktadır.

⁵⁸³ **Kuruca/Özdamar**, s. 560.

aylık alan teğmenin, astsubay çavuşun veya polis memuru ya da komiser yardımcısının prime esas kazancı üzerinden, bu sürelerle ait primler kendilerince ödenerek borçlandırılmak suretiyle hizmetten sayılacağı ve bu şekilde hesap edilecek borcun tebliğ tarihinden itibaren iki yıl içinde eşit taksitler halinde ödeneceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 46/2). Bu madde gereğince borçlanabilecek olanlar ise SSGSSK'na tabi olarak ilk olarak 4/1-c kapsamında çalışmaya başlayanlar olacaktır⁵⁸⁴. Bununla beraber kanun koyucu geçici 4. madde ile 15.10.2008 tarihinde Polis Akademisi ile fakülte ve yüksek okullarda Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrenciler ile Emniyet Hizmetleri Sınıfında 4. maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmakta olanların, bahse konu okullarda geçen başarılı eğitim süreleri, istekleri halinde; borçlanma talep tarihinde ilgisine göre en az aylık alan polis veya komiser yardımcısının emekli keseneğine esas unsurları üzerinden, bu sürelerle ait sigortalı ve işveren hissesi priminin tamamı borçlandırılmak suretiyle hizmetten sayılacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. geç. m. 4/10). Bundan doğacak borç tutarının tamamı borcun tebliğ edildiği tarihten itibaren iki yıl içinde kendileri tarafından ödenecektir. Ayrıca, 15.10.2008'den önce üniversitelerin çeşitli fakülte, yüksek okul veya meslek yüksek okullarında kendi hesabına öğrenim yaptıktan sonra muvazzaf astsubay nasbedilenlerin sözü edilen okullarda geçen başarılı öğrenim süreleri de istekleri halinde; borçlanma talep tarihinde en az aylık alan astsubay çavuşun emekli keseneğine ait unsurlar üzerinden, belirtilen esaslar dâhilinde borçlandırılarak tahsil edilmek suretiyle hizmetten sayılacaktır (SSGSSK. geç. m. 4/10 son cümle). Bu bağlamda ifade edilen okullarda geçen sürelerin borçlanması da mümkündür.

pp. 4/1-b Kapsamındaki Sigortalılar İçin Öngörölmüş Olan Vergi Borçlanması

4/1-b kapsamındaki sigortalıların prim borçlarını belli bir süre tanınarak ödemeleri için çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Burada esas itibariyle güdülen amaç, tescil yükümlülüğünü yerine getirmeyenlere bir yol tanımak ve prim borçlarını yerine getirmeyenlerin de yoksun kaldıkları sürelerin borçlanması yöntemiyle sigortalılık olarak değerlendirilmesine imkan tanımaktır.

⁵⁸⁴ Özer, Yaşlılık Aylığı, s. 317.

Gerçekten SSGSSK.'nda da 4/1-b kapsamında sigortalı sayılanlardan ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usûlde gelir vergisi mükellefi olanlar, anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları, 1479 sayılı Kanun gereğince yükümlülüklerini yerine getirmediklerinden 01.10.2008 tarihinden itibaren sigortalılıkları başlatılanlara, 01.10.2008 ile 04.10.2000 tarihi arasında geçen vergi mükellefiyet süreleri bulunmak kaydıyla, sigortalının bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren 6 ay içinde talepte bulunması halinde, vergi mükellefiyet sürelerinin tamamı için 80. maddenin ikinci fıkrasının (a) bendine göre talep tarihindeki prime esas kazancının % 32'si üzerinden borçlanma tutarı hesaplanacak ve sigortalıya tebliğ edileceği kabul edilmiş, kendisine tebliğ edilen borçlanma tutarının tamamını tebliğ tarihinden itibaren 6 ay içinde ödemesi halinde, bu sürelerin sigortalılık süresi olarak değerlendirileceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK., geç. m. 8/2). Ancak sigortalılık süresi olarak telakki edilebilmesi için hizmet borçlanmasındaki kısmi ödemenin aksine borcun tamamının ödenmesi şart koşulmuştur. Aksi takdirde ödenen bedelin iade edileceği ve sigortalılık süresi olarak sayılamayacağı da ayrıca kabul edilmiştir (SSGSSK., geç. m. 8/2 son cümle).

Bununla beraber 1982 ile 2000 yılları arasındaki borçların da ödenmesi ve sigortalılık süresi olarak kabul görebilmesi için de kanun koyucu tarafından 1479 sayılı Kanuna göre sigortalılık niteliği taşıdıkları halde 04.10.2000 tarihine kadar kayıt ve tescilini yaptırmamış olan sigortalıların sigortalılık hak ve yükümlülüklerinin 04.10.2000 tarihinden itibaren başlayacağı belirtilmiş, ancak, 1479 sayılı Kanuna göre zorunlu sigortalı olarak tescil edilmiş olanların sigortalılıklarının, 02.08.2003 tarihinden itibaren altı ay içinde Kuruma yazılı olarak başvurmaları, 20.04.1982 - 04.10.2000 tarihleri arasındaki vergi kayıtlarını belgelemeleri, belgelenen bu sürelerle dair olarak hesaplanacak prim borçlarını, tebliğ tarihinden itibaren bir yıl içinde ödemeleri kaydıyla bu sürelerin sigortalılık süresi olarak değerlendirileceği öngörülmüştü (1479 sy. K. geç. m. 18)⁵⁸⁵.

⁵⁸⁵ “...Somut olayda; davacının, 20.03.1997 – 30.03.2001 tarihleri arasında vergi kaydı ve 08.04.1997 tarihinden başlayan Esnaf ve Sanatkarlar Odası kaydı bulunduğu bildirilmiştir. Davacı işbu dava ile vergi ve oda kaydına istinaden 20.03.1997 – 30.03.2001 tarihleri arasında Bağ-Kur sigortalısı olduğunun tespitine karar verilmesini istemiştir. Mahkemece, davanın kısmen kabulü ile 04.10.2000 – 30.03.2001 tarihleri arasında sigortalılığına karar verilmiştir. Ancak, dosya kapsamından

rr. Emekli Sandığı Kanununda Yer Alan Borçlanma Hükümleri

5510 sayılı Kanunun geçici 7. maddesinde; “*Bu Kanunun yürürlük tarihine kadar 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı kanunlar ile 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 20. maddesine göre sandıklara tabi sigortalılık başlangıçları ile hizmet süreleri, fülî hizmet süresi zammı, itibarî hizmet süreleri, borçlandırılan ve ihya edilen süreler ve sigortalılık süreleri tabi oldukları kanun hükümlerine göre değerlendirilir.*”, hükmü öngörülmüştür. Bu bağlamda mülga sosyal güvenlik kanunlarına göre borçlandırılan sürelerin de mülga kanunlara göre değerlendirileceği hüküm altına alındığından, 15.10.2008 tarihinden önce ESK.’na göre yapılabilecek olan borçlanma hükümlerinin de incelenmesi gerekmektedir. Ancak 5434 sayılı ESK.’da yer alan tıpta uzmanlık eğitimi için ya da doktora öğrenimi için yurt içi ya da yurt dışında geçen ve avukatlık stajında geçen sürelerin SSGSSK.’na göre borçlanması imkanı mevcut bulunması hasebiyle burada diğer hükümlerin irdelenmesi gerekmektedir.

---

davacının 25.03.2011 tarihinde Kurum kayıtlarına intikal eden bildirme ile Kuruma ilk kez başvuruda bulunduğu ve başkaca tescil ya da başvurusunun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda; davacının 5510 sayılı Kanunun öncesinde herhangi bir tescili bulunmadığı gibi anılan Kanunun geçici 8’inci maddesinde öngörülen süre içinde bir borçlanma başvurusu da bulunmadığından, davaya konu sürede sigortalılığına karar verilemeyeceği nazara alınarak davanın reddine karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve yanlışlı değerlendirme sonucu yazılı biçimde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 25.01.2013, E. 2012/6659, K. 2013/907 (Yayınlanmamış Karar); “...kanunda öngörülen başvuru süresi 02.02.2004 günü mesai bitimi itibarıyla sona ermiş olup, anılan tarihe kadar vergi borçlanması başvurusu bulunmayan, prim ödemesi olmayan ve isteğe bağlı sigortalılığa dair tescilin ise geçici 18. madde anlamında tescil olarak kabul edilemeyeceği belirgin olan davacının, uyuşmazlığa konu 04.10.2000 tarihi öncesine dair isteminin reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, YHGK., 29.02.2012, E. 2011/10-802, K. 2012/104; “...yasal düzenlemelerdeki “kayıt ve tescilini yaptırmamış olma” ifadesinden anlaşılması gerekenin, zorunlu sigortalı olarak kayıt ve tescil edilmemiş olma olduğu, bu yönde davacının da 01.10.2008 öncesi 1479 sayılı Kanun kapsamında zorunlu sigortalı olarak bir kayıt ve tescilinin bulunmadığı, ayrıca 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 01.10.2008 tarihinden itibaren kanunca tanınan başvuru süresi içinde Kuruma tescil ve ödeme başvurusu yaptığına dair bilgi bulunmadığı gözetilmeksizin hüküm tesisi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 11.02.2013, E. 2012/3613, K. 2013/1746 (Yayınlanmamış Karar); “...Davacı 1955 doğumlu olup vergi kaydının bulunduğu döneme ait 20.04.1982 tarihinden itibaren 04.10.2000 tarihine kadar 6644 günlük süreyi borçlandığı ve tahsis talebinde bulunduğu 05.06.2007 tarihine kadar 26 yıl 9 ay 15 gün prim ödediği ve 46 yaşını doldurduğu, davacının yaşlılık aylığı şartlarınının 4447 sayılı Yasa’nın 39. maddesi ile 1479 sayılı Yasaya eklenen geçici 10. maddesi hükümlerine göre belirlenmesi yolunda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 29.09.2010 gün ve 2010/10-471 E, 2010/439 K ve 2010/10-472 E, 2010/440 K. ve 2010/21-302 E, 2010/438 K, sayılı ilamları gereğince davacının yaşlılık aylığı bağlanması isteminin kabulü gerektiği açıktır...”, Y21HD., 17.10.2011, E. 2011/12930, K. 2011/8249 (Legalbank, E. T. 28.11.2013).

5434 sayılı ESK.'na tabi olarak avukatlık kanunları uyarınca serbest avukatlıkta geçen hizmet sürelerini borçlanmak suretiyle fiili hizmetlerine eklenmesi için zamanında müracaat etmemiş bulunanlardan veya bu kanunların yürürlük tarihinden sonra ve bu Kanundan yararlanarak iştirakçi olanlardan (5434 sy. ESK. ek m. 34);

Emekliliğe tabi görevlerden 5434 sayılı ESK.'nun 87. maddesinde yazılı nedenlerle ayrılanlarla yasama organı üyeliği sona eren ve tekrar seçilemeyenlerden, keseneklerini almamış ve alma hakkı zaman aşımına uğramamış olup da, borçlandıkları sürelerle birlikte 88. maddede yazılı duruma girenlerin Sandığa yazılı müracaat tarihlerini takip eden aybaşından itibaren borç artıklarını, en son emeklilik keseneğine esas derece ve kademe tutarı üzerinden % 8 oranında her ay ödemeleri kaydıyla borçlanmaları kabul edilecektir.

İştirakçisi olup 01.03.1965 tarihinden önce, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmadan Çarşı ve Mahalle Bekçi Teşkilatında çalışmış olanlar, bu teşkilatta geçmiş süreleri için de borçlanabilecekleri öngörülmüştür (Ek m. 46)

Yine iştirakçilerinden, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmadan;

- a) Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı mülhak vakıf camilerinde görev yapan ve ücretlerini bu genel müdürlükten alanlar,
- b) Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı camilerde kadrolu daimi mezun imam hatip ve müezzin - kayımlara vekalet edenler,
- c) Köy, kasaba ve mahalle camilerinde dernek, vakıf veya köy bütçesinden ücret alarak imam hatiplik yapanlar;

Bu görevlerde geçmiş süreleri için borçlanma hakkına sahip kılınmışlardır⁵⁸⁶. Köy, kasaba ve mahalle camilerinde yapılan hizmetlerin borçlandırılabilmesi için ilgililerin bu görevleri müftülükçe verilmiş bir belgeye istinaden yapmış olmaları ve ücretlerinin dernek, vakıf veya köy bütçesinden ödendiğinin defter veya bordro, bu olmadığı takdirde vergi dairesi kayıtlarına istinaden müftülüklerce verilmiş ve mahalli mülki amirlerce onanmış belgelerle ispat etmeleri gerektiği öngörülmüştür. Ancak belgelere erişmek

⁵⁸⁶ Akın Şimşek, s. 67-68.

mümkün olmadığı takdirde ilgilinin, diyanet işleri başkanlığını temsilen ilgili müftülük hasım gösterilmek suretiyle açılan dava sonunda hizmet süresini belirleyen ve yetkili sulh hukuk mahkemesince verilmiş olan bir karar yeterli sayılacaktır (5434 sy. ESK. ek m. 47/1-c).

b. Yurtdışı Hizmet Borçlanması

aa. Türk Vatandaşlarının Yurt Dışı Hizmet Borçlanması

Yurt dışında çalışması nedeniyle yurt dışında geçirdiği süreleri sosyal güvenlik açısından değerlendiremeyen ya da çalıştığı ülke ile Türkiye arasında ikili anlaşma imkanının bulunmadığı ülkelerde çalıştığı süreleri Türk sosyal sigorta sisteminde değerlendirme imkanı bulamayan kimselere yurt dışında çalıştığı bu süreleri borçlanma imkanı sağlanarak bu süreler açısından kolaylaştırıcı bir yol öngörülmektedir⁵⁸⁷. Bu bağlamda yurt dışı hizmet borçlanması, yabancı ülkelerde geçen belirli bazı hizmet sürelerinin Türkiye’de geçmiş gibi sayılarak sigortalılık sürelerine dahil edilmesi olarak tanımlanabilecektir⁵⁸⁸.

bb. Borçlanabilecek Kişiler

Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ya da sosyal güvenlik sözleşmesinde sigortalılığın başlangıcı konusunda özel hüküm bulunmayan ülkelerde çalışan vatandaşların söze konu süreleri borçlanma ihtiyacı doğmaktadır. Zira bu kişilerin yurtdışında geçen çalışmalarını ülkemizde sağlanan yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları içerisinde kabul ettirebilmeleri açısından borçlanma yapmaları zaruridir. Bu sebeple öncelikle Türkiye ile aralarında sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ya da bulunsa dahi sözleşmede sigortalılığın başlangıcına ilişkin hüküm bulunmayan ülkelere çalışan Türk vatandaşları yurt dışı hizmet borçlanması yapabileceklerdir.

Buna ilaveten SSGSSK.’nın 4. maddesinin son fıkrasında ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan Türk vatandaşlarının 4/1-a kapsamında sigortalı sayılacakları ve istekleri halinde uzun vadeli sigortalı kollarından da faydalanabilecekleri hüküm altına

⁵⁸⁷ Hediye **Ergin**, “Son Değişiklikler Işığında Yurtdışı Hizmet Borçlanması”, Legal İSGHD., C. 5, S. 18, İstanbul 2008, s. 554 (Son Değişiklikler); **Okur**, s. 110; **Arıcı**, Doğum borçlanması, s. 163.

⁵⁸⁸ Can **Tuncay**/Ömer **Ekmekçi**, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 15. B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 560; Fatih **Uşan**, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, 1. B., Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009, s. 254.

alınmıştır. İşte bu imkandan faydalanan Türk vatandaşlarının da çalışmalarını sigortalılık süresine dahil edebilmek için ayrıca yurt dışı hizmet borçlanmasına konu etmelerine ihtiyaçları bulunmamaktadır⁵⁸⁹. Ancak dile getirilen çalışma süresinde sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde çalışmaya gönderilen Türk işçilerinin yalnız kısa vadeli sigorta kollarından faydalandırılması halinde borçlanma imkanının doğacağı da belirtilmelidir⁵⁹⁰.

3201 sayılı Kanunda⁵⁹¹ 18 yaşını doldurmuş ve yurtdışında çalışmış Türk vatandaşları ile yurtdışında hiçbir işte çalışmamış olsa da 18 yaşını doldurmuş ev kadınlarının borçlanma hakkına sahip oldukları kabul edilmiştir⁵⁹². Gerçekten 3201 sayılı Kanunun 3. maddesi, *“Bu Kanunun 1. maddesinde belirtilenler ile, yurt dışında çalışmakta iken veya yurda kesin dönüş yaptıktan sonra ölenlerin Türk vatandaşı olan hak sahipleri sigortalının Türkiye’de hiçbir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi çalışması yoksa, Sosyal Güvenlik Kurumuna, Türkiye’de çalışması varsa, en son tabi olduğu sosyal güvenlik kuruluşuna müracaat etmek suretiyle bu Kanunla getirilen haklardan yararlanırlar.”* hükmünü öngörmektedir. Buna karşılık daha önce Türkiye’de örneğin hizmet sözleşmesi ile çalışmanın esas alındığı bir sigortalılık ilişkisi bulunması halinde ise 4/1-a kapsamında sigortalı olarak kabul edilecektir⁵⁹³.

3201 sayılı Kanun gereğince borçlanma yapacak olan sigortalıların hangi kapsamda değerlendirileceği de önem arz etmektedir. Nitekim 3201 sayılı Kanunun 5. maddesine 4. fıkra hükmü olarak eklenen ek fıkra ile, *“Yurtdışı hizmet borçlanmasına ait süreler*

⁵⁸⁹ Eda **Manav**, “Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Çalışma Hayatına İlişkin Önemli Sorunlar”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 3, S. 30, İstanbul 2013, s. 113.

⁵⁹⁰ Süleyman **Tuncay/Ahmet Aras**, Sosyal Güvenlik Sistemimizde Son Düzenlemelerle Hizmet Borçlanmaları (İçtihatlı ve Örnekli), Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2010, s. 50; **Ergin**, Son değişiklikler, s. 569-571.

⁵⁹¹ Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun, RG. 22.05.1985, S. 18761.

⁵⁹² Mahmut **Çolak/Ercüment Öztürk**, Yurt Dışındaki Türk Vatandaşlarının Emeklilik Yolları ve Sosyal Güvenliği, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2006, s. 63; **Uşan**, s. 254-255; **Fatma Başterzi**, Yaşlılık Sigortası, TİSK Yayını, Ankara 2006, s. 213-214; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 46; **Pakin Akın**, Ebru, Türk Hukukunda Kadın İşçilerin Sosyal Güvenliği, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 90.

⁵⁹³ *“Bu hüküm borçlanma yaparı iyileştirici nitelikte gözükiyorsa da sonradan borçlanılan süreyle kıyaslandığında eşitlik ilkesine aykırı gözükmektedir.”*, Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 568; *“...Somut olayda, davacının Türkiye’de 5510 sayılı Kanun’un 4/1-(a) bendi kapsamında 1.4.1971-30.06.1971 tarihleri arasında 90 gün sigortalı çalışması bulunmakta olup Kanun’un 5.maddesine göre yurt dışı hizmet borçlanmasına ait sürelerin 5510 sayılı Kanun’un 4/1-(a) bendi kapsamında sigortalılık haline göre geçmiş sayılması gerektiğine karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile 4/1-(a) maddesi kapsamında borçlanma talebinin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”*, Y21HD., 30.09.2013, E. 2013/16349, K. 2013/17369 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 13.09.2013, E. 2013/12774, K. 2013/16128 (Yayınlanmamış Karar).

SSGSSK. 'na göre hangi sigortalılık haline göre geçmiş sayılacağına belirlenmesinde; Türkiye'de sigortalılıkları varsa, borçlanma talep tarihindeki en son sigortalılık haline göre, sigortalılıkları yoksa, aynı Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında geçmiş sigortalılık süresi olarak kabul edilir." hükmü getirilmiştir. Bu sebeple, Türkiye'de herhangi bir sigortalılığı bulunmayanların 4/1-b kapsamında sigortalı olarak değerlendirilmesi gerekecektir⁵⁹⁴. Buna karşılık daha önce Türkiye'de örneğin hizmet sözleşmesi ile çalışmanın esas alındığı bir sigortalılık ilişkisi bulunması halinde ise 4/1-a kapsamında sigortalı olarak kabul edilecektir⁵⁹⁵.

cc. Borçlanılabilecek Süreler

Yurtdışı hizmet borçlanmasında yurtdışında geçen sigortalılık süreleri ile bu süreler arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik süreleri⁵⁹⁶ ve ev kadını olarak

⁵⁹⁴ "...Türkiye – Fransa arasında akdedilen Sosyal Güvenlik Sözleşmesinde, Türk sosyal güvenlik mevzuatına tabi olmadan önce, Fransa sosyal güvenlik rejimine tabi olunması halinde, Fransa sosyal güvenlik rejimine tabi olunan tarihin, Türkiye'de Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortalarına ilk defa tabi olduğu tarih olarak kabul edileceği yönünde açık hüküm bulunurken; söz konusu Uluslararası sözleşmede, yurtdışında geçirilen çalışma sürelerinin, akit ülke mevzuatına göre sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirilmesi aşamasında, hangi sigortalılık niteliğine göre borçlanılabileceği konusunda açık ve özel bir düzenleme de yer almamaktadır. Bu durumda, 3201 sayılı Yasa kapsamında yapılmak istenilen borçlanmanın, 5510 sayılı Yasanın 4/1-b maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekmekte olup, aksini öngören mahkeme kabulü yerinde değildir...", Y10HD., 14.02.2013, E. 2013/864, K. 2013/2266 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 11.02.2013, E. 2011/19280, K. 2013/1884 (Yayınlanmamış Karar); Y21HD., 06.03.2013, E. 2013/3854, K. 2013/4046; Y21HD., 10.04.2013, E. 2013/5849, K. 2013/7166 (Legalbank, E. T. 23.11.2013) ; "...Somut olayda, davacının borçlanma talep tarihi 10.04.2012 olup bu tarihten önce Türkiye'de 5510 sayılı Kanun'un 4/1-(a) bendi kapsamında sigortalılığı bulunmadığından 3201 sayılı Kanun'un 5.maddesinin 4.fıkrasına göre yurt dışı hizmet borçlanmasına ait sürelerin 5510 sayılı Kanun'un 4/1-(b) bendi kapsamında sigortalılık haline göre geçmiş sayılacağına ilişkin Kurum işlemi doğru olduğu halde mahkemece yerinde olmayan gerekçeyle davacının yurt dışı borçlanmasının 5510 sayılı Kanun'un 4/1-(a) bendi kapsamında olduğunun tespitine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", Y21HD., 10.10.2013, E. 2013/16700 , K. 2013/18390 (Yayınlanmamış Karar).

⁵⁹⁵ "Bu hüküm borçlanma yapanı iyileştirici nitelikte gözükiyorsa da sonradan borçlanılan süreyle kıyaslandığında eşitlik ilkesine aykırı gözükmemektedir.", Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 568; "...Somut olayda, davacının Türkiye'de 5510 sayılı Kanun'un 4/1-(a) bendi kapsamında 1.4.1971-30.06.1971 tarihleri arasında 90 gün sigortalı çalışması bulunmakta olup Kanun'un 5.maddesine göre yurt dışı hizmet borçlanmasına ait sürelerin 5510 sayılı Kanun'un 4/1-(a) bendi kapsamında sigortalılık haline göre geçmiş sayılması gerektiğine karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile 4/1-(a) maddesi kapsamında borçlanma talebinin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", Y21HD., 30.09.2013, E. 2013/16349, K. 2013/17369 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 13.09.2013, E. 2013/12774, K. 2013/16128 (Yayınlanmamış Karar).

⁵⁹⁶ Çalışma sürelerine dahil olan bir yıllık işsizlik süresi ile çalışma süresinin sonundan itibaren bir yıllık işsiz kalan sürenin borçlanılabilemesinin mümkün olduğuna göre çalışma süreleri dışında iki yıllık işsizlik süresinin borçlanılabileceğine ilişkin bkz. Resul **Aslanköylü**, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, (SSK ve BAĞ-KUR KANUNU İle Karşılaştırmalı), C. II, Bilge Yayınevi, Ankara 2013, s. 1737; "...Somut olayda, erkek olan davacının yurtdışında fiili çalışması 01.01.1992 tarihinde başlamakta olup öncesindeki dönem okul eğitimine ilişkindir. Davacının borçlanabileceği süre 18 yaşını doldurduktan sonra, Türk vatandaşı iken geçen ve belgelendirilen sigortalılık süreleri ve bu süreleri arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik sürelerinden ibaret olup yurt dışında sigortalı çalışmasından önce geçen okul eğitimi dönemini işsizlik süresi kapsamında borçlanması mümkün değildir. Mahkemece 10.11.1967 doğumlu davacının yurtdışında sigortalı çalışmasının başladığı 01.01.1992 tarihi

geçen süreler⁵⁹⁷ esas alınmaktadır⁵⁹⁸. Mülga Kanun döneminde olduğu üzere SSGSSK. döneminde de yurtdışında geçen askerlik sürelerinin de borçlanılması mümkün olmalıdır⁵⁹⁹.

Burada kimi sürelerin yurt dışı hizmet borçlanmasında dikkate alınmayacağı da vurgulanmalıdır. Buna göre; 18 yaşın doldurulmasından önce yurtdışında sigortalı ya da ev kadını olarak geçen, Türk vatandaşlığının kazanılmasından önce veya Türk vatandaşlığının kaybedilmesinden sonra yurtdışında sigortalı veya ev kadını olarak geçen, ikili sosyal güvenlik sözleşmesine göre kendilerine kısmi aylık bağlanmış olanların yurtdışında geçen sigortalılık süreleri arasında ve bu sürelerin bitim tarihinden sonraki işsizlik sürelerinin, sosyal güvenlik kanunlarına göre malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları kapsamında geçen sürelerle çakışan yurtdışı sürelerinin borçlanmaya konu olamayacağı da yönetmelikte hüküm altına alınmıştır⁶⁰⁰ (Yurt Dışında Geçen Hizmetlerin Borçlandırılması ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik. m. 6).

dd. Yurt Dışı Hizmet Borçlanması İçin Gerekli Koşullar

Yurt dışı hizmet borçlanması hakkından faydalanılabilesinin koşulları vatandaşlık, yurda kesin dönüş, geçerli sigortalılık süresi, bu sürelerin belgelendirilmesi ve yazılı başvuru ile tahakkuk ettirilen borcun ödenmesi olarak sıralanabilecektir⁶⁰¹.

---

ile izinle Türk vatandaşlığından çıktığı 14.06.2002 tarihleri arasında geçen sigortalılık süreleri ve bu süreleri arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik sürelerini borçlanma hakkı bulunduğu tespitine karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile işsizlik süresi kapsamında borçlanması mümkün olmayan 10.11.1985-31.12.1991 tarihleri arasındaki okul eğitimi süresi de dahil edilerek davacının 10.11.1985-14.06.2002 tarihleri arasında yurt dışında geçen çalışma sürelerini borçlanabileceğinin tespitine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y21HD., 18.07.2013, E. 2013/12178, K. 2013/14953 (Yayınlanmamış Karar).

⁵⁹⁷ “...Davacı "kadın" olup yurt dışında 18 yaşını doldurduktan sonra, Türk vatandaşı iken ev kadını olarak geçen süreleri de borçlanabilir. Davacı Almanya'da 15.10.1985 tarihinden itibaren ikamet etmekte olup bu tarihten itibaren geçen süreyi ev kadını olarak borçlanma hakkı bulunduğu mahkemece, davacının 15.10.1985-27.4.2000 tarihleri arasında geçen süreyi borçlanma hakkının bulunduğu tespitine karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile ev kadınlığı süresi dışlanarak yazılı biçimde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y21HD., 04.07.2013, E. 2013/11841, K. 2013/14453 (Yayınlanmamış Karar).

⁵⁹⁸ Ali **Güzel/Saim Ocak**, “Yurtdışı Hizmet Borçlanmasına İlişkin Yeni Düzenlemeler ve Yargı Kararları Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Legal İSGHD., C. 3, S. 12, İstanbul 2006, s. 1344; Mehmet **Bulut**, Sosyal Güvenlik Hukukunda Uygulamalar, 2. B., Bilge Yayınevi, Ankara 2013, s. 718-719; **Manav**, s. 110; Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 564-565; **Uşan**, s. 255; **Ocak**, Yurtdışı Hizmet Borçlanması, s. 316; **Ergin**, Geçici Hükümler, s. 260; **Ergin**, Son değişiklikler, s. 568-570; Fatma **Başterzi**, s. 214-215; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 48-49;

⁵⁹⁹ Mülga Sosyal Güvenlik Kanunları döneminde yurtdışında geçen askerlik sürelerinin de borçlanılabileceğine ilişkin bkz. **Okur**, s. 130.

⁶⁰⁰ Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 49; **Ergin**, Son değişiklikler, s. 569-571; **Bulut**, s. 719-720.

⁶⁰¹ **Bulut**, s. 716.

aaa. Türk Vatandaşlığı Koşulu

Yurt dışı hizmet borçlanması Türk vatandaşlığı koşulu iki halde aranmaktadır. Buna göre de borçlanması istenilen sürelerde ve talep tarihinde vatandaşlığın bulunması hallerinde yurt dışı hizmet borçlanmasının yapılabilmesi mümkündür⁶⁰². Nitekim 3201 sayılı Kanunun 1. maddesi ile 2 maddesi b bendinde de ancak Türk vatandaşlarının Türk vatandaşı iken geçen sürelerinin sosyal güvenlik hukuku bakımından dikkate alınabilmesine müsaade edildiği görülmektedir. Durum böyle olmakla beraber Türk vatandaşlığından izinle ayrılma durumunda vatandaşlığı haiz olmasa da izinle ayrılmadan önceki sürelerin yurt dışı hizmet borçlanmasına konu olabileceği Yargıtay tarafından da kabul edilmektedir⁶⁰³. Ancak izin almak suretiyle vatandaşlıktan çıktıktan sonraki süre açısından ise yurt dışı hizmet borçlanması yapılamayacağı da vurgulanmaktadır⁶⁰⁴.

⁶⁰² Levent **Akın**, “4958 Sayılı Yasa ve Anayasa Mahkemesi Kararının Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasına Etkileri”, A. Can Tuncay’a Armağan, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 959 (Borçlanma); Hediye **Ergin**, “Yurtdışı Hizmet Borçlanmasında Son Gelişmeler”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 4, S. 16, İstanbul 2009, s. 164 (Borçlanma); Hediye **Ergin**, “Zorunlu Göçe Tabi Tutulduktan Sonra Türk Vatandaşlığına Alınanların Yurtdışı Hizmet Borçlanmasından Yararlanması”, Legal İSGHD., C. 6, S. 24, İstanbul 2009, s. 1469 (Göç); **Manav**, s. 110; Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 561; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 44; **Ergin**, Geçici Hükümler, s. 260; **Bulut**, s. 716.

⁶⁰³ “...Somut olaya gelince; 06.03.1962 tarihinde, doğumla Türk vatandaşı olup, Türkiye’de, 10.01.1989-30.11.1989 tarihleri arasında hizmet sözleşmesine dayalı çalışmaları bulunan, Bakanlar Kurulu’nun 23.12.1998 gün ve 1998/12263 sayılı kararı ile Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verilen ve vatandaşlıktan çıkma belgesini teslim aldığı 26.08.1999 tarihi itibarıyla Türk vatandaşlığını kaybedip, halen Türk vatandaşı olmadığı anlaşılan davacının; 28.11.2005 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumu’na başvurarak Almanya’da geçen çalışmalarının 3201 sayılı Kanun’a göre değerlendirilmesi için borçlanma talebinde bulunduğu, davalı Kurum tarafından, yurtdışında geçen çalışma sürelerini borçlanma hakkının sadece Türk vatandaşlığına haiz olanlara tanındığı gerekçesiyle isteğinin reddedildiği hususları tartışmasızdır. Her ne kadar 3201 sayılı Kanunun uygulama yönetmeliğinin 2. ve 6.maddeleri borçlanmanın kabul edilebilmesi için davalı kuruma başvuru tarihinde hak sahibinin Türk vatandaşı olma şartını aramış ise de; Anayasa, Türk Vatandaşlık Kanunu ve 3201 sayılı Kanunun amaç ve özü gözetilerek yukarıda açıklanan maddeler birlikte değerlendirildiğinde, Türk vatandaşlığından izinle çıkan ve borçlanma talep tarihinde Türk vatandaşlığını haiz olmayan davacıyı, Türk Vatandaşlık Kanunu’nun sosyal haklar bakımından vatandaş gibi kabul ettiği, ayrıca Türk vatandaşlığından izinle çıkmadan önce yurtdışında gerçekleşen çalışma sürelerine ilişkin borçlanma hakkının, Türk Vatandaşlık Kanunu ile kazanılmış hak sayılarak korunması ve Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanması gerektiği belirgindir. Kazanılmış hak, kişinin bulunduğu statüden doğan, kendisi yönünden kesinleşmiş ve kişisel niteliğe dönüşmüş bir haktır. Kazanılmış haklar, Hukuk Devleti kavramının temelini oluşturan en önemli unsurlardandır. Kazanılmış hakları ortadan kaldırıcı nitelikte sonuçlara yol açan yorumlar Anayasanın 2.maddesinde açıklanan “Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir” hükmüne aykırılık oluşturacağı gibi, toplumsal kararlılığı, hukuksal güvenceyi ortadan kaldırır, belirsizlik ortamına neden olur ve kabul edilemez. Hal böyle olunca, davacının Türk vatandaşı olarak yurt dışında çalıştığı süreleri 3201 sayılı Kanun gereğince borçlanabileceğinin kabulü gerekir...” , YHGK., 28.04.2010, E. 2010/10-210, K. 2010/240 (Legalbank, E. T. 22.11.2013); Y10HD., 11.02.2013, E. 2011/19280, K. 2013/1884 (Yayınlanmamış Karar); Hatice Duygu **Özer**, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012 s. 330; bu konuda verilmiş olan 29.09.2010 tarih, E. 2010/10-472, K. 2010/440 sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurul Kararını haklı bulan görüş için ayrıca bkz. : **Canbolat**, s. 2260.

⁶⁰⁴ “...Somut olayda, davacının Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verilmiş olup çıkma belgesini teslim aldığı 12.06.2001 tarihinde Türk vatandaşlığını kaybetmiştir. Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular

Gerçekten 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda⁶⁰⁵ doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerin ve üçüncü dereceye kadar olan altsoylarının, Türk Vatandaşlık Kanunu'nda belirtilen istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan millî güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla aynen yararlanmaya devam edecekleri hüküm altına alınmıştır. Bu madde kapsamında bulunan kişilerin sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı olup bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabi olacakları öngörülmüştür (TVK. m. 28/1-2). Bu bakımdan 3201 sayılı kanun gereğince Türk vatandaşı olarak geçirilen sürelerin borçlanılabilmesi mümkün kabul edilmeli, ayrıca bu kişilerin borçlanma talebi anında Türk vatandaşı olma şartı aranmamalıdır⁶⁰⁶. Yurt

gözetilerek davacının çıkma belgesini teslim aldığı 12.06.2001 tarihine kadar geçen süreyi borçlanma hakkı bulunduğu tespitine karar verilmesi gerekirken yazılı biçimde 26.06.2001 tarihine kadar geçen süreyi borçlanma hakkı bulunduğu tespitine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y21HD., 11/07/2013, E. 2013/5254, K. 2013/14898 (Yayınlanmamış Karar); “...Davaya konu somut olayda uyumsuzluk; çekişme konusu dönemde yürürlükte bulunan 403 sayılı Türk vatandaşlık Kanununun 20.maddesi uyarınca dava tarihinden önce 12.06.2009 tarihinde yürürlüğü giren 5901 sayılı Türk vatandaşlık Kanununun 25. maddesi gereğince, Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verilip, 24.03.1999 tarihinde Alman vatandaşlığına geçen, borçlanma talebi Kurumca reddedilen dönemde Türk vatandaşı olmadığı çekişmesiz bulunan davacının 24.03.1999 tarihinden sonra Almanya'da gerçekleşen çalışma sürelerini 3201 sayılı Kanun kapsamında borçlanarak sosyal güvenliği bakımından değerlendirilip, değerlendirilemeyeceğine ilişkin olup, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 28.04.2010 gün ve 2010/10-210-240 sayılı kararında da açıkça belirtildiği üzere 3201 sayılı Kanunun 1. ve uygulama yönetmeliğinin 2. maddesine göre, Türk vatandaşlarının; Türk vatandaşı olarak yurtdışında gerçekleşen çalışmalarını borçlanabilecekleri öngörülmüş olup, Türk vatandaşlığının kaybedilmesinden sonraki dönemde gerçekleşen hizmetlerin borçlanması mümkün bulunmadığından bu döneme ilişkin istemin reddine karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve yanlış değerlendirme sonucu yazılı şekilde kabule karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 21.11.2011, E. 2010/8194, K. 2011/15524 (Legalbank, E. T. 22.11.2013); Y10HD., 05.09.2013, E. 2013/14819 , K. 2013/15344 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁰⁵ RG., 12.06.2009, S. 27256.

⁶⁰⁶ “...Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin, kayıp tarihinden itibaren yabancı muamelesine tabi tutulacağına ilişkin genel hüküm aynen korunmaktadır. Bu hükme göre, Türk vatandaşlığını çıkma izni dışındaki yollardan biriyle kaybeden kişiler yabancı muamelesine tabi tutulacaktır...Her ne kadar, 3201 sayılı Kanunun uygulama yönetmeliğinde, borçlanma tarihinde de Türk vatandaşı olunması gerektiği belirtilmiş ise de; gerek, 12.06.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28.maddesinde; gerekse önceki 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 29.maddesindeki yasal düzenlemeye yer verilerek, doğumla Türk vatandaşı olup da, İçişleri Bakanlığında vatandaşlıktan çıkma izni alanların, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı tutulmuş olup; anılan kişilerin bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tâbi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edecekleri belirtilmiştir. Açıklanan kanun maddeleri, açıkça, çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin kazanılmış haklarının korunacağını belirtmektedir...Somut olayda, 15.04.1968 doğumlu davacının 04.06.1986 tarihinden itibaren yurt dışında çalışması bulunmaktadır. Davacı 26.09.2003 tarihinde izinle vatandaşlıktan çıkmış ve 07.09.2012 tarihinde borçlanma başvurusunda bulunmuştur. 3201 sayılı Kanun'un 1.maddesine göre erkek Türk vatandaşları yurt dışında 18 yaşını doldurduktan sonra, Türk vatandaşı iken geçen ve belgelendirilen sigortalılık süreleri ve bu süreleri arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik sürelerini borçlanabilir. Davacı 15.04.1968 doğumlu olup 18 yaşını 15.04.1986 tarihinde ikmal etmiş ise de yurt dışındaki sigortalılığı 04.06.1986 tarihinde başladığından bu tarihten önceki dönemi borçlanamaz. Mahkemece, davacının 04.06.1986-05.09.2003 tarihleri arasında yurt dışında Türk vatandaşı iken geçen süreyi 07.09.2012 tarihindeki prime esas asgari günlük kazanç üzerinden 3201 sayılı Yasa uyarınca borçlanma

Dışında Geçen Hizmetlerin Borçlandırılması ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte, borçlanma tarihinde de Türk vatandaşı olunması gerektiği belirtilmiş ise de; gerek, 12.06.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28. maddesinde; gerekse mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 29. maddesindeki yasal düzenlemeye yer verilerek, doğumla Türk vatandaşı olup da, İçişleri Bakanlığından vatandaşlıktan çıkma izni alanların, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı tutulmuş olup; anılan kişilerin bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tâbi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edecekleri belirtilmiştir. Açıklanan kanun maddeleri, açıkça, çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin kazanılmış haklarının korunacağını isabetli bir şekilde belirtmektedir⁶⁰⁷.

Çifte vatandaşlığın bulunması ise borçlanma talebine engel oluşturmayacaktır⁶⁰⁸. Bunun yanında Yargıtay kararında⁶⁰⁹ da belirtildiği üzere Türk soylu vatandaşların da

---

hakkı bulunduğu tespitine karar verilmesi gerekirken borçlanılması mümkün bulunmayan 15.04.1986-03.06.1986 tarihleri arasındaki süreyi de borçlanma hakkı bulunduğu tespitine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y21HD., 30.09.2013, E. 2013/16623, K. 2013/17370 (Yayınlanmamış Karar); Y21HD., 04.07.2013, E. 2013/11592, K. 2013/14451 (Yayınlanmamış Karar); Yabancı ülke vatandaşlığına geçmek amacıyla Türk vatandaşlığından ayrılan kişilere şu anda mavi kart verilmekte olup bu şekilde sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları bakımından tanınan haklardan faydalandırılmaya devam edilmektedir (Ocak, Karar İncelemesi, s. 261).

⁶⁰⁷ Y21HD., 04.07.2013, E. 2013/10940, K. 2013/14449 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁰⁸ Uşan, s. 255; Okur, s. 127; Ergin, Borçlanma, s. 164; Ergin, Göç, s. 1470; Ergin, Son değişiklikler, s. 562; Manav, s. 111; Murat Göktaş/ Erden Çakar/Murat Özdamar, Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2011, s. 230.

⁶⁰⁹ Y10HD., 17.02.2004, E. 2004/355, K. 2004/939 (Legalbank, E. T. 25.11.2013), aksi yöndeki Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı İçin bkz: “...*Dava; Bulgaristan göçmeni olarak Türkiye’ye gelen, bilahare Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk vatandaşlığına kabul edilen ve Kuruma başvuru tarihinde Türk vatandaşı olduğu çekişmesiz bulunan davacının, Bulgaristan’da gerçekleşen hizmetlerinin, çalışmanın yapıldığı tarihte Türk vatandaşı olma ve borçlanma için 2 yıllık süre koşulu aranmaksızın 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlandırılmasının mümkün bulunduğu tespiti istemine ilişkindir. ...3201 sayılı Kanun bir borçlanma yasası olup, 1. maddede yapılan açık tanıma göre, ancak Türk vatandaşlarının, Türk vatandaşı olarak yurtdışında geçen çalışmalarını borçlanabilmeleri öngörülmüştür. Anılan kanun, yurtdışı hizmet borçlanması hakkının kullanılabilmesi için çalışmanın geçtiği dönemde sigortalı ile uyruklu ilişkisini aranmakta olup, "Türk soylu ya da sonradan Türk vatandaşlığını kazanmış olmak" yeterli bulunmamaktadır. 2527 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye’de Meslek ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş veya İşyerlerinde Çalıştırılabileceklerine İlişkin Kanunun 1. maddesinde, Türkiye’de ikamet eden Türk soylu yabancıların ihtiyaç duyulan meslek ve sanatları serbestçe yapabilmelerine, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Güvenlik Teşkilatı hariç olmak üzere kamu özel kuruluş veya işyerlerinde bu meslek ve sanat dallarında çalıştırılabilmelerine olanak sağlandığı, kapsam başlıklı 2. maddesinde ise; bu kanunun Türk soylu yabancıların Türkiye’de çalışmalarına, kamu, özel kuruluş veya işyerlerinde çalıştırılabilmelerine izin verilmesini, meslek kuruluş ve sosyal güvenlik kurumları ile ilişkilerini, hak ve yükümlülüklerini düzenleyen hükümleri kapsamaktadır. Anılan düzenleme ile Türk soylu yabancılar ile kurulan sosyal güvenlik ve çalışma ilişkisinin sınırları belirlenmiştir. Yasaya bakıldığında bu sınırın, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına tanınan ve yurtdışı hizmetlerinin sosyal güvenlikleri açısından değerlendirilmesini amaçlayan borçlanma hakkını içermediği, borçlanma kanunlarına da atıfta bulunmadığı açıktır. Kaldı ki; bir başka ülke vatandaşı iken, o ülkede geçen çalışmaların, davacı yönünden yabancı ülkede geçmiş hizmet olarak adlandırılmasına ve kabulüne imkan bulunmamaktadır. Anayasa ve*

yurtdışında geçmiş hizmetlerini borçlanma konusu yapabilmelerine de olanak tanınması gerektiği kanaatindeyiz. Burada sonuç itibariyle Türk vatandaşı iken yurtdışında geçirilen sürelerin borçlanılması mümkün olarak kabul görmekle beraber borçlanma talebinde bulunurken de Türk vatandaşlığının mevcut olması gerektiği belirtilmelidir⁶¹⁰. Borçlanma yapıldıktan sonra vatandaşlığın değişmesinin ise borçlanmaya herhangi bir etkisi olmayacaktır⁶¹¹.

bbb. 18 Yaşın İkmal Edilmesi

Türk vatandaşlarının yurt dışında ancak 18 yaşından sonra geçirdiği süreler borçlanmaya konu edilebilecektir⁶¹². Borçlanma yapabilmek için çalışılan ülke ile Türkiye arasında ikili sosyal güvenlik sözleşmesi bulunması ise gerekli değildir⁶¹³. Yine ev kadınlarının borçlanma hakkından yararlanabilmeleri için ayrıca evli olmaları gibi bir koşul da öngörülmemiştir⁶¹⁴. Bu bakımdan erkeklerin yurt dışında geçen süreleri borçlanarak yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için fiili olarak bir işte çalışması ve bunu belgelendirmesi gerekmekte iken⁶¹⁵, kadınlar 18 yaşını doldurduktan sonra yurtdışında

---

3201 sayılı Kanunun amaç ve ruhuna bakılmaksızın sadece borçlanma talebi sırasında Türk vatandaşı olmasının yeterli kabul edilmesi isabetsiz olup, 3201 sayılı Kanun uyarınca tanınan borçlanma hakkından, yurtdışında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak çalışan ve borçlanma sırasında Türk vatandaşı olanlar yararlanabilirler. Göçmen olarak Türkiye'ye gelenler, yurtdışında çalıştıkları sürede Türk vatandaşı olmadıkları için borçlanamazlar. Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığına alınmanın ise geçmişe etkili bulunmaması nedeniyle, yurtdışında sadece Türk vatandaşlığını kazandıkları günden sonraki süreleri borçlanarak değerlendirebilirler...”, YHGK., 23.11.2005, E. 2005/10-492, K. 2005/646 (Legalbank, E. T. 25.11.2013).

⁶¹⁰ **Güzel/Ocak**, s. 1352; **Okur**, s. 105; **Ergin**, Geçici Hükümler, s. 260.

⁶¹¹ **Canbolat**, s. 2256.

⁶¹² **Okur**, s. 126; **Ergin**, Borçlanma, s. 165; **Ergin**, Son değişiklikler, s. 562; **Manav**, s. 112; Ev kadınları için de 18 yaşından sonraki sürelerin borçlanılması evlenme yaşının hukukumuzda olağanüstü hallerde 16'ya kadar düşürülebilmesi, mahkeme kararı ile erginlik yaşının 15 olarak belirlenmesi karşısında eleştirilmiştir. Söze konu hükmün SSGSSK.'nda da öngörüldüğü üzere 18 yaşın altındaki sürelerin sigortalılık sürelerinden sayılamayacağı hükmüne paralel bir düzenleme olarak telakki edilmektedir (**Ergin**, Son değişiklikler, s. 562-563).

⁶¹³ **Aslanköylü**, s. 1737; **Çolak/Öztürk**, s. 63.

⁶¹⁴ **Ergin**, Son değişiklikler, s. 566; **Manav**, s. 113.

⁶¹⁵ “...Mahkemece, bozma ilamı doğrultusunda davalı Kuruma müzekkere yazılarak hizmet belgesinde “Rentenversicherung der Angestellten” olarak belirtilen 01.06.1995-30.04.2004 tarihleri arasındaki dönemde fiili çalışmaya dayalı olup olmadığı sorulmuş, cevabi yazıda, bu sürenin “Sözleşmeli çalışanlar için emekli sigortası” anlamına geldiği bildirilmiş, Mahkemece yazı içeriğine göre davacının yurt dışında çalışmadığı kanaatine varıldığı belirtilerek, davacının 16.06.1995-30.04.2004 tarihleri arasında yaşlılık aylığı almaya hak kazandığının tespitine, yaşlılık aylığının 01.11.2008 tarihinden itibaren başlanmış olması nedeniyle 01.11.2008 tarihinden sonraki dönem yönünden davanın konusuz kalması nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına karar verilmişse de; 16.06.1995 – 30.04.2004 dönemi yönünden kurulan hüküm eksik inceleme ve araştırmaya dayalıdır. Mahkemece, 16.06.1995 – 30.04.2004 dönemi yönünden kesin dönüş yapma koşulunun gerçekleşip gerçekleşmediği yönteminde araştırılmadığı gibi, Alman Sigorta Hizmet Cetvelinde 01.04.1999 – 30.04.2004 tarihleri arasında ANV şeklinde gözüken ayların Kurumun iddia ettiği gibi fiili çalışma olup olmadığı hususu da açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu dönem yönünden, fiili çalışma bulunup bulunmadığı, Alman sigorta mercii ile yazışma yapılarak gerekirse, “Yabancı Hukuk

geçen sürelerin tamamını veya diledikleri kadarını herhangi bir şart aranmaksızın borçlanabilmektedirler⁶¹⁶.

ccc. Yurt Dışında Geçen Sürelerin Belgelendirilmesi

Borçlanma hakkından yararlanabilmek için; Türkiye’de sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışması olanların, en son tabi oldukları sosyal güvenlik kuruluşuna, Türkiye’de sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışması olmayanların, Kuruma; Sosyal güvenlik sözleşmeleri uygulanmak suretiyle kısmi aylık bağlanmış olanların, aylık aldıkları sosyal güvenlik kuruluşuna yazılı olarak başvuruda bulunmaları da şarttır⁶¹⁷ (YHBY. m. 5). Başvuru için herhangi bir süre koşulu da bulunmamaktadır⁶¹⁸.

Yurtdışı hizmet borçlanmasına esas teşkil edebilecek sürelerin ayrıca belgelendirilmeleri de gerekmektedir⁶¹⁹. Buna göre de borçlanma yapılabilmesi için;

Borçlanılacak süre sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmiş ülkelerde geçmişse;

Çalışılan ülkede bağlı bulunulan sigorta merciinden alınacak hizmet cetveli veya sigorta kartlarından,

Sigortalıların çalıştıkları iş yerlerinin resmi kuruluşlara ait olması veya resmi kuruluşlarca ya da kamu kurumu olarak kabul edilen kuruluşlarca düzenlenmesi halinde, belgelerin ayrıca tasdikine gerek kalmaksızın; çalışılan ülkede işyerinin ait olduğu belediyelerce düzenlenmiş hizmet belgeleri, vergi dairelerince çalışılan sürelerle ilişkin düzenlenmiş belgeler, iş bulma kurumlarınca işsizlikte geçen sürelerle ilişkin verilen belgeler, ilgili meslek kuruluşları veya birliklerince veya diğer resmi kuruluşlarca verilen hizmet belgelerinden,

Yurtdışında kendi adına ve hesabına çalışanların bağlı oldukları vergi dairesi, ilgili meslek kuruluşu veya birliklerince verilen hizmet belgesinden,

---

Hakkında Bilgi Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi” hükümlerinden de yararlanılmak suretiyle belirlenmeli, uyumsuzluk konusu 16.06.1995 – 30.04.2004 tarihleri arası dönem yönünden de kesin dönüş olgusu yönteminde araştırılmalıdır...”, Y10HD., 22.03.2013, E. 2013/31, K. 2013/5584 (Legalbank, E. T. 22.11.2013).

⁶¹⁶ Uğur, s. 219; Ergin, Son değişiklikler, s. 566.

⁶¹⁷ 3201 sayılı kanunun 3. maddesinde kesin dönüş tarihinden itibaren 2 yıl içinde borçlanma talebini arandıktaydı. 2 yıllık sürenin bu bağlamda hak düşürücü süre olduğu, bu süre geçtikten sonra sigortalının borçlanma talebinde bulunmasının mümkün olmadığı kabul edilmekteydi (Nurşen Caniklioğlu/Talat Canbolat, “Yurtdışı Hizmet Borçlanması”, Prof. Dr. Fehiman Tekil’in Anısına Armağan, Beta Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 894); Süleyman Tuncay/Aras, s. 64.

⁶¹⁸ Manav, s. 115.

⁶¹⁹ Süleyman Tuncay/Aras, s. 50.

Bulunulan ülkelerdeki Türk konsoloslukları, çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlikleri veya ataşelikler gibi temsilciliklerden alınacak ve yurtdışı borçlanma için kullanılacağı belirtilen hizmet belgelerinden durumlarına uygun olan belgenin Kuruma ibraz edilmesi gerekir.

Borçlanılacak süre sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmemiş ülkelerde geçmişse;

Bulunulan ülkelerdeki Türk konsoloslukları, çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlikleri veya ataşelikler gibi temsilciliklerden alınacak ve yurtdışı borçlanma için kullanılacağı belirtilen hizmet belgelerinden, yurtdışında çalıştıkları iş yerlerinden alacakları hizmet sürelerini gösterir bonservisleri ile birlikte pasaportlarında bulunan çalışma izinlerinin tercümelerinden,

Gemi adamları, çalıştıkları geminin bayrağını taşıdıkları ülkelerde bulunan Türk konsoloslukları, çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlikleri veya ataşelikler gibi temsilciliklerinden alacakları ve yurtdışı borçlanma için kullanılacağı belirtilen hizmet belgelerini veya işyerlerinden alacakları sigortalılık sürelerini gösterir bonservisleri ile gemilerde çalıştıklarını gösterir belgelerde kayıtlı bulunan çalışma izinlerinin tercüme ya da pasaportlarında çalışma süreleri ile örtüşen giriş-çıkış tarihlerini gösterir sayfaların örneklerinden durumlarına uygun olan belgenin Kuruma ibraz edilmesi gerekir.

Ev kadını olarak geçen süreler, yurtdışında oturduklarına dair alacakları ikamet belgesinin Türkiye’de yeminli tercüme bürolarınca yapılmış veya yurtdışında bulunan Türk temsilciliklerince akredite edilmiş tercümanlarca yapılmış ve ilgili temsilcilikçe onaylanmış tercümesi ya da çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlik veya ataşeliğinin bulunduğu Türk temsilciliklerinde söz konusu birimlerin ikamet belgesine istinaden düzenleyecekleri belge ile birlikte, ikamet belgesi temin edilemiyorsa yurtdışına çıkış ve yurda giriş tarihlerinin, fotoğraf ve künye bilgilerinin bulunduğu pasaport sayfalarının fotokopisi ya da emniyet müdürlüklerinden alacakları yurda giriş-çıkış çizelgesi ile belgelendirilir (YHBY. m. 15).

ddd. Geçerli Bir Sigortalılık İlişkisinin Bulunması

Değerlendirilen sürelerin aylık bağlanmasında dikkate alınabilmesi için ev kadınları dışında yurt dışında o ülke mevzuatına göre geçerli bir sigortalılık süresinin de geçirilmiş

olması gerekmektedir⁶²⁰. Diğer bir deyişle burada sigortalılık süresinden kastedilen belirli bir sigortalılık süresinin değil, uzun vadeli bir sigortalılık ilişkisinin olduğu da belirtilmelidir. Bu bağlamda Yargıtay kararlarında çocuk eğitimi için zorunlu prim süresi⁶²¹, analık sigortasında geçen sürelerin⁶²², gebelik/analık koruması ve çocuk yetiştirme nedeniyle sigorta kapsamında yer alan⁶²³ ve bu şekilde uygulanan uzun vadeli sigortalı kapsamında değerlendirilemeyen sigortalılık sürelerinin yurt dışı hizmet borçlanmasında dikkate alınamayacağı belirtilmelidir. Diğer taraftan yurtdışında işsizlik sigortasından yardım görenlerin fiilen çalışmışlar gibi değerlendirilmesi gerektiğine Yargıtay tarafından vurgu yapılmaktadır⁶²⁴.

⁶²⁰ Ergin, Göç, s. 1472; Manav, s. 112; "...04.11.2011 günlü Alman Mercii yazısına göre, 01.04.1987 tarihinden sonra ilk kez Almanya'da isteğe bağlı prim ödeyenler yönünden Almanya'da ikamet etme mecburiyeti bulunmasına, Türk Vatandaşı olup Türkiye'de ikamet edenlerin Almanya'da isteğe bağlı prim ödeyememesine, 01.01.2005-31.12.2007 tarihleri arası dönemde Almanya'da isteğe bağlı prim ödeyen davacının, aynı dönemde Almanya'da ikamet etmiş bulunmasına göre, yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA...", Y10HD., 24.01.2013, E. 2012/23216, K. 2013/859 (Yayınlanmamış Karar).

⁶²¹ "...Somut olayda, dava dosyası içerisinde yer alan Alman sigorta kurumuna ait sigorta hesabında, davaya konu yapılan ve rant sigortasına giriş tarihi olarak öngörülen 18.04.1983 tarihini de içeren 18.04.1983-02.06.1986 tarihleri arası dönemde "Mutterschutz Schwangerschaft (hamilelik/analık koruması)", 01.03.1990-28.02.1991 tarihleri arası dönemde ise "pflichtbeitragszeit für kindererziehung(çocuk eğitimi için zorunlu sigorta prim süresinin)" dönüşümlü olarak kayıtlı bulunması karşısında; anılan sigorta hesabındaki kayıtlı sürelerin, yukarıda bahsedilen Uluslararası Ek Sözleşme hükmü kapsamında, uzun vadeli sigorta kollarından olan malüllük, yaşlılık ve ölüm Sigortalarından Alman rant sigortasına giriş niteliğinde bir sigortalılık süresi olup olmadığı usulünce araştırılmalıdır. Yapılacak araştırma neticesi, rant sigortası kapsamında bulunmadığının anlaşılması halinde, Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin sigorta başlangıcına dair yukarıdaki sözleşme hükmünün uygulanmasını gerektirecek nitelikteki rant sigortasına giriş tarihi açıkça belirlenmeli ve böylece davacı istemi bu çerçevede yeniden değerlendirilerek varılacak sonuca göre karar verilmelidir...", Y10HD., 04.07.2013, E. 2013/9318, K. 2013/15245 (Yayınlanmamış Karar).

⁶²² "...Somut olayda, dava dosyası içerisinde yer alan tercümelisi 09.05.2012 günlü Alman sigorta kurumuna ait sigorta hesabında, davaya konu yapılan ve rant sigortasına giriş tarihi olarak öngörülen 01.10.1987 tarihini de içeren 05.10.1986-31.08.1987 tarihleri arası dönemde "pflichtbeitragszeit für kindererziehung (çocuk yetiştirme için zorunlu prim süresi)", 07.09.1987-31.10.1987 tarihleri arası dönemde ise "Mutterschutz Schwangerschaft (hamilelik/analık koruması)" sürelerinin dönüşümlü olarak kayıtlı bulunması karşısında; anılan sigorta hesabındaki kayıtlı sürelerin, yukarıda bahsedilen Uluslararası Ek Sözleşme hükmü kapsamında, uzun vadeli sigorta kollarından olan malüllük, yaşlılık ve ölüm Sigortalarından Alman rant sigortasına giriş niteliğinde bir sigortalılık süresi olup olmadığı usulünce araştırılmalıdır. Yapılacak araştırma neticesi, rant sigortası kapsamında bulunmadığının anlaşılması halinde, Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin sigorta başlangıcına dair yukarıdaki sözleşme hükmünün uygulanmasını gerektirecek nitelikteki rant sigortasına giriş tarihi yapılacak araştırma ile açıkça belirlenmeli ve böylece davacı istemi bu çerçevede yeniden değerlendirilerek varılacak sonuca göre karar verilmelidir...", Y10HD., 04.07.2013, E. 2013/10518, K. 2013/15246 (Yayınlanmamış Karar).

⁶²³ "...Somut olayda, davacının 24.06.1985-30.4.1996 tarihleri arasında gebelik/analık koruması ve çocuk yetiştirme nedeniyle sigorta kapsamına alındığı ve bu dönemde fiili çalışmasının bulunmadığı, 10.08.1968 doğumlu davacının fiili çalışmasının 18 yaşını ikmal etmesinden sonra 01.12.2001 tarihinde başladığı ve bu tarihin uluslararası sözleşme hükümlerine göre ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabulünün mümkün olduğu anlaşılmaktadır...", Y10HD., 30.09.2013, E. 2013/14867, K. 2013/17362 (Yayınlanmamış Karar).

⁶²⁴ Y10HD., 04.07.2013, E. 2012/24369, K. 2013/15163 (Yayınlanmamış Karar).

eee. Yurda Kesin Dönüş Koşulu

Yurt dışı hizmet borçlanmasından faydalanabilmek için yurda kesin dönüş koşulunun⁶²⁵,⁶²⁶ da yerine getirilmesinin aranıp aranmadığının incelenmesi gerekecektir. Kesin dönüş, aylık tahsis talebinde bulunanların yurtdışındaki çalışmalarının sona ermesini, ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği almamaları durumunu ifade etmektedir (YHBY. m. 4/1-d). Diğer bir ifade ile kesin dönüş kavramı yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının çalışma hayatlarına yönelik sosyal güvenlik ve işyeri bakımından tüm ilişkilerini sona erdirerek ülkesine dönüş yapma durumunu anlatmaktadır⁶²⁷. Anayasa Mahkemesi'nin yurda kesin dönüş yapma koşulunu içeren hükmü iptal etmesi⁶²⁸ dolayısıyla artık bu koşulun hizmet borçlanması için geçerli bir şart olmadığını kabul etmek gerekir⁶²⁹. Ancak Anayasa Mahkemesi 3201 sayılı Kanunun

⁶²⁵ "...3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun'un 6. maddesinin (A) bendi hükmü gereğince; bu kanun kapsamında borçlanan ve borcunu ödeyen sigortalılara aylık sigortasından aylık tahsisi için yurtdışındaki çalışma ilişkisi sona erdirilerek yurda kesin dönülmüş olması gerekir. Türkiye dışındaki bir ülkenin sosyal sigorta kurumundan işsizlik sigortası yardımı veya hastalık parası alınması, yurt dışında oturulduğunun ve kesin dönüş yapılmadığının, emekli aylığı veya malullük aylığı bağlanması ise, kesin dönüş yapıldığının karinesi olup, bu karinelerin aksi, somut olayın özellikleri içinde belirlenecek aynı güçte kanıtlarla kanıtlanabilir. Dosya içerisindeki bilgi ve belgelere göre çelişkili bilgiler olması ve hükmeye dayanak alınan İ... Federal İş Acentesinin "28.03.1996 – 28.02.2005 tarihleri arasında davacının işsiz olarak kayıtlı olduğu ve bu zaman içerisinde ödenme hakkı olmadığı" belirtildiği belge taraflar arasında kesin hüküm olan ilk dava dosyası içinde bulunup kesin dönüşün ispatına ilişkin yeterli kabul edilmediği ile (usul ekonomisi ilkesi de gözetildiğinde) bu çerçevede kesin hüküm karar tarihi olan 16.03.2006 tarihinden önce davacıya aylık aylığı bağlanmasının mümkün olmadığı gözetilerek, Mahkemece, kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıklığa kavuşturulması gereken davacının yurda kesin dönüş yaptığı tarih; yukarıda açıklanan yasal düzenlemeler çerçevesinde yapılacak araştırma ile belirlendikten sonra karar verilmesi gerekirken; eksik inceleme ve yanılığın değerlendirme sonucu yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", Y10HD., 01.04.2013, E. 2013/3020, K. 2013/6328 (Legalbank, E. T. 02.10.2013).

⁶²⁶ "...Borçlanma yoluyla değerlendirilen süreler gözetilerek 3201 Sayılı Kanun uyarınca aylık aylığının bağlanabilmesi, anılan kanunun 6. maddesinde öngörülen "yurda kesin dönülmüş olması" koşulunun varlığı halinde mümkün olup, bu hususta yurtdışında çalışanlar ile ev kadınları hakkında bir ayırımı gidilmemiştir. Evli olsun yada olmasın yurtdışında ev kadını olarak bulunan Türk vatandaşları bakımından yurda kesin dönüş koşulundan ise; yerleşmek niyetiyle ve sosyal güvenliklerini de burada sağlamak üzere anavatana dönüş yapmaları, bir başka ifade ile ikametgahının Türkiye'ye nakli biçiminde anlaşılması gerekir. Dosya kapsamından, davacının yurda kesin dönüş yaptığına dair bilgi ve belgenin bulunmadığının anlaşılması karşısında; yurda kesin dönüş yapma koşulunun davacı yönünden gerçekleşip gerçekleşmediği araştırılarak, saptandıktan sonra sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, Mahkemece bu yönde herhangi bir inceleme yapılmayarak, eksik araştırma ve yanılığın değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmiş olması isabetsiz bulunmuştur...", YHGK., 04.07.2012, E. 2012/10-291, K. 2012/437 (Legalbank, E. T. 29.10.2013).

⁶²⁷ Özer, s. 336; Aslanköylü, s. 1743; Çolak/Öztürk, s. 68; Bulut, s. 745.

⁶²⁸ AYM., 12.12.2002, E. 2000/36, K. 2002/198, RG., 25.04.2003, S. 25089.

⁶²⁹ Saim Ocak, "Türkiye'deki Sigortalılığı Üzerinden Malullük ya da Emekli Aylığı Alan Kişinin Yurt Dışında Çalışması", Legal İSGHD, C. 9, S. 36, İstanbul 2012, s. 211 (Yurtdışında Çalışma); Can Tuncay/Ekmeççi, s. 566; Akın, Borçlanma, s. 997; Ergin, Geçici Hükümler, s. 261-262; Ergin, Son değişiklikler, s. 577; Manav, s. 114; Fatma Başterzi, s. 217; Özer, s. 336; Pakin Akın, s. 91.

yaşlılık sigortasından faydalanabilmek için geçerli olan 6. maddesini iptal etmemesi dolayısıyla yurtdışı hizmet borçlanması yapan bir kişinin aylık talebinde bulunabilmesi için yurda kesin dönüş koşulunu yerine getirmesi gerekecektir⁶³⁰. Daha geniş bir anlatımla bir kişi yurda kesin dönüş koşulunu yerine getirmemiş olsa da yurt dışı hizmet borçlanması yapabilecek iken aylık almak için başvuruda bulunuyorsa bu takdirde yurda kesin dönüş koşulunu yerine getirmiş olması aranacaktır⁶³¹.

fff. Tahakkuk Ettirilen Borcun Ödenmesi

Başvuru tarihinde tahakkuk ettirilen borcun tamamının ödenmiş olması gerekmektedir⁶³². Borçlanma tutarı, SSGSSK.'nın 82. maddesinde belirtilen alt ve üst sınırları arasında

⁶³⁰ Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 567; **Uşan**, s. 257; **Akın**, Borçlanma, s. 974; **Ocak**, Yurtdışında Çalışma, s. 211; **Ergin**, Borçlanma, s. 169; **Ergin**, Son değişiklikler, s. 579; Fatma **Başterzi**, s. 220; **Manav**, s. 119; **Özer**, s. 336; **Çolak/Öztürk**, s. 78; **Pakin Akın**, s. 91; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 61; "...Yurtdışında çalışan Türk vatandaşlarının yurtdışında geçen hizmetlerinin borçlandırılarak, ülkemiz sosyal güvenlik mevzuatında malullük, yaşlılık ve ölüm hallerinde Türkiye'de geçmiş hizmet gibi değerlendirilmesini sağlamak amacıyla kabul edilen 3201 sayılı Kanun hükümleri uyarınca borçlandırılan sürelerle dayalı olarak hangi şartlarda aylık bağlanacağı anılan Kanunun 6. maddesinde belirlenmiştir. Tahsis yapılabilmesi için aranan koşullardan birisi, yurda kesin dönülmüş olmasıdır. Şu halde, yapılması gereken iş ; davacının borçlanma işleminin geçerliliğine karşın, aylık bağlanabilmesi için 6'ıncı maddenin aradığı kesin dönüş koşulu varlığı yeniden ve usulince (bu anlamda özellikle yurtdışı sigorta merciiine ait son tarihli tercümelî hizmet cetveli celbedilmeli v.s.)araştırılarak belirlenmeli; yukarıda belirtilen takip dosyası ile ödeme belgeleri(tahsilat makbuzları) davalı Kurum'dan getirtilerek, uyumsuzluğa konu aylıkların fer'ileriyle birlikte icraen tahsil edilip edilmediği saptanmalı, böylece yapılacak inceleme ve değerlendirme sonuca göre bir karar verilmelidir...", Y10HD., 14.02.2013, E. 2013/1579, K. 2013/2248 (Yayınlanmamış Karar); "...davacının 3201 sayılı Kanun gereğince 12.04.1970 – 26.07.1995 tarihleri arasında ilişkin borçlanma işleminin geçerliliği karşısında, iptal edilen ilk aylığının yeniden bağlanabilmesi için 6. maddenin aradığı kesin dönüş koşulunun; 19.10.2009 tarihli TR 4 belgesine göre 31.12.2008 tarihinden sonra yurt dışı çalışmasının bulunmadığı, hastalık ve işsizlik yardımı almadığı gözetilerek değerlendirilmesi gerekirken, eksik inceleme ve yanılıgılı değerlendirme sonucunda, yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...", Y10HD., 04.07.2013, E. 2012/24369, K. 2013/15163 (Yayınlanmamış Karar).

⁶³¹ "...davacının 3201 sayılı Kanun gereğince 12.04.1970 – 26.07.1995 tarihleri arasında ilişkin borçlanma işleminin geçerliliği karşısında, iptal edilen ilk aylığının yeniden bağlanabilmesi için 6. maddenin aradığı kesin dönüş koşulunun; 19.10.2009 tarihli TR 4 belgesine göre 31.12.2008 tarihinden sonra yurt dışı çalışmasının bulunmadığı, hastalık ve işsizlik yardımı almadığı gözetilerek değerlendirilmesi gerekirken, eksik inceleme ve yanılıgılı değerlendirme sonucunda, yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...", Y10HD., 04.07.2013, E. 2012/24369, K. 2013/15163 (Yayınlanmamış Karar).

⁶³² "...3201 sayılı Kanun'un 4/1 maddesine göre borçlanma tutarı tebliğ edildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde ödenir. Tahakkuk ettirilen prim borcunu tebligat tarihinden itibaren üç ay içerisinde ödemeyenler için yeniden başvuru şartı aranır. Somut olayda Kurumun davacıyı 5510 sayılı Kanun'un 4/1-(b) maddesi kapsamında borçlandırması yerinde olup 16.04.2012 tarihli yazının tebliğinden itibaren 3 ay içerisinde borçlanma tutarının ödenmesi gerekir. Davacının 26.04.2012 tarihli dilekçesinden borçlanma tutarının davacıya tebliğ edildiği anlaşılmaktadır. Davacının 26.03.2012 tarihli başvurusu üzerine tahakkuk ettirilen borcu süresinde ödememesi halinde yeniden başvuru şartı aranır. Mahkemece Kurum işlemleri ve borçlanma tutarının tebliğ işlemleri hukuka uygun ve borçlanma istemi reddedilmediği halde Kurumun borçlanma istemini reddettiği düşüncesi ile davacının 26/03/2012 tarihinde uygulanan günlük asgari prim miktarı üzerinden borçlanma işleminin gerçekleştirilmesi gerektiğinin tespitine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", Y21HD., 30.09.2013, E. 2013/16287, K. 2013/17367 (Yayınlanmamış Karar).

kalmak kaydıyla başvuru sahibince seçilen prime esas günlük kazancın % 32'sinin borçlanılacak gün sayısı ile çarpımı kadardır (3201 sy. Kanun m. 4)⁶³³.

Borçlanma tutarının tespitinde, adi posta veya kargo yolu ile veya Kuruma doğrudan yapılan yazılı başvurularda yurtdışı hizmet borçlanma talep dilekçesinin Kurumun evrak kayıtlarına intikal ettiği tarih esas alınır. Taahhütlü, iadeli taahhütlü veya acele posta olarak gönderilen yurtdışı borçlanma taleplerinde ise dilekçenin postaya verildiği tarih, Kuruma intikal tarihi olarak kabul edilir (YHBY. m. 10/2). Yurtdışı Hizmet Borçlanma Talep Dilekçesi ile seçilen bir günlük borçlanma miktarının tespitine esas kazanç, borç tutarının ilgiliye tebliğ tarihine kadar yapılacak yazılı başvuru üzerine, yeniden belirleyeceği prime esas kazançta göre değiştirilebilecektir (YHBY. m. 10/3). Kurumca tahakkuk ettirilen borç tutarı, ilgiliye iadeli taahhütlü olarak tebliğ edilir. Posta alındısının ilgiliye teslim edildiği tarih, borcun tebliğ tarihidir. Borçlanma başvuru sahiplerine borçlanma tutarı Türk Lirası cinsinden tebliğ edilir. Tebliğ edilen borç, Türkiye'de ödenmesi halinde Türk Lirası, yurtdışından ödenmesi halinde ise Yeni Türk Lirası karşılığı döviz olarak ödenir (YHBY. m. 10/3-5).

Tahakkuk ettirilen borcun tebliğ edildiği tarihten itibaren üç ay içinde ödenmemesi halinde, borçlanma işlemi geçersiz sayılacaktır (3201 sy. K. m. 4). Üç aylık süre içerisinde borcun bir kısmının ödenmesi halinde, ödenen miktara isabet eden süre geçerli sayılacaktır. Borcun bir kısmını veya tamamını ödemeyenlerin, bu sürelerinin Kanuna göre değerlendirilmesi, yeniden yazılı başvuruda bulunmaları ve tahakkuk eden borç miktarını süresi içinde ödemeleri şartına bağlıdır (YHBY. m. 10/6). Yine ödenmesi gereken miktarın tamamını ödemeyenlerin ise ödedikleri miktarın isabet ettiği sürenin geçerli sayılacağı hükme bağlanmıştır (YHBY. m. 10/6). Bu bağlamda dikkate alınan prim ödeme gün sayısının aylık bağlamaya yetecek miktarda olup olmadığı da önem kazanmaktadır. Zira geçerli addedilen prim ödeme gün sayısı aylık bağlamaya yetecek miktarda ise kişinin daha sonraki süreler için borçlanma talep etmeye gerek duymayabilecektir. Aksi takdirde diğer sürelerin de borçlanmaya konu edilmesi gerekecektir.

⁶³³ "08.05.2008 tarihinden önce 3201 sayılı kanun gereğince SSK, Bağ-Kur ve özel-banka borsa sandıklarına yurtdışı borçlanması yapanların ödeyecekleri tutarların hesaplanmasında günlük 3,5 dolar dikkate alınmaktaydı. Yurtdışı borçlanması yapacak olanlar bu rakamdan daha az veya fazlasını da ödeyememekteydiler." , Ali **Tezel/Resul Kurt**, Sosyal Güvenlik Reformu Yorum ve Açıklaması, 6. B., Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2009, s. 314; **Ergin**, Son değişiklikler, s. 576.

Prim iadesi suretiyle yurtdışı hizmetlerinin tasfiye edilmesi, bu sürelerin 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlandırılarak sigortalının sosyal güvenliği bakımından değerlendirilmesinde engel olmayacağı Yargıtay tarafından vurgulanmaktadır. Ancak sosyal güvenlik sözleşmeleri uyarınca yabancı ülkede çalışmaya başlanılan tarihin işe giriş tarihi olarak belirlenmesi o ülkede sigortalılığın bulunması şartına bağlanmıştır. Bu takdirde Yargıtay tarafından tasfiye edilmiş olan sigortalılık sürelerinin başlangıç tarihine itibar edilmeyeceğine hükmedilmiştir⁶³⁴.

Son olarak SSGSSK. ile mülga kanunların yürürlükteki hükümlerine veya sosyal güvenlik kanunlarına göre aylığa hak kazanılmış olması değerlendirilen sürelerin aylık bağlanmasında dikkate alınabilmesi için gereken şartlardan biri olarak tezahür edilmelidir⁶³⁵ (Yön. m. 13).

Vatandaşlarımızın çalıştıkları ülkelerde ödedikleri primleri esas itibariyle o ülkelerde kalmaktadır. Ancak bazı ülkeler yaptıkları yasal düzenlemelerle ülkelerine dönenlere ödedikleri primlerin iade edileceğini kabul etmektedir⁶³⁶. Bununla beraber primlerin transferinin bu şekilde sağlanabilmesi için 3201 sayılı Kanun gereğince primleri iade edecek ülke ile Türkiye arasında sosyal güvenlik sözleşmesinin bulunması aranmaktadır (3201 sy. K. m. 10). Gerçekten yabancı ülkelerde sosyal güvenlik kurumlarına yatırılmış bulunan primlerin, sosyal güvenlik sözleşmeleri ile Türkiye'ye transferlerinin sağlanması ve bu sözleşmelerde primlerin iadesine engel hükümler bulunmaması halinde transfer edilen primlere ilişkin sürelerin tamamının, borçlanılarak tahakkuk ettirilen borcun

⁶³⁴ "...tasfiye edilen yurt dışı hizmetlerin, sigortalılık başlangıcında esas alınıp alınmayacağı konusuna gelince; Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında akdedilen Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin, konuya ilişkin 29.maddesinin 4.bent hükmü, bir kimsenin Türk sigortasına girmeden önce, Alman rant sigortasına girmiş bulunması halinde, rant sigortasına giriş tarihinin, Türk sigortasına giriş tarihi olarak kabul edileceğini belirtmekle birlikte, anılan hükmün uygulanabilirliği, her iki ülke mevzuatına göre dikkate alınabilecek bir sigortalılık süresinin bulunması halinde mümkündür. Sigortalı hizmetlerin tasfiye edilmesi halinde, tasfiyeye uğramış hizmetlerin sosyal sigorta hukuku açısından geçerliliğini yitirmiş sayılması ve artık her iki ülke mevzuatına göre nazara alınabilecek bir sigortalılık süresi kalmayacağından, Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında akdedilen Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin, konuya ilişkin 29.maddesinin 4.bent hükmü uyarınca, rant sigortasına giriş tarihinin, Türkiye'de sigorta başlangıcı olarak sayılması mümkün olmayacaktır. Kuşkusuz bu halde sigorta başlangıcı, 3201 sayılı Yasanın 5.madde hükmü çerçevesinde belirlenmesi gerekecektir. Şu halde yapılması gereken iş; 3201 sayılı Yasa kapsamında borçlanmaya konu yapılan ve rant sigortasına giriş tarihini de kapsayan 09.09.1976-19.10.1983 tarihleri arası yurt dışı hizmetlerin, tasfiye edilip edilmediği usulince yapılacak araştırma ile belirlenmeli; tasfiye edildiğinin anlaşılması halinde, sigorta başlangıç tarihine yönelik davacı istemi, yukarıdaki ilkeler çerçevesinde yeniden yapılacak değerlendirme ile, varılacak sonuca göre karar verilmelidir... ", Y10HD., 24.01.2013, E. 2012/25407, K. 2013/842 (Yayınlanmamış Karar); Aynı yöndeki karar için bkz. Y10HD., 19.09.2013, E. 2013/13387, K. 2013/16839 (Yayınlanmamış Karar).

⁶³⁵ Özer, s. 334.

⁶³⁶ Ergin, Son değişiklikler, s. 581; Özer, s. 340; Aslanköylü, s. 1762-1766.

tamamının ödenmiş olması halinde, transfer olunan primlerin tamamı; transfer olunan primlere ilişkin sürelerin bir kısmının, borçlanılarak tahakkuk ettirilen borcun ödenmiş olması halinde, transfer olunan primlerin borçlanılan gün sayısına isabet eden orandaki miktarı transfer tarihindeki cari kur üzerinden Türk Lirası karşılığı olarak Kurumca sigortalıya, hak sahiplerine veya mirasçılara iade edileceği hüküm altına alınmıştır⁶³⁷ (3201 sy. K. m. 10).

ff. Zorunlu Göçe Tabi Tutulanların Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Yapabilmeleri

Göçmen⁶³⁸ olarak yurtdışından gelenlerin ülkemizdeki sigortalılık hükümlerinden yararlanma noktasında Türk vatandaşlığı şartını yerine getirmediklerinden borçlanma yapamayacakları Yargıtay tarafından da kabul görmekteydi⁶³⁹. Bu sebeple zorunlu göçe

⁶³⁷ "...01.01.1977-30.04.2008 tarihleri arası muhtelif dönem 11.100 gün(370 ay) İsviçre'de geçen çalışmalarından, 01.07.1980-31.12.2007 tarihleri arası 9.900 günü(330 ay) 3201 sayılı Yasa kapsamında borçlanarak borçlanma bedelini ödeyen davacıya; anılan 11.100 günlük çalışma süresine ilişkin transfer edilen 131.997,20 İsviçre Frangından, 9.900 gün karşılığı olan 117.729,20 İsviçre Frangı iade edilirken; 3201 sayılı Yasa kapsamında borçlandırılmayan 1.200 gün karşılığı 14.268 İsviçre Frangı ise, bağlanacak yaşlılık aylığında değerlendirileceğinden bahisle iadesi yapılmamıştır. Öte yandan, 9.900 gün üzerinden ve 01.07.2008 tarihinden itibaren davacıya bağlanan yaşlılık aylığında, 24.02.2010 tarih 72790 sayılı aylık değişiklik kararıyla, 3201 sayılı Yasa kapsamında borçlandırılmayan 1.200 günlük yurt dışı süresi, SSK kapsamında sigortalılık süresi kabul edilmek suretiyle, prim gün sayısına dahil edilerek 11.100 gün üzerinden aylık yeniden hesaplanmış ve oluşan fark aylıklar, davacıya 18.03.2010 tarihinde ödenmiştir. İş bu dava ile, davacı; 3201 sayılı Yasa kapsamında borçlandırılmayan 1.200 günlük yurt dışı çalışma süresi karşılığı olan 16.775,30 TL'nin (karşılığı 14.268 İsviçre Frangı) yasal faiziyle birlikte tahsilini dava konusu yapmıştır. Yukarıdaki bilgiler ışığı altında; 24.02.2010 tarih ve 72790 sayılı aylık değişiklik kararıyla, 3201 sayılı Yasa kapsamında borçlandırılmayan 1.200 günlük yurt dışı süresinin, SSK kapsamında sigortalılık süresi kabul edilmek suretiyle, prim gün sayısına dahil edilerek, toplam 11.100 gün üzerinden aylığın yeniden hesaplanarak oluşan fark aylıkların, davacıya 18.03.2010 tarihinde ödenmiş olması karşısında, davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar tesisi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", Y10HD., 24.01.2013, E. 2012/22597, K. 2013/857 (Yayınlanmamış Karar).

⁶³⁸ 5543 sayılı İskan Kanunu'na (RG., 26.09.2006, S. 26301) göre göçmen Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır (m. 3/1-d).

⁶³⁹ **Çolak/Öztürk**, s. 63; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 82; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 332; "...Dava; Bulgaristan göçmeni olarak Türkiye'ye gelen, bilahare Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk vatandaşlığına kabul edilen ve Kuruma başvuru tarihinde Türk vatandaşı olduğu çekışmesiz bulunan davacının, Bulgaristan'da gerçekleşen hizmetlerinin, çalışmanın yapıldığı tarihte Türk vatandaşı olma ve borçlanma için 2 yıllık süre koşulu aranmaksızın 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlandırılmasının mümkün bulunduğunun tespiti istemine ilişkindir. ...3201 sayılı Kanun bir borçlanma yasası olup, 1. maddede yapılan açık tanıma göre, ancak Türk vatandaşlarının, Türk vatandaşı olarak yurtdışında geçen çalışmalarını borçlanabilmeleri öngörülmüştür. Anılan kanun, yurtdışı hizmet borçlanması hakkının kullanılabilmesi için çalışmanın geçtiği dönemde sigortalı ile uyrukluk ilişkisini aranamakta olup, "Türk soylu ya da sonradan Türk vatandaşlığını kazanmış olmak" yeterli bulunmamaktadır. 2527 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Meslek ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş veya İşyerlerinde Çalıştırılabileceklerine İlişkin Kanununun 1. maddesinde, Türkiye'de ikamet eden Türk soylu yabancıların ihtiyaç duyulan meslek ve sanatları serbestçe yapabilmelerine, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Güvenlik Teşkilatı hariç olmak üzere kamu özel kuruluş veya işyerlerinde bu meslek ve sanat dallarında çalıştırılabilmelerine olanak sağlandığı, kapsam başlıklı 2. maddesinde ise; bu kanunun

tabi tutulanların⁶⁴⁰ da yurtdışında geçirdikleri sürelerin borçlanmaya konu edinilebilmesi 3201 sayılı Kanununda yapılan değişiklik ile mümkün hale getirilmiştir (3201 sy. K. geç. m. 6).

Böylece sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerden 01.01.1989 tarihinden 01.05.2008 tarihine kadar zorunlu göçe tabi tutulan, zorunlu göçten sonra Türk vatandaşı olup Türkiye’de ikamet eden ve 01.07.1976 tarihli ve 2022 sayılı Kanun⁶⁴¹ dahil olmak üzere sosyal güvenlik kuruluşlarından gelir veya aylık almamak koşulu ile yurt dışında geçen ve belgelendirilen çalışma süreleri bu Kanuna göre yazılı talepte bulunarak borçlandırılmak suretiyle yaşlılık aylığı bağlanmasında sigortalılık süreleri olarak değerlendirileceği hüküm altına alınmıştır⁶⁴² (3201 sy. K. geç. m. 6). Zorunlu göçe tabi

---

Türk soylu yabancuların Türkiye’de çalışmalarına, kamu, özel kuruluş veya işyerlerinde çalıştırılabilmelerine izin verilmesini, meslek kuruluş ve sosyal güvenlik kurumları ile ilişkilerini, hak ve yükümlülüklerini düzenleyen hükümleri kapsamaktadır. Anılan düzenleme ile Türk soylu yabancular ile kurulan sosyal güvenlik ve çalışma ilişkisinin sınırları belirlenmiştir. Yasaya bakıldığında bu sınırın, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına tanınan ve yurtdışı hizmetlerinin sosyal güvenlikleri açısından değerlendirilmesini amaçlayan borçlanma hakkını içermediği, borçlanma kanunlarına da atıfta bulunmadığı açıktır. Kaldı ki; bir başka ülke vatandaşı iken, o ülkede geçen çalışmaların, davacı yönünden yabancı ülkede geçmiş hizmet olarak adlandırılmasına ve kabulüne imkan bulunmamaktadır. Anayasa ve 3201 sayılı Kanunun amaç ve ruhuna bakılmaksızın sadece borçlanma talebi sırasında Türk vatandaşı olmasının yeterli kabul edilmesi isabetsiz olup, 3201 sayılı Kanun uyarınca tanınan borçlanma hakkından, yurtdışında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak çalışan ve borçlanma sırasında Türk vatandaşı olanlar yararlanabilirler. Göçmen olarak Türkiye’ye gelenler, yurtdışında çalıştıkları sürede Türk vatandaşı olmadıkları için borçlanamazlar. Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığına alınmanın ise geçmişe etkili bulunmaması nedeniyle, yurtdışında sadece Türk vatandaşlığını kazandıkları günden sonraki süreleri borçlanarak değerlendirilebilirler...”, YHGK., 23.11.2005, E. 2005/10-492, K. 2005/646 (Legalbank, E. T. 25.11.2013).

⁶⁴⁰ Ülkemize gelen soydaşlarımızın iskan ile ilgili yasalarda yalnızca Bulgaristan’dan gelenler için zorunlu göçe tabi tutulup ifadesi kullanıldığından borçlanma hakkından bu ülkeden gelen vatandaşların yararlanabileceği belirtilmiştir. Diğer ülkelerden zorunlu göçe tabi tutulanlara ise borçlanma hakkı verilmemiştir (**Ergin**, Göç, s. 1472; **Manav**, s. 114; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 83).

⁶⁴¹ 65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun

⁶⁴² Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 563; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 83; “...3201 sayılı Kanunun 1. maddesinde yapılan düzenleme dikkate alındığında, kural olarak, Yunanistan’dan gelen kişilerin sosyal güvenlik haklarına borçlanma yoluyla kavuşabilme olanağı bulunmamaktadır. Ne var ki, 5754 sayılı Kanunun 79. maddesiyle 3201 sayılı Kanuna eklenen Geçici 6. maddede yer verilen “Sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerden 1/1/1989 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar zorunlu göçe tabi tutulan, Türk vatandaşı olup Türkiye’de ikamet eden ve 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı Kanun dahil olmak üzere sosyal güvenlik kuruluşlarından gelir veya aylık almamak koşulu ile yurt dışında geçen ve belgelendirilen çalışma süreleri bu Kanuna göre borçlandırılmak suretiyle yaşlılık aylığı bağlanmasında sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirilir” hükmü uyarınca, sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerden 01.01.1989 tarihinden 08.05.2008 tarihine kadar zorunlu göçe tabi tutulduktan sonra Türk vatandaşlığına geçenlere, geldikleri ülkedeki hizmetlerini borçlanma yoluyla değerlendirme imkanı tanınmıştır. Anılan düzenlemeden yararlanabilmek için, belirtilen tarihler arasında zorunlu göçe tabi tutulmuş, zorunlu göçten sonra Türk vatandaşı olup, Türkiye’de ikamet ediyor olmak, sosyal güvenlik kuruluşlarından gelir ve aylık almamak, geldikleri ülkedeki “çalışma” sürelerini belgelendirmek,

tutulanların yalnız çalışma sürelerini borçlanabilmesi esası getirildiğinden bu hüküm çerçevesinde zorunlu göçe tabi tutulan ev kadınlarının Türk vatandaşlarına tanınan yurtdışı hizmet borçlanmasının aksine borçlanma imkanı bulunmamaktadır⁶⁴³.

D. SİGORTALILIK SÜRESİNİ TAMAMLAMAK

1. Genel Olarak

Yaşlılık aylığı tahsisi için aranan koşullardan biri olan sigortalılık süresi, sigortalının sosyal güvenlik mevzuatına tabi olarak ilk defa çalışılmaya başladığı sigortalılık başlangıç tarihi ile aylık talep tarihi arasındaki süredir⁶⁴⁴. Bu sürenin tamamen çalışarak ya da prim ödeyerek geçirilmesi mümkün olmakla beraber bu süre içerisinde aralıklı veya birden çok sigortalılık haline tabi çalışılmasının sigortalılık süresinin belirlenmesinde bir önemi bulunmamaktadır⁶⁴⁵.

Başka isimle sigorta kaydına geçen sigortalılık hizmetlerinin mevcut olması durumunda da hizmetlerin nüfus kaydına uygun olarak birleştirilmesi gerekecektir⁶⁴⁶. Bunun yanında

borçlanma için yazılı istekte bulunmak, tebliğ edilen borçlanma miktarını üç ay içerisinde ödemiş olmak koşulları aranmaktadır.

Sosyal güvenlik ile ilgili düzenlemelerin kamusal nitelikli hükümler olmaları karşısında, yargılama sürecinde yürürlüğe girmiş olan bu düzenlemenin söz konusu uyumsuzlukta gözetilerek, yapılacak araştırma ve inceleme ile hüküm kurulması yasal zorunluluktur (HUMK m. 76). O hâlde, davacının bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır...", Y10HD., 25.06.2009, E. 2008/3084, K. 2009/11618 (Legalbank, E. T. 13.12.2013); Y10HD., 03.02.2009, E. 2007/16189, K. 2009/964 (Legalbank, E. T. 13.12.2013).

⁶⁴³ **Ergin**, Son değişiklikler, s. 565.

⁶⁴⁴ **Can Tuncay/Ekmekçi**, s. 127; **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 210; **Uğur**, Sigortalılık Süreleri, s. 207; "5510 sayılı SSGSSK.'nda isabetli olarak en azından normal emeklilik seçenekleri arasında sigortalılık süresine yer verilmemiştir...Oysa sigortalılık süresi hiçbir objektif temele dayanmayan eşitlik ilkesini hiçe sayan bir ölçüttür. Tamamen tesadüflere dayalı olarak sigortalıların farklı gruplara ayrılıp farklı koşullarda aylığa hak kazanması sonucunu doğurmaktadır.", Süleyman **Başterzi**, s. 2227.

⁶⁴⁵ Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 19; **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 171; **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 1335.

⁶⁴⁶ "...Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanunî gerektirici sebeplere, özellikle; mahkemenin uyma kararı verdiği Dairemizin bozma ilamında açıklanan esaslara, dosyadaki bilgi ve belgeler ile tanık beyanı, davacının murisiyle aynı ve benzer isimde nüfusta kayıtlı başka birisinin olmamasına, muris adına düzenlenen işe giriş bildirgeleriyle, sigortalı sicil kartları birlikte değerlendirildiğinde; ... adına kayıtlı 11604441 sigorta sicil numarasında ... Dolcal/Dokel/Dolcel/Dolcan/Dolcen ismine bildirilmiş olan çalışmaların davacının murisi ... Dölcel'e ait olduğunun belirgin olduğu gözetilerek karar verilmesi gerekirken, yanılgılı değerlendirme sonucu yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", Y10HD., 30.09.2013, E. 2013/15266, K. 2013/17838 (Yayınlanmamış Karar); "...Sigortalılığın; zorunlu, kişiye bağlı ve özellikle devredilemez bir hak olduğu ve bu nedenle bu tür davaların özel bir duyarlılığı gerektirdiği gözetilerek; sağlıklı bir sonuca ulaşabilmek için, SSK (SGK) İstanbul İl Müdürlüğünden celbedilen belgeler ile davacının çalıştığını bildirdiği işyerinden celbedilecek ücret tediye ve dönem bordroları gibi belgeler birlikte değerlendirilerek, işe giriş bildirgesindeki fotoğrafla, davacı tarafından ibraz edilen fotoğrafların benzerlik incelemesi

kimi zaman işe giriş bildirgesinin verildiği tarih ile primlerin yatırıldığı tarih arasında farklar oluşabilmektedir. İşe giriş tarihi ile primlerin kesilmeye başlandığı tarih arasında farklılık oluşması halinde ise primlerin kesilmeye başladığı tarihin sigortalılık süresine de esas alınması gerekmektedir⁶⁴⁷. Bu açıdan işe giriş tarihi olarak 17.11.2011 olarak gösterilmiş olan bir sigortalının primlerinin Aralık ayında 30 gün olarak ödenmesi halinde her nasılsa işe giriş tarihi 17.11.2011 olarak gösterilse de sigortalılık süresinin başlangıcı olarak 01.12.2011 tarihinin dikkate alınması gerekmektedir.

4/1-b kapsamında bulunan sigortalılardan prim borcu bulunanların sigortalılık sürelerinin durdurulacağı da hüküm altına alınmıştır. Ancak SSGSSK.'nun geçici 17. maddesinde durdurulan sürelerin tekrar dikkate alınabileceğine ilişkin hükümler öngörülmüştür. Buna göre mülga sosyal güvenlik kanunları uyarınca bağımsız çalışanların 01.10.2008 tarihi itibarıyla 5 yılı aşan prim borcunun bulunması halinde sigortalılık sürelerinin Kurumca çıkarılacak genel tebliğin yayımı tarihini takip eden aybaşından itibaren 6 ay içerisinde ödememeleri halinde, prim ödemesi bulunan sigortalıların daha önce ödedikleri primlerin tam olarak karşıladığı ayın sonu itibarıyla, prim ödemesi bulunmayan sigortalıların ise tescil tarihi itibarıyla durdurulacaktır. Bunun yanında prim borcuna ilişkin sürelerin sigortalılık süresi olarak da değerlendirilmeyeceği, yine bu sürelerle ilişkin Kurum alacakları takip edilmeyerek, Kurum alacakları arasında yer verilmeyeceği kabul edilmiştir (SSGSSK. geç. m. 17/1). Söz konusu döneme ilişkin prim borcu bulunmasından dolayı kanun bir çıkış yolu daha öngörmüş ve sigortalının daha sonra müracaat etmesi halinde de başvuru tarihindeki 80. maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenecek prime esas kazanç tutarı üzerinden hesaplanacak borç tutarının tamamını, borcun tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde ödediği takdirde, bu sürelerin sigortalılık

---

yapılması, gerek, ilgili nüfus müdürlüğüne, gerekse kuruma müzekkere yazılarak, hizmet tespit cetvelinde gözükken ve tashihi talep edilen isimlerde başkaca kişilerin olup olmadığı araştırılması, davacıyı yakından tanınması gereken ve çalışmaları Kurum kayıtlarına geçirilmiş çalışma arkadaşları ile; mümkünse, komşu işyeri sahip ve çalışanlarının, ayrıca, çalışmanın gerçekleştiği tarihteki şirket ortakları ve muhasebecinin dinlenmesi, davacı ve dinlenilecek tanıklara, çalışmaların niçin H. D., H. D. adına gözüktüğünün açıklattırılması, şayet, işyerinde H. D. veya H. D. isimli kişilerin çalıştığı anlaşılırsa, bu kişiler de tanık sıfatıyla mahkemeye çağrılıp çekişme konusu hizmetlerin kime ait olduğu ve ne şekilde kendi adına gözüktüğü açıklattırıldıktan sonra, hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi, ayrıca, davacıya ait hizmet tespit cetvelinde, davacıyı 22.03.1986-30.04.1986 tarihleri arasında çalıştırdığı anlaşılan 452387 numaralı işyerinden davacının adının "H. D." olarak bildirildiği iddia edildiğinden, bu işyeriyle ilgili de bütün kayıtların kurumdan istenmesi, varsa, bu yanlışlığın sebebinin yukarıda işaret edilen çerçevede araştırılması ve hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve yanlış değerlendirme sonucu yazılı şekilde karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", Y10HD., 13.09.2012, E. 2011/11282, K. 2012/14837 (Legalbank, E. T. 03.11.2013).

süresi olarak değerlendirileceği kabul edilmiş sigortalılıkları mülga kanunlara göre durdurulanlar için de aynı hükümlerin geçerli olduğu da ayrıca belirtilmiştir⁶⁴⁸ (SSGSSK. geç. m. 17/2,3). Ayrıca geçici 22. maddede SSGSSK'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (3) numaralı alt bendinde belirtilen anonim şirketlerin kurucu ortaklarından daha önce 1479 sayılı Kanunun 24. maddesine tabi olarak sigortalı olanlardan sigortalılıklarını devam ettirmek isteyenlerin bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren altı ay içinde yazılı talepte bulunmaları halinde sigortalılıkları aynen devam ettirileceği de belirtilmelidir⁶⁴⁹.

⁶⁴⁸ "...Dava, 2926 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanun'un 4,b/4. maddesi kapsamında Tarım Bağ-Kur sigortalılığının tespiti istemine ilişkindir... Yapılacak derlendirmede, 01.5.1995 tarihinden itibaren sigortalı olarak tescil edilen davacının, 5 yılı aşan prim borcu bulunması nedeni ile 5510 sayılı Yasanın Geçici 17. Maddesinin "Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlarla tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan, 1479 ve 2926 sayılı kanunlara göre tescilleri yapıldığı halde, bu maddenin yürürlük tarihi itibarıyla beş yılı aşan süreye ilişkin prim borcu bulunanların, bu sürelerle ilişkin prim borçlarını, prim borçlarının ödenmesine ilişkin Kurumca çıkarılacak genel tebliğin yayımı tarihini takip eden aybaşından itibaren 6 ay içerisinde ödememeleri halinde, prim ödemesi bulunan sigortalıların daha önce ödedikleri primlerin tam olarak karşıladığı ayın sonu itibarıyla, prim ödemesi bulunmayan sigortalıların ise tescil tarihi itibarıyla sigortalılığı durdurulur. ..." hükmü gereğince 31.05.1995 tarihi itibarıyla sigortalılığının durdurulduğu, 01.05.2008 tarihinden itibaren yeniden başlatıldığı anlaşılmakta; Mahkemece öncelikle, anılan maddenin "...Ancak, sigortalı ya da hak sahipleri daha sonra müracaatları tarihindeki 80 inci maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenecek prime esas kazanç tutarı üzerinden hesaplanacak borç tutarının tamamını, borcun tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde ödedikleri takdirde, bu süreler sigortalılık süresi olarak değerlendirilir. ..." hükmü gereği, davacının Kurumca kabul edilen ancak durdurulan sigortalılık süreleri Kurumdan sorularak belirlenmeli, talebe göre Kurumca kabul edilmeyen dönem tespit edilmeli, ihtilaf konusu olan bu döneme yönelik, yukarıda belirtilen ve mahkemece uyulmasına karar verilen bozma ilamımız doğrultusunda ilkelere çerçevesinde, araştırma yapılarak yapılacak değerlendirme sonucuna göre karar verilmelidir...", Y10HD., 21.01.2013, E. 2012/23951, K. 2013/647 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 10.09.2013, E. 2013/12664, K. 2013/15818 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁴⁹ "...İnceleme konusu olayda; davacının 01.06.1988-09.09.1988 tarihleri arası 506 sayılı Yasaya tabi zorunlu SSK'lı, 01.01.1986-31.05.1998 tarihleri arası 2926 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olduğu, Anonim şirket kurucu üyesi olarak 20.02.1991 tarihinde 1479 sayılı Kanun kapsamında zorunlu Bağ-Kur sigortalısı olarak tescilinin yapıldığı,5510 sayılı Yasanın 4/b kapsamında sigortalılığının devam edebilmesi için Anonim Şirket yönetim kurulu üyeliğinin devam etmesi şartı aranması nedeniyle 4/b sigortalılığının Kurum tarafından 01.10.2008 tarihi itibarıyla durdurulduğu, 31.07.2008 tarihinde askerlik borçlanması yaptığı 23.05.2011 tarihli tahsis talebinin 25 yıl hizmet süresi şartınının gerçekleşmemesi nedeniyle reddedildiği sabittir. 01.10.2008 tarihine kadar Anonim Şirket kurucu ortaklığından 1479 sayılı Kanun kapsamında Kurumca sigortalı olarak kabul edilen davacının, 5510 sayılı Kanunun geçici 22. maddesinin "Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (3) numaralı alt bendinde belirtilen anonim şirketlerin kurucu ortaklarından daha önce 1479 sayılı Kanunun 24 üncü maddesine tabi olarak sigortalı olanlardan sigortalılıklarını devam ettirmek isteyenlerin bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren altı ay içinde yazılı talepte bulunmaları halinde sigortalılıkları aynen devam ettirilir. ..." hükmü çerçevesinde, bu tarih sonrasında 09.10.2009 tarihinden itibaren devam eden düzenli prim ödemeleri ile, anılan madde kapsamında zorunlu sigortalılık iradesini Kuruma karşı ortaya koymuş bulunmasına göre mahkemece bu hususta bir değerlendirme yapılması gerekir. Davacının ödediği primlerin, her bir primin ödendiği tarihten itibaren karşıladığı süre kadar, 1479 sayılı Kanun kapsamında isteğe bağlı sigortalı olarak kabul edilmesi gereği göz önünde bulundurularak yaşlılık aylığı tahsisi şartlarının bulunup bulunmadığı bu çerçevede değerlendirilerek, varılacak sonucuna göre karar verilmesi gerekmekte iken, yazılı şekilde eksik

SSGSSK. gereğince sigortalılık süreleri açısından sigortalının 18 yaşını doldurduğu tarihten sonraki dönem dikkate alınacaktır⁶⁵⁰ (SSGSSK., m. 38/2). 506 sayılı SSK. döneminde 01.04.1981 tarihinden önce sigortalı olanlar açısından ise 18 yaşından önceki geçen sigortalılık sürelerine de itibar edilecektir⁶⁵¹ (506 sy. SSK. geç. m. 54). Ancak bu tarihten sonraki süreler için yine SSGSSK. 'nda olduğu üzere 18 yaşından önce malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanların sigortalılık süresi 18 yaşını doldurdukları tarihten başlamış kabul edilecektir (506 sy. SSK. m. 60/G). Bu şekilde oluşan duruma göre 01.04.1981 tarihinden sonraki döneme ilişkin olarak 18 yaşından öncesine ait çalışmalarda, çalışmanın başladığı tarih ile 18 yaşın ikmali tarihi arasındaki dönem sigortalılık süresinde hesaba katılmayacaktır⁶⁵². Fakat bu süreler için ödenen primler, prim ödeme gün sayısı hesabına katılacaktır. Bu bağlamda 01.02.1963 doğumlu bir kişinin 01.05.1978 tarihinden itibaren çalışmaya başladığı takdirde her ne kadar 18 yaşını doldurmamış olsa da 01.02.1981 tarihinden önceki çalışmalar olduğundan söze konu süreler hem sigortalılık süresi olarak hem de prim ödeme gün sayısı itibariyle dikkate alınacaktır. Ancak 09.05.1965 doğumlu bir kişinin hizmet sözleşmesi ile 01.05.1982 yılından itibaren yapmış olduğu çalışmalar 09.05.1983 tarihinde kadar sadece prim

---

inceleme ve yanılığlı değerlendirme ile davanın kabulüne karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...", Y10HD., 04.02.2013, E. 2012/23417, K. 2013/1079 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁵⁰ Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 127; **Uğur**, Sigortalılık Süreleri, s. 212; 18 yaşından önce geçen sürelerin sigortalılık sürelerine sayılıp sayılmaması sorunu yalnızca 4/1-a'lı sigortalılar için geçerlidir. Zira 4/1-b ve 4/1-c kapsamında sigortalılığın 18 yaşından önce başlayamayacağı ve bu kişilerin sigortalı sayılmayacağı 5510 sayılı Kanunda kabul edilmiştir (6/1-h). Bununla beraber 18 yaşın altında hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalıların uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalılık sürelerine sayılmamakla birlikte geçen sürelerin prim ödeme gün sayılarına dahil edileceği daha önce de ifade edilmişti.

⁶⁵¹ "...*MaHKemece, bozmaya uyularak ilamında belirtildiği şekilde davanın kabulü ile davacının 01.08.1980 tarihinde 1 gün süreyle ... ünvanlı işyerinde çalıştığı ve sigortalılık başlangıç tarihinin 18 yaşını ikmal ettiği 20.05.1985 olduğunun tespitine karar verilmiştir...Davada somutlaşan olayda, 20.05.1967 doğumlu olan davacı, 01.04.1981 tarihinden öncesine ait (01.08.1980 tarihli) 1 günlük hizmet süresinin tespitini talep etmiş olmakla, 506 sayılı Kanunun 60/G maddesinin somut olayda uygulanma imkanının bulunmadığı gözetilmeksizin, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...*", Y10HD., 17.01.2013, E. 2012/25112, K. 2013/222 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁵² Belirlenen yaş şartının erken emekliliğin önüne geçilmesi için benimsendiği yönünde bkz. **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 210; "...*davacının, aynı Kanunun geçici 54. maddesi kapsamında 01/04/1981 tarihinden önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tescili bulunmadığı da belirgindir. Bu nedenle 28/06/1965 doğumlu olan davacı yönünden sigortalılık başlangıç tarihinin 18 yaşını doldurulduğu 28/06/1983 olarak kabulü, bu tarihten önceki hizmet sürelerinin ise yalnızca prim ödeme gün sayısına dahil edilmesi gerekirken, bu husus gözetilmeksizin yazılı şekilde karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...*", Y10HD., 17.01.2013, E. 2012/25121, K. 2013/304 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 05.02.2013, E. 2013/1206, K. 2013/1275 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 11.02.2013, E. 2013/1057, K. 2013/1867 (Yayınlanmamış Karar).

ödeme gün sayısı açısından dikkate alınacak, sigortalılık başlangıç tarihi 09.05.1983 olarak kabul edilecektir⁶⁵³.

SSGSSK'nun geçici 7. maddesi uyarınca 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olanlar sigortalılığın başlangıcı mülga sosyal güvenlik kanunları uyarınca değerlendirilecektir. Buna göre 506 sayılı SSK.'nun 60. maddesinde SSGSSK.'ndaki düzenleme tekrar edilmiş ve hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalıların 18 yaşından önceki sürelerinin sigortalılık sürelerine dahil edilmeyeceği salt prim ödeme gün sayılarının hesabında dikkate alınacağı hüküm altına alınmıştır. 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu ile 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu açısından ise 18 yaşından önce sigortalı olarak kabul edilmeyeceği belirtilmiş olduğundan prim ödeme gün sayılarının hesabında dahi dikkate alınmayacağı kabildir. Aynı husus 2925 sayılı Tarım SSK'lılar için de geçerli olmakla beraber Tarım Bağkur Kanunu'nda farklı bir düzenlemenin bulunduğu göze çarpmaktadır. "Sigortalılığın başlangıcı ve zorunlu oluşu" başlığını taşıyan 5. maddenin birinci fıkrasında, "2. madde kapsamına girenler, on sekiz yaşını doldurdıkları tarihi takip eden yıl başından itibaren sigortalı sayılırlar. Ancak, 7. maddede⁶⁵⁴ belirtilen 3 ay içinde kayıt ve tescillerini yaptırmayan sigortalıların hak ve yükümlülükleri kayıt ve tescil edildikleri tarihi takip eden ay başından itibaren başlar." hükmüne yer verilmiş, anılan Kanununun 36. maddesi gereği olarak da, Kurumun prim alacaklarını Bakanlar Kurulu kararıyla ürün bedellerinden tevkif suretiyle tahsili olanaklı kılınmıştır. Bu bağlamda, sigorta primlerinin ürün bedellerinden Bağ-Kur adına tevkifi suretiyle tahsili halinde, kişinin yukarıda izah edilen 5. maddede yer alan anlamda sigorta başlangıcı olarak; bu tevkifatın, kamu kuruluşlarına yapılan ürün tesliminde yapılmış olması durumunda tevkifat tarihini takip eden aybaşı; özel kuruluşlara yapılan ürün tesliminde yapılmış olması durumunda tevkifatın Kuruma havale edilmiş olması şartıyla tevkifatın yapıldığı

⁶⁵³ "...Davanın yasal dayanağı 506 sayılı Yasanın 108. maddesi olup, mahkemece, davanın kabulüne karar verilmiş ise de, anılan yasanın 60/G maddesinde, "bu maddenin uygulanmasında, 18 yaşından önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdıkları tarihte başlamış kabul edilir. Ancak bu tarihten önceki süreler için ödenen malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilir." hükmü karşısında, davacının, aynı Yasanın geçici 54.maddesi kapsamında 01.04.1981 tarihinden önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi tescilinin bulunmadığı da nazara alınarak, 03.04.1964 doğumlu olan davacı yönünden sigortalılık başlangıç tarihinin, 18 yaşını doldurduğu 03.04.1982 olarak kabulü gerekirken hatalı değerlendirme sonucu yazılı şekilde karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir..." , Y10HD., 22.01.2013, E. 2013/114, K. 2013/739 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁵⁴ Madde 7: 2926 sayılı kanuna göre sigortalı sayılanlar, sigortalı sayıldıkları tarihten itibaren en geç üç ay içinde Kuruma başvurarak kayıt ve tescillerini yaptırmak zorundadırlar.

tarihi takip eden aybaşı esas alınır ve zirai faaliyetin niteliği gereği, ürün yetiştirmek için yılın tamamında farklı dönemlerde veya yıl boyu tarımsal faaliyetin varlığı gerekli olduğundan, tevkifatın yapıldığı yılın sonuna kadar 2926 sayılı Kanun kapsamında Tarım Bağ-Kur sigortalılığı şartlarının varlığının kabulü zorunludur. Bu hükümler doğrultusunda sigortalılığın tespiti açısından öncelikle 18 yaşın doldurulmasından sonraki yılın başından itibaren sigortalı sayılacağı, 3 ay içerisinde tescil ettirmeyenlerin ise prim alacaklarının ürün bedellerinden tevkifatın yapıldığı tarihi takip eden aybaşından itibaren sigortalı sayılacaklarını belirtmek gerekir⁶⁵⁵.

Kimi zaman sosyal güvenlik kayıtlarında bilgi yer almaması dolayısıyla sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti konusunda uyuşmazlıklar çıkmaktadır. Bu bakımdan uygulamada sigortalılığın başlangıcının tespiti davaları açılmaktadır. Yargıtay bu tür davaları hizmet tespit davalarındaki gibi titizlikle incelemekte ve kamu düzenine ilişkin kabul etmektedir. Bu bakımdan mahkemece kendiliğinden araştırma yapılması gerektiği ifade edilmektedir⁶⁵⁶.

Hizmet borçlanmasında borçlanılan sürenin sigortalılıktan önceki bir süre olması halinde sigortalılık süresinin başlangıcının borçlanılan gün sayısı kadar geriye götürülmesi söze

⁶⁵⁵ “...Yargıtay'ın ve giderek Dairemizin yerleşmiş kararları; Kurumun prim alacaklarını Bakanlar Kurulu kararı ile ürün bedellerinden tevkifat suretiyle tahsil etmesi halinde, Bağ-Kur'un prim ödenmesine rağmen, sigortalıyı re'sen kayıt ve tescil etmemesi, yasanın kendisine yüklediği re'sen tescil yükümlülüğüne aykırılık teşkil ettiğinden, prim tevkifatının yapıldığı tarihi izleyen aybaşından itibaren sigortalı olarak kabulü gerektiği yönündedir. İlk prim kesintisini izleyen yıllarda prim kesintisi veya ürün tesliminin gerçekleştiğinin belirlendiği durumlarda, bu yıllar için de tespit kararı verilmesi gerekmektedir...”, Y21HD., 04.07.2013, E. 2013/7513, K. 2013/14652 (Yayınlanmamış Karar); “...Davalı kurumca kabul edilmeyen kısım olan 01/01/1995-30/04/1996 ile 01/01/1997-31/12/1997 tarihleri arasında davacının tarım bağkur sigortalılığın TESPİTİNE... karar verilmiştir... Eldeki davada; davacının ürün satışından 13.04.1995 tarihinde yapılan tevkifatı takip eden aybaşı olan 01.05.1995 tarihinden itibaren sigortalılığın başlatılması gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması isabetsizdir...”, Y10HD., 21.01.2013, E. 2012/19519, K. 2013/602 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁵⁶ “...sigortalılık başlangıcının tespitine ilişkin davalar, kamu düzenine ilişkindir. Bu nedenle özel bir duyarlılıkla ve özenle yürütülmesi zorunludur. Bu çerçevede hak kayıplarının ve gerçeğe aykırı sigortalılık süresi edinme durumlarının önlenmesi, temel insan haklarından olan sosyal güvenlik hakkının korunabilmesi için, bu tür davalarda tarafların gösterdiği kanıtlarla yetinilmeyerek, gerekli araştırmaların re'sen yapılması ve kanıtların toplanması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Dosya içeriğinden; davacı tanıklarının davacının hangi sıfatla çalıştığına dair çelişkili beyanlarının bulunduğu, ayrıca hizmet döküm cetvellerinin getirilmediği anlaşılmıştır. O halde, Davacının, Kurs ve Okul Talebelerine Yardım Derneğinde çalıştığı iddia edildiğinden, derneğe ilişkin bilgi ve belgeler getirilip dernek yöneticileri tespit edilerek bu kişilerin çalışmaya ilişkin bilgi ve görgülerine başvurulup çelişkilerin giderilmesi ile bu konuda yeterli ve gerekli tüm soruşturma yapılarak uyuşmazlık konusu husus, YHGK'nun 21.09.2011 günlü 2011/527 Esas - 2011/552 Karar sayılı kararı gereğince hiçbir kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak biçimde çözümlenip; deliller hep birlikte değerlendirilip takdir edilerek varılacak sonuç uyarınca bir karar verilmelidir...”, Y10HD., 27.09.2013, E. 2013/10204, K. 2013/17660 (Yayınlanmamış Karar).

konudur (SSGSSK. m. 41/3). Bu kapsamda 01.06.2011 tarihinde ilk defa sigortalı olan bir kişinin 2008-2010 tarihleri 18 aylık askerlik süresini borçlanmak istemesi halinde bu kişinin sigortalılık süresinin başlangıcı 01.01.2009 tarihine götürülecektir⁶⁵⁷. Sigortalılık süresinin geriye götürülmesi sayesinde de 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olup SSK ve Emekli Sandığı Kanunu'na tabi sigortalılar için 23.05.2002 ve Bağ-Kur Kanunu'na tabi sigortalılar için 01.06.2002 tarihinde esas alınan geçiş hükümlerinden faydalanabilmeleri imkanı doğacaktır⁶⁵⁸. Ayrıca 41. madde gereğince aylıksız izin sürelerinin ve seçim nedeniyle kamu görevinden istifa edenlerin yapacakları borçlanmaların 4/1-c kapsamında diğer borçlanma hallerinin ise sigortalının niteliğine göre belirleneceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 41/4).

08.09.1999 - 30.04.2008 tarihleri arasında ilk defa sigortalı olanlar için sigortalılık süresi şartı aranmamakta iken 08.09.1999 tarihinden önce çalışmaya başlayan sigortalılar açısından ise yaş ve prim ödeme gün sayısı şartları farklılaştırılmış olmakla beraber sigortalılık süresinin erkeklerde 25 yıl, kadınlarda ise 20 yıl olarak belirlendiği görülmektedir. Yine kısmi yaşlılık aylığı talep etme hakkını da kanun koyucu gözeterek 15 yıl sigortalılık süresini tamamlayanların 3600 gün prim ödeme gün sayısını tamamlamaları koşuluyla yaşlılık sigortasından faydalanma imkanı sağlanmıştır (506 sy. SSK. geç. m. 81, 1479 sy. Bağ-Kur K. geç. m. 10, 5434 sy. ESK. geç. m. 205).

2925 sayılı Kanuna göre çalışmaya başlayan sigortalıların ise hafifletilmiş koşullarda yaşlılık sigortasından faydalanabilmesi için ise 15 yıl sigortalılık süresini tamamlaması gerekmektedir (2925 sy. Tarım SSK. geç. m. 2).

Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde sürekli veya dönüşümlü (münavebeli) olarak çalışan sigortalılar için sigortalılık süresi en az 20 yıl olarak

⁶⁵⁷ **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 283.

⁶⁵⁸ "...Somut olayda mahkemece davacının şoförler odası kaydının geçerli olduğunun ve bu süre içerisinde 1479 Sayılı Yasaya göre sigortalı olduğunun tespitine dair verilen karar yerinde ise de; yaşlılık aylığı şartlarının bulunmadığından aylık isteminin reddi doğru değildir. Gerçekten davacının P.Ö.G.S.'nin 23 yıl 7 ay 18 gün ile birlikte 1 yıl 8 ay askerlik borçlanması toplamı 25 yıl 3 ay 18 gün olduğu, sigortalılık başlangıcının askerlik borçlanma süresi kadar geriye gittiğinde 22.7.1983 olduğu, 10.11.2008 tahsis talep tarihi itibarıyla yaşının da (1.12.1960 doğumlu) "47 yıl 11 ay 9 günlük" olduğundan 1479 Sayılı Kanununun Geçici 10/e maddesine göre 1.6.2002 itibarıyla 18 yıl 3 ay 18 gün süresinin bulunup, 25 yılın dolmasına "...8 tam yıl veya daha az kaldığından 48 yaş" şartına tabi olduğu, davacının ise 48 yaşını 1.12.2008 tarihinde doldurduğu ve takip eden ay aşısı olan 1.1.2009 tarihinden itibaren yaşlılık aylığına hak kazandığı sabit olmasına rağmen yazılı olduğu şekilde aylık istemin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir..." , Y21HD., 16.05.2011, E. 2010/4624, K. 2011/4652 (Legalbank, 21.11.2013).

belirlenmiştir. SSGSSK.'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2008 tarihinden önce 506 sayılı SSK.'na tabi olarak çalışmaya başlayan yeraltında çalışan işçilerin yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri açısından 20 yıl ve 25 yıllık sigortalılık sürelerinin arandığı ve prim ödeme gün sayısı açısından alternatif yolların öngörüldüğünü de belirtmeliyiz (SSGSSK. geç. m. 9/5-a,b). Son olarak kanun koyucu 01.10.2008 tarihinden önce en az bir gün dahi olsa 506 sayılı SSK.'na tabi olarak çalışması ve en az 5 yıl (1800 gün) maden işyerlerinin yeraltı işlerinde çalışması bulunanlar yaş şartı dışında diğer şartların 30.04.2008 ile 08.09.1999 tarihleri arasında sigortalılar için öngörülen diğer şartların yerine getirilmesini aramıştır (SSGSSK. geç. m. 9/5-c). Buna göre, 50 yaş şartını yerine getiren ve 1800 gün çalışması bulunan maden yeraltı işlerinde çalışan bir sigortalı ya 7000 gün prim ödeme şartını yerine getirmeli ya da 4500 gün prim ödeme ile birlikte 25 yıl sigortalılık süresi tamamlanmalıdır.

4/1-a kapsamında sigortalı olup 01.10.2008 tarihinden önce ilk defa sigortalı olanlardan, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce 506 sayılı SSK.'nun mülga 53. maddesine göre malûl sayılmayı gerektirecek derecede hastalık veya engeli bulunan ve bu nedenle malullük aylığından yararlanamayan sigortalılar, yaşları ne olursa olsun 15 yıl süre sigortalı bulunmak ve belirli bir süre malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla yaşlılık sigortasından yararlanacaklardır (SSGSSK. geç. m. 10/1).

01.10.2008 tarihinden sonra sigortalı olanlar için de Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurullarınca usûlüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu, Kurum Sağlık Kurulunca çalışma gücündeki kayıp oranının % 50 ilâ % 59 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 16 yıldan beri sigortalı olmaları % 40 ilâ % 49 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 18 yıldan beri sigortalı olmaları ve çalışmaya başlamadan önce % 60 ve üzeri maluliyetleri bulunanların ise 15 yıl sigortalılık sürelerini tamamlamaları gerekmektedir (SSGSSK. m. 28/4).

2. 506 sayılı SSK Dönemindeki İtibari Hizmet Sürelerinin Sigortalılık Süresine Etkisi

5510 sayılı Kanunda fiili hizmet süresi zammı olarak adlandırılan uygulamanın 506 sayılı SSK.'nundaki karşılığı ise itibari hizmet süresi zammıdır. Fiili hizmet süresi zammında yalnızca bir takım riskler göz önüne alınarak yaş haddi ve prim ödeme gün sayılarına

etkisi değerlendirilmiştir. 5510 sayılı Kanunda itibari hizmet süresi kavramı ise 49. maddede ele alınmıştır. Buna göre de kolluk görevlilerinin yaşlılık aylığı miktarında etkisi bulunan bir takım süreler dikkate alınmıştır. Buna karşın 506 sayılı SSK.'nda yer alan itibari hizmet süresi kavramı ise her ikisini de karşılamaktadır.

506 sayılı SSK.'na göre sigortalı sayılanların, ek madde 5'te sayılan işlerde⁶⁵⁹ geçen sigortalılık sürelerine, bu sürelerin her tam yılı için, hizalarında gösterilen süreler, fiilen çalışılmış güne dahil edilecek, itibari hizmet günü sayısının bulunmasında çalışılan sürelerin ¼'ü esas alınarak bulunan süre sigortalılık süresi olarak eklenecektir (506 sy. SSK. ek m. 5). Görüldüğü üzere 506 sayılı SSK.'nda geçen itibari hizmet sürelerinden kasıt SSGSSK.'nda düzenlenen fiili hizmet süreleridir. 506 sayılı SSK.'nda da aynı gerekçelerle bazı risklere maruz kalan çalışanların diğer çalışanlara nazaran daha çok yıpranması hususu dikkate alınarak pozitif ayrımcı düzenlemelere yer verilmiştir.

506 sayılı SSK.'nun 60. maddesinde Sosyal Güvenlik ve Çalışma Bakanlıklarınca tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı veya yeraltı münavebeli işlerinde en az 1 800 gün çalışmış bulunan sigortalıların, bu işlerdeki prim ödeme gün sayıları toplamına dörtte biri ekleneceği ve toplamının, bunların malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeme gün sayısı olarak kabul edileceği hüküm altına alındığından SSGSSK.'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2008 tarihinden önceki süreler için fiili hizmet süresi zammının ¼ olarak uygulanacağı 01.10.2008 tarihinden sonraki süreler için kısıtlayıcı hükümlerin uygulanmayacağını belirtmek gerekir.

3. Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasının Sigortalılık Süresine Etkisi

Yurt dışında çalışan bir Türk vatandaşının çalıştığı ülke ile Türkiye arasında sosyal güvenlik sözleşmesi mevcut ve bu sözleşmede sigortalılığın başlangıcı yönünden bir hüküm bulunması halinde bu sözleşmeye itibar edilecektir (SSGSSK. 38/son)⁶⁶⁰.

⁶⁵⁹ İtibari hizmet süreleri için bkz. s. 113-115.

⁶⁶⁰ “..Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında akdedilen Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin, konuya ilişkin 29.maddesinin 4.bent hükmü, bir kimsenin Türk sigortasına girmeden önce, Alman rant sigortasına girmiş bulunması halinde, rant sigortasına giriş tarihinin, Türk sigortasına giriş tarihi olarak kabul edileceğini öngörmüştür. Ancak, anılan sözleşme hükmünün uygulanabilmesi; davacı tarafa yöntemine uygun şekilde verilecek mihille, Alman Rant sigortasına giriş tarihini içerecek şekilde (somut olayda 26.09.1978) yurt dışı borçlanmasının usulünce yapılmasının sağlanması halinde mümkün olup, bu husus gözetilmeksizin, yazılı şekilde sigorta başlangıcına hükmedilmesi isabetli görülmemiştir...”, Y10HD., 21.02.2013, E. 2013/1216, K. 2013/2840 (Legalbank, 22.11.2013); “...Türkiye Cumhuriyeti ile Fransa Cumhuriyeti arasında akdedilen Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin, konuya ilişkin 30.maddesinin

Yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının sigortalılık başlangıcı yönünden, buldukları ülke ile yapılan ikili uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinde açık hüküm bulunmayan veya hiç sözleşme yapılmayan ülkelerde bulunanların durumu 3201 sayılı Kanunun 5. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre borçlanma konusu hizmetlerinden sonra Türkiye’de tescili bulunan sigortalılar yönünden sigortalılık başlangıcı, tescil tarihinden itibaren borçlanılan süre kadar geriye gidilerek tespit edilecektir. Hiç tescili olmayanlar için de, borcun tamamen ödendiği tarihten borçlanma süresi kadar geriye gidilerek bulunacak tarih sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul edilecektir⁶⁶¹. Örneğin, yurda kesin dönüş yaptıktan sonra yurt dışında 10.06.2001-09.06.2011 tarihleri arasında 3600 günlük hizmetini borçlanmak isteyen ve Türkiye’de işe giriş tarihi 10.05.2013 olan bir sigortalının sigortalılık süresinin başlangıcı 10.05.2013 tarihinden geriye doğru götürülerek 10.05.2003 olarak tescil edilecektir. Bu durumda borcun işe giriş tarihinden sonra ödenmiş olmasının, sigortalılık başlangıcının tespitine bir etkisi de olmayacaktır⁶⁶². Yurt dışında 18 yaşın altında çalışmaya başlanmış olması halinde de 18 yaşın tamamlandığı tarihin işe giriş tarihi olarak kabul edilmesi gerekecektir⁶⁶³.

1.bent hükmü, bir işçinin Türk mevzuatına tabi olmadan önce Fransız Sosyal Güvenlik rejimlerinden birine tabi olmuşsa Fransız mevzuatına ilk tabi olunan tarihin, Türkiye’de Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortalarına ilk defa tabi olduğu tarih olarak kabul edileceğini öngörmüştür. Ancak, anılan sözleşme hükmünün uygulanabilmesi; davacı tarafta yöntemine uygun şekilde verilecek mihille, Fransız sosyal güvenlik rejimine ilk tabi olunan tarihi de içerecek şekilde (somut olayda 01.01.1983) yurt dışı borçlanmasının usulünce yapılması halinde mümkün olup, bu husus gözetilmeksizin, yazılı şekilde sigorta başlangıcına hükmedilmesi isabetli görülmemiştir...”, Y10HD., 14.02.2013, E. 2013/864, K. 2013/2266 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁶¹ **Ocak**, Yurtdışı Hizmet Borçlanması, s. 317; **Ergin**, Son değişiklikler, s. 578-579; Süleyman **Tuncay/Aras**, s. 59-60; **Bulut**, s. 736; “...Dosyadaki belgelerden davacının Türkiye’de ilk kez 506 sayılı Yasa kapsamında 1.3.1995 tarihinde çalışmaya başladığı Libya’da 1.7.1981-1.5.1984 tarihleri arasında geçen 1021 günlük süreyi 3201 sayılı Yasa uyarınca borçlanarak borçlanma bedelini 23.2.2009 tarihi itibarıyla ödediği, davalı Kurum tarafından davacının sigortalılık başlangıcının 3201 sayılı Yasanın 5.maddesi uyarınca borçlanılan süre kadar geriye götürülerek 1.5.1992 olarak tespit edildiği anlaşılmıştır. Davacının yurt dışında çalıştığı ve borçlanma yaptığı ülke Libya’dır. Türkiye ile Libya devleti arasında imzalanmış Sosyal Güvenlik Sözleşmesi var ise de anlaşma metninde Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin 29/4.maddesinde ön görüldüğü gibi davacının Türk sigortasına girişten önce bir Libya rant sigortasına girmiş olması halinde bu girişin Türk sigortasına giriş olarak kabul edileceği yolunda paralel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple davacının sigortalılık başlangıcının 506 sayılı Yasa’nın 108 ve 3201 sayılı Kanunun 5.maddesine göre tespit eden Kurum işlemi yerinde olup davanın reddi gerekirken mahkemece, sosyal güvenlik anlayışı, sigortalı yararına yorum ilkesi gerekçe gösterilerek açık yasal düzenlemelere rağmen davacının sigortalılık başlangıcının Libya’da ilk kez çalışmaya başladığı tarih olduğunun tespitine karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y21HD., 23.09.2010, E. 2009/11606, K. 2010/8852 (Legalbank, E. T. 24.11.2013).

⁶⁶² **Çolak/Öztürk**, s. 76.

⁶⁶³ Y10HD., 10.10.2013, E. 2013/13216, K. 2013/18936 (Yayınlanmamış Karar).

Hiç tescili olmayanlar için borcun ödenmesinden geriye gidilmesi hususunun hak kayıplarına neden olduğunu gözeten Yüksek Mahkeme geçiş dönemindeki şartlardan faydalanabilmesi için kanunun aradığı tarihlerde sigortalı olarak çalışmış olma şartı arayarak mağduriyeti giderme eğiliminde olmaktadır^{664, 665}. Özetle kademeli geçiş

⁶⁶⁴ Uyuşmazlık; yaşlılık aylığında kademeli geçişi öngören 4447 ve 4759 Sayılı Kanunların yürürlüğünden sonra yapılan yurtdışı hizmet borçlanmasının, kademeli geçişte aranan sigortalılık süresinin hesabında dikkate alınıp alınmayacağı noktasında toplanmaktadır. Sigortalılara yurtdışında geçen çalışmalarını borçlanabilme olanağı veren 3201 Sayılı Kanunun 6. maddesi hükmü uyarınca değerlendirilen sürelerin istinaden aylık tahsis yapılabilmesi için tahakkuk ettirilen döviz borcunun tamamının ödenmiş olması gerekmektedir. Borçlanılan sürenin sigortalılık süresi olarak değerlendirilebilmesi, yasadaki belirtilen süre içerisinde olmak üzere borçlanma primlerinin Kuruma ödenmiş olması koşuluna bağlı olup, yasadaki belirtilen borçlanma koşulları gerçekleşmeden, yurtdışında geçen sürenin sigortalılık süresi olarak değerlendirilmesine yasaca olanak bulunmamaktadır. Geçici 10. maddede öngörülen geçiş dönemi yaşlılık aylığı koşullarının belirlenmesinde, sigortalının 4447 ve 4759 Sayılı Kanunlar ile düzenlenen Geçici 10. maddenin yürürlüğe girdiği tarihlerde mevcut ve geçerli sigortalılık sürelerinin dikkate alınması yasa gereğidir. Davacının belirtilen tarihlerde tahsis kapsamında değerlendirilecek sigortalılık süresi bulunmamaktadır. Yurt dışı borçlanma talebi ve borçlanma bedelinin ödenmesinin ise anılan maddelerin yürürlüğünden sonraki tarihlerde yapıldığı konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır.

Yargıtay H.G.K.'nin 15.3.2006 gün 2006/21-36 Esas 2006/80 Karar, 8.7.2009 gün 2009/21-309 Esas 2009/322 Karar sayılı kararlarında da açıklanan bu maddi ve hukuki ilkeler gözetildiğinde, davacının yaşlılık aylığından yararlanma koşullarının, 3201 Sayılı Kanun uyarınca borçlanmanın yapıldığı 13.12.2005 tarihinde yürürlükte bulunan 1479 Sayılı Kanunun 35. maddesine göre değerlendirilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yurt dışı çalışmaların borçlanılması yoluyla elde edilen sigortalılık süresi dikkate alınarak, Geçici 10. maddesindeki değerlendirmeden hareketle sonuca varılmış olması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”, YHGK., 04.07.2012, E. 2012/10-291, K. 2012/437 (Legalbank, 29.10.2013); Özer'e göre sigortalıların kuruma borçlanma yaptıkları tarih itibarıyla yürürlükte bulunan kanun hükümlerine göre yaşlılık sigortasından aranan şartlara göre faydalanıp faydalanamayacağı belirlenecektir (Özer, s. 337).

⁶⁶⁵ “...3201 Sayılı Kanun uyarınca yurt dışı hizmet borçlanması, yurt dışında geçmiş sürelerin Türkiye’de geçmiş gibi değerlendirilmesi imkanını tanımaktadır. Bu Kanun hükümlerine göre borçlanılan yurt dışı çalışma süresi, bedelinin ödenmesi halinde, ait olduğu devrede dikkate alınarak, tahsis istemi yönünden bir değerlendirme yapılmalıdır. İkili uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinde özel hüküm bulunmayan veya sözleşme imzalanmayan ülkelerdeki çalışmalarını borçlanılan sigortalılık başlangıcının ve dolayısıyla sigortalılık süresinin nasıl hesaplanacağı ise 3201 Sayılı Kanunun 5.maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre, Türkiye’de tescili bulunan sigortalılar yönünden sigortalılık başlangıcı, tescil tarihinden itibaren borçlanılan süre kadar geriye gidilerek bulunacak tarih; tescili olmayanlar yönünden ise, borcun tamamen ödendiği tarihten borçlanma süresi kadar geriye gidilerek bulunacak tarihtir.

Ancak bu kabule göre, Türkiye’de sigortalı olarak tescili bulunanlar 506 Sayılı Kanunun Geçici 81. maddesinin sigortalının lehine olan kademeli geçiş hükmünden yararlanırken, tescili bulunmayanların ise daha sonra yurt dışı hizmet borçlanması yolu ile kazanılan sigortalılık süresinden yararlanamaması şeklinde bir adaletsizlik ortaya çıkmaktadır. 4956 Sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra borçlanılanların, borçlandığı sürelerin Geçici 81.maddenin 4956 Sayılı Kanun ile değişikliğe uğradığı 23.5.2002 tarihindeki sigortalılık süresinin hesabında dikkate alınmayarak, Geçici 81.maddeden yararlandırılmaması, 3201 Sayılı Kanun ile sigortalılara tanınmış olan hakların ortadan kaldırılmasını sonucunu da doğurmaktadır. Nitekim, aynı ilkeler H.G.K.’nin başta 29.9.2010 gün ve E:2010/10-471, K:2010/439; 29.2.2012 gün ve E:2011/10-803, K:103 Sayılı ilamları olmak üzere çok sayıda ilamında da istikrarla vurgulanmıştır.

Açıklanan hukuksal nedenler karşısında: Yerel Mahkemenin, davacının yaşlılık aylığına esas sigortalılık süresinin hesabında, daha önce sigortalı olarak Türkiye’de tescili olmayanların 506 Sayılı Kanunun Geçici 81. maddesinin yürürlük tarihinden sonra, yürürlük tarihinden öncesine ait devreye dair olarak yapacakları borçlanmaların, Geçici 81.madde uygulamasında gözetilmesi gerektiğini kabul ve bu yolla 3201 Sayılı Kanun uyarınca borçlanarak kazandığı sigortalılık süresini de dikkate alarak, davacının yaşlılık aylığına hak kazanıp kazanmadığının 506 Sayılı Kanunun Geçici 81. maddesindeki koşullara göre belirlenmesi ve bu değerlendirme ile ilk kararda direnmesi ilke olarak, usul ve yasaya uygundur...” , YHGK,

hükümlerinin öngörüldüğü 23.05.2002 tarihinden önce geçirilmiş olan bir sürenin varlığı kademeli geçiş hükümlerinden faydalandırılması için yeterli addedilmeli, Türkiye’de daha önceden tescil edilmiş bir sigortalılığın bulunup bulunmadığına bakılmamalıdır⁶⁶⁶.

Son olarak 3201 sayılı Kanunun 5. maddesinin son fıkrasında yer alan sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ülkelerdeki bu Kanuna göre borçlananların sözleşme yapılan ülkede çalışmaya başlanılan tarihin ilk işe giriş tarihi olarak kabul edilmeyeceği hükmünün değerlendirilmesi gerekmektedir. Yurtdışı hizmet borçlanmasının sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde geçen hizmetlerin değerlendirilmesi ya da aralarında sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ancak sözleşmede özel hüküm bulunmayan ülkelerde geçen hizmetler için önem arz ettiği belirtilmişti. İşte 5. maddenin son fıkrası sosyal güvenlik sözleşmesinde böyle bir hüküm bulunmayan hallerde işe giriş tarihinin nasıl kabul edilmesi gerektiği konusunda tereddütlerin giderilmesi açısından getirilmiş bir düzenleme olarak kabul görmelidir. Yoksa sosyal güvenlik sözleşmelerinde hüküm bulunması halinde zaten yurt dışı hizmet borçlanması yapılmasına dahi gerek bulunmayacaktır. Bu bakımdan ele alınan bu hükmün süre tespiti ve sigortalılık başlangıç tarihine yönelik olarak çelişki yarattığı fikri savunulmamalıdır⁶⁶⁷.

Diğer bir açıdan Yargıtay kararlarında da vurgulandığı üzere uluslararası sözleşmelerin Anayasamızın 90/4 maddesi gereğince Türk kanunlarına nazaran hiyerarşik üstünlüğü bulunmaktadır⁶⁶⁸. Bu bağlamda da 3201 sayılı Kanunda yer alan hükmün ancak sosyal

---

28.03.2012, E. 2012/10-27, K. 2012/254; YHGK.,06.04.2011, E. 2010/10-692, K. 2011/71 (Legalbank, E. T. 29.10.2013); Aynı yöndeki 29.09.2010 tarihli Hukuk Genel Kurulu kararını uygun bulan ve değerlendiren görüş için bkz. **Ocak**, Yurtdışı Hizmet Borçlanması, s. 311-324; Aynı görüş için bkz. Levent **Akın**, “Tebliğ: Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2010 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2010, Kamu İş, Ankara 2012, s. 525 (Sosyal Sigortalar).

⁶⁶⁶ **Canbolat**, s. 2265; **Ocak**, Yurtdışı Hizmet Borçlanması, s. 323.

⁶⁶⁷ Söz konusu hükmün Anayasa ve Vatandaşlık Kanunu ile çelişki içerisinde bulunduğu görüşü için bkz. **Canbolat**, s. 2262-2263; Aslanköylü’ye göre de 3201 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte bir kısım ülkelerle sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış bulunmaktaydı. Kanun koyucu tarafından kanuna dahil edilmek istenmeyen bir hükmün uygulanmasının yeni bir hüküm niteliği taşımasından dolayı yargı ve yürütmenin böyle bir hakkı bulunmamaktadır (**Aslanköylü**, s. 1755).

⁶⁶⁸ YHGK., 28.03.2012, E. 2012/10-27, K. 2012/254 (Legalbank, E. T. 29.10.2013); *Türkiye Cumhuriyeti ile Hollanda arasındaki Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin 29’uncu maddesi hükmü gereğince, Hollanda’da çalışmaya başlanılan 04.03.1991 tarihinin Türkiye’de sigorta başlangıcı olarak tespiti istemine ilişkin olup; Mahkemece, davanın kabulüne karar verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ile Hollanda arasında imzalanan Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin, konuya ilişkin 29’uncu maddesi hükmü, Malullük, Yaşlılık ve Ölüm sigortaları hakkındaki Türk mevzuatının uygulanmasında, sigortalı, Türkiye’de yaşlılık sigortasına tabi işe girmeden önce, Hollanda’da bir yaşlılık sigortasına tabi olmuşsa, bahis konusu Hollanda rejimine tabi olduğu ilk günün, Türk mevzuatına göre yaşlılık sigortasına tabi işe ilk defa girdiği gün olarak kabul edileceğini öngörmüştür. Ancak bunun için Hollanda Sigorta Merciiinden anılan sözleşmenin 29’uncu maddesine uygun şekilde yurtdışı çalışmalarını gösterir çalışma belgeleri getirilerek sigortalının Hollanda yaşlılık rejimine ilk tabi olunan tarih tereddüde mahal bırakmayacak şekilde belirlenmelidir. Somut olayda;*

güvenlik sözleşmesinde hüküm bulunmaması halinde uygulanabileceğinin kabulü gerekmektedir⁶⁶⁹. Buna karşılık, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi sosyal güvenlik sözleşmeleri uyarınca işe giriş tarihinin belirlenebilmesi için borçlanma yapılması gerektiğine işaret etmekte⁶⁷⁰ iken Yargıtay 21. Hukuk Dairesi ise kanaatimizce de isabetli olarak işe giriş tarihinin uluslararası sözleşmelerin hiyerarşik yapısı uyarınca üstün olduğundan bahisle borçlanma yapılmasına dahi gerek duyulmadan tespit edilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır⁶⁷¹.

---

her ne kadar Rotterdam Başkonsolosluğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Ateşeliği'nin hükme esas alınan yazısında, davacının 04.03.1991 – 31.08.2004 tarihleri arasındaki dönemde Hollanda'da çalıştığı işyerleri ve dönemleri gösterilmiş ise de; anılan belgenin, davacının Ateşeliğe ibraz ettiği belgelere istinaden düzenlendiği, Hollanda Sigorta Merciiine ait bulunmadığı ve Hollanda yaşlılık sigorta rejimi bilgilerini içermediği anlaşılmaktadır. Bu durumda; yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, davacıya ait Hollanda yaşlılık sigorta rejimine tabi sigortalılık sürelerini gösterir Hollanda Sigorta Mercii hizmet cetvelleri gibi ilgili kayıt ve belgeler davalı Kurum'dan usulünce celbedilip, Hollanda yaşlılık rejimine ilk tabi olunan tarih belirlenerek, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir...”, Y10HD., 05.07.2013, E. 2013/11376, K. 2013/15368 (Yayınlanmamış Karar);

⁶⁶⁹ Libya ile yapılan sosyal güvenlik sözleşmesinde hüküm bulunmamasından dolayı 3201 sayılı kanunun uygulanması gerektiği yönünde bkz. Y21HD., 23.09.2010, E. 2009/11606, K. 2010/8852 (Legalbank, E. T. 24.11.2013); kararın ayrıntısı için bkz. dn. 663; Libya ile imzalanan sosyal güvenlik sözleşmesinde Libya'da sürekli nitelikte çalışan Türk vatandaşlarının uzun vadeli sigorta kollarının Türk sosyal güvenlik kuruluşlarınca yerine getirileceği kabul edildiğinden, Libya'da çalışan vatandaşların borçlanma yapmalarına gerek bulunmamaktadır (**Manav**, s. 118).

⁶⁷⁰ ...Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun, 13.2.2002 t., 2002/10-21 E., 2002/70 K. sayılı anılan kararında belirtildiği üzere; Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin 29'uncu maddesinin 4'üncü bendinde, “Bir kimsenin Türk sigortasına girişinden önce bir Alman Rant Sigortasına girmiş bulunması halinde, Alman Rant Sigortasına girişi, Türk sigortasına giriş olarak kabul edilir.” Hükmüne yer verilmiş ise de bu hüküm, sözleşmenin 27'inci ve 29'uncu maddeyle bir bütün olarak yorumlanmadıkça tek başına uygulanamaz. Nitekim 29'uncu maddenin 3'üncü bendinde, 27'inci maddeye yollamada bulunulması “...ancak, sözleşmenin 27'inci maddesine göre bir aylık veya gelir talep etme hakkının mevcut olması halinde, aşağıdaki hükümler uygulanır.” Denmektedir. Kaldı ki, sözleşme hukukunda, sözleşme bir bütün olarak yorumlanıp aleyhe ve lehe olan hükümler birlikte uygulanır. Bu ilke, özel hukuk sözleşmelerinde olduğu gibi sosyal güvenlik sözleşmeleri bakımından da geçerlidir.(Yargıtay Kararları Dergisi, Cilt 28, Sayı 5, Mayıs 2002, s. 685-686.) Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, anılan sözleşme hükmünün uygulanabilmesi, Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında imzalanan sosyal güvenlik sözleşmesi kapsamında, Türkiye'de sigorta başlangıcına esas olan Alman Rant Sigortasına giriş tarihinin, 3201 sayılı Kanun kapsamında borçlanılması ile mümkündür. Unutulmamalıdır ki Alman Rant Sigortasına giriş tarihinin Türk sigorta başlangıcı olarak kabulü özünde söz konusu tarih itibarıyla bir gün çalışıldığının kabulü anlamını da taşımaktadır. Bu nedenle, Türk sigorta başlangıcı olarak kabul edilen tarihe ilişkin sürenin fiilen borçlanılmış ve Türk sosyal güvenliği bakımından değerlendirilebilir hale getirilmiş olmasını aramak, yerinde olacaktır. Şu halde yapılması gereken iş; davacı tarafa yöntemine uygun şekilde verilecek mehille, Alman Rant sigortasına giriş tarihini içerecek şekilde ve borçlanma talep tarihinde ki şartlar çerçevesinde yurt dışı borçlanması, herhangi bir yurtiçi sigortalılığı olmadığından 5510 sayılı Kanunun 4/1-b madde kapsamında öngörülen sigortalılık niteliğinde olmak üzere, usulünce sağlanmalı ve borçlanmanın varlığı halinde, sigorta başlangıcına hükmedilmelidir...”, Y10HD., 20.09.2013, E. 2013/11820, K. 2013/16908 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 13.09.2013, E. 2013/12772, K. 2013/16132 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 19.09.2013, E. 2013/13942, K. 2013/16835 (Yayınlanmamış Karar);

⁶⁷¹ “...3201 sayılı Kanun'un 17.04.2008 tarih ve 5754 sayılı Kanun ile değişik 5.maddesinin son fıkrasında “Sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülkelerdeki hizmetlerini, bu Kanuna göre borçlananların, sözleşme yapılan ülkede ilk defa çalışmaya başladıkları tarih, ilk işe giriş tarihi olarak dikkate alınmaz.” hükmü bulunmakta ise de Anayasa'nın 90.maddesi uyarınca yöntemine göre yürürlüğe girmiş uluslararası sözleşme hükümleri 3201 sayılı Kanunun 5.maddesinden önce uygulanma önceliğine sahip olduğundan

Son olarak yurtdışında geçen sigortalılık süresinin işe giriş tarihi olarak kabul edilebilmesi için ayrıca bu sigortalılık ilişkisinin fiili çalışmaya dayalı gerektiği de belirtilmelidir⁶⁷². Bu bakımdan gebelik/analık koruması, okul öğrenimi ve çocuk

ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ülkelerde ilk defa çalışmaya başlanılan tarihin ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ülkelerde ilk defa çalışmaya başlanılan tarihin ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul edilebilmesi için 3201 sayılı Yasa kapsamında borçlanma talebinde bulunulması veya kısmen de olsa borçlanma bedelinin ödenmesi zorunlu değildir. Uluslararası sözleşmelere konulan bu yöndeki hükümlerin amacı; yurtdışında çalışan Türk vatandaşlarının ülkemize dönmesi halinde uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan haklar yönünden önem arz eden sigortalılık başlangıç tarihinin belirlenmesinde ülkemizde çalışan sigortalılar ile aynı koşullara tabi tutmak olup bu hüküm 3201 sayılı Yasa'da yer alan yurtdışı borçlanma hükümlerinden bağımsız bir sosyal güvence olduğundan uygulanması için borçlanma koşulu da aranmaz. Yurtdışında çalışan Türk vatandaşlarının yurtdışında geçen hizmetlerinin borçlandırılarak ülkemiz sosyal güvenlik mevzuatına malullük, yaşlılık ve ölüm (uzun vadeli sigorta kolları) hallerinde Türkiye'de geçmiş hizmet gibi değerlendirilmesini sağlamak amacıyla yürürlüğe giren 30.05.1978 tarih ve 2147 sayılı Kanun ile 08.05.1985 tarih ve 3201 sayılı Kanun'ların kendilerinden önce yürürlüğe giren uluslararası sözleşmeler ile yabancı bir ülkede çalışan Türk vatandaşlarına tanınan sosyal güvenlik haklarını koşula bağlaması, ortadan kaldırması veya sınırlaması da Anayasa'nın 90.maddesinin açık hükmü karşısında mümkün değildir. Mahkemece, yukarıda yer alan maddi ve hukuki olgular ile taleple bağlılık kuralı da gözetilerek davacının fiili çalışmasının bulunduğu ve 18 yaşını ikmal ettiği tarihin ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak tespitine karar verilmesi gerekirken 3201 sayılı Yasa kapsamında prim ödemesi bulunmadığı gerekçesiyle istemin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y21HD., 10.10.2013, E. 2013/17038, K. 2013/18395 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁷² “...Somut olayda, davacının 01.04.1988-31.03.1989 tarihleri arasında "çocuk yetiştirme (Pflichtbeitragszeit für Kindererziehung)" nedeniyle sigorta kapsamına alındığı ve bu dönemde fiili çalışmasının bulunmadığı, fiili çalışmasının 18 yaşını ikmal etmesinden sonra 18.07.1994 tarihinde başladığı anlaşılmaktadır. Mahkemece, yukarıda yer alan maddi ve hukuki olgular gözetilerek davacının Almanya'da fiili (eylemli) çalışmasının başladığı 18.07.1994 tarihinin ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabulüne karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile yazılı biçimde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y21HD., 18.07.2013, E. 2013/12138, K. 2013/14950 (Yayınlanmamış Karar); “...Somut olayda, davacının 05.06.1989-31.07.1990 tarihleri arasında "Gebelik/Analık Koruması (Schwangerschaft/Mutterschutz)" ve "çocuk yetiştirme (Pflichtbeitragszeit für Kindererziehung)" nedeniyle sigorta kapsamına alındığı ve bu dönemde fiili çalışmasının bulunmadığı, fiili çalışmasının 18 yaşını ikmal etmesinden sonra 15.04.1991 tarihinde başladığı anlaşılmaktadır...”, Y21HD., 18.07.2013, E. 2013/11982, K. 2013/14949 (Yayınlanmamış Karar); Y21HD., 11.07.2013, E. 2013/10529, K. 2013/14758 (Yayınlanmamış Karar); “...dava dosyası içerisinde yer alan 30.10.2012 günlü Alman sigorta kurumuna ait sigorta hesap cetvelinde, davaya konu yapılan ve rant sigortasına giriş tarihi olarak öngörülen 01.06.1986 tarihinde başlayan ve 30.11.1988 tarihine kadar devam eden dönemde “Pflichtbeitragszeit für Kindererziehung (çocuk yetiştirmeden dolayı zorunlu prim süresi)” olarak bir sürenin kayıtlı bulunması karşısında; anılan sigorta hesabındaki kayıtlı sürenin, yukarıda bahsedilen Uluslararası sözleşme hükmü kapsamında, uzun vadeli sigorta kollarından olan malullük, yaşlılık ve ölüm Sigortalarından Alman Rant Sigortasına giriş niteliğinde bir sigortalılık süresi olup olmadığı usulünce araştırılmalıdır. Yapılacak araştırma neticesi, rant sigortası kapsamında bulunmadığının anlaşılması halinde, Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin sigorta başlangıcına dair yukarıdaki sözleşme hükmünün uygulanmasını gerektirecek nitelikteki rant sigortasına giriş tarihi belirlenmeli ve böylece davacı istemi bu çerçevede yeniden değerlendirilerek varılacak sonuca göre bir karar verilmelidir...”, Y10HD., 20.09.2013, E. 2013/13687, K. 2013/16912 (Yayınlanmamış Karar); “...Somut olayda, dava dosyası içerisinde yer alan 27.01.2011 günlü Alman sigorta kurumuna ait sigorta hesabında, davaya konu yapılan ve rant sigortasına giriş tarihi olarak öngörülen 01.08.1977 tarihinde başlayan ve 04.07.1980 tarihine kadar devam eden dönemde “Pflichtbeitragszeit berufliche Ausbildung (mesleki eğitimden dolayı zorunlu prim süresi)” olarak bir sürenin kayıtlı bulunması karşısında; anılan sigorta hesabındaki kayıtlı sürenin, yukarıda bahsedilen Uluslararası sözleşme hükmü kapsamında, uzun vadeli sigorta kollarından olan malullük, yaşlılık ve ölüm Sigortalarından Alman Rant Sigortasına giriş niteliğinde bir sigortalılık süresi olup olmadığı usulünce araştırılmalıdır. Yapılacak araştırma neticesi, rant sigortası kapsamında bulunmadığının anlaşılması halinde, Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin sigorta başlangıcına dair yukarıdaki sözleşme hükmünün uygulanmasını gerektirecek

yetiştirme süreleri olarak kabul edilen sigortalılık süreleri fiili çalışma kapsamında değerlendirilmediğinden borçlanma konusu da yapılamayacaktır⁶⁷³. Yine sosyal güvenlik sözleşmesinde esas alınan bir sigortalılık hali söz konusu olmalıdır. Nitekim Türk-Alman sosyal güvenlik sözleşmesine göre ev hanımı iken geçirilen süreler ile yardım niteliğinde yapılan ödemeler yurtdışında geçen çalışma olarak kabul edilmediğinden sigortalılık başlangıç tarihi olarak da dikkate alınamayacaktır (ek söz. m. 29/4)⁶⁷⁴.

4. Maluliyeti Dolayısıyla Vergi İndirim Belgesi Alanlarla Sigortalı Olduğu Tarihten Önce Malul Olduğuna Karar Verilenler İçin Öngörülen Sigortalılık Süresi

01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olup yine bu tarihten önce engelliliği nedeniyle vergi indiriminden yararlanmaya hak kazanmış durumda olan sigortalılar hakkında, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun mülga 60. maddesinin (c) bendinin (b) alt bendi ve geçici 87. maddesine göre işlem yapılır (SSGSSK. geç. m. 10/2).

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 60. maddesinin (C) bendinin (b) alt bendinde yapılan değişikliğin uygulanmasında; 06.08.2003 tarihi itibariyle 12 yıl ve daha fazla sigortalılık süresi bulunanlar hakkında sakatlık derecesi ne olursa olsun bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yürürlükte bulunan hükümler uygulanır. Bu kapsamda belirtilen kişilere den I. derece sakatlığı olanlar yaşları ne olursa olsun en az onbeş yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 3600 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak, II. derece sakatlığı olanlar yaşları ne olursa olsun en az onsekiz yıldan beri

---

nitelikteki rant sigortasına giriş tarihi belirlenmeli ve böylece davacı istemi bu çerçevede yeniden değerlendirilerek varılacak sonuca göre bir karar verilmelidir...", Y10HD., 05.07.2013, E. 2013/11369, K. 2013/15371 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 20.09.2013, E. 2013/12759, K. 2013/16909 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁷³ Y21HD., 11.07.2013, E. 2013/10431, K. 2013/14757 (Yayınlanmamış Karar); Y21HD., 04.07.2013, E. 2013/11937, K. 2013/14454 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁷⁴ "...Yurt dışında iken fiili (eylemli) çalışması bulunmadığı halde o ülkenin sosyal güvenlik mevzuatına göre yardım niteliğinde ödeme yapılan dönemler ile ev hanımı olarak geçen sürelerin Türk Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesine Ek Sözleşmenin 29.maddesinin 4.bendi anlamında yurt dışında geçen çalışma olarak nitelendirilmesi mümkün olmadığından ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Öte yandan prim kesintisi yapılmaksızın yurt dışında eğitim süresi olarak veya meslek öncesi eğitim kursu geçen sürelerin de sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul edilmesi mümkün değildir...Anılan uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi ile Almanya'da çalışan Türk vatandaşlarının ülkemize dönerek çalışması ve/veya borçlanması halinde uzun vadeli sigorta kollarından bağlanacak aylıklara hak kazanma koşullarında yurt dışında çalışmaya başladıkları tarihin dikkate alınması yoluyla sosyal güvenlik haklarının korunması amaçlanmıştır. Anılan hüküm, borçlanma hakkından bağımsızdır...Mahkemece, yukarıda yazılı hukuksal nedenler gözetilerek 17.01.1965 doğumlu davacının 01.04.1999 tarihinden itibaren Almanya'da eylemli çalışması bulunduğu gözetilerek 01.04.1999 tarihinin ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabulüne karar verilmesi gerekirken davacının borçlanma hakkını kullanmadığı gerekçesiyle istemin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir..."", Y21HD., 10.10.2013, E. 2013/15718, K. 2013/18387 (Yayınlanmamış Karar).

sigortalı olmak ve en az 4000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak, III. derece sakatlığı olanlar yaşları ne olursa olsun en az yirmi yıldan beri sigortalı olmak ve en az 4400 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmaları şartıyla yaşlılık aylığından yararlanırlar.

I. derece (% 80 ve yukarı) sakatlığı nedeniyle vergi indiriminden yararlananların 15 yıl sigortalılık süresi;

II. derece (% 60-79) sakatlığı olanlardan ise

9 yıldan fazla 12 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 15 yıl 8 ay sigortalılık süresi,

6 yıldan fazla 9 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 16 yıl 4 ay sigortalılık süresi,

3 yıldan fazla 6 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 17 yıl sigortalılık süresi,

3 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 17 yıl 8 ay sigortalılık süresi;

III. derece (%40-59) sakatlığı olanlardan⁶⁷⁵,

9 yıldan fazla 12 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 16 yıl sigortalılık süresi,

⁶⁷⁵ “...Davacının, Kayseri Devlet Hastanesi'nin 20.01.2004 tarihli raporuna göre çalışma gücünü % 55 oranında kaybettiğinin anlaşılması üzerine, Maliye Bakanlığı tarafından mevcut arazıları nedeniyle 3. Derece sakatlar için sakatlık indiriminden yararlanacağına bildirilmesi üzerine, 4.10.2004 tarihli tahsis talebine istinaden 1.11.2004 tarihinden itibaren yaşlılık aylığı bağlandığı anlaşılmaktadır. Şikayet üzerine kontrol muayenesi için hastaneye sevk edilen davacının, Kayseri EAH'nin 13.11.2008 tarihli raporu ile, bir oran belirlenmeksizin, "mitral ve aort yetmezliği " teşhisini inceleyen Maliye Bakanlığı, davacının çalışma gücü kaybının % 30 olduğunu belirlemesi üzerine, 23.3.2009 tarihinde aylığının kesildiği anlaşılmıştır. Mahkemece, davacı Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu'na sevk edilmiş, 24.11.2010 tarihli raporunda; özür lülük oranının % 30 olduğu bildirilmiş, itiraz üzerine, Adli Tıp 3. İhtisas Kurulu'ndan alınan 16.3.2012 tarihli raporda ise; kardiyak arızasının, balthazarda göre % 56,44; yaşına göre % 57 oranında olduğu bildirilmesi üzerine, adli tıp raporu esas alınarak yaşlılık aylığının kesilmesine ilişkin Kurum işleminin yerinde olmadığına karar verilmiştir. Bilindiği üzere, Kurum sağlık tesislerince düzenlenen raporlara dayanılarak verilen kararlara karşı Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulundan rapor alınmalı, söz konusu kurul raporlarının kurumu bağlayacağı, ancak, diğer ilgilileri bağlamayacağı dikkate alınarak, itiraz halinde Adli Tıp Kurumundan rapor alınmalı; Yüksek Sağlık Kurulu Raporu ile Adli Tıp Kurumu raporu arasında çelişki oluşursa, üst düzeydeki bu kuruluşlar arasındaki görüş farklılığı Adli Tıp Kurumu Genel Kurulundan temin edilecek raporla giderilmeli ve böylece dava konusu uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması gerekir. Bu durumda, mahkemece, yapılacak iş; Yüksek Sağlık Kurulu raporuyla, Mahkemenin Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulu'ndan aldığı raporlar arasında gerek çalışma gücü kayıp oranları bakımından, gerekse, maluliyet başlangıç tarihleri bakımından, çelişki olduğundan, mevcut çelişkinin giderilmesi için tüm tedavi evrakları da irdelenerek Adli Tıp Genel Kurulundan çelişkiyi gideren rapor alınmalı, Maluliyet başlangıcı ve bu kapsamda yaşlılık aylığı başlangıç tarihi de usulünce belirlenmelidir...”, Y10HD., 07.02.2013, E. 2012/23411, K. 2013/1512 (Yayınlanmamış Karar).

6 yıldan fazla 9 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 17 yıl sigortalılık süresi,

3 yıldan fazla 6 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların 18 yıl sigortalılık süresi,

3 yıldan az sigortalılık süresi bulunanların ise 19 yıl sigortalılık süresi bulunması şartıyla yaşlılık sigortasından faydalanabileceklerdir.

5. Sigortalılık Sürelerinin Birleştirilmesi

Toplumumuzda bağımsız çalışmakta iken işyerini kapatıp işçi olarak başka bir işverenin yanında çalışmaya başlayanları ya da kamu görevlisi olarak çalışmakta iken görevinden ayrılıp bağımsız çalışan veya işçi olarak hayatını idame ettiren kişiler sıklıkla bulunmaktadır. Başka bir anlatımla SSGSSK.'nun 4. maddesinde ifade edilen sigortalılık çeşitlerinden birinde görev yapmakta iken bu görevden ayrılıp yine 4. maddede belirtilen başka bir sigortalılık tipine ait bir meslekte çalışmaya devam eden kişiler mevcuttur. Bu durumda yaşlılık sigortasından faydalanma açısından değişik hükümlerin vazedildiği durumlarda⁶⁷⁶ sigortalının hangi kategoriye girdiğinin tespiti önem arz etmektedir.

a. SSGSSK.'nun Yürürlük Tarihinden Önce (01/15.10.2008) Sigortalı Olanların Farklı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Çalışmış Olması

SSGSSK.'nun geçici 2. maddesinde SSGSSK.'nun yürürlüğe girdiği tarihten önce sigortalı veya kamu görevlisi olup, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra aylık talebinde bulunanlardan, farklı sosyal güvenlik kurumlarına ya da bu Kanunda belirtilen sigortalılık hallerinden birden fazlasına tabi olanlara aylık bağlanması meselesinin 5510 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmış olan 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun⁶⁷⁷ hükümlerine göre tespit olunacağı hüküm altına alınmıştır. Yine SSGSSK.'na tabi hizmetlerle 506 sayılı Kanunun geçici 20. maddesine tabi sandıklarda geçen hizmetlerin birleştirilmesinde de mülga 2829 sayılı Kanun hükümleri uygulanacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. geç. m. 2/son). 2829 sayılı Kanuna göre ise birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden ilgililere son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde hizmet süresi fazla olan kurumca, hizmet sürelerinin eşit olması

⁶⁷⁶ Nitekim 28. maddenin ilk fıkrası prim ödeme gün sayısı şartı olarak 4/1-a'lilar açısından 7200 gün koşulunu getirmiş iken 4/1-b ve 4/1-c'liler için aynı şart 9000 gün olarak öngörülmüştür (m.28/1); yine 4/1-c ve 4/1-a'lıların tabi olduğu fiili hizmet süresi zammından 4/1-b'liler faydalanamamaktadır (m. 40).

⁶⁷⁷ RG., 27.05.1983, S. 18059.

halinde ise eşit hizmet sürelerinden sonuncusunun tabi olduğu kurumca, kendi mevzuatına göre aylık bağlanacağı ve ödeneceği öngörülmektedir (2829 sy. Kanun m. 8/1). Bu hükümden hareketle bir kişinin sigortalılık süresince değişik sigorta tiplerine ait işlerde çalışması halinde öncelikle son 7 yıllık fiili hizmet süresine bakılacaktır⁶⁷⁸. Bu süre içerisinde fiili hizmet süresi fazla olan sigorta tipi dikkate alınacak, fiili hizmet sürelerinin eşit olması halinde ise sonuncu çalışma tipinin ait olduğu sigorta türü kabul edilecektir. Dolayısıyla sigortalının istediği kurumdan emekli olma beyanına değil, 2829 sayılı Kanunla öngörülen yöntem ve ilkelere itibar edilecektir. Şayet bir sigortalı birden fazla kuruma tabi olarak çalışmasına rağmen tek bir kurumdaki çalışması ile yaşlılık aylığına hak kazanabilecekse birleştirme yapılmadan yaşlılık aylığını alabileceği kabul edilmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da aynı şekilde Kanundaki söz ve deyimlerin lafza sıkı sıkıya bağlanarak, 2829 Sayılı Kanundan yararlanabilmek için kişiyi tüm sosyal güvenlik kurumlarına tabi hizmet sürelerini birleştirmeye zorlamanın sosyal güvenlik sistemi ve Kanunun amacı ile bağdaşmadığı gerçeği karşısında, yerel mahkemenin “Bağ-Kur hizmetini birleştirmek istemeyen davacıya, iki kurumdaki hizmetleri toplamı ile yaşlılık aylığına hak kazanması sebebiyle son yedi yılda en fazla hizmetin geçtiği Sosyal Sigortalar Kurumu`nce aylık bağlanması gerektiği yönünde verilen 21. Hukuk Dairesinin kararına karşı yapılan direnme kararını kanuna amacına ve sosyal güvenlik sistemine tamamen uygun görmüştür⁶⁷⁹. Sonuç olarak bir kişinin salt birden fazla sigortalılığın

⁶⁷⁸ “...Dosyadaki bilgi ve belgelere göre davacının 01.12.1980-31.12.1984 tarihleri arasında aralıklı olarak toplam 127 gün 506 sayılı Yasa’ya tabi çalışmalarının bulunduğu, 01.05.1986 tarihinde tarım Bağ-Kur sigortalılığın başladığı ve 30.09.2000 tarihine kadar olan sigortalılık süresi içinde kısa süreli 506 sayılı Yasa’ya tabi toplam 284 günlük çalışmasının daha mevcut olduğu, 01.12.2000-31.10.2004 tarihleri arasında 1290 gün 506 sayılı Yasa isteğe bağlı sigortalısı olarak prim ödediği, 1 yıl 8 aylık askerlik borçlanmasını 30.11.2004 tarihinde ödeyerek aynı tarihte de kurumdan yaşlılık aylığı talebinde bulunduğu, Mahkemenin 2829 sayılı Yasa gereğince aylığa bağlayacak kurumun birleştirilmiş hizmet süreleri toplamı üzerinden son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde, fiili hizmet süresi fazla olan kurum belirlenirken isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin fiili hizmetten sayılmayacağını dikkate almaksızın sonuca gidildiği görülmüştür.2829 sayılı Yasa’nın 8. maddesi uyarınca, son yedi yılın hesabında isteğe bağlı sigortalılık süreleri nazara alınamayacağından fiili hizmet süresi fazla olan 2926 sayılı Yasa’ya tabi sigortalılık süresi esas alınarak sonuca gidilmesi gerektiği, bu durumda davacıya 506 sayılı Yasa’daki mevzuata göre aylık bağlanamayacağı ortadadır. Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular göz ardı edilerek yaşlılık aylığı yönünden yazılı şekilde kurulan hüküm usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.” Y21HD., 06.10.2008, E. 2007/23655, K. 2008/15053 (Legalbank, E. T. 28.10.2013).

⁶⁷⁹ “..Somut olayda; 01.04.1960 doğumlu olan davacının 01.04.1980-1.4.2000 tarihleri arasında 4696 gün 506 Sayılı SSKanununa tabi; yine SSK’lı bu çalışması ile çakışmayacak şekilde 01.08.1984 - 30.07.1985 tarihleri arasında 1 yıl 3 aylık Emekli Sandığına tabi; 02.04.2000 -031.05.2009 tarihleri arasında 9 yıl 1 ay 28 gün Bağ-Kur’a tabi hizmet süresi bulunmaktadır. Davacı 28.12.2007 tarihinde belirtilen kurumlardaki hizmetini bildirerek yaşlılık aylığı bağlanmasını talep etmiştir. SSK Konya Sigorta İl Müdürlüğü’nün, Bağ-Kur Konya İl Müdürlüğüne yazdığı 31.01.2008 gün 17827 Sayılı yazıyla, “sigortalının son tabi olduğu fiili hizmet süresi Bağ-Kur olduğundan 2829 Sayılı Kanuna göre davacının tahsis talebinin değerlendirilmesi” için Bağ-Kur’a ilettiği

bulunması ya da birden fazla kuruma tabi çalışmanın bulunması 2829 sayılı Kanun doğrultusunda başlı başına birleştirme sebebi sayılmamalıdır.

İsteğe bağlı sigorta süreleri fiili çalışmaya dayanmasa da isteğe bağlı sigortalılığın yanında zorunlu sigortalılık türlerinden biri de bulunuyorsa bu takdirde isteğe bağlı sigortalılık süreleri de 7 yıllık sürenin hesabında dikkate alınacaktır⁶⁸⁰. Nitekim isteğe bağlı sigortalılık süresi yanında zorunlu sigortalılık hallerinin bulunduğu bir uyumsuzlukta Yargıtay 21. Hukuk Dairesi isabetsiz olarak isteğe bağlı sigortalılık süresini son 7 yıllık fiili hizmet süresinin hesabında dikkate almamıştır⁶⁸¹. Oysa ki, Kanun açıkça isteğe bağlı sigortalılık süresini dışlamamış, sadece fiili sürenin dikkate alınacağını belirterek “itibari” hizmet sürelerini kapsam dışında tutmuştur. Gerçekten 2829 sayılı Kanunun 3. maddesinde hizmet süresinin kurumlara emeklilik keseneği veya malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmiş süreleri ifade ettiği hüküm altına alınmıştır (2829 sayılı Kanun m. 3/1-b).

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da önüne gelen bir uyumsuzlukta ve isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin tescil ile başlaması ve her ay primleri ödenerek fiili olarak gerçekleşen bir süreci ifade etmesi sebebiyle, bu süreleri itibari değil fiili bir hizmet süresi olarak nitelendirmiş ve zorunlu sigortalılık ile isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin bir arada

---

görülmektedir. Tahsis talep tarihi itibariyle davacının SSK kurumuna tabi 4696 gün ve Emekli Sandığındaki 450 günlük hizmeti ile birlikte toplam hizmetinin 5146 gün ve davacının sigortalılık süresinin 22 yıl 1 ay 22 gün olduğu, davacının 5000 günü aşkın hizmetinin bulunduğu ve 45 yaşını geçtiği belirgindir. Bu tespit dikkate alındığında SSK ve Emekli Sandığına ait hizmet sürelerinin toplamı yaşlılık aylığının tahsisi için yeterlidir. Davacının aylık talebinde Bağ-Kur kurumundaki hizmetinin birleştirilmesine yönelik herhangi bir talebi de bulunmamaktadır.

Sonuçta; Sonuçta; Kanundaki söz ve deyimlerin lafza sıkı sıkıya bağlanarak, 2829 Sayılı Kanundan yararlanabilmek için kişiyi tüm sosyal güvenlik kurumlarına tabi hizmet sürelerini birleştirmeye zorlamanın Sosyal Güvenlik sistemi ve Kanunun amacı ile bağdaşmadığı gerçeği karşısında, yerel mahkemenin “Bağ-Kur hizmetini birleştirmek istemeyen davacıya, iki kurumdaki hizmetleri toplamı ile yaşlılık aylığına hak kazanması sebebiyle son yedi yılda en fazla hizmetin geçtiği Sosyal Sigortalar Kurumu'na aylık bağlanması gerektiği” gerekçesine dayalı direnme kararının Kanunun amacına ve sosyal güvenlik sistemine tamamen uygun olduğu kabul edilmiştir.”, YHGK., 07.03.2012, E. 2011/21-813, K. 2012/124 (Legalbank, E. T. 28.10.2013).

⁶⁸⁰ Levent Akın, “Tebliğ: Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2010 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2010, Kamu İş, Ankara 2012, s. 540 (Sosyal Sigortalar).

⁶⁸¹ “...Sosyal Güvenlik Kurumlarına tabi olarak geçen hizmetlerin birleştirilmesi hakkındaki 2829 sayılı kanunun aylık bağlanacak Kuruma ilişkin 8. maddesinde; Birleştirilen hizmet süreleri toplamı üzerinden ilgililere son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde fiili hizmet süresi fazla olan Kurumca, hizmet sürelerinin eşit olmaları halinde ise, sonuncusunun tabi olduğu Kurumca kendi isteğe bağlı sigortalılık çalışmaya dayanmadığından 506 sayılı yasaya tabi isteğe bağlı sigortalılık süresi yalnızca yaşlılık aylığı hesabında hizmet süresi içinde değerlendirilmeli ancak 2829 sayılı Yasa'nın 8. maddesinde son 7 yıllık fiili hizmet süresinin hesabında nazara alınmamalıdır..”, Y21HD., 25.01.2010, E. 2009/2765, K. 2010/587 (Legalbank, E. T.: 26.10.2013).

bulunması halinde iki sigortalılık tipinin de beraber fiili hizmet süresi içerisinde sayılabileceğine hükmetmiştir⁶⁸².

⁶⁸² “...uyuşmazlık; 2829 Sayılı Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun’un 8. maddesinde yer verilen, sigortalının son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde fazla olan hizmet süresinin hesabında, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’na tabi isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin “fiili hizmet süresi” kavramı içinde değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığı, diğer bir ifade ile isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin son yedi yıllık sürenin hesabında “fiili hizmet süresi” olarak dikkate alınıp alınmayacağı noktasında toplanmaktadır. Uyuşmazlığın çözümü, davada uygulanacak 2829 Sayılı Yasa’nın 8. maddesinin yorum yoluyla gerçek amacının tespitinde yatmaktadır.

Anılan maddede, "birleştirilmiş hizmet süreleri toplamı üzerinden, ilgililere, son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde fiili hizmet süresi fazla olan kurumca, hizmet sürelerinin eşit olması halinde ise eşit hizmet sürelerinden sonuncusunun tabi olduğu kurumca kendi mevzuatına göre aylık bağlanır ve ödenir" hükmüne yer verilmiştir. Özel Dairece; uyuşmazlığın çözümüne esas alınan bu madde yorumlanırken söz ve deyimlerin lâfzî anlamına sıkı sıkıya bağlı kalınarak yasa maddesi yorumlanıp sonuca kavuşturulmuştur. Ne var ki, çoğu defa tek başına metinden hareket ederek yorum yoluna başvurmak sağlıklı sonuca kavuşmayı önleyebilir. Kanunun amacı sözle (lafızla) çelişiyorsa, söze değil öze önem verilmek gerekir. Yorumda asıl olan, adalete uygun sonuca kavuşmak olmalıdır. 22.2.1997 gün ve 1/1 Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında da belirtildiği üzere bir Kanun hükmünün, yasaya konuluş amacına aykırı sonuç doğuracak şekilde yorumlanması hukuk ilkelerine ve Kanunun hem sözü ve hem de özü ile uygulanmasını öngören TMK’nun 1. maddesine uygun olmaz. Gerçekten de; somut olayda izlenildiği gibi, Sosyal Güvenlik Kurumları arasında norm ve standart birliği bulunmamaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumları arasında, yalnızca aylıkların seviyesi bakımından değil, koruma kapsamına alınan tehlikeler ve hak kazanma şartları bakımından da farklılıklar olduğu belirgindir. Önemli olan, hangi kurum olursa olsun, aynı külfete katlanan insanların aynı haklara sahip olmasının sağlanması olmalıdır. Esasen; Sosyal Güvenlik Kurumları’nın görevi Sosyal Sigorta Kanunları çerçevesinde kapsama aldıkları kişileri koruma garantisini sağlamaktır. Sigorta hukukunda amaç, yüksek standartta sosyal güvenlik sağlayan bir sistemin oluşturulmasıdır.

Yine, sosyal sigortalar külfet-nimet dengesi üzerine kurulan kurumlardır. O nedenle, külfetin (çalışıp primleri ödemek) karşılığının alınmaması sosyal güvenlik sisteminin amacıyla bağdaşmaz ve böyle bir uygulamada kabul edilemez. Buna, aksi bir yorum, sisteme duyulan güveni ortadan kaldırır. En önemlisi, yükümlülüklerini zamanında yerine getirenlerin bir anlamda cezalandırılması olur ki, bu sosyal adalet duygusunu zedeler. Öte yandan bozma kararındaki şekliyle yasa yorumlandığında; primlerini ödeyen sigortalı katlandığı külfetin karşılığını alamayacaktır. Bu durum külfet-nimet dengesini bozacağından, üstün görülemez. Oysa, Kanunun aradığı koşulları yerine getiren özellikle istenilen hizmet sürelerini dolduran ve primlerini düzenli bir şekilde ödeyen sigortalının buna uygun hakkını alması da zorunludur.

Esasen; 2829 Sayılı Kanunun amacı hiçbir kurumdaki hizmeti aylık bağlanmasına yeterli olmayan sigortalı ve hak sahiplerine aylık bağlanmasını sağlamak ve değişik kurumlardaki hizmetler birleştirilerek ziyan olmasını önlemektir. Kanunun genel gerekçesinde belirtildiği üzere; Bu kanunun çeşitli sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi işlerde çalışanları, bu işlerde geçen sürelerinin ziyan olmadan birleştirilmesi ve bir düzene bağlanması amacı ile sigortalılar lehine getirildiği, bununla birlikte sigortalının daha avantajlı bir kuruma geçerek kötü niyetli bir şekilde buradan daha iyi şartlarla emekli olmaya yönelik işlemlerini ise belirli kurallara bağlama amacının da gözetildiği anlaşılmaktadır. Açıklanan sebeplerle 2829 Sayılı Kanunun 8. maddesinin uygulama şeklinin ve kapsamının belirlenmesinde yapılacak yorumun, Kanunun amacına uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Uyuşmazlığın çözümü yönünden isteğe bağlı sigortalılığın amacının da açıklığa kavuşturulmasında zorunluluk bulunmaktadır. Sosyal güvenlik sistemimizde isteğe bağlı sigortaya olanak tanınmasının amacı, sigortalıları, çalışma hayatında sıkça rastlanan, sürekli ve düzenli iş bulma güçlüğü karşısında, uzun süreli sigorta kolları (yaşlılık, malullük ve ölüm) bakımından sosyal güvenlik haklarından yoksun bırakmamaktır. Nitelikleri gereği, başlama ve sona ermeleri yönünden her iki tür sigortalılık arasında farklılıklar bulunmaktadır. Zorunlu sigortalılar, işe alınmakla kendiliğinden sigortalı niteliğini kazandıkları halde, isteğe bağlı sigortalılar, Kuruma başvurmadan sigortalılık niteliğini kazanamazlar. İsteğe bağlı sigortalı olabilmenin ilk koşulu bu yazılı başvurudur. 506

Öte yandan 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununa göre yaş haddinden re'sen emekli olma, süresi kanunla belirlenen vazifelere atanma veya seçilme ve bağlı oldukları

Sayı Kanununun 85. maddesinde düzenlenen isteğe bağlı sigortalılığın diğer bir koşulu ise her yıl için malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeme şartıdır. Zorunlu sigortalardan farklı olarak primi ödenmeyen isteğe bağlı sigortalılık süresine değer verilmesi mümkün değildir. 2829 Sayılı Kanunda hizmet süresi kavramına anılan Kanun'un 1 ve 4. maddelerinde yer verilmiş olup, 2829 Sayılı Kanun'un Tanımlar başlıklı 3. maddesinin (b) bendinde hizmet süresinin, "Kurumlara emeklilik keseneği veya malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmiş süreleri" ifade edeceği belirtilmiştir. Bu durumda 8. maddede sözü edilen fiili hizmet süresinin, Kurumlara emeklilik keseneği veya malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmiş süreler ile belirlenmesi Kanunun amir hükmü gereğidir. İsteğe bağlı sigortalılığın geçerliliği için malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeme zorunluluğu karşısında, anılan primlerin ödendiği sürelerin, diğer bir ifade ile primi ödenmiş isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin 2829 Sayılı Kanununun 3. maddesindeki tanım karşısında yine 2829 Sayılı Kanununun "hizmet süresi" kavramı içinde yer aldığı, bunun sonucu olarak 2829 Sayılı Kanuna tabi hizmet süresi hesabında dikkate alınması gerektiği açıktır. Kanunda "fiili" süreden bahsedilmesi ise, son yedi yılın tespitinde takvim yılının değil geriye doğru son yedi yıllık fiili prim ödeme gün sayısının dikkate alınması gerektiğini vurgulama amacını taşımaktadır. Öte yandan, 2829 Sayılı Kanun'un 7. maddesinde; "4. maddede belirtilen hizmet süreleri toplamına; itibari hizmet süreleri ile primi ödememiş süreler katılmaz" düzenlemesi ile hangi hizmet sürelerinin hizmet süreleri toplamına katılamayacağı açık şekilde ve kesin olarak sayılmıştır. İsteğe bağlı sigortalılık sürelerinin, 2829 Sayılı Kanun kapsamında sayılmayan sürelerin belirtildiği 7. maddedeki istisnalar içinde sayılmaması sebebiyle de son yedi yıllık fiili hizmet sürelerinin toplamına katılacağı ve dolayısıyla son yedi yılın hesabında da dikkate alınması gerektiği açıktır. Sonuç olarak, isteğe bağlı olarak primi ödenmiş süreleri, 2829 Sayılı Kanun'un 3. maddesi kapsamında, hizmet süresi olarak kabul etmeye engel bir yasa hükmü bulunmamaktadır. Yeri gelmişken belirtmelidir ki, bir hizmetin, hizmet birleştirilmesinde dikkate alınmasına karşın son yedi yılın hesabında dikkate alınmaması da mümkün değildir.

Öte yandan sosyal güvenlik mevzuatımızda isteğe bağlı sigortalılığa olanak tanınmasının amacı, sigortalıları, çalışma hayatında sıkça rastlanan, sürekli ve düzenli iş bulma güçlüğü karşısında, uzun süreli sigorta kolları bakımından sosyal güvenlik haklarından yoksun bırakmayarak, sosyal güvenlik hakkının belirli sigorta kolları bakımından aktif olarak sürdürülebilmesini sağlamaktır. Sosyal sigortaların belirgin özelliği, zorunlu oluşu ve sigortalı olma hak ve yükümlülüğünden vazgeçilememesidir. Sigortalılığın zorunlu oluşuna 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun getirdiği istisnalardan birisi "isteğe bağlı" sigortalılıktır. Fiili hizmet süresinin karşısı, asla isteğe bağlı sigortalılık süresi değildir. İsteğe bağlı sigortalılık süresi, zorunlu sigortalılığın karşısıdır. Sosyal güvenlik sistemimize göre, hizmet süreleri ayırımında fiili hizmet süresinin karşılığı, fiili olmayan süre, ancak "itibari" hizmet süresi olarak anlaşılır. Buna göre isteğe bağlı sigortalılık süreleri, tescil ile başlamaları ve her ay primleri ödenerek fiili olarak gerçekleşen bir süreci ifade etmeleri sebebiyle itibari değil fiili bir hizmet süresidir. Ayrıca, fiili hizmeti eylemli olarak bedensel güç kullanılarak yapılan bir çalışma olarak algılamak, sosyal güvenlik hukuku ilkelerini dışlayarak "fiili" kelimesinin sadece sözlük karşılığını yoruma esas almak olur ki bu değerlendirme hukuki bir değerlendirme olmadığı gibi sigortalıları Kanunların tanıdığı haklardan yoksun bırakmak sonucunu doğuran bir yorum tarzını benimsemek sosyal güvenlik hukuku ilkeleriyle de bağdaşmayacaktır. Bu doğrultuda sosyal güvenlik mevzuatımızdaki diğer bir uygulama ev kadınlarına dair olup, yurtdışında bulunan ev kadınları da fiilen çalışmadıkları halde 3201 Sayılı Kanun'a göre borçlanarak diğer hizmetleri ile birlikte yaşlılık aylığına hak kazanmaktadırlar. H.G.K.'nin 15.6.1988 gün ve 1988/10-270E., 1988/472 K. sayılı kararında da aynı ilkeler uygulanmak suretiyle; T.C. Emekli Sandığı Kanununa tabi olarak geçen fiili hizmet zammının (gerçekte fiili bir hizmet süresi olmadığı halde) 5434 Sayılı Kanununun 33. maddesi uyarınca fiili hizmet süresinden sayılması ve yine aynı Kanununun 35 ve devamı maddelerinde düzenlenen itibari hizmet kavramına dahil olmaması ile primi ödenen süre olması sebebiyle 2829 Sayılı Kanun'a göre hizmet birleştirilmesinde dikkate alınacağı kabul edilmiştir. Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında; Yerel Mahkeme'nin, isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin, son yedi yıllık fiili hizmet sürelerinin tespitinde esas alınacağına dair direnmesinde isabetsizlik bulunmamaktadır..", YHGK, 30.03.2012, E. 2012/21-211, K. 2012/269; YHGK, 21.03.2012, E. 2012/21-17, K. 2012/230 (Legalbank, E. T. 10.11.2013).

kurumun kanunla değiştirilmesi hallerinde son 7 yıllık fiili hizmet süresine bakılmayacak, ilgililerin son hizmetlerinin geçtiği kuruma tabi oldukları kabul edilecektir (2829 sy. K. m. 8/2).

Belirtilen esaslar dahilinde bir kişinin hangi sigortalılık tipine tabi olacağını tespit ederken son 7 yıllık fiili hizmetinin tabi olduğu sigorta tipine bakılacaktır. Son 7 yıllık dönemde hangi hizmet için 3 yıl 6 aydan daha uzun bir süre çalışılmışsa o hizmete ait olan sigortalılık tipi esas alınacak, eşitlik çıkması halinde ise son hizmetin tabi olduğu sigortalı statüsündeki hükümler uygulanacaktır.

Kanunda yer alan fiili süre açısından son yedi yılın tespitinde takvim yılının değil geriye doğru son yedi yıllık fiili prim ödeme gün sayısının dikkate alınması gerektiğini vurgulama amacını taşıması⁶⁸³ gerektiği belirtilmelidir.

b. SSGSSK.’nun Yürürlüğe Girmesinden Sonra Sigortalı Olanların Farklı Zamanlarda Birden Fazla Sigortalılık Tipine Göre Çalışmalarının Bulunması

Bir çalışanın sigortalılığı süresince 4. maddede belirtilen sigortalılık tiplerinden birden fazlasına tabi olarak çalışması halinde sigortalılık tipinin ne olacağını da çözümlenmesi gerekmektedir. Zira 7 yıl hizmet sözleşmesi ile çalışmış olan bir işçi, daha sonra 5 yıl bağımsız çalışan olarak çalışmış ise hangi tip sigortalılık esas alınacağı ve yaşlılık aylığı talebinin hangi sigortalılık kapsamında değerlendirileceği hususu önem taşımaktadır Bu durumda SSGSSK.’nun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk defa sigortalı sayılanlardan 4. maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinden birden fazlasına tabi olarak çalışmış olanların yaşlılık aylığı bağlanma taleplerinde, en fazla sigortalılığın geçtiği sigortalılık halinin, hizmet sürelerinin eşit olması ile yaş haddinden re’sen emekli olma, süresi, kanunla belirlenen vazifelere atanma veya seçilme ve bağlı oldukları sigortalılık halinin kanunla değiştirilmesi durumunda ise son sigortalılık halinin esas alınacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 53/6).

Bu hüküm çerçevesinde 2009 yılında sigortalı çalışmaya başlayan bir sigortalı önce 4/1-a’lı olarak 15 yıl çalışmış, ardından 10 yıl bağımsız çalışan olarak 4/1-b sigortalı

⁶⁸³ Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 546.

statüsünde bulunmuş ise yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarının belirlenmesinde bu kişi 4/1-a'lı olarak kabul edilecektir⁶⁸⁴.

6. Sigortalılık Hallerinin Çakışması

Bir kişinin birden fazla sigortalılık tipini kapsayacak şekilde çalışması da mümkündür. Gerçekten bir kişi bir kurumda kamu görevlisi olarak çalışmakta iken aynı zamanda bağımsız çalışan olarak da faaliyet sürdürebilmektedir⁶⁸⁵.

a. 5510 sayılı Kanundan Önce

SSGSSK.'ndan önce bilindiği üzere birden fazla kanun ve sosyal güvenlik kurumu bulunmaktaydı. Bir sigortalının farklı kanunlar içerisine girmeyi gerektirecek şekilde faaliyette bulunması halinde sigortalılık ilişkisi bunlardan sadece biri ile kurulmakta idi⁶⁸⁶. Farklı sosyal güvenlik kurumlarına tabi olma durumu özellikle SSK ve Bağ-Kur Kanunları açısından sorun teşkil etmekteydi. Yargıtay soruna ilişkin çözümü önce başlayan sigortalılığı esas alarak sonuçlandırmaktaydı⁶⁸⁷. Bunun yanında Yargıtay'ın sorunun çözümü açısından farklı ölçütlere de başvurarak, önce başlayan sigortalılığı esas almakla birlikte temeldeki çalışma ya da fiili ve ekonomik olarak baskın olan

⁶⁸⁴ Ali Nazım **Sözer/Coşkun Saraç**, "Sosyal Sigorta İlişkisinde Çokluk: Sigortalılık Hallerinin, Tiplerinin ve Sürelerinin Birleşmesi", Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 3, S. 12, İstanbul 2008, s. 158 (Sosyal Sigorta); **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 234-235.

⁶⁸⁵ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda bir kişinin gelir getirici faaliyette bulunması disiplin cezasını gerektirmektedir. Ancak söz konusu husus bu kişinin aynı anda birden fazla sigortalı işte çalışmasını yasaklamamıştır.

⁶⁸⁶ **Sözer/Saraç**, Edimler, s. 1481; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 167.

⁶⁸⁷ YHGK., 29.06.2005, E. 2005/21-389, K. 2005/430; Y21HD., 11.10.2010, E. 2009/12470, K. 2010/9688; Y21HD., 15.07.2010, E. 2010/6832, K. 2010/8520 (Legalbank, E. T. 26.10.2013); "...Çakışan sigortalılık sorununu" gerek 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve gerekse 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanunu birbirlerine paralel düzenlemeler ile bir sigortalının aynı anda birden fazla sosyal güvenlik kurumuna tabi olmasını yasaklayıp sigortalının önceden başlayıp devam eden sigortalılığına geçerlik tanıyarak çözüme ulaştırmaya çalışmışlardır. Somut olayda, davacının 25.10.1999 tarihinde başlayan kısa süreli 506 sayılı Yasa'ya tabi sigortalılığı ile 3/12/1986 tarihinde başlayan ve 3.12.1986-13.3.1989, 31.12.1992 ve devamı şeklinde kesintisiz devam eden esnaf Bağ-Kur sigortalılığı ile çakışmaktadır. Mahkemece önceden başlayan ve kesintisiz devam eden esnaf Bağ-Kur sigortalılığına üstünlük tanınarak, vergi kaydının olmadığı ancak oda ve esnaf sicil kaydının bulunduğu dönemlerde esnaf Bağ-Kur sigortalılığının devam ettiğinin tespitine ve esnaf sicil kaydının sona erdiği 20.3.2007 tarihinden sonrası için yapılan ödemelerin ise isteğe bağlı esnaf Bağ-Kur sigortalısı kabul edilerek, bu dönemde çakışan 506 sayılı Yasaya tabi sigortalılığının iptaline karar verilmelidir...", Y21HD., 21.3.2013, E. 2013/35, K. 2013/5468 (Kazancı, E. T. 04.11.2013).

çalışmanın⁶⁸⁸ da sigortalılık tipinde dikkate alınması gerektiği yönünde kararlar da vermekteydi⁶⁸⁹.

b. 5510 sayılı Kanundan Sonra

Sosyal sigortada teklik⁶⁹⁰ ilkesi SSGSSK.'nda da aynı şekilde benimsenmiştir. Ancak sigortalılık hallerinin çakışmasına ilişkin 53. maddede 6111 sayılı Kanun⁶⁹¹ ile

⁶⁸⁸ “...Kural olarak limited şirket ortağı, kendi işini yapan kimse konumunda bulunduğundan çalışması hizmet akdi yerine vekalet akdine dayalıdır ve 506 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olarak değerlendirilemez ise de; bunun istisnasını, sigortalının, ortağı bulunduğu şirkete ait olmayan başka işyerinde/işyerlerinde hizmet akdine dayalı çalışması oluşturmaktadır. Bu tür çakışan (ikili) sigortalılığa ilişkin uyumsuzlukların çözümü için ise, gerçek ve fiili çalışmanın, başka bir anlatımla baskın sigortalılık olgusunun hangi Kurum ve kanun kapsamında gerçekleştiğinin belirlenmesi zorunludur. İnceleme konusu davaya bu çerçevede bakıldığında, davacının hizmetleri aynı anda iki farklı sosyal güvenlik kuruluşu ve kanunu kapsamında olup, yapılan inceleme ve araştırma ile toplanan kanıtların hüküm kurmaya elverişli olmadığı belirgindir. Bu nedenle; öncelikle, 83508 ve 488362 sicil numaralı işyerlerinin, davacının ortağı bulunduğu şirkete ait olup olmadığı açığa çıkartılmalı, ilk yargılamada dinlenen tanıkların hizmet cetvelleri getirtilip sözü edilen işyerlerinde tanıklığa yeterli çalışmalarının bulunmadığı anlaşıldığı takdirde, bu işyerlerinden Kuruma verilmiş, çekişme konusu dönemi içerir sigorta primleri bordrolarının tümü elde edilerek bordro tanıklarının bilgi ve görgülerine başvurulmalı, böylelikle hizmet akdine dayalı gerçek ve eylemli çalışmanın bulunup bulunmadığı saptanmalı, şirkete ilişkin olarak ilgili vergi dairelerinden beyanname ve diğer belgeler getirtilmeli; özellikle, davacının, sermayenin kaybı nedeniyle şirketin 01.04.1992 tarihinde fiilen kapatıldığı yönündeki iddiası kapsamında konusunda uzman bilirkişi aracılığı ile yöntemince inceleme yapılarak, toplanan tüm kanıtlar ışığı altında şirketin çekişme konusu dönemdeki faaliyeti, davacının şirketteki ortaklık payı ve konumu ile giderek yaşamında ekonomik ve fiili yönden hangi tür çalışmanın baskın olduğu belirlenmeli, bu belirlemeyle anılan çalışmanın gerçekleştiği Kuruma tabi sigortalılığa üstünlük tanınip diğer sigortalılık iptal edilerek sigortalılık süreleri saptanmalıdır. Bu bağlamda belirtilebilir ki, 1479 sayılı Kanun'un, 01.04.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5458 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle değişik ek 19. maddesi ile anılan Kanun'a 5458 sayılı Kanun'un 14. maddesiyle eklenen geçici 26. madde hükümleri de dikkate alınmalıdır. Sonrasında ise, tahsis istemi yönünden 506 sayılı Kanun hükümlerine göre yaşlılık aylığından yararlanma koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediği irdelenerek elde edilecek sonuca göre karar verilmelidir.” Y10HD., 01.11.2007, E. 2007/523, K. 2007/18142 (Legalbank, E. T. 30.10.2013), Caniklioğlu, bir kişinin ortaklık payından sağladığı geliri hayatını idame ettiremeyecek derecede ve yani çok cüzi bir miktara karşılık gelmekte ise verilen kararın hukuka uygun olduğunu belirtmiştir (Nurşen **Caniklioğlu**, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, Yargıtay’ın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2007, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 338).

⁶⁸⁹ **Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 1901; “...Mahkemece, ...uyumsuzluk konusu olan 01.05.2006 - 30.12.2008 tarihleri arasında, 1479 sayılı Yasa ve 5510 sayılı Yasanın 53. maddesi kapsamında davacının kendi nam ve hesabına yaptığı bağımsız bir çalışma bulunup bulunmadığı olgusu titizlikle araştırılmalı ve açıklığa kavuşturulmalı, her iki çalışmanın varlığı halinde ise, sigortalılığın durdurulmasının mümkün olup olmadığı araştırılıp belirlenmeli, aksi takdirde, aynı döneme rastlayan gerçek ve fiili sigortalı çalışmalardan hangisinin sigortalının hayatında fiilen ve ekonomik olarak baskın çalışma olduğu yani emek ve mesainin ağırlıklı olarak hangi çalışmaya tahsis edildiği ve ekonomik yönden geçimin hangi çalışmadan sağlandığı yöntemince araştırılıp, toplanan ve toplanacak delillerin sonucuna göre bir karar verilmelidir.” Y10HD., 28.05.2013, E. 2012/20285, K. 2013/11767 (Legalbank, E. T. 25.10.2013).

⁶⁹⁰ Müjdat **Şakar**, “4/b’liliğe veda (Ya Da İsteyene Hem 4/a Hem 4/b)”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 6, S. 21, İstanbul 2011, s. 215-216 (4/1-b’liler); **Sözer/Saraç**, Sosyal Sigorta, s. 157; **Alper**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 120.

⁶⁹¹ RG., 28.02.2011, S. 27857.

değişikliğe gidilmiş ve sosyal sigortada teklik ilkesi kısmen esnekleştirilmiştir. Bu bağlamda 6111 sayılı kanundan önceki durum ifade edildikten sonra mevcut düzenleme ele alınarak değerlendirme yapılacaktır.

aa. 6111 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklik Öncesi

Kanunun yürürlüğe girdiği ilk halinde 53. madde; sigortalının, 4. maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık hallerinden birden fazlasına aynı anda tabi olmasını gerektirecek şekilde çalışması halinde; öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (c) bendi kapsamında çalışması yoksa ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınarak sigortalı sayılacağını esas almakta idi. Burada kamu görevlisi sıfatı ile çalışmaya ilişkin sigortalılık tipi olan 4/1-c statüsüne öncelik verilmiş⁶⁹², bunun dışındaki 4/1-a ile 4/1-b türlerinde sigortalı olunması halinde ise hangisi önce başladıysa ona öncelik tanınacağı belirtilmişti⁶⁹³. Bu kapsamda kamu görevlisi olarak çalışan bir sigortalı aynı zamanda bir işyerinde de çalışsa ya da bağımsız çalışan olarak faaliyette de bulursa 4/1-c kapsamında sigortalı sayılacaktı. Ancak iş

⁶⁹² **Sözer/Saraç**, s. 153.

⁶⁹³ 11.11.2008 tarihinde bağımsız çalışan olarak 4/1-b kapsamında sigortalı olan bir kişinin 12.10.2010 tarihinde iş sözleşmesi ile çalışmaya başlaması halinde 4/1-a kapsamındaki sigortalılığı dikkate alınmayacak, 4/1-b kapsamındaki sigortalılığına itibar edilecektir. 12.12.2010 tarihinde vergi mükellefiyetini sonlandırması halinde 4/1-a sigortalılığı 13.12.2010 tarihinden itibaren geçerli sayılacaktır (**Şakar**, 4/1-b'liler, s. 217); "...*Davacının, 22.03.1996 – 26.02.2007 ve 02.04.2007 – 29.01.2010 tarihleri arasında vergi kaydı; Ayrıca, 06.03.2007 -31.01.2009 tarihleri arası ile 17.02.2009 tarihinden itibaren, devam eder şekilde, hizmet sözleşmesine dayalı çalışmaları nedeniyle prim ödemesinin bulunduğu anlaşılmıştır. Davalı Kurum (devredilen Bağ-Kur), vergi kaydı ve önceden başlayan sigortalılığı gözeterek, davacıyı, 1996 yılından başlayarak 26.02.2007 tarihine kadar, ayrıca, 01.02.2009 – 29.01.2010 tarihleri arasında kendi nam ve hesabına bağımsız çalışmaya dayalı sigortalı saymıştır. Bu durumda, taraflar arasındaki uyumsuzluk; davacının, hizmet sözleşmesine dayalı çalışmasının bulunmadığı 01.02.2009 – 16.02.2009 tarihleri arası dönem ile, vergi kaydı ve hizmet sözleşmesine dayalı sigortalılık sürelerinin çakıştığı 17.02.2009 – 29.01.2010 tarihleri arasında hangi sigortalılığa geçerlilik tanınacağına ilişkindir... uyumsuzluk konusu dönem için Kanunun 53 üncü maddesinin birinci fıkrasının ilk halindeki düzenlemenin uygulanması gerekir. Bu durumda, davaya konu uyumsuzluğun, önce başlayan sigortalılık esas alınarak çözümlenmesi gerekmektedir. Davacının, 5510 sayılı Kanunun 4/b maddesi kapsamında sigortalı olmayı gerektirir kendi nam ve hesabına bağımsız çalışmasının bulunması şartıyla, hizmet sözleşmesine dayalı çalışmasının kesintiye uğradığı 31.01.2009 tarihinden sonraki gün, 5510 sayılı Kanunun 4/b maddesi kapsamındaki sigortalılığı yeniden başlayacaktır. Bu durumda, davacı, 01.02.2009 tarihinden itibaren Kanunun 4/b maddesi kapsamında sigortalı olacak, uyumsuzluk konusu olan ve sigortalılığın çakışacağı 17.02.2009 – 29.01.2010 tarihleri arası çakışan dönem için, önceden başlayan sigortalılığa geçerlilik tanınması gerekecektir. Mahkemece, uyumsuzluk konusu döneme ilişkin olarak, vergi kaydı, ticari defter-belgeleri, vergi beyanları vs. getirtilip incelenerek, davacının, 5510 sayılı Kanunun 4/b maddesi kapsamında sigortalı olmayı gerektirir faaliyeti ile önceden başlayan sigortalılık belirlenip, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, bu yönde eksik inceleme ve araştırma ile yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir..."*, Y10HD., 08.02.2013, E. 2011/17985, K. 2013/1686 (Yayınlanmamış Karar).

sözleşmesi ile çalışan bir sigortalı aynı zamanda bağımsız olarak faaliyette de bulunuyorsa bu takdirde hangisine önce başladıysa bu sigortalılığa itibar edilecekti.

bb. 6111 sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik Sonrası

6111 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra ise 4/1-c sigortalılık statüsüne ilişkin öncelik yine korunmuş, ardından 4/1-a ile 4/1-b sigortalılık tiplerinin birlikte bulunması halinde ise hangisinde önce başladığına bakılmaksızın 4/1-a kapsamında sigortalılık tipine öncelik tanınmıştır⁶⁹⁴. Gerçekten değiştirilmiş 53. madde ile sigortalının, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statüleri ile (c) bendinde yer alan sigortalılık statüsüne aynı anda tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde, öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statülerine tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde ise aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacağı hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 53/1). Durum böyle olmakla birlikte kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan ve aynı zamanda işveren sıfatıyla bağımsız çalışan bir sigortalının 4/1-a'lı sayılması, bu kişiye yaşlılık aylığı bağlanması için gereken prim ödeme gün sayısını tamamlamasını zorlaştırabilecektir⁶⁹⁵. Kanun koyucu bu açıdan doğabilecek mağduriyeti önlemek açısından da maddenin devamında sigortalılık hallerinin çakışması nedeniyle Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılığı esas alınanların, yazılı talepte bulunmak ve Kanunun 82. maddesine göre belirlenen prime esas kazanç alt sınırı ve üst sınırına ilişkin hükümler saklı olmak kaydıyla, esas alınmayan sigortalılık statüsü kapsamında talep tarihinden itibaren prim ödeyebilecekleri öngörülmüştür (SSGSSK. m. 53/1). Bunun yanında

⁶⁹⁴ 25.05.2011 tarihinde 4/1-a'lı olarak sigortalılığı başlayan bir kişi 21.11.2014 tarihinde vergi mükellefi olması halinde 4/1-b kapsamındaki sigortalılığı 4/1-a kapsamındaki sigortalılığı sona ermedikçe başlamayacaktır. 04.03.2012 tarihinde 4/1-b kapsamında sigortalı olan bir kişi 27.05.2012 tarihinde bir işverene bağımlı olarak iş sözleşmesi ile çalışmaya başlaması halinde 4/1-a sigortalı olarak kabul edilecek ve 4/1-b kapsamındaki sigortalılığı 26.05.2012 tarihi itibarıyla sona erecektir (**Şakar**, 4/1-b'liler, s. 217); "...01.10.2008 tarihinden itibaren ise 5510 sayılı Kanunun 53'üncü maddesi gereğinde önce başlayan sigortalılık niteliğinde olan aynı Kanunun 4/1-b maddesi kapsamındaki sigortalılığa üstünlük tanınması gerekir. Ayrıca, anılan 53'üncü maddede 6111 sayılı Kanunla yapılan değişiklik davacının sigortalılıkları arasındaki çakışan sigortalılık sorununun 15.04.2010 tarihi itibarıyla sona ermesi nedeniyle uygulanamayacağından; davacının uyumsuzluğa konu 29.03.2007 - 15.04.2010 tarihleri arasında 5510 sayılı Kanunun 4/1-b maddesi kapsamında sigortalı olduğunun kabulüyle, yaşlılık aylığı tahsis koşullarının buna göre değerlendirilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması; usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir..."
Y10HD., 05.07.2013, E. 2013/5572, K. 2013/15359 (Yayınlanmamış Karar).

⁶⁹⁵ **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 169.

kötüniyetli uygulamaların önüne geçmek amacıyla, 53. maddenin ikinci fıkrasında 4/1-b kapsamındaki sigortalıların, kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden dolayı, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı olarak bildirilemeyecekleri hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 53/2). Bu hüküm gereğince bir işyerinde iş sözleşmesi ile çalışan bir işçi daha sonra bu işyerine ortak olması halinde 4/1-b hükümlerine göre sigortalı kabul edilecek, kendisine 4/1-a statüsündeki sigorta şartları uygulanmayacaktır⁶⁹⁶.

Bir işyerinde iş sözleşmesi ile çalışmakta iken aynı zamanda bir başka işyerinin de sahibi olan bir kişi, tarih açısından hangi sigortalılık türüne önce başladığına bakılmaksızın 4/1-a'lı olarak kabul edilecek, dilerse 4/1-b'li olarak da prim ödeyebilecektir. Öte yandan bir okulda öğretmen olarak çalışan bir kamu görevlisi de aynı zamanda sahip olduğu bir taksiiyi işletmesi halinde 4/1-c'li olarak kanun kapsamında kabul edilecektir. Durum böyle olmakla beraber 6111 sayılı kanunun yürürlüğe dair 215/b. maddesindeki, “...33... maddesi yayımı (25.02.2011) takip eden ayın birinci günü (01.03.2011) yürürlüğe girer” düzenlemesi ile “Kanunun 53. maddesinin birinci fıkrasında bu maddenin yürürlük tarihi itibarıyla yapılan değişiklikler, bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten öncesi için uygulanmaz” şeklindeki aynı yasanın geçici 33. maddesinde yer alan hükmü gereğince, 53. maddenin ilk halinde yer alan “Sigortalının, 4. maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık hallerinden birden fazlasına aynı anda tabi olmasını gerektirecek şekilde çalışması halinde; öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (c) bendi kapsamında çalışması yoksa ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınarak sigortalı sayılır.” hükmünün 01.10.2008-28.02.2011 tarihleri arasında uygulanacağını gözetilmesi gerekmektedir⁶⁹⁷. Bu tarihler arasında bir

⁶⁹⁶ Sözer/Saraç, s. 155; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 169.

⁶⁹⁷ Y10HD., 28.05.2013, E. 2012/20285, K. 2013/11767; Dava, davacının 1.2.2009-1.2.2011 tarihleri arasındaki Tarım Bağ-Kur sigortalılığının iptali ile 506 sayılı Yasaya tabi sigortalılığının geçerli olduğunun tespiti istemine ilişkindir.... Uyuşmazlık; çakışan sigortalılık hallerinden hangisinin geçerli olacağı hususundadır.... Dosyadaki kayıt ve belgelerden; davacının 1.2.2001 tarihinde başlayan tarım Bağ-Kur sigorta kaydının bulunduğu, 1986/1,2,3, 1987/1,2,3, 19888/1,2,3 dönemlerinde ve 1.2.2009-2011 tarihleri arasında SSK'lı çalışmasının bulunduğu, davalı Kurumun 5510 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği 1.10.2008 tarihinde davacının ziraat odası kaydının devam etmesi nedeni ile SSK'lı çalışmalarını iptal ettiği ve davacıya prim borcu çıkardığı, yapılan zabıta araştırması ile davacının 2009-2011 yılları arasında tarımsal faaliyetinin bulunmadığının tespit edildiği ve ziraat odası kaydının olmadığı anlaşılmaktadır. Somut olayda; davacı hakkında yapılan tüm araştırmaların davacıya ait olmayan kimlik bilgileri ile yapıldığı, dolayısıyla davacının tarımsal faaliyetini devam ettirip ettirmediği hiçbir kuşku ve duraksamaya yol açmadan belirlenmeksizin yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir. Yapılacak iş; davacının T.C. Kimlik numarası ile dosya içerisinde bulunan müzekereler yeniden yazılarak ve ihtilaf konusu dönemde muhtar ve aza olarak görev yapan kişilerin beyanlarına da

sigortalının aynı anda hem 4/1-a'lı olarak hem de 4/1-b'li statüsünde çalışmasının mevcut olması durumunda ise kanaatimizce baskın çalışmaya itibar edilmelidir.

4/1-b kapsamında tarım faaliyetlerinde bulunma hali ile 4/1-b kapsamındaki diğer sigortalılık statülerine aynı anda tabi olacak şekilde çalışılması durumunda, tarım faaliyeti dışındaki diğer sigortalılık durumu dikkate alınacaktır⁶⁹⁸ (SSGSSK. m. 53/1).

Burada sıklıkla karşılaşılan bir sorun; tarım faaliyetlerine son verip kooperatiften kaydını sildirmeyen ve aynı zamanda 4/1-a'lı olarak bir iş sözleşmesi ile başka bir işyerinde çalışmaları halidir. SSGSSK.'nın 6/1 maddesinde, kamu idareleri hariç olmak üzere, tarım işlerinde veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz işlerde çalışanlar ile tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan; tarımsal faaliyette bulunan ve yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, bu Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenlerin bu kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından sigortalı sayılmayacağı kabul edilmiştir. Burada aylık ortalama kazancının kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olup olmadığı öncelikle belirlenmelidir. Yargıtay uygulamasında kişinin ziraat odası, pancar ekicileri kooperatifi ve tarım kredi kooperatifi kayıtlarının devam etmesi hali tarım

---

başvurmak sureti ile davacının tarımsal faaliyetinin olup olmadığını tespit etmek, eğer tarımsal faaliyeti devam ediyorsa SSK'lı çalışmalara üstünlük tanınmayacağından davacının talebinin reddine, etmiyorsa şimdiki gibi kabule karar vermektten ibarettir..."Y21HD., 01.11.2012, E. 2012/3363, K. 2012/18367 (Legalbank, E. T. 25.10.2013); Davacının, 9.1.2002-31.10.2008 tarihleri arasında vergi kaydına dayalı olarak Kurumca 1479 Sayılı Kanun kapsamında sigortalı kabul edilmesi nedeniyle, 7.9.2006-31.10.2008 tarihleri arasındaki süreye yönelik 506 Sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılığın, 1479 Sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılıkla çakıştığı görülmektedir.... Bu bağlamda 5510 Sayılı Kanunun 53. maddesinde, 13.2.2011 tarihli 6111 Sayılı Kanunun 33. maddesiyle yapılan değişiklik üzerinde de durmakta yarar vardır. Anılan değişiklik ile, 53. madde "Sigortalının 4. maddenin 1. fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statüleri ile (c) bendinde yer alan sigortalılık statüsüne aynı anda tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde öncelikle aynı maddenin 1. fıkrasının (c) bendi kapsamında, (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statülerine tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde ise aynı maddenin 1. fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır..." şeklinde değiştirilmiş ise de; 6111 Sayılı Kanunun yürürlüğe dair 215/b. maddesindeki, "...33... maddesi yayımı (25.2.2011) takip eden ayın 1. günü (1.3.2011) yürürlüğe girer." düzenlemesi ile, "Kanunun 53. maddesinin 1. fıkrasında bu maddenin yürürlük tarihi itibarıyla yapılan değişiklikler, bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten öncesi için uygulanmaz." şeklindeki aynı Kanunun geçici 33. maddesi gözetildiğinde, uyumsuzluğun çözümünde, 5510 Sayılı Kanunun 53. maddesinin, 6111 Sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki halinin esas alınacağı anlaşılmaktadır. Y10HD., 21.05.2012, E. 2012/3584, K. 2012/8632 (Legalbank, E. T. 25.10.2013).

⁶⁹⁸

6111 sayılı Kanunun yürürlük tarihlerini düzenleyen 125'inci maddesinin (b) bendinde, 33'üncü maddenin, 25.02.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımını takip eden ayın birinci gününde yürürlüğe gireceği belirtilmiştir.

Bağ-Kur sigortalısı olduğuna karine olarak kabul görmektedir. Bunun yanında 01.10.2008 ile 28.02.2011 tarihleri arasında yer alan dönem açısından mahkemenin tarımsal faaliyetlerinin sona erip ermediğini araştırması, tarımsal faaliyetinin devam ettiğinin anlaşılması halinde yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, bu Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olup olmadığını ilgili vergi dairesi ve Kurumlar aracılığı ile tespit ettirip sonucuna göre karar vermesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır⁶⁹⁹. Böylelikle tarımsal faaliyetlerinin sona erdiği tespit edilerek sigortalının hizmet sözleşmesi ile çalışmaya devam etmesi dikkate alınarak 4/1-a kapsamında sigortalılık esas alınacaktır.

Sigortalılık sürelerinin çakışması müessesesi SSGSSK.'ndan önce sigortalı olanlar açısından kanaatimizce özellikle son 7 yıllık hizmetin tespit edilmesinde de kendini gösterecektir. Hem bağımsız çalışma hem de iş sözleşmesi ile bağımlı çalışma olgusunu yerine getiren bir sigortalı ilk olarak bağımsız çalışması mevcut olduğu kabul edildiğinde 01.10.2008-28.02.2011 tarihleri arasında 4/1-b'li sigortalı olarak kabul edilecek, 01.03.2011 tarihinden itibaren ise 4/1-a'lı statüsünde yer alacaktır. Nitekim 6111 sayılı kanunla değişiklik yapılmadan önce 5510 sayılı Kanununun 53. maddesinde 4/a ve 4/b

⁶⁹⁹ “Davacı, 1.10.2008-25.8.2010 tarihleri arasında SSK sigortalısı olduğunun tesbitiyle, bu tarihler arasındaki Bağ-Kur sigortalılığının iptaline karar verilmesini istemiştir... Uyuşmazlık davacının mülga 506 sayılı Yasa kapsamında zorunlu sigortalı olarak çalışmasının 30.09.2008 tarihinde sona ermesi nedeni ile 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 Sayılı Yasanın 8/2 maddesi uyarınca Ziraat Odası ve Tarım kooperatifleri kaydı bulunan davacının tarımsal faaliyeti nedeni ile tescil edildikten sonra 06.11.2008 tarihinde başlayıp devam eden 5510 sayılı Yasanın 4-a bendi kapsamında çalışmasının geçerli sayılıp sayılmayacağı ve 01.10.2008 tarihinde başlatılıp devam ettirilen sürelerde 5510 Sayılı Yasanın 4/b-4 maddesi kapsamında Tarımsal faaliyeti nedeni ile sigortalı sayılıp sayılmayacağı noktasında toplanmaktadır. Davacının, 1.10.2008-25.8.2010 tarihleri arasında Ziraat Odası, Pancar Ekicileri Kooperatifi ve Tarım Kredi Kooperatifi kayıtlarının devam etmesi tarım Bağ-Kur sigortalısı olduğuna karinedir. Her ne kadar 5510 sayılı Yasanın 53/1. maddesi 1.3.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6111 sayılı Yasanın 33. maddesi ile değiştirilerek (b) bendi kapsamındaki sigortalılık ile (a) bendi kapsamında sigortalılığın çakışması halinde (a) bendi kapsamındaki sigortalılığa geçerlilik tanınacağı şeklinde bir düzenleme getirilmiş ise de 6111 sayılı Yasanın Geçici 33. maddesinde bu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten öncesi için uygulanmayacağı bildirildiğinden davacının önceden başlayan sigortalılığı tarım Bağ-Kur sigortalılığı olduğundan davacının bu dönemde tarım Bağ-Kur sigortalısı olarak kabul edilmelidir. Yapılacak iş; 01.10.2008-25.8.2010 tarihleri arasındaki dönem yönünden 5510 sayılı Yasanın 9/b-5 maddesi uyarınca kısa ve uzun vadeli sigorta kolları bakımından tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar için, sigortalılığı sona erdiren haller olarak sayılan; tarımsal faaliyetlerinin sona erip ermediğini araştırmak, tarımsal faaliyetinin devam ettiğinin anlaşılması halinde yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, bu Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olup olmadığını ilgili vergi dairesi ve Kurumlar aracılığı ile tespit ettirip sonucuna göre karar vermektir. (Y21HD., 17.03.2011, E. 2011/1895, K. 2011/2428, (Legalbank, E. T. 26.10.2013).

kapsamında sigortalılıkların çakışması halinde önce başlayan sigortalılığa itibar edilmekte idi. İfade edilen durumun tam tersi de düşünülebilecektir. Bu bakımdan son 7 yıl fiili hizmet süresi tespit edilirken 53. madde gereği öngörülen sigortalılık tiplerinin dikkate alınması gerekecektir. Bununla beraber 6111 sayılı Kanun gereğince 4/1-a ile 4/1-b sigortalılığın birlikte bulunması halinde 01.03.2011 tarihi itibariyle sigortalı 4/1-a kapsamında kabul edilerek daha kolay yaşlılık sigortasından faydalanmaları sağlanmıştır⁷⁰⁰.

İsteğe bağlı sigortalılık⁷⁰¹ ile zorunlu sigortalılık hallerinin çakışması halinde ise 53. maddede zorunlu sigortalılığa öncelik tanınmış, sigortalının 4. madde kapsamında sigortalı sayılacağı öngörülmüştür (SSGSSK. m. 53/3). İfade edilen hususlar yurt içindeki çalışmalar için geçerli olup yurtdışında sigortalı olarak çalışmakta iken Türkiye’de isteğe bağlı sigortalı olunabileceğini de belirtmek gerekmektedir⁷⁰².

II. ŞEKLİ KOŞULLAR

Yaşlılık sigortasından sağlanan haklardan faydalanabilmek açısından maddi şartlar olarak yerine getirilmesi gereken yaş ve prim ödeme gün sayısı ile kimi sigortalılar için ayrıca

⁷⁰⁰ Şakar, 4/1-b’liler, s. 220.

⁷⁰¹ 5510 sayılı kanununun 50. Maddesi uyarınca isteğe bağlı sigorta; kişilerin isteğe bağlı olarak prim ödemek suretiyle uzun vadeli sigorta kollarına ve genel sağlık sigortasına tâbi olmalarını sağlayan sigortadır.

Aynı maddeye göre isteğe bağlı sigortalı olabilmek için Türkiye’de ikamet edenler ile Türkiye’de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşlarından;

a) Bu Kanuna tâbi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak,

b) Kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olmak,

c) 18 yaşını doldurmuş bulunmak,

d) İsteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle Kuruma başvuruda bulunmak şartları aranır.

⁷⁰² “... taraflar arası uyumsuzluk, Almanya’da zorunlu sigortalı olarak çalışan ve /veya ikamet eden Türk uyruklu bir kimsenin Türkiye’de isteğe bağlı sigortalı olup olamayacağı noktasındadır. Şu haliyle uyumsuzluğun yasal dayanağı, isteğe bağlı sigortalı olabilme koşullarını gösteren 1479 sayılı Kanun’un, “Bu Kanununun 24 üncü maddesinin (I) numaralı bendi kapsamına girmeyenlerden, aynı maddenin (II) numaralı bendinin (a) ve (c) alt bentlerinde sayılanlar dışında kalanlar, ev kadınları ve Türkiye’de ikamet eden yabancı uyruklular talepleri halinde isteğe bağlı sigortalı olabilirler... İsteğe bağlı sigortalılık, sigortalılık tescil talebinin Kuruma intikal ettiği tarih itibariyle başlar ve terk talebinin Kuruma intikal ettiği tarihte veya diğer sosyal güvenlik kanunlarına tabi olarak çalışmaya başladığı tarihten bir gün önce veya sigortalının toplam borcunun üç aylık prim ve ceza tutarından fazla olması halinde sigortalının daha önce ödediği primlerin tam olarak karşıladığı ayın sonu itibariyle sona erer...” şeklindeki 79. maddesidir. Anılan maddede geçen, 24 üncü maddesinin (I) numaralı bendinde ve (II) numaralı bendinin (c) alt bendinde yer alan, “sosyal güvenlik kuruluşları” deyiminin Türkiye’deki Sosyal Güvenlik Kuruluşlarını amaçladığı açık seçiktir. Bu durumda, yurtdışındaki çalışma, Türk uyruklu kimselerin Türkiye’de isteğe bağlı sigortalı olmasına engel teşkil etmeyecektir...”, Y10HD., 15.01.2013, E. 2011/17404, K. 2013/127 (Yayınlanmamış Karar).

aranan sigortalılık sürelerinin yerine getirilmesi başlı başına yeterli görülmemektedir.⁷⁰³ Bunun yanında işten ayrılma ve kuruma başvuru şekli şartlarının yerine getirilmesi de aranmaktadır (SSGSSK. m. 28/9).

A. İŞTEN AYRILMAYI GEREKTİREN DURUMLAR

1. Genel Olarak

Yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından şekli şartlardan ilki işten ayrılma olarak kabul edilmiştir⁷⁰⁴. Zira kişilerin çalışma yaşamından çekildikten sonra gelirden yoksun kaldıkları nazariyle yaşlılık sigortasından faydalanmaları arzu edilmiştir. Diğer taraftan sosyal sigortanın aktif-pasif ve aktüeryal dengesinin korunması ve aktif nüfusa iş olanakları sağlanması işten ayrılma koşulunun getirilmesini gerektirmiştir⁷⁰⁵. İşten ayrılma şartı diğer bir deyişle iş ilişkisinin son bulması koşulu işçiler, kamu görevlileri ve bağımsız çalışanlar için farklı şekillerde düzenlenmiştir. Bu bakımdan her bir sigortalı için işten ayrılma şartı ayrı ayrı değerlendirilecektir. Diğer taraftan işten ayrılmanın öngörülmesi karşısında 30.04.2008 öncesi sigortalı olanlar açısından işten ayrılma koşulunun şeklen yerine getirildiği ve uygulamada bu durumun farazi çıkış olarak adlandırıldığı da görülmektedir⁷⁰⁶.

2. 4/1-a Sigortalıları İçin İşten Ayrılma

4/1-a kapsamındaki sigortalının çalıştığı işten ayrılmalarının yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından gerekli olduğu Kanun tarafından kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 28/9). İşçiler açısından iş ilişkisinin sonlandırılması gerekmektedir⁷⁰⁷. Ancak bu ilişkinin neden ve nasıl sonlandırıldığı SSGSSK. açısından bir önemi yoktur⁷⁰⁸. 4/1-a kapsamında sigortalı olarak çalışmakta iken yaşlılık sigortasından faydalananların işlerine devam edebilmeleri ancak yaşlılık aylıklarının kesilmesi ile mümkün olacağından

⁷⁰³ Emre **Ertan**, “Yaşlılık Aylığı Bağlanması İstemi, Yazılı Başvuru Koşulu ve Sigortalı Lehine Yorum İlkesi – Karar İncelemesi”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 4, S. 19, İstanbul 2008, s. 242.

⁷⁰⁴ Ali Rıza **Okur**, “İşe İade Davası İle Yaşlılık Aylığı Talebinin Çakışması”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 5, S. 17, İstanbul 2010, s. 135 (İşe İade); **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 368; **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 578.

⁷⁰⁵ Süleyman **Başterzi**, s. 2228.

⁷⁰⁶ **Kuruca/Özdamar**, s. 115.

⁷⁰⁷ İşten ayrılmadan yapılan başvurunun sırf bu nedenle geçersiz sayılmaması gerektiği salt yaşlılık aylığının başlangıcında bir etkinin söz konusu olacağı yönünde bkz. **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 196.

⁷⁰⁸ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 368.

kanun koyucu doğal olarak bu kişilerin yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için işten ayrılmaları gerektiği hükmünü öngörmüştür (SSGSSK. m. 28/9).

3. 4/1-c Sigortalıları İçin İşten Ayrılma Koşulu

Kamu görevlileri için ise emekliye sevk onayının alınması memuriyetin sona ermesi olarak öngörüldüğünden işten ayrılma koşulu emekliye sevk onayının alınmasından sonra işçilerin aksine irade dışı gerçekleşmektedir⁷⁰⁹. Gerçekten 4/1-c kapsamındaki sigortalıların istekleri üzerine yetkili makamdan emekliye sevk onayı alındıktan sonra⁷¹⁰ ilişkilerinin kesilmesinin yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından gerekli olduğu Kanun tarafından kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 28/9).

Özelleştirilmeleri sonucu sermayesindeki kamu payı % 50'nin altına düşen kuruluşlar ile satış veya devri yapılmış olan kuruluşlarda çalışmakta iken emekliye ayrılanlar için emekliye sevk onayı aranmayacaktır. Bu kişilerden yaş haddi veya istek üzerine emekliye ayrılmak isteyenler için her durumda, istek tarihinden itibaren bir aylık süre sonunda ilişkilerinin kesilmiş sayılacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 46/son).

4/1-c kapsamında yaşlılık sigortasından faydalananların işlerine devam edebilmeleri ancak yaşlılık aylıklarının kesilmesi ile mümkün olacağından kanun koyucu doğal olarak bu kişilerin yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için işten ayrılmaları gerektiği hükmünü öngörmüştür (SSGSSK. m. 28/9).

B. İŞTEN AYRILMAYI GEREKTİRMEYEN DURUMLAR

4/1-(b) bendinde belirtilen sigortalının sigortalılığa esas faaliyete son verip vermeyeceğini beyan ettikten sonra yazılı istekte bulunmalarının yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından gerekli olduğu Kanun tarafından kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 28/9). Bu hüküm çerçevesinde işten ayrılma şartının 4/1-a ve 4/1-c kapsamında çalışanlar için geçerli olduğunu söylemek gerekir. Zira kanun koyucu faaliyetine son

⁷⁰⁹ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 369; **Ergin**, Yaşlılık Aylığı, s. 184.

⁷¹⁰ Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalıların emekliye sevk işlemleri Kanununun 48 inci maddesinde belirtilen makamların onayıyla tamamlanır. Ancak, özel kanun hükümleri hariç olmak üzere yetkili makamın emekliye sevk onayı alınma süresi, talep tarihinden itibaren bir ayı geçemez. Bakanlar Kurulu kararı veya müşterek kararname ile atananların görevleriyle ilişkilerinin kesilmesi ilgili bakanın onayı ile tekemmül eder. Özelleştirilmeleri sonucu sermayesindeki kamu payı %50'nin altına düşen kuruluşlar ile satış veya devri yapılmış olan kuruluşlarda çalışmakta iken emekliye ayrılanlar için emekliye sevk onayı aranmaz (SSİY., m. 56/3).

verip vermeyeceğini belirleme yetkisini 4/1-b kapsamında sigortalılara tanımıştır. Gerçekten ileride de inceleneceği üzere tarım faaliyetleri hariç 4/1-b kapsamında çalışılması halinde bu kanuna göre yaşlılık sigortasından faydalananların yaşlılık aylıklarının kesilmeyeceği, sosyal güvenlik destek primi ödeyerek yaşlılık aylığı almaya devam edecekleri öngörülmektedir (SSGSSK. m. 30). Bu sebeple 4/1-b kapsamında sigortalı olanların yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri açısından işten ayrılma koşulu mutlak olarak kabul edilmemektedir⁷¹¹.

Son olarak tarım faaliyetlerinde bulunanların yaşlılık sigortasından faydalanmaları halinde tekrar çalışmaları yasaklanmadığından ve sosyal güvenlik destek primi ödemedi yaşlılık aylığı almaya devam edecekleri öngörüldüğünden tahsis talebinde bulunurken çalışmaya devam edip etmeyeceklerini dahi beyan etmelerine gerek görülmemiştir⁷¹² (SSGSSK. m. 30/3).

C. KURUMA BAŞVURMA

1. Başvurunun Kurum Tarafından Kabul Edilmesi

Sigortalının yaşlılık sigortasından faydalanması açısından örneği Kurumca hazırlanacak tahsis talep dilekçesi ile Kuruma başvurusu şart olduğu Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde hüküm altına alınmaktadır (SSİY., 56/1-b). Zorunlu emeklilik müessesesi ve emekliliğe sevk onayı gibi işlemler salt 4/1-c kapsamındaki sigortalılar için kabul edilmiş buna karşılık 4/1-a ve 4/1-b kapsamındaki sigortalılar için ise çalıştıkları işyerinin kuruma bildirimde bulunmak ya da zorunlu veya kendiliğinden emeklilik gibi bir uygulama öngörülmemiştir⁷¹³. Bu bakımdan sigortalı kuruma başvurmadan kendiliğinden yaşlılık sigortasından faydalanabilmesi mümkün değildir⁷¹⁴. Bu bağlamda sigortalının yazılı talep koşulunu yerine getirmesini aranmaktadır. Başka bir deyişle öncelikle prim ödeme, yaş ve sigortalılık süresi şartlarını yerine getiren sigortalı işinden ayrılacak, ancak bunun yanında kuruma da yazılı olarak başvuracaktır.

⁷¹¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 579; Sözer, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 368; Can Tuncay/Ekmekçi, s. 399; Süleyman Başterzi, s. 2238; Özer, Yaşlılık Aylığı, s. 198.

⁷¹² Süleyman Başterzi, s. 2238.

⁷¹³ Sözer, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 369; Can Tuncay/Ekmekçi, s. 398; Şakar, Sosyal Sigortalar, s. 260.

⁷¹⁴ Özer, Yaşlılık Aylığı, s. 199.

Kanunda aranan yazılılık koşulunun yerine getirilmesi ile kimi zaman yaşlılık aylığı talebinin bulunup bulunmadığı anlaşılammamaktadır. Vatandaşlar yaşlılık aylığına hak kazanıp kazanmadığının tespitini kuruma sorabilmektedirler. Böyle bir durumda sigortalının Kurumdan, yaşlılık aylığına hak kazanıp kazanmadığını veya başka bilgileri sorması da olasıdır. İşte bu noktada, söz konusu dilekçenin nasıl değerlendirilmesi gerekeceği önem taşımaktadır. Yine Kuruma yapılan yazılı başvurunun yasada değinilen başvurulardan olup olmadığı çekince yaratabilmektedir. Sigortalının yaşlılık aylığı talebinde mi bulunduğu, yoksa Kurumdan bilgi mi istediği dilekçeden tam olarak anlaşılamiyorsa, sigortalı lehine yoruma öncelik tanınması ve yaşlılık aylığı talebinde bulunduğu kabul edilmelidir⁷¹⁵. Ancak bunun dışında sigortalıya dilekçesinin açıklattırılması yoluna gidilmesi de uygun gözükmemektedir.

4/1-c kapsamındaki sigortalıların emekliye sevk işlemleri SSGSSK.'nun 48. maddesinde belirtilen makamların onayıyla tamamlanır. Ancak, özel kanun hükümleri hariç olmak üzere yetkili makamın emekliye sevk onayı alınma süresi, talep tarihinden itibaren bir ayı geçemez. Bakanlar Kurulu kararı veya müşterek kararname ile atananların görevleriyle ilişkilerinin kesilmesi ilgili bakanın onayı ile tekemmül edecektir (SSİY. m. 56/3). Bu açıdan 4/1-c kapsamındaki sigortalıların yazılı başvuru şartını yerine getirmeleri aranmamaktadır⁷¹⁶.

Kurum yazılı başvuru sonrasında yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarını yerine getirip getirmediğini inceleyecek. Koşulları yerine getirdiği kanısına ulaşılması halinde başvuruyu kabul edecek, aksi takdirde şartların oluşmadığı gerekçesiyle başvuruyu reddedecektir. Ret kararına karşı yargıya başvurulması halinde koşulların gerçekleşmediği kanısına varan mahkemenin de davayı reddetmesi akla gelecektir.

2. Başvurunun Kurum Tarafından Reddedilmesinin Ardından Kanunda Aranan Koşulların Yargılama Safhasında Gerçekleştirilmesi

Yaşlılık sigortasından faydalanmak isteyen bir sigortalı öncelikle kanunda aranan şartları tamamlayacak ardından kuruma başvuruda bulunacaktır. Ancak vatandaşlar kimi durumlarda kanunların yanlış yorumlanması dolayısıyla hak sahibi olduğunun düşünülmesi kimi durumlarda da fiili hizmet süresi zammı, borçlanma gibi hakların

⁷¹⁵ Ertan, s. 244.

⁷¹⁶ Süleyman Başterzi, s. 2242.

kullanılmasının sonraya bırakılması sonucu kuruma erken başvuruda bulunmaktadır. İfade edilen durumlarda kurum başvuruyu reddetmekte, uyuşmazlık yargıya intikal etmektedir. İşte yargılama aşamasında mahkemenin yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarının dava tarihinde gerçekleşmediği ancak yargılama sürecinde gerçekleştiği kanaatine varması halinde nasıl karar vermesi gerektiği konusunda açıklığa kavuşturulmamıştır.

Yargıtay'a göre sosyal devlet ilkesi içerisinde yer alan sosyal güvenlik hakkının çabuk bir şekilde temin etmek devletin vazifesidir. Ayrıca yargılama aşamasında tahsis koşullarının gerçekleşmesi halinde mahkemenin usul ekonomisi gereği de davayı kabul etmesi gerektiği kanaatine varılmaktadır. Gerçekten mahkemenin dava tarihinde koşulların oluşmaması gerekçesiyle davayı reddetmesi, kurumun ikinci başvuruyu da geri çevirmesi halinde sigortalı tekrar dava açmak zorunda bırakılmış olacaktır. Bu bakımdan yargılama aşamasında koşulların gerçekleşmesi halinde de mahkemenin davayı kabul etmesi gerektiğine hükmedilmiştir⁷¹⁷. Gerçekten Yargıtay koşulların yargılama

⁷¹⁷ “..Davalı Kuruma yaşlılık sigortasından aylık bağlanması isteminde bulunduğu 23.03.2007 günü itibarıyla tahsis koşullarının tümüyle yerine getirilmediği belirgin olup, işbu davanın yargılama aşamasında, 21.03.1961 doğumlu davacının 14.08.1983 - 31.08.2000 dönemi ve 22.08.2002 tarihinden itibaren süregelen sigortalılığı ile 27.09.2006 günü bedeli ödenen (1) yıl (8) aylık askerlik borçlanması gözetildiğinde tahsis koşullarının, anılan Kanunun geçici 10. maddesinin 2. fıkrasının (d) bendi gereğince 05.12.2008 tarihi itibarıyla gerçekleştiği belirgin bulunmakla, özellikle 01.10.2011 günü yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun "Usul ekonomisi ilkesi" başlığını taşıyan 30. maddesinde yer alan, hakimin, yargılamanın kabul edilebilir süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlü olduğu yönündeki düzenleme ile sosyal güvenlik hukuku ilkeleri dikkate alındığında, anılan tarihi izleyen ay başından itibaren aylığa hak kazandığının tespitine ilişkin hüküm kurulması gerekirken, mahkemece eksik inceleme ve yanlış değerlendirme sonucu, istem günü itibarıyla tahsis şartlarının tümüyle oluşmadığı gerekçesiyle buna yönelik talebin reddine karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir. O halde, davacı vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilerek hüküm bozulmalı, kuşkusuz, yargılama aşamasında aylık bağlama koşulları gerçekleşen davacı yönünden tahsis talep tarihi itibarıyla şartlar oluşmamakla davalı Kurumun dava açılmasına sebep olan herhangi bir haksız işlemin de söz konusu bulunmadığı gözetilerek, yeniden yapılacak yargılamada giderler davacı üzerinde bırakılmalıdır...”, Y10HD., 04.10.2012, E. 2012/19163, K. 2012/17371, (www.kazanci.com.tr, E. T. 15.04.2013); YHGK, 06.07.2011, E. 2011/21-402, K. 2011/472 (Legalbank, E. T. 11.11.2013); “..Yasal dayanakları 1479 sayılı Kanunun 24. ve geçici 10. maddesi olan ve 06.09.2007 tarihinde açılan davada, davalı Kuruma yaşlılık sigortasından aylık bağlanması isteminde bulunduğu 23.03.2007 günü itibarıyla tahsis koşullarının tümüyle yerine getirilmediği belirgin olup, işbu davanın yargılama aşamasında, 21.03.1961 doğumlu davacının 14.08.1983 - 31.08.2000 dönemi ve 22.08.2002 tarihinden itibaren süregelen sigortalılığı ile 27.09.2006 günü bedeli ödenen (1) yıl (8) aylık askerlik borçlanması gözetildiğinde tahsis koşullarının, anılan Kanunun geçici 10. maddesinin 2. fıkrasının (d) bendi gereğince 05.12.2008 tarihi itibarıyla gerçekleştiği belirgin bulunmakla, özellikle 01.10.2011 günü yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun "Usul ekonomisi ilkesi" başlığını taşıyan 30. maddesinde yer alan, hakimin, yargılamanın kabul edilebilir süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlü olduğu yönündeki düzenleme ile sosyal güvenlik hukuku ilkeleri dikkate alındığında, anılan tarihi izleyen ay başından itibaren aylığa hak kazandığının tespitine ilişkin hüküm kurulması gerekirken, mahkemece eksik

aşamasında yerine getirilmiş olduğunun tespit edilmesi halinde mahkemenin bu durumda koşulun gerçekleştiği tarihi takip eden ay başından itibaren yaşlılık sigortasından faydalanabileceğine hükmetmesi gerektiğine ilişkin kararlar vermektedir.

Karar belirtilen gerekçelerle makul görülebilirse de davacının talebi dava tarihinden daha önceki bir zamandan itibaren yaşlılık aylığına hak kazandığının tespitine ilişkindir. Bu bakımdan verilen kararda taleple bağlılık ilkesi dikkate alınmamıştır. Bunun yanında yargı organının idarenin yerine işlem tesis edecek biçimde karar vermesi de kabul edilemeyecektir. Bu esaslara aykırı hareket edilmiş olması ancak sigorta hükümlerinin kamu düzeni ile bağlantılı olarak görülmesi ile açıklanabilecektir. Verilen kararın her ne kadar faydalı yönlerinin olduğu görülse de hukuk kurallarının ihlal edilip edilmediği de tartışmaya açıktır.

D. KURUMUN HATALI BİLDİRİMİ NEDENİYLE İŞTEN AYRILAN KİŞİNİN ZARARININ TAZMİNİ

Vatandaşların kuruma başvurarak yaşlılık sigortasına hak kazanıp kazanmadıklarını öğrenmek istedikleri görülmektedir. Sosyal güvenlik kurumu tarafından yapılan bilgilendirmeleri doğrultusunda sigortalılar hareket etmektedir. Bu açıdan yapılan bilgilendirmelerin kişileri yanıltması halinde zararın doğması da mümkündür. Zira kişiler bu bildirimde güvenip işlerinden ayrılmakta ve yanlışlığın fark edilmesinden sonra işlerine dönme imkanını bulamamaktadırlar. Bu sebeple davalı Kurumun sigortalıya yaşlılık aylığı bağlanabileceğini bildirmesi üzerine, bu bildirimde güvenerek sigortalı işinden ayrıldığı için sigortalının işinden ayrılıp işsiz kalmasından dolayı Kurumdan gerçek zararını isteyebilmelidir.

Yargıtay zararın nasıl tazmin edileceği hususunda da tespitler yapmaktadır. Buna göre davacı işten ayrıldığı tarihten, yaşlılık aylığı hak ettiği tarihe kadar eski işinde çalışamaktan kaynaklanan gerçek zararını Kurumdan isteyebilecektir. Gerçek zarar

---

inceleme ve yanılığlı değerlendirme sonucu, istem günü itibarıyla tahsis şartlarının tümüyle oluşmadığı gerekçesiyle buna yönelik talebin reddine karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir. O halde, davacı vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilerek hüküm bozulmalı, kuşkusuz, yargılama aşamasında aylık bağlama koşulları gerçekleşen davacı yönünden tahsis talep tarihi itibarıyla şartlar oluşmamakla davalı Kurumun dava açılmasına sebep olan herhangi bir haksız işlemin de söz konusu bulunmadığı gözetilerek, yeniden yapılacak yargılamada giderler davacı üzerinde bırakılmalıdır...”, Y10HD, 04.10.2012, E. 2012/19163, K. 2012/17371 (Legalbank, E. T. 21.11.2013).

hesabı yapılırken net kazanç yani işçinin ücretinden vergi kesintileri yapıldıktan sonra eline geçen miktar dikkate alınmalıdır. Ancak, davacının tazminat istediği tarihler arasında çalışması varsa, aldığı ücret miktarı da tazminattan indirilmelidir. Bununla beraber bu işyerinden aldığı ücret ayrıldığı işyerinden aldığı ücretten az ise, aradaki fark maddi tazminatın belirlenmesinde esas alınmalıdır. Ayrıca, davacının kasten kazanmaktan feragat ettiği miktar ile çalışmamaktan dolayı tasarruf ettiği kısım için, belirlenen zarar miktarından uygun bir oranda hakkaniyet indirimi yapılması gerekir. Bu bağlamda kişiler yanlış bilgilendirme sonucu uğradıkları zararları haksız fiil hükümlerine göre tazminini talep edebilmelidirler⁷¹⁸. Yargıtay'ın belirtilen ilkeleri doğrultusunda davanın genel hükümlere göre açılacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda davaya genel mahkemeler bakmakla görevlidir. Nitekim Yargıtay söze konu fiili haksız fiil olarak addetmektedir.

⁷¹⁸ “...Sigortalı ..., 14.10.2008 tarihli dilekçeyle emekliliğe hak kazanıp kazanmadığını sormuş; 30.01.2009 tarihli Kurum yazısında, ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başladığı 01.09.1983 tarihinden (askerlik borçlanması ile geriye götürülerek) 2008/12. ay sonuna kadar askerlik hizmeti dahil, 8923 gün prim ödemesi olduğu, 506 sayılı Yasanın 81. maddesine göre 47 yaşını ikmal edeceği 02.02.2009 tarihinden sonra işten ayrılarak tahsis talebinde bulunması halinde yaşlılık aylığının bağlanabileceği bildirilmiştir. Davacı çalıştığı işyerinden ayrılarak 03.02.2009 tarihinde yaşlılık aylığı tahsis talebinde bulunmuş, davacı için verilen 31.03.1985 tarihli işe giriş bildirgesinin ve 131 günlük hizmetlerin işveren ..... tarafından 23.01.1989 tarihinde gönderilen yazı uyarınca iptal edilmesi ve işe girişinin 12.08.1985 olduğunun belirlenmesi üzerine, davacıya 48 yaşının dolduracağı 02.02.2010 tarihinden önce aylık bağlanamayacağı bildirilmiş ve kendisine ikinci talebine istinaden 15.02.2010 tarihinden başlamak üzere yaşlılık aylığı bağlanmıştır. Davacıya ait işe giriş bildirgesinin ve hizmetlerin 1989 yılında iptal edilmesine dair bilgileri değerlendirmeksizin işlem yapan Kurum; konu hakkında sigortalıyı bilgilendirme gereğini yerine getirmeksizin; başlıca görevi olan sigortalılık bilgilerini düzenli şekilde kayda geçirmek, aylık bağlama işlemini de aynı titizlik içinde yürütme yükümlülüğüne aykırı davranmıştır. Yanlış işlemlerin sigortalı tarafından fark edilip giderilmesini beklemek, bu anlamda uzman kuruluşa rağmen sigortalının hataları bilecek durumda olduğunu kabul etmek, hakkaniyete uygun bir yaklaşım olarak kabul edilemez...”, Y10HD., 15.01.2013, E. 2011/18686, K. 2013/83 (Yayınlanmamış Karar); “...Davacıya, 25 yıllık sigortalılık süresini, 5150 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim gün sayısını ve 43 yaş 10 ay 8 gün hadlerini tamamlaması halinde tahsis talebinde bulunabileceğinin Kurumca bildirilmesi üzerine, davacının çalıştığı işyerinden ayrılarak 22.12.2010 tarihinde yaşlılık aylığı talebinde bulunduğu, ancak Kurumun 10.01.2011 tarihli cevabi yazısı ile 44 yaş 11 ay 7 gün şartına tabi olması nedeni ile talebinin ret edildiği anlaşılmakla; Mahkemece, Kurumun hatalı işlemi sonucu işten ayrılma nedeni ile davacının mahrum kaldığı ücret alacaklarından dolayı uğradığı zararın tazminine karar verilmesi isabetli ise de; zararın hesaplanma yönteminde Borçlar Kanununun 325. maddesi uyarınca çalışmamaktan dolayı tasarruf edilen giderler (ulaşım, giyim ve somut çalışma ilişkisine göre araç, gereç ve malzeme giderleri gibi) ile sigortalının kazanmaktan kasten kaçındığı gelirler sebebiyle, hesaplanacak zarar miktarından uygun bir oranda hakkaniyet indirimi de yapılması gerekirken, yazılı şekilde, yaşlılık aylığını alamadığı dönemdeki ücret bedeli gözetilerek maddi tazminata hükmedilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 23.09.2013, E. 2012/18082, K. 2013/17113 (Yayınlanmamış Karar).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAŞLILIK SİGORTASININ SONUÇLARI

I. GENEL OLARAK

Yaşlılık sigortasından faydalanabilmek için gerekli koşulların prim ödeme ve yaş şartı ile bir kısım sigortalılar için alternatif olarak öngörülmüş olan sigortalılık süresi olduğu ifade edilmiştir. Kanunda aranan bu şartların sigortalılar tarafından yerine getirilmesi halinde ise yaşlılık sigortası ile doğrudan veya dolaylı olarak birtakım haklar tanınmaktadır. Toplumda genel olarak emeklilik olarak nitelendirilen bu halde ilk olarak akla gelen ve genellikle de beklenen tek sonucu olarak görülen yaşlılık aylığına hak kazanılması söze konu olacaktır. Hatta birçok kaynakta yapılan tasnifte yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları olarak anlatılmakta ve bu koşulları yerine getirmesine bağlı olarak yaşlılık aylığına hak kazanılacağı belirtilmektedir. Yaşlılık sigortasından sağlanan diğer yardımlar yaşlılık aylığı almakta olanlara sağlanan yardımlar olarak telakki edilmektedir. Ancak SSGSSK.'nın 28. maddesinin başlığı yaşlılık sigortasıdır. Bu bağlamda yaşlılık sigortasına hak kazanma koşulları hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan biz yaşlılık sigortasının sonuçları ifadesini kullanmayı uygun buluyoruz.

Yaşlılık sigortasından sağlanan hakların salt yaşlılık aylığı olarak algılanmamasına diğer bir gerekçe de 28. maddede yaşlılık sigortasına hak kazanan sigortalıya sağlanan haklar içerisinde yaşlılık aylığı yanında toptan ödemeden de bahsedilmesi olarak gösterilmelidir. Bunun yanında kamu görevlilerinin yaşlılık sigortasından faydalanmaları halinde emekli ikramiyesine hak kazanacakları da kabul edilmektedir. Ayrıca yaşlılık aylığı ya da toptan ödeme almak amacıyla iş sözleşmesini fesheden işçinin kıdem tazminatına hak kazanması durumu incelenecektir. Tazminat karakterli bu edimlerin ise yaşlılık sigortası ile bağlantılı haklar olduğu belirtilmelidir.

Yaşlılık sigortasına hak kazanan bir sigortalının sadece gelir ihtiyacı bulunmamakta buna ilaveten sağlık hizmetleri alması da kimi zaman bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple sağlık hizmetleri de yaşlılık sigortasından sağlanan haklar içerisinde yer almaktadır. Son olarak yaş haddi nedeniyle emekliliğe sevk edilen askeri personelin kadrosuzluk tazminatına değinilmesi gerekir.

Özetlemek gerekirse, yaşlılık sigortasından sigortalıya sağlanan haklar açısından yapılan tasnifte yaşlılık aylığı, toptan ödeme, emekli ikramiyesi, kıdem tazminatı, sağlık hizmetleri değerlendirilecektir⁷¹⁹. Yaş haddi nedeniyle ödenecek olan kadrosuzluk tazminatı da dolaylı olarak ilişkili görüldüğünden kadrosuzluk tazminatı ve emlak vergisinden tanınan muafiyet hakkı da ayrıca inceleme konusu yapılacaktır.

Yaşlılık sigortasından sağlanan temel hak yaşlılık aylığıdır. Diğer haklar yaşlılık aylığı ile bağlantılı olarak değerlendirilmiştir. Sigortalıya yaşlılık aylığı bağlanması ve bağlanmamasına göre kanun tarafından bir takım haklar sağlanmıştır. Bu nedenle yaşlılık aylığı esas alınarak yaşlılık sigortasının sonuçları incelenecektir.

II. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMASI

A. YAŞLILIK AYLIĞININ BAŞLANGICI

Yaşlılık sigortasından yararlanma konusunda akla ilk gelen yaşlılık aylığı toplum nazarında kullanılan tabiriyle emekli aylığıdır. Bu nedenle yaşlılık aylığı yaşlılık sigortasından sağlanan temel bir hak olarak kendini göstermektedir⁷²⁰.

Yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarını yerine getiren bir sigortalının hak kazandığı tarihten itibaren kendisine yaşlılık aylığı bağlanacağı yanılığısına ulaşılması mümkündür. Ancak Kanununun 30. maddesinde düzenlendiği üzere koşulları yerine getiren bir sigortalının talep tarihini takip eden ay başından itibaren yaşlılık aylığına hak kazanacağı belirtilmelidir⁷²¹. Gerçekten 4/1-a ve 4/1-b kapsamındaki sigortalılardan yaşlılık aylığına

⁷¹⁹ Uşan, Sosyal Güvenlik, s. 222.

⁷²⁰ Ali Rıza Okur, "Çalışmanın Gelir ve Aylıklara Etkisi", Prof. Dr. Sarper Süzek'e Armağan, C. 2, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 2158 (Çalışma); Pakin Akın, s. 124.

⁷²¹ "...31.10.2008 tarihinden itibaren yaşlılık aylığına hak kazanabileceğinin tespitine karar verilmiş ise de; 506 sayılı Yasanın 62. maddesindeki "Sigortalı olarak çalıştığı işten ayrıldıktan sonra yazılı istekte bulunan ve yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıya bu isteğinden sonraki aybaşından başlanarak yaşlılık aylığı bağlanır." amir hüküm gözetilerek, tahsis şartlarının gerçekleştiği 31.10.2008 tarihini takip eden ay başından itibaren yaşlılık aylığına hak kazandığının tespitine karar verilmemesi, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", Y10HD., 21.01.2013, E.

hak kazananlara, yazılı istek tarihinden sonraki, 4/1-c kapsamındaki sigortalılardan yaşlılık aylığına hak kazananlara, yetkili makamdan alınan emekliye sevk onayı⁷²² üzerine görevleriyle ilişkisinin kesildiği tarihi takip eden, (c) bendinde belirtilen sigortalılardan her ne şekilde olursa olsun görevinden ayrılmış ve daha sonra başka bir sigortalılık haline tabi olarak çalışmamış olanlar ile kontrol muayenesi sonucu aylığı kesilenlerden yaşlılık aylığına hak kazananlara ise istek tarihini takip eden ay başından itibaren aylık bağlanacağı hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. 30/1). Ayrıca sigortalının aylığın ödenmesine başlanacağı tarihte hastalık sigortasından geçici iş göremezlik ödeneği alması durumunda, yaşlılık aylığının, geçici iş göremezlik ödeneği verilme süresinin sona erdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren başlayacağı, bağlanacak yaşlılık aylığının geçici iş göremezlik ödeneğinin aylık tutarından fazla olması halinde de aradaki farkın yaşlılık aylığı bağlanması talebini izleyen aybaşından itibaren başlanarak verileceği de belirtilmelidir.

Yaşlılık sigortasına hak kazandığı savıyla sosyal güvenlik kurumuna başvuran 4/1-b kapsamındaki sigortalının prim borçlarının bulunması halinde sonradan yapılan ödemeleri takip eden aybaşından itibaren yaşlılık aylığı bağlanacaktır⁷²³. Yine sigortalılık

---

2012/23447, K. 2013/588 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 15.01.2013, E. 2012/18042, K. 2013/167 (Yayınlanmamış Karar).

⁷²² Kamu görevlilerinin emekliye sevk onayları madde 48: 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanların yaşlılık, malûllük veya vazife malûllüğü işlemleri; a) Re'sen emekliye sevk hallerinde, sigortalının çalıştığı göreve atamasındaki usûle göre atamaya yetkili makamın, b) İstek üzerine veya yaş haddi, malûllük veya vazife malûllüğü hallerinde kamu idaresinin en yüksek amirinin, c) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri için Meclis Başkanlığının, belediye başkanları için belediye encümeninin, illerin daimi komisyon üyeleri için il valiliğinin, çalıştıkları kamu idareleri ile ilişkileri kesilmiş olup da bir kanunla sigortalılık hakkı devam edenler için daha önce görev yaptıkları son kamu idaresinin en yüksek amirinin, d) Kurumların yönetim kurulu üyelerinin istek, malûliyet ve yaş haddi hallerinde, atanmalarında atamayı yapan kurumun en yüksek amirinin, e) Danıştay Başkanının istek, malûliyet ve yaş haddi hallerinde Başbakanlık, Sayıştay Başkanının aynı halleri için Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı onayı ile tekemmül eder. Özel kanun hükümleri hariç olmak üzere yetkili makamın emekliye sevk onayı, talep tarihinden itibaren bir ayı geçemez. Bakanlar Kurulu kararı veya müşterek kararname ile atanmaların görevleriyle ilişkilerinin kesilmesi ilgili bakanın onayı ile tekemmül eder.

⁷²³ “...Mahkemece, davacının, İstanbul Barosu tarafından emekliliğe sevk edildiği 09.08.2006 tarihi itibarıyla (primi sonradan ödenen süreler dışlanarak) primi ödenmiş gün sayısı belirlenip, yaşlılık aylığı tahsis koşulları buna göre değerlendirilmelidir. Anılan tarih itibarıyla tahsis koşullarının gerçekleştiğinin anlaşılması durumunda, sonradan ödenen prim günlerinin yaşlılık aylığı hesabında gözetilmesi mümkün olmayacaktır. Davacının, 09.08.2006 tarihi itibarıyla ödenen prim gün sayısının, yaşlılık aylığına yetmemesi durumunda ise, sonradan yapılan ödemeleri takip eden aybaşından itibaren aylığına hak kazanılacaktır. Bu durumda, 2006 yılı Ağustos ayından sonra ödenen prim gün sayısının, yaşlılık aylığının hesabında gözetilmesi gerekir...” Y10HD., 2012/20276, K. 2013/450 (Yayınlanmamış Karar).

borçlanması suretiyle aylık bağlanılmasına hak kazanılması durumunda borcun ödendiği tarihi takip eden ay başından itibaren aylık bağlanacaktır (SSGSSK. m. 41/3).

Yaşlılık sigortasında aranan koşulları yerine getirmesine karşılık kurum tarafından talebin reddedilmesi halinde açılan yaşlılık aylığı tahsis davasında ödenmeyen her bir aylık için ödenmeyen dönemden itibaren faiz işletileceği⁷²⁴ de kabul edilmektedir.

5434 sayılı ESK.'na göre emekli aylığına hak kazandığının tespitine yönelik davalara idari yargı mahkemeleri bakmakla görevli iken⁷²⁵ SSGSSK.'ndan doğacak yaşlılık sigortasına ilişkin uyuşmazlıklarda iş mahkemelerinin görevli olduğu da belirtilmelidir⁷²⁶ (SSGSSK. m. 101).

B. YAŞLILIK AYLIĞININ ÖDENEMEMESİ SEBEBİYLE KURUM TARAFINDAN AVANS VERİLMESİ

Aylık bağlama işlemlerinin gecikmesi sonucu aylıklarının ödenmemesi riskini göz önüne alan kanun koyucu yaşlılık sigortasından faydalanan sigortalıların bu Kanunun uygulanması bakımından hak ettikleri alacaklarının süresi içinde ödenmemesi halinde, kurumun sigortalılara avans vermeye yetkili olduğunu hüküm altına almıştır (SSGSSK. m. 97/6). Bu hüküm ile aylıkların ödenmemesi halinde işyerinden ayrılmış olan

⁷²⁴ “...Davacıya bağlanan aylıkların faizinin başlangıç tarihinin belirlenmesinde, aylıkların belirlenmesinde Kuruma tanınan 506 sayılı Yasanın 116. maddesindeki 3 aylık işlem süresi gözetilerek hüküm kurulması isabetli ise de; her bir aylığın ödeme tarihinden itibaren faizi ile davalıdan tahsiline karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, ödenmeyen aylıkların 01.01.2011 tarihinden itibaren faizi ile tahsiline karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 17.01.2013, E. 2012/23769, K. 2013/272 (Yayınlanmamış Karar).

⁷²⁵ “Dava, 5434 sayılı Kanun kapsamında emekli aylığına hak kazandığının tespiti istemine ilişkindir...Kendisine 01.05.2010 tarihinden itibaren emekli aylığı bağlanan davacı, aylığa 09.10.2006 tarihinden itibaren hak kazandığı iddiasıyla anılan tarihten itibaren emekli aylığı bağlanması gerektiğinin tespitine karar verilmesini istemiş, Mahkemece, emekli aylığı bağlanabilmesi için yazılı istekte bulunmak gerektiği ve davacının yazılı talebi bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir...5434 sayılı Kanun hükümlerince emekli aylığının bağlanması gereken tarihin belirlenmesine ilişkin olan ve davalı SGK Başkanlığı (devredilen Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı)'na yönelik iş mahkemesine açılan ve görülen inceleme konusu davada, taraflar arasındaki hukuki uyuşmazlığın çözümünde 506, 1479 veya 5510 sayılı Kanunun uygulama yeri bulunmamaktadır. Bu durumda sözü edilen 134,70 ve 101'inci madde hükümlerine göre sınırlı yetki ile donatılmış iş mahkemesi görevli olmayıp, davanın idari yargı yerinde açılması gerektiği gözetilerek, görevsizlik nedeniyle dava dilekçesinin reddine karar verilmesi gerekirken, yanlıgılı değerlendirme sonucu, işin esasına girilerek, hüküm kurulmuş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 18.01.2013, E. 2012/22157, K. 2013/393 (Yayınlanmamış Karar); aynı yöndeki kararlar için bkz. Y10HD., 22.01.2013, E. 2012/22744, K. 2013/714 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 14.02.2013, E. 2012/23150, K. 2013/2246 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 19.09.2013, E. 2013/1038, K. 2013/16869 (Yayınlanmamış Karar).

⁷²⁶ Fatma Baştırzi, s. 100; Aslanköylü, Şerh C. II, s. 2606-2609.

sigortalının başkaca da bir gelirin olmaması nazara alınarak geçim sıkıntısı içine düşmesinin önüne geçilmek istenmiştir⁷²⁷.

C. AYLIKLARIN HESAPLANMASI

1. SSGSSK.'na Göre İlk Defa Sigortalı Olanların Aylıklarının Hesaplanması

4/1-a ve b bentleri kapsamındaki sigortalılar ile aynı fıkranın (c) bendine göre 15.10.2008 tarihinden sonra ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayanların yaşlılık aylığı, sigortalının her yıla ait prime esas kazancının, kazancın ait olduğu yıldan itibaren aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yılın Aralık ayına göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranının % 100'ü ile sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla gelişme hızının % 30'unun toplamına (1) tam sayısının ilâve edilmesi sonucunda bulunan güncelleme katsayısı⁷²⁸ ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, itibarî hizmet süresi ile fiilî hizmet süresi zammı hariç toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanan ortalama günlük kazancın otuz katıdır (SSGSSK. m. 29/1,2).

Aylık bağlama oranı, sigortalının yaşlılık sigortasına tâbi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınacaktır. Ancak aylık bağlama oranı % 90'ı geçemez (SSGSSK. m. 29/3). Bu bağlamda 18 yaşında çalışmaya başlayan bir sigortalının 63 yaşından sonraki çalışmalarının aylık bağlama oranını değiştiremeyeceği anlaşılmaktadır.

SSGSSK. gereğince yaşlılık sigortasından sağlanan yaşlılık aylığı, güncel ortalama kazanç ile aylık bağlama oranının çarpılması sonucu belirlenmektedir⁷²⁹. Ortalama aylık kazanç, prime esas kazancın, ait olduğu yıldan yaşlılık aylığı talep tarihine kadar geçen süre içerisinde geçen yıllar için güncelleme katsayısı ile güncellenmesi sonucu bulunan miktarın toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle tespit edilecektir⁷³⁰.

⁷²⁷ **Kuruca/Özdamar**, s. 138.

⁷²⁸ Güncelleme katsayısının hesabında, en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı veya sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla gelişme hızının eksi olduğu yıllarda eksi değerler sıfır olarak dikkate alınacaktır (SSGSSK. m. 3/son).

⁷²⁹ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 277; **Kuruca/Özdamar**, s. 132.

⁷³⁰ **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 1365.

Söze konu hükümler çerçevesinde sigortalının ödediği primlerin ilk yılları için daha çok, daha sonraki dönemi için daha az oranda aylık bağlanması sistemi terk edilerek her yıl için sabit oran belirlenmiştir⁷³¹. Kanun koyucu bu düzenleme ile daha fazla aylığa hak kazanmak isteyen sigortalıların daha uzun süre sistemde kalmalarını arzu etmektedir⁷³².

Sigortalının aylık başlangıç tarihindeki aylığı hesaplanırken, hesaplanan aylığın başlangıç tarihinin yılın ilk yarısına rastlaması halinde ocak dönemindeki artışlar dikkate alınarak oran belirlenirken, ikinci yarısına rastlaması halinde ise önce ocak dönemindeki artış orana yansıtılacak ardından da Temmuz ödeme dönemi için gelir ve aylıklara uygulanan artış oranları dikkate alınacaktır (SSGSSK. m. 29/son).

SSGSSK. yaşlılık aylıklarının hesaplanması sonucu çıkacak miktarın alt sınırını da belirlemiştir. Buna göre de sigortalıya bağlanacak yaşlılık aylığının hesabına esas tutarın çalışma sürelerindeki her yıl için 82. maddeye göre tespit edilen prime esas günlük kazanç alt sınırları dikkate alınarak, talep veya ölüm yılına ait Ocak ayı itibariyle 29. maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenen ortalama aylık kazancın % 35'inden, sigortalının bakmakla yükümlü olduğu eşi veya çocuğu varsa % 40'ından az olamayacağı hüküm altına alınmıştır⁷³³ (SSGSSK. m. 55/3). Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri gereğince bağlanan kısmi aylıkların ise ifade edilen alt sınıra dahil olmadığı da ayrıca öngörülmüştür (SSGSSK. 55/3).

Özetle yaşlılık aylığının hesaplanmasında (Her yılın prime esas kazancı * güncelleme katsayısı) / Toplam prim ödeme gün sayısı * 30 şeklinde bir formül kullanılabilir⁷³⁴.

2. 01.10.2008 Tarihinden Önce Sigortalı Olanların veya Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Yapanların Yaşlılık Aylıklarının Hesaplanması

01.10.2008 tarihinden önce 5434 sayılı ESK. kapsamındaki kamu görevlileri dışındaki mülga sosyal güvenlik kanunlarına göre ilk defa çalışmaya başlayan sigortalıların alacakları aylıkların hesaplanmasında karma yöntem öngörülmüştür. Buna göre; sigortalının 01.10.2008 tarihine kadar geçen sürelerdeki prim ödeme gün sayılarına veya

⁷³¹ **Ergin**, Geçici Hükümler, s. 265; **Aslanköylü**, Şerh C. I, s. 1365.

⁷³² **Ergin**, Geçici Hükümler, s. 265.

⁷³³ Bu hüküm ile yaşlılık aylıklarının neredeyse asgari ücretin 1/3'üne kadar indirilmesi söz konusudur (**Ertürk**, Uzun Vadeli Sigorta Kolları, s. 1053).

⁷³⁴ **Ergin**, Geçici Hükümler, s. 264; **Ergin**, Yaşlılık Aylığı, s. 182.

fiilî hizmet süresine ait aylık; 01.10.2008'den önceki kanun hükümlerine göre, aylık talep tarihindeki toplam prim ödeme gün sayısı veya fiilî hizmet süresi üzerinden, 01.10.2008 tarihi itibarıyla hesaplanacak aylığının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadarki prim ödeme gün sayısı veya fiilî hizmet süresi ile orantılı bölümü, aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile çarpılarak hesaplanır (SSGSSK. geç. m. 2/1-a).

Sigortalının 01.10.2008 tarihinden sonra geçen sürelerdeki prim ödeme gün sayılarına ait aylığı, aylık talep tarihindeki toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden 29. madde hükümlerine göre hesaplanacak aylığının, bu Kanunun yürürlük tarihinden sonraki prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü kadardır. Ancak, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 10 yıl hizmet süresi bulunmayan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlama oranının hesabında, sigortalının Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen ve Kanunun yürürlük tarihinden önceki prim gün sayısını 10 yıla (3600 güne) tamamlayan hizmet sürelerinin her 360 günü için % 3 oranı esas alınacaktır (SSGSSK. geç. m. 2/1-b).

Aylık, bu şekilde hesaplanan kısmî aylıkların toplamından oluşur. Aylıklar ayrıca 29. maddenin son fıkrasına göre Sigortalının aylık başlangıç tarihindeki aylığı hesaplanırken, hesaplanan aylığın başlangıç tarihinin yılın ilk yarısına rastlaması halinde ocak dönemindeki artışlar dikkate alınarak oran belirlenirken, ikinci yarısına rastlaması halinde ise önce ocak dönemindeki artış orana yansıtılacak ardından da Temmuz ödeme dönemi için gelir ve aylıklara uygulanan artış oranları dikkate alınarak arttırılacaktır (SSGSSK. geç. m. 2/1-c).

01.10.2008 itibarıyla 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı SSK.'nun geçici 82. maddesinin (a) bendine göre gösterge sistemi içinde hesaplanacak kısmî aylıklara esas gösterge, sigortalıların ortalama yıllık kazanç hesabına giren takvim yılı sayısı esas alınmak suretiyle hazırlanacak olan gösterge ve üst gösterge tespit tabloları esas alınarak belirlenecektir (SSGSSK. geç. m. 2/2).

Yine 01.10.2008 tarihine kadar geçen sürelerle ilişkin aylığın hesabında esas alınan asgari aylık tutarı ile 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 82. maddesinin ikinci fıkrasına göre belirlenen eski tam aylık tutarı, toplam prim ödeme gün sayısı içinde bu Kanunun yürürlük tarihine kadar geçen prim ödeme gün sayısının oranına tekabül eden tutar üzerinden esas alınır.

2008/Ekim (hariç) öncesi tahsis talebinde bulunan sigortalıların aylıkları bu tarihten önce yürürlükte bulunan gösterge ve 4447 sayılı Kanunla getirilen sisteme veya sigortalılık başlangıç tarihi 2000 yılından sonra olanlar için sadece 4447 sayılı Kanunla getirilen sisteme, Sigortalılığı 2008/Ekim (dahil) ve bundan sonraki bir tarihte başlayanların aylıkları Kanunla getirilen yeni sisteme, Sigortalılığı 2008/Ekim (hariç) öncesi başlayıp, 2008/Ekim (dahil) sonra tahsis talebinde bulunanların aylıkları eski ve yeni sistemin birleşiminden oluşan karma sisteme göre bağlanacaktır⁷³⁵ (2011/58 sy. Genelge).

2011/58 sayılı genelgede de aylıkların nasıl hesaplanması gerektiğine ilişkin hükümler öngörülmüştür. Bu bakımdan hükümleri belirtmekle yetineceğiz.

a. Ortalama Aylık Kazancın Tespiti

Ortalama günlük kazanç hesabına ilişkin formülde yer alan toplam prim ödeme gün sayısına; SSGSSK.'nın geçici 9. maddesinin beşinci fıkrasında belirtilen maden işyerlerinin yeraltı ve yeraltı münavebeli işlerindeki prim ödeme gün sayılarının dörtte biri, Kanununun 40 ve 49. maddelerine göre verilen itibari hizmet süresi ile fiili hizmet süresi zammı gün sayıları, Kamu kurum ve kuruluşlarında Kanun hükümlerine tabi çalışan sözleşmeli pilot ve uçuş ekibi personeline 3160 sayılı Kanun gereğince verilen itibari hizmet müddeti gibi kazançsız gün sayıları dahil edilmeyecektir. Ortalama günlük kazancın 30 katı alınarak, aylığın hesabına esas sigortalının ortalama aylık kazancı (OAK) bulunacaktır.

b. Aylık Bağlama Oranı

Aylık bağlama oranı, sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanacaktır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınacaktır.

Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 3600 prim gün sayısını doldurmamış olan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlama oranının hesabında, sigortalının Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen ve Kanunun yürürlük tarihinden önceki prim gün sayısını 3600 güne tamamlayan hizmet sürelerinin her 360 günü için % 3 oranı esas alınacaktır. Ancak, bu hesaplama şekli 30/4/2008 (dahil) öncesi sigortalı olanlar için uygulanacak,

⁷³⁵ Şakar, Sosyal Sigortalar, s. 276-277; Nergis Şimşek, s. 234.

01.05.2008 (dahil) tarihinden sonra ilk defa sigortalı olanlar hakkında uygulanmayacaktır.

Sigortalının Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte 2100 günü olup, tahsis talep tarihinde toplam 5800 prim gün sayısı bulunmaktadır. Bu sigortalının ABO 3'ü;

$$3600-2100 = 1500, 1500/360 = 4,17 \times \% 3 = \% 12,51$$

$$5800-1500 = 4300/360 = 11,94 \times \% 2 = 23,88$$

$$ABO 3 = 12,51 + 23,88 = \% 36,39 \text{ dur.}$$

Özel hükümlere göre aylık bağlananlardan; Kanunun geçici 9. maddesinin beşinci fıkrası gereğince maden işyerlerinin yer altı işlerinde çalışan sigortalılara bağlanan aylıkların aylık bağlama oranı, 8100 gün üzerinden hesaplanan orandan (% 45) az olmayacaktır.

Kanunun geçici 10. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına göre sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce malul olan sigortalılar ile sakatlığı nedeniyle vergi indiriminden yararlanan sigortalılara bağlanan aylıkların aylık bağlama oranı, 5400 gün üzerinden hesaplanan orandan (% 30) az olmayacaktır. Aylık bağlama oranı % 90 ı geçemez.

28. maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarına göre aylığa hak kazanan sigortalılardan; 4/1-(a) sigortalıları için hesaplanacak aylık bağlama oranı, prim gün sayısı 7200 den az olanlar için çalışma gücü kayıp oranının 7200 prim ödeme gün sayısı ile çarpımı sonucu bulunan rakamın % 60 a bölünmesi suretiyle hesaplanan gün sayısına göre (Çalışma gücü kaybı oranı x 7200 / % 60 = ABO ya esas prim gün sayısı) % 40 ı geçmemek üzere, 4/1-(b) sigortalıları için hesaplanacak aylık bağlama oranı, prim gün sayısı 9000 günden az olanlar için çalışma gücü kayıp oranının 9000 prim gün sayısı ile çarpımı sonucu bulunan rakamın % 60 a bölünmesi suretiyle hesaplanan gün sayısına göre (Çalışma gücü kaybı oranı x 9000 / % 60 = ABO ya esas prim gün sayısı) % 50 yi geçmemek üzere, tespit edilecektir. Prim gün sayısı 4/1-(a) sigortalıları için 7200, 4/1-(b) sigortalıları için 9000 günden fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısına göre aylık bağlama oranı belirlenecektir. Ancak, malul sayılmayan sigortalılardan Kurum Sağlık Kurulunca Kanunun 28. maddesinin beşinci fıkrası (a) bendi kapsamında tespit edilen çalışma gücü kayıp oranı % 59 un üzerinde bile olsa aylık bağlama oranına esas gün sayısı

belirlenirken, çalışma gücü kayıp oranı % 59 (Gün sayısı X % 59/ % 60) olarak dikkate alınacaktır.

c. Aylığın Hesabı

Ortalama aylık kazanç ile aylık bağlama oranının çarpılmasıyla sigortalının tahsis talep tarihine ait Ocak aylığı bulunacaktır. Bu şekilde aylık, ortalama aylık kazanç x aylık bağlama oranı formülü ile hesaplanacaktır.

aa. Genel Olarak

5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce ilk defa sigortalı olan ve günümüzde yaşlılık aylığı alma şartlarını taşıyan kişilerin ilk defa sigortalı oldukları tarih kadınlar için en erken 20 erkekler için en erken 25 sene öncesidir. Dolayısıyla bu kişiler 2000 yılından önce sigortalı olmuş kişilerdir. Bu kişilerin emekli aylığı üç aşamada hesaplanır ve sonrasında da bulunan bu aylıklar kısmileştirilerek tam aylık tespit edilir..

Bu aşamalar; 15 Ekim 2008 tarihinden önceki prim ödeme gün sayısına ait kısmi aylığın (A) hesabı, 15 Ekim 2008 tarihinden sonraki prim ödeme gün sayısına ait kısmi aylığın (B) hesabı ve bulunan bu kısmi aylıkların birleştirilmesidir.

15 Ekim 2008 tarihinden önceki prim ödeme gün sayısına ait kısmi aylık (A), 15 Ocak 2000 tarihi öncesi kısmi aylık (A1) ve 15 Ocak 2000 ila 14 Ekim dönemleri arasının kısmi aylığı (A2) olmak üzere iki farklı hesaplama ile belirlenir.

15 Ocak 2000 tarihinden önceki prim ödeme gün sayısına ait kısmi aylığın (A1) hesabında biri gösterge, diğeri de aylık bağlama oranı olmak üzere iki unsur kullanılarak yaşlılık aylığı hesaplanır.

506 sayılı Kanun'un 2000 yılından geçerli olmak üzere 4447 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki katsayı esasına dayalı gösterge sisteminde, sigortalıların 2000 yılından önceki aylıklarına esas göstergelerinin tespitinde kamu ve özel sektör için ayrı ayrı hazırlanan "gösterge ve üst gösterge tespit tabloları" kullanılmakta ve gösterge sistemi içinde hesaplanacak aylıklara esas göstergenin, sigortalıların 10 takvim yılını geçmemek üzere 2000 yılından önce primi ödenmiş takvim yılı sayısına göre hazırlanan gösterge ve üst gösterge tespit tabloları esas alınarak belirlenmektedir.

Göstergenin tespitine esas ortalama yıllık kazanç, sigortalının 2000 yılından önce 10 yılı geçmemek üzere primi ödenmiş takvim yıllarına ait prime esas kazançlar toplamının takvim yılı sayısına bölünmesi ile elde edilmektedir. Aylığın hesabına esas gösterge, sigortalının 2000 yılından önce çalıştığı sektör (kamu/özel) için geçerli olan ve ortalama yıllık kazanç hesabına giren takvim yılı sayısı esas alınmak suretiyle hazırlanan gösterge ve üst gösterge tespit tablolarında ortalama yıllık kazanç eşit sayının, tabloda eşit sayı yoksa en yakın sayının karşılığı olarak alınarak tespit edilmektedir.

2000 yılından önceki prim ödeme gün sayısına ait tam aylığın hesabına esas aylık bağlama oranı (ABO), gösterge tablosu ya da üst gösterge tablosuna göre değişkenlik gösterir. Gösterge Tablosundan hak kazanılan yaşlılık aylıklarının oranı % 60'tır. Üst Gösterge Tablosunun her kademesi için ayrı bir oran belirlenmiş olup, 10. derecenin 1. kademesinin karşılığı olan oran % 59,9, 1. derecenin 10. kademesinin karşılığı olan oran ise % 50'dir. Yine, Sigortalının ortalama yıllık kazancına göre belirlenen gösterge ve üst göstergeye karşılık gelen oranlar sigortalı kadın ise 50, erkek ise 55 yaşından sonra doldurulan her tam yaş için ve 5000 günden fazla ödenen her 240 günlük prim için 1 puan artırılarak, 5000 günden eksik her 240 günlük prim için 1 puan eksiltiyle tespit edilir. Aylık bağlama oranı hiçbir şekilde % 85'i geçemez.

2000 yılından önceki prim ödeme gün sayısına ait tam aylık, $Gösterge \times Katsayı \times ABO$ formülü uygulanarak hesaplanır. Katsayı ise Devlet memurlarının aylıklarına uygulanan ve 1 Aralık 1999 tarihinde geçerli olan 12.000 rakamıdır. Ancak, bu formüle göre belirlenen aylık, üst gösterge tablosundan hesaplanmışsa ($10175 \times 12000 \times ABO$) formülüne göre hesaplanan tutardan (85,47 TL), gösterge tablosundan hesaplanmışsa ($9475 \times 12000 \times \%70$) 79,59 TL'den az olamaz. Bu şekilde bulunan aylık, sigortalının 1999/Aralık ayına ait aylığı olarak kabul edilir. Dikkat edilirse bu formüle göre yüksekten prim ödeyenle düşükten prim ödeyen arasında maaş miktarı açısından fazla bir fark yoktur. Örneğin; 9800 gün boyunca yüksekten prim ödemiş birisinin 1999/Aralık dönemi için alabileceği maksimum aylık 127,47 TL iken en düşükten prim ödeyip 3600 günle emekli olanın aylığı ise 79,59 TL'dir. 1999/Aralık ayına ait en düşük aylığın bu günkü karşılığı vergi iade dahil 1.102, 23 TL, en yüksek aylık olan 127,47 TL'nin bu günkü karşılığı ise 1.764,70 TL'dir. Yani en düşük aylıkla en yüksek aylık arasındaki yüzdesel fark % 60'dır. Oysa ödenen prim açısından fark bunun çok çok üzerindedir. (Dönemlere göre 3 ila 4,5 kat arası) Yine ödenen prim gün sayısı açısından da ciddi fark vardır.

Dolayısıyla 2000 yılından önceki aylık bağlama sistemi gereği çok yüksekte prim ödeyenler açısından ödedikleri primlerin karşılığını tam alamadıklarını söylememiz isabetli olur.

Bu şekilde hesapladığımız 2000 yılından önceki prim ödeme gün sayısına ait kısmi aylığı yani A1 aylığını, Tam Aylık x 2000 yılından Önceki Prim Gün Sayısı / Toplam Prim Ödeme Gün Sayısı formülüne göre hesaplamamız gerekir. Aralık/1999 ayı itibariyle bulunacak kısmi aylığı, önce 1999/Aralık ayı TÜFE artış oranı olan % 5,9 kadar artırıp Ocak/2000 ödeme dönemine, daha sonra da 2000 yılı dahil olmak üzere 2008 yılına kadar geçen her takvim yılı için TÜFE artış oranı ve Gelişme Hızı kadar ayrı ayrı artırarak 2008/ Ocak ayına taşınmalıyız. Bu güncelleme için artık sabitlenmiş olan 8,45199464995839 katsayısı kullanabiliriz.

Şimdi de 15 Ocak 2000 ile 15 Ekim 2008 dönemine ait A2 aylığını hesaplayarak kısmileştirme sonrasında da A1 ve A2 aylığını birleştirmeliyiz. 15 Ocak 2000 ile 15 Ekim 2008 dönemine ait aylık, ortalama yıllık kazanç ve aylık bağlama oranı (ABO) olmak üzere iki unsura göre hesaplanır. Ortalama yıllık kazancın hesabında 2000 yılından 2008 yılına kadar geçen her takvim yılına ait prime esas kazançlar dikkate alınır. Ancak, söz konusu her takvim yılına ait kazanç, kazancın ait olduğu takvim yılından itibaren 2008 yılına kadar geçen her takvim yılı için önce Aralık ayına göre açıklanan TÜFE'deki artış oranı, daha sonra GH kadar artırılarak güncellenir. 15 Ocak 2007 ile 15 Ekim 2008 dönemlerine ait kazançlar güncellenmez ve olduğu gibi alınır. Güncellenen kazançlar toplamının, 15 Ocak 2000 ile 15 Ekim 2008 dönemi arasındaki prim ödeme gün sayısına bölümünün 360 katı ortalama yıllık kazancı verecektir.

15 Ocak 2000 ile 15 Ekim 2008 dönemleri için aylık hesabına esas aylık bağlama oranı (ABO), toplam prim ödeme gün sayısının ilk 3600 günün her 360 günü için % 3,5, sonraki 5400 günün her 360 günü için % 2, daha sonraki her 360 gün için % 1,5 oranlarının toplamından oluşur.

15 Ocak 2000 ile 15 Ekim 2008 dönemleri arasındaki prim ödeme gün sayısına ait tam aylık, ortalama yıllık kazanç X aylık bağlama oranı/12 formülü uygulanarak hesaplanır. Bulunan bu tam aylık yani A2 aylığı 15 Ocak 2000 ile 15 Ekim 2008 dönemleri arasındaki prim ödeme gün sayısı ile çarpıldıktan sonra toplam prim ödeme gün sayısına bölünerek kısmi A2 aylığı hesaplanır. Bu şekilde hesaplanan kısmi A2 aylığı sigortalının 15 Ocak

2008 tarihine ait kısmi aylığını oluşturur. Daha önce bulunan kısmi A1 aylığı ile şimdi hesaplanan A2 aylığı birleştirildikten sonra yani A aylığı bulunduktan sonra bu aylık 2008 yılı dahil olmak üzere emeklilik talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile çarpılarak (A) aylığı emeklilik talebinde bulunan yılın Ocak ayına taşınır.

15 Ekim 2008 tarihinden sonrasına ait prim ödeme gün sayısına ait kısmi aylık yani B aylığı ortalama aylık kazanç ve aylık bağlama oranı olmak üzere iki unsura göre hesaplanır. Belirtmeliyiz ki; buradaki “güncelleme katsayısı”, her yılın Aralık ayına göre TÜİK tarafından açıklanan en son TÜFE oranının % 100’ü ile gelişme hızının % 30’nun toplamına (1) tam sayısının ilave edilmesi sonucunda bulunan değeri ifade etmektedir.

Ortalama aylık kazanç, 15 Ekim 2008 tarihinden sonraki her yıla ait sigorta primine esas kazancın, ait olduğu yıldan itibaren emekli aylığı talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, 15 Ekim 2008 tarihinden sonraki prim ödeme gün sayısına bölünmek suretiyle hesaplanan ortalama günlük kazancın 30 katıdır.

15 Ekim 2008 tarihinden sonraki prim ödeme gün sayısına ait aylığın hesabına esas aylık bağlama oranı sigortalının toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanır. Ancak aylık bağlama oranı % 90’ı geçemez.. Bu % 90 sınırın bir öneminin bulunmadığını özellikle belirtelim. Zira aylık bağlama oranının % 90 olması demek 18.000 gün prim ödemek demektir ki; zaten bu kadar prim ödeyen de emekliliğini isteyecektir. Bu şekilde bulunan aylık bağlama oranı ortalama aylık kazançla çarpılacak ve sigortalının 15 Ekim 2008 tarihinden sonraki süreye ait tam aylığı bulunur. Bulunan bu tam aylık yani B aylığı 15 Ekim 2008 tarihinden sonraki prim ödeme gün sayısı ile çarpılıp toplam prim ödeme gün sayısına bölünerek kısmi B aylığı hesaplanır. Bu şekilde bulunan kısmi B aylığı kişinin emeklilik müracaatında bulunduğu yıldan önceki yılın Aralık ayına ait kısmi aylığını oluşturur.

Emeklilik müracaatında bulunulan yıldan önceki Aralık ayına ait olan A aylığı yani A1+A2 aylığı B aylığı ile birleştirilerek, sigortalının emeklilik müracaatı yılın ilk altı aylık döneminde ise Ocak ödeme döneminde uygulanan artış oranı kadar, yılın ikinci altı aylık döneminde ise Ocak ve Temmuz ödeme dönemlerinde uygulanan artış oranları kadar artırılır ve emeklilik aylığı bulunur. Biz bu şekilde hesaplanan ve üç kısmi aylığın

toplamından oluşan yani sigortalıya ödenen yaşlılık aylığına C aylığı diyoruz. Yani C aylığı emeklilik müracaat tarihinden önceki Aralık ayına ait A1+A2+B aylıklarının Ocak veya Ocak-Temmuz zammı uygulanan son halidir.

bb. 506 Sayılı SSK'na tabi olanlar

Karma sisteme göre aylıklar; 2008/Ekim (hariç) öncesi kısmi aylığın (A) hesabı (2000 yılı öncesi kısmi aylığın (A1) hesabı ile 2000-2008/Eylül (dahil) arası kısmi aylığın (A2) hesabı) ve 2008/Ekim (dahil) sonrası kısmi aylığın (B) hesabı kısmi aylıkların birleştirilmesi olmak üzere üç aşamalı olarak belirlenecektir.

2008/Ekim (hariç) öncesi kısmi aylığın (A) hesabı; 2000 yılı öncesi prim ödeme gün sayısına ait aylığın (A1) hesabı ile 2000-2008/Ekim (hariç) arası kısmi aylığın (A2) hesabı olmak üzere iki aşamalı olarak belirlenecektir.

Kanunun geçici 2. maddesinin ikinci fıkrasında 506 sayılı Kanunun geçici 82. maddesinin (a) bendine göre gösterge sistemi içinde hesaplanacak kısmi aylıklara esas göstergenin, sigortalıların ortalama yıllık kazanç hesabına giren takvim yılı sayısına göre hazırlanacak olan gösterge ve üst gösterge tespit tabloları esas alınarak belirleneceği öngörüldüğünden, göstergenin tespitine esas 1 ila 10 yıla ilişkin prime esas kazançlar için özel ve kamu sektörüne ait gösterge tespit tabloları hazırlanmış olup, gösterge tabloları Genelge ekinde Ek-6'da yer almıştır.

A1 aylığı: Gösterge x Katsayı x Aylık Bağlama Oranı formülüne göre hesaplanacaktır.

Sigortalının 2000 yılından önce çalıştığı sektör (kamu/özel) için geçerli olan ve ortalama yıllık kazanç hesabına giren takvim yılı sayısı esas alınmak suretiyle hazırlanan gösterge ve üst gösterge tespit tablolarında ortalama yıllık kazanç eşit sayının, tabloda eşit sayı yoksa en yakın sayının karşılığı olarak alınacaktır.

Gösterge Tablosu'ndan hak kazanılan yaşlılık aylıklarının oranı % 60 tır. Üst Gösterge Tablosu'nun her kademesi için ayrı bir oran belirlenmiş olup, 10. derecenin 1. kademesinin karşılığı oran % 59.9, 1. derecenin 10. kademesinin karşılığı oran ise % 50 dir. Ara göstergelerin oranları ise en düşük göstergenin karşılığı olan % 59.9 oranı, izleyen her gösterge için binde bir azaltılarak belirlenmiştir.

Belirlenen oranlar; Sigortalı kadın ise 50, erkek ise 55 yaşından sonra doldurulan her tam yaş için ve 5000 günden fazla ödenen her 240 günlük prim için (1) er puan arttırılacak, 5000 günden eksik her 240 günlük prim için (1) er puan eksiltilecektir.

Özel koşullara göre gösterge tablosundan bağlanan aylığın oranı % 60 ın altında olmayacaktır. Özel koşullara göre aylığa hak kazananlar için indirim uygulanmayacaktır. ABO hiçbir şekilde % 85'i geçmeyecektir.

Katsayı; en son 01.07.1999 tarihinde belirlenen ve 31.12.1999 tarihinde geçerli olan 12.000 rakamıdır.

Tam aylık: (Gösterge x 12000 x ABO) formülü uygulanarak hesaplanacaktır. Ancak aylık, üst gösterge tablosundan hesaplanmışsa (10175 x 12000 x ABO) formülüne göre hesaplanan tutardan, gösterge tablosundan hesaplanmışsa (9475 x 12000 x % 70) 79.590.000 liradan az olmayacaktır.

2000 (dahil) yılından 2008 yılına kadar geçen her takvim yılına (2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2006) ait prime esas kazanç, kazancın ait olduğu takvim yılından itibaren 2008 yılına kadar geçen her takvim yılı için önce Aralık ayına göre açıklanan TÜFE'deki artış oranı daha sonra gelişme hızı kadar arttırılarak güncellenecektir. 2007 ve 2008/Ocak-Eylül (dahil) kazançlar, kendinden sonra geçen yıl olmaması ve güncel olması nedeniyle güncellenmeden olduğu gibi alınacaktır. Güncellenen kazançlar toplamının, 2000 yılı (dahil) ile 2008/Eylül (dahil) arasındaki prim ödeme gün sayısına bölümünün 360 katı ortalama yıllık kazancı vermektedir.

Toplam prim ödeme gün sayısının ilk 3600 günün her 360 günü için % 3,5, sonraki 5400 günün her 360 günü için % 2, daha sonraki her 360 gün için % 1,5 oranlarının toplamından oluşmaktadır. Özel koşullara göre hak kazanılan yaşlılık aylıklarında bu oran **% 60 ın** altında olamaz.

Ortalama yıllık kazanç (OYK x ABO) / 12 formülü uygulanarak hesaplanacaktır. Hesaplanan bu aylık, tahsis talep veya ölüm yılının prime esas günlük kazanç alt sınırının aylık tutarının % 35'inden az olamaz.

2008/Ekim (dahil) sonrası kısmi aylığın (B) hesabında ortalama aylık kazanç (OAK) : 2008/Ekim (dahil) ve sonraki her yıla ait prime esas kazancın, ait olduğu yıldan itibaren

aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşecek güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, 2008/Ekim (dahil) daha sonraki prim ödeme gün sayısına bölünmek suretiyle hesaplanan ortalama günlük kazancın 30 katıdır. Aylık bağlama oranı, sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanacaktır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınacaktır.

Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 3600 prim gün sayısını doldurmamış olan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlama oranının hesabında, sigortalının Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen ve Kanunun yürürlük tarihinden önceki prim gün sayısını 3600 güne tamamlayan hizmet sürelerinin her 360 günü için % 3 oranı esas alınacaktır. Ancak, bu hesaplama şekli 30.04.2008 (dahil) öncesi sigortalı olanlar için uygulanacaktır.

Özel hükümlere göre aylık bağlananlardan; Kanunun geçici 9. maddesinin altıncı fıkrası gereğince maden işyerlerinin yer altı işlerinde çalışan sigortalılara bağlanan aylıkların aylık bağlama oranı, 8100 gün üzerinden, Kanunun geçici 10. maddesinin bir ve ikinci fıkralarına göre sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce malul olan sigortalılar ile sakatlığı nedeniyle vergi indiriminden yararlanan sigortalılara bağlanan aylıkların aylık bağlama oranı, 5400 gün üzerinden, hesaplanan orandan az olmayacaktır. Aylık bağlama oranı ise % 90 ı geçmeyecektir.

$A1 + A2 = (A)$ kısmi aylığı; (A1) kısmi aylığının hesabına esas tam aylığın, 2000 (dahil) yılından 2008 yılına kadar geçen takvim yılları için her yılın TÜFE artış oranlarına göre artırılarak bulunan miktarıyla, 1999/Aralık döneminde en düşük göstergenin katsayı ile çarpımının % 70 i oranındaki ($9475 \times 12000 \times \% 70 = 79.590.000$ TL) asgari aylığın 2008 Ocak ayına kadar aylık artışları uygulanmak suretiyle taşınmış miktarının, 2008/Eylül (dahil) önceki prim ödeme gün sayısı ile çarpımının toplam prim ödeme gün sayısı ile bölünerek elde edilen miktarlarının altında olmayacaktır.

Kanunun yürürlük tarihine kadar geçen sürelerle ilişkin aylığın hesabında esas alınan asgari aylık tutarı ile 506 sayılı SSK'nun geçici 82. maddesinin ikinci fıkrasına göre belirlenen eski tam aylık tutarı, toplam prim ödeme gün sayısı içinde Kanunun yürürlük tarihine kadar geçen prim ödeme gün sayısının oranına tekabül eden tutar üzerinden esas alınacaktır.

Yukarıdaki şekilde belirlenen (A) kısmi aylığı, 2008 yılı dahil olmak üzere tahsis talep veya ölüm tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile çarpılarak tahsis talep veya ölüm yılının Ocak ayına taşınacaktır.

Sigortalının Aylığı (C); (A) ve (B) kısmi aylıklar toplamından oluşmaktadır.

Aylık (C) = (A) Kısmi Aylığı + (B) Kısmi Aylığı

SSGSSK.'nın 4/1- a ve b kapsamında sigortalı sayılanlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ilgili kanun hükümleri ile bu madde hükümlerine göre yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra çalışmaya başlaması nedeniyle aylıkları kesilenlerden, işten ayrılarak yeniden yaşlılık aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunanların yeni aylıkları, bu Kanunun 30. maddesinin üçüncü fıkrasına göre hesaplanacaktır. Birden fazla sosyal güvenlik kurumuna tabi çalışmaları bulunanların tabi olacakları hükümler 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre belirlenecektir⁷³⁶.

Gösterge	10525	Ortalama Yıllık Kazanç	8139,6	Ortalama Aylık Kazanç	1121,7
Aylık Bağlama Oranı	65,3	Aylık Bağlama Oranı 2	51	Aylık Bağlama Oranı 3	36,86

	Hizmet Kütüğü
2000 Öncesi	2835
2000-2008/10 Arası	2688
2008/10 Sonrası	1112
Toplam	6635

⁷³⁶ Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce sigortalı veya iştirakçi olup, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra aylık talebinde bulunanlardan, farklı sosyal güvenlik kurumlarına ya da bu Kanunda belirtilen sigortalılık hallerinden birden fazlasına tabi olanlara aylık bağlanmasına esas alınacak kanun, bu Kanunla mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre tespit olunur ve bunlar hakkında, bu Kanunun geçici maddelerindeki hükümler uygulanır. Ancak, bunlardan bu Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamına girmeyenlere 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz. Bu Kanunla mülga 2829 sayılı Kanuna göre 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanması gerekenlerden, bu Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamına girmeyenler için, bu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri esas alınır. (a) bendi hükümlerinin uygulamasına esas alınacak kanun, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında geçen süreler hariç, bu Kanunla mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre belirlenir. Bu Kanuna tabi hizmetlerle 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesine tabi sandıklarda geçen hizmetlerin birleştirilmesinde de bu fıkra hükümleri esas alınmak suretiyle bu Kanunla mülga 2829 sayılı Kanun hükümleri uygulanır.

Hesaplanan aylık: 809,45 TL olacaktır.

Yine 1990 ile 2013 yılları arasında çalışmaları bulunan sigortalının alabileceği aylık aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Gösterge	15175	Ortalama Yıllık Kazanç	31226	Ortalama Aylık Kazanç	4970,7
Aylık Bağlama Oranı	81	Aylık Bağlama Oranı 2	78,5	Aylık Bağlama Oranı 3	69,14

Alınacak Aylık: 2.660 TL olacaktır.

cc. 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanununa Tabi Olanlar

4447 sayılı Yasanın 31. maddesi ile değişik 1479 sayılı Kanunun 50. maddesi hükmüne göre, sigortalıların ödeyecekleri primler ve bağlanacak aylıkların hesabında yirmi dört basamaklı gelir tablosu uygulanacağı; 51. maddesinde, sigortalının bu Kanuna göre sigortalılığın başladığı tarihte 50. maddede belirtilen aylık ve gelir basamaklarının ilk oniki basamağından dilediğini seçebileceği, üç ay içinde basamak seçilmemesi halinde, birinci basamağın seçilmiş sayılacağı, diğer sosyal güvenlik kanunları kapsamında geçirilen süre dikkate alınarak intibak ettirileceği, basamağın yanlış seçilmesi, basamak seçiminin yazılı olarak bildirilmemiş olmasına karşın, prim ve kesenek yatırılmış olması ve diğer hallerde hangi basamağın seçilmiş sayılacağı ve bu madde hükmü ile ilgili, diğer işlemlerin ve ilgili işlemlerin bir yönetmelikle düzenleneceği, 52. maddesinde ise, sigortalının bu kanuna göre seçtiği, intibak ettirildiği veya yükseltildiği ilk oniki basamakta bekleme süresinin bir yıl, onüçüncü basamaktan itibaren her bir basamakta bekleme süresinin iki yıl olduğu, ilk onbir basamakta sıra itibarıyla basamak yükseltilmesinin, prim ödemeye ve talebe bakılmaksızın Kurumca yapılacağı, onikinci basamaktan itibaren basamak yükseltilmesi için sigortalının yazılı talepte bulunması ve talep tarihinden önceki ayın sonu itibarıyla prim ve diğer borçlarını ödemiş olmasının şart olduğu, sigortalıların Kurumca yükseltildikleri tarihten veya yazılı talepte buldukları tarihi takip eden aybaşından itibaren, basamak yükseltme farkı ile yükselttikleri basamak üzerinden primlerini ödeyecekleri belirtilmiştir.

4 /1-b kapsamında değerlendirilen 01.10.2008 tarihinden önceki yurt dışı borçlanma sürelerine göre tespit edilen basamaklar, 2008 yılı Eylül ayında yürürlükte bulunan gelir tablosunda, 41. maddenin beşinci fıkrası hükmüne göre belirlenen prime esas aylık kazançta yakın gelire karşılık gelen basamağı geçemez” hükmü, maddenin atıfta bulunduğu anılan Kanunun 41/5. maddesinde ise; “Bu Kanunun yürürlük tarihinden sonraki sürelerle ait borçlanmalarda; borçlanılan prime esas gün sayısı borçlanılan ilgili aylara mal edilir. Seçilen prime esas kazanç, borcun ödendiği tarihteki prime esas asgari kazançta oranlanarak, söz konusu oran ilgili ayın prime esas asgari kazancı ile çarpılır. Bulunan tutar, ilgili ayın prime esas kazancı kabul edilir. Ancak hesaplanan prime esas kazanç hiçbir suretle o ayın prime esas azami kazancını geçemez.

Belirtilen hükümler çerçevesinde 2011/58 sayılı genelge doğrultusunda 4/1-(b) sigortalıları için Kanunun yürürlük tarihinden önceki sürelerle ilişkin aylığın hesaplanmasında 2926 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık hesaplama kuralları burada belirtilmemiş olup, 1479 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık hesaplama sistemi anlatılmıştır.

Yaşlılık aylığı, 2008/Ekim (hariç) öncesi kısmi aylığın (A) hesabı (2000 yılı öncesi kısmi aylığın (A1) hesabı ile 2000-2008/Eylül (dahil) arası kısmi aylığın (A2) hesabı) ile 2008/Ekim (dahil) sonrası kısmi aylığın (B) hesabı sonucu kısmi aylıkların birleştirilmesi olmak üzere üç aşamalı olarak belirlenecektir.

2008/Ekim (hariç) öncesi kısmi aylığın (A) hesabı; 2000 yılı öncesi prim ödeme gün sayısına ait aylığın (A1) hesabı ile 2000-2008/Ekim (hariç) arası kısmi aylığın (A2) hesabı olmak üzere iki aşamalı olarak belirlenecektir.

2000 yılı öncesi kısmi aylığın (A1) hesabında aylık Basamak Karşılığı Gösterge Tablosundaki Değer x Aylık Bağlama Oranı formülüne göre hesaplanacaktır.

Sigortalının 31.12.1999 tarihindeki basamak karşılığının 2003 yılı ikinci dönem gösterge tablosundan bulunan değeridir.

Yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanan sigortalılara en son prim ödediği gelir basamağından en az bir tam yıl prim ödemiş olması halinde, bulunduğu gelir basamağının, bir yıl ödememiş olması halinde ise bir alt basamağın %70 i oranında aylık

hesaplanacaktır. Bu oran; 25 yıldan fazla prim ödenen her tam yıl için 1 puan artırılacaktır.

Kadın ise 50, erkek ise 55 yaşından sonraki hizmetleri için fazla olan her tam yaş için 1 puan artırılacaktır. Kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmakla beraber en az 15 tam yıl sigorta primi ödemiş olanlara hesaplanacak aylıklarda primi ödenmemiş 25 yıldan az her tam yıl için %1 puan indirim yapılacaktır.

4/1-(b) sigortalıları için Kanununun 28. maddesinin dört ve beşinci fıkralarına (ilk defa sigortalı olduğu tarihte malul olanlar ile çalışma gücü kaybı oranı % 60 ın altında olanlar) göre aylık bağlanırken, 2000 yılı öncesine ilişkin kısmi aylık hesaplanırken aylık bağlama oranı, 9000 günden eksik her 360 gün için % 70 oranından 1 puan indirilmek suretiyle tespit edilecektir.

Basamak karşılığı gösterge tablosundaki değer x aylık bağlama oranı x 2000 yılı öncesi gün sayısı/ toplam prim gün sayısı formülüne göre hesaplanacaktır.

2000-2008/Eylül (dahil) arası kısmi aylığın (A2) hesabında (1479 sy. K. m. 36 ve geç. m. 11) aylık: ağırlıklı ortalama x aylık bağlama oranı formülüne göre hesaplanacaktır. Ağırlıklı ortalama; sigortalının 01.01.2000 ile 01.10.2008 tarihleri arasında prim ödediği gelir basamaklarının basamaklardaki bekleme süresi dikkate alınarak 2003 yılı ikinci dönem gelir tablosu karşılığının prim ödenen ay sayısına oranıdır.

Aylık bağlama oranı ise sigortalının toplam sigortalılık süresinin;

İlk 10 tam yılının her bir yılı için % 3,5,

Takip eden 15 tam yılın her bir yılı için % 2,

25 yıldan fazla her bir tam yıl için % 1,5 oranlarının toplamından oluşmaktadır.

4/1-(b) sigortalıları için Kanununun 28. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarına (ilk defa sigortalı olduğu tarihte malul olanlar ile çalışma gücü kaybı oranı % 60 ın altında olanlar) göre aylık bağlanırken, sigortalının toplam prim ödeme gün sayısına göre yukarıda belirtilen kurallar çerçevesinde aylık bağlama oranı belirlenecektir.

A1 ve A2 kısmi aylıkları toplanacak, 2003 yılı Aralık ayında yürürlükte bulunan gelir tablosu (01.07.2003) esas alınarak, bulunan bu tutar, 2003 yılı Ocak ayından itibaren ödenmesi gereken sosyal destek ödemesi tutarından 2003/Temmuz ayına kadar kümülatif TÜFE oranı kadar düşülerek, 2003/Temmuz itibariyle kalan sosyal destek ödemesi miktarının (100 TL ödenenler için 85.95 TL ve 75 TL ödenenler için ise 64.46 TL'nin 2008/Ekim öncesi gün sayısı ile çarpımının toplam gün sayısına oranı) 2008/Ekim öncesi gün sayısına isabet eden miktarı 2004 yılı Ocak ödeme döneminden 2007/Temmuz dönemi dahil aylıklara uygulanan artışlar uygulanmak suretiyle 2008/Ocak dönemine taşınacaktır.

2008/Ekim (dahil) sonrası kısmi aylığın (B) hesabında aylık, Ortalama aylık kazanç x aylık bağlama oranı formülüne göre hesaplanacaktır.

2008/Ekim (dahil) daha sonraki her yıla ait prime esas kazancın, ait olduğu yıldan itibaren aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşecek güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, 2008/Ekim (dahil) daha sonraki prim ödeme gün sayısına bölünmek suretiyle hesaplanan ortalama günlük kazancın 30 katıdır.

Aylık bağlama oranı, sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanacaktır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınacaktır. Aylık bağlama oranı % 90 ı geçemez. Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 3600 prim gün sayısını doldurmamış olan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlama oranının hesabında, sigortalının Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen ve Kanunun yürürlük tarihinden önceki prim gün sayısını 3600 güne tamamlayan hizmet sürelerinin her 360 günü için % 3 oranı esas alınır. Ancak bu hesaplama şekli 30/4/2008 (dahil) öncesi sigortalı olanlar için uygulanacaktır.

Özel hükümlere göre aylık bağlananlardan; Kanununun 28. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarına göre bağlanan aylıkların aylık bağlama oranı, prim ödeme gün sayısı 9000 günden az olanlar için çalışma gücü kayıp oranının 9000 gün prim ödeme gün sayısı ile çarpımı sonucu bulunan rakamın % 60 a bölünmesi suretiyle hesaplanan gün sayısına göre % 50 yi geçmemek üzere tespit edilen orandır. Prim ödeme gün sayısı 9000 günden fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısına göre aylık bağlama oranı belirlenecektir.

Kısmi aylığa esas aylık: (OAK x ABO) formülüne göre hesaplanacaktır. Bu aylık, sigortalının 2008/Ekim (dahil) sonrası çalışma süreleri için prime esas günlük kazanç alt sınırları dikkate alınarak, talep veya ölüm yılı Ocak ayı itibariyle belirlenen ortalama aylık kazancının % 35 inden, sigortalının talep tarihinde bakmakla yükümlü olduğu eşi veya çocuğu varsa % 40 indan hesaplanan alt sınır aylığından az olamaz.

Kısmi aylık (tahsis talep tarihinden önceki yılın aralık ayına ait) : Tam aylık x (2008/Ekim (dahil) sonraki prim ödeme gün sayısı / toplam prim ödeme gün sayısı) formülüne göre hesaplanacaktır.

Yaşlılık aylıkları için hesaplanan $A1 + A2 = (A)$ kısmi aylığı, malullük ve ölüm aylıkları için belirlenen A kısmi aylığı 2008 yılı dahil olmak üzere tahsis talep veya ölüm tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile çarpılarak tahsis talep veya ölüm yılının Ocak ayına taşınacaktır.

Sigortalının aylığı (C), (A) ve (B) kısmi aylıklar toplamından oluşmaktadır.

Aylık (C) = (A) Kısmi aylığı + (B) kısmi aylığı

Son olarak 2926 sayılı Kanun'un 34. maddesi gereğince sigortalı bu Kanuna göre sigortalılığının başladığı tarihte 33. maddeye göre belirlenen aylık gelir basamaklarında ilk oniki basamaktan dilediğini seçer ve en geç üç ay içinde Kuruma vereceği giriş bildirgesi üzerinde veya dilekçesinde yazılı olarak bildirecektir. Üç ay içinde basamak seçilmemesi halinde birinci basamak seçilmiş sayılacaktır. Ancak diğer sosyal güvenlik kanunlarına tabi bir işte çalıştıktan sonra bu Kanun kapsamına girenlerin basamakları diğer sosyal güvenlik kanunları kapsamında geçirilen süre dikkate alınarak intibak ettirilmek suretiyle belirlenecektir. Bu Kanun kapsamından çıkarak diğer sosyal güvenlik kanunları kapsamında sigortalı olduktan sonra tekrar bu Kanun kapsamına girenlerin basamakları, diğer sosyal güvenlik kanunları kapsamında geçirilen süre dikkate alınarak, daha önce buldukları son basamak üzerine intibak ettirilmek suretiyle tespit edileceğinin hüküm altına alınmış olduğu da belirtilmelidir⁷³⁷.

⁷³⁷ "...Dosya kapsamına göre ise; 01.01.1985 tarihinden itibaren 2926 sayılı Yasa kapsamında 1. basamaktan Tarım Bağ-Kur sigortalılık tescili yapılan davacının 27.11.1990 tarihe kadar sigortalılığının kesintisiz devam ettiği; kasaplık işi nedeniyle 29.11.1990 tarihi ile 25.12.1996 tarihleri arasında 1479 sayılı Yasa kapsamında sigortalısı olduğu ve 01.11.1997 tarihi itibariyle yeniden 2926 sayılı Yasa kapsamında sigortalılığının başlatılarak tahsis talebinde bulunduğu

dd. 5434 sayılı ESK.'na Tabi Olanlar

15.10.2008 tarihinden önce sigortalı olan kamu görevlilerinin yaşlılık aylığının hesabı ise 5434 sayılı ESK.'nun 41 ve ek 70. maddelerinde hükümlerinde yer almaktadır. Her iki maddede beş unsurun bulunduğu ifade edilmekte olup bunlar aylık göstergeler, ek göstergeler, taban aylığı, kıdem aylığı ve emeklilik tazminatlarıdır⁷³⁸.

Emekli, aylıklarının hesaplanmasında 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 43. maddesinde yer alan gösterge tablosu ve personel kanunlarındaki ek göstergeler esas alınacak ek madde 70 uyarınca 1000 gösterge rakamının buna ait katsayı ile çarpımından oluşan taban aylığı, her yıl için 20 gösterge rakamı ile katsayının çarpımından oluşan kıdem aylığı ile en Yüksek Devlet memuru aylığı (ek gösterge dahil) brüt tutarının ek göstergelere⁷³⁹ bağlı olarak belirlenen yüzde oranları ile oluşan tazminat aylığı bu tutarlara dahil edilecektir⁷⁴⁰. Tespit edilen rakamların her yıl Bütçe Kanununda tespit edilen katsayı ile çarpılması sonunda bulunacak tutarın fiili ve itibari hizmet toplamı 25 yıl olanlara % 75'i, 25 yıldan az olanlara her tam yıl için % 1 eksiği, fazla olanlara da her tam yıl için % 1 fazlası üzerinden emekli aylığı bağlanacaktır (5434 sy. ESK. m. 41/1-b).

Buna göre de 10.01.2013 tarihi itibarıyla geçerli olan katsayılara göre 25 hizmet yılı bulunan ve 1. derecenin 3. kademesinde bir memurun alabileceği yaşlılık aylığının aşağıdaki hesaplama sonucunda 1.390,5.TL olduğu anlaşılmaktadır⁷⁴¹.

11.03.2009 tarihine kadar 2926 sayılı Yasa kapsamında sigortalılığının devam ettiği, davacıya; her iki sigortalılık süresi gözetilerek 01.04.2009 tarihi itibarıyla 9. basamaktan 2926 sayılı Yasa mevzuatına göre aylık bağlandığı anlaşılmaktadır. Davalı Kurum tarafından, 2926 sayılı Kanuna 28.01.2004 tarihli 5073 sayılı Kanun ile eklenen, basamak seçilmesi ve yükseltilmesine dair 34. ve 35. maddelerin, davacı hakkında uygulanmadığı belirgindir. Mahkemece, sigortalı lehine düzenleme içeren ve 2926 sayılı Yasa kapsamında sigortalı olanlar yönünden önceki sigortalılık sürelerinin basamak intibakında gözetilmesine imkan veren 34. maddenin sonraki halinin geçmişe yürütülmesi gerektiğine ilişkin kabulünde bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Ancak, Mahkemece, basamak intibakı nedeniyle oluşan prim borcu Kuruma hesaplatılıp, sigortalının ödeme yapması sağlanmadan, intibakı gereken 12. basamak üzerinden aylık bağlanmasına karar verilmesi isabetsiz bulunmuştur... ”, Y10HD., 17.01.2013, E. 2011/5167, K. 2013/311 (Yayınlanmamış Karar).

⁷³⁸ **Ceylan/Olgaç/Bulut**, s. 385; **Kuruca/Özdamar**, s. 504.

⁷³⁹ Ek göstergesi 8400 ve daha yüksek olanlarda % 240 ina,
Ek göstergesi 7600 (dahil) - 8400 (hariç) arasında olanlarda % 200 üne,
Ek göstergesi 6400 (dahil) - 7600 (hariç) arasında olanlarda % 180 ine,
Ek göstergesi 4800 (dahil) - 6400 (hariç) arasında olanlarda % 150 sine,
Ek göstergesi 3600 (dahil) - 4800 (hariç) arasında olanlarda % 130 una,
Ek göstergesi 2200 (dahil) - 3600 (hariç) arasında olanlarda % 70 ine,
Diğerlerinde % 40 ina tekabül eden miktarı

⁷⁴⁰ **Ceylan/Olgaç/Bulut**, s. 395.

⁷⁴¹ **Kuruca/Özdamar**, s. 508; **Ceylan/Olgaç/Bulut**, s. 396.

Aylık gösterge	: 1440	* 0,073837	= 106,33
Ek gösterge	: 3000	* 0,073837	= 221,51
Taban aylık	: 1000	* 0,98798	= 987,98
Kıdem Aylık	: 500	* 0,073837	= 36,92
Tazminat aylığı	: 9500	* 0,073837 * 0,7	= 491,02

1.843,75.TL * % 75,5 = 1.390,5.TL

3. Sandıkların Devri İtibariyle İştirakçi Olanların Aylıklarının Hesaplanması

Kanun koyucu sandıkların devredilmesi halinde sandık iştirakçilerinin aylıklarının nasıl hesaplanacağını da geçici hükümlerde değerlendirmiştir. Buna göre devir tarihi itibariyle sandıklarda iştirakçi olanlar ile sandıklardan ayrılmış olup, aylık veya gelir almayanların sandıklara karşı hak sahibi olmaları halinde tahsis talep tarihi itibariyle aylıkları, bu Kanunun geçici 2. maddesi hükümlerine göre hesaplanacaktır. Geçici 2. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin uygulanmasında bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki dönem için 506 sayılı SSK. hükümlerine göre Kurum tarafından ve vakıf senetlerine göre ilgili sandıklar ve sandık iştirakçilerini istihdam eden kuruluşlar tarafından Kurum kontrolünde hesaplama yapılır. Geçici 2. madde kapsamında hesaplanacak aylıklar ile sandıkta geçen süreler dikkate alınarak sandık hükümlerine göre hesaplanacak aylıklar arasında fark olması halinde söz konusu farklar, peşin değer hesabında dikkate alınır ve Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ilgililere ödenmeye devam edilir. Bu kişilerin gelir ve aylıklarının durum değişikliği nedeniyle artırılması, azaltılması, kesilmesi ve yeniden bağlanması işlemleri sırasında vakıf senetlerine göre yapılacak hesaplamalar ilgili sandıklar veya sandık iştirakçilerini istihdam eden kuruluşlar tarafından kurum kontrolünde yapılır (SSGSSK. geç. m. 19/6).

4. 01.01.2000'den Önce Yaşlılık Aylığı Bağlananların Aylıklarının Yeniden Hesaplanması Suretiyle İntibak Zammı

Son tahsis talep tarihi veya ölüm tarihi 2000 yılı Ocak ayı başından önce olup, 506 sayılı Kanunun mülga hükümleri uyarınca gösterge sistemine göre bağlanan yaşlılık aylıkları 01.03.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6283 sayılı kanunla yeniden hesaplanmıştır.

Yaşlılık aylığında; gösterge tablosundan aylık hesaplanmış olan için % 60, üst gösterge tablosundan aylık hesaplanmış olan için ise 1999 yılı Aralık ayında yürürlükte bulunan ve gösterge rakamına göre % 59,9 ila % 50 arasında belirlenmiş olan taban aylık bağlama oranı esas alınır. Bu şekilde belirlenen taban aylık bağlama oranı, sigortalının tahsis talep tarihi itibarıyla kadın ise 50, erkek ise 55 yaşından sonra doldurduğu her tam yaş için ve 5000 günden fazla ödediği her 240 günlük yaşlılık sigortaları primi için (1)'er artırılır, 5000 günden noksan ödediği her 240 gün için (1)'er eksiltilir. Maden işyerlerinin yer altı işlerinde çalışması, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce malûl olması, engelliliği nedeniyle vergi indiriminden yararlanması veya erken yaşlanması nedeniyle tarafına yaşlılık aylığı bağlananlara günden dolayı eksiltme yapılmaz (geç. m. 39/3-b).

5. Cumhurbaşkanı'nın, TBMM Başkanı ile Başbakanın ve Milletvekillerinin Yaşlılık Aylığının belirlenmesi

Cumhurbaşkanı iken bu görevinden herhangi bir nedenle ayrılanlara, istekleri üzerine, müracaat tarihini takip eden ay başından itibaren, istek tarihinde Cumhurbaşkanına ödenmekte olan aylık ödeneğin % 40'ı oranında yaşlılık aylığı bağlanır⁷⁴² (SSGSSK. m. 43/1).

Ancak, herhangi bir nedenle görevden ayrılan Cumhurbaşkanı, 28. maddeye göre yaşlılık aylığına hak kazanıyorsa, yaşlılık aylığı ayrıca hesaplanacak ve aylıklardan yüksek olanı yaşlılık aylığı olarak bağlanacaktır (SSGSSK. m. 43/2).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı veya Başbakan iken istekleri üzerine, müracaat tarihini takip eden ay başından itibaren, istek tarihindeki Cumhurbaşkanına ödenmekte olan aylık ödeneğin % 40'ı esas alınarak Cumhurbaşkanına bağlanacak yaşlılık aylığının % 75'i oranında yaşlılık aylığı bağlanır⁷⁴³. Ancak herhangi bir nedenle görevden ayrılan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı veya Başbakan, 28. maddeye göre yaşlılık aylığına hak kazanıyorsa, 29. maddeye göre yaşlılık aylığı ayrıca hesaplanacaktır. Aylıklardan yüksek olanı yaşlılık aylığı olarak bağlanır. 28. maddeye göre aylığa hak kazanılamıyorsa

⁷⁴² 2014 yılı Bütçe Kanunu ile belirlenen Cumhurbaşkanı aylık ödeneği: $479.400 \div 12 = 39.950$ TL'dir. Buna göre Cumhurbaşkanının emekli aylığı: $39.950 \times \% 40 = 15.980$ TL'dir (<http://sgkrehberi.com/haber/26056/>).

⁷⁴³ Başbakan ve TBMM başkanının emekli aylığı Cumhurbaşkanı emekli aylığının % 75'idir. Buna göre; $15.980 \times \% 75 = 11.985$ TL'dir (<http://sgkrehberi.com/haber/26056/>).

üçüncü fıkraya göre bağlanan aylığın tümü, 28. maddeye göre aylığa hak kazanılıyor ve 29. maddeye göre hesaplanan aylık, üçüncü fıkraya göre bağlanan aylıktan düşükse aradaki fark hazineden tahsil edilir (SSGSSK. m. 43/3,4)

Dışarıdan bakanlık veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği görevlerinde bulunanlara veya bu görevleri herhangi bir sebeple sona erenlere, Kanunun 26, 28, 44, geçici 2 ve geçici 4. maddeleri gereğince aylık bağlanmasına hak kazanmaları ve en az 2 yıl süreyle bu görevlerde bulunmuş olmaları halinde, 27, 29, geçici 2 ve geçici 4. maddelere göre hesaplanacak aylık tutarından az olmamak kaydıyla, Cumhurbaşkanına ödenmekte olan aylık ödeneğin % 40'ı esas alınarak Cumhurbaşkanına bağlanacak yaşlılık aylığının % 45'i oranında⁷⁴⁴ yaşlılık aylığı ödenecektir (SSGSSK. m. 43/6). Bu fıkra hükümlerine göre aylık ödenebilmesi için, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce geçici 4. madde kapsamında dışarıdan bakanlık ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği görevi esas alınarak malullük veya emeklilik aylığı ödenenler hariç olmak üzere, malullük, emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanmış olanlar ile aylık bağlanma şartlarını haiz olmayanların en az 2 yıl süreyle Başbakanlık Müsteşarı emsal alınarak sigorta primi veya geçici 4. madde kapsamında emekli keseneği ile kurum karşılığı ödemiş olmaları da zorunludur (SSGSSK. geç. .m. 38/4).

17.01.2012 tarihinden önce SSGSSK.'nun 43. maddesinin üçüncü fıkrasında sayılan görevlerde bulunmuş olanlardan herhangi bir sebeple bu görevleri sona erenler ile Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu, Temsilciler Meclisi ve Danışma Meclisi Başkanları da bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren bu Kanunun 43. maddesi hükmünden yararlanır (SSGSSK. geç. m. 38/3).

10.01.2013 itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği görevi devam edenlerden, Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) veya (b) bentleri kapsamında aylık almakta iken aylıklarını kestirip 4. maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalılık talebinde bulunanların, bu Kanunun 43. maddesine göre aylığa hak kazanabilmesinde, 2 yıl süreyle bu görevlerde bulunmuş olma ve sigorta primi veya emekli keseneği ile kurum karşılığı ödenmesine ilişkin şartlar aranmaz. Bunların müracaatları halinde bu fıkranın

⁷⁴⁴ SSGSSK. geç. m. 38 gereğince yeni bir yasal düzenleme yapılincaya kadar %42 oranın %45 olarak uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. 2014 yılı bütçe kanunu tasarisına göre milletvekili emekli maaşı; Cumhurbaşkanının emekli aylığının % 45'si 15.980 x % 45 = 7.191 TL + 7.191 * % 4 = 7.479 TL'dir (<http://sgkrehberi.com/haber/26056/>).

yürürlüğe girdiği tarihi takip eden ay başından itibaren Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) veya (b) bentleri kapsamında olan ve kesilen aylıkları bu Kanunun 43. maddesindeki aylık seviyesine yükseltmek suretiyle yeniden bağlanır (SSGSSK. geç. m. 38/4).

Belirtilen tarihlerden önce geriye dönük herhangi bir ödeme yapılmayacağı ve geriye dönük hak talep edilemeyeceği de ayrıca vurgulanmıştır⁷⁴⁵ (SSGSSK. geç. m. 38/son).

⁷⁴⁵ “...Dava, 5510 sayılı Yasanın 43. maddesi dikkate alınarak, davacının yaşlılık aylığının tespiti ile 01.10.2008 tarihinden itibaren fark aylıkların faiziyle tahsili istemine ilişkindir...5510 sayılı Yasa, Yasanın yürürlük tarihi öncesinde emekli olanların aylıklarının 5510 sayılı Yasanın 43. maddesindeki düzenleme uyarınca yeniden tespitine olanak veren bir hüküm içermediği gibi; 5510 sayılı Yasanın Geçici 4. Maddesinin bir, iki ve beşinci fıkralarında yer alan, “Bu Yasanın yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Yasaya göre; aylık, tazminat, harp malüllüğü zammı, diğer ödemeler ve yardımlar ile 08/02/2006 tarihli ve 5454 sayılı Yasanın 1 inci maddesine göre ek ödeme verilmekte olanlara, bu Yasayla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Yasada kendileri için belirtilmiş olan şartları haiz oldukları müddetçe bunların ödenmesine devam olunur. Ancak, 5 ilâ 10 yıl arasında fiili hizmet süresi olan iştirakçilerden dolayı dul ve yetim aylığı almakta olanların, aylık ve diğer ödemeleri, bu Yasanın 32 nci, 34 üncü ve 37 nci maddelerindeki şartları haiz oldukları müddetçe devam edilir...5510 sayılı Yasanın Geçici 4. maddesinin dokuzuncu fıkrasında yer alan, “5434 sayılı Yasaya göre ödenen aylıklar ile bu madde kapsamında bağlanacak aylıklar, memur maaş katsayılarındaki artışlara göre yükseltilir. Ayrıca 5434 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten sonra barem, teşkilat, kadro ve sair kanunlar ile aynı rütbe, kadro ve sair kanunlarda yapılacak değişiklikler sonucunda aylık tutarlarında meydana gelecek yükselmeler, aynı rütbe, kadro unvanı ve dereceden bağlanmış bulunan emeklilik, malüllük ve vazife malüllüğü aylıkları ile dul ve yetim aylıkları hakkında da uygulanır.” düzenlemesi de, barem, teşkilat, kadro ve sair kanunlarda yapılan değişiklik sonucunda, sigortalının emekliliği öncesi dönemde bulunduğu rütbe, kadro ve sair konumlara ilişkin değişikliklerin, emeklilere de yansıtılması olanağını öngörmekte olup; aktif çalışanlara yönelik bir hüküm içermeyip, münhasıran emeklilik aylıklarının bağlanması ve hesabı konusunda düzenleme getiren 5510 sayılı Yasanın 43. maddesinin, barem, teşkilat, kadro ve sair kanun değişikliği olarak nitelenmesi olanağı bulunmamaktadır. Kaldı ki, 26.01.2012 gün ve 28185 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak, 1/1/2012 tarihinden geçerli olmak üzere 1/3/2012 tarihinde yürürlüğe giren, 6270 sayılı Kanunun 16. maddesi ile 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici 38. maddede, maddenin yürürlük tarihinden önce bu Kanunun 43 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında sayılan görevlerde bulunmuş olanlardan herhangi bir sebeple bu görevleri sona erenler ile Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu, Temsilciler Meclisi ve Danışma Meclisi Başkanları da bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren bu Kanunun 43 üncü maddesi hükmünden yararlanacağı düzenlenmiş olup, son fıkrasında, bu madde esas alınarak geriye dönük herhangi bir ödeme yapılmayacağı ve geriye dönük hak talep edilemeyeceği vurgulanmıştır.

Stralanan maddi ve hukuki olgular ışığında yapılan değerlendirme uyarınca, 5434 sayılı Yasa iştirakçisi olarak emekli konumunda bulunan davacı yönünden, 5510 sayılı Yasanın 43. maddesinin uygulanma olanağının bulunmadığı yönü gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçelerle kabul kararı verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 05.02.2013, E. 2011/17533, K. 2013/1233 (Yayınlanmamış Karar).

5. Maluliyetleri Dolayısıyla Kolaylaştırılmış Hükümlerden Yararlanan Sigortalıların Yaşlılık Aylıklarının Hesaplanması

Sigortalıların maluliyetleri dolayısıyla aylık bağlama oranı da çalışan gruplarına göre ve bu kanunun yürürlük tarihi dikkate alınarak ayrıca belirlenmiştir⁷⁴⁶. Belirli derecede maluliyetlerinden dolayı koruyucu hükümlerin öngörüldüğü 28. maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarına göre aylığa hak kazanan malul sigortalılar için hesaplanacak aylık bağlama oranı ise prim ödeme gün sayısı 9000 günden az olanlar için çalışma gücü kayıp oranının 9000 gün prim ödeme gün sayısı ile çarpımı sonucu bulunan rakamın % 60'a bölünmesi suretiyle hesaplanan gün sayısına göre, % 50'yi geçmemek üzere tespit edilen orandır. Prim ödeme gün sayısı 9000 günden fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısına göre aylık bağlama oranı belirlenir. Ancak, 4/1-a kapsamında sigortalı sayılanlar için prim ödeme gün sayısı 7200, aylık bağlama oranı da % 40 olarak uygulanacaktır.

01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olarak çalışmaya başlayan ve maluliyetleri dolayısıyla yaşlılık sigortasından faydalananlara bağlanan aylıkların aylık bağlama oranının da 5400 gün üzerinden hesaplanan orandan az olamayacağı hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. geç. m. 10).

7. İtibari Hizmet Süresinin Aylık ve Toptan Ödemelerin Hesabında Dikkate Alınması

İtibarî hizmet süresi, SSGSSK.'na göre bağlanacak aylıklar ve yapılacak toptan ödemelerin hesabında dikkate alınan ancak hiçbir şekilde bu Kanunla tanınan hakları kazanma bakımından gerekli prim ödeme gün sayısı, yaş ve emeklilik ikramiyesinin hesabında nazara alınmayan süredir⁷⁴⁷. Fiili hizmet süresi zammının aksine itibari hizmet süresinin yaş ve prim oranlarına bir etkisi bulunmamaktadır. Ayrıca itibari hizmet süresinin kapsamı da fiili hizmet süresi zammına göre daha dar tutulmuştur. İtibari hizmet süresi kapsamına olağan dönem bakımından havada ve denizaltında görev üstlenenler ile olağanüstü dönem bakımından da askeri hareketlere katılan resmi ve özel kişileri

⁷⁴⁶ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 370.

⁷⁴⁷ **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 215.

kapsamaktadır⁷⁴⁸. İtibari hizmet sürelerinin benimsenmesindeki amaç ise daha çok bir kısım askeri personelin olağanüstü hallerde geçen hizmetlerinin telafi edilmesidir⁷⁴⁹.

Bu bağlamda, sigortalıların fiilî hizmet sürelerinin her yılı için; subay (yedek subay dahil), astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş ve sözleşmeli erbaş ve erlerden; harbi doğuran genel ve kısmî seferberliğe katılanların, harbin ilânından seferberliğin bitim tarihine, seferberliği gerektiren iç tedip hareketlerine fiilen katılan birliklerde görevli olanların, çarpışmaların başlangıcından seferberliğin sona erdiği tarihe, harp veya seferberlik ilân edilmeden, Anayasanın 92. maddesi veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca, yabancı ülkelere gönderilen Türk Silâhlı Kuvvetlerinde görev yapanların çarpışma meydana gelmesi halinde, çarpışma süresince veya çarpışma bitmeden dönenler için Türkiye'ye dönüş tarihine, kadar geçen tutsaklık süreleri dahil fiilî hizmet sürelerinin, 4. madde gereği sigortalı sayılanlardan bu hareketlere sivil görevli, er veya erbaş olarak katılanların, bu durumlarda geçen fiilî hizmet sürelerinin, bu tarihlerden sonra devam eden tutsaklık sürelerinin, Harp halinde düşmana tutsak düşen veya düşman tarafından enterne edilen sigortalılardan kanunları gereğince, aylıkları ödenmek suretiyle, sözleşmeli personel hariç olmak üzere kurumları ile ilgileri kesilmeyenlerin, bu durumlarda geçen fiilî hizmet sürelerinin, eklenecek itibarî hizmet sürelerinin toplamı, üç yıldan fazla olmamak kaydıyla her yılı için altı ay itibarî hizmet süresi olarak eklenecektir (SSGSSK. m. 49/1).

Bu sürelerin yanında kamu idarelerinde pilot olan ve olmayan uçucu, denizaltıcı, dalgıç, kurbağa adam ve paraşütçülerin bu görevlerde geçirdikleri fiilî hizmet sürelerinin her yılı için üç ay itibarî hizmet süresi de eklenecektir. Ayrıca harbi doğuran genel ve kısmî seferberliğe katılanların, harbin ilânından seferberliğin bitim tarihine, seferberliği gerektiren iç tedip hareketlerine fiilen katılan birliklerde görevli olanların, çarpışmaların başlangıcından seferberliğin sona erdiği tarihe kadar geçen süreler için ayrıca 3 yılı geçmemek kaydıyla her yılı için 6 ay itibarî hizmet süresi zamları ekleneceği de hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 49/2).

⁷⁴⁸ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 373; **Korkusuz/Uğur**, s. 387.

⁷⁴⁹ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 377.

8. Sandıktan Aylık Almakta İken 506 Sayılı SSK.'na Tabi Olarak Geçen Çalışmaların Aylığın Yeniden Hesabında Etkili Olup Olamayacağı

Geçici sandıklardan aylık almakta iken tekrar çalışma olgusunun yerine getirilmesi halinde sosyal güvenlik destek primi ödemediği yaşlılık aylığının kesilmesi halinde çalışılan sürelerle ilişkin ödenen primlerin yaşlılık aylığının tekrar hesaplanmasında dikkate alınması gerektiği Yargıtay tarafından da vurgulanmaktadır⁷⁵⁰.

D. AYLIKLARIN ÖDENMESİNİN DURDURULMASI VE KESİLMESİ

SSGSSK.'na göre bağlanan yaşlılık aylığının tahakkuk ettirildiği tarihlerden itibaren aralıksız altı ay sonuna kadar tahsil etmeyenlerin aylıklarının aylık bağlanma şartlarının devam edip etmediğinin tespiti amacıyla durdurulacağı hüküm altına alınmış ve bu

⁷⁵⁰ "...Dosyadaki bilgi ve belgelerden; davacının davalı Bankaya ait sandıktan 1986 yılında Emekli olduğu, bağlanan yaşlılık aylığının 506 sayılı Yasaya tabi 1.1.2005-30.9.2007 tarihleri arasındaki çalışması nedeni ile 1.1.2005 tarihinden durdurulup, çalışmasının sona ermesini takip eden aybaşı olan 1.11.2007 tarihinden itibaren de davalı Banka-Sandığı tarafından yeniden bağlandığı görülmektedir.

Uyuşmazlık davacının normal SSK primi ödeyerek çalıştığı 1.1.2005 - 30.9.2007 tarihleri arasındaki 2 yıl 9 aylık hizmetinin yeniden bağlanan emekli aylığında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği noktasındadır. Bu yönüyle davanın yasal dayanağı davacının yaşlılık aylığına esas T. Garanti Bankası A.Ş. Memur ve Müstahdemleri Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı Senedinin 67. maddesi ile aynı düzenlemeye paralel ve dava tarihinde yürürlükte olan 506 sayılı Yasanın 63. maddesidir. Vakıf senedinin 67/A maddesindeki ve 506 sayılı Yasanın 63/A maddesindeki yasal düzenlemelere göre ise, emeklilik aylığı almakta iken yeniden sigortalı olarak çalışmaya başlayanların talepleri halinde emekli aylıklarının çalışmaya başladıkları tarihte kesileceği ve yeniden çalıştıkları süre zarfında 80. (78) maddeye göre prime esas kazançları üzerinden 78. (73) madde gereğince prim alınacağı, aylıkları kesilenlerden işten ayrılara emekli aylığı verilmesi için yazılı talepte bulunan sigortalıya aşağıdaki fıkra hükümlerine göre yeniden hesaplanacak emeklilik aylığının talep tarihini takip eden aybaşından başlanarak ödeneceği, bu sigortalılar için yazılı talep tarihine göre yeniden emekli aylığı hesaplanacağı ve bu aylığın önceden bağlanan veya yeniden yapılan hesaplama göre ödeneceği, hesaplanan yeni aylığın, eski aylıktan düşük olması halinde, eski aylığın esas alınacağı, ancak aylığı kesildikten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının 65. (63) maddenin (A) fıkrasının (a) bendine göre aylık bağlama oranının tespitinde değerlendirileceği bildirilmiştir. Davacının birbirine paralel düzenlemeler içeren yasa hükümleri karşısında, sandıktan yaşlılık aylığı almakta iken 506 sayılı Yasaya göre prim ödeyerek geçen çalışmalarının, yeniden bağlanacak yaşlılık aylığına katılması Anayasal sosyal güvenlik hukuku uygulamalarının doğal bir sonucudur. Bu çalışmanın sosyal güvenlik destek primine tabi bir çalışma olmayıp, 506 sayılı Yasanın 78. maddesi gereğince primi ödenen bir çalışma da olduğu gerçeği karşısında olayda 2829 sayılı Yasa hükümlerinin uygulanmayacağı da ortadadır.

Yapılacak iş; davacının 1.1.2005 - 30.9.2007 tarihleri arasında tüm sigorta kollarına tabi olarak prim ödenen sürelerinin, 01.11.2007 tarihinden itibaren yeniden bağlanan yaşlılık aylığı bağlama oranının tespitinde değerlendirilerek, bağlanacak olan yaşlılık miktarı ile şu anda yapılan ödemeleri arasında fark bulunup bulunmadığını Kurumdan sormak, farkın bu nedene dayalı olarak oluştuğunun tespiti halinde ise davacının talebi gereğince bir karar vermekten ibarettir... ", Y21HD., 18.07.2011, E. 2010/1438, K. 2011/3602 (Legalbank, 24.11.2013).

hükümle yaşlılık aylığının ödenmesinin durdurulabileceğini kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 97/4).

Yaşlılık aylığı almakta iken çalışmaya başlanması ve sosyal güvenlik destek primi kesilmesi suretiyle aylık ödenmesini talep etmemeleri halinde bu kişilerin aldıkları aylıklar kesilecektir. Yaşlılık aylığı almakta iken çalışmayı yasaklamanın esas amacı genç nüfusun çalışma hayatına kazandırılması ile kurum maliyetlerinin düşürülmesidir⁷⁵¹.

İleride de değinileceği üzere aylık alırken yapılan her çalışma faaliyeti için sosyal güvenlik destek primi ödenmesi söz konusu değildir. 4/1-a ve 4/1-c kapsamına giren faaliyetlerde bulunan ve yaşlılık aylığı alan bireye sosyal güvenlik destek primi ödeme hakkı tanınmamış, aylığının doğrudan kesileceği hüküm altına alınmıştır. Burada çalışmanın yurt içinde ya da yurt dışında olmasının da bir önemi bulunmamaktadır⁷⁵². Gerçekten 2009/37 sayılı genelgede de SSGSSK.'na göre yaşlılık aylığı bağlanan sigortalılardan yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlayanların yaşlılık aylıklarının, çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başından itibaren kesileceği kabul edilmiştir (Genelge 5.7.1-3). 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olup bu kanunlara tabi olarak yaşlılık aylığı almakta olanların ise yurt dışında çalışmaları halinde yaşlılık aylığının kesileceğine ilişkin herhangi bir geçiş hükmü de öngörülmemiştir. Bu bakımdan bu kapsamda belirtilen sigortalıların yurtdışında çalışmaları halinde yaşlılık aylıklarının kesilmeyeceğini kabul etmek gerekecektir⁷⁵³.

Yaşlılık aylığının kesileceğine ilişkin bir diğer hüküm de hala yürürlükte olan 5335 sayılı Kanununun 30. maddesidir. Gerçekten SSGSSK.'nun 105. maddesinde uygulanmayacak hükümler belirtilmekte olup bu hükümler içerisinde 5335 sayılı Kanun 30. maddesi hariç tutulmuştur. Anılan hükme göre herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan emeklilik veya yaşlılık aylığı alanlar bu aylıkları kesilmeksizin; genel bütçeye dahil daireler, katma

⁷⁵¹ Can **Tuncay/Ekmekçi**, s.

⁷⁵² **Güzel/Okur/Caniklioğlu**, s. 651; **Ocak**, Yurtdışında Çalışma, s. 214.

⁷⁵³ **Ocak**, Yurtdışında Çalışma, s. 214; Ocak'a göre SSGSSK'nun yürürlük tarihinden önce sigortalı olanların Türkiye'de çalışmaları halinde yaşlılık aylıkları geçici m. 14 gereğince kesilmeyecektir. Bu bakımdan vatandaşların yabancı ülkede çalışma hakkından mahrum bırakılması suretiyle yurda döviz girmesinin önüne geçilmemesi ve yurtdışında çalışmanın teşvik edilmesi için yurtdışında çalışma, ikili sözleşmede de aksine hüküm olmadığı sürece sadece Türkiye'deki sigortalılığı nedeniyle bağlanmış olan yaşlılık aylığının kesilmemesi gerekmektedir (**Ocak**, Yurtdışında Çalışma, s. 227-228).

bütçeli idareler, döner sermayeler, fonlar, belediyeler, il özel idareleri, belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler, sosyal güvenlik kurumları, bütçeden yardım alan kuruluşlar ile özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde ve sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan diğer ortaklıklarda her hangi bir kadro, pozisyon veya görevde çalıştırılmaz ve görev yapamazlar. Diğer kanunların emeklilik veya yaşlılık aylığı almakta iken emeklilik veya yaşlılık aylıkları ve/veya diğer tazminatları kesilmeksizin atanmaya, çalıştırılmaya veya görevlendirilmeye izin veren hükümleri ile 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun ek 11. maddesine göre alınmış Bakanlar Kurulu kararlarının 2005 yılında uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm doğrultusunda hangi sosyal güvenlik kurumundan yaşlılık aylığı almakta olduğu dikkate alınmaksızın ifade edilen kamu idarelerinde çalışmaya başlayan sigortalıların yaşlılık aylığının kesileceğini belirtmek gerekir⁷⁵⁴. Durum böyle olmakla beraber bir kısım sigortalılar bu hükümlerden istisna tutulmuştur. Gerçekten aynı maddenin 4. fıkrası gereğince Cumhurbaşkanlığına seçilenler, dışarıdan Bakanlar Kurulu üyeliğine atananlar, Yasama Organı üyeliğine seçilenler, mahalli idareler seçimleri sonucuna göre görev alanlar, sadece toplantı veya huzur ücreti ya da hakkı ödenen görevleri yürütenler ile yönetim ve denetim kurulu üyeliği ücreti karşılığında görevlendirilenler, yaş haddini aşmamış olmaları kaydıyla her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ders ücreti karşılığı ders görevi

⁷⁵⁴ “...01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 105. maddesinde sayılan uygulanmayacak hükümler arasında 5335 sayılı Kanunun 30. maddesinin yer almaması, Anayasanın 153. maddesinin “iptal kararları geriye yürümez” hükmünü içermesi karşısında; her hangi bir sosyal güvenlik kurumundan emeklilik veya yaşlılık aylığı alanların, bu aylıkları kesilmeksizin her hangi bir kadro, pozisyon veya görevde çalıştırılmayacakları ve görev yapamayacaklarına dair düzenlemenin 01.01.2005 tarihinden başlamak suretiyle yürürlükte olduğunun kabulü gerekir. Anılan hukuki gerçeklik karşısında; davacının çalıştığı şirketin %99,73'lük hissesinin Belko Ltd. Şti'ne ait olduğu, anılan şirkette de Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığının %99,67 oranında hisse sahibi olduğu, bu haliyle, davacının çalışmalarının geçtiği dava dışı Bel-Pa Ankara Eğitim Sağlık Hizmetleri İnş. En. Gıda Tem. İth. İhr. Tic. A.Ş.'nin sermayesinin %50'sinden fazlasının Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığına ait olduğunun kabulü ile davacının 01.01.2005 tarihinden itibaren dava dışı Bel-Pa Ankara Eğitim Sağlık Hizmetleri İnş. En. Gıda Tem. İth. İhr. Tic. A.Ş.'de yaşlılık aylığı kesilmeksizin çalışmasının, yukarıda açıklandığı üzere 5277 ve 5335 sayılı Kanunlar ile getirilen yasal düzenlemelere aykırı olduğu ve bu nedenle 506 sayılı Kanun kapsamında aldığı yaşlılık aylıklarının 01.01.2005 tarihi itibarıyla kesilmesine ilişkin Kurum işlemi isabetli olduğundan, davanın reddine karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 17.01.2013 E. 2012/21699, K. 2013/263 (Yayınlanmamış Karar).

verilenler⁷⁵⁵ (üniversitelerde ders ücreti karşılığı ders görevi verilenler hakkında yaş haddini aşmamış olmaları kaydı aranmaz), vakıf üniversitelerinde görev alanlar, özel kanunlarında emeklilik veya yaşlılık aylığı kesilmeksizin çalıştırılma veya görev yapma hakkı verilenlerden Cumhurbaşkanı tarafından atananlar, Başbakan tarafından atananlar, Bakanlar Kurulu kararı veya müşterek kararname ile atanan veya görevlendirilenler ve Türkiye Büyük Millet Meclisince yapılan seçimler sonucunda görev verilenler, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 60. maddesinin (a) fıkrası uyarınca Yasama Organi üyeliğinin bitiminden sonra öğretim üyesi olarak atanmış olanlar, hakkında uygulanmayacağı da ayrıca hüküm altına alındığından ifade edilen görevlerde bulunanların kamu idarelerinde görev almaları yaşlılık aylıklarının kesilmesi sonucunu doğurmayacaktır (5335 sy. K. 30/4).

28. maddesinin beşinci fıkrası gereği çalışma gücünün % 40 ila % 59 arasında kaybedilmesi nedeniyle yaşlılık aylığı bağlananların, yapılan kontrol muayenesi sonucu, çalışma gücündeki kayıp oranının % 40 ın altına düştüğünün anlaşılması halinde, bu durumun tespitine esas tutulan raporun tarihini takip eden ödeme dönemi itibariyle aylıkların kesileceği de kabul edilmektedir (2011/58 Sayılı Genelge).

Yaşlılık sigortası koşulları yerine getirmemesine rağmen kurumun hatası ya da sigortalının kastı ya da kusuru ile yaşlılık aylığının bağlandığının tespit edilmesi halinde de yaşlılık aylığının kesilmesi gündeme gelecektir. Son olarak sigortalının ölümü ile de yaşlılık aylığının kesileceğini belirtmek gerekir⁷⁵⁶.

⁷⁵⁵ “...Somut olayda, davacı 15.02.1991 tarihinden bu yana davalı Sosyal Güvenlik Kurumu (Devredilen SSK)'ndan yaşlılık aylığı almakta olduğu ve 30.04.1990 tarihinden itibaren de, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Ankara Yenimahalle 50. Yıl Yetiştirme Yurdunda öğretmen olarak görev yaptığı sabit ise de; öğretmen olarak görev yapılan anılan işyerinin, 5335 sayılı Yasanın 30. madde (30/2. fıkra) kapsamında belirtilen nitelikte işyeri olup olmadığı ve ayrıca, bu çalışmanın aynı maddenin "f" bendinde öngörülen istisna kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin araştırılarak irdelenmesi gerekir. Yapılacak araştırma neticesinde; yapılan görevin, 5335 sayılı Yasanın 30/4. maddesinin "f" bendinde öngörülen istisna kapsamında olmadığı, ve işyerinin de, aynı maddenin ikinci fıkra kapsamındaki kurum, kuruluş, ortaklık v.s olduğunun belirlenmesi halinde; davacıya, 01.01.2005-15.12.2006 tarihleri arası dönemde SSK'dan yaşlılık aylığı bağlanması mümkün olamayacağından, dava konusu istemin bu çerçevede yeniden değerlendirilmesi gerekir. Yine bu durumda da, davacıya, 15.01.2007 tarihinden itibaren, 2829 sayılı Yasanın 8. maddesi çerçevesinde, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Yasası kapsamında yaşlılık aylığı bağlanabileceğinden, her iki sosyal güvenlik kuruluşundan (SSK ve Emekli Sandığı) yaşlılık aylığı alması mümkün değildir...”, Y10HD., 30.06.2011, E. 2010/16319, K. 2011/9819 (Legalbank, 19.12.2013).

⁷⁵⁶ **Güzel/Okur/Caniklioglu**, s. 652.

1. Yurt dışı Hizmet Borçlanması Yapmak Suretiyle Yaşlılık Aylığı Alanların Aylıklarının Kesilmesi

Yurtdışında sigortalılık veya ev kadını olarak geçen sürelerini borçlanarak aylığa hak kazananların, bu aylıklarının sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış olup olmadığına bakılmaksızın herhangi bir ülkede çalışmaya, ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği almaya başladıkları ya da Türkiye’de sosyal güvenlik kanunlarına göre sigortalı olarak çalışmaya başladıkları tarihten itibaren kesilecektir⁷⁵⁷ (3201 sy. K. m. 6/2).

Yurt içinde veya yurt dışında çalışması sona erenlerin veya yurt dışında ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği alanlardan bu ödenek ve yardımları sona erenlerin, aylıklarının tekrar ödenmesi için yazılı talepte bulunmaları halinde, talep tarihini takip eden ay başından itibaren aylıkları tekrar ödenmeye başlanacaktır (3201 sy. K. m. 6/2)..

2. Maluliyeti Sebebiyle Vergi İndiriminden Yararlananların Yaşlılık Aylığı Almakta İken Tekrar Çalışmaları Durumu

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce engelliliği nedeniyle vergi indiriminden yararlananlardan yaşlılık aylığı bağlananların aylıklarının kesilmesi ve tekrar bağlanmasında bu mülga kanun hükümlerinin geçerli olacağı kabul edilmiş, bu bağlamda vergi indiriminden yararlananlardan yaşlılık aylığı bağlananların iş sözleşmesi ile tekrar çalışması halinde sosyal güvenlik destek primi ödeyerek aylıkları alacaklarını belirtmeliyiz (506 sy. SSK. m. 63/1-b).

3. Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışma

Yaşlılık sigortasından sağlanan yaşlılık aylığının asgari yaşam seviyesini temin etme bakımından yeterli olamayacağını dikkate alan kanun koyucu, bu durumu iyileştirmek amacıyla yaşlılık aylığı alanların sosyal güvenlik destek primi ödemeleri şartıyla çalışmaya devam etmelerine olanak sağlamıştır⁷⁵⁸. Gerçekten SSGSSK. yaşlılık aylığı almakta iken çalışma olgusunun gerçekleşmesi halinde kural olarak yaşlılık aylığının

⁷⁵⁷ Ocak, Yurtdışında Çalışma, s. 226.

⁷⁵⁸ Süleyman Başterzi, s. 2229; Ertan, s. 243.

kesileceğini kabul etmekle beraber SSGSSK. gereğince tarım faaliyetleri hariç olmak üzere 4/1-b kapsamında çalışmaların gerçekleştirilmesi halinde bu kişilerin yazılı talepte bulunmaları halinde sosyal güvenlik destek primi⁷⁵⁹ ödeyerek yaşlılık aylıklarının kesilmeyeceği hükme bağlanmıştır (SSGSSK. m. 30/3). Tarım faaliyetlerinde bulunan sigortalılar ise sosyal güvenlik destek primi ödemekle yükümlü tutulmadan yaşlılık aylıklarını almaya devam edeceklerdir⁷⁶⁰. Bu bakımdan SSGSSK.'na göre ilk defa sigortalı olan bir kişi tarım faaliyetleri hariç olmak üzere 4/1-b kapsamında bir faaliyette bulunması karşısında sosyal güvenlik destek primi ödeyerek yaşlılık aylığı almaya devam edebilecektir.

İstihdamda genç işçilere yer verilmesi ve genç işçilerin çalışmaya katılması amaçları doğrultusunda da SSGSSK'na göre yaşlılık aylığı alanların 4/1-a ve 4/1-c kapsamında çalışmaları benimsenmemiş, bu kapsamda çalışmaları halinde yaşlılık aylıklarının kesileceği öngörülmüştür⁷⁶¹. Açıklananlar ışığında sosyal güvenlik destek primini yaşlılık aylığı almakta iken tekrar çalışmaya başlayanlar için yaşlılık aylıklarının kesilmemesi amacıyla alınan prim olarak tanımlamak mümkündür⁷⁶².

⁷⁵⁹ “..Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesiyle toplum yaşamında eşitlik temeline dayanan adil bir hukuk düzeni kurulması amaçlanmıştır. Sosyal Güvenlik Destek Primi uygulamasıyla, çalışmaya devam ederek kazanç sağlayanlarla sağlamayanlar arasında adil bir dengenin kurulması amaçlanmaktadır. Sosyal Güvenlik Destek Primi, sosyal güvenlik kurumlarının mali yapılarının güçlendirilmesi ve böylece sosyal sigortacılık faaliyetinin sürdürülebilmesi amacıyla yöneliktir. SGDP uygulamasının sosyal güvenlik sistemi çerçevesinde değerlendirilmesi yapıldığında, emekli olan bir sigortalının işine devam etmesinin, hem istihdamı menfî yönde etkilediği, hem de sigortalı sayısının artmasını engellediği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, emekli olan kişilerin işlerini başkalarına devretmek suretiyle genç sigortalıların sisteme dahil olmalarını teşvik etmeleri, bu mümkün olmadığı takdirde, alınacak Sosyal Güvenlik Destek Primi ile sisteme katkılarının sağlanmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. İtiraz konusu yasa kuralında yer alan sosyal güvenlik primine ilişkin düzenleme, Anayasanın 60. maddesinde yer alan “Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.” şeklindeki anayasal düzenleme çerçevesinde değerlendirildiğinde; herkesin sosyal güvenlik hakkından yararlanabilmesi bakımından sosyal güvenlik kurumlarının mali yapılarının güçlendirilmesine ihtiyaç bulunduğu yadsınamaz. Bu bağlamda, itiraz konusu kuralın, Anayasanın 60. maddesinde sözü edilen tedbirler kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Öte yandan, sosyal ve ekonomik haklar alanında Devlete yüklenen görevlerin, Anayasanın 65. maddesinde belirtildiği biçimde mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getirilebileceği açıktır. Sosyal güvenliğin sağlanabilmesi için sigortalıların katkısı zorunludur; fakat bu katkının adil ve ölçülü olması da gerekir. İtiraz konusu yasa kuralında olduğu gibi Bağ-Kur Kanunu'nun 50. maddesine göre belirlenen 12. gelir basamağının %10'u tutarındaki bir destek priminin adil ve ölçülü olmadığından söz edilemez...”, AYM, 17.04.2008, E. 2004/34, K. 2008/94 (Legalbank, E. T. 24.11.2013).

⁷⁶⁰ Resul **Aslanköylü**, “5510 Sayılı Kanuna ve Yürürlükten Kaldırılan Sosyal Güvenlik Kanunlarına Göre Yaşlılık Aylığı Alanların Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışabilmeleri”, Prof. Dr. Sarper Süzek'e Armağan, C. III, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 2412 (Sosyal Güvenlik Destek Primi); Süleyman **Başterzi**, s. 2238.

⁷⁶¹ **Ocak**, Yurtdışında Çalışma, s. 215.

⁷⁶² **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 225.

Doktrinde yalnız 4/1-b kapsamındaki sigortalılara sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışma imkanının tanındığının belirtilmesi ile 4/1-a ve 4/1-c kapsamında yaşlılık sigortasından faydalanmakta olanların hiçbir surette sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışamayacaklarına ilişkin bir anlayış ortaya çıkmıştır⁷⁶³. Ancak 30. maddede 4/1-b kapsamında faaliyette bulunulması halinde yaşlılık aylığının sosyal güvenlik destek primine tabi olacaktır. Bu durumun aksine kanun koyucu tarafından salt 4/1-b kapsamında yaşlılık sigortasından faydalananların tekrar çalışabilmelerine cevaz verildiği yönünde bir anlayış benimsenmemelidir.

İfade edilen hükümler SSGSSK'na göre ilk defa sigortalı olanlar için dikkate alınmalıdır. 01.10.2008 tarihinden önceki sigortalılar ise geçici 14. madde çerçevesinde değerlendirilecektir. Buna göre de SSGSSK'nun yürürlüğe girdiği tarihten (hizmet sözleşmesi ile çalışanlar ve bağımsız çalışanlar için 01.10.2008, kamu görevlileri için 15.10.2008) önce iştirakçi veya sigortalı olanlar, yaşlılık veya emekli aylığı bağlananlar ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışmaya devam edenler hakkında sosyal güvenlik destek primine tabi olma bakımından bu Kanunla yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerinin uygulanmasına devam edilecektir. Aynı şekilde 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa göre yaşlılık aylığı almakta iken çalışmaya başlayanların aylıkları kesilmeyecek ve bunlar hakkında da bu maddenin sosyal güvenlik destek primi alınmasına ilişkin hükümleri uygulanacağı kabul edildiğinden belirtilen hususlar 01.10.2008 tarihinden önce yaşlılık aylığı almakta iken çalışmaya başlayan tarım işçileri için de geçerli olacaktır (SSGSSK. geç. m. 14/3). Bu hüküm uyarınca 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olup, yaşlılık aylığı alanların ancak yine bu tarihten önce sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışmaları halinde mülga kanun hükümlerinin uygulanmasına devam edilecektir. Daha doğru bir deyişle 506 sayılı SSK.'na tabi olarak yaşlılık aylığı almakta olan bir sigortalı 01.10.2008 tarihinden önce çalışmaya başlayarak sosyal güvenlik destek primi ödemesi halinde yine 506 sayılı SSK. hükümlerine tabi olmaya devam edecek, 01.10.2008 tarihinden sonra çalışmaya başlaması halinde ise SSGSSK. hükümlerine göre ancak 4/1-b kapsamında faaliyette bulunması koşuluyla sosyal güvenlik destek primi ödeyerek yaşlılık aylığı imkanına sahip olacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

⁷⁶³ Okur, Çalışma, s. 2166; Aslanköylü, Sosyal Güvenlik Destek Primi, s. 2412.

Yine örneğin, 01.05.2006 tarihinde Emekli Sandığı Kanununa tabi olarak yaşlılık aylığı almaya başlayan sigortalının yine 01.10.2008 tarihinden önce çalışmaya başlaması halinde hakkında Emekli Sandığı Kanunu uygulanacak ve bu kanun hükümlerine göre sosyal güvenlik destek primi ödeyip ödemeyeceği tespit edilecektir.

Bu kişilerin sosyal güvenlik destek primi ödeme yükümü altında olup olmadıkları açısından ise mülga Kanun hükümlerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. 5335 sayılı Kanunun 30. maddesi uyarınca kamu idarelerinde vakıf üniversitesinde çalışanlar ya da yasama organı üyeliğine seçilenler gibi istisna tutulan faaliyetler dışında (5335 sy. K. m. 30/4) hangi kapsamda sigortalı olursa olsun yaşlılık aylığı kesilmeksizin çalışamayacakları hüküm altına alındığından kamu idarelerinde mülga Kanun döneminde de yaşlılık aylığı kesilmeksizin çalışmanın mümkün olmadığını, sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışılmayacağını belirtmeliyiz. 5335 sayılı Kanunda belirtilen istisnalar içerisinde yer alanlar ise sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışabilecek ve yaşlılık aylıklarının kesilmesi yaptırımına maruz kalmayacaklardır. Belirtilen bu istisna dışında mülga sosyal güvenlik kanunlarına tabi olarak yaşlılık aylığı kesilmeksizin yalnızca işçi ya da bağımsız çalışan olarak çalışabilmek mümkün olduğunu belirtmeliyiz⁷⁶⁴.

01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olanlar bakımından geçici m. 14 çerçevesinde esas alınan çalışmalarının Kanunun yürürlüğünden önce olup olmadığına bakılmaksızın mülga Kanun hükümlerinin uygulanması gerektiği de kabul edilmektedir⁷⁶⁵. Bu görüş gereğince 01.05.2008 tarihinden önce sigortalı olanlar sosyal güvenlik destek primi ödeyerek yaşlılık aylıklarını alma koşulları bakımından mülga sosyal güvenlik kanunlarına tabi olacaklardır. Zira maddede yer alan yürürlük tarihinden önce sigortalı olanlar hükmünün ve gerekçede de söz konusu görüşü yasaklayan bir ibarenin yer almaması bu görüşe gerekçe olarak gösterilmektedir⁷⁶⁶. Söze konu hüküm incelenirken

⁷⁶⁴ 1479 sayılı Bağkur Kanunu'na tabi olarak yaşlılık aylığı almakta iken yine bu kanun kapsamında çalışmaya devam edenlerin ödeyecekleri sosyal güvenlik destek primleri aldıkları aylığa göre belirlenirken, 506 sayılı Kanuna göre ya da 5434 sayılı Kanuna göre yaşlılık aylığı almakta iken bağımsız çalışma faaliyetinde bulunanlara 1479 sayılı Kanuna göre tespit edilen gelir basamaklarından 12. basamağa göre sosyal güvenlik destek primi ödemelerini öngören mülga hükmün eleştirisi için bkz. Ali **Güzel/Nurşen Caniklioğlu**, "Bağ-Kur Yasasına göre Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeme Yükümlülüğü, Yarattığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Legal İSGHD, C. 1, S. 2, İstanbul 2004, s. 499.

⁷⁶⁵ **Caniklioğlu**, Prim, s. 13; **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 376; **Okur**, İşe İade, s. 135; **Ocak**, Yurtdışında Çalışma, s. 227; **Aslanköylü**, Sosyal Güvenlik Destek Primi, s. 2413; **Tezel/Kurt**, s. 108.

⁷⁶⁶ **Caniklioğlu**, Prim, s. 13.

kanun koyucu tarafından geçici hükümlerin neden öngörüldüğünün de dikkate alınması gerekecektir. Geçici hükümler ile esas itibariyle kazanılmış hakların korunması öncelikli olarak öngörülmektedir⁷⁶⁷. Bu bağlamda burada esas itibariyle korunma amacı güdülmüş olanlar kanunun yürürlük tarihinden önce yaşlılık aylığı almakta iken sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışanlardır. Diğer bir deyişle burada SSGSSK.'nun yürürlük tarihinden önce sosyal güvenlik mevzuatı içerisinde yer alan sosyal güvenlik destek primi kesilmesine ilişkin uygulamanın devamı amaçlanmıştır⁷⁶⁸. Böyle bir hüküm öngörülmeseydi 01.10.2008 tarihinden önce yaşlılık aylığı almakta iken sosyal güvenlik destek primi ödeyerek hizmet sözleşmesi ile çalışan bir kişinin 01.10.2008 tarihinde yaşlılık aylığının kesilmesi sonucu doğacaktı. İşte kanun koyucu bu şekilde çalışmaları bulunanları koruma gayesi gütmüş ve bu kişilerin yaşlılık aylıklarının tabi olduğu hükümlerin mülga sosyal güvenlik kanunlarına göre belirleneceğini hüküm altına almıştır. Durum böyle olmakla beraber doktrindeki hakim görüş doğrultusunda 2011/58 sayılı genelgede de SSGSSK.'nun yürürlük tarihinden önce mülga sosyal güvenlik kanunlarına tabi olacaklardır. Bu bakımdan uygulamada 506 sayılı SSK.'na tabi olarak çalışmaya başlamış bir sigortalının da yaşlılık aylığı alıp almadığına bakılmaksızın yaşlılık sigortasından faydalanmaya başladığı tarihten sonraki çalışmalarında 506 sayılı SSK. hükümlerine tabi olacak, yaşlılık aylığı almakta iken çalışmaya başlaması halinde yalnızca sosyal güvenlik destek primine tabi olacaktır.

2008 yılı Ekim ayı başından önce 5434 sayılı ESK. göre emekli olup yine bu tarihten önce serbest avukatlık veya noterlik yapanların aylıklarından bu maddenin birinci fıkrasının (b) bendi hükümlerine göre sosyal güvenlik destek primi kesileceği de ayrıca kabul edilmiştir (SSGSSK. geç. m. 14/son). SSGSSK.'nun geçici 14. maddesindeki ek düzenlemeyle SSGSSK. öncesinde emekli olup, yine anılan Kanun öncesinde serbest avukatlık veya noterlik yapanların aylıklarından bu maddenin birinci fıkrasının (b) bendi hükümlerine göre sosyal güvenlik destek primi kesileceği hususu düzenlenmiştir. Her ne kadar, serbest avukatlar, SSGSSK.'nun yürürlük tarihinden önce topluluk sigortası kapsamında sayıldıklarından, haklarında 1479 sayılı Kanunun ek 20. maddesi uygulanmıyor idiyse de; SSGSSK. döneminde Kanunun 4/b bendi kapsamında sigortalı

⁷⁶⁷ Sözer'e göre kanun koyucu burada salt kazanılmış hak sahiplerini korumamış, beklenen hak sahiplerinin de çalışmaları halinde mülga kanun hükümlerine tabi olacağı anlayışına benimseyerek, beklenen hak sahiplerini kazanılmış hak sahipleri ile eşdeğer tutmuştur (Sözer, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 376).

⁷⁶⁸ YHGK., 23.01.2013, E. 2012/10-1149, K. 2013/147 (Legalbank, E. T. 24.11.2013).

kabul edilmiş ve geçici 14. madde uyarınca sosyal güvenlik destek primine tabi tutulmuştur⁷⁶⁹.

Burada iş sözleşmesi feshedildikten sonra işe iadesi için dava açan ancak bu süreç içerisinde yaşlılık aylığı almaya başlayan sigortalının işe iade davasını kazanması halinde İş Kanunu m. 21/3 gereği kendisine ödenecek 4 aylık ücreti dolayısıyla bu dönem için ödenmiş olan yaşlılık aylıklarının akıbetinin ne olacağı hususu da önem arz etmektedir. 2011/58 sayılı genelgede de mesele ele alınmış ve 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olan ve özel sektörde çalışan kişinin yaşlılık aylıklarından sosyal güvenlik destek primi kesileceği düzenlenmiştir. Ancak kamu sektöründe çalışıyor ise yaşlılık aylığının 5335 sayılı Kanun gereği kesileceğini belirtmeliyiz⁷⁷⁰.

2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Kanunu⁷⁷¹ gereğince 4/1-b kapsamında sigortalı sayılan muhtarlardan, muhtarlık mesleği nedeniyle aylık bağlananlarla diğer sosyal güvenlik kanunları ve SSGSSK.'na göre emekli olup daha sonra muhtar seçilenlerden de sosyal güvenlik destek primi alınmayacaktır (MÖSGY. m. 2).

SSGSSK.'na göre tarım faaliyetleri hariç 4/1-b kapsamında tabi çalışmaya başlayanlardan aylıklarının kesilmemesi için yazılı istekte bulunanların yaşlılık aylıklarının ödenmesine devam edilir. Bunlardan, almakta oldukları aylıklarının % 15'i oranında sosyal güvenlik destek primi kesilir. Ancak kesilecek olan bu tutarın 4/1-b'li sigortalılara ilgili yılın Ocak ayında ödenen en yüksek yaşlılık aylığından⁷⁷² alınabilecek sosyal güvenlik destek priminden fazla olamayacağı kabul edilmiştir.

⁷⁶⁹ "...Somut olayda, 08.02.2010 tarihinden itibaren serbest avukat olarak çalışması nedeniyle, davacının (5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'na tabi iken) 5510 sayılı Kanunun 4/c maddesi kapsamında 15.11.2009 tarihinden itibaren bağlanan emekli aylığından 5510 sayılı Kanunun 30. maddesi uyarınca sosyal güvenlik destek primi kesildiği anlaşılmaktadır. Yapılan açıklamalar çerçevesinde; 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra davacının yaptığı serbest avukatlık çalışmasının, 5510 sayılı Kanunun 4/b bendi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği gözetildiğinde, 5510 sayılı Kanunun Geçici 14. maddesi uyarınca emekli aylığından 30. maddede belirtilen oranlar dahilinde sosyal güvenlik destek primi kesilmesine dair Kurum işleminde isabetsizlik bulunmadığının belirgin olması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", Y10HD., 04.02.2013, E. 2012/18489, K. 2013/1059 (Yayınlanmamış Karar).

⁷⁷⁰ **Bulut**, s. 576.

⁷⁷¹ RG., 10.09.1977, S. 16053.

⁷⁷² En yüksek yaşlılık aylığı cumhurbaşkanına ödenmektedir. 2014 yılı ocak ayı itibarıyla cumhurbaşkanına ödenecek olan yaşlılık aylığı

01.10.2008 tarihinden önce 4/1-a kapsamında çalışanlar için sosyal güvenlik destek primi oranı 80. maddeye göre tespit edilen prime esas kazançlar üzerinden 81. maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen prim oranına yüzde 30 oranının eklenmesi suretiyle bulunan miktardır. Yüzde 30 oranının dörtte biri sigortalı, dörtte üçü işveren hissesidir. Bu kapsamda sayılan kişilerden sosyal güvenlik destek primine tabi olanların prim ödeme yükümlüsü bunların işverenleridir. Bunlar hakkında sadece iş kazası ve meslek hastalığı sigortası hükümleri uygulanır (SSGSSK. geç. m. 14/1-a)

01.10.2008 tarihinden önce 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı sayılanlardan, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınacak belgelerle doğrulamak kaydıyla faaliyette bulunulmadığına ilişkin süreler hariç olmak üzere çalışılan süreleri için, sosyal güvenlik destek primi oranı olarak bu Kanunun 30. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendinde belirtilen hükümler uygulanır. Bu oran, 2013 yılı ve sonraki yıllar için % 15 olarak uygulanacaktır (SSGSSK. geç. m. 14/1-b).

3201 sayılı Kanuna göre yaşlılık aylığı alanların tekrar çalışmaları ve bu şekilde çalışanların sosyal güvenlik destek primi ödeyerek aylık alabilmeleri ise mümkün değildir⁷⁷³. Ancak 3201 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle “*Kanun hükümlerinden yararlanmak suretiyle aylık bağlananlardan tekrar yurt dışında yabancı ülke mevzuatına tabi çalışanlar, ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği alanların aylıkları, tekrar çalışmaya başladıkları veya ikamete dayalı bir ödenek almaya başladıkları tarihten itibaren kesilir. Türkiye’de sigortalı olarak çalışmaya başlayanlar hakkında 31.05.2006 tarihli ve 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası*

⁷⁷³ **Akın**, Borçlanma, s. 998; “...Uyuşmazlık, yurtdışında geçen çalışmaların borçlanılması sonucu sigortalıya maaş bağlandıktan sonra, sigortalının Türkiye’de sosyal güvenlik kurumlarına tabi olacak şekilde çalışması durumunda 3201 Sayılı Kanunun 6/B maddesi uyarınca yaşlılık aylığının kesilip kesilmeyeceği noktasında toplanmaktadır. Davanın yasal dayanağını oluşturan, uyuşmazlık döneminde yürürlükte bulunan, 3201 Sayılı Kanunun 5754 Sayılı Kanunun 79. maddesiyle değişik 6/B maddesine göre; “bu Yasa hükümlerinden yararlanmak suretiyle aylık bağlananlardan tekrar yurt dışında yabancı ülke mevzuatına tabi çalışanlar, ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği alanlar ile Türkiye’de sigortalı çalışmaya başlayanların aylıkları, tekrar çalışmaya başladıkları veya ikamete dayalı bir ödenek almaya başladıkları tarihten itibaren kesilir.” Mahkemece, davacının Türkiye’de 18.8.2005-16.7.2009 tarihleri arasında kendi adına ve hesabına bağımsız faaliyette bulunduğu. Vergi Dairesinde, Meslek Odasında ve Ticaret Sicil Memurluğunda kayıtlı olduğu, dolayısıyla sigorta kapsamında çalıştığı ve bu çalışma sebebiyle prim ödemekle yükümlü olduğu göz ardı edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması isabetsiz olmuştur. Ne var ki, davacının 16.7.2009 tarihinde vergi kaydının sona ermiş olduğu anlaşıldığından kendi adına ve hesabına bağımsız faaliyetinin sona erdiği 16.7.2009 tarihini takip eden ay başı olan 1.8.2009 tarihinden itibaren Kurumun yaşlılık aylığını yeniden bağlaması gerektiği ortadadır...”, Y21HD., 11.07.2011, E. 2010/5256, K. 2011/6135 (Legalbank, E. T. 04.12.2013).

Kanununun sosyal güvenlik destek primine tabi olarak çalışılmasına dair hükümleri uygulanır." hükmü getirilmiş, madde hükmü 19.06.2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁷⁷⁴. Bu hüküm ile 19.06.2010 tarihinden sonra 3201 sayılı Kanundan faydalanarak yaşlılık aylığı alan bir kişi sosyal güvenlik destek primi ödeyerek yaşlılık aylığı kesilmeksizin 4/1-b kapsamında çalışabilecektir. Hatta tarımsal faaliyette bulunması halinde sosyal güvenlik destek primi dahi kesilmeyecek, yaşlılık aylığını tam olarak alabilecektir.

E. YERSİZ ÖDENEN YAŞLILIK AYLIKLARININ İADESİ

Yaşlılık sigortası koşullarını yerine getirmediği halde kurumun yanlış bir işleminden dolayı veya sigortalının yanıltıcı filleri ile yaşlılık aylığına hak kazandığı şeklindeki işlemlerine⁷⁷⁵ ya da yaşlılık aylığı alırken 4/1-a veya 4/1-c kapsamında çalışmaya

⁷⁷⁴ “...Davacıya, 1479 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılık süreleri ve yurtdışında gerçekleşen çalışmalardan 3201 sayılı Yasaya göre borçlanılan süreler gözetilerek, 01.4.2009 tarihinden itibaren Bağ-Kur'dan yaşlılık aylığı bağlandığı; davacının, dolmuşçuluk (minübüs işletmeciliği) faaliyetinden dolayı vergi kaydının devam ettiğinden bahisle; davalı Kurum'un, 3201 sayılı Yasanın 6. maddesinin B bendi gereği, yurtdışında geçen çalışmalardan borçlanılan süreler de gözetilerek yaşlılık aylığı bağlananların, yeniden yurtdışında veya Türkiye'de çalışması durumunda, aylıklarının kesileceği, bu durumdakilerin, sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışamayacakları gerekçesi ile, yaşlılık aylığının kesilerek, yersiz ödenen aylıklara ilişkin borç tahakkuk ettirildiği, ayrıca yeniden aylık bağlanması için prim borcunun talep edildiği anlaşılmaktadır. Davacı tarafından, yersiz ödendiği iddia olunan aylıklar için 6.020 TL, yeniden aylık bağlanması için prim ve gecikme zammı olarak 6.953 TL ödendiği belirgindir. Mahkemece, 3201 sayılı Yasanın 6. maddesinin "B" bendinde yapılan değişikliğin geriye yürütülemeyeceği kanaatiyle davanın reddine karar verilmiştir. Uyuşmazlık konusu dönemde yürürlükte bulunan 3201 sayılı Yasanın 6. maddesinin "B" bendinde "Kanun hükümlerinden yararlanmak suretiyle aylık bağlananlardan ... Türkiye'de sigortalı çalışmaya başlayanların aylıkları, tekrar çalışmaya başladıkları veya ikamete dayalı bir ödenek almaya başladıkları tarihten itibaren kesilir. 31.05.2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun sosyal güvenlik destek primi hakkındaki hükümleri, bu Kanun hükümlerinden yararlanmak suretiyle aylık bağlananlar için uygulanmaz." düzenlemesine yer verilmiştir. Her ne kadar, anılan yasada 19.06.2010 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 5997 sayılı Yasanın 15. maddesi ile yapılan değişiklikle, 3201 sayılı Yasadan yararlanmak suretiyle aylık bağlananların, Türkiye'de sosyal güvenlik destek primine tabi olarak çalışabileceği belirtilmiş ise de; yürürlük tarihi ve her yasanın kendi yürürlük döneminde uygulanması gerektiği gözetildiğinde, anılan değişikliğin davacı lehine uygulama olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle, Mahkemenin bu yöndeki kabulü isabetlidir. Ancak, somut olayda, davacının yaşlılık aylığı bağlandıktan sonraki dönemde devam eden vergi kaydı nedeniyle sosyal güvenlik destek primi ödeyip ödemediği araştırılmamıştır. Davacı, uyuşmazlık konusu dönemde, sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalıştı ise; Kurum'un, yaşlılık aylığı alan davacının çalıştığını bildiği ve sosyal güvenlik destek primi ödendiği halde, anılan Yasal düzenlemeye dayanarak yaşlılık aylığını iptal ederek, ödenen aylıkları borç çıkarması, devamında davacının sosyal destek primi ödeyerek çalışmasını sürdürdüğü döneme yönelik ödenen aylıkların tahsilini talep etmesi, Medeni Kanunun 2. maddesinde belirtilen iyiniyet ve hakkaniyete aykırıdır.”, Y10HD., 05.03.2013, E. 2012/3535, K. 2013/3892 (Legalbank, E. T. 22.11.2013); Y10HD., 08.02.2013, E. 2011/19073, K. 2013/1580 (Yayınlanmamış Karar); Y10HD., 27.09.2013, E. 2013/11812, K. 2013/17620 (Yayınlanmamış Karar).

⁷⁷⁵ “...Davacı; davalı Kurum tarafından sahte Elbistan Bakkallar Odası kaydına dayalı olduğu iddiasıyla bir kısım Bağ-Kur sigortalılığının ve bağlı olarak yaşlılık aylığının iptal edildiğinden bahisle yaşlılık aylığının iptaline ilişkin Kurum işleminin iptaliyle yersiz aylıklar nedeniyle borçlu olmadığının tespitine karar verilmesini istemiştir. Mahkemece, davalı Kurumun yaşlılık aylığını

başladığı tespit edilenlere ödenen yaşlılık aylıklarının sosyal güvenlik kurumunca tekrar tahsil edilmesi gündeme gelecektir. Bu kapsamda yersiz ödemelerin iadesine ilişkin SSGSSK'nun 96. maddesinde hükümler öngörülmektedir. Kurumca aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemelerin iadesinin kişinin kusurlu davranışına veya kurumun hatasına bağlı olmasına göre farklı hükümler öngörülmüştür⁷⁷⁶.

Zarar sigortalının kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa⁷⁷⁷, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden; kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa⁷⁷⁸, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamı, ilgiliye

---

iptal işleminin Türk Medeni Kanununun 2'nci maddesindeki iyiniyet kurallarına uygun olmadığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiştir. Ancak, davacının oda kaydının sahte olduğunun ve bağlı olarak sigortalılık şartları bulunmadığının anlaşılması halinde aylığın kesilmesi haklı nedene dayanacağından, kusuru olmaksızın sahte belgelere istinaden işlem yapan davalı Kurumun iyiniyetli olmadığından söz edilemez. Bu nedenle; davacının sigortalılık şartları şüphe ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde araştırılmalıdır. Öncelikle; davacının sigortalılığına esas bilgi ve belgelerle sigorta sicil dosyasının tümü celbedilmeli, sahte olduğu iddia edilen oda kaydının sıhhati yöntemince araştırılmalı, kayıtlarla birlikte davacının kendi nam ve hesabına bağımsız çalışma süreleri, prim ödemeleri tespit edilmeli, deliller hep birlikte değerlendirilerek davacının kendi nam ve hesabına çalışmasıyla sigortalılığı belirlenerek sonucuna göre bir karar verilmelidir...”, Y10HD., 28.06.2013, E. 2013/5869, K. 2013/14610 (Legalbank, E. T. 19.12.2013).

⁷⁷⁶ Ercüment **Özkaraca**, “Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Yapılan Fazla veya Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, Legal İSGHD., C. 10, S. 38, İstanbul 2013, s. 161 (Yersiz Ödemeler).

⁷⁷⁷ “...Mahkemece, davacının, süresine ilave edilen 60 günü bilmesi gerektiği dolayısıyla kurum işleminde isabetsizlik bulunmadığı sonucuna varılmış ise de, somut olayda davacının kurumu yanılttığı veya kasıtlı davranışı ile olaya sebebiyet verdiği yönünde delil ve emare yoktur. Böyle olunca, davacıya yapılan yersiz ödemelerin 5510 sayılı Yasa'nın 96/b maddesi kapsamında iadesi gerekir. Öncelikle mahkemece, davacıdan hangi tarihten itibaren faiz talep edildiği araştırılmalı ve açıklanan ilkelere göre sonuca gidilmelidir...”, Y21HD., 17.04.2013, E. 2013/3260, K. 2013/7742 (Legalbank, E. T. 03.11.2013).

⁷⁷⁸ “...Uyuşmazlık, yaşlılık aylığı tahsisi talep tarihinde 5510 sayılı Kanun'un 4/b kapsamındaki çalışmalarının devam etmesi nedeniyle 3201 sayılı Kanun kapsamında borçlanması dikkate alınarak bağlanan yaşlılık aylığının yersiz ödeme nedeniyle geri alınıp alınamayacağı ile sigortalının iyiniyetli, dolayısıyla yersiz ödenen aylık miktarını geri ödeme yükümü altında olup olmadığı noktalarında toplanmaktadır. Öncelikle belirtilmelidir ki, davacının 27.11.2008 yaşlılık aylığı yazılı istek tarihinde yürürlükte bulunan, 5754 sayılı Yasa'nın 79. maddesi ile değişik 3201 sayılı Yasa'nın 6/B maddesine göre anılan Kanun hükümlerinden yararlanmak suretiyle aylık bağlananlardan Türkiye'de sigortalı çalışmaya başlayanların aylıkları, tekrar çalışmaya başladıkları tarihten itibaren kesilir. 31.5.2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun sosyal güvenlik destek primi hakkındaki hükümleri, bu Kanun hükümlerinden yararlanmak suretiyle aylık bağlananlar için uygulanmaz. Bu nedenle, somut uyuşmazlıkta davacıya, çalışmaya devam etmesi nedeniyle, yaşlılık aylığı tahsis talep tarihinde yürürlükte bulunan 5754 sayılı Yasa'nın 79. maddesi ile değişik 3201 sayılı Yasa'nın 6/B maddesine aykırı olarak yaşlılık aylığı bağlandığı, davacıya yersiz olarak ödenen yaşlılık aylıklarının Kuruma iadesi gerektiği açıktır. ...”, YHGK., 15.06.2012, E. 2012/21-196, K. 2012/396 (Legalbank, E. T. 22.11.2013).

tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmidört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, yirmidört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan⁷⁷⁹ itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilecek, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınacaktır (SSGSSK. m. 96/1).

Alacakların yersiz ödemelere mahsubu, en eski borçtan başlanarak borç aslına yapılır, kanunî faiz kalan borca uygulanır. Bu hüküm ilgili hak sahiplerinin muvafakat etmeleri kaydıyla, aynı dosyadan diğer bir hak sahibine yapılan yersiz ödemelere mahsubunda da uygulanır (SSGSSK. m. 96/2).

SSGSSK ile 506 sayılı SSK arasında yersiz ödemelerin iadesi konusunda bir takım farklılıkların bulunmaktadır. Nitekim 506 sayılı SSK'nun 121. maddesinde “..yanlış ve yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve sigorta yardımları 84. maddenin son fıkrası saklı kalmak kaydıyla, ilgililerin sonraki her çeşit istihkaklarından kesilmek suretiyle geri alınır. Kurumun genel hükümlere göre takip hakkı saklıdır. Ölüm geliri ve aylıklarından yapılan yersiz ödeme tutarları, yersiz ödenmiş olan gelir ve aylıkların kesilmesi nedeniyle aynı dosyadan gelir ve aylık ödemesi yapılan diğer hak sahiplerine Kurumca yapılması gereken gelir ve aylık ödeme tutarları nazara alınmak suretiyle tespit edilecek Kurum zararı esas alınarak tahsil edilir. Ancak, diğer hak sahiplerinden itirazda bulunanların hisseleri bu fıkra uygulamasında hariç tutulur...” hükmü yer almaktadır. SSGSSK öncesi mevzuata bakıldığında, 506 sayılı SSK'nun 121. maddesinde yersiz ödemelerin kayıtsız şartsız iadesinin öngörüldüğü, yersiz ödeme halinde iade yükümünün kapsamının farklı hukuki durumlara özgü olarak değişiklik göstermediği görülmektedir. Ancak, SSGSSK. 96. maddesi ile 506 sayılı SSK.'da yer almayan yeni bir düzenleme

⁷⁷⁹ “...Hak sahibi konumundaki davalıya yersiz ödendiği ileri sürülen ölüm gelirlerinin yasal faiziyle birlikte kendisinden geri alınmasına yönelik davanın yasal dayanaklarından olan 5510 sayılı Kanunun 96. maddesinin birinci fıkrasının 25.02.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6111 sayılı Kanunun 44. maddesiyle değişik (b) bendi gereğince, Kurumca hak sahiplerine fazla veya yersiz olarak yapıldığı belirlenen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla (5) yıllık sürede yapılan ödemeler toplamının, ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren (24) ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, (24) aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan itibaren hesaplanacak olan yasal faizi ile birlikte geri alınması gerekmektedir. Buna göre, inceleme konusu davada asıl alacak tutarına uygulanacak faiz miktarının, ödemeye ilişkin uyarı yazısının davalıya tebliğ edildiği 03.12.2005 gününden başlayarak (24) aylık sürenin dolduğu tarihten itibaren hesaplanması gerekirken, mahkemece eksik inceleme ve araştırma sonucu, faiz başlangıcı olarak tebliğ gününün benimsenmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 26.09.2013, E. 2013/16121, K. 2013/17424 (Yayınlanmamış Karar).

getirilmiş, sebepsiz zenginleşmenin iyi niyetle veya kötü niyetle gerçekleşmesine bağlı olarak istirdadı mümkün ödeme miktarları belirlenmiştir⁷⁸⁰. Dolayısıyla SSGSSK. ile ödeme yükümünün kapsamı sigortalının iyiniyetli veya kötünietli oluşunun tespitine göre farklılaştırılarak, kayıtsız şartsız iade öngören 121. madde hükmüne göre lehe bir düzenleme getirildiği Yargıtay tarafından da vurgulanmaktadır⁷⁸¹. Bu bakımdan SSGSSK.'nun yersiz ödemelerin iadesine ilişkin hükümlerinin görülmekte olan tüm davalara uygulanması gerektiği kabul edilmektedir⁷⁸².

Yersiz ödemelerin iadesi davası açılması karşısında yaşlılık aylığının iptali işleminin de dava konusu edilmiş olması halinde ise bu davanın bekletici mesele yapılması ve sonucuna göre karar verilmesi gerekecektir⁷⁸³.

Yersiz ödemelerin iadesi konusunda Yargıtay sosyal güvenlik destek primi ödeyerek yaşlılık aylığı alan bir kişinin daha sonradan bu bağlamda sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışmayacağını ve bu nedenle yaşlılık aylığının tamamının kesilmesi gerektiği kanaatiyle açılan davada kurumun sosyal güvenlik destek primi alması suretiyle çalışmadan haberdar olduğu bu sebeple yaşlılık aylığının iadesinin de dürüstlük kuralına

⁷⁸⁰ “...Davalıya, 01.08.1972 tarihinde gerçekleşen iş kazasından dolayı 01.07.1975 tarihinden itibaren sürekliliği iş göremezlik geliri bağlandığı, 24.08.1995 tarihli tahsis talebi üzerine, 15.09.1995 tarihinden itibaren yaşlılık aylığı tahsis edildiği; Kurumca, 506 sayılı Kanununun 92. maddesi gereğince, iş kazası gelirinin yarısının ödenmesi gerektiği gerekçesi ile, 15.09.1995-23.01.2006 tarihleri arasında ödenen gelirin, yarısının davalıya borç kaydedilerek, tahsili için eldeki davanın açıldığı anlaşılmaktadır...Somut uyuşmazlıkta, iadeyle yükümlü olunan tutarın belirlenmesinde, 5510 sayılı Yasanın 96. maddesiyle getirilen düzenleme, Borçlar Kanununun 63. maddesine göre sebepsiz zenginleşmede iade konusuna ilişkin özel bir düzenleme niteliğinde olup; zamanaşımı hükmü olarak nitelenmesine olanak bulunmadığından, iadenin kapsamını belirlerken, Borçlar Kanununun 63. maddesinin uygulama olanağı bulunmayıp, 5510 sayılı Yasanın 96. maddesi çerçevesinde değerlendirme yapılması zorunlu bulunmaktadır. Hal böyle olunca, davalının yaşlılık aylığı tahsis talebinde, iş kazasından aldığı geliri gizleyip gizlemediği, yaşlılık aylığı tahsisinde; Kurumca, davalıya bu yönde soru yöneltip yöneltmediği araştırılarak, hatalı işlemin davalının mı, Kurumun mu, kusurlu hareketinden kaynaklandığı tespit edilerek, anılan madde çerçevesinde davalının sorumlu olduğu miktarın belirlenmesi gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y10HD., 18.02.2013, E. 2011/15478, K. 2013/2456 (Yayınlanmamış Karar).

⁷⁸¹ YHGK., 15.06.2012, E. 2012/21-196, K. 2012/396 (Legalbank, E. T. 22.11.2013).

⁷⁸² **Özkaraca**, Yersiz Ödemeler, s. 159.

⁷⁸³ “...davacı Kurumca 2010 yılının Şubat ayında gerçekleştirilen işlemle 01.11.2008 tarihi itibarıyla kesilerek, 01.11.2008 – 31.03.2010 döneminde yersiz ödendiği ileri sürülen aylıklar yönünden borç tahakkuk ettirildiği, Kurum işleminin iptali ve kesilme tarihi itibarıyla ölüm aylığının yeniden bağlanması gerektiğinin tespiti istemine ilişkin olarak hak sahibince aynı mahkemede açılan davanın kabulü yönündeki kararın, Dairemizin 08.12.2011 gün ve 2011/12881 – 17497 sayılı ilamı ile bozulduğu anlaşılmaktadır. Bu dava bekletici mesele yapılarak sonucuna göre karar verilmelidir...”, Y10HD., 08.02.2013, E. 2011/16363, K. 2013/1611 (Yayınlanmamış Karar).

aykırılık teşkil edeceğine işaret etmiştir⁷⁸⁴. Ancak kanaatimizce böyle bir durumda 96/1-b maddesi gereğince yersiz ödenen aylıkların faizsiz iadesini talep edebilmek hukuka uygun olacaktır. Zira burada her ne kadar Medeni Kanunun dürüstlük ilkesine atıf yapılmış olsa da kurumun hatasından kaynaklanan durumlarda dürüstlük ilkesi dikkate alınarak aylıkların kuruma faizsiz ödenmesi hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan dürüstlük ilkesine göre kurumu da zarara uğratabilecek şekilde hüküm kurulması hukuka ve hakkaniyete de aykırılık teşkil edecektir.

Yersiz ödemelerin geri alınması genel olarak sigortalılardan veya hak sahiplerinden söz konusu olmaktadır. Ancak yaşlılık aylığını alan hak sahibinin ölmesi üzerine onunla yaşamakta olan kişinin hesap kartı ile aylığı alması⁷⁸⁵ ya da yaşlılık aylığı alan ağabeyinin ölmesi üzerine yine banka kartları ile aylığı almaya devam etmesinde olduğu üzere bu kişilerden de yersiz ödenen aylıkların⁷⁸⁶ geri alınması mümkündür.

⁷⁸⁴ “...somut olayda, davacının yaşlılık aylığı bağlandıktan sonraki dönemde devam eden vergi kaydı nedeniyle sosyal güvenlik destek primi ödeyip ödemediği araştırılmamıştır. Davacı, uyuşmazlık konusu dönemde, sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalıştı ise; Kurum'un, yaşlılık aylığı alan davacının çalıştığını bildiği ve sosyal güvenlik destek primi ödendiği halde, anılan Yasal düzenlemeye dayanarak yaşlılık aylığını iptal ederek, ödenen aylıkları borç çıkarması, devamında davacının sosyal destek primi ödeyerek çalışmasını sürdürdüğü döneme yönelik ödenen aylıkların tahsilini talep etmesi, Medeni Kanunun 2. maddesinde belirtilen iyiniyet ve hakkaniyete aykırıdır...”, Y10HD., 05.03.2013, E. 2012/3535, K. 2013/3892 (Legalbank, E. T. 22.11.2013).

⁷⁸⁵ “...müteveffa ....'ın 24.10.2004 tarihinde öldüğü, ölümünden sonraki 24.10.2004 ile, 01.07.2006 tarihleri arasındaki yersiz ödenen ölüm aylıklarının İzmir'den bankamatik ile çekildiği anlaşılmaktadır. Zabıta araştırması yapılmamış, hak sahibinin ölmeden önce kiminle yaşadığı, davalının ikamet adresinin neresi olduğu ve hak sahibi ile, ölümünden önce, son zamanlarında kimin ilgilendiği araştırılmamıştır. Bilindiği gibi müddei iddiasını isbatla yükümlüdür. Bir davada isbat yükünün kime ait olduğunun belirlenmesi ve isbat yükü altında bulunan taraftan delillerini istemesi hakimin usul hukuku hükümlerinden kaynaklanan başlıca görevlerindedir. Öncelikle, somut olayda isbat yükünün kime ait olduğunun belirlenmesinde hukuksal zorunluluk vardır. Doğal olarak bankamatik kartının hayatta iken sigortalının yanında bulunması, öldükten sonra da birlikte oturan mirasçılarının eline geçmesi asıldır. Hak sahibinin en son nerede ikamet ettiği ve ölmeden önce kendisiyle kimin ilgilendiği, yanında kimsenin kalıp kalmadığı, sigortalının ATM kartının yenilenip yenilenmediği, yenilenmişse, kime teslim edildiği bankadan tespit edilmeli ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek varılacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve araştırma ile yazılı şekilde karar tesisi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 14.01.2013, E. 2012/23787, K. 2013/52 (Yayınlanmamış Karar).

⁷⁸⁶ “...Davacı Kurumdan ölüm aylığı almakta iken 29/05/1999 tarihinde vefat eden Fatma Mürvet Sezer'in, davalı Tuncer Sezer'e 17/02/1987 tarihinde Kadıköy 16. Noterliğinde düzenlenen vekaletname vermesi, vekaletnamede emekli sandığı genel müdürlüğünden tarafına bağlanan aylığını bankadan çekmesi ve bankamatik kartı alması için oğlu olan davalıya yetki vermiş olması, yersiz çekilen ölüm aylıklarının davalı Tuncer Sezer tarafından çekildiğinin karinesidir. Öncelikle, aylıkların bankamatik kartıyla çekildiğinden söz konusu kartın süresi dolduktan sonra 15.08.1999-31.08.2001 tarihleri arasında banka yetkilisi Hacer Özçelik'e talepte bulunularak süre uzatımı yapıldığı, bu işlemin müteveffanın vekilinin vekaletnamesinin ibrazı ile mümkün olabileceği bunun dışında yapılmasının mümkün bulunmadığı, dolayısıyla vekalet ilişkisinin varlığı halinde ispat yükünün anılan ve vekil kılınan kişiler üzerinde olduğu kabul edilmelidir. İspat yükü üzerinde bulunan davalının bu halde, karinenin aksini kanıtlanması gerekmektedir. Mahkemece; yukarıda

Yersiz ödemelerin sigortalıya aylık adı altında edimlerden kesilmesi halinde ise kesintinin başlayacağı ödeme dönemi başı itibarıyla kanunî faizi ile birlikte hesaplanan borç tutarı, gelir ve aylıktan % 25 oranında kesilmek suretiyle uygulanacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 96/3).

Yersiz ödemelerin tabi olduğu zamanaşımı süresinin Kanunda düzenlenmediği belirtilmektedir. Bu bakımdan da SSGSSK.'nda yer alan 93 ve 96. maddeleri ile TBK. m. 82 yer alan sebepsiz zenginleşme için öngörülmüş olan sürelerin uygulanıp uygulanmayacağı tartışma konusu edilmiştir⁷⁸⁷. Kanaatimizce tespit tarihinden itibaren geriye doğru 5 ve 10 yıllık süreler içerisinde ödenen aylıkların iadesinin istenebileceği düzenlenmiş olduğundan buradaki sürelerin hak düşürücü süre olarak kabul edilmesi⁷⁸⁸ ve bu süreleri aşan taleplerin ise hakim tarafından re'sen nazara alması gerekmektedir. Ancak Yargıtay, Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan sebepsiz zenginleşme açısından öngörülen zamanaşımı sürelerinin uygulanması gerektiği yönünde karar vermiştir⁷⁸⁹.

---

bildirilen gerekçeler ile banka kartının yenilenebilmesi için başvuru gerekmesi karşısında davanın tamamının kabulüne karar verilmesi gerekirken, bankadan bizzat davalı tarafından çekildiği anlaşılan 290-TL üzerinden davanın kısmen kabulüne, ATM'lerden banka kartı ile çekildiği belirlenen 3.085,61-TL lik kısmının ise dosya içerisinde sureti bulunmayan ilgili bankanın müdiresine ait mahkumiyet kararı ile davalı hakkında zamanaşımı sebebiyle verilmiş kovuşturmaya yer olmadığına dair kararları hükme esas alınarak reddine karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 24.01.2013, E. 2011/15434, K. 2013/831 (Yayınlanmamış Karar).

⁷⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Özkaraca**, s. 174-177.

⁷⁸⁸ **Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 2561.

⁷⁸⁹ “...Hak edilmeyen gelirler nedeniyle oluşan Kurum alacağı yönünden zamanaşımı süresi, Borçlar Kanununun 66. maddesinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde kurumun yetkili organının, sigortalıya ödenen iş bu gelirleri geri almaya hakkı olduğunu öğrendiği tarihten itibaren bir yıl ve her halde bu talep hakkının doğumundan itibaren 10 yıldır. Davaya konu olayda, Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı Sigorta İşleri Genel Müdürlüğü Tahsisler Daire Başkanlığı tarafından Manisa Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü'ne 28.12.2006 tarihli yazı ile yersiz aylıkların davalı adına borç kaydedildiğinin ve borç miktarı 7.010,55 TL'nin tahsilinin gerektiğinin bildirildiği, söz konusu talimat yazısı uyarınca yersiz ödenen aylıkların iadesi hususunda 30.01.2007 tarihinde davalıya yazı yazıldığıının anlaşılması karşısında, 10.03.2008 tarihinde açılan iş bu davada, kurumun yetkili organının öğrenme tarihinden itibaren bir yıllık zamanaşımı süresinin geçtiği gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 19.02.2013, E. 2011/17268, K. 2013/2566 (Yayınlanmamış Karar).

Yersiz ödemelerin iadesinde tespit tarihindeki kanuni faiz değil, her dönemde yersiz ödenen her bir aylığın, ödendiği tarihlerden itibaren yasal faizi⁷⁹⁰ ile birlikte tahsil edilmesi gerekecektir⁷⁹¹.

F. YAŞLILIK AYLIĞININ KORUNMASI

SSGSSK. m. 93 gereğince yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıların kurum nezdinde doğan alacaklarını devir ve temlik edilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu hüküm gereğince sigortalının 2014 yılında alacağı tüm yaşlılık aylıklarının devrini öngören bir sözleşme geçerli olamayacaktır. Aynı şekilde 93. maddede yaşlılık aylıklarının 88. maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemeyeceği de kabul edilmiştir. Hacı yasaklanan yaşlılık aylıklarının haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedileceği kabul edilerek haczetme konusunda icra müdürünün takdir yetkisinin olmadığı da vurgulanmaktadır. Bu bakımdan yaşlılık aylığı alan kişinin hacze muvafakati de takip kesinleştikten sonra aranmalıdır⁷⁹².

⁷⁹⁰ 01/01/1998-31/12/1999 için % 50, 01/01/2000-30/06/2002 için % 60, 01/07/2002-30/06/2003 % 55, 01/07/2003-31/12/2003 % 50, 01/01/2004-30/06/2004 % 43, 01/07/2004-30/04/2005 % 38, 01/05/2005-31/12/2005 % 12, 01.01.2006 ve sonraki dönem için ise % 9 olarak uygulanacaktır (2011/58 sayılı Genelge ek – 35)

⁷⁹¹ Y10HD., 25.01.2013, E. 2011/15816, K. 2013/914 (Yayınlanmamış Karar).

⁷⁹² "...17.04.2008 tarih ve 5754 Sayılı Yasanın 56. maddesi ile değişik 5510 Sayılı Yasanın 93.maddesinde "Bu kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının Genel Sağlık Sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez. Gelir, aylık ve ödenekler 88.maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez." düzenlemesine yer verilmiştir. Anılan yasa hükmü 2008 yılı Ekim ayı başında yürürlüğe girmiş olup, Emekli Sandığından alınmakta olan emekli maaşlarını da kapsar. Bu maddeye, 28.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5838 Sayılı Kanununun 32. maddesiyle "Bu fıkra göre haczi yasaklanan gelir, aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir" ibareleri eklenmiştir. Buna göre, icra müdürü borçlunun önceden muvafakatinin bulunması halinde gelir, aylık ve ödenekleri üzerine haciz koyabilecektir. Dolayısıyla, İİK.nun 83/a maddesindeki genel kuralın aksine, "takibin kesinleşmesinden sonra olmak koşulu ile" borçlunun haciz tarihinden önceki muvafakatinin geçerli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Somut olayda şikayetçi borçlu, icra takibinin kesinleşmesinden sonraki dönemde 28.12.2011 tarihinde icra dairesine gelerek Bağkur'dan aldığı emekli maaşının 3/4'ünün kesilmesine muvafakat ettiğini bildirmiştir. Borçlu tarafça ödeme yapılmaması üzerine alacaklı tarafın 15.05.2012 tarihli talebi üzerine icra müdürlüğünce borçlunun muvafakati doğrultusunda emekli maaşının haczi için işlem yapılmıştır. Bu durumda borçlunun muvafakati, hakkındaki icra takibinin kesinleşmesinden sonra olduğundan geçerlidir... ", Y12HD., 11.04.2013, E. 2013/4222, K. 2013/13808 (Legalbank. E. T. 02.12.2013).

İfade edilen hükmün 01.10.2008 tarihinden itibaren mülga sosyal güvenlik kanunlarına tabi olarak alınan yaşlılık aylıklarını da kapsadığını belirtmeliyiz⁷⁹³. Mülga sosyal güvenlik kanunlarından Bağ-Kur ve SSK’unda aylıkların nafaka alacakları dışında haczedilemeyeceği kabul edilmekte iken Emekli Sandığı Kanununa tabi olarak alınan yaşlılık aylıklarının İİK 83 kapsamında haczedilmesi mümkündür⁷⁹⁴. Bu şekilde ESK.’na tabi olarak aylık alan bir kişinin aldığı yaşlılık aylığının en az dörtte birinin haczedilmesi gerekmekte idi. 01.10.2008 tarihinden sonraki alınan yaşlılık aylıkları ise prim ve nafaka alacakları dışında haczedilemeyecektir.

G.YAŞLILIK AYLIĞI İLE DİĞER AYLIKLARIN VE GELİRLERİN BİRLEŞMESİ

Bir kişinin yaşlılık aylığı almakta iken SSGSSK’nda belirtilen aylık veya gelirlere de hak kazanması mümkündür. Nitekim yaşlılık aylığı almakta iken eşinin ölümünden dolayı ölüm aylığı da almaya hak kazanılması, yaşlılık aylığı almakta iken yine eşinin iş kazası sonucu vefat etmesinden dolayı gelir bağlanması durumu ya da yaşlılık aylığı ile malullük aylığına hak kazanma durumu aynı anda meydana gelebilir. Bu şekilde cereyan edebilecek durumları dikkate alan kanun koyucu aylık ve gelirlerin birleşmesini ayrı bir hüküm altında düzenlemiştir (SSGSSK. m. 54).

Yaşlılık aylığına hak kazanmış durumda bulunan bir kişi malul durumda olmasından dolayı maluliyet aylığından da yararlanma talebi karşısında kanun koyucu her iki aylığın

⁷⁹³ “...Dava, davacının ödenmeyen prim borçları sebebiyle aleyhine davalı Kurumca 6183 Sayılı Kanun uyarınca icra takibi yapılması ve kesinleşen takip uyarınca Bağ-Kur'dan bağlanan yaşlılık aylığına 6183 Sayılı Kanununun 71. maddesi hükmü gereğince konulan haczin kaldırılması istemine ilişkin olup, mahkemece davanın kabulüne karar verilmiştir. 6183 Sayılı Kanununun 71. maddesi hükmünde; aylıklar, ödenekler, her çeşit ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama bağlı olmayan nafakalar, emeklilik aylıkları, sigorta ve emeklilik sandıklarınca bağlanan gelirlerin kısmen haczolunabileceği, ancak haczolunacak miktarın bunların üçte birinden çok, dörtte birinden az olamayacağı belirtilmiş, ise de Kurumca bağlanan yaşlılık aylığına haczin konulduğu 9.2.2009 tarihinde yürürlükte olan 5510 Sayılı Kanununun (5754 Sayılı Kanununun 56. maddesiyle değişik) 93. maddesi :Bu Kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu Kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez. Gelir, aylık ve ödenekler; 88 inci maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez. Bu fıkraya göre haczi yasaklanan gelir, aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir." hükmünü getirmiş olup, haciz işleminin uygulandığı tarih itibarıyla Kurum işleminin anılan yasal mevzuata uygun bulunmasına göre, davanın reddi gerekirken, mülga 1479 Sayılı Kanununun 67. maddesi hükmüne göre davanın kabulüne karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 30.05.2011, E. 2010/1907, K. 2011/7896 (Legalbank, E. T. 03.11.2013).

⁷⁹⁴ **Aslanköylü**, Şerh C. II, s. 2526.

uzun vadeli sigorta kollarına tabi olması ve her iki aylık için tek prim ödenmiş olmasını gözeterek⁷⁹⁵ aylıklardan yüksek olanını, aylıkların eşit olması halinde ise yaşlılık aylığının bağlanacağı hüküm altına almıştır (SSGSSK. m. 54/1-a.1). Vazife malulü kamu görevlilerinin vazife malullüğü aylığı almakta iken aynı zamanda yaşlılık aylığına da hak kazanması halinde ilk hale istisna olarak her iki aylığın beraber alınabileceği kabul edilmiştir⁷⁹⁶ (SSGSSK. m. 54/1-a.6). Yaşlılık aylığı ile birlikte, ölen eşinden dolayı da aylığa hak kazanan sigortalıya her iki aylığı da alabilecektir (SSGSSK. m. 54/1-a.2).

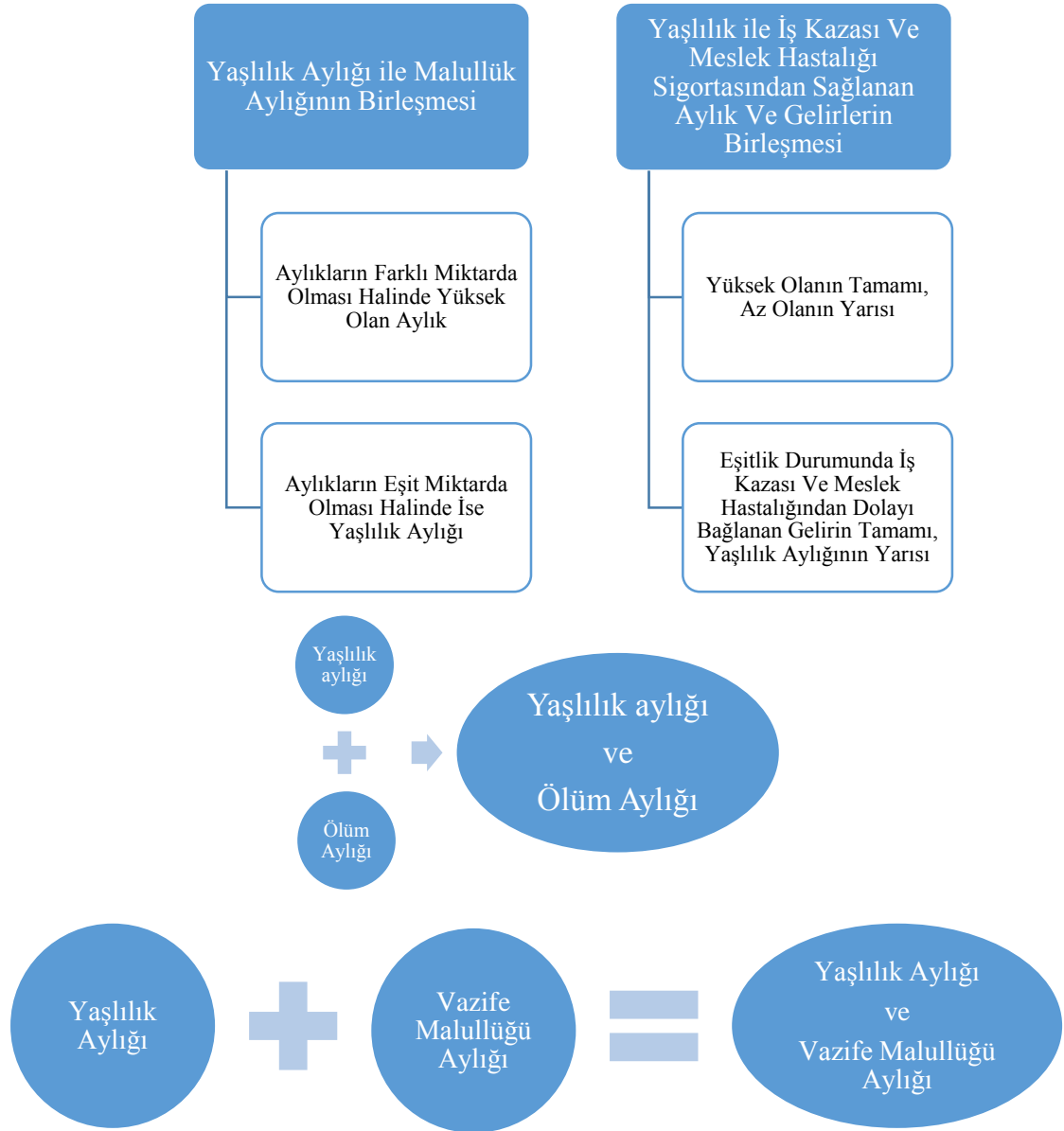
Yaşlılık ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleşirse, sigortalıya bu aylık veya gelirlerden yüksek olanın tamamının, az olanın yarısının, eşitliği halinde ise iş kazası ve meslek hastalığından bağlanan gelirin tümünün, yaşlılık aylığının yarısının bağlanacağı⁷⁹⁷ kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 54).

⁷⁹⁵ **Sözer/Saraç**, Edimler, s. 1485; **Ünal**, s. 141; **Pakin Akın**, s. 97.

⁷⁹⁶ “Uzun vadeli sigortalar için ödenen tek prim karşılığı iki risk nedeniyle iki ayrı edime de hak kazanılabilmesi bir bakıma kamu görevlisi olarak çalışmaya verilen toplumsal önem ve değer olarak da nitelendirilebilecektir.”, **Sözer/Saraç**, Edimler, s. 1488.

⁷⁹⁷ İş kazası ve meslek hastalığı sigortasından sağlanan gelirler ile yaşlılık sigortasından sağlanan aylıkların birleşmesi hali rücuen tazminat davalarında rücu edilecek miktarın belirlenmesinde önem taşımaktadır. Zira yaşlılık aylığının fazla olması halinde iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından sağlanan gelirin yarısı sigortalıya ödenecektir. Bu sebeple de bağlanan ilk peşin sermaye değerli gelirin değişmesi söz konusu olacak ve kurumun rücu hakkının da daralması sonucu doğacaktır. “...İş kazasına uğrayan sigortalı ... %43 sürekli iş göremezlik derecesine göre 14.06.2002 başlangıç, 28.04.2003 onay tarihli gelir bağlandığı, bağlanan gelirin, sigortalının 1.01.2007 tarihinden itibaren yaşlılık aylığına hak kazanması nedeniyle, 506 sayılı Yasanın 92. maddesi uyarınca yarıya indirildiği anlaşılmış, önceki bozma kararımızda; sürekli işgöremezlik gelirin yarıya indirildiği durumlarda, peşin sermaye değerli gelirin, gelir başlangıç tarihi itibarıyla, %50 üzerinden belirlenmesi; bu oran üzerinden belirlenmiş olan peşin sermaye değerli gelire, gelir başlangıç tarihinden gelirin yarıya düştüğü tarihe kadar ödenen gelirin %50 fark oranına karşılık miktarının ilavesi gerekeceği belirtilmiştir. Mahkemece; bozma kararımızda belirtilen esaslar doğrultusunda tespit edilecek Kurum zararına, işverenin %30 kusur oranı uygulanmak suretiyle tazminle yükümlü olduğu nihai miktar belirlenerek hasıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, işverenin kusur oranı uygulanmaksızın, yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”, Y10HD., 05.02.2013, E. 2012/22945, K. 2013/1248 (Yayınlanmamış Karar); “...Dava konusu edilen gelirlerin, 506 sayılı Yasanın 92. maddesi uyarınca indirildiğinin anlaşılması halinde; davalının tazminle sorumlu olduğu ilk peşin sermaye değerli gelir miktarının; gelirin başladığı tarih itibarıyla 506 sayılı Yasanın 92. maddesi uyarınca indirilmiş hali üzerinden hesaplanan ilk peşin sermaye değerli gelir miktarına, indirme tarihine kadar yapılan fark fiili ödeme miktarının da eklenmesi suretiyle belirlenecek değere davalının kusur oranı uygulanmak suretiyle belirlenmesi, bu tutardan, davadan önce yapılan ödeme mahsup edilerek, bakiye rücu alacağına belirlenmesi gerekirken ve ayrıca, işlemler faiz hesabı yönünden de, bağlanan gelirin onay tarihinden ve tedavi giderlerinin sarf tarihlerinden itibaren ödeme tarihi olan 24.8.2010 tarihleri arasındaki dönem bakımından denetime elverişli hesap raporu alınması gerekirken, eksik inceleme ve yanılığılı değerlendirme sonucu yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, Y10HD., 07.02.2013, E. 2011/17617, K. 2013/1515 (Yayınlanmamış Karar).

Yaşlılık aylığı ile diğer aylık ve gelirlerin birleşmesi hallerinde kanun koyucunun hangi aylık veya gelirlerin ödeneceğine ilişkin benimsediği haller şematik olarak da aşağıda belirtilmektedir:

Yaşlılık aylığı ile birden fazla gelir veya aylığın birleşmesi halinde, bu gelir ve aylıklardan en fazla ödemeye imkân veren iki dosya üzerinden gelir veya aylık bağlanacağı diğer dosya veya dosyalardaki gelir ve aylık hakları durum değişikliği veya diğer bir dosyadan gelir veya aylığa hak kazanıldığı tarihe kadar düşeceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. m. 54/2). Örneğin maluliyet aylığı, yaşlılık aylığı ile eşinin ölümünden dolayı ölüm aylığına aynı hak kazanılması durumunda belirtilen aylıklardan yüksek olan iki tanesi sigortalıya bağlanacaktır.

III. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMASI NEDENİYLE ORTAYA ÇIKAN SONUÇLAR

A. SOSYAL SİGORTALAR HUKUKU BAKIMINDAN SONUÇLARI

1. Kamu Görevlilerine Verilen Emekli İkramesi

Bilindiği üzere emekli ikramiyesi devlet memurlarının görevlerini belirli bir süre sürdürmeleri karşılığında almış oldukları toptan ödemedir. Bu bakımdan nasıl ki kıdem tazminatı işçilere özgü bir ödeme niteliğini taşıyorsa emekli ikramiyesi de kamu görevlilere has bir edim mahiyetindedir. Emekli ikramiyesinin esasları ise 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununda düzenlenmektedir.

Emekli ikramiyesinin hangi şartlarla ve kimlere ödeneceği noktasında kanun koyucu SSGSSK'nun yürürlüğünden önceki sigortalılar ile SSGSSK'ya tabi sigortalılar arasında ayırım gözetmiş, yürürlük tarihi esas alınarak bu kişiler emekli ikramiyesine hak kazanma noktasında farklı şartlara tabi tutulmuştur. Bu bakımdan biz de önce 15.10.2008 tarihinden önce sigortalıların emekli ikramiyesine hak kazanma koşullarını ve emekli ikramiyesinin hesaplanmasını, ardından da 15.10.2008 tarihinden sonraki sigortalılar açısından düzenlenmiş olan emekli ikramiyesini irdelleyeceğiz.

a. SSGSSK. Yürürlüğe Girmeden Önce Sigortalı Olan Kamu Görevlilerinin Emekli İkramesi

15.10.2008 tarihinden önce çalışmaya başlayan kamu görevlilerinin emekli ikramiyesine hak kazanma koşulları 5434 sayılı ESK.'nin 89. maddesinde ve 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun 12. maddesinde düzenlenmiştir.

5434 sayılı ESK.'nin 89. maddesinin ilk halinde emekli ikramiyesine hak kazanabilmek için 18 yaşını tamamlamış Türk vatandaşı olan ve kamu kurumlarında çalışan sigortalının en az bir fiili hizmet yılını doldurmuş olması, emeklilik başvurusu sırasında da 5434 sayılı ESK.'na tabi sigortalı olması ve görevin belirli koşullarda sona ermesi şartlarının yerine getirilmesi gerekmekte idi. 2829 sayılı Kanunda aynı şartların arandığı görülmekle birlikte bu şartların yanında ayrıca başvuru anında kamu görevlisi olma şartı da aranmakta idi. İfade edilen bu düzenlemeler doğrultusunda 5434 sayılı ESK. gereğince çalışmaya

başlayan bir kamu görevlisi bu görevinden ayrılrsa dahi isteğe bağlı sigorta hükümleri gereğince prim ödeme borcunu yerine getirmesi halinde emeklilik ikramiyesine belirli şartlarda hak kazanabilmekte idi. 2829 sayılı kanuna göre ise hizmetlerin birleştirilmesi yoluyla emekli ikramiyesinden yararlanabilmek için son görevin kamu görevlisi olarak gerekmektedir. Bu sebeple kamu görevlisi olarak çalışmakta iken görevinden ayrılan bir sigortalının hizmet sözleşmesi ile çalışması karşısında emekli ikramiyesinden yoksun kalmaktaydı.

İfade edilen uygulama itiraz başvurusu yoluyla Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelmiş ve bu düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından eşitlik ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmişti⁷⁹⁸. İptalden sonra ise 2829 sayılı kanunda iptal edilen hüküm, 5434 sayılı Kanunun 89. maddesine eklenmiştir. 89. maddeye göre hizmet süreleri kısmen kamuda geçenlerin emekli ikramiyesinden faydalanabilmesi açısından en son geçen sürenin kamuda geçmiş olması şartının getirilmiş ve iptal hükmü tekrar edilmiştir. Yasama organı tarafından benimsenen bu hükmün de Anayasa Mahkemesi tarafından 12.05.2011 tarihinde iptal edilmesi sonucu⁷⁹⁹ 5434 sayılı ESK.'nun 89. maddesi yeniden ele alınmıştır.

Tüm çalışma süreleri 4/1-c kapsamına girmemekle birlikte çeşitli sürelerle 5434 sayılı kanun ve/veya SSGSSK.'nun geçici 4. maddesi kapsamında hizmeti bulunanlardan mülga 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun 8. maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara ise; bu Kanun veya SSGSSK.'nun geçici 4. maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen çalışmalarının, 25.08.1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması şartıyla⁸⁰⁰ emekli ikramiyesi ödeneceği hüküm altına alınmıştır (5434 sy. ESK. m. 89/2). Bu sayede kamu görevlisi olarak çalışmakta iken bu görevinden ayrılıp ardından hizmet sözleşmesi ile çalışan bir işçi de kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun

⁷⁹⁸ AYM. 05.02.2009, E. 2005/40, K. 2009/17, RG., 05.06.2009, S. 27249.

⁷⁹⁹ AYM., 12.05.2011, E. 2010/81, K. 2011/78 (Legalbank, E. T. 15.11.2013).

⁸⁰⁰ Emekli ikramiyesine hak kazanmak için 1475 sayılı kanunun 14. maddesinde aranan koşullar uyarınca kıdem tazminatına hak kazandıracak şekilde iş sözleşmesinin sona ermesini arayan şartın anayasaya aykırı olmadığı yönündeki karar için bkz. AYM. 08.11.2012, E. 2012/33, K. 2012/174 (Legalbank, E. T. 30.11.2013).

olarak iş sözleşmesinin sona ermesi koşuluyla emekli ikramiyesinden faydalanabilecektir.

Hizmet sürelerinin tamamı bu Kanun ve/veya SSGSSK.'nun geçici 4. maddesi kapsamında geçenlerden emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanan veyahut toptan ödeme yapılan asker ve sivil tüm iştirakçilere, her tam fiili hizmet yılı için aylık bağlamaya esas tutarın bir aylığı emekli ikramiyesi olarak verilir (5434 sy. ESK. m. 89/1). Bu bağlamda 30 yıl hizmeti bulunan bir müsteşarın emekli ikramiyesinin 92.991,6.TL olacağı belirtilmelidir⁸⁰¹.

Kamu görevlisi iken ödenecek emekli ikramiyesi, bu Kanun veya SSGSSK.'nun geçici 4. maddesi kapsamına giren görevlerde geçen her tam fiili hizmet yılı ile sınırlı olarak bu görevlerden ayrıldıkları tarihteki emeklilik keseneğine esas aylık tutarı üzerinden ve aylığın başlangıç tarihindeki katsayılar dikkate alınarak ödenecektir (5434 sy. ESK. m. 89/3). Söze konu hüküm kamu görevlisi iken görevlerinden ayrılarak çalışmaya devam eden sigortalıların çok düşük miktarlarda emekli ikramiyesi almalarına sebep olacaktır. Gerçekten 2000 yılında kamu görevinden ayrılmış olan bir sigortalının alabileceği emekli ikramiyesi 2000 yılında emeklilik keseneğine esas aylık tutarı üzerinden ödenecektir. Bu kapsamda çok düşük kapsamda emeklilik ikramiyelerinin ödenmesi söz konusu olacaktır⁸⁰². Bu bağlamda da sosyal güvenlik ilkeleri uyarınca öngörülmüş olan asgari yaşam seviyesinin temini vazifesinin yerine getirilmesi mümkün olmayacaktır. Bununla beraber Anayasa Mahkemesi'nin eşitlik ilkesine aykırı görmesi nedeniyle iptal ettiği düzenlemeler fiilen varlığını sürdürecektir, kamu görevlisi iken ayrılan sigortalılar ile iş sözleşmesi ile çalıştıktan sonra son defa kamu görevlisi olarak işten ayrılanlar arasındaki ayrımcılık devam edecektir. İfade edilen hususları gözeten Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) *“Emekli ikramiyesi tutarlarının ödenmesinde, denkleştirici adalet kuralına uyulmasının, hem hakkaniyetin hem de gerçek adaletin bir gereği olduğu, bu bakımdan yargı kararları ile ödenmesine karar verilen emekli ikramiyesinin alım*

⁸⁰¹ **Kuruca/Özdamar**, s. 509.

⁸⁰² “12 yıl polislik yaptıktan sonra görevden ayrılarak özel işlerde çalışan şahsa Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından 12 yıl için hesaplanan emekli ikramiyesi tutarının 36 Lira 19 Kuruş olduğu bildirildi.”, www.sabah.com.tr/Ekonomi/2013/11/03/12-yillik-polisligin-ikramiye-tutari-36-tl, (E.T. 16.12.2013).

gücünün, ilk ödeme tarihindeki alım gücüne ulaştırılarak ödenmesi gerektiği” kanaati ile uygulamanın hukuka ve hakkaniyete aykırı olduğuna karar vermiştir⁸⁰³.

Emekli ikramiyesinin hesabında 30 fiili hizmet yılından fazla süreler ile mülga 2829 sayılı Kanunun 8. maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlananlara ödenecek emeklilik ikramiyesinin hesabında bu Kanun veya SSGSSK.’nun geçici 4.maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen ve 1475 sayılı Kanunun 14. maddesine göre kıdem tazminatı ödenmesini gerektirmeyecek şekilde sona eren geçmiş hizmet süreleri ve her ne suretle olursa olsun evvelce iş sonu tazminatı veya bu mahiyette olmakla birlikte başka bir adla tazminat ödenen süreleri ile kıdem tazminatı ya da emekli ikramiyesi ödenmiş olan süreleri dikkate alınmayacaktır. Ancak, mülga 2829 sayılı Kanun hükümleri uygulanmış olmakla birlikte, bu Kanun veya SSGSSK.’nun geçici 4.maddesi kapsamında hizmetleri arasında başka bir sigortalılık hali kapsamında çalışması bulunmayanların emekli ikramiyesine esas fiili hizmet sürelerinin hesabında, 1475 sayılı Kanunun 14. maddesindeki şartlar aranmayacağı da hüküm altına alınmıştır (5434 sy. ESK. m. 89/4)..

Emekli ikramiyesinin hesabına esas hizmet süresinin tespitinde dikkate alınmak üzere, emeklilik veya malullük aylığı bağlanması dışında herhangi bir sebeple görevleri sona erenler için, görevin sona erme sebebinin bu durumu kanıtlayan belgelerle birlikte yazılı olarak kuruma bildirilmesi ve bunların özlük dosyasında saklanması zorunludur. Bu zorunluluğa uymayanlar ikinci fıkra hükümlerinden yararlandırılmazlar (5434 sy. ESK. m. 89/5).

İştirakçilerden, kanunlarla belirlenen bekleme süreleri sonunda kadrosuzluk veya yaş haddi sebebiyle emekliye sevk edilenler ve vazife malullüğü hükümlerine göre vazife malullüğü aylığı bağlananlar ile ölüm sebebiyle haklarında emeklilik işlemi uygulananlara; bu Kanuna göre aylığa hak kazandıkları tarihi takip eden üç ay içinde emekli ikramiyesinin hesaplanmasına esas alınan katsayılarla meydana gelecek artış nedeniyle oluşacak ikramiye farkları ile ilk mali yılın birinci ayında katsayılar dışındaki diğer unsurlarda meydana gelecek artışa, bu tarihte yürürlükte olan katsayılar uygulanmak suretiyle bulunacak ikramiye farkları, emekli ikramiyesi ile ilgili hükümlere göre ayrıca ödenir. Ancak, aylığa hak kazandıkları tarihi takip eden üç ay içinde

⁸⁰³ www.aksam.com.tr/ekonomi/emekliye-ombudsman-destegi/haber-259069, (E. T. 16.12.2013).

katsayılar da artış yapılmadığı takdirde, müteakiben katsayılar da altı ay içinde yapılacak ilk artıştan doğan ikramiye farkları da bunlara ayrıca ödenir (5434 sy. ESK. m. 89/6).

Emekli ikramiyesini aldıktan sonra yeniden kamu görevlisi olarak çalışmaları durumunu dikkate alan kanun koyucu tekrar emekliye ayrılımlarında, sadece sonradan geçen hizmetlerine karşılık yukarıdaki esaslara göre emekli ikramiyesi ödeneceğini kabul etmiştir. Ancak emekli ikramiyesinin hesabında en fazla 30 yıllık kıdem dikkate alındığından evvelce verilmiş olan ikramiye ile sonradan geçen hizmetler için ayrıca tahakkuk ettirilecek ikramiyenin hesabına esas alınan fiili hizmet süreleri toplamı, 30 yıldan fazla olamayacağı öngörülmüş ve evvelce 30 hizmet yılı için emekli ikramiyesi ödenmiş olanlara hiçbir şekilde ikramiye farkı ödenmeyeceği de ayrıca hüküm altına alınmıştır (5434 sy. ESK. m. 89/8).

Bu Kanunun mülga 88. maddesi kapsamına giren 10 yıldan fazla fiili hizmet süresi bulunup istifa eden, istifa etmiş sayılan, emeklilik hakkı tanınmayan kadrolara nakledilen, idareten veya cezaen görevine son verilen, bakanlık emrine alınanlardan, kurumlarca teklif edilen eski vazifelerine eşit veya bir aşağı derecedeki emeklilik hakkı tanınan vazifeleri kabul etmemek suretiyle ilgisi kesilerek aylıksız duruma geçenler, kadro yüzünden açıkta kalanlardan aylıksız veya ücretsiz duruma girenler, kadroları kurumlarınca geçici hale getirilenler ve muvazzaflık hizmetini kısa veya tam olarak yapmak üzere vazifeleri ile ilgileri kesilmek suretiyle silah altına alınan iştirakçilerle, seferberlik, talim veya manevra için er olarak silah altına alınan ve vazifeleri ile ilgileri kesilen hizmetlilerin emekli ikramiyeleri hakkında aynı hükümler uygulanacaktır (5434 sy. ESK. m. 89/9).

b. SSGSSK.’nun 4/1-c Kapsamında İlk Defa Sigortalı Olanların Emekli İkramesi

SSGSSK.’nun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa 4/1-c kapsamında sigortalı olarak çalışmaya başlayanlardan;

Sigortalılık süresini 4/1-c kapsamında geçiren diğer bir deyişle kamu görevlisi olarak çalışanlara (ESK. ek m. 82/1-a),

SSGSSK.’nun 4/1-(a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen sigortalılık hallerinin birden fazlasına tabi olarak çalışmış olmakla birlikte, anılan Kanun hükümlerine göre aylık

bağlandığı sırada son defa uzun vadeli sigorta kolları açısından SSGSSK.'nun 4/1-c kapsamında çalışmakta olanlara (ESK. ek m. 82/1-b), ,

SSGSSK. hükümlerine göre aylık bağlandığı sırada uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışmamakla birlikte, uzun vadeli sigorta kolları açısından son olarak 4/1-c kapsamında çalışmış olanlara (ESK. ek m. 82/1-c),

Kamu görevlisi olarak yaşlılık toptan ödemesine hak kazananlara (ESK. ek m. 82/1-d),

Kamu görevlisi olarak çalışmakta iken ölenlerin hak sahiplerine (ESK. ek m. 82/1-e),

Ölüm tarihi itibarıyla uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak çalışmamakla birlikte, uzun vadeli sigorta kolları açısından son olarak 4/1-c kapsamında çalışmış olanların ölüm aylığı bağlanan veya ölüm toptan ödemesi yapılan hak sahiplerine (ESK. ek m. 82/1-f),

Kamu görevlisi olarak çalışan ancak daha sonra bu görevlerinin bitmesi üzerine isteğe bağlı sigortalı olarak prim ödedikten sonra aylık veya toptan ödeme almaya hak kazanan kişilere (ESK. ek m. 82/5) emekli ikramiyesi ödeneceği kabul edilmiştir⁸⁰⁴.

Yeni düzenlemede de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 89. maddedeki anlayış devam etmiştir. Zira 15.10.2008 tarihinden sonra çalışmaya başlayanlar için emekli ikramiyesi ödenme koşulu aranırken yine en son kamu görevlisi olarak görev yapma şartının arandığı anlaşılmaktadır. Bu şekilde kamu görevlisi olarak görev yapmakta iken iş sözleşmesi ile çalışmaya devam edenlerin emekli ikramiyesine hak kazanamayacağı, buna karşılık iş sözleşmesi ile çalışmakta iken kamu görevlisi olarak çalışmaya devam edenlerin ise emekli ikramiyesine hak kazanması gibi eşitlik ilkesine aykırı bir durum tekrar ortaya çıkacaktır. Kanun koyucu tarafından Anayasa mahkemesi tarafından verilen iptal hükmünün dikkate alınması gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde 15.10.2008 tarihinden sonra çalışmaya başlayan bir sigortalının emekli ikramiyesi talebi ile mahkemeye başvurması durumunda mahkemelerin anayasa aykırılığı gözetip sorunu itiraz yoluyla Anayasa mahkemesine taşınması sonucu ile karşılaşılması muhtemeldir.

⁸⁰⁴ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 396.

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından, SSGSSK.'nun 3. maddesinin birinci fıkrasının (21) numaralı bendinde belirtilen kamu idarelerinde aynı Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri kapsamında geçen uzun vadeli sigorta kolları bakımından sigortalılık süreleri esas alınarak emekli ikramiyesi; anılan Kanunun geçici 4. maddesine göre aylığa veya toptan ödemeye hak kazanan sigortalıların emeklilik ikramiyesine ilişkin azami süre, hesap yöntemi, emekli ikramiyesinin hesabında kullanılan ödeme unsurları ile bu ödeme unsurlarına hak kazanma şartlarına ilişkin esas ve usûller, ödeme unsurlarının ikramiye hesabına esas alınan oran ve/veya miktarları dikkate alınarak ödenir. Ancak, SSGSSK.'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında geçen uzun vadeli sigorta kolları bakımından sigortalılık süreleri esas alınarak emekli ikramiyesi ödenebilmesi için; iş kanunlarına tabi olarak çalışmış olanların iş sözleşmelerinin kıdem tazminatı ödenmesini gerektirecek şekilde sona ermiş olması, sözleşmeli personel statüsünde çalışmış olanların ise hizmet sözleşmelerinin ilgili mevzuatına göre iş sonu tazminatı veya aynı mahiyette olmakla birlikte başka bir adla ödenen tazminata hak kazanılmasını gerektirecek şekilde sona ermiş olması şarttır. Ayrıca, bu kişilerin, her ne suretle olursa olsun evvelce iş sonu tazminatı veya bu mahiyette olmakla birlikte başka bir adla tazminat ödenen süreleri ile kıdem tazminatı ya da emekli ikramiyesi ödenmiş olan süreleri, emekli ikramiyesinin hesabında dikkate alınmaz.

Bu madde kapsamında emekli ikramiyesi ödenenlerden kanunlarla belirlenen bekleme süresi sonunda kadrosuzluk, yaş haddi veya ölüm sebebiyle haklarında SSGSSK.'nun uzun vadeli sigorta kolları kapsamında aylık bağlanmış veya toptan ödeme yapılmış olanlara; aylığa veya toptan ödemeye hak kazandıkları tarihi takip eden üç ay içinde emekli ikramiyesinin hesabında esas alınan katsayılar da meydana gelecek artış nedeniyle oluşacak ikramiye farkları ile ilk mali yılın birinci ayında katsayılar dışındaki diğer unsurlarda meydana gelecek artışa bu tarihte yürürlükte olan katsayılar uygulanmak suretiyle bulunacak ikramiye farkları, emekli ikramiyesi ile ilgili hükümlere göre ayrıca ödenir. Ancak, aylığa veya toptan ödemeye hak kazandıkları tarihi takip eden üç ay içinde katsayılar da artış yapılmadığı takdirde, müteakiben katsayılar da altı ay içinde yapılacak ilk artıştan doğan ikramiye farkları da ayrıca ödenir.

Emekli ikramiyesinin hak sahiplerine ödenecek olması, emekli ikramiyesinin miktarında bir indirim e gidilmesini gerektirmez. Emekli ikramiyesinin ödenecek hak sahiplerinin

toplam sayısının birden fazla olması halinde, bu madde uyarınca hesaplanacak emekli ikramiyesinin tamamı ölüm sigortası hükümleri gereğince hak sahipleri arasında paylaşılır (ESK. ek m. 82/3).

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek emekli ikramiyelerini almadan ölen ve ölüm tarihinde hak sahibi bulunmayanların emekli ikramiyeleri, kanuni mirasçılara ödenir (ESK. ek m. 82/4).

SSGSSK 4/1-c kapsamında sigortalı olarak çalışmakta iken özelleştirme uygulaması sonucu 5434 sayılı kanunun ek 71. Maddesi gereğince emekli sandığı kanununa tabi tutulanlar diğer bir deyişle aynı sigortalılık haline göre sigortalılıkları devam ettirilenlere, SSGSSK.'nun 3. maddesinin birinci fıkrasının (21) numaralı bendinde belirtilen kamu idarelerinde uzun vadeli sigorta kollarına prim ödedikleri süreler için yukarıdaki fıkralarda belirtilen usûl ve esaslara göre emekli ikramiyesi ödenir. Ancak, 5434 sayılı Kanunun ek 71. madde kapsamına giren kuruluşların sermayelerindeki kamu payının % 50'nin altına düştüğü tarihten sonra, anonim şirket statüsünde olmayanların ise satışı veya devri tarihinden sonra SSGSSK.'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olarak geçtiği kabul edilen süreler için emeklilik ikramiyesi ödenmez.

2. Sağlık Hizmetleri

SSGSSK'ndan ya da mülga sosyal güvenlik kanunlarından dolayı yaşlılık aylığından yararlanmaya başladıkları tarihten itibaren genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır (SSGSSK. m. 60/1-f, m. 61/1-e). Yaşlılık sigortasından faydalanan sigortalılar genel sağlık sigortasından sağlanan haklardan da faydalanma imkanına sahiptirler.

Genel sağlık sigortasından koruyucu sağlık hizmetleri, hastalık halinde sağlık yardımı, analık halinde sağlık yardımı, ağız ve diş tedavisi ve diğer sağlık yardımları sağlanmaktadır (SSGSSK. m. 63).

a. Koruyucu Sağlık Hizmetleri

Sigorta açısından kişinin hastalanmaması esas olduğundan koruyucu sağlık hizmetleri de bu bağlamda genel sağlık sigortasının en önemli faaliyeti olarak gösterilmektedir⁸⁰⁵. Zira bu önlemlerin alınması dolayısıyla kişinin sağlığının korunmuş olmasının yanında kurum bakımından sağlık harcaması yapılmaması suretiyle tasarruf edilmiş olacaktır⁸⁰⁶. Kanun koyucu, koruyucu sağlık hizmetlerini kişilerin hastalanmalarına bakılmaksızın kişiye yönelik hizmetler ile insan sağlığına zararlı madde bağımlılığını önlemeye yönelik hizmetler olarak tanımlamaktadır (SSGSSK. m. 63/1-a).

b. Hastalık Halinde Sağlık Yardımı

Koruyucu sağlık hizmetlerine rağmen kişilerin hastalanmaları halinde ayakta veya yatarak; hekim tarafından yapılacak muayene, hekimin göreceği lüzum üzerine teşhis için gereken klinik muayeneler, laboratuvar tetkik ve tahlilleri ile diğer tanı yöntemleri, konulan teşhise dayalı olarak yapılacak tıbbî müdahale ve tedaviler, hasta takibi ve rehabilitasyon hizmetleri, organ, doku ve kök hücre nakline ve hücre tedavilerine yönelik sağlık hizmetleri, acil sağlık hizmetleri, ilgili kanunları gereğince sağlık meslek mensubu sayılanların hekimlerin kararı üzerine yapacakları tıbbî bakım ve tedaviler sağlık yardımları içerisinde yer almaktadır (SSGSSK. m. 63/1-b).

c. Analık Halinde Sağlık Yardımları

Kanun koyucu analık hallerinde sağlık yardımı yapılacağı hüküm altına almakla beraber normal yollarla çocuk sahibi olamayanlara da belirli koşullarda birtakım haklar tanımıştır.

Normal yolla çocuk sahibi olanlara sağlanan analık yardımları ayakta veya yatarak; hekim tarafından yapılacak muayene, hekimin göreceği lüzum üzerine teşhis için gereken klinik muayeneler, doğum, laboratuvar tetkik ve tahlilleri ile diğer tanı yöntemleri, konulan teşhise dayalı olarak yapılacak tıbbî müdahale ve tedaviler, hasta takibi, rahim tahliyesi, tıbbî sterilizasyon ve acil sağlık hizmetleri, ilgili kanunları gereğince sağlık meslek mensubu sayılanların hekimlerin kararı üzerine yapacakları tıbbî bakım ve tedaviler olarak sıralanabilecektir (SSGSSK. m. 63).

⁸⁰⁵ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 914.

⁸⁰⁶ Aslanköylü, Şerh C. II, s. 2030.

Normal yollarla çocuk sahibi olunmaması halinde yardımların sağlanması için birtakım koşullar aranmıştır. Gerçekten sigortalının evli olması ve çocuk sahibi olmaması, yapılan tıbbî tedavileri sonrasında normal tıbbî yöntemlerle çocuk sahibi olamadığının ve ancak yardımcı üreme yöntemi ile çocuk sahibi olabileceğinin Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları sağlık kurulları tarafından tıbben mümkün görülmesi, 23 yaşından büyük, 39 yaşından küçük olması, Son üç yıl içinde diğer tedavi yöntemlerinden sonuç alınamamış olduğunun kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları sağlık kurulları tarafından belgelenmesi, uygulamanın yapıldığı tıbbî merkezin kurum ile sözleşme yapmış olması, en az beş yıldır genel sağlık sigortalısı veya bakmakla yükümlü olunan kişi olup, 900 gün genel sağlık sigortası prim gün sayısının olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi ve çocuk sahibi olmanın başka tıbbî bir yöntemle mümkün olmaması ve kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları sağlık kurulları tarafından tıbben zorunlu görülmesi halinde en fazla iki deneme ile sınırlı olmak üzere yardımcı üreme yöntemlerinin uygulanabileceği kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 63/1-e).

İfade edilen şartların birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu bakımdan yaşlılık sigortasından faydalanan bir kadının normal şartlarda 39 yaşından büyük olduğu düşünüldüğünde bu hükmün yaşlılık sigortasından faydalanan sigortalı erkeğin karısı için uygulanabilir olduğunu belirtmek gerekir. Yardımcı üreme yöntemi tedavisine başlanan kadının deneme öncesi 39 yaşını doldurmuş olması durumunda, yardımcı üreme yöntemi tedavisine ait bedeller, tedaviye daha önce başlanmış olsa dahi kurumca karşılanmayacaktır (GSSİY. m. 26/3).

Çocuk sahibi olmanın, yardımcı üreme yöntemlerinin sağlık yardımı olarak öngörülmesinde engel olmakla birlikte evlat edinilmiş olmanın ya da ölmüş çocuğu bulunmanın yardımcı üreme yöntemlerinden dolayı sağlanacak sağlık yardımlarından faydalanmanın mümkün olup olmadığı yönünde bir açıklık bulunmamaktadır⁸⁰⁷. Bu duruma Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliği açıklık getirmiş ve evlat edinilerek çocuk sahibi olmanın yardımcı üreme yöntemlerinden dolayı sağlık yardımlarının yapılmasını engellemeyeceğini belirttiği gibi çocuklarının ölmüş olması halinde de bu yardımdan yararlanabileceğini hüküm altına almıştır (GSSİY. m. 26).

⁸⁰⁷ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 917.

d. Ağız ve Diş Tedavisi

Kişilerin hastalanmaları halinde ayakta veya yatarak; ağız ve diş muayenesi, diş hekiminin göreceği lüzum üzerine ağız ve diş hastalıklarının teşhisi için gereken klinik muayeneler, laboratuvar tetkik ve tahlilleri ile diğer tanı yöntemleri, konulan teşhise dayalı olarak yapılacak tıbbî müdahale ve tedaviler, diş çekimi, konservatif diş tedavisi ve kanal tedavisi, hasta takibi, diş protez uygulamaları, ağız ve diş hastalıkları ile ilgili acil sağlık hizmetleri şeklinde sağlık yardımlarının yapılacağı öngörülmüştür. Yaşlılık sigortasından faydalanan sigortalının 18 yaşını doldurmuş çocuklarının ortodontik diş tedavisinden yararlanamayacakları ayrıca kabul edilmiştir.

e. Diğer Sağlık Yardımları

Sağlanan sağlık yardımlarına destek olacak şekilde teşhis ve tedavileri için gerekli olabilecek kan ve kan ürünleri, kemik iliği, aşı, ilaç, ortez, protez, tıbbî araç ve gereç, kişi kullanımına mahsus tıbbî cihaz, tıbbî sarf, iyileştirici nitelikteki tıbbî sarf malzemelerinin sağlanması, takılması, garanti süresi sonrası bakımı, onarılması ve yenilenmesi hizmetlerinin de yerine getirileceği kabul edilmiştir (SSGSSK. 63/1-f).

Bu bağlamda yine işitme cihazı (GSSİY. m. 27), gözlük camı ve çerçeveleri (GSSİY. m. 28) ve konuşma cihazı (GSSİY. m. 29) ile yol gideri, gündelik ve refakatçi giderleri yardımlarına (GSSİY. m. 31) yer verildiği görülmektedir.

B. DİĞER HUKUK DALLARI BAKIMINDAN SONUÇLARI

1. Kıdem Tazminatı

a. Yaşlılık Sigortasından Faydalanabilmek İçin İş Sözleşmesini Fesheden İşçilerin Kıdem Tazminatı Hakları

İş sözleşmesi ile çalışanların uzun süre çalışmalarını ödüllendirmek ve daha sonraki süreçte çalışmama ihtimalini dikkate alınan kanun koyucu bu kişilere işverenlerce belirli koşullarla iş görme edimlerinin karşılığı olan ücret dışında iş sözleşmesinin sona ermesinde toplu ödeme yapmalarını benimsemiştir. Bu şekilde işçinin kanunda belirtilen asgari bir çalışma süresini tamamlaması ve iş sözleşmesini kanunda sayılan sebeplere

dayanarak feshetmesi halinde ücreti ve kıdemi dikkate alınarak işveren tarafından ödenen bir miktar para kıdem tazminatı olarak tanımlanmaktadır⁸⁰⁸.

Kıdem tazminatına hak kazanabilmek için 1475 sayılı İş Kanununda belirtilen hallerin mevcut olması aranacaktır. İşçinin iş sözleşmesini haklı nedenle feshetmesi, askerlik, kadın işçinin evlendikten sonra iş sözleşmesini 1 yıl içinde feshetmesi gibi hallerde 1 yıllık kıdem koşulunu tamamlayan işçinin kıdem tazminatına hak kazanacağı kabul edilmektedir.

İş Kanunu'nda 24. maddede sayılan ahlak ve iyiniyet kurallarına aykırılık, zorlayıcı sebepler gibi haklı nedenler dışında işçi tarafından iş sözleşmesinin feshedilmesi halinde kural olarak kıdem tazminatına hak kazanılamayacaktır. Ancak 1475 sayılı İş Kanununun 14. Maddesinde iş sözleşmesinin bağlı buldukları kanunla kurulu kurum veya sandıklardan yaşlılık aylığı yahut toptan ödeme almak amacıyla feshedilmesi halinde de kıdem tazminatına hak kazanılacağı hüküm altına alınmıştır.

Yaşlılık sigortasından faydalanmak için gerekli olan işyerinden ayrılma şartını yerine getiren işçilerin bu sebeple kıdem tazminatına hak kazanacaklarını da belirtmek gerekir. Bu şekilde kıdem tazminatına hak kazanabilmek için iş sözleşmesinin feshi yaşlılık aylığı ya da toptan ödeme almak amacıyla feshedilmiş olması ve işçinin sosyal güvenlik kurumundan yaşlılık aylığı almaya hak kazandığını ve işçinin kuruma bu sebeple başvurduğunu belgelemesi gerekmektedir⁸⁰⁹. İşverenin kıdem tazminatı ödeme yükümlülüğü kuruma başvurma belgesinin kendisine verildiği tarihten itibaren başlayacaktır⁸¹⁰.

T.C. Emekli Sandığı Kanunu ve Sosyal Sigortalar Kanununa veya yalnız Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olarak sadece aynı ya da değişik kamu kuruluşlarında geçen hizmet sürelerinin birleştirilmesi suretiyle Sosyal Sigortalar Kanununa göre yaşlılık veya malullük aylığına ya da toptan ödemeye hak kazanan işçiye, bu kamu kuruluşlarında geçirdiği hizmet sürelerinin toplamı üzerinden son kamu kuruluşu işverenince kıdem tazminatı ödeneceği de hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm doğrultusunda kamu

⁸⁰⁸ Haluk Hadi **Sümer**, İş Hukuku, 17. B., Mimoza Yayıncılık, Konya 2013, s. 114; Ercan **Akyiğit**, Kıdem Tazminatı, 2. B., Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010, s. 27; **Süzek**, s. 746.

⁸⁰⁹ **Süzek**, s. 754; **Akyiğit**, s. 187-193.

⁸¹⁰ **Süzek**, s. 754;

kurumunda çalışan işçilerin askerlik sebebiyle yaptıkları hizmet borçlanmalarını da Yargıtay kıdem süresinin hesabında dikkate almaktadır⁸¹¹. Bu bağlamda SSGSSK gereğince 506 sayılı kanunda öngörülen askerlik borçlanmalarının dışında öngörülmuş olan doğum izni gibi sürelerin de borçlanmaya esas teşkil edilerek kıdem tazminatında da dikkate alınmalıdır. Burada kıdem tazminatının hesabında borçlanılan sürelerin dikkate alınabilmesi için çalışılan işyerinin kamu kurumu olması ve iş sözleşmesinin yaşlılık aylığı almak amacıyla feshedilmiş olması gerekmektedir. Son olarak 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununda grev ve lokavt sürelerinin kıdem tazminatının hesabında dikkate alınmayacağına ilişkin yasaklayıcı hüküm karşısında grev ve lokavt sürelerinin borçlanması halinde dahi kıdem tazminatında esas alınan süreler içerisinde değerlendirilemeyeceğini belirtmeliyiz.

Yaşlılık sigortasından sağlanan koşulları yerine getiren bu sayede yaşlılık aylığı almaya hak kazanan işçinin kıdem tazminatını da aldıktan sonra sosyal güvenlik destek primi ödeyerek tekrar çalışmaya başlaması ya da yaşlılık aylığının kesilmesi suretiyle tekrar çalışma hayatına girmesinin kıdem tazminatı hakkının kalktığına bu sebeple de kıdem tazminatının iadesi gerektiği sonucu çıkarılamayacaktır⁸¹².

Yaşlılık aylığı almak amacıyla iş sözleşmesini fesheden işçiye işe başladığı tarihten itibaren iş sözleşmesinin devamı süresince her geçen tam yıl için 30 günlük ücret tutarınca kıdem tazminatı ödenecektir (1475 sy. İş K. m. 14/1). Kıdem tazminatı işçinin vergi, sigorta primi gibi kesintiler yapılmadan son ücreti üzerinden hesaplanacaktır. Kıdem tazminatının hesaplanmasında geniş anlamda ücretten diğer bir deyişle asıl ücretten başka para ile ölçülebilen sözleşmeden veya kanundan doğan ikramiye, prim, yakacak, gıda, giyim, aile, çocuk, konut yardımı, gibi çıkarlar da kıdem tazminatının belirlenmesinde göz önünde tutulur (1475 sayılı İş K. m. 14/11)⁸¹³. Bu esaslardan hareketle belirlenecek

⁸¹¹ “...Somut olayda davacı, davalı kurumda çalışırken vefat etmiştir. Çalışırken askerlik borçlanması nedeniyle ödemesi gereken miktarı yatırmıştır. Bu durumda davacının kıdem tazminatına esas çalışma süresinin hesaplanmasında söz konusu borçlanılan sürenin dikkate alınması gerekirken mahkemece askerlik süresinin dahil edilemeyeceği gerekçesi ile davanın reddi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir...”, Y9HD., 13.02.2012, E. 2009/40033, K. 2012/3123; Y9HD., 05.07.2012, E. 2012/21804, K. 2012/26577 (Legalbank, E. T. 05.12.2013).

⁸¹² **Akyiğit**, s. 195.

⁸¹³ **Sümer**, s. 120; “...Kıdem ve ihbar tazminatının giydirilmiş ücretten, diğer işçilik alacaklarının ise çıplak ücretten hesaplanması gerekir. İşçiye ücreti dışında ödenen asgari geçim indirimi yasa ile getirilmiş olup, bireyin veya ailenin asgari geçim düzeyini sağlayacak bölümünün toplam gelirden düşülerek vergi dışı bırakılmasıdır. Bu nedenle ücret eki değildir. Asgari geçim indirimi ücret olarak nitelendirilemez ve tazminat ve işçilik alacaklarının hesaplanmasına esas ücrete dahil edilemez...”, Y9HD., 04.03.2013, E. 2011/17914, K. 2013/7494 (Legalbank, E. T. 05.12.2013).

kıdem tazminatına miktarının Devlet Memurları Kanunu'na göre en yüksek devlet memuru olan Başbakanlık Müsteşarına 5434 sayılı ESK'na göre bir iş yılı için ödenecek olan emekli ikramiyesini (2013 yılı için 3.218,76.TL) de geçemeyeceği de belirtilmiş, bu şekilde kıdem tazminatına bir de üst sınır getirilmiştir (1475 sy. İş K. m. 14/13).

b. Yaşlılık Sigortasından Faydalanabilmek İçin Yaş Şartını Tamamlayamayanların Kıdem Tazminatı Alabilmeleri

İşçilerin iş sözleşmelerini haklı nedene dayanmadan feshetmeleri kural olarak kıdem tazminatına hak kazandırmamaktadır. Ancak 1475 sayılı İş Kanunu'nda işçilerin hizmet sözleşmelerini bağlı buldukları kanunla kurulu kurum veya sandıklardan yaşlılık, emeklilik veya malullük aylığı yahut toptan ödeme almak amacıyla feshetmesi halinde kıdem tazminatına hak kazanacakları kabul edilmiştir (m. 14/1-4). Bununla beraber yaş şartını yerine getiremeyen hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalılar için kanun koyucu kıdem tazminatına hak kazanılabilmesi açısından alternatif bir kural daha getirmektedir. Buna göre de 506 Sayılı Kanunun 60. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin (a) ve (b) alt bentlerinde öngörülen yaşlar dışında kalan diğer şartları veya aynı Kanunun Geçici 81. maddesine göre yaşlılık aylığı bağlanması için öngörülen sigortalılık süresini ve prim ödeme gün sayısını tamamlayarak kendi istekleri ile işten ayrılmalari nedeniyle kıdem tazminatına hak kazanacakları hüküm altına alınmıştır (1475 sayılı İK. m. 14/1-5). Maddenin yürürlük tarihi incelendiğinde SSGSSK.'nun yürürlükte olmadığı anlaşılmalı birlikte burada yine üçlü bir ayırım yapmak gerekecektir. Yaş şartı dışındaki diğer şartların mevcut olup olmadığı incelenirken 08.09.1999 tarihinden önceki sigortalılar, 08.09.1999-30.04.2008 arasında ilk defa sigortalı olanlar ve SSGSSK.'nun göre ilk defa sigortalı olanlar olarak ayırım yapılması uygun olacaktır. Buna göre yaşlılık sigortasından yaş dışındaki aranan diğer şartları yerine getiren örneğin 05.01.2005 tarihinde hizmet sözleşmesi ile çalışmaya başlayan bir işçinin kıdem tazminatına hak kazanabilmesi için 7000 gün prim ödeme koşulunu yerine getirmesi yeterli sayılacak ayrıca kadınsa 58, erkek ise 60 yaşını doldurması şartını yerine getirip getirmediğine bakılmayacaktır.

Yaş şartını tamamlayamayan ancak işyerinden ayrılan işçinin daha sonra tekrar çalışma imkanının olup olmadığı ise dikkate alınmamalı, kıdem tazminatının ödenmesine söz konusu durum engel teşkil etmemelidir⁸¹⁴.

2. Kadrosuzluk Tazminatı

Kadrosuzluk nedeniyle bir üst rütbeye terfi ettirilmemesi sebebiyle ya da bekleme süresi sonunda veya kanunda belirtilen şartların gerçekleşmesi üzerine istekleri üzerine emekliliğe sevk edilen subaylara söz konusu durumu telafi edici ve teşvik niteliğinde kadrosuzluk tazminatı ödenmektedir⁸¹⁵.

Bekleme ve görev süresi sonunda emekliye sevk edilen veya bu süreler içerisinde kendi isteği üzerine emekliye ayrılan orgeneral-oramiraller, Bekleme süresi sonunda, kadrosuzluk sebebiyle terfi ettirilemeyerek emekliye sevk edilen general ve amiraller, 49. maddenin (d) bendi gereğince aynı rütbede hizmete devam ettirilerek kadrosuzluk nedeniyle, bir üst rütbeye terfi ettirilmeyip emekliye sevk edilen general ve amiraller, 47. maddenin (f) bendine göre korgeneral-koramiralliğe yükselemeyen ve bekleme süresi sonunda emekliye sevk edilen tümgeneral-tümamiraller, Yaş haddinden emekliye ayrılan

⁸¹⁴ “...davacı işverene ibraz ettiği 05.02.2010 tarihli dilekçesinde onbeş yıl ve üçbinaltıyüz gün sigortalılık süresini doldurduğunu belirterek, emeklilik işlemlerini başlatmak amacı ile iş sözleşmesini sona erdirdiğini bildirmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumunun 05.02.2010 tarihli yazısı ile de, davacının onbeş yıl ve üçbinaltıyüz gün sigortalılık süresini doldurduğu ellisekiz yaşını tamamladığı 25.03.2031 tarihinde aylıklı aylığına hak kazanacağı sabittir. Davacının bildirmiş olduğu bu fesih sebebi ile bağlı olduğuna ilişkin mahkeme kabulünde isabetsizlik bulunmamaktadır. Ancak işçinin, iş sözleşmesini emeklilik sebebine dayalı olarak feshetmesine rağmen, başka bir işte çalışmaya başlamasının kanuni hakkın kötüye kullanımı olup olmadığı uyuşmazlığın çözümü açısından tartışılması gereken noktayı oluşturmaktadır. İşçinin emeklilik sebebi ile iş sözleşmesini feshetmesinden kısa bir süre sonra, yeniden çalışmasını gerektirecek durumlar ortaya çıkabileceği gibi, işçinin bu hakkını kendisi için daha olumlu sonuçlar doğurabileceğini düşündüğü bir başka iş yerinde çalışma amacı ile de kullanması mümkündür. Sosyal Güvenlik Hukuku alanında, yaş koşulunu da gerçekleştirmek sureti ile emekli olan işçilere sigorta destek primi ödeyerek çalışma imkanı tanındığı da dikkate alındığında, 1475 sayılı Kanun'un 14/1-5 maddesindeki düzenleme açısından, kanun koyucunun amacının işçinin çalışma yaşamını aktif olarak sonlandırması olduğundan bahsedilemez. Çalışmakta olduğu iş yerinde yıpranmış olan ve bu arada sigortalılık yılı ile prim ödeme süresine ilişkin yükümlülüklerini tamamlayan işçinin, kendisi için çalışma koşullarının daha olumlu olduğunu düşündüğü bir işyerinde çalışma amacı ile bu hakkını kullanması halinde Medeni Kanun'un 2. maddesinde öngörülen dürüstlük kuralına aykırı davrandığı kabul edilemez. Kanun ile tanınmış emeklilik sebebi ile fesih hakkının kullanılması ile birlikte kıdem tazminatına hak kazanılacağına kabulü gerekir, işçinin hangi amaçla bu hakkı kullandığı, kıdem tazminatına hak kazanması açısından önem arz etmemektedir. Bu sebeple davacının kıdem tazminatı isteminin kabulü gerekirken reddine karar verilmesi isabetsizdir...”, Y22HD., 12.02.2013, E. 2012/3673, K. 2013/2597 (Legalbank, E. T. 05.12.2013).

⁸¹⁵ Akin Şimşek, s. 207.

general- amiral ve albaylar⁸¹⁶ ile Kadrosuzluk nedeniyle yaş haddinden önce emekliye sevk edilen albay, yarbay, binbaşı ve yüzbaşılara emekliye sevk edildikleri tarihi takip eden aybaşından itibaren, orgeneral aylığının (ek gösterge dahil); yüzbaşılara % 30'u, binbaşılara % 50'si, yarbaylara % 55'i, albaylara % 70'i, tuğgeneral-tuğamirallere % 75'i, tümgeneral-tümamirallere % 80'i, korgeneral-koramirallere % 90'ı, orgeneral-oramirallere % 100'ü oranında kadrosuzluk tazminatı rütbelerinin ve makamının yaş haddinden az olmamak üzere 65 yaşına kadar olan sürede Emekli Sandığına ödenir. Ancak bu suretle verilecek emekli aylığı ve kadrosuzluk tazminatının toplamı, Silahlı Kuvvetlerde görevli aynı rütbedeki bütün emsalinden en az istihkak, tazminat ve aylık alanın eline geçenden fazla olamaz (TSK. Per. K. m. 49/1-f).

⁸¹⁶ “...makam tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerden emekli olanlara, emekli aylıklarına ilave olarak ödenen makam, görev ve kadrosuzluk tazminatının, Sandıkça faturası karşılığında Hazineден tahsil edilen, bu niteliği itibarıyla emekli aylıklarının unsurlarından sayılmayan bir ödeme olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, 2006 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'nun 31. maddesinin (a) bendinde takip ve tahsilinden vazgeçilen ödemelerin emekli aylıkları olması karşısında, bu kapsamda bulunmayan makam, görev ve kadrosuzluk tazminatının davacı adına borç çıkartılması yolunda tesis edilen idare işleminde hukuka aykırılık bulunmamıştır...”, D11D., 24.05.2010, E. 2008/10197, K. 2010/4519 (Legalbank, E. T. 29.10.2013); “..926 sayılı Kanun'un kadrosuzluk tazminatına ilişkin tarihsel sürecine ve Kanun'un gerekçesine bakıldığında, yapılan düzenleme ile Türk Silahlı Kuvvetlerinde üst rütbelerdeki personel birikiminin azaltılması amacıyla emeklilik hakkını elde eden personelin kadrosuzluk tazminatını almak suretiyle emekli olmalarının sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Bu nedenle, kıdemli albaylardan emeklilik hakkını elde etmiş olanlardan bekleme süresini doldurmadan kendi isteği ile emekliye ayrılanlara kadrosuzluk tazminatı ödeneceği kuralı karşısında, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre hizmet süresi itibarıyla kendi isteğiyle emekliye ayrılacak durumda olan kıdemli albayların ve bu kapsamda davacının, kendi isteğiyle değil de malulen emekliye sevk edilmesinin aleyhine yorumlanarak kadrosuzluk tazminatından yararlandırılmaması, hem Yasanın konuluş amacına hem de hukuka uygun düşmemektedir. Öte yandan, davacı 5758 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önce emekliye ayrılmış ise de; Kanun kapsamından, bu şartları tamamlayanların Kanun'un yürürlük tarihinden sonra bu haktan yararlanacakları anlaşılmakta olup, Kanunda öngörülen koşullara sahip olan davacı, Kanun'un yürürlüğe girdiği 9.5.2008 tarihinden itibaren bu maddenin uygulama alanına girmiştir. Çünkü, 926 sayılı Kanun'un Geçici 30. maddesinde, bu Kanun değişikliğinin yürürlüğe girmesinden önce kıdemli albaylığa yükselerek emeklilik hakkını elde etmek suretiyle emekli olmuş personele, bu madde hükmünün uygulanmayacağına dair açık bir kural bulunmamaktadır. 5758 sayılı Kanun'un 8. maddesi ile 926 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 31. maddede, bu Kanun'un 65. maddesine 5758 sayılı Kanunla eklenen (i) bendi hükmünün, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce emekli olanlara uygulanmayacağı kurala bağlandığı halde, Geçici 30. maddede bu yönde bir kısıtlamaya yer verilmemiştir. Bu itibarla, kadrosuzluk tazminatı için yeni düzenlemede belirtilen şartları, 5758 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce tamamlamış olanlara da Kanun'un uygulanması gerekmekte olup, 5758 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 9.5.2008 tarihinden önce emekliye ayrılan ve Kanun'da aranılan şartlara sahip olan davacının, kadrosuzluk tazminatından yararlandırılması gerekirken bu yöndeki başvurusunun reddine ilişkin işlemde ve bu işleme karşı açılan davayı reddeden idare Mahkemesi kararında hukuka uygunluk görülmemiştir...”, D11D., 19.12.2011, E. 2011/2308, K. 2011/8078 (Legalbank, E. T. 29.10.2013).

Emekli Sandığı, 3 aylık devreler halinde bu meblağı faturası karşılığında Hazine'den tahsil eder. Bu tazminatlar vergiye tabi değildir ve yaş haddinden önce ölenlerin varislerine de intikal etmez (TSK. Per. K. m. 49/1-f. son).

3. Emlak Vergisi Muafiyeti

1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun⁸¹⁷ 30/7/2003-4962/15 md. Bakanlar Kurulu'nun, gelirleri münhasıran kanunla kurulan sosyal güvenlik kurumlarından aldıkları aylıktan ibaret bulunanların, Türkiye sınırları içinde brüt 200 m²'yi geçmeyen tek meskeni olması (intifa hakkına sahip olunması hali dahil) halinde, bu meskenlerine ait vergi oranlarını sıfıra kadar indirmeye yetkilidir.

Bu hüküm, yukarıda belirtilenlerin tek meskene hisse ile sahip olmaları halinde hisselerine ait kısım hakkında da uygulanır. Muayyen zamanda dinlenme amacıyla kullanılan meskenler hakkında bu hüküm uygulanmaz. Bakanlar Kurulu tarafından alınan 20.12.2006 tarih ve 2006/11450 sayılı karar⁸¹⁸ ile 2007 ve devam eden yıllar için emlak vergisinin bu şekilde % 0'a düşürülmesi sonrası aksine bir düzenleme olmadığı sürece de 2014 yılı için de sıfır oranlı emlak vergisi uygulaması devam edecektir.

Emlak vergisinden muaf sayılabilmek için bu hüküm gereğince; öncelikle sigortalının geliri salt yaşlılık aylığından ibaret olmalıdır, bu kapsamda emlak vergisine konu teşkil eden konut 200 m²'yi aşamayacaktır ve son olarak vergi muafiyetinden yararlanabilmek için konutun hayatını idame ettirmek için tahsis edilmiş olması gerekmektedir.

IV. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMAMASI NEDENİYLE ORTAYA ÇIKAN SONUÇLAR

A. TOPTAN ÖDEME

Yaşlılık sigortasının varlık nedeni yaşlılık riskinden dolayı çalışma hayatından yoksun kalan kişilere devamlı gelir olanağı sağlamaktır⁸¹⁹. Yaşlılık sigortasından faydalanmak için gerekli şartlardan olan prim ödeme şartının kısmen yerine getirilmesi ve sigortalı tarafından sağlanan bu edimlerin yaşlılık sigortasından faydalanmaya yeterli olmaması

⁸¹⁷ RG., 11.08.1970, S. 13576.

⁸¹⁸ RG., 29.12.2006, S. 26391.

⁸¹⁹ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 383; Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 415.

halinde tahsil edilen primlerin de iadesi gündeme gelecektir. Bu bakımdan kanun koyucu belirli şartlarla işçi, kamu görevlisi ve bağımsız çalışanlar arasında bir ayırım gözetmeksizin bir defaya mahsus olmak üzere toptan ödeme suretiyle ödenen primleri geri isteme haklarının bulunduğunu kabul etmiştir⁸²⁰.

4. maddenin birinci fıkrasının; (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile bu Kanuna göre ilk defa (c) bendi kapsamında sigortalı olanlardan, herhangi bir nedenle çalıştığı işten ayrılan veya işyerini kapatan ve yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli yaş şartını doldurduğu halde malûllük ve yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamayan sigortalıya, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri kapsamında ise kendi adına bildirilen, (b) bendi kapsamında ise ödediği malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin her yıla ait tutarı, primin ait olduğu yıldan itibaren yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için, her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek toptan ödeme şeklinde verileceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK., m. 31/1). Bu sayede yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları içerisinde yer alan yaş şartını yerine getirmiş ancak prim ödeme gün sayısı şartını yerine getiremeyenler için kanun koyucu tarafından bir iyileştirici düzenleme getirilmiştir. Ancak sosyal sigortalarda gelir bağlanmasının esas olmasından hareketle toptan ödeme ya da aylık alabilme noktasında sigortalının tercih yetkisi bulunmamaktadır⁸²¹. Bu bakımdan sigortalıya tanınmış olan toptan ödeme hakkını, yaşlılık sigortası koşullarından prim ödeme şartını yerine getiremeyenler için öngörülmuş bir istisnai düzenleme olarak kabul etmek gerekir. Yaşlılık aylığına alternatif bir hüküm olarak düşünülmemelidir.

Yaşlılık aylığı almakta iken tekrar çalışmaya başlayanlar uzun vadeli sigorta kolları primi ödemediklerinden, aylıkları kesilmeksizin ödenmiş olan sosyal güvenlik destek primleri veya bildirilmiş süreler için toptan ödeme yapılmayacaktır (SSGSSK. m. 30/3-b).

4/1-a ve b kapsamındaki sigortalılar için bu Kanuna göre yapılacak toptan ödemelerin, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki hizmet sürelerine ait bölümü, bu Kanunla bazı maddeleri yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerine göre bu Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla hesaplanarak, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile toptan ödemenin yapılmasına ilişkin yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için her yılın güncelleme

⁸²⁰ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 383; Can **Tuncay/Ekmeççi**, s. 415; **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 226.

⁸²¹ Can **Tuncay/Ekmeççi**, s. 415.

katsayısı ile çarpılarak bulunan tutar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki süreler için bu Kanuna göre hesaplanan toptan ödeme tutarına ilâve edilerek ödenir (SSGSSK. geç. m. 4/1). 5434 sayılı ESK. bakımından ise 82. maddede toptan ödeme hakkı tanınacak haller belirtilmiştir. Buna göre de; yaş haddinden dolayı emekliye ayrılanlardan veya 61 yaşını doldurarak emekliye ayrılmalarını isteyenlerden, fiili hizmet müddetleri 15 yıldan az olanlara; Subay ve askeri memurlarla, gedikli subay ve gedikli erbaşların ahlak noktasından hüküm ile veya yetersizlik veya disiplin sebeplerinden dolayı sicilleri üzerine veyahut askeri mahkemelerce verilecek kararlar üzerine kurumlarınca resen ve bunun dışındaki kamu görevlilerinden ahlak ve yetersizlik sebeplerinden dolayı yönetmeliğine göre sicilleri üzerine kurumlarınca resen; ilişkileri kesilenlerden fiili hizmet müddetleri 25 yılı doldurmamış olanlara toptan ödeme yapılacağı öngörülmüştür (5434 sy. ESK. m. 82).

5434 sayılı ESK.'na tabi olanlar bakımından iştirakçilerin kesenek iadesi hakkına da sahip olacakları kabul edilmiştir⁸²². Fiili hizmet süresi 5 yıl ile 10 yıl arasında olanlardan istifa edenler; (Milletvekilliğine seçilmek üzere seçim kanununda yazılı müddet içinde istifa etmiş olupta milletvekili seçilmiş bulunanlar hariç), istifa etmiş sayılanlar; emeklilik hakkı tanınmayan kadrolara nakil suretiyle tayin edilenler; belediye başkanlığından veya il daimi komisyonu üyeliğinden 39. maddenin (b) fıkrasında yazılı duruma girmeden ayrılanlardan emeklilik hakkı tanınan bir vazifeye tayin edilmemiş veya 40. maddede yazılı yaş hadleri sebebiyle tayin edilememiş olanlar; idareten veya cezaen vazifelerine son verilenler; asillikleri tasdik olunmuyarak vazifelerine son verilen stajyerler ve adaylar; bakanlık emrine alınanlardan, kurumlarca teklif edilen eski vazifelerine eşit veya bir aşağı derecedeki emeklilik hakkı tanınan vazifeleri kabul etmemek suretiyle ilgisi kesilerek aylıksız duruma geçenler; kadro yüzünden açıktaki kalanlardan aylıksız veya ücretsiz duruma girenler; kadroları kurumlarınca geçici hale getirilenler; 92. madde gereğince emeklilik hakkı düşen iştirakçiler; harp okulları ve astsubay meslek yüksek okullarındaki öğrenciler ile astsubay nasbedilmek üzere temel askerlik eğitimine tâbi tutulanlardan eğitimlerini tamamlayamayıp ayrılanlar (Yalnız öğrenci aylıklarından kesilen miktarlar); muvazaflık hizmetini kısa veya tam olarak yapmak üzere vazifeleri ile ilgileri kesilmek suretiyle silah altına alınan iştirakçilerle, seferberlik, talim veya manevra için er olarak silah altına alınan ve vazifeleri ile ilgileri kesilen hizmetliler; Aşağıda yazılı

⁸²² Özer, Yaşlılık Aylığı, s. 183; Akın Şimşek, s. 132-133.

sebeplerle, emeklilik hakkı tanınan vazifelerden ayrılanların, sandıkla ilgileri kesilir ve o tarihe kadar aylık ve ücretlerinden kesilerek Sandıkta birikmiş kesenekleri (34 ve 38. maddelerde yazılı kesenek ve karşılık toplamalarının kesenek itibar edilen kısımları dahil) faizsiz olarak kendilerine ödenir (5434 sy. ESK. m. 87,88).

Toptan ödeme talep hakkının ne kadar süre içerisinde kullanılacağına ilişkin SSGSSK.'nda bir hüküm yer almamaktadır. Bu bakımdan Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan zamanaşımı süreleri dikkate alınabilecektir⁸²³. Toptan ödeme hakkını kullanan bir sigortalının daha sonra tekrar çalışabilmesine de bir engel bulunmadığından tekrar çalışma hayatına giren sigortalının toptan ödeme olarak aldığı primleri iade etmekle yükümlü tutulmamıştır⁸²⁴.

B. İHYA

Toptan ödeme yapılması için tasfiye edilmiş sürelerin canlandırılması ve bu sürelerin hiç toptan ödeme yapılmamış gibi işlem görmesi için de kanun koyucu ihya müessesesini getirmiştir⁸²⁵. İhya önceden primi alınarak tasfiye edilmiş sosyal sigorta ilişkisinin yeniden kurulması diğer bir deyişle biten yaşlılık sigortasından faydalanmak için ortadan kaldırılan sigortalılık süresinin yeniden kurulması anlamını taşımaktadır⁸²⁶. İhya müessesesi ile toptan ödeme alınmak suretiyle tasfiye edilmiş süreler tekrar sigortalılık süresi olarak kabul edildiğinden yaşlılık sigortasından faydalanmak için gerekli olan sürenin tamamlanıp tamamlanmadığı da bu süreler ile birlikte dikkate alınacaktır⁸²⁷.

SSGSSK'na göre toptan ödeme yapılarak hizmetleri tasfiye edilmiş bulunanlardan, yeniden bu Kanuna tabi olarak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olanlar, yazılı olarak müracaat etmeleri halinde, aldıkları toptan ödemenin ödeme tarihi ile yazılı istek tarihi arasında geçen yıllar için her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan tutarın ilgiliye tebliğ tarihini takip eden ayın sonuna kadar ödemeleri halinde, bu hizmetler ihya edilerek bu Kanunun uygulanmasında dikkate alınır (SSGSSK. m. 31/2). Bu Kanunun 4/1-a ve b bentleri kapsamındaki sigortalılar için bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce toptan ödeme yapılarak tasfiye edilen

⁸²³ Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 416.

⁸²⁴ Can **Tuncay/Ekmekçi**, s. 416.

⁸²⁵ **Şakar**, Sosyal Sigortalar, s. 282.

⁸²⁶ **Sözer**, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 387.

⁸²⁷ **Özer**, Yaşlılık Aylığı, s. 191.

hizmetlerin 31, 36 ve 41. maddelere göre ihyasında veya borçlanılmasında, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanunla bazı maddeleri yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerine göre hesaplanan tutarı, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile ihya talebine ilişkin yazılı istek tarihi arasında geçen yıllar için, her yılın güncelleme katsayısı ile çarpılarak bulunan değeri dikkate alınır (SSGSSK. geç. m. 4/2).

SONUÇ

Yaşlılık insanoğlunun varoluşundan bu yana karşılaştığı bir risktir. Genel olarak yaşlılık ölümden önceki son basamak olarak algılanır. Organizmanın dış ve iç etkenlere karşı tepkime verme gücünün zayıflamasıdır.

Yaşlılık, kronolojik yaşlılık ve biyolojik yaşlılık olarak tasnif edilmiştir. Bu bakımdan belirli bir yaşa ulaşılması kronolojik yaşlılık için yeterli addedilirken, fiziki yeterliliklerin esas alındığı biyolojik yaşlılıkta tepkimelerin azalıp azalmaması ölçü olarak kabul edilmiştir. Günümüz dünyasında ise kronolojik yaşlılık esas alınarak kişilerin yaşlılık sigortasından faydalanması gerektiği yaş tespit edilmiştir. Bu bağlamda emeklilik yaşı olarak adlandırılan kronolojik yaşlılıkta genel olarak 65 yaş sınır olarak kabul edilmektedir.

Yaşlı bireylerin, çalışma yaşamında iş gücü kaybına uğraması ve yaş ayrımcılığı sebebiyle işleri ile ilişkilerinin kesilmesi gibi nedenlerle gelir kaybına uğramaları kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle yaşlılık, sosyal bir risk olarak kabul edilmiş ve yaşlılık sigortası adı altında bir takım ulusal ve uluslararası düzenlemelere gidilmiştir.

Ülkemizde de yaşlılık sigortasından faydalanabilmek için prim ödeme ve yaş şartlarının yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu şartlara alternatif olarak kimi sigortalılar için koruyucu düzenlemeler öngörülmüş, yaş şartı aranmamakla beraber sigortalılık süresi şartının yerine getirilmesi yeterli görülmüştür. Bu koşulların yerine getirilmesi halinde ise bağlanan yaşlılık aylığı yaşlılık sigortasından sağlanan en temel hak olarak telakki edilmektedir. Yaş şartını yerine getirmesine karşılık prim ödeme gün sayılarını tamamlayamayan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlanamaması durumu da söze konudur. Bu kapsamda da sigortalıların korunması amacı güdülmüş ve toptan ödeme düzenlemesi getirilmiştir. Toptan ödeme suretiyle yaşlılık sigortasından faydalanamayan kişilerin ödedikleri primlerin iadesi sağlanmış olacaktır. Bu bağlamda da kurum açısından da haksız kazanç sağlanması önlenmiştir.

Yaşlılık sigortasından faydalanan sigortalıya birtakım sağlık hizmetleri de sunulmaktadır. Nitekim yaşlılık aylığı bağlanan kişi aynı zamanda genel sağlık sigortalısı olarak kabul

edilmektedir (SSGSSK. m. 60). Genel sağlık sigortası kapsamındaki sağlık hizmetlerinden de faydalanma imkanına sahiptir.

Yaşlılık sigortasından sağlanan yaşlılık aylığı yanında bir takım parasal menfaatler sağlanmaktadır. Buna göre kamu görevlileri için ödenen emekli ikramiyesi, işçiler için kıdem tazminatı ve kadrosuzluk sebebiyle ya da kanunda aranan şartların yerine getirilmesi koşuluyla emekliliğe sevk edilen subaylar için öngörölmüş olan kadrosuzluk tazminatı da tazminat niteliğindeki haklar olarak ifade edilmiştir. Yine geliri salt yaşlılık aylığından ibaret olanlar için de emlak vergisinden muafiyet hakkı tanınmıştır.

Yaşlılık sigortasından faydalanma noktasında yaş ve prim ödeme gün sayısı şartlarının yüksek tutularak, yaşlılık aylığı alabilme imkanı zorlaştırılmıştır. Söz konusu uygulama sosyal güvenlik sisteminin aktüeryal dengesinin korunması ile açıklanabilecektir. Ancak bu durum diğer taraftan kanun koyucunun vatandaşların bireysel emeklilik sistemine yönlendirme amacında olduğu kuşkusunu da uyandırmaktadır.

Yaşlıların korunması sosyal bir gerekliliktir. Bu bakımdan aktif nüfusun çalışma hayatına katılması açısından yaşlılara bir takım kolaylıklar sağlanmalıdır. Örneğın belirli bir yaşı aşan vatandaşlara kısmi yaşlılık aylığı bağlanarak, bu kişilerin kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışmasına olanak sağlayacak iş alanları kurulabilecektir. Böylelikle çalışma yaşamından kademeli olarak bir çekilme söze konu olacaktır. Bu sayede hem ekonomik olarak yük altına girilmeyecek hem de aktif nüfusun çalışma hayatına girerek prim ödemek suretiyle sisteme katkı sağlaması imkanı doğacaktır. Yine belirli bir yaşı aşan kişilerin bağımsız faaliyette bulunması halinde gelir vergisinden muaf tutularak iş hayatına katılmaları kolaylaştırılabilir. Böylece bu kişilerin gelir kaybına uğramaları engellenmiş olacaktır. Son olarak tıpkı özörlü istihdamında olduğu üzere belirli bir yaşı üstünde işçi çalıştırma yükümü öngörölerek gelir kaybı riskinin önüne geçilmesi sağlanabilecektir.

Ölkemizde sosyal güvenlik sisteminin sağlıklı bir şekilde yürütölebilmesi için düzenlemeler yapılmış olsa da yaşlılık riskine karşı salt sosyal sigortalar yoluyla sağlanan korumaların yetersiz olduğunu belirtmeliyiz. Sosyal sigortalar yoluyla ekonomik kayıplar kısmen önlenmiş olsa da yaşlıların hayata kazandırılmaları amacıyla bir takım sosyal uygulamaların da kanunlaştırılması gerekir.

KAYNAKLAR⁸²⁸

- Agaoğlu**, Samet/**Hüdaioğlu**, Selahattin, Türkiye’de İş Hukuku, İş Hukuku Tarihi, Merkez Basımevi, C. I, 1938.
- Akad**, Mehmet, Teori ve Uygulamada Sosyal Güvenlik Hakkı, 1. B., Kazancı Yayınları, İstanbul 1992.
- Akın**, Levent, Bağ-Kur Sigorta Yardımları, Alfa Yayıncılık, İstanbul 1996.
- Akın**, Levent, “Tebliğ: Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2010 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2010, Kamu İş, Ankara 2012, s. 405-595 (Sosyal Sigortalar).
- Akın**, Levent, “4958 Sayılı Yasa ve Anayasa Mahkemesi Kararının Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasına Etkileri”, A. Can Tuncay’a Armağan, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 953-998 (Borçlanma).
- Akzambak**, Mehmet, İnsan Hakları III Çalışma ve Sosyal Güvenlik Tüm ILO ve Avrupa Konseyi Sözleşmeleri, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 1997.
- Alpar**, Bülent, “ILO Sosyal Güvenlik Nihai Raporu ve Gerçekleşen Değişiklikler”, Kamu-İş Dergisi, C. 5, S. 4, İstanbul 2000.
- Alper**, Yusuf, “ABD Sosyal Güvenlik Sistemi Bir Model Olabilir Mi?”, Çimento İşveren Dergisi, C. 22, S. 2, İstanbul 2008, s. 4-31 (ABD Sosyal Güvenlik Sistemi).
- Alper**, Yusuf, “Sosyal Güvenlik ve Emeklilik Yaşının Tespiti”, Çimento İşveren Dergisi, C. 11, S. 1, İstanbul 1997.
- Alper**, Yusuf, Türk Sosyal Güvenlik Sistemi Sosyal Sigortalar Hukuku, 5. B., Dora Yayıncılık, Bursa 2013 (Sosyal Sigortalar Hukuku).
- Altan**, Ömer Zühtü / **Şişman**, Yener, “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar”, Kamu İş Dergisi, C.7, S.2, Ankara 2003.

---

⁸²⁸ Bir yazarın birden fazla eserine atıflar için yapılan kısaltmalar parantez içinde gösterilmiştir.

- Arıcı, Kadir**, “AB Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel İlkeleri ve Türk Sosyal Güvenlik Mevzuatının Uyum Meselesi”, AB – Türkiye Endüstri İlişkileri, Beta Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 631-643 (Temel İlkeler).
- Arıcı, Kadir**, Avrupa Birliği Sosyal Güvenlik Hukuku, Kamu İş, Ankara 1997 (Avrupa Birliği).
- Arıcı, Kadir**, Bataktan Gün İşığına Türk Sosyal Sigorta Sistemi, Türkar Yayıncılık, Ankara 1999.
- Arıcı, Kadir**, Sosyal Güvenlik, Tes-İş Sendikası Yayınları, Ankara 1999 (Sosyal Güvenlik).
- Arıcı, Kadir**, “Türk İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından Yeni Bir Sorun: Yaşlı İşçiler”, A. Can Tuncay’a Armağan, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 934 (Yaşlı İşçiler).
- Arıcı, Kadir**, “5510 Sayılı Kanunun Yürürlük Tarihinden Önceki Dönemde Doğum Yapan Kadın Sigortalılar (4A) da Doğum Borçlanmasından Faydalanabilirler”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 5, S. 19, İstanbul 2010, s. 159-168 (Doğum Borçlanması).
- Aslanbaş, Merve**, Marcus Tullius Cicero’nun Düşüncesinde Yaşlılık Kavramının İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.
- Aslanköylü, Resul**, “Kamu İdarelerinde Çalışanların Sigortalı Sayılma Koşulları”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 8, S. 29, İstanbul 2013, s. 169-176 (Sigortalı Sayılma).
- Aslanköylü, Resul**, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi (SSK ve BAĞ-KUR KANUNU İle Karşılaştırmalı), C. I., Bilge Yayınevi, Ankara 2013 (Şerh, C. I).
- Aslanköylü, Resul**, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, (SSK ve BAĞ-KUR KANUNU İle Karşılaştırmalı), C. II, Bilge Yayınevi, Ankara 2013 (Şerh, C. II).
- Aslanköylü, Resul**, “5510 Sayılı Kanuna ve Yürürlükten Kaldırılan Sosyal Güvenlik Kanunlarına Göre Yaşlılık Aylığı Alanların Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışabilmeleri”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, C. III, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 2405-2416 (Sosyal Güvenlik Destek Primi).

- Aşkın**, Basri, “Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İki Ülke Arasında Gidip Gelen Türk Yaşlılarının İhtiyaçlarını Karşılammamaktadır”, Legal İSGHD., C. 6, S. 24, İstanbul 2009, s. 1477-1480.
- Aydınöz**, Gonca, “Avrupa Birliği Direktifleri Ve ATAD Kararları Çerçevesinde Ayrımcılık Yasağı ve Ayrımcılığın İspatı”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 2, S. 22, İstanbul 2009, s. 163-192.
- Ayhan**, Abdurrahman, “Avrupa Sosyal Şartının Uygun Bulunmasına Dair Kanun Üzerine Sosyal Politika Bakımından Bazı Düşünceler”, Prof. Dr. Naci Kınacıoğlu’na Armağan, GÜHFD., C. 1, S. 2, Ankara 1997, s. 188-204 (Sosyal Şart).
- Ayhan**, Abdurrahman, “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri”, Sosyal Güvenlik Dergisi, C. 1, S. 1, Ankara 2012, s. 41-55 (Sosyal Güvenlik).
- Balcı İzgi**, Berna, “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Son Gelişmeler”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 1, S. 16, İstanbul 2008, s. 85-107.
- Baldık**, Ömer, Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Rehberi, 2. B., Timaş Yayınları, İstanbul 2005.
- Başterzi**, Fatma, Yaşlılık Sigortası, TİSK Yayını, Ankara 2006.
- Başterzi**, Süleyman, “5510 Sayılı Yasaya Göre Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları – Önceki Mevzuatla Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, C. II, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 2203-2242.
- Bayartan**, Mehmet, “Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler”, Osmanlı Bilimi Araştırmaları C. 1, S. 10, İstanbul 2008, s. 157-175.
- Baybora**, Dilek, “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’de Yaş Ayrımcılığı Düzenlemesine İhtiyaç Var mı?”, Legal İSGHD., C. 6, S. 21, İstanbul 2009, s. 37-67 (Uyum Süreci).
- Baybora**, Dilek, “Çalışma Yaşamında Yaş Ayrımcılığı”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 1, S. 24, İstanbul 2010, s. 33-58 (Ayrımcılık).
- Baycık**, Gaye, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Maden İşçileri, Yetkin Yayınları, Ankara 2006.

- Beattie**, Roger, “Pension Systems and Prospects in Asia and The Pasific”, International Social Security Review, C. 51, S. 3, 1998, s. 63-87.
- Bigat**, Şevket Güney “*Ülkemizde İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunun Tarihsel Gelişimine Bir Bakış*”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 81, S. 1, İstanbul 2007, s. 43-52.
- Birtek**, Fatih, Pratik Ceza Hukuku, Legal Yayıncılık, 2. B., İstanbul 2012
- Bronstein**, Arturo, International and Comparative Labour Law: Current Challenges, Palgrave Macmillan Publishing, New York 2009.
- Bulut**, Mehmet, Sosyal Güvenlik Hukukunda Uygulamalar, 2. B., Bilge Yayınevi, Ankara 2013.
- Canatan**, Ayşe, Sosyal Yönleriyle Yaşlılık, Palme Yayıncılık, Ankara 2008.
- Canbolat**, Talat, “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Yapanlar da Kademeli Geçişten Yararlanır ve Sigortalılığın Başlangıç Tarihi İkili Sosyal Güvenlik Anlaşmalarına Göre Belirlenir (Karar İncelemesi)”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, C. 2, Beta Yayıncılık, 2243-2265.
- Caniklioğlu**, Nurşen, Sosyal Sigortalarda Prim Teşvikleri, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011 (Prim).
- Caniklioğlu**, Nurşen, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, Yargıtay’ın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2007, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 297-350.
- Caniklioğlu**, Nurşen, “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Sakatlara Emeklilik Aylığına Hak Kazanma Bakımından Bir Karşılaştırma”, Yargıç Dr. Aydın Özkul’a Armağan, Kamu İş Dergisi, C. 6, S. 4, Ankara 2002, s. 249-269 (Sakatlara Yaşlılık Aylığı).
- Caniklioğlu**, Nurşen, “Yaşlılık Sigortasının Yeniden Yapılandırılmasının Esasları”, Sosyal Güvenliğin Yeniden Yapılandırılması Semineri, Ankara 2006, s. 191-226.
- Caniklioğlu**, Nurşen, “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Avrupa Sosyal Şartı Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, Anayasal Sosyal Haklar, Legal Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 157-176 (Avrupa Sosyal Şartı).

- Caniklioğlu Nurşen/Ocak**, Saim, “İşverenlerin Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortası Prim Payında Yüzde Beş Oranında İndirim”, C. 6, S. 21, İstanbul 2009, s. 205-238.
- Caniklioğlu Nurşen/Canbolat**, Talat, “Yurtdışı Hizmet Borçlanması”, Prof. Dr. Fehiman Tekil’in Anısına Armağan, Beta Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 867-895.
- Centel**, Nur/**Zafer**, Hamide/**Çakmut**, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayıncılık, 5. B., İstanbul 2008.
- Ceylan**, Cevdet/**Olgaç**, Cüneyt/**Bulut**, Mehmet, Kamu Kurumları İçin Sosyal Güvenlik Rehberi, Bilge Yayınevi, Ankara 2013.
- Çiçekli**, Bülent, Avrupa Sosyal Şartı Temel Rehber, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001.
- Çiçero**, (Çev. Arça Berat), Dostluk ve Yaşlılık, Arya Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Çolak**, Mahmut/**Öztürk**, Ercüment, Yurt Dışındaki Türk Vatandaşlarının Emeklilik Yolları Ve Sosyal Güvenliği, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2006.
- Çubuk**, Ali, Sosyal Politika – Sosyal Güvenlik – Sosyal Sigortalar ve İş Hukuku, Varol Matbaası, Ankara 1975.
- Demir**, Muhsin, Ahilik, Ahi Evren’i Veli ve Kırşehir’de Ahilik Kutlamaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2004.
- Demirbilek**, Sevda, Sosyal Güvenlik Sosyolojisi, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Demirbulak**, Selçuk, Avrupa Birliği Hukuku ve Haklarımız, TBB Yayınları, Ankara 2011.
- Dilik**, Sait, “Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi”, AÜSBFD., C. 43, S. 1-2, Ankara 1988, s. 41-80 (Tarihsel Gelişim).
- Dilik**, Sait, “Türkiye’de Sosyal Güvenlikle İlgili Bazı Düşünceler”, AÜSBFD., C. 40, S. 1-4, s. 103-119 (Düşünceler).
- Dilik**, Sait, Türkiye’de Sosyal Sigortalar, İktisadi Açından Bir Tahlil Denemesi, 2. B., BATİDER yayınları, Ankara 1972 (Türkiye’de Sosyal Sigortalar).
- Duman**, Tayyip, “Osmanlılarda Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma”, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/6.html, E. T. 05.10.2013.

- Duran**, Baral/Con, Gülçin “Türkiye’de Sosyal Devlet ve Yaşlı Hakları Üzerine Bir İnceleme:” Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu III, Bildiriler, Kocaeli 2011.
- Ekdemir**, H. Şadi, Avrupa Birliği – Türkiye – Uluslararası Sosyal Güvenlik Uyum ve Eşgüdüm Normları, Hak-İş Yayını, Ankara 2009.
- Ekin**, Ali, İşçi Onurunun Korunması, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.
- Elif Bolcan**, Aybike, “Avrupa Birliği Direktifleri Işığında Türk Çalışma Mevzuatında Kadın”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 1, S. 24, İstanbul 2010, s. 253-276.
- Eraslan**, Eyüp, “Banka Personel Sandıklarının Geleceği”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 86, S. 1, İstanbul 2012, s. 155-182.
- Ergin**, Hediye, “İşverenlere Getirilen Beş Puanlık Prim İndirimi”, C. 3, S. 12, İstanbul 2008, s. 176-186 (Prim İndirimi).
- Ergin**, Hediye, “Son Değişiklikler Işığında Yurtdışı Hizmet Borçlanması”, Legal İSGHD., C. 5, S. 18, İstanbul 2008, s. 551-592 (Son Değişiklikler).
- Ergin**, Hediye, Türkiye’nin İmzaladığı İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri, Legal Yayıncılık, İstanbul 2008 (İkili Sözleşmeler).
- Ergin**, Hediye, “Yeni Sistemde Yaşlılık Aylığı”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 3, S. 10, İstanbul 2008, 178-190 (Yaşlılık Aylığı).
- Ergin**, Hediye, “Yurtdışı Hizmet Borçlanmasında Son Gelişmeler”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 4, S. 16, İstanbul 2009, s. 163-180 (Borçlanma).
- Ergin**, Hediye, “Zorunlu Göçe Tabi Tutulduktan Sonra Türk Vatandaşlığına Alınanların Yurtdışı Hizmet Borçlanmasından Yararlanması”, Legal İSGHD., C. 6, S. 24, İstanbul 2009, s. 1463-1475 (Göç).
- Ergin**, Hediye, “5510 Sayılı Yasanın Geçici Hükümlerine İlişkin Bir İnceleme”, Legal İSGHD., C. 4, S. 13, İstanbul 2007, s. 221-280 (Geçici Hükümler).
- Ergin**, Hediye, “5510 Sayılı Kanunda Fiili Hizmet Süresi Zammı ve Uygulaması”, Sicil İş Hukuku dergisi, C. 4, S. 15, İstanbul 2009, s. 183-192 (Fiili Hizmet Süresi Zammı).

- Ersan**, Gürbüz, Türkiye’de Sosyal Güvenlik, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 1987.
- Ersan**, Gürbüz, “Türkiye’de Sosyal Sigortaların Doğuşu ve Gelişmesi”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 25, İstanbul 1974, s. 46-90 (Sosyal Sigortalar).
- Ertan**, Emre, “Yaşlılık Aylığı Bağlanması İstemi, Yazılı Başvuru Koşulu Ve Sigortalı Lehine Yorum İlkesi – Karar İncelemesi”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 4, S. 19, İstanbul 2008, s. 241-251.
- Ertürk**, Şükran, “Malullük ve Özürlülük”, İş Hukukuna ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri, 14. Yıl Toplantıları 14-18 Haziran 2010, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2011, s. 11-40 (Özürlülük).
- Ertürk**, Şükran, “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nda Değişiklik Öngören 5754 Sayılı Kanun’dan Sonra Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Genel Bir Bakış”, Legal İSGHD, C. 5, S. 19, İstanbul 2008, s. 1045-1066 (Uzun Vadeli Sigorta Kolları).
- Esen**, Bünyamin, “Sosyal Güvenlik Hukukunda Fiili Hizmet Süresi Zammı ve Basın Çalışanları Yönünden Emekliliğe Etkisi”, Legal İSGHD, C. 10, S. 37, İstanbul 2013, s. 111-133.
- Eyüboğlu**, Cemal Reşit, Genel Özel Tekaüt Hükümleri ile Şerh İzahları, Devlet Matbaası, 1945.
- Giritli**, İsmet/**Bilgen**, Pertev/**Akgüner**, Tayfun, İdare Hukuku, DER Yayınları, 2. B., İstanbul 2006.
- Gökbilgin**, Tayyip, Arpalık, <http://tayyibgokbilgin.info/wp-content/uploads/2012/05/Article-12.pdf>, E. T. 17.12.2013.
- Göktaş**, Murat/**Çakar**, Erden/**Özdamar**, Murat, Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2011.
- Gönencan**, Zahit, “Osmanlı Döneminde Sosyal Güvenlik Sistemleri”, Çimento İşveren Dergisi, C. 15, S. 1, İstanbul 2001, s. 18-39.
- Gönüllü Taşkesen**, Canan, Türkiye’de Yaşlılık ve Evde Yaşlı Bakımı: Resmi Karar ve Uygulamaların Yerinde Tespiti (Isparta İli Araştırması), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2012.

- Günay**, Abdullah, Ahilikte Mesleki Eğitim ve Sosyal Dayanışma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2003.
- Güzel**, Ali, “Avrupa Topluluğu Sosyal Güvenlik Hukuku”, Avrupa Birliğinin Sosyal Politikaları ve Türkiye Semineri, 16-19 Mayıs 1997, Çimento Müstahsilleri İşveren Sendikası, Ankara 1997.
- Güzel Ali/Caniklioğlu**, Nurşen, “Bağ-Kur Yasasına göre Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeme Yükümlülüğü, Yarattığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Legal İSGHD, C. 1, S. 2, İstanbul 2004, s. 491-511.
- Güzel**, Ali/**Ocak**, Saim, “Yurtdışı Hizmet Borçlanmasına İlişkin Yeni Düzenlemeler ve Yargı Kararları Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Legal İSGHD., C. 3, S. 12, İstanbul 2006, s. 1309-1354.
- Güzel**, Ali/**Okur**, Ali Rıza/**Caniklioğlu**, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 14. B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Halman**, Atıf, Tekaütlük Hakkı Tekaütlükte Yaş Meselesi, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1943.
- Hüseyinli**, Namık, Azerbaycan’ın Sosyal Güvenlik Sistemi, Kamu İş, Ankara 2012.
- Işık**, Rüçhan, “ILO’nun 14 Haziran 2012 Tarihli ve 202 Numaralı Sosyal Koruma Ulusal Tabanlarıyla İlgili Tavsiye Kararı Üzerine Bir Not”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 7, S. 27, İstanbul 2012, s. 239-241.
- İren**, Ertan, Avrupa Birliği İş Hukuku Yönergeleri Karşısında 4857 Sayılı İş Kanununun Durumu, Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası, Ankara 2008.
- İzveren**, Adil, Sosyal Politika ve Sosyal Sigortalar, Sevinç Matbaası, Ankara 1968.
- Jorens**, Yves/**Lhernould**, Jean-Phillippe/**Roberts**, Simon, (Çev. Damla Ergüven), Avrupa Birliği’nde Sosyal Güvenlik Hukuku El Kitabı, Sosyal Güvenlik Kurumunun Kapasitesinin Arttırılması Projesi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Kaboğlu**, İbrahim Ö., “Anayasal Sosyal Haklar: Alanı Ve Sınırları”, Anayasal Sosyal Haklar (Avrupa Sosyal Şartı, Karşılaştırmalı Hukuk ve Türkiye), Legal Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 15-34.

- Kalınkara**, Velittin, Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi, 1. B., Nobel Yayınevi, Ankara 2011.
- Karadeniz**, Oğuz/**Durusoy Öztepe**, Nagihan, “Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 3, S. 38, İstanbul 2013, s. 77-102.
- Kaya**, Gözde, Avrupa Birliği İş Hukukunda Cinsiyet Ayrımcılığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Ankara 2012.
- Kaya**, Pir Ali, Avrupa Birliği ve Türk İş Hukuku Bağlamında Eşitlik İlkesi, 2. B., Dora yayıncılık, Bursa 2009 (Eşitlik İlkesi).
- Kaya**, Pir Ali, Uluslararası Çalışma Normları ve Türk İş Hukuku Üzerine Etkileri, TÜHİS Yayınları, Ankara 1997 (Uluslararası Çalışma Normları).
- Korkusuz**, M. Refik/**Uğur**, Suat, Sosyal Güvenlik Hukuku, 3. B., Ekin Yayınevi, Bursa 2013.
- Kökkılınç**, Ayşe Gül, İş Hukukunun Uluslararası Kaynakları Işığında Kadın İşçilerin Korunması, Legal Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Kuruca**, Mustafa/**Özdamar**, Murat, Tüm Yönleriyle Emeklilik, 2. B., Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2013
- Levinson**, Charles, (Çev. Yaver Zeytinoğlu), Avrupa Topluluğunda Sosyal Güvenlik Sistemi, Kuralları, Kapsamı, Yararlanma Koşulları, Güneri Basım, İzmir 1981.
- Löschning**, Günther/**Hekimler**, Alpay Avrupa İş Hukuku Çerçevesinde Türk İş Hukuku İle Avusturya İş Hukukunun Temel Esasları, Efil Yayınevi, Ankara 2011.
- Manav**, Eda, “Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Çalışma Hayatına İlişkin Önemli Sorunlar”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 3, S. 30, İstanbul 2013, s. 109-132.
- Mollamahmutoğlu**, Hamdi/**Astarlı**, Muhittin, İş Hukuku, 4. B., Turhan Kitabevi, Ankara 2011.
- Moroğlu**, Nazan, “Avrupa Birliği Antlaşmalarında ve Yönergelerinde Kadın Erkek Eşitliği”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 1, S. 4, İstanbul 2006, s. 209-216.

- Ocak**, Saim, “Sigorta Başlangıcından Önceki Doğumlar Nedeniyle Hizmet Borçlanması (Karar Tahlili)”, Legal İSGHD, C. 8, S. 24, İstanbul 2011, s. 1477-1523 (Borçlanma).
- Ocak**, Saim, “Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İmzalanmamış Ülkelere Götürülen İşçilerin Sosyal Güvenliği”, Legal İSGHD, C. 5 S. 19, İstanbul 2008, s. 1069-1102.
- Ocak**, Saim, “Türkiye’deki Sigortalılığı Üzerinden Malullük ya da Emekli Aylığı Alan Kişinin Yurt Dışında Çalışması”, Legal İSGHD, C. 9, S. 36, İstanbul 2012, s. 209-229 (Yurtdışında Çalışma).
- Ocak**, Saim, “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun Yurtdışı Hizmet Borçlanması Hakkında 29.09.2010 Tarihli Kararın İncelenmesi”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 2, S. 29, İstanbul 2011, s. 311-324 (Yurtdışı Hizmet Borçlanması).
- Ocak**, Saim, “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Hakkında Karar İncelemesi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 6, S. 21, İstanbul 2011, s. 257-266 (Karar İncelemesi).
- Ogus**, Anthony Ian/**Barendt**, Eric M., The Law of Social Security, 3. B., Butterworth & Co Publishing, London 1988.
- Okur**, Ali Rıza, “Çalışmanın Gelir ve Aylıklara Etkisi”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, C. 2, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 2141-2179 (Çalışma).
- Okur**, Ali Rıza, “İşe İade Davası İle Yaşlılık Aylığı Talebinin Çakışması”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 5, S. 17, İstanbul 2010, s. 123-137 (İşe İade).
- Okur**, Ali Rıza, “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Türk Vatandaşlığı Koşulu”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 3, S. 10, İstanbul 2006, s. 101-134 (Borçlanma).
- Okur**, Ali Rıza, “Yaş Düzeltme Davalarının Sosyal Güvenlik Haklarına Etkisi”, Legal İSGHD, C. 2, S. 5, İstanbul 2005, s. 119-145 (Yaş Düzeltme).
- Okur**, Ali Rıza/**Ergin**, Hediye, “5510 Sayılı Kanunda Değişiklik Öngören 25/10/2007 Tarihli Taslağın Değerlendirilmesi”, Legal İSGHD, C. 4, S. 16, İstanbul 2007, s. 1473-1482.
- Okur**, Ali Rıza/**Ertan**, Emre, “Yaş Düzeltme Kararlarına İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı”, Legal İSGHD, C. 3, S. 9, İstanbul 2006, s. 181-206.

- Okur**, Ali Rıza/**Laçiner**, Hediye, “Reform Sırasında Yaşlılık Aylığı Koşulları”, Tes-İş Dergisi, S. 3, Ankara 2006, s. 66-75.
- Onur**, Bekir, Gelişim Psikolojisi, 9. B. İmge Kitabevi, Ankara 2011.
- Oral**, İlhan, “5510 Sayılı Kanunda Fiili Hizmet Süresi Zammına İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, Çimento İşveren Dergisi, C. 23, S. 2, İstanbul 2009, s. 20-44.
- Önder**, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992.
- Özbek**, V. Özer/**Doğan** Koray, Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği (TCK m. 25/2), DEÜHFD., C. 9, S. 2, İzmir 2007, s. 207 (195-222)
- Özer**, Hatice Duygu, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012 (Yaşlılık Aylığı).
- Özer**, Hatice Duygu, “Doğum Borçlanması”, Prof. Dr. Ali Güzel’e Armağan, C. 2, Beta Yayınevi, İstanbul 2010, s. 1137-1158 (Borçlanma).
- Özerkmen**, Necmettin, “Ahiliğin Tarihsel Toplumsal Temelleri Ve Temel Toplumsal Fonksiyonları – Sosyolojik Yaklaşım”, Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 44, Ankara 2004, s. 57-78.
- Özger**, Yunus, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Kara Ordusunda Emeklilik İşlemlerine Dair Yapılan ve 1881 Tarihli Tekaüt Kanunnamesinin Tahlili”, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 201-237, <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s30/9.pdf>, E. T. 25.10.2013.
- Özkaraca**, Ercüment, “Doğum Borçlanması –Karar İncelemesi-“, Legal İSGHD, C. 7, S. 26, İstanbul 2010, s. 501-524 (Borçlanma).
- Özkaraca**, Ercüment, “Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Yapılan Fazla veya Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, Legal İSGHD., C. 10, S. 38, İstanbul 2013, s. 151 - 180 (Yersiz Ödemeler).
- Öztürk** Bahri/**Erdem**, M. Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.

- Öztürk**, Nurettin, “Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 7, Kütahya 2002, s. 43-56.
- Pakin Akın**, Ebru, Türk Hukukunda Kadın İşçilerin Sosyal Güvenliği, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Pennings**, Frans, Introduction to European Social Security Law, 3. B., Kluwer Law Edition, London 2001.
- Polat**, Gökhan, Yaşlılıkta Gelir Güvencesi, Legal Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Richardson**, H., (Çev. Turan Yazgan), İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik, İstanbul 1970.
- Sancaklı**, Saffet, “Hadislerde Yaşlılık Olgusunun Değerlendirilmesi”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 10, Sivas 2006, s. 49-71.
- Saymen**, Ferit, Türk İş Hukuku, İsmail Aygün Matbaası, İstanbul 1954 (İş Hukuku).
- Saymen**, Ferit Hakkı, “Türkiye’de Sosyal Sigortaların Gelişme Hareketleri ve Yeni Temayülleri”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 43, S. 3-4, İstanbul 1952, s. 1065-1095 (Sosyal Sigortalar).
- Seyyar**, Ali, Sosyal Güvenlik Terimleri Ansiklopedik Sözlük, Papatya Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Soysal**, Abdullah, “İşletmelerin Başarısında Ahilik İlke ve Uygulamalarının Önemi: Bir Değerlendirme” Çimento İşveren Dergisi, C. 27, S. 2, İstanbul 2013, s. 5-18.
- Sosyal Güvenlik Kurumu**, Avrupa Birliği’nde Sosyal Güvenlik, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yayın No: 46, Ankara 2012.
- Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı**, Uluslararası Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri II Avrupa Birliği Üyesi olmayan Ülkeler, Yayın No: 54, Ankara 2013.
- Sözer**, Ali Nazım, “İtibari Hizmet Müessesesi ve İtibari Hizmetle İlgili Bazı Uygulama Sorunları”, www.ceis.org.tr/dergiDocs/1mak983.htm, E. T. 03.11.2013 (İtibari Hizmet).
- Sözer**, Ali Nazım, Sosyal Sigorta İlişkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1991 (Sosyal Sigorta).

- Sözer**, Ali Nazım, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2013 (Sosyal Sigortalar Hukuku).
- Sözer**, Ali Nazım/**Odaman**, Serkan/**Erdenk**, Erdem, İlgili Yönetmeliklerle İş Mevzuatı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005
- Sümer**, Haluk Hadi, İş Hukuku, 17. B., Mimoza Yayıncılık, Konya 2013.
- Sözer**, Ali Nazım/**Saraç**, Coşkun, “Sosyal Sigorta Edimlerinde Çokluk Birden Fazla Ödenek, Gelir ve Aylığa Hak Kazanmak”, Legal İSGHD, C. 5, S. 20, İstanbul 2008, s. 1479-1492 (Edimler).
- Sözer**, Ali Nazım/**Saraç**, Coşkun, “Sosyal Sigorta İlişkisinde Çokluk: Sigortalılık Hallerinin, Tiplerinin ve Sürelerinin Birleşmesi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 3, S. 12, İstanbul 2008, s. 152-160 (Sosyal Sigorta).
- Surlu**, Mehmet Handan, “Türk Soyluların Vatandaşlık Öncesi Yurt Dışı Çalışmalarının Değerlendirilmesine ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararının Eleştirisi”, Osman Güven Çankaya’ya Armağan, Ankara 2010, s. 489-496.
- Süzek**, Sarper, İş Hukuku, 9. B., Beta Yayınevi, İstanbul 2013.
- Şakar**, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, 10. B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2011 (Sosyal Sigortalar).
- Şakar**, Müjdat, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlıların Korunması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1987 (Yaşlılar).
- Şakar**, Müjdat, ““Üç de Yetmez Beş Tane” Demeden Önce Ailevi Yükler Sigortasını Kurmak Gereklidir!”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 2, S. 30, İstanbul 2013, s. 103-108 (Ailevi Yükler).
- Şakar**, Müjdat, “4/b’liliğe veda (ya da isteyene hem 4/a hem 4/b)”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 6, S. 21, İstanbul 2011, s. 215-220 (4/1-b’liler).
- Şen**, Murat, İçtihatlı, Gerekçeli ve Kısa Açıklamalı, İş Kanunları Sosyal Güvenlik Kanunları, Detay Yayıncılık, Ankara 2013.
- Şen**, Murat, “Osmanlı Devletinde Sosyal Güvenlik: Ahi Birlikleri, Loncalar ve Vakıflar”, Çimento İşveren Dergisi, C. 16, S. 6, İstanbul 2002, s. (Sosyal Güvenlik).

- Şen**, Murat, “Tanzimat Öncesi (Klasik Dönem) Osmanlı Devleti’nde Sosyal Güvenlik”, E-Akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Haziran 2002, <http://www.e-akademi.org> (Tanzimat Öncesi Dönem).
- Şen**, Murat, Türkiye Cumhuriyetinin Onayladığı İş ve Sosyal Güvenlik Hukuk Alanındaki Çok Taraflı Uluslararası Sözleşmeler, Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayınları, Ankara 2003 (Uluslararası Sözleşmeler).
- Şen**, Murat “Tanzimat ve TBMM Hükümeti Döneminde Sosyal Güvenlik Hukuku Alanında Gelişmeler”, Atatürk’ün 125. Doğum Yılına Armağan, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Erzincan 2007, s. 55-85 (Gelişmeler).
- Şen**, Murat /Tekin **Memiş**, Özel Emeklilik ve Türkiye İçin Sistem Önerisi, TÜGİAD Ekonomi Ödülleri Kitapları- 4, İstanbul 2000.
- Şenocak**, Hasan, “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreci Işığında Değerlendirilmesi”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 56, İstanbul 2009, s. 409-468.
- Şimşek**, Akın, Kurumlara, Memurlara, Adaylıktan Emekliliğe Memurların Sosyal Güvenliği, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2010.
- Şimşek**, Nergis, SSK ve BAĞKUR’da Emeklilik, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2012.
- Şuğle**, Mehmet Ali, “Sosyal Sigorta Türleri”, Yargıtay’ın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, Ankara 2005.
- Talas**, Cahit, Sosyal Ekonomi, 4. B., Sevinç Matbaası, Ankara 1976.
- Talas**, Cahit, “Sosyal Güvenlik Meselemiz”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 7, İstanbul 1955, s. 84-99 (Sosyal Güvenlik).
- Tarcan**, Nurseli, “Avrupa Sosyal Şartı’ndan Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’na”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 1, S. 4, İstanbul 2006, s. 217-236.
- Tarus**, İlhan, Ahiler, Ulus Basımevi, Ankara 1947.
- Taşçı**, Faruk “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar, İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 1, S. 24, İstanbul 2010, s. 175-202 (Sosyal Politikalar).

- Taşçı**, Faruk, "Avrupa Birliği Sosyal Güvenlik Sistemi ve Türkiye: Harcamalar Üzerinden Bir Karşılaştırma", Kamu İş Dergisi, C. 13, S. 1, Ankara 2013 (Sosyal Güvenlik Sistemi).
- Taşkın**, Ahmet, "Uluslararası Çalışma Örgütü ve ILO Sözleşmelerinin İç Hukuka Etkisi", Legal İSGHD, C. 8, S. 30, İstanbul 2011, s. 451-490.
- Tezel**, Ali/**Kurt**, Resul, Sosyal Güvenlik Reformu Yorum ve Açıklaması, 6. B., Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2009.
- Tok**, Onur/**Esen**, Bünyamin, "Sosyal Güvenlik Mevzuatında Yaş Düzeltmesi ve Emekliliğe Etkisi", Mali Çözüm Dergisi, S. 110, İstanbul 2012, s. 267-278.
- Tolga**, Muammer Vassaf, İş Hukuku, 3. B., Türkiye Ticaret Postası Matbaası, İstanbul 1958.
- Tufan**, İsmail, Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak Yaşlanmanın Sosyolojisi, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1. B., İstanbul 2003
- Tuncay**, Can, "Doğum İzni Borçlanması -Karar İncelemesi-", Legal İSGHD, C. 7, S. 27, İstanbul 2010 (Doğum İzni).
- Tuncay**, A. Can, "Geciken Yaşlılık ve Emeklilik Üzerine", Sosyal Güvenlik Dergisi, C. 2 S. 2, Ankara 2012, s. 84-102 (Yaşlılık).
- Tuncay**, Can, "Yeni Sistemde Fiili Çalışma İlişkinine Dayanmayan Sigortalılık", Mercek Dergisi, C. 11, S. 43, İstanbul 2006, s. 68-75.
- Tuncay**, Can/**Ekmekçi**, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 15. B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Tuncay** Süleyman/**Aras**, Ahmet, Sosyal Güvenlik Sistemimizde Son Düzenlemelerle Hizmet Borçlanmaları (İçtihatlı ve Örnekli), Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2010.
- Tunçcan Ongan**, Nilgün, "AB'nin Kadın-Erkek Eşitliğine İlişkin Direktifleri", İÜİFM, C. 3, S. 1, İstanbul 2003.
- Tunçomağ**, Kenan, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, 2. B., İÜHFD Yayınları, İstanbul 1982.
- Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara 2007.

- Uğur**, Murat, “Sigortalılık Süreleri ile 18 Yaşın Altında Geçen Hizmetlerin Değerlendirilmesi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 8, S. 29, İstanbul 2013, s. 207-214 (Sigortalılık Süreleri).
- Uğur**, Murat, “Çalışma Yaşamında Kadınlara Sosyal Güvenlik Mevzuatına Göre Sağlanan Haklar”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 7, S. 28, İstanbul 2012, s. 215-222 (Çalışma Hayatında Kadınlar).
- Uşan**, Fatih, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, 1. B., Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009 (Sosyal Güvenlik).
- Uşan**, Fatih, “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun Yürürlük Ve Uygulama Başlangıcına İlişkin Tespitler”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 4, S. 14, İstanbul 2009, s. 239-248 (Yürürlük).
- Ünal**, Canan, Özürlülerin Sosyal Güvenlik Hakları Dünyadaki Yeni Yaklaşımlar Işığında Öneriler, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Yazgan**, Turan İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992 (Ders Notları).
- Yazgan**, Turan, Sosyal Sigorta, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul 1977.
- Yıldız**, Ahmet, Türkiye’de Yer Alan Sosyal Sigortalar Kurumlarının Primli Rejimlerinde Yaşlılık Sigortası Uygulaması ve Eleştirisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- Yuvalı**, Ertuğrul, İşçinin Kişisel Özellikleri Bakımından Eşit Davranma Borcu, Turhan Kitabevi, Ankara 2012.

www.tuik.gov.tr

eurostat.com

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=19909, (212 Sayılı Tavsiye Kararı).

www.legalbank.net

www.kazanci.com.tr

<http://sgkrehberi.com/haber/26056/>

[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_structure_and_ageing,](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_structure_and_ageing)

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2007-2012)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı, Soyadı : Hasan KAYIRGAN
Uyruğu : Türkiye (TC)
Doğum Tarihi ve Yeri : 12.08.1984, ANTAKYA
Medeni Durumu : EVLİ
Email : hsnkyrgn@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2009
Lise	Hatay Osman Ötken Anadolu Lisesi	2002

YABANCI DİL

İngilizce